Manoscritti
Conventi
C
VIII
16

Manoscritti.
Conventi.
C
8
16

Manoscritti
Conventi
C
8
16

A.VIII.32.

A.VII.33

Angeli
16.

Theologia
Beati
Alberti M.

C. 8. 16

M

1 C-8-14-

Veritatis theologice sublimitas cum superni sit splendoris et radius illuminans intellectum et regalium diuitiarum communicans affectum. De magnorum theologorum scriptis breue compendium colligere dignum duxi quo et cautius vitetur fastidium prolixitatis et minoribus studentibus plura in arto detur occasio sapientie. Theologia enim scientiarum princeps est omnium et regina cui artes cetere tamquam famule seu pedissece famulantur. Naturas enim rerum illa solummodo ad usum suum accipit quibus speculum fabricare valeat in quo aspiciatur conditor. Hec est scientia sanctorum que super omnem speculationem philosophicam extollitur et dignitate et utilitate antefertur. Nam cum philosophia cum naturales et rationales et morales distinguatur per philosophiam quidem naturalem licet doceatur cognoscere creaturam non tamen creatorem. Rationalis quamvis doceat concludere syllogismo non tamen diabolo. Per philosophiam moralem licet doceatur acquirere virtutes consuetudinales non tamen docet acquirere habitum. Illa vero philosophia vitiis saluatur. Theologia hec omnia operatur. Docet enim cognoscere deum. Docet triumphare diabolum et virtutes infundit. Hec est quam contemplantur ... delectabilis super mel et fauum. Hec est et insatiabilis super omnes thesauros ... fons est indeficiens ... ecclesie militantis et triumphantis. Totum hoc compendium in septem libellos distinxi et singulis materias rubricis propriis consignaui. Primus est de natura diuinitatis. Secundus de operibus conditoris. Tertius de corruptela peccati. Quartus de humanitate Christi. Quintus de sanctificatione gratiarum. Sextus de virtute sacramentorum. Septimus de ultimis temporibus et penis malorum ac premiis bonorum.

... nisi eius in hoc scripto deviavi. pateat in quo ignorancia
fecit. Si vero recte processi, laudetur gratia ihesu christi ad cuius honorem
et gloriosissime matris eius presens opusculum compilavi. Quod deus est.

Deum esse multis modis ostenditur. Hoc enim fides catholica
testatur. scriptura sacra loquitur. comparatio rerum ad ipsum
esse indicat. Sancti quoque predicant. creature clamant. Vox naturalis dictat.
Primo ergo deum esse fides testatur. Quia fides catholica credit
deum. credit et in deum. credit deo. Credere vero deum est credere ipsum esse. credere
in deum. est credendo amare deum. et credendo in eum ire. ac membris
eius incorporari. Credere autem deo est credere verbis eius.
Primum autem tam bonorum quam malorum est. Secundum bonorum
tantum. Quia credere deum et credere deo bonis et malis commune est
sed idem credere bonorum est specialiter. ¶ Deus itaque solus habet
esse perfectum. Illud enim perfectum est. cui nichil est extra ipsum. Nichil
quia esse nimium habet aliquid extra se imperfectum est. De esse enim
nobis adhuc quod deinvo esse iam preteriit vel quod futurum est. Divi-
num autem esse cui totum simul sit. Nec quicquam de ipso preterierit
aut futurum sit perfectissimum est. ¶ Secundo deum esse scrip-
tura loquitur: psalmus. ab eterno et usque in seculum tu es deus.
Exodus. qui est misit me. Johannes damascenus. videtur omnibus
principalius eorum que de deo dicuntur nominibus esse qui est.
Tercio deum esse comparatio rerum ad ipsum satis indicat. Tam vero
est deum habere quod nunc esse suo comparatum nichil est. Immo deus
sua presentiali esse. dat omnibus rebus esse. ita quod si se rebus
subtraheret sicut de nichilo facte sunt sic ad nichil fluerent uni-
versa. Gregorius. Omnia humana que iusta sunt. que pulcra
sunt. dei iusticie et pulcritudini comparata. Nec iusta
nec pulcra sunt. immo nec sunt. ¶ Quarto deum esse sancti
predicant. Anselmus in proslogion. credimus te deum esse. quo
quo maius aliquid cogitari non potest. Ideo esse omnino est
supple. vel dominium ... Sed intelligas talem non corpo-
ream sicut dicit ... Illud maxime habet esse quod maxime
distat ab esse. quod sive nec habet esse. potest esse non et potest non esse. non
potest cogitari non esse. ¶ Quinto deum esse creature clamant

omnia namque suo modo dicunt. quia ipse fecit nos. et non ipsi nos.
quia ipse deus est uox nature. quia omnia pulcra. testantur ipsum pul
cerrimum. dulcia dulcissimum. sublimia altissimum. pura
purissimum. et sic de aliis. quia sicut in patria deus est speculum in
quo relucent creature. sic in uia creature sunt specula. quo
creator uidetur. apostolus. Videmus nunc per speculum in enigma
te. Idem. Inuisibilia dei. per ea que facta sunt. et cetera. Secundo
deum esse rationalis dictat. quia per effectum incognitionem cause peruenit.
omne namque causatum indiget causa. Quidem tamen ut sit causa. et iterum
causa non sit aliud. et ita erit infinitum procedere. uel erit ibi
circulus. uel peruenietur ad aliquid quod non sit causatum. circulus
quia non est in rebus singularibus. quia oporteret aliquid esse
prius posterius se ipso. Nec erit processus infinitum. Quia
uniuersitas creatorum tota creata est. siue sit finita. siue in
finita. quia indiget causa. Vnde sic. quod est ex uniuersitate creatorum
et hec deus est a quo fluunt omnia.
Nunc deum esse ostenditur auctoritate. Vnde idem. Videte
quod ego sim solus. et non sit alius deus preter me. apostolus.
Vnus deus. una fides. unum baptisma. B. Si dicam p
unissimus est. Idem est semper et uno modo. nulli est. nisi se hi
hec uere unum est in quo nullus est numerus. nullum in eo
ad preter quod est. Idem ostenditur ratione. quia simplex
diuinitatis. si non esset eadem numero sed comutabilis. plu
ribus compareretur. aliquo addito ad esse singulare. et
ita componeretur alteri. nec esset forma simplicissima. quod
falsum est. quia in summo bono nulla potest fieri additio. cum
sit omnino simplex. Nota quod unum significat primum. est principium
num. Sic deus non conuenit alio modo. conuenit cum creatura. Sic deus
conuenit potius quam alicui rei create. quia cum unum sit indiuisum
in se. et diuisum ab aliis excepto solo deo. Nichil est in quo
non intelligatur aliqua diuisio uel actualis. uel potentialis
cum unitas numeris aliquis de deo communiter ponit. sed pulcre
ut quidam dicunt. Vnde cum dicitur deus unus intelligitur quod non est
plures. Aliquid non est unum tribus modis. scilicet pluralitate

tatem secundum speciem diuisas. Sic angeli et stelle ipso sunt
unum. Vel mutabilitate. Secundum quod unus homo plures
dicitur. qui modo sanus est. modo eger. modo egra, modo pauper
Vel propagatione secundum eadem speciem. Per quod unus homo plures est
in filius qui propagatur ab ipso. Set nichil predictorum
est in deo. De primo enim omnem habemus in simbolo athana
nasii. hec est fides catholica ut unum deum in trinitate
trinitatem in unitate ueneremur. De secundo. Per ipsum prophetam. tu autem per
manebis. Iacobus. Non recipit alternationem habet. non illa al
teratur. Leo papa. Simplex diuinitatis natura. nichil ad
di uel minui potest. De tercio non est item deus [illegible]
esse [illegible] formatum uel natum. Diuinitatem. ta
men malorum hominum multiplicat. scilicet ydolatrie. Ps.
Omnes dii gentium demonia. Item nygromantici qui
[illegible] carnalibus. Item
carnales homines. secundum quod gulosi colunt uentrem. apostolus.
quorum deus uenter est. Item auari qui super omnia dili
gunt pecuniam. apostolus. auaricia est ydolorum seruitus.
[illegible] uera unitas seu simplicitatem. in
multitatem. singularitatem. et per unitatis caue simi
litudines. que sicut unitas a nullo descendit. et omnis
pluralitas ab ea defluit. Sic deus a nullo. et omnia ab
ipso. Item sicut unitas de se gignit unitatem. ita deus
pater de se gignit alterum se. ut dicit augustinus. id est alium similem
equalem alterum esse. scilicet filium. hoc nomen deus. implicat aequ
pitur: scilicet naturaliter. adoptiue. nuncupatiue. Primo in
soli deo conuenit. Secundo modo conuenit bonis hominibus
qui diuine bonitatis participes sunt per gratiam prouidentie
vel doctrinam. uel potestatem platonis. uel potestatem mi
raculorum. Ps. Ego dixi dii estis et filii. Tercio modo
dicuntur ydola. scilicet solo nomine. quia [illegible] nomen. scilicet diuini
tas. non conuenit illis. Primo modo non habet hoc nomen deus

plurale p(ro)p(ter) q(uo)d sit unus solus verus d(eu)s. nec diuinitas recipi
at distinctionem. q(uo)d unu(m) solu(m) p(ri)n(cipium) sit. 3
3° Sicut unus solus d(eu)s est. Sic unu(m) solu(m) p(ri)ncipiu(m) est. q(uo)d
ostendit(ur) multiplici r(ati)o(n)e. p(ri)mo sic. q(uonia)m si duo sint prin
cipia. unu(m) s(cilicet) su(m)me bonu(m). (et) aliud su(m)me malu(m). aut communi
cant in ess(enti)a p(er)f(ect)e. aut no(n). Si no(n). erg(o) alt(er)u(m) istoru(m) erit cau
b" sa (et) ita no(n) erunt duo p(ri)n(cipia). Si sic p(er)f(ect)e. p(er)f(ect)e est bonum
q(uam) malu(m) aut plus est malu(m). Si no(n) habet illud bonu(m). erg(o) no(n)
est su(m)me malu(m). Preterea i(n) creaturis inueniu(n)t(ur) iiij. s(cilicet) varietas
multitudo. ordo. imp(er)fectio. (et) co(n)trarietas. Secundu(m) quodlibet
istoru(m) inueniu(n)t(ur) sed p(ro)batur unu(m) tm (esse) p(ri)ncipiu(m). Om(n)is
eni(m) multitudo ab unitate trahit originem. erg(o) necesse est
o(mn)is multitudinis unu(m) (esse) p(ri)n(cipium). Ite(m) cu(m) o(mn)is ordo h(abe)at p(ri)us
(et) posteri(us). (et) q(uo)d unu(m) h(abe)at p(ri)n(cipium). Ite(m) s(ecundu)m boetiu(m). om(n)e imp(er)fectu(m)
ab aliquo simplici p(er)fecto trahit origine(m). (et) hoc est d(eu)s
un(us). Ite(m) o(mn)is co(n)trarietas diu(er)soru(m) ca(usa)m h(abe)t sue co(n)trarietatis
ad unu(m) et hoc est d(eu)s. Ite(m) si est unu(m) su(m)me malu(m) q(uo)d
ecit o(mn)ia mala. sequeret(ur) q(uo)d xp(ist)us (et) corpus eius ab illo
malo p(ri)n(cipio). cu(m) in eo sint malu(m) pene. q(uo)d est absurdum
dic(er)e. Sic p(atet) exp(re)ssius. q(uo)d d(eu)s est p(ri)mu(m) (et) su(m)mu(m). (et) unu(m)
solu(m) p(ri)n(cipium) tam r(ati)o(n)e dignitatis. tam r(ati)o(n)e antecessionis.
tam r(ati)o(n)e causalitatis. q(uo)d p(ate)r e(st) d(eu)s.
4° Eternu(m) patre(m) (esse) p(er) hoc ostendit(ur). q(uo)d cu(m) d(eu)s sit poten
tissim(us). sapientissim(us). (et) optimus. pot(est). vult. scit. se
ipsu(m) co(m)municare. hoc est alt(er)i manifestare sue plen
itudine(m) dare. erg(o) d(eu)s pat(er) ab et(er)no filiu(m) coeq(ua)le(m) s(ibi) genuit
cui diuinitatis sue eq(ua)litatem co(m)municauit. dicit (enim) d(eu)s
i(n) ysa(ia). Si ego qui aliis g(e)n(erati)o(n)e(m) tribuo ip(s)e sterilis ero.
Pat(er) multipliciter d(icitu)r. d(icitu)r. pat(er) et(er)na g(e)n(er)atio(n)e. ysa(ia).
generatione(m) ei(us) q(ui)s enarrabit. P(re)destinatio(n)e. ep(h)es(ios) j.
Gr(ati)a vob(is) (et) pax. a deo patre. qui p(re)destinauit nos i(n) adop
tio(n)e(m) filioru(m). Creatio(n)e. deut(eronomium). nu(m)q(ui)d no(n) ip(s)e est pat(er) tuus
qui possedit te (et) creauit te. sicut ig(itur) (et) corp(us). creauit (et) a(n)i(m)am.

possedit s; utrumq;. ¶ Redemptione. ysa. tu dne pat nr. et
redemptor nr. a seclo nom tuu. Sacramentali regeneratione. i. petr
benedictus deus 7 pat dni nri ihu x. qui regenerauit nos
7 c. fidei instructione. jo. dedit eis pot. fi. dei fi. hiis q
credunt in noie ei. Gre adoptione. ad ro. accepistis
spm adoptionis. in quo clamam abba pat. Glie
collatione. Gal. itaq; ia no est suus s; filius. qui s
filius. 7 heres p deu. i. p opa dei. opa eni ista magis sunt
p deu unit essent meritoria. q pnos. ¶ Primo mo sumi
tur pat psonalit. 7 ille modus soli pati conuenit
Quarto mo. s. redemptionis. no solu effectiue dicit
s; 7 p inuisibili exhibitioe; sumit 7 psonalit. 7 ille mod
soli filio conuenit. s; qmodus redemptionis fuit per
morte filii. omes alii moi tb; sunt psonis que
modie. qr indiuisa sut opa trinitatis. nisi forte ali
qs illoru modoru. p appropriatione. Circa gnatione
sciend. quatuor ppositiones. in qb; uideri potest utr
essentia diuina gnet aut gnetur. Prima est hec
essentia gnat essentiaz. Scda hec e. essentia gnat p.
tercia hec est p. gnat essentiaz. ¶ Quarta h. psona
gnat p. ¶ Harum ppositionu tres prime fse sunt. [illegible]
ta ua. est eni regula in theologia. qd essentia diui
na no gnat nec generatur. dicendu tn qd p [illegible]
tute essentie existentis in se gnat 7 qd filio p [illegible]
nerationem comunicat essentia. sicut 7 spui sco.
p processione. [illegible]

dz Quin sunt correlatiua pat 7 filii p eas nos
ostendit filiu dei. p quas 7 ostensu est pat.
et. p'tera int omes emanationes pfectissima
generato est emanatio q2 pcedit assimilla genita suo
genitori. qd emanationes alie alie no faciunt
Cu igr copiosissimo fonti bonitatis gnat filiu.

cōpetat cui natura pfectissima. cōstat qd' pat' qui
est fons bonitatis genuit filiū equalē sibi. cui communi
cat sue plenitudinē maiestatis. Aliqs ē filius
dei p gratiā unionis. Aliqs p gratiā ut scī. aliqs
p natura ut que uis creatura. De filio dei d' anat' a
Caltatio filius q' ainus. qd' ipse dr. sensus. quo creata cogitantur
sapientia. qua cogitata disponuntur. virtus qua
disposita pficiūt. Lumē quo pfecta illuminantur. lu
mē quo illuminata clarescunt. Filius ergo dei
dr. sapientia patris. nō qd' pat' sit sapiens sapien
tia genita. s; qz filiū genuit cui appropriatur sapiē
tia. vn pat' dr. omnia in sapientia fecisse. i. cū sapi
entia que ē filius. qui indiuisa sunt opa trinitatis.
Vel hec ppositio in. notat equalitatē in filio. qd hec
ipm hēt a patre qd' ipse est. Generaliter enim ubi est q
quicqd hēt a patre psona. ul' opatur. ul' est. hēt ab
eo a quo est. Qualiter aūt filius sit a patre. nō
qd' hec ppositio de quiqz denotat cām efficientē. ut
cū dr. xpus conceptus de spū scō. Qnqz materiā. ut
cū dr. xpus natus est de uirgine. Qnqz cōsubstantialitatē
eentie. ut cū dr. filius natus de patre. Qnqz trans
lationē. ut cū dr. corpus xpi fieri de pane. Qnqz or
dinē. sicut qd' creatura dr. ee de nichilo. qd' filius ymago patris ē
vs Ymago triplex est. s. equalitatis. ymitationis
representationis. Primo mō filius est ymago
patris. Scdo mō hō fcus est ad imaginē dei. Gen.
faciamus hominē ad ymaginē dei. Tertio m. dicitur
deus speculū creatoris. aposto. Videmus nunc p specu
lū. ipse est ymago nō ad ymaginē sicut filius
q est ymago ad ymaginē ut hō et angelus. q est dr.
nō ymago. s; ad ymaginē ut mundus. hic qui
hec nō dr ymago. s; uestigiū creatoris. qz licet.

q̄ sicut trinitatē repsentat. nō tamē imitatur. uec est ca
pax ei' sicut hō. est tamē mundus ad ymaginē dei fcūs.
q̄ deus nō habuit ad' exemplar. ad aūt similitudinē ca
turis fiat. iusi sc̄ ipm̄. est ymago genita ut fili.
est ymago cāta ut hō ⁊ angls. et est ymago fac
ta ut statua herculis que ipm repsentat. Exhis
pz. ēt ymaginez conuenit cātori ⁊ cāture. cātori
qdēz q̄ filio. qui est ymago patris. cāture nō quan
tū corporali q̄ spūali. qm̄ ē cōposita. hec tū loqn
do dē. qd' cātura corī uestigium est cātoris. Vnd
aplūs. inuisibilia dei. p ea que fcā sūt. intell'c. cspi. i.
hec ꝓposito. dc̄. p. nō dicit medium disponens inqūt
qui cātum est sidiat nisi. Sz cātura inqūtū est
cātura. ⁊ inqūtū est similitudo cātoris. q̄ nō dis
ponit ad cognitionez cātoris. imo ꝑ talē mo
dum cognitionez poti' impedit. cū inē cātorez
⁊ cātorez maior sit dissimilitudo. qͣ similitudo
Ezec. tu signaculū similitudinis ⁊c. ⁊ hec iō qī
in anglo ꝓꝑ simplicitatez nāe. expssior est simili
tudo ad deū q̄ in hoīe. creatura nō cōposita. i. hō
dē. ymago dei. Gen. faciamus hoiez ad ymaginē
⁊ hec iō q̄ in hoīe plura inueniūtur trinitates. qͣm
i anglo. vn̄ quo ad hec poti' ē dē. ymago trinitatis.
filius dei explicat possidet excellētiā. sicut hīunt ap.
v. ad'. cum sit splendor glie. ⁊ figura sbe ei. portans
omīa uerbo uirtutis sue. Vna uidelicet ī respectu patris
a quo producitur. Sic est splendor glie patne.
est enī ut ait dio'. fontalis radius ipse manifestans
gliaz paternaz. Secūdā r'. spūs sci. quē producit ꝑīz.
Sic est figura sbe patris. est enī aliud ꝑsona ab ipso
sicut a patre. qd' nō decerpi' sp̄s s. a patre. sicut fi
li'. Tertiā r'. cāturarū. quē ꝑ eū producit. Sic est
omīa portans uerbo uirtutis sue. ꝓꝑ ꝑmū. filius

di. v̄bū patris. qui pfectā loq̄r bonitatē ⁊ summā patris
ali libertatē. qui necessē hr̄ē voluit qd̄ filio suo n̄ commu-
nicaret. Illud eni ē v̄bū eternalit̄ genitū. tpalit̄
promissū a p̄phetis. ⁊ apostolis p̄dicatū. ab angelo
in annūtiatiōe annūtiatū. ppt̄ h̄ filius dr̄. ymago
patris. Quamuis eni tres p̄sone sint equales in eterni-
tate ⁊ maiestate ac potestate. tn̄ filius potius
dr̄. ymago patris. q̄ sp̄s s. q̄ n̄ solū h̄t conuenien-
tiā unitatis cū sp̄u sco. s; h̄ē ē conueniencia[m] cū pa-
tre. eo q̄ sicut a patre. procedit filius. sic ⁊ a filio
sp̄s s. s; a sp̄u s. nullus. Nā s̄c̄d̄m v̄bū intelligendu[m] v̄
spiritus h̄i. n̄ sol’ nū. sunt eternitatis existentes. q̄
puri sunt ab aliquo. q̄ in aliquo. ppt̄ tamē dr̄. filius
virtus patris ad Cor. Nos aūt p̄dicamus dei vir-
tutē ⁊ dei sapientiā. Inuenit̄ ⁊ ymago trinitatis
in nobis. videlicet in memoria. intelligentia. ⁊ vo-
luntate. vel trinitate. noticia. ⁊ amore. in quibus p ordi-
nē. pater ⁊ filius ⁊ sp̄s s. simulantur.
.vij. Emanatio duplex est in diuinis Qd duplex ē emanatio in diuinis .vij.
Vna p modū nē. ⁊ hec est generatio. s̄c̄d̄m quā filius est
a patre. alia est p modū voluntatis. ⁊ hec dr̄. processio
appropriate. ppt̄ n̄o dr̄. spiratio. s̄c̄d̄m quā sp̄s s. est a pa-
tre ⁊ filio. Secundū aūt hec emanatio p modū volun-
tatis ē dr̄. q̄ sp̄s s. amor est. amor aūt ē voluta-
tis est. procedit aūt sp̄s s. a patre. nē. ⁊ immediate.
Quia fili’ ipm̄ spirat. Qui hec h̄t a patre. imme-
diate n̄o quia pater p̄ ipm̄ spirat. Qd̄ sp̄s scūs, amor
.viij. Spiritus s. amor dr̄. patris ⁊ filii ē, ⁊c.
Sed hec triplicē. videlicet essentialit̄. p̄sonalit̄. et
cōplexiue. Essentialit̄. dr̄. sp̄s s. amor. igitur ipse cū
patre ⁊ filio unū est deus. Ipi eni tres in quantū unū
sunt. in essentia. diligunt se amore essentiali. qui appro-
priat̄ sp̄ui s. Personalit̄ n̄o dr̄. sp̄s s. amor. igitur
ipse est nexus patris ⁊ filii. pater eni ⁊ filius. diligunt.

se amore ab eis procedente. qui non est pater nec filius
sed spiritus sanctus. De hoc nexu dicit aug. Est inefabilis quidam complexus in
illa trinitate genit. sed genitoris genitique suavitas
ingenti largitate perfundens omnes creaturas pro captu
earum. Exemplare quoque dicitur spiritus sanctus amor quantum amoris
creati qui est in nobis spiritus sanctus non solum causa efficiens est
sed et exemplar atque finis. amor enim qui est in nobis
est a spiritu sancto sicut efficiente. et hec lq̄tu ipse secundum causam
Exemplariter. est autem in nobis spiritus sanctus. loquitur ipse spiritus sanctus per
eundem modum amoris a patre et filio. Sed finaliter est
in nobis. quia amor in quantum spiritus sanctus. a quo amor noster est
habet rationem primi boni. in quo tandem noster amor. Notandum
quod amor qui est spiritus sanctus communis procedendi est nexus. sed per
ipsam processionem est distinctus. propter hoc non dividit perfec-
tionem. quia est persona et suppositum. propter divinam non simpli-
citatem. est ipse deus ac summe bonus. igitur spiritus sanctus est amor
quo pater et filius diligunt se. spiritus sancto id est amore qui est
spiritus sanctus et sic hoc est vera. Secundo modo sic diligunt se
spiritu sancto id est per spiritum sanctum vel amorem qui spiritus sanctus. Et sic hoc
non est concedenda. quia non est id aliquid r. cum hec dictio
per dicat principium. Est enim regula. quod hec dic-
tio per dicat rationem principii vel alicuius positi in locuti-
one. Sicut quando dicitur. pater operatur creaturas per filium
Ibi enim notatur id principium in filio respectu operis
Similiter hec conceditur filius operatur per patrem
Ita ibi notatur id principium in patre et hec du-
plicatione. sicut ratione filii et ratione operis. Quod spiritus sanctus caritas et donum sanctum est.

[Q]uare vero nominatur in scripturis
spiritus sanctus caritas et donum dei. diligenter
notandum est qualiter hec debeant intelligi. quia
spiritus sanctus sit caritas qua nos deum et proximum dili-
gimus. Unde notandum est quod amor seu caritas est
duobus modis dicitur. Uno modo effective. sic absque dubio

ueru est. qd' s. s. e amor quo deu diligimus. q. s.
.s. opatur in nob' h'itu amoru caritatiu. alio mō
sumit' formalit' exemplarit'. sic q. s. s. est caritas
qua deum diligimus ꝛ proximu. caritas eni q
est. s. s. est exemplar ꝛ ipē caritatis. Tercio mō sumi
tur caritas formalit' p modu inherentis. sic ca
ritas dr' uirtus h'itus in aīa. quo deu3 diligim'
ꝛ proximu. ꝛ s' hunc modu. s. s. nō dr'. caritas.
Sciendu tam qd' sps sās datur: cu ei donu datur
q2. s. s. amor est ꝛ p'mu donu. postea aut' nō
datur sin' bonu. Preterea corp' misticu. est uniu'
p amorē. cu eni nil caritu sit unu i diuisis par
ticularib3. Et3. qd' in ib2a corp' mistici. unia tur
uno amore icato. q. s. s. est. Preterea. q2 s3 aug'.
totu malu hoīs est uti fruendis. ꝛ frui utendis.
constat qd' copositu est totu bonu ei. s3
ad fruendu. eo qd' fruendū est. requirit' plenitud'
fruibil'. ꝛ q' dispō debita fruentis. uī requirit'
plenitua. s. s. ꝛ donu. s. amor. quo inhereat ei.
Sciendū tam cu nob' datur. s. s. nō incipit ee in eo
nouo s3 nouo m'. p pducōe3 noui effectus
ꝛ noui effectus. ex quo creatura se alit' ht' ad sp'm
scm q' p'us. ꝓp' qd' ꝛ ipē dr' alit' ee in creatura q'
p'us. q2 ipē est i ipa ut cognoscente. ꝛ amāte
ipm. qd' nō fuit p'us. Ex q' dictis p3 qd' nō
iustificatione. duplex caritas nob' datur.
s. cata. ꝛ increata. Illa qua diligamus. Illa q'
diligamur. ul' datur nob' caritas cata qua di
ligimus form'. ꝛ incrata qua diligimus effec
tiue. q2 nim diligē ipē cat. Ex hiis colligitur
qd' l3 ds' sit i omib3 nō tam habitant ab omib3
Missio sps. sci. dup'. est. sicut ꝛ filii. Una ē.

uisibil' sicut apparuit sup xpm in columba. et sup apo
stolos in linguis igneis. Alia est inuisibilis. qua i
mittitur in mentē ad sāctificādū caritatē. et illa missio
fit ad inhabitādū uocē caritatis rōnal'. Sz p'or fit ad
inadhabitationē; animo strādaz alius eodē mō. Mis
sio filii duplex est. s. uisibil' ut incarnatio. et in
uisibilis. ut interna mentis illuminatio. ¶ Nota. qd' missio
filii et spūs sci. inseparabilia sūt. Sz dr̄. filii. qn mens p
grām illuminatur ad deū cognoscēdū. dr̄. spūs. s. s.
qn affectus accenditur ad amādū. Sciendū est
qd' soli est patri mittere, et nō mitti. Cū enī pat' a nul
lo procedit. nullo modo mitti dr̄. qz nō filius producit
et producitur: et iō mittit et mittitur. Sps nō sāc. qz p
ducitur eternalit'. Sz nō producit nisi ex tpe. iō ppriū
est ipi mitti. et nō mittere. nisi r. creature. et nisi forte
dicatur mittere hoiēz assūptū. ¶ Ex hiis pz. qd' hec
sūt male et exponēda. Sps scūs mittit se et mittit
filiū. Filius mittit se ipm. nisi intelligatur i q̄ntum
est de uirgine natus. Hec aūt est rō. qz mittere dicit auc
toritatē uel productionis eterne. ¶ Quibus modis
datus sit sps. s. in signo uisibili. Sciendū est. q.
i igne qd' calefaciat frigidos. et in linguis ut doceret
ignaros. et in sopno ut terreret rebelles. Apparui
t et in palus sub signis inuis. tpe moysi. Ut duc
tor eis. i columpna nubis erat. Sicut leg' v̄sa. lxii. Ja
i columba sup xpm baptizatū. ad ostendū gratie ple
nitudinē. que in xpō erat. Itez in flatu post resu
rrectionē ad significādū unicationē affectus qz
flatus ab interiori procedit. ¶ Datus est igr̄ spūs
bis post resurrectionē. s. in terra. ppt dilectionē proxi
mi. et de celo ppt dilectionē dei. Ut datus est in terra
ad relaxādū peccata aliorū. Jo. xx. insufflauit i eos et
dixit. accipite. s. s. quorū remiseritis peccata r. c. dar

est de celo in pentecoste. ad robur et operationem mira-
culorum. De hiis duobus ps. Verbo domini celi firmati sunt.
quo ad primum. et spiritu oris eius virtus eorum. quo ad secundum. ¶ Secunda
collatio spiritus sancti apostolis facta ante passionem qui fuerunt la-
baptizati. eorum baptismum innuit .i. qui lotus est non
indiget nisi ut pedes lavet. In signum predictorum trium
iniungit hoc ad significandum hanc triplicem spiritus sancti unctionem
.s. baptismo. in confirmatione. in morte. ¶ Quadrupli-
cem effectum consecuti sunt apostoli ex presentia spiritus sancti.
Primo eloquentiam in linguis. ¶ Secundo audaciam in tormentis.
Tercio efficaciam in miraculis. ¶ Quarto perfectionem
amoris. quia post pentecostem numquam peccaverunt mortaliter.
Accipiunt modo utiliter .s. sancti. peccatores ad purgandum.
Mt. Ipse baptizabit vos in spiritu sancto et igne. Item
penitentes ad purificandum. ps. tuus bonus deducet
me. Item perfecti ad certificandum. Ro. qui dedit nobis
pignus spiritus. Item boni ad fruendum. ps. Renuit consolari
anima mea. Item tribulati ad consolandum. Rom. Non ac-
cepistis spiritum servitutis in timore. sed accepistis etc.
Item ignorantes ad instruendum. Jo. paraclitus autem
spiritus sanctus quem etc. Quo tempore datus sit .s. est ostendendum est
quia in die quinquagesima. ut ostenderetur auctor esse
remissionis. ¶ Item in die dominica. ut esset dies
renovationis. qui fuit et creationis. Datus fuit
hora tercia. quia dicitur primus perdidisse gratiam hora tercia
unde conveniens fuit ut eadem hora apostolis mitteretur.
Item alia ratione datus fuit hora tercia. Ut ostenderetur
ai quod in nobis gratia crescit. ¶ Sunt enim tres hore mora-
les .s. contritio. confessio. et satisfactio. De hoc nota
.s. sciendum est quod potest esse cum aliquo uni spiritui
et tunc convenit tantum modo per talem unitatem. vel possunt

hec due dictiones sunt diuisi. q sic glubz tu p̄.
est. s. 9. Sps. scūs. multa ħt noīa. Dr̄. quū sp̄s aspi
randi actiue eo qđ spirat. Jo. iii. Sps. s. ū. uult spi
rat. Et huc modū. hec nom̄ sp̄s. commune est oibz
tribz psonis. sz spui sco conuenit p appationem.
Alio m̄. dr̄. Sps. scūs aspirandi passiue eo qđ spirat
et hec mō ppriū est. spui sco. qui pcedit p modū
spirationis. nō solū aūt dr̄. sps. sz additur. scūs. qz
idez est qđ mūdus. uł firmus. uł sin terra. Jlla n̄
solū conuenit ei quo ad se. sz et in opatione ad
nos. Nā p gr̄az sps. s. a peccatis mundamur. in
bono firmamur. a terrenis sepamur. Scūs ergo nō ē solū
mūs. sz qz nos scōs facit. ea scitate de qua dicit
dyo. Scitas est ab omi immūdicia libera et pfecta
et oio immaculata mundi. Tercia. sps. scūs uocat
uirtus, unitas. amplex. et hec pprie cōpatur ad pat.
et filiū. Jtez dr̄. donū dei altissimi. et hec uē pro
copatur ad nos. Quia omē datū optim. et omē do
nū pfectū. desursū ē. et c. Jtē dr̄. fons uiuus
qz septeplici riuo donorū nob' fluit. Jtē dicit
ignis. qz affectū accendit. Jtez dr̄. caritas. nō qz
est amor patris et filii. sz qz nos amantes facit
Jtez dr̄. spirital' unctio qz omēs tribulationes
mundanas facit suaues et iocundas. Et sic id in
labore requies. estu. temperies. et c. Jtez dr̄. dextre
dei tu digitus. qz sicut res corporales digito
demonstrantur. Jta p sp̄z. s. res spuales ostendunt
oculo spuali. Jtez dr̄. paraclitus. qz consolatio
nes celestes mētibz instillat. Jtē dr̄. magister
optimus. qz ad cognitionē intellectum suū ipi
illuminat. d' sequitur p̄ q cetere diuine

I

In trinitate divine essentie seu nature tres sunt persone. Quarum
prima est a nulla. secunda a sola prima per generationem. tercia
per eorum spirationem a prima et secunda. Istud tamen sic est quod
trinitas personarum non excludit ab unitate essentiam. unitatem.
simplicitatem. immensitatem. eternitatem. incommutabili-
tatem. Hii non. quia qui crederent deum non posse summe communi-
care. negarent in eo potentiam. Qui crederent deum posse
sed nolle. negarent in eo clementiam. Qui autem crederent eum hec
posse. sed nescire. negarent in eo sapientiam. Cum igitur
pater potuit. scivit et voluit se summe communicare
hec fecit eternaliter. scilicet habendo dilectum et condilectum. hec
est filius et spiritus sanctus. Proprietas boni semper est fluere. ut
ait dionysius. Unde cum pater sit fons bonitatis ab ipso
exit emanatio perfectissima. que est generatio. Item
quedam emanatio iocundissima. que est per modum be-
nignitatis et liberalitatis. hec autem emanatio amor
est. Qui est spiritus sanctus. similiter a patre et filio procedens. et bene
dicitur amor emanatio liberalitatis. quia amor primum
donum dei est. quod a liberalitate procedit. Cum sit donum
intrinsecum in ipso deo. in quo omnia alia bona donan-
tur. Hec beata trinitas tribus modis nobis innotescit.
Ipsa patet in scripturis. Ostenditur in figuris. Re-
lucet in creaturis. Primo legitur beata trinitas patere in
scripturis. Unde ideo primo credimus sanctam trinitatem. patrem
et filium et spiritum sanctum. unum deum omnipotentem. unius substantie. unius essentie
unius potestatis. Item ysaias audivit seraphin dicen-
tia ter sanctus. scilicet laudes trinitatis. et semel in singu-
lari. dominus deus sabaoth. propter confessionem divine
unitatis. Item si non essent tres persone non diceret
faciamus hominem. sed faciam. Nec diceret ad ymaginem.

Gen

nās. sʒ ĩnca. et tūc si tres ēēnt psone. ⁊ nō una psona ĩ
dicerēt ad ymaginẽ. sʒ ad ymagines. qd id' ostēdēdũ
ponitur ipō. cū dī. Benedicat nos dš. deus nr̄. bndicat
nos dš. ē dš nr̄ ponit. ⁊ tñ semel pō. hoc pronom̄ eius
v. sb'ungitur. ⁊ metuant eū omēs fi. tre. Itē iere. a. a. a.
dn̄e deus nescio loqui. vide. qd' a. triplicat. ⁊ in singli
dī. dū. deus. Itē. ap. ex quo omia p quē omia in quo
omia ipi glia. ⁋ Et nō. qd' hec ppositō. ex. dicit auc
toritatē q ēē a nullo. hoc autē pat' cōuenit. q est pri
sui prin. sʒ hec ppō. p. notat opatiōē sui medium ⁊ ēē
ab alio. vn̄ p intelligitur filius q est prin. sui principio
hec ppositō in. notat cōsuatiōē. ⁊ ēē ab alio. ⁊ ppea
cōpetit spui scō qui est cōnectio omīs boni. Ostē
ditur ē bt̄a trinitas in figuris. Significat' enī p tres
amicos Job. Itē p tres digitos. quibʒ appendit̄ur
moles terre. Itē p tres ciuitates refugii. equali spacio
īnē se distantes. Itē p tā dificilia ad inuestigandū
Itē p tres portas ciuitatis quas uidit ezechiel.
Relucet quoqʒ in creaturis. uestigiū bt̄e trinitatis. co
gnoscitur enī in magnitudine creaturarū pō. patris. in
dispositione filii. sapientia. in ornatu. bonitas. s. s.
Itē in quolibʒ indiuiduo inuenies unitatē. ⁊ spēm
⁊ utilitatē quorū. primū pat' ⁊ filio. dcm̄ spui scō.
cōuenit. Item in sole uideas suā cōtinuā. splēdorem
⁊ calorē in quibʒ pa. ⁊ fi. ⁊ spc. agnoscas. Itē in aīa
scandū memoriā. intelligentiā. ⁊ uoluntatē. cōsidera
psonarū trinitatē. Item in ierarchia supiori celesti.
dš est intronizatus ut in aicellas. In cherubin. veritas.
In seraphin v̄ caritas. p quē notat trinitas psonaʒ
Itē in uirtutibʒ teologicis. s. fide. spe. ⁊ caritate. fidē
intellige. Idē in tribʒ dotibʒ aīe. s. cōphensione. co

gitatione. dilectione. Similiter idem non. Ex predictis patet quod tam
in creatura corporali quam spirituali quam et exterius composita beata
trinitas cognoscatur. tamen diversimode. per hec unum illorum dicatur
vestigium creatoris. aliud dicitur esse similitudo. et aliud yma
go. sicut supra est notatum. uni. quod si. et ymago patris est.
Denique sciendum est quod pluralitatem personarum in unita
te essentie. aut ipsam unitatem essentie in personarum plura
litate. scilicet scrutari temeritas est. credere pietas est. no
scere vita eterna est. Quod multiplex est trinitas. xi.

xi° Multiplex invenitur trinitas in scripturis. est enim tri
tas increata. que summa et ineffabilis est. alie trinita
tes sunt create. Inter has est una que cecidit. scilicet rationabilis. concu
piscibilis. irascibilis. alia est per quam homo cecidit. scilicet sug
gestio diaboli. delectatio sensualitatis. et consensus
rationis. que tamen signata sunt per serpentem mulierem et
virum in paradiso. Tertia est in qua cecidit. scilicet ignoran
tia veri. impotentia boni. concupiscentia mali. Quarta
per quam resurgere. scilicet fides. spes. caritas. Quinta est trinitas
per quam ad gratiam reparamur. scilicet trinitas illa que est in Christo. scilicet divi
nitas. anima et caro. Est et alia per quam reparamur. scilicet spiritus. aqua
et sanguis. spiritus inquam sanctificationis. ablutionis. sanguis
redemptionis. hec nobis Iohannes in canonica sua recitat.
Est et trinitas alia per quam ad gloriam reformamur. ut
sunt tres dotes anime. scilicet cognitio. dilectio. et comprehensio. Est
ergo multiplex trinitas in creaturis. que est vestigium
beatissime et increate trinitatis. et de hoc habes. 9. i. titu
lo quod trinitas personarum et unitas essentie est. Quod equalitas

xii° Qualitas personarum in tribus consistit. ut ait Augustinus. Nam sic
quod nullus alium precedit dignitate trinitatis. aut
excedit magnitudine. aut superat potestate. Quod equali
tas secundum hec tria sit in deo. sic ostenditur: quia in
illis inferioribus tria sunt. scilicet qualitas. equalitas. et quantitas. igitur

Vnitas substantia facit ydemptitatem. Vnitas autem in qualitate facit si
militudinem. Sed unitas in quantitate facit equalitatem. In diuinis
autem est equalitas tamen modo secundum triplicem quantitatem prout quantitas
modo esse dicitur in diuinis. ¶ Primo secundum quantitatem uirtutis que
est potentia. Alio modo secundum quantitatem durationis. que est eterni
tas. Tertio modo secundum quantitatem magnitudinis. qua ipsa intra
omnia et extra omnia. in qua continet et locat omnia. Equa
litas autem personarum hiis tribus ostenditur. Quoniam in creaturis triplex
magnitudo reperitur. scilicet temporis. dimensionis. virtutis.
Prima magnitudo in rebus mutabilibus. Secunda in cor
poribus. ¶ Tercia in spiritibus creatis. Istis tribus respondet
in creatore alia tria. in quibus tres persone diuine sunt equales
videlicet eternitas in esse. magnitudo immensitate. et
uirtus in posse. ¶ Dicendum est igitur quod tanta est equalitas
in trinitate. Quod dicit Augustinus. Nec esse maius aliquid duo quam ad
unum. Nec maius aliquid omnes quam singuli. Cum autem tres
sint persone diuine. quia in diuinis non esse ponitur nisi duo ge
nera. scilicet substantie. ad aliquid. quantitas non. equalitas tamen est ibi in
genere substantie. sic equalitas et similitudo dicuntur relationes
secundum substantiam communis est tribus personis. Relatiuorum autem proprium
est simul esse. Ergo nullo modo potest pater esse filio maior secundum
illud quod absolutum est. Nec secundum illud quod ad aliquid est.
Item ostenditur per exemplum. quia splendor si sit a sole. tamen
esset soli coeternus si sol esset eternus. Qui in persona est quod

xiiij Hec greca nomina sunt notabi
lia. scilicet usia. ysiosis. ypostasis. prosopon. Hec
apud latinos equipollere istis nominibus. videlicet essentia
substantia. Subsistentia. persona. Vnde hoc talis est differentia
usia. id est essentia dicitur natura ut humanitas. ¶ Subsistentia
siue usiosis dicitur hominis natura subsistens non ut homo.
ypostasis id est substantia. dicitur distinguibile.

nō tn̄ distinctū humana ꝓprietate ut ut hō. aīal.
Prosopon. sīu p̄a. dicat distinctū tn̄ discriminata ꝓprieta
te ad dignitatē ptinentē ut petrus. Vn̄ sicut hoīes
ꝑticulares distincti sūt suis ꝓpriis qualitatibȝ. ita
pat̄. ⁊ fi. ⁊ sp̄s. s. suis ꝓpriis notionibȝ. Sicut aūt
Greci dixerūt pat̄. ⁊ fi. ⁊ s. s. tres ypostases. ita tē
res. ita nos dicim⁹. tres subsistentias .i. tres res nō indi
gentes alia re ut sint. Considerata ergo diuina essentia
in se oīo indistincta est. Persona u°ō in se distincta ē
suis ꝓprietatibȝ. Considerata essentia in psonis. uł p̄a
in essentia mediū modū tenet. s. unitatē ⁊ distincti
onē. ⁊ hec pȝ. in appriatis. que omībȝ psonis cō
ueniūt sȝ adunā mag̾ determinantur. ¶ Nō qd̾ sepe
sumitur sba p essentia. ⁊ qd̾ essentia nūq̄ transfertur
ad significandū. p̄a. Boetius. Persona ē talis p̄a. est
ronis nē indiuidua sba. hec sumit̄ pones nam
rei. s. Ricardū. d̾ sc̄o uictore. Tal' p̄a. est subsistēs ꝑse
solū. iuxᵃ q̄da singulare ex modū. Hec sumitur in
sta ethimologia noīs. dicit̄ p̄a. q̄i res ꝑ se una. Hec a
est diffinitio magistrał'. sic p̄a. est ypostasis. di
stincta ꝓprietate ad dignitatē ptinente. ¶ Nō. ⁊ qd̾
predicta. iiij. prius i. sup exposita. exemplificata. s. essen
tia. sba. subsistentia. p̄a. differunt in creatura. re. ⁊ noīe.
sȝ in diuinis differunt noīe. de infinitate dei.

Non est ideo quātitatis dimensionis sȝ uirtutis. si
xiiij Nubiq; est deus. mole corꝑis. sȝ p̄sentia maiesta
tis. ⁊ p hunc modū dr̄ inmensus. Sȝ nō qd̾ infinitas
uis. in deo cōplectit̄. s. infinitatē. oppositionē subtilita
tē. ⁊ incorruptibilitatē ⁊ eternitatē. Si cū cōsid
ramur ⁊ querimus deū. in se sic est infinitus. ꝑ ro. ma
gnus deus. ⁊ lau. nimis. ⁊ mā. ei. nō ē finis. Sicud

consideratur in operatione ad intellectum. sic est incomprehen-
sibilis. apostolus. O altitudo. diuitiarum. sapientie et scientie dei.
propter hoc dicitur. sedens super cherubin. i. super plenitudinem scientie
et super omnem intellectum. Si autem consideratur in comparatione
ad locum sic est incircumscriptibilis. ambrosius. super Mach. prescriptum
michi. circumscriptum michi. diuinitas autem hoc non loco clau-
ditur: non extimatione concluditur: non etate cerni-
tur. Sed si consideratur in comparatione ad actionem sic est
eternus. apostolus. Regi seculorum. immortali. inuisibili. etc. de
hiis. iiii. dicendum est in singulis per ordinem. Ceterum dicendum
est igitur carissime. quod in eo proprie non est longitudo. nec la-
titudo. nec sublimitas. nec profundum. Sed hec metaphorice
proponuntur sunt ideo. Est ideo latitudo caritatis. que
nos ab errore reuocat. Ieremias. caritate perpetua dilexi
te. Est et longitudo patientie. qua malos portat.
dissimulat videlicet peccata hominum propter penitentiam. Est
et in eo sublimitas sapientie. que omnem sensum superat
apostolus. Omnia nuda aperta sunt etc. Est et in eo profundum
iustitie qua peccatores dampnat. Matthei. ite in maledicti
in ignem eternum. de infinitate dei. 19.

·xv. Dubitandum est deum esse infinitum. quia cum idem in eo
sit potentia et essentia. patet quod essentia eius est infinita
sicut et potentia. Unde sicut deus potest non sunt tot. que possit
implere. Sic et propter essentiam dei non esse ita rebus qui
possit esse in pluribus. immo si mundi essent infiniti
omnes impleret. Preterea cum deus sit rerum causa effi- ·xvj.
ciens. et formalis. et finalis. Si non esset dicere deum ipsum infini-
tum esse causam efficientem quod sit effectiua. Nec infinitum
esse causam formalem quod sit formata. eadem ratione dicam
cum sit causa formalis seu finalis. quod sit finita. Nul-
lo ergo modo dicendum esse deum esse finitum sed infinitum

ubi finitū dr̄ cōpletū vel pfectū. ¶ Sane triplicit̄
dr̄ infinitum. s. negatiue. priuatiue. contrarie sm̄ dispa
te. Infinitū negatiue dr̄ p abnegationem finis.
et sic dr̄ infinitum. Idem qd̄ .i. nō finitū. et hoc modo i
finitū est. qd̄ nō est natū fini. Infinitū priuatiue
est. qd̄ est natū fini. nō tn̄ finitur. Infinitū contrarie
est qd̄ hꝫ contrariam dispositionem. ad finiendū. ¶ Pri
mo essentia diuina est īfinita. quia nō hꝫ finem nec
est nata finiri. Immo est finiens omnia. Item finis dicitur
triplicit̄. dr̄. enim terminus. et sc̄m hoc quantitas continua est
po. infinita. quia est diuisibilis in infinitū. et hoc ideo
quia idem terminus nō est terminus in diuisione. Sicut tn̄
in nū͞o est terminus in adiectione nō. alio modo dr̄ fi
nis idem qd̄ pfectio. [illegible] modo dr̄ [illegible] qd̄ unū
quodqꝫ. primo modo deus est infinitus. nō sc̄m quanti
tatem uirtualem. que ipsi est. Sed quia ideo est omni
modo diuisio uirtutis et contrarie nō pōt esse īfini
tas uirtutis. qui et sit contrarie. Scd̄o modo dr̄ ma
teria īfinita. quia caret pfectione. Tertio modo ma
lum culpe dr̄ infinitū quia nō est ordinatū ad finem.

d̄ cōprehensibilitate dei. io

xlvi. QVR creatorem a creatura cognosci nō pōt ad plenum
[illegible] uel [illegible] ipsa, quia infiniti ad finitū nulla
est pportio. Boetius. trinitas sibi soli nota est et
hōi assumpto. Aug. B. nil deo plenius est et nil mi
plexibilius est. Quid igitur [illegible] ita plenius
quam est sum. Sane est olim dixeri [illegible] nō. quia illa sunt
qd̄ est [illegible]. Sed quia [illegible]. a ppinquo sunt omnia
est enim intelligentia nr̄a ad illā lucem inaccessibilem
multo minor quam uisus noctue et uespertilionis
ad solem. Vn̄ deus dr̄ in diuinalis ambulare sup pen
nas uentorum. hoc est sup intelligentias angelica

veritatem cōphendit᷑ ds aliquo mº in uia p fidē. aug.
mētis humane acies inualida in tā excellēti luce nō
figitur: nisi p iusticiā fidei enutriatur. qd idē. B. Ita ds
est irrationabilibꝫ ĩcapabilis. vt tñ nō capiatur
ab ipsis. a rationabilibꝫ omnibꝫ capi pōt p cognitionē
sꝫ a bonis tm capitur p amorē. Dicim' ergº qd' ꝯ
deo scire possum' qd nō sit. nō aut qd sit. aug.
Intelligim' sine qualitate bonū. sine qntitate magnū
sine indigētia creatorē. sine situ possidentē. sine habitu
omnia ꝯtinentē. sine loco ubiqꝫ totū. sine tpe sempiternū
sine mutatione sui mutabilia facientē. Nilqꝫ pati
entē. Cōphenditur quoqꝫ ds p spē p dignitatē
meritorū in patria [illegible] tria. aug. Videbimus tue ma
iestatis eternitatē. Et immensitatē eo p spiritū. quod h
uidere poterimus. q est ex. tinmagin. qd' sc offert qdē uisui
q tñ s suū ambitū totū uideri nō pōt. q hec est tā
p maxīe latitudinē. quā p uisus nri ad tantā
supficiē improportionabilitatē. Hec dicendū ergo
qd' deū in uia cognoscere possum'. qd' est imptā. si
cut est. Nã ds tamen. nec hic. nec i. qd est. Visus cor
poralis impeditur triplicit. s. p tenebras. p flamā
p lucē. p ad uisum ex uisibili eadē m. impeditur
uisus spūalis q cognitionē dei. Primo p tenebras
pccī. ul' erroris. Jo. qui facit pctm tenebris abu
lat. adhuc cū legit moyses. q uelamē ē sup cor.
Scdo p flammā lucē. hec aut fit qn qs mente etiā sr
naturalia. Exº. hebreo in ligno putido. qui in cert
quia deū lucē debet habere. Sꝫ cū dico uenerātem
deo p adiūctionē ait luna. re cognoscibili. hec
fit cū qs supto incommutabili bono. rebꝫ immuta
bilibꝫ adheret. Talm̄ oculi cū sine ergº odiosa ē.

deus cognoscatur intus et extrinsecus. Item duplex. quia quandoque
per inspirationem quod paucis datum est. apostolus secundo cor. xii.
... Quandoque per res secundum quem modum plures philosophi de deo
notitiam habuerunt. apostolus. invisibilia dei. i. ro. i.
Exterius quod deus cognoscitur. dupliciter. scilicet per creaturam.
apostolus. Videmus nunc per speculum creaturarum. Vi-
delicet. que sunt modo speculum creatoris in ipsis relucent.
sicut ergo ipse deus est creaturarum speculum in futuro.
in quo omnia videbimus que ad nostrum gaudium
pertinebunt. Item doctrina. apostolus. fides ex auditu. quandoque
visu. quandoque gustu. Sic quodammodo deus cognoscatur
auditu. Cognoscunt deum qui audiunt verbum
dei. et per illud credunt. Visu cognoscunt theologi-
ci. Qui legunt deum in scriptura. et philosophi qui specu-
lantur eum in natura. Gustu cognoscunt so-
lum boni. psalmus. Gustate et videte quoniam suavis est dominus. et iste vel
amicus modus perfectissimus et certissimus est.
Dic quod tribus modis cognoscatur deus secundum dionisium.
scilicet per ablationem. sive per abnegationem. Ut cum deus
dicitur non esse hoc vel illud. Item per eminentiam. Ut cum
in creatura invenitur potentia. attribuenda est deo sua
potentia. et sic de aliis. Item per causam secundum quod per creaturam
cognoscitur. ... sui ducunt ad cognitionem
cause. vel per cognitionem motum ad cognitionem
moventis. Nota quod anima sensu percipit corpora quia per
formas ... tamen percipit corporum ymaginatione
corporum similitudines. hoc est per formas abstrac-
tas a materia. in absentia corporum. Ratione autem corporum naturas.
Intellectu spiritus creatos. intelligentia spiritum increatum.
Sciendum ... quod cognoscibilia quedam sunt ...
... ista ratione. Quedam ... quedam ... idem.

est que sensu percipimus, ut alba nigra. Tertio iuxta rationem
percipimus, ut vera falsa, iusta vel iniusta. Sed quarto sunt que
solius diuina ratione comprehenduntur aut supra rationem aut
contra rationem videntur, ut trinitatem in personis et unum deum.
Ubique deus est et nusquam est, quia nec abest ulli loco nec
ullo capitur loco. Augustinus: Deus est in mundo non inclusus,
extra mundum non exclusus, supra mundum non elatus, infra mundum
non depressus. Ex his patet quod deus est intra omnia, et hoc quia
omnia replet et ubique presens est. Item extra omnia, quia
omnia continet nec usquam valet coartari. Sed notandum quod hec
propositio extendit se non ad actualem presentiam ad locum
sed potentialem, que est dei immensitas, que infinitos
mundos posset implere si essent. Item supra omnia, quia
omnibus presidet nec aliquid ei equatur. Item est infra omnia
quia omnia sustinet, et sine ipso nihil potest subsistere. Di-
ximus quod deus est ubique, non ut indigeat rebus quod loca-
lis sit, sed potius res sui indigent ut per eum subsistant. Quia
enim ante mundi constitutionem fuit ubi nunc est, videlicet
in se ipso, quia ipse sibi sufficit. Per quod patet solutio questionis quam
multi simplices querunt, ubi deus fuerit prius quam
mundus esset. Notandum autem quod aliquid est in loco
circumscriptive et diffinitive, ut corpus. Aliquid diffinitive
et non circumscriptive, ut angelus. Deus nec sic nec sic, ut
dictum est. Et hoc ideo quia non indimensionatur per magnitudinem ut corpus, nec
per quantitatem localem ut angelus. Aliquid autem est in loco partim
circumscriptive, partim diffinitive, ut corpus Christi sub sacra-
mento, quod est totum sub tota hostia, ita quod non excedit,
et hoc est ibi circumscriptive. Est quoque sic sub hostia
quod non ubique, et sic est ibi quodammodo diffinitive. Quam-
vis autem liceat non sic ubique cum sic continua, nec equaliter
possit nisi continue in pluribus simul loco est in diversis
hostiis, et hoc est supra rationem et ad cautelas. Vn̄ melio

Vn̄ melio

Vñ merito h't ampli' q̄ alia creatura. s. qd' in locis plurib;
possit ee' expeditius pz. qd' ee' ubiq; semp' soli conuenit
creatori. sz in uno loco ee' conuenit creature. In pluribz no
locis ee'. et no ubiq; conuenit corp'. illi u' x̄. No. qd' ds' mul
tipliciť est in rebz. s. p natã. et sic est ubiq; potentialit'. p̄se
ntialit'. essentialit'. Item p gr̃az. sic est in nobis. Jo. q manet
in me et ego in eo. h'. fer. sic, mu. Item p gliaz. sic est
innominabili ut uita s. Incor'u'. ut bonitas. Inuariabili
ut pietas. Ite' p unioez sic fuit in ytero uirginali. humir'
humane nre' x̄. et in sepulcro unit' carni xpi. et i i'ferno
unitus aie' xpi. Ite' ds' ee' alicubi p occultoru reue
latioez. Gen. Vere ds' est in loco isto. Itez p uestigioru
excellentez rep'sentatioez. sic di' ee' in celo. qz ibi ma
xime relucet sua sapientia. po'. et bonitas. Ite' ne'
p ydemptitatez. sicut filius est in patre. et pat' in filio
et s. s. in utroq;. Item p miraculoru operationez. Exo.
digitus dei est hic. Item p conseruatioez et gubnatioez
sic est in mundo. Ite' est in mundo se ipso. ut alpha et o.
dic ubi tunc eet. cu p't eu nich' eet. tunc ubi nunc ipe'.
qm s. suffic' ipe'. p qd' pz. solutio q̄onis. quorudaz
simplicu. qui querunt ubi ds' fuit p'us q̄ mud' eet.
Ite' ipe' in mundo sicut rex in regno. B'. Deus ubiq; regit
ubiq; imperat. Vbiq; maiestas ei' omnia replet. Complec
titur uniuersa. Itez in anglo ut dector locutu uitas. et sicut
sapor loquitu bonitas. Itez in eccia. est sicut pat' fa. i
domo. Vñ d'. uobiscu suz usq; ad consumationez secli.
Item in electis est ut libator amabilis. et aduocator libo
nis. et hoc est qd' dicit B'. Deus est in creaturis mira
bilis. in hoibz amabilis. in angelis desiderabilis in

inscipso co[m]p[re]hensibil[is] inreprobis intolerabil[is]. It[em] iniu
probis est ut terror [et] horror. Aug[ustinus]. qui te dimittit in
si ut a te placato ad te iratu[m]. Vii ultimo m[od]o d[eu]s est
indignatis. sicut terror [et] horror. Aug[ustinus]. ut s[upra]. g[regorius]. ter. di.
no[n] e[ni]m manus d[e]i. potimus effuge[re]. p[re]s. Si asce[n]d[ero]. i[n] celu[m]
[et] c[etera]. Sicut dubitat[ur] ut[rum] d[eu]s. sit in dyabolo. Sciendu[m]
q[uo]d quedam sunt no[m]i[n]a que importa[n]t na[tur]a[m]. p[ro]p[ter] q[uo]d sunt in eum
in hiis co[n]ced[en]du[m] est q[uo]d d[eu]s insit. Sunt alia p[er] que intel
liguntur deformitates. de quib[us] no[n] est d[eu]s. q[uo]d d[eu]s insit
nisi addatur in quantu[m] sp[iritu]s. ut[rum] aliq[ui]d tale. Deus est i[n] a[n]i[m]a
fideli sicut sponsus in thalamo. rex in regno. dominus
in castro. Item sicut magister in scolis. sonus in organo.
lux in tenebris. Ite[m] sicut thesaurus in agro. vinu[m] in ce
lario. carbunculus in anulo. Item sicut manna i[n] archa.
Sigillu[m] in cera. medicina in apotheca. It[em] sicut a
thera in columno. ymago in speculo. ovis in fauno. It[em]
sicut fructus in arbore. oleu[m] in lapide. liliu[m] in conual
le. De eternitate dei. iii.
xviii Sicut d[eu]s est ubiq[ue] nec t[ame]n i[n] aliquo co[n]tinetur. Sic et
nus. [et] t[ame]n nullo t[em]p[o]re mensuratur. No[n] e[ni]m ei co[m]petit t[em]p[us]
p[re]sens. Nec p[re]teritu[m]. nec futuru[m]. Na[m] p[re]sens manens e[ss]e
no[n] h[abe]t. q[ui]a p[er]transit. Deus aut[em] se[m]p[er] manet id[em]. Vn[de] e[ss]e
no[n] est accide[n]s deo. s[ed] substa[n]tia. Vnitas [et] manens e[ss]e. Si
militer t[em]p[u]s p[re]teritu[m] m[od]o no[n] est. Nec h[abe]t e[ss]e subsiste[n]s. s[ed]
q[uo]d deo d[icitu]r. imp[ro]p[ri]e ei p[ro]p[ri]e tribuit[ur]. tu a. p. Et t[ame]n m[od]o t[em]p[u]s fu
turu[m] no[n] est s[ed] expectatur. Deus aut[em] se[m]p[er] est. Vn[de] i[n]
in euangelio sola mo[d]o est alpha. [et] o. hoc est quia
deus est p[ri]n[cipiu]m. [et] finis sine fine. Cu[m] e[ni]m deus o[mni]o.

ſimpł ſit. nō hʒ uiſe pn̄. ꝯſtratio. que eſt cā corruptionis. qd autē
ſit eternitas ſ ꝗꝛ. Sciendū eſt qd ꝓprie dr̄. diuturnitas ſine prin. et
ſine fine. ⁊ ſine mutabilitate. ⁊ ſ hoc conuenit eternitas ſoli di
uine nē. in qua eſt diuturnitas imenſa. Eternitas ſ ethō. dr̄.
qi ex t'minos. qꝛ t'mino caret tā initiali q̄ formali ſeu finali
ſcʒ ſ diffinitionē boetii in li. de cō ſolō. eternitas eſt īterm̄i
nabil' uite tota ſimul ⁊ pfecta poſſeſſio. ad cui' diffiniti
onis intelligentiā. Notandū eſt qd in qbʒdā eſt t'mina
bilitas ſimplicit'. qꝛ ex pte an. ⁊ ex pte poſt. ut genera
bilia ⁊ corruptibilia. ad quorū differentiā ponitur int'
minabil'. ⁊ ibi ponitur id p abnegationē. qꝛ ſimplicia
⁊ ꝓpue diuina nullo mō meli' q̄ p remotionē. ut ait
dyo. ⁊ hoc eſt iō qꝛ ſimplicitū nō pōt ēē intellectus pfec
te cōphendē. ⁊ iō ex negationibʒ eorū que ab ipſo re
mouentur manu ducitur intellectus ad ea aliquat'
cognoſcenda. Itē in quibʒdā eſt t'minabilitas eterne
ſcʒ nō uite. ut in corporibʒ celeſtibʒ. ad quorū differentiā
additur uite. De dō ē. dr aug'. qd ſolus dr̄ hr̄e imor
talitatē. In omi enī mutabili natā nō nulla mors eſt
ipa mutatō. qꝛ facit in ea nō eē qd prius erat. Vn̄ ⁊ hō qn̄
naſcitur quodā mō incipit mori. In qbʒdā eſt int'
minabilitas uite. ſʒ tn̄ cū infelicitate ⁊ miſeria. ut
ī demonibʒ ⁊ dampnatis. ad quorū dr̄āʒ poſſeſſio addit'
In cui' intellectu. eſt iocūditas. felicitas qua tūc pō.
aliquid rei dr̄. qn̄ ad libitū habet. In qbʒ dā eſt ītermina
bil' uite poſſ. ſʒ nō tota ut in hoībʒ btīs. an iuditiū. qꝛ
eſt beatitudo. ſ parte aīe. ⁊ nō corꝑis ad quorū differe
tiā dr̄. tota. qꝛ totū eſt qd nō eſt diminutū. uł cui nł
eſt ex. In quibʒdā eſt int'minabil' uite poſſ°. tota ut
in angelis beatis. an iuditiū. qꝛ ſ. tota ſui ſtam. felicit'.

hũt ꝯ inꝯminabilẽ uitã. ſ; tñ nõ ſimul cũ aliqua ſit icias
reuelationũ ꝯ gaudiorũ ſuccessio. ad q̃rũ differentiam ponit
ſimul. Jnquantũ ꝯ dicit̃ eſſe interminabilis uite poss. tota ſimul. ſ;
nõ pfecta eo mõ. quo nos dicim̃. pfectũ nullo idigens
Sic eſt ĩ angelis ꝯ ĩ hoĩbz beatis dñi uidetur. ad quoꝝ
differentias addit̃ pfecta. i. nullo idigens ad ſuum pfec
tũ eē. ¶ Patet ex p̃dicta diffinitione. qđ tres ponunt̃
dictiones que ſũt inſeparabiles ab eternitate increata. q
dicũt eſſe. ſ. interminabilitas. ibi interminabilis uite poss.
inuariabilitas. ibi tota ſimul. nil eñ uariabile eſt
ſ; totũ ſimul. Jtem ſimplicitas ibi. pfecta. Jllud eñ
ſume pfectũ eſt cui nõ eſt poſſibilis aliqua additio
ꝓximũ ſepatur deus ab omĩ corruptibili. p ſ; ab oĩ
inuariabili. p tertiũ ab omi cõpoſito. Jgitur: nõ.
qđ illud qđ caret pn̄. ꝯ fine eternũ. ut deus cui nõ
interminatum eſt. ſ; que pn̄ hñt. ꝯ fine carent. di
cuntur: ut angeli. ꝯ hoĩes. Que nõ pn̄. ꝯ fines hñt
dicuntur tpalia. ut ſũt corruptibilia. ſicut ue
getabilia. ſenſibilia. ꝯ bruta. ꝯ hũi. de inmutabilitate
Jnmutabilis eſt deus. et ipmutabilis. ꝯ incõ di. 19
.xix. mutabilis. Jnmutabilis eſt q2 nõ cadit ĩ eũ motus
accidentalis. ſ. augmentũ. l eo ps. ſimplici diuinita
tis nãe. nich addi uł minui debet ſeu pot. q2 ſep ẽ qđ eſt
Jtem nec diminutio. ꝯ xl. Ego deus ꝯ nõ mutor. Jtem
nec alteratio. ia. ap q nõ eſt tranſmutatio. nec ui. ob. Jte;
nec ſ loci mutatio. quia ubiq; pſens eſt. ysa. celũ
ꝯ terram ego impleo. Jmpmutabilis aũt eſt. q2 nõ ca
dit in eũ motus ſbialis. q eſt de nõ eẽ ad eẽ. ut gñõ. quia
initiũ nõ huit ille. nec q eſt de eẽ ad nõ eẽ. ut cor
ruptio. q2 finem nõ habebit. Jllud eñ ſolũ incli. eſt.

commutabile. quod est omnimodo. et incommutabile ex eo quod non cadit in
eum motus ex operatione. Nam soli deo convenit in operatione quies esse.
Unde boecius. stabilisque manens das cuncta moveri. Unde poeta. qui
facit aliquam rem non fit in ipso aliqua mutatio. sed in re circa quam
operatur. Quod autem deus fecit predicari subversionem ninive. et predi
ci mortem ezechie. quorum neutrum accidit. In talibus non
mutavit deus consilium. quod ab eterno secum habuit. quia ninive
subvertenda erat secundum merita. et Ezechias moriturus erat secundum causas inferio
res. Sed hec non imposuerunt necessitatem divine potentie. Iten
triplex distinguitur motus. scilicet naturalis violentus. et voluntarius.
Naturalis est quo naturaliter cadit res ad locum proprium. Motus autem
violentus est quo cogunt res esse extra proprium locum. Sed motus
voluntarius est quo currunt ut animalibus. vel comedunt vel op
antur. et ista est motus medius inter motum violentum et
naturalem. quia partim est naturalis. scilicet inquantum voluntas coniungitur actui
sicut causa suo effectui. Item partim est violentus. scilicet inquantum
moventur membra contra motum suum naturalem propter quod conlaxantur
que ex motu suo nunquam laxarentur. Igitur primo modo motus
non est in deo. scilicet naturalis. et hoc propter iiii rationes. Prima est quia
omnis motus tendit ad quietem et propter indigentiam. ut dicit
philosophus. sed nullius deus eget. Secunda cum sit ubique non habet necesse de lo
co ad locum moveri. Tercia quia non est in deo gravitas vel le
vitas. propter quas sursum vel deorsum moveatur. Quarta quia
cum deus in se ipso semper maneat. non habet necesse locum proprium et sibi
naturalem extra se querere. sicut alie creature. Item secundo modo non mo
vetur. scilicet motu violento. quia non fit violentia. Job. si forti
tudo queritur robustissimus est. Item tercio modo non movetur. scilicet
motu voluntario. quia in operatione non laxatur. ut animalia
Preterea nostra mens est instabilis. quia modo proficimus modo defi

cimus. Modo reminiscimur. modo obliviscimur. Modo volumus
modo nolumus. Modo diffusis cogitationibus et affectionibus
atque consiliis. huc atque illuc vagamur. Deus autem semper est
equaliter immobilis. Item est alius motus circularis. alius
rectus alius obliquus. Circularis est corporum superiorum. prout
firmamentum movetur. secundum figuram quidem ut dicit philosophus. non secundum substantiam
hoc est dicere quod non movetur ad locum. sed in loco. Motus autem rectus
est sursum vel deorsum. secundum quod corpora inferiora moventur.
propter levitatem vel gravitatem. Motus obliquus compositus
est ex circulari et recto. Unde quod reflectitur habet a motu circulari
quod vero linealiter movetur habet a recto. Nullo istorum movetur
deus. quia proprietates istorum motuum non conveniunt ei. Possumus
tamen dicere quod iste motus deo convenit mystice. Ut dicatur
moveri motu circulari omnia regendo et gubernando. Item mo
tu recto bonos remunerando. Item motu obliquo pravos
aptando mundando. Eodem modo possumus dicere quod deus movetur
motu naturali. quo indita bonitas. omnibus creaturis. per cap
tum earum se communicat. Item motu violento. quo pecca
tores dampnat. vel motu voluntario/ quo circa in ce confirmat
sic potest exponi dictum philosophi. Qui assignat motum a centro
ad centrum. et circa centrum. quia deus movetur ad centrum incarna
tione. et a centro in ascensione. et circa centrum in predicatione
propter hoc et huiusmodi similia. dicitur ibi sapientie. spiritus sanctus. et mobilis et stabilis.
Mobilis. quia facit sanctos mobiles ad operandum. ac in bono
proficere. Stabilis autem quia facit in bono perseverare. Vel mo
bilis in via. Stabilis in patria. Vel mobilis in activis. Stabilis
in contemplativis. Vel mobilis in aliis in aliis sanctis. Stabilis
in Christo; ysaias. Requiescat super eum et cetera. Sciendum quod operationes
quedam attribuuntur Christo. secundum caritatem. et scientiam. ut facere. Quedam
secundum caritatem et non scientiam. ut comedere et currere.

Quedam secundum essentiam et non causalitatem. ut creare vel iustificare
auctoritate. quedam nec sic. nec sic. ut peccare et mentiri.

Quod deus simplex est. 20.

Simplex est deus. angelus. et anima. sed differenter quia idem idem
est quod est et quo est. et hec est perfecta simplicitas. Sed
sola increata natura hanc vendicat sibi simplicitatem. Ut non aliud
quando et ibi, et ubi et modo et modo. inveniantur in ea. Verum quod est et
quod est semper et uno modo est. sed in angelis et anima differunt
quod est et quo. et non est ibi quedam alteritas et compositio. licet
non sit ibi divisio quantitatis. Unde inveniuntur in supercelesti est
unitas. In celesti alteritas. In subcelesti pluralitas. Simplex
est itaque deus in essentia. quod nil accidens ei potest. immo per-
fecta simplicitas est ibi. cum non sit ei possibilis additio.
quia quicquid est idem deus est. Unde leo papa. simplicia divini-
tatis natura. nil quod sit vel minuitur prius. quia semper est quod est. Cui
proprium. cui sempiternum est. cui idem est esse et intelligere.
Et veritatem multiplex est idemus. Unde apostolus. alii datur
sermo sapientie. alii et cetera. sed. dicit. operatur omnia deus. perfectum
non est modo compositio partium integralium. ut in domo. Nec
potentialium. ut in anima. nec generis differentiarum. ut in specie.
nec materie et forme. ut in corporibus. nec coadunationis
unitatum ut in numero. nec quod est et quo est ut in angelis. nec
subiecti et accidentis ut in individuo. nec corporis et spiritus. et in corpore. ut
in homine. Item hugo. Sed non partibus constat deus ut corpus. non affec-
tibus distat ut anima. non formis subsistat. ut esse quod formatum est.
Item ipse est consideratur. nec. quod cum omne compositum sit poste-
rius suis partibus seu componentibus. nec posterius quicquid sit pr-
ius. Oportet deum qui primum est principium. non esse compositum
perfecta nullum compositum est totum suum esse. Deus igitur cum sit suum
esse. non erit compositum. Unde boetius. non est formatus deus. forma
non est effectus. deus. effectus est in compositum. Deus simplex est,

xxi. Divine excellentia dignitatis tanta est. quod mens de deo
cogitans deficiat. cum incomplexibilis. sensus cum non per-
cipiat. cum sit invisibilis. lingua ipsum non explicat. cum
sit ineffabilis. tempus cum non diminuat. cum sit interminabilis.
locus cum non capit. cum sit incircumscriptibilis. scriptura ipsum
non explicat. cum sit inextimabilis. virtus cum non atti-
git. cum sit inaccessibilis. considera et nota transgreditur.
cum sit incomparabilis. et breviter omnis creatura ad deum
comparata defectum habet. quia infiniti ad infinitum nulla est
proportio. Certe quod excellentia divina nullo eget. quia
sufficiens est ipse sibi est. non enim indiget corporis. ut ipse sit
nec loco ut alicubi. nec tempore ut aliquando. nec causa ut aliunde.
de. nec forma ut modo. nec subiecto in quo subsistat. vel cui ali-
ter. sunt et alia que soli maiestati divine conveniunt.
et nulli alie creature. In quibus excellentie sive dignitas
apparet. sicut est omnibonum. omnipotentem. omnisapientem. quia co-
gnoscat omnia. presentia. preterita. et futura. et omnia sin-
gularia simul actu. solus cognoscat ea que sub sunt
sub libero arbitrio. et cogitationes hominum. solus cognoscat
se ipsum. Item ad ipsum soli pertinet ubique presentem esse. de
nichilo res creare. et instanti operari. et operatione quam et
miracula facere ex auctoritate. de qualibet creatura facere quod
vult. voluntatem hominis cogere licet occulte. mortuos susci-
tare. creare animas infundere. peccata dimittere. gratiam infundere.
ignem perpetuo corporis servare. quia creature aliquid convenit quod
competit creatori. tamen per excellentiam de deo dicitur. ut sit in creatu-
ra. sit potentia. in deo sit summa potentia. sapientia sit summa sa-
pientia. et sic de aliis. Unde et hinc dicuntur de deo superlativo.
tuo. propter quod deus dicitur potentissimus. altissimus aman-

ſſimus. optimus pulcerrimus. dulcissimus. mi-
rabilissimus. desideratissimus. ditissimus. veracissimus
fidelissimus. et sic de aliis. aug(ustinus) in li(bro) de trinitate. Ita
ut summe viuentem et cuncta sentientem atque intelligentem et mori
et corrumpi mutarique non posse. Nec corpus esse. sed spiritum omni-
potentissimum. iustissimum. speciosissimum. optimum. bea-
tissimum fateamur. potest et patet auctoritatibus et racionibus assig-
nari. Quod bona sunt excellentius in deo quam in creatura. quia semper
aliquid nobilius inest quam in causato. Videmus enim quod aqua
purior est in fonte quam in riuo. Radii etiam solis luci-
diores sunt in ipsa luce quam in aere. et dulcedo maior est
in melle quam in mellito. De notionibus. 22.

xxi. Notiones sunt quinque. videlicet paternitas. filiatio.
processio. innascibilitas. communis spiratio. prima
est patris. secunda est filii. tercia est spiritus sancti. Quarta est
patris. Quinta patris et filii. Ex quibus patet quod tres noti-
ones sunt in patre. due in filio. vna in spiritu sancto. Dicuntur
autem notiones, dicuntur notionales proprietates. eo quod per eas
faciunt. et eas persone distinguuntur. et ille sole sunt tres
vnitates cum personarum quibus persone dicuntur tres. Vi-
delicet pater plures habet proprietates. tamen pater paternitate
vnus tantum est. Pater enim paternitate ipse est indiuisus. et
diuisus ab aliis. Innascibilitas autem est in patre. et
sumitur priuatiue. eo quod ipse sit a nullo. et tamen pater
notificatur. Sic enim non signa plures ipsum distinguunt
a signatis. Similiter communis spiratio est una notio. et illa
vnitas est in patre. et filio. et est distincta ab omni
alia notione. ¶ Notandum igitur quod proprie loquendo tres

proprietates personales .s. paternitas. filiatio. processio. Quid
personalis proprietas que uni soli conuenit persone et qua ab
omni alia re distinguitur. Relationes uero sunt quatuor
quia una est patris ad filium .s. paternitas. alia est econ
.s. filiatio. tercia est patris et filii ad spiritum sanctum. communis spi
ratio. Quarta est econ .s. processio. Notiones autem v.
quia quelibet relatio est notio et preterea innascibilitas que
patri conuenit per priuationes relationis ad quod primum. Noti
ones hunc multa nomina. dicuntur enim notiones quia personas
notificant. dicuntur et distinctiones quia personas disti
guunt. Item relationes dicuntur quia persone per eas ad se
inuicem referuntur. dicuntur quoque proprietates quia pro
prie personis insunt. Nota regulas notionum. Nulla
notio de alia predicatur. Item quelibet notio est illa cuius
p. p. ... Item quelibet est essentia diuina. et deus.
Item omnes notiones sunt una essentia. Item nulla notio
distinguit in esse diuine essentie ut distinguat eam
quia ipsa nec distinguitur nec distinguit. Item notiones sumpte
abstracte predicantur de essentia. sed sumpte concrete non. bene dicitur
essentia est paternitas. sed non dicitur essentia est generans. Item notio
importat dignitatem. Item supposita notione non supponitur
persona. Quia aliquid notioni conuenit quod non conuenit persone. Notio
in eum conuenit, proprie distinguit. sed persone distinguuntur.

De nominibus 22.

xxiiii Omne nomen quod de deo dicitur aut est essentiale aut notionale
aut personale. quedam sunt substantialia. ut deus. diuinitas. creator et
similia. Quedam uero sunt adiectiua. ut bonus, eternus. Personalia
et huiusmodi personalia sunt. ut pater filius. et spiritus sanctus. Notionalia
sunt ut pater. filius et spiratio. innascibilitas. de hiis no
tandum quod nomen essentiale ... et abstractum. nullo modo p.

thi pot adsupponendu pp^a. Vn sic sunt iste. eentia genuit eentiam. vel diuinitas diuinitatem. s3 eentiuua licet eentiala thi possunt ad supponendu pp. et hec p̄ula notionalia. vel propositiones notionales. vt vere sunt hec. deus genuit deum. creator creatorem. s. dq d' deo simulit d' noibz que media sunt. vt lumen d' lumine. Item hec sapientia licet abstractu sit. tn pot concerni. sine q. abstractiis. vt sapientia d' sapientia. Eentialium aut adiectiuorum. que dā predicant pure diuinam eentiam. vt bonus et eius. Quedā diuinam eentiam connotando puationem pdicationi. vel finis vt eternus. vel etiam inclusione. localis. vt inclusus. quedā uō principalit significant diuinam eentiam. et connotant effectum in creatura. in actu creat. iustificat. vel in habitu. ut iustus misericors. vel inpo^a. ut oipotens. Sunt quedā uba. quorum nec significatum. nec modus significandi. conuenit deo. vt currere. ambulare. Quedā sunt quorum significatum conuenit. s3 nō modus significandi. ut creare facere. Quedā et significato quorum et modus significandi deo conuenit. vt p3. in hoc ubo est. Ego qui misit me ad vos. Notandu. quod omia que predicamus d' deo vere dicunt aut p assumptionem humane nē dicunt. vel translatiue. Item in diuinis sunt modi predicandi. s. p modū subst et p̄sonis. s3 illa continet unitatem. et ista multiplicat trinitatem. Nō qd quedā dicuntur d' deo eentialit. vt deus. et misericors. Que connotat effectum in creatura p habitu. quedā temporali: ut creator et iustificator. que connotat effectu in actu. Que pluralit ut persone. Quedā singularit ut deus. Que pprie ut pprietates p^ap. Quedā apprpriate vt potentia. Sapientia. bonitas. Quedā positiue. u insinuat.

Quedam priuatiue ut immortalis. et hec magis dicuntur de deo
quam positiua. quia melius dicitur de deo quid non sit quam quid sit. Quedam trans-
latiue. sicut que simbolice de deo dicuntur. ut agnus.
leo. Quedam collectiue ut trinitas. tres. Quedam relatiue
ut equalis. similis. Quedam respectiue ad creaturas. ut creator
refugium. et hec omnia non dicuntur [illegible] de deo ad [illegible] sed ad ad-
deum. Duo sunt principalia nomina dei. scilicet qui est et bonum. per pri-
mum significatur esse dei absolutum [illegible]. et sic consideratur
ut infinitum. quia qui dicit substantiam infinitam. cum sit nomen infini-
tum. per secundum nomen esse diminutum. ut causa. fecit enim deus omnia propter bo-
nitatem suam. Item [illegible] supponit quod. et hec nomina essentialia
ut deus diuinitas. pro [illegible]. Item supponit. Quis ut
cum supponitur pro. Item supponit. que ut cum supponitur
[illegible] pro. per neutrum genus [illegible] substantia diuina per masculinum
pro femininum. Nota. per hec patet. quod non debet [illegible] cum
[illegible] unus pater cum filio. sed unum patri cum filio. et quia pater
et filius non sunt unus in persona. sed unum in substantia.

xxiiij. Nichil de deo digne uel proprie dicitur [illegible] propter eius excellentiam.
Non enim per nomina de deo proprie loquimur. quia nomina significant
substantiam cum qualitate. et ita intelligitur ibi compositio forme cum
materia. que in deo non est. Nec proportionabiliter. que de deo
dicta cadunt ad demonstrationem. non enim potest esse [illegible] demonstratio
ad sensum cum sit incorporeus. nec demonstratio ad intellectum. cum
sit incognoscibilis. Si ergo dicas quod [illegible] significa-
dit ad demonstrationem et relationem talia erunt [illegible]
[illegible] est quod ibi est demonstratio ad fidem. Nec verba [illegible]
cum modis et formis. et temporibus suis cadunt. agendi. uel patiendi. signi-
ficatiua sunt. sed talia non cadunt in deum. Nec participia
consequentia naturam nominis et uerbi. nec particulas [illegible] orationis
que non sunt [illegible] uel [illegible]. Exhuc pater

qd deum notificare no possumus p diffinitiões. s3 qualitercumq3 p
circumlocutiões. vnd B. Quid est deus. ex quo omnia. p quem omnia. in
quo omnia. Quid est deus quo nil melius cogitari pot. Quid est
deus volutas oipotens. Benivolentissima uirtus. et sumum et eternum
incomutabile id. suma bonitas inuisibilis et inaccessibilis in se. in
suis spectabilis et suis mirabilibus. Multis modis asseritur
aliquid de deo. primo p naturales rones. que dictant qd unus est
deus remunerator bonorum et punitor malorum. Scdo p fidem
qr dicimus deum esse unum in sba. et trinum in psonis. Tercio per
sacram scripturam. Quarto p rones probabiles. Quinto p ex
teriorem pdicationem. s3 hiis duobus modis ultimis no est i
nitendum. nisi firmitatem habeant ab aliquo triu pdictorum.
Et cu t. qd quicumq3 asserit aliqd de deo qd no est ei cotrarium per
naturales rones. vel fidem. vel p sacram scripturam p sumit et peccat.

p

de ydeis et libro vite.

xxv. Ydea est rerum exemplar. et rones sic ideo sut. qd ydea importat
causam efficientem cu formali effectu. s3 exemplar
causam formalem id no causam finalem. Deus est omnium rerum
principium a quo sunt et forma exemplaris. ad cuius imitationem
sunt et finis. ad quem sunt. hec tamen aliter sic differunt. Quia exem
plar unum est. quia exemplar connotat causalitatem
causatorum no inde sunt unum. s3 rones et ydee plures sunt
qr ista rerum dicuntur. Sunt itaq3 plures ydee. qr connotant cognitionem. Cognoscibilia autem distinguuntur
in cognoscente. Similiter et rones eo modo plures sunt
quia singula creata sunt, propriis ronibus. absurdum est
dicere. ut ait aug. eqmu ca fit ca qua hominem.

Dicendu ergo est qd licet rones in deo uel ydee sint multe
a una lux q eentia dicunt. tamen plures rones q ydee p
pluralitatez ydeatorum. cuius exemplum habes in zabulo
videmus enim qd omnes linee centi uniunt in centro. re
mote autem a circulo differunt ad inuicem. ¶ Sunt autem
ydee ut dicit aug. forme principales re. que diuina
intelligentia continentur. ¶ Dicendum ergo sicut in men
te artificis prius est forma rei quam in opus exeat. Sic ydee
rerum ante mundi constitutionem in mente creatoris erant
non enim ad exemplar se inspiciebat. k qd mundum fecit.
Ex hoc patet. qd omnis creatura. prius in deo extitit. quam in se
ipsa. Unde cum a deo p creationem processit. ab ipso quodam
modo distare cepit. Unde rationalis creatura ad ipsum redi
re debet. cui primo unita fuit. q ante quam esset. q hec
p ydeas. que non aliud quam ipse deus sunt q eentia. Sic
ergo ad locum unde exeunt flumina reuertuntur.
Res prius sunt in deo. dicuntur uita. que importat
rationem boni. Jo. qd factum est in ipso uita erat. dicuntur
et lux. que importat rationem ueri. aug. sup gen. ea
autem in deo sunt lux. hec autem in deo dicuntur uita
quia in deo non sunt mala nec falsa. ¶ Ydea est int
exemplar. q librum q speculum. Exemplar namque dicitur
respectu rerum exeuntium. liber uite respectu non redeun
tium. sed speculum respectu reuertentium. De libro uite sic
dixit hugo de sancto uictore. liber uite cuius origo
eterna. incorruptibilis essentia. cognitio. uita scriptu
ra. uita. scriptura indelebilis. inspectio desiderabi
lis. doctrina. facilis. scientia dulcis. profunditate

inpscrutabil'. ůba innumerabilia. te unu ůbu omia.
alia ůo moralit' loquendo multiplicat' est in deo. s. sicut
ramus est in arbore. apis in flore. navis in litore. sessus
in thalamo. tesaurus in agro. scriptura in libro. obsessus
in castro. auricula in nido. piscis in rivo, quelibet res in s. sp'o
stella firmamento. ymago in speculo. cera in sigillo. ge
ma in auro. mel in favo. d' appriatis divinis psonis.
xxvj. Quamvis omnia essentia omnib; psonis equalit' conveniant,
appriatur tn̄ pat' po. filio. sapientia. spi. sco bonitas.
et hec est pp exclusionē carnal' intellectus. ne videlicet
pat'. antiquitatis rōe credatur impotens. et ne filius rōe
iuventutis credatur insipiens. et ne spi. sci rōe ipetuositatis
tis credatur crudelis. hec ido ptinet ad simplices. alia
ptinet ad sapientes. s. qr po. naly. pcedit sapientiā dei.
et ultriusq; bonā voluntatem. De attributis itaq; duplicat'
est loqui. aut p rem. sic oīa idem sunt. nec appriantur. aut
p rōes. sic eorū. quedam appriantur. quedam non. nā appri
to non est a. c. spal' attributō. rōe alicui' conformitatis cu
ppo illi' p. Sic hēt similitudinem po. cu patre. qui est
prin. et sapientia. cu ůbo. et bonitas cu amore. p dic
tā appriationē hēt consuetudo scripturarū. Que opa ma
nifestaria. po attribuit. pat'. sapientie. filio. bonitatis.
spui. sco. Alia est appriatio ylarii talis. Eternitas
est in patre. quia non hēt prinēm inceptionis. nec prinēm
ōrdi. ab alio. species in ymagine. i. in ůbo. qr prin sume
pulcritudinis. usus est in munere. i. spu sco. qr sume pfectum
et communicatiuū. Illud p alia ůba sic insinuat
aug'. In patre unitas in filio equitas. in spu sco vnit
tatis equitatisq; concordia. Convenit aut' pat' vnitas
qr sicut unitas a nullo descendit. et oīs pluralitas ab

procedit. sic deus pater a nullo est. et alie persone ab ipso sunt
persone. sicut unitas de se gignit unitatem. ita pater ex se
gignit alterum se .i. filium. in filio vero dicitur esse equalitas
quia equatur patri. non solum in potentia. sapientia, bonita-
te. sed a(d) unguem. quia sicut pater dat suam bonitatem alteri
persone. sic et filius. In spiritu autem sancto esse unitatis equalitatis
que connexio qui est amor ambarum. patris scilicet et filii.
Item quanta appropriato est. quia in patre esse ratio prima
producendi et originandi. quia summe primum. In filio vero ratio
exemplandi. quia summe pulcrum. In spiritu sancto ratio finiendi
vel faciendi. quia summe perfectum et bonum. de potentia dei.

.xxvii. Potentia dei. duplex est. scilicet absoluta. et ordinata
multa vero potest primo modo. que non potest secundo modo.
quia multa obsistunt sue potentie. que non congruunt sibi
ut nunc facere posset. tamen facere est congruentia. et sic posset
illa facere. deus potest omnia omnibus modis. quia potest producere
non ens in esse. et hec per creationem. Item potest completum ex completo
facere. et hec per propagationem. vel propagationem. Item potest
mutare unum completum in aliud completum. sicut patet
in translatione panis in corpus christi. de talibus dicit aug(ustinus).
demus deum aliquid posse. quod nos intelligere non posse.

Potentia dei apparet in initio mundi. et in medio. et in
fine. In principio quidem quia res de nichilo creavit. In medio
quidem. quia res ne in nichilum tenderent sua potentia gubernat.
In fine quia mortuos mira celeritate suscitabit.

Apparet quoque eius potentia in rebus spiritualibus. quia cum dyabolus
potestatem habeat immutandi sensum et fantasiam in nobis. an-
gelus autem potestatem super hec. et insuper intellectum immutan-
di. solus deus habet potestatem super ista predicta. sed potest etiam
mutare voluntatem. aug(ustinus). deus nos preveniet ut veli- xxviii.
mus. et subsequitur nos ne frustra velimus. licet deus

omnipotentie. non tamen attribuimus ei actus culpabiles. ut menti
tiri et malle velle. Nec penales ut metuere et dolere. Nec
corporales sicut dormire et comedere ambulare nisi forte
transsumptive. Nec actus inconvenientes. qui possunt
esse triplices. Primo si aliquis actus contradicat divine potentie.
ut est facere maiorem se. Secundo si contradicat eius veritati. ut
est facere aliquid simul esse et non esse. vel quod preteritum sit fu
turum. Tertio si contradicat eius bonitati. ut dampnare petrum
et salvare iudam. Dicit hus anselmi. Quodlibet inconveniens
quantumcumque minimum. est impossibile apud deum. Horum autem hec est ratio.
quia potentia dei cum sit perfectissima. Nec est dependens. nec est ab
aliquo. non eget aliquo. Unde non potest deficere peccando
nec succumbere patiendo. Nec eget subsidium in temporalibus
querendo. Ac per hoc nec culpabilia. nec penalia. nec
materialia potest. Est dicendum quod deus potest omnia vel per se vel
per creaturam. Illa dico omnia. que pure posse est pure
posse. Hoc ideo dico. quia posse peccare non est posse sed in
firmitatis. Ideo quod contrahit perfectum posse et perfectum do
minium. Ex quo dicitur, dominatio est non peiorum. Excellen
tium. sed et omnium pulcrorum et bonorum omnimoda et perfecta
possessio. firma et non valens quamdiu infirmitati dominatio. Notandum
quod quasdam operationes attribuimus deo secundum causalitatem et essen
tiam. ut scire. Quedam secundum causalitatem. et non secundum essentiam. Ut co
medere. currere. Quedam secundum essentiam et non secundum causalitatem. ut iu
stificare et creare. Quedam nec sic nec sic attribuuntur ei
sicut peccare.

De miraculis dei.

xxviii. Quia per divinam potentiam fiunt miracula. ideo de miraculis
est hic agendum. Augustinus vocat miraculum quicquid

L.

arduu(m) aut insolitu(m) sup(er) spe(m). aut facultate(m) ami
rantis appareat. Ad hoc q(uo)d aliq(ui)d sit miraculu(m). qua
tuor concurru(n)t. Primu(m) est q(uo)d sit a deo. Secundu(m) q(uo)d sit p(re)
existentia n(atur)e. ce. aut ordinem fiat. Terciu(m) est q(uo)d sit cu(m)
d(e)o. Quartu(m) q(uo)d sit ad fidei roboratione(m). Vn(de) si aliq(uo)d
istoru(m) quatuor defuit. miru(m) pot(est) d(ici). (et) no(n) miracu
lu(m). No(ta). q(uo)d quedam sunt s(upra) na(tura)m. Quedam (contra) na(tura)m. Quedam
p(re)ter na(tura)m. Sup(ra) na(tura)m sunt illa q(ui)b(us) no(n) est simil(e) i(n) na(tura).
nec in po(tentia). nature. sicut virginem parere. (Contra) natu(ram)
vero sunt que sunt vel in g(e)n(er)e n(atur)e. t(ame)n immutatur ad co(n)
t(ra)riu(m) n(atur)e. sicut est ceci illuminatio. S(ed) p(re)ter na(tura)m sunt q(ue)
fiunt ordine simili n(atur)e. no(n) t(ame)n p(er) p(ri)n(cipium) n(atur)e. Vt in mutati
one virgaru(m) in serpentes. q(ui)a illud potuisset fieri
ordine p(er) longa(m) putrefactionem. Cu(m) ibi essent res
seminales. Veru(m) tam(en) q(ui)a no(n) fiunt i(n) op(er)atio(n)e nature
miraculu(m) sunt. Nota q(uo)d q(ua)ndoq(ue) producit(ur) ab agente simili
successive. hoc attribuitur n(atur)e. (et) d(icitu)r natural(e). q(ua)ndoq(ue) p(ro)
ducit(ur) ab agente dissimili repente. hoc attribuitur
angelis. (et) d(icitu)r mirabile. Q(ua)ndoq(ue) producitur res ab
agente dissimili instanti. hoc attribuitur deo. (et) dicitur
miraculu(m). Sciendu(m) q(uo)d q(ua)ndoq(ue) po(tentia) aliqua (et) actus est
est natural(is). sicut visus. (et) videre. q(ua)ndoq(ue) po(tentia) est miraculo
sa (et) actus natural(is). ut q(ua)n(do) cecus illuminatus videt
q(ua)ndoq(ue) utrumq(ue) est miraculu(m) sicut parere virginis
No(ta). q(uo)d miracula vel mira fiunt q(ua)ndoq(ue) [...] i(n) cele
ste. ut statio sol(is). (et) ei(us) retrocessio. Q(ua)ndoq(ue) fiunt in ve
getabili. Sicut q(ua)n(do) virga aaron floruit. q(ua)ndoq(ue) i(n)
sensibili. sicut fuit in locutione asine balaa(m).
q(ua)ndoq(ue) i(n) rationabili. Sicut fuit i(n) ambulatione [...]

claudorū. auditione surdorū. suscitatione mortuorū. ⁊ ptu
uirginali. Ut sciamus quid sit aliq' miraculū. Nō. differētiā
int' cās ideas causales. ⁊ naturales. q2 id cal' est po. passiua
cature. absq3 dispositione omī. ut solū mō deus opera faciat
qd' uult. sicut fuit in ptu uirginis. ⁊ in talib3 est simpliciť
miraculū. Rō aūt seminal' est po. passiua cature. s3 cum
dispositione remota. tn̄. sicut fuit virga moysi d' quib3 fc̄ā sunt
serpentes. ⁊ hoc fc̄m fuit in instanti. Nā. aūt id3 fecisset. s3
nō nisi paulatī p lōgam putrefactionē3. Vn̄ p3. qd' ea que
fiunt. p rōnes seminales ptim sunt nāl'ia. ptim mira
culosa. id l' est po. cū dispositione propinqua sicut p3.
in ma. quā est ultima dispositione. ut forma recipiat.
s3 huic est id nāl' ingenio seminato productionē se
quens. ⁊ hoc nō est miraculū. Scia dei.

xxix Scit deus omia p'sentialiť. ⁊ simuliť. omia pfecte. quoq3
⁊ immutabiliť. p'sentialiť. ⁊ hoc est uia limpide. de
li ceterа esse p'sentia. entia. simul q' scit omia. quia
uidendo se q' ē p'sens esse omia uidet. pfecte quoq3
q2 cognitio eī. nec pōt minui. nec augeri. Scit q' immu
tabiliť. q2 nosciť omia pmam sui intellectus q' ē in
mutabil'. dicendū g' qd' deus cognoscit tēporalia eťna
liť. mutabilia. ⁊ immutabiliť. cōtingētia infallibiliť
futura p'sentialiť. dependētia independēť. cāta in cāťe. alia
a se in se a p se. Nō. differentiam int' sciām dei. ⁊ angeli. ⁊ hoīs. q2
deus scit omia. simul. uidet eī multa. uno. i. se ipō. Vn̄
in uisione dei nō differt. qd' uidet. ⁊ p qd' uidet. q2 uidet
se ⁊ p se. ⁊ in se uidet oīa. xpūs. aūt h' qd' hō scit oīa. q
scit deus sciā uisionis. s3 nō ita limpide. angels aūt
diffornem3 hēt intellectū. i. illa. que scit illa sciā q' est

multo scit. sz sil' actu scia visionis. dr. sz nesciat oia que
scit ds. sz ipo uni solu scit actu. qz licet videat multa
illa tn no videt uno, sz multis. s. p multas ir. similitu
dines. Sapiecia dei sz vise ipo no diuisificat. diuisa
tn sortitur noia. Inqtu enim sapiecia dei cognoscitiua
est possibiliu. dr. scia, siu cognitio. Itez igitur cogno
scitiua oium que sunt in mundo, dr. visio. Itez inqtu
dr cognoscitiua eoru que sunt bn. dr. approbatio. Itez
igitur est cognoscitiua eoru q ab ipo deo facienda
sunt dr. disposicio. Itez igitur est pnoscitiua pnada
ru dr. pdestinatio. Item igitur est cognoscitiua dap
nadoru. dr. reprobatio. Cognitio diuina cu scit pfec
tissima cognoscit oia. distinctissime sb omnibz co
dicionibz quas nos hnt. et pp hoc futura scit ee fu
tura. et pscientia. pscientia. et mala applicanda. bonaqz
applicanda. Si aute scire volum quali ds cognoscit
mala. Notandu e. qd' cotingit ad cognoscia duplicat,
aut p spez ppriaz. aut p spez alienaz. pmo mo cog
scatur habitus. scdo puatio. Itez pmo mo cognoscit
lux. scdo mo tenebre. Scd'o mo dicendu est qd' cogno
scatur bonu. scdo mo malu. s. p spez oppositi habitus
Vn dicendu qd' ds cognoscit bonu p unicu mediu
na p essentias suas cogno habitu oppositu malitie. et
illo habitu mediante. ut est in ipo deo cognoscitiue. co
gnoscit eciam eius defectu. et io dr. mala a longe cognoscere

·xxx· Predestinationis distinctionibus quatuor assignat
secundu aug. pma est pdestinatio q e p bn futuroz
dei. Scda est pdestinatio. que est pordinatio alicui
ad gliaz. Tcia est pdestinatio que e pordinatio alicui

ad gloriam. Tercia est propositum miserendi. Quarta est predestinatio que
est preparatio gratie in presenti et glorie in futuro. In prima diffiniti
one notatur divina precognitio. In secunda electio. In tercia voluntas. In quarta
directio in finem. Predestinationis efficacia est quia eius effectus
ad effectus notatos in nomine predestinationis. quia primo dicit
gratiam et post gloriam. Causa finalis ut sanctus sit immaculatus. et
non. Dicendum tamen hec quatuor que ponit apostolus scilicet vocationem
iustificationem, predestinationem, magnificationem. quia vocatio re
spicit [illegible]. Iustificatio respicit [illegible] bonum gratie. Pre
destinatio gratie respicit finale bonum gratie. Magnificatio vero
non est bonum glorie future. Vel dicamus quod predestinatio gratias
preparat. Vocatio gratiam offert. Iustificatio illam confert. Sed
magnificatio illam per gloriam multiplicat. Secundum autem quod
predestinatio rebus non infert necessitatem. Sicut ubi gratia.
dicit sic. Si ille est concessum hodie vel non in vicio ille po
testatem habet comedendi et admanum ad os porrigendi.
quia si predestinatio rebus necessitatem imponeret. multa seq
uuntur inconvenientia. Neque iusticia proponeret bonis
premia et malis supplicia. Item iuste remunerantur
boni vel puniuntur mali. Item malorum operum deus auctor esset
Item nec sperandi aliquid nec supplicandi nulla esset ratio. Item
evacuaretur liberum arbitrium. Item nec bona facientes
essent laudabiles. nec mali culpabiles. Secundum tamen quod
duplex est. Si deus prescivit hoc necessario eveniet. quia con
sequens est verum, divisum est falsum. et est necessitas consequentie
non consequentis. Habetur de hoc exemplum Boetius de consolatione. Si
aliquis videt aliquem facientem rotam. necesse est quod ille faciat
rotam. nec tamen visus eius est causa ille faciendi. Sic deus pre

providet mala ipsa opera. Licet tamen etiam ea quae male operantur. Se
cutura sciret si praevisum est. Item duae sunt paginae libri
vitae. Una est praescientia iustitiae. a qua quis potest deleri. alia
est dispositionis aeternae. a qua nullus delebitur. Differen
tia est inter praedestinationem et praescientiam. quia praedestinatio est
cognitio bonorum cum caritate eorum. Sed praescientia dicitur praecogni
tio bonorum vel malorum sub caritate. quae posse relinquit
penes liberum arbitrium. Cum dicitur aliquis. quod praedestinatio
orationibus iuvatur. non est sic intelligendum quod temporale causa
vitae aeternae. sed quantum ad effectum praedestinationis, iuvatur scilicet
oratione, scilicet quantum ad gratiam et gloriam. quia bona cooperatur. scilicet ad.
praedestinatorum. Unde sicut deus aliquem salvandum praevidet. sic
et modum quo salvari debeat. propter quod stultus est qui dicit.
volo facere quod placuit. quia si salvari debeo salvabor. vel
si damnari debeo damnabor. Sicut stultus esset aliquis
qui diceret volo comedere et bibere quod placet. quia si curari debeo
curabor. vel si mori moriar. Sic enim esset luxuriose vi
vendum. Sane si deus permittat scilicet aliquem quod se habet ad utrumlibet
in malum cadere. hoc non permittit nisi iuste. rursum per
gratiam praeveniat nulli facit iniuriam. Cum ergo deus malos
damnat et reprobat. operatur per iustitiam. quos non praedesti
nat. agit per gratiam et misericordiam quae non excludit
iustitiam. De praescientia et reprobatione
xxxi Reprobatio est secundum augustinum. praescientia iniquitatis quorum
dam. et praeparatio damnationis eorundem. Unde non quod in
damnatione seu reprobatione causa sunt. Unum est praevisio
iniquitatis ab aeterno. aliud obduratio vel obcaecatio gratiae ipsius
praeparatio potentiae aeternae in futurum. Sicut ergo in praedestinatione

sunt tamen gratie. Sed in hoc est differentia quia predestinatio preparat
gratiam. et beneplacitum. Sed reprobatio non preparat penam sed exigi-
tur meritorum. Obduratio non facit deum. quod tamen attribuitur
deo. ad similitudinem divine obdurationis in cordibus. Omnia
autem cor. sequitur triplex proprietas. primum est inhabilitas
ad suscipiendum impressionem. Secundum est instabilitas ad
penitendum. Tertium est informitas ad resistendum.
huiusmodi deus cor obdurare dicitur. uno modo per inhabi-
litatem ad suscipiendum gratias. Secundo modo per formam ad lapsi-
onem ad peccatum. Tertio modo per rebelliones in expurgationem
et maledictionem.

Voluntas dei duplex est. scilicet voluntas beneplaciti. et hec est
duplex. antecedens que sepe non expletur. et consequens
hec numquam remanet inexpleta. Voluntas beneplaciti
dei consequens est iusta et efficax et irreprehensibilis. Iu-
sta quia iusta est. Nullus est rectus nisi conformetur ei.
Item quia efficax. nil sine illa potest effici. nil contra illam
potest fieri. pro nullo potest impediri. Item quia est irreprehensi-
bilis. nec peccato. aut permittit. nisi iuste. nec quod
agit. aut consulit nisi bonum. Signa volunta-
tis sunt v. scilicet precepto. prohibito. consilium.
permissio et operatio. Contra primum tamen potest aliquid fieri.
quia sic huius inficit. sed contra ultima duo. scilicet permissionem
et operationem nil potest fieri quia sic huius ne fiat eis. et quod fac-
tum est non potest non fieri. De hiis signis nota. quod precep-
tum dicit obligationem ad faciendum bonum. prohibitio
notat obligationem ad vitandum malum. Consilium
dicitur doctrina per quam scimus quod illud quod consulitur
si fiat affert premium. Si non fiat non aufert sup-

plicari. permissio dei pravationem cohibitationis. et est si-
gnum divine voluntatis. non tamen mali quod permittitur
sed tamen boni quod ex malo permisso elicitur. Non enim per-
mittit deus malum fieri nisi ex eo bonum eliciat ut patet in
temptationibus diaboli. que sanctis proficue multiplicantur.
preterea si non esset malum non esset in bono nisi pulcritu-
do absoluta. Nunc non per comparationem ad malum clari-
us elucescat. Operatio notat factionem unde per quam refer-
tur carina ad catorem. De conformitate voluntatis
nostre ad deum. Sciendum quod si habet unitatem in conforma
voluntate dei. Tunc si volumus mereri in operibus. Oportet quod semper
conformemur ei in forma voluntatis dei. Si autem queritur utrum
absolute teneamur ad hoc, dicendum est quod est confor-
mitas duplex. Ad quam non tenemur nisi habita caritate
et hoc tunc nisi pro tempore et loco. Unde quando quis cogitat di-
vinitatem, articulos fidei, tenetur credere. Cum cogitat de
bonitate tenetur diligere. Est autem conformitas implicita
ad quam non tenetur quis, nisi quando actu bonitatem dei cogi-
tat. qr̃ ci tenentur se ad caritatem preparare. De confor-
mitate de involuto. Sciendum quod voluntate spiritualia
tenemur non tenemur conformari voluntati divine. nec in vo-
luto. Nec in voluntate dei. sed voluntate vel debita te-
nemur deo conformari in voluto. quod constat nobis deum
absolute velle. et congruit nobis velle. Si non non con-
gruit nobis quamvis sit bonum in se. non vult deus id nos
velle. Unde non tenemur velle nisi in quo est volitum dei
sicut si scio deum velle mortem patris mei. Tunc possum
sine eius vita velle et laborare ad hoc quod deus non vult

meuelle

me velle oppositum. Item voluntati conditionatae non tenemur deo
conformari. ut qui plures vellemus quod non plueret si vellet
quod volendo conditionaliter non discordamus a voluntate dei
quia hoc non est velle simpliciter. Item id quod deus non vult simpliciter
et absolute. ut similiter comminationibus. quia aliquando immutatur
quod nulla mutatur non tenemur velle. Conformitas
divinae voluntatis quadrupliciter potest considerari secundum similitudinem
quattuor causarum. Primo secundum causam materialem. ut quod idem est volitum
quod se habet ut materia circa quam est actus voluntatis. et in ista non
conformitas est secundum quod tamen. a non simpliciter quia est simpliciter et anima.
Secundo modo conformitas accipitur secundum causam efficientem. sicut quando
quis hoc vult quod deus eum vult velle. quod deus hanc voluntatem
inspirat. Facit enim deus unicuique voluntatem in bonum ordinatam.
et hoc vult nos velle. Tertio secundum causam finalem ut quando quis
intendat ad finem suum ordinare propter quam et deus facit omnia
et in his duobus causis conformitas consistit. Quarto
modo secundum causam formalem. ut scilicet ex caritate velit quis quod
vult. sicut et deus ex caritate vult omnia. et in isto consistit perfectio
conformitatis. Unde in quantum actus voluntatis
nostrae tanto sic voluntati divinae conformior quanto est me-
lior et perfectior. Ex predictis colligitur quod plena
conformitas ad deum completur in quattuor. Primo ut
velimus quod deus vult. Secundo ut velimus quod deus vult
nos velle. Tertio ut velimus propter quod vult. Quarto
ut velimus eo modo quo vult. Sed conformitas non
plena triplex est. Primo si conformatur quis in volito tantum.
sicut vellem conformes deo in morte Christi. Secundo si conforma-
tur aliquis in volito et fine. sed non in modo. Ut quando

fit excecitate. Tercio conformatur quo involuitur et in-
sed non in fine. al. ad alium finem bonum transtulerit in
tercio. Iusticia dei .23.

xxviii Iusticia tribus modis sumitur. Primo modo qua reddit
alicui quod meruit. Secundo modo qua promissum
soluitur. Tercio qua impletur prefatum. Primo modo
remuneratio iustorum et pena reproborum dicitur opus
iusticie. Secundo modo incarnatio christi est opus iusticie
quia promissum fuit lege et prophetis. Tercio modo dicitur opus
iusticie quod deus peccatorem iustificat. si tamen se ad gra-
tiam habilitat. faciendo quod in se est. Notandum quod in
omnibus operibus dei invenitur iusticia et misericordia
Sed iusticia quandoque est occulta. et misericordia aperta
ut in iustificatione impii. et in primo adventu christi.
aliquando est iusticia aperta et misericordia aperta occulta ut
in punitione puerorum sine baptismo decedentium. et in
secundo adventu christi. Aliquando utrumque est occultum. ut in
tribulatione quorumlibet iustorum et innocentium. sic fuit
in Iob et innocentibus. et in infirmitatibus puerorum
Aliquando utrumque est apertum ut in remuneratione iu-
storum. et dampnatione reproborum. quia illos remu-
nerat ultra meritum. illos punit citra condignum
quod est misericordie. sed utrisque retribuit secundum merita. hec est bo-
nis bona. et malis mala. quod est iusticie. Si
vis scire. qua iusticia punitur homo peccato
momentaneo eternaliter. Vide primo auctori-
tates. Ysa. Vermis eorum non morietur. et ignis
eorum non extinguetur. post iuribus usque in proge.
p.s. usque in eternum non videbunt lumen. Mxit. Ite.

maledicti in ignem eternu. apo. alexander dic sumus i scola scdo^4
Ronibz idez oz. quia si ho peccauit in suo eterno merito
puniretur i eterno dei. Itez ignis ind eterna est. l. macula
peccati. g. q pena. Item peccatum est q illud q infinitus est
pena dz ee infinita. sz hoc no pot ee aevitate. vigoz.
qd fiat diuturnitate. Itez cu ho peccat auat i infinitu
quod in mutabil. q inutabil insatiabil. q ad. qn finitum
ppotuit infinito illa qd indicat dv. illas adherendo
q ultima appetendo. vn oportet dz ee pena infinita
Itez mala voluntas reproborum eterna est. ergo q pena
Ostenditur exemplis idez. quemadmodum momentanea duc
ul possidendi ppetuu. vl vulneratio momentanea
cecitatez infert ppetua. Itez cu lese maiestatis tpal
fuitus ppetua. Item effodio oculorum momenta
nea cecitatez opatur ppetua. dic aug qd deus
reddit mala pro bonis. hoc est pena p iniusticia
qm iniustus est. Itez reddit bona p malis. hoc est
gratiaz luiltas. qui bonus est. Itez reddit bona p
bonis. hoc est gratiaz p gratia. qm boni q iustus e.
aliqs punit ipslan p se ips. ut c. l. peccatu pre
teritus supo punget. Io. ecce sanus fcs es q c.
Itez ut p peccatu ppetuo caveatur: tuz hic s. qua
infirmitas. ex habes i hza. Itez ut culpa dcuitur
ut puulo, dev. lu magnitudo. v. ut q. Itez
u gra infirmitas det dei. oz nos punitiac o
inpuniuc duabz causis exeat dei iusticia. Indua
bz sanctitbz mutaz. Quinto punit qs p dei. ut l.
glificet. Io. nec hic peccauit. nec p c. Sexto p
piamini ut glificet. sic punit fuit thobias. vp
alius dcuit ex patientie. Sic q punit q innocentia

pueri. hec imitatur ignorantes peccatoribus si aliqui
tribulatur. ¶ Iusto dei iudicio puniunt qui
carnalibus abutuntur ut addi. vel non cessa in pre co
natur ut liceat.

xxxiiij. Misericordia secundum ethi. dupliciter considerari potest. primo dicitur mi
sericordia quasi miserum cordis dimittens. sic accipitur
illa auctoritate. celi non indigent misericordia
quia ibi nulla miseria. secundum hunc modum misericordia
solummodo est in terra. ¶ Secundo modo dicitur quasi mittens seu
solvens cordis rigorem. sic accipitur in misericordia et
veritas obviaverunt sibi etc. Nam veritas secundum rigorem
procedit. sed misericordia hunc rigorem temperat. remu
nerando supra meritum et puniendo citra condignum. sic est
misericordia in celo et inferno. ¶ Tercio modo dicitur misericordia quasi rigans
cor. sic misericordia est maxime in celo ¶ Et in hiis duobus
patet quod convertitur misericordia et miseria. miseria quo ad primum. et
miseria quo ad secundum. et largitur de corona. prout confert suas
gratias et hec ipse duplicatur. quia nunc ipse facit ut
sed sit deus iustus et misericors. tamen dicitur et proprium mi
sericordie et potius quam iustitie est. quia nil requiritur ad complendum
opus misericordie nisi indigentia est. sed ad complendum opus iu
sticie requiritur quod ad opus hominis exigentia meritorum.
Misericordia dei patet in effectibus beneficiorum. Dum reis ve
niam dimittendo ea peccati natura quasi peccata sigillat.
de quibus duobus patet qui precavetur omnibus iniquitatibus
tuis quo ad primum. qui sanat omnes infirmitates tuas quo
ad secundum. Iam largitur multas gratias. dando scilicet virtutes
habitus. et virtutis motum. et premium facit super eas de
gratia. ac vita eterna dignum. sed per se nunquam est nimium.

d'tus duob' po replet ibomo d'sideriu sin̄. quo
ad p̄mū. et rīronat ū aq. m. quo ad s. ¶ Jtez deus
exīma peccatores paciēt' expectat. benigne reuo
cat. uita sua dissimulat. a multis peccatis liberat. g
ras largit. donat. data multiplicat. Multipli
catas cōsuat. cōsuata in celo p̄mat. Jte exīma
deus peccatores ad se redeūtes illico suscipit ad pe
nitentiaz. cor emollit. offensas cito remittit. Jn
uuric post remissiōes nō meminit. Jte exīma du
dz ad illa ut peccatū puniet. dat prospa ū ad
amorez prouocat. dat sacū ut meritū cumu
let. dat precepta ut p̄mia ducat. Jte exīma cre
tis ad se reducat. cunctis ad se cōducat. dadi co
engit. sed eos tamē nō dēsinit. et puenientes ig'lias
sinonimat. Ex lib' d'ij cationis

Summe bonitatis ips est effectus. s. p graciā I. y.
p inspiratiōez. p c̄atioez. dūe potes ama
natioes. sc̄z ab eterno. Tertia est execucōe. de qua
nūc est agendū. Jnt creat. et facē. et generare ē
differentia. Creat inde d'nichilo p creatioz. sz facit i
ēe d'aliquo faciēte aliqd. d'illa ipa p gradatiōez
facē aut est opari d'materia aliena. dico q
rerū ips ca. s. efficiens. exēplaris. ac finalis.
nullo mō inl'. ¶ Jte opari dei o cātiue est s̄za.
qr deus operatur instanti. angelus aut repente.
sz nā paulatim. ¶ Creatarum p̄n'. sūt adeo ime
diate. effectus nō cōsequitur. ab ipo sūt me
diate nā. et immediate. Nich est adeo mediate
tm. ¶ Circa mundi c̄atioez. iiij^or erat errores

Quidam enim mundum dicebant eternum. alii quidem mundum factum. sed
fuisse ibi plura principia. et non esse unum. Alii dicebant deum supe-
riores creaturas per se produxisse. sed inferiores per ministerium an-
gelorum. Alii ponebant duo principia. scilicet manichei. unum scilicet summum
bonum. et aliud summum malum. dicentes incorruptibilia esse
a bono principio. sed corruptibilia a principio malo. Hos errores omnes
excludit moyses. Primum cum dicit in principio. Secundum. ibi creavit.
Tertium cum dicit deus. Quartum cum sequitur celum et terram. Credendum etiam
quod deus omnia simul creavit. Nec aliquam novam speciem postmo-
dum addidit. que prius non fuerit. vel in similitudine. ut animas homi-
num. vel in virtute seminali. sicut patet in hiis que naturali alio
modo introducuntur in esse. et hoc est quod dicitur deus die septima q-
uievisse. non quod a labore vel opere. sed sicut dictum est a no-
varum specierum conditione. De operibus vero sex dierum dicunt
omnia simul tempore. quod non ubique debet intelligi ordine
temporis. sed nature. quia dicunt omnia tempore simul fuisse facta et dispo-
sita. ac suis speciebus distincta. Alii dicunt omnia creata
simul in materia. sed non tali forma. sicut in diebus sequentibus re-
ceperunt. Sed hec opinio magis salvat litteram. sed prima
magis sequitur rationem. Deus enim dupliciter operatur. aliqua
enim facit mediante natura. et hec fuit successive. aliqua fa-
cit per se immediate. ut creare. dumtaxat. quod illa dicitur.
et hec talia fuit in instanti et perfecte et complete. Cum ergo
deus primordiales res non produxit mediante natura.
sed immediate per se. videtur quod in instanti fuerint creata
et perfectas et completas etiam in materia quam informata. Qu-
atuor sunt hec. que primitus sunt creata. celum empireum
angeli. machina. et tempus.

.2. Creatura triplex est. scilicet corporalis. tantum ut elementa. spiritualis

tm. ut angl'e. Copolita ex hijs u'a h'o. Cor' quaedam na
distinguntur icor'. lucidi. ut sunt sydera. et opaca
ut est t'ra. ut metella. et huius. atq; p'spicua. sicud ya
plana. Q' aer. aqua. et aqua quedam huic est tm. ut
lapides. Quedam u'o. uiuit. ut arbores. Quedam sen
tia ut aialia. Quedam intelligu't. ut angli. distin
guit mundus triplicit'. s. archetipus. i. deus, et d'r. ar
chetip'. ab archos q'd est princeps et typ' q'd est figura
. q. principal' figura. q'r ipse est exemplar mundi sen
sibilis. Alt' est mundus quidem macrocosmus. i. maior
mundus. et est hic mundus uisibil'. Tercius est mu
dus qui d'r. microcosmus. i. minor mundus. i. ho.
d' hoc est. Jo. in mundo erat. Erat p'mu'. et mundus
p' ipsum f'cs est. Erat s'm. et mundus eu' cognouit
Erat t'cia. Terra. est infe'rior et elatatus. et quinta
essentia. Elem' est p'mu' copolibilus. et no' copo
litu'. Vn' nec t'ra. nec aqua. nec ignis purus est
elm. ap' nos est et simpl'. q'r illa inc' se commiscet'
et maxime ica ptr' ubi se co'tingunt. Elatu' est
quolibet cor' copositu' ex iiij' elitis. Quinta esen
tia est cor' p' se differens ab omnibus elis. et elementa
ta in una. q' informa. ta' in una est immutare. no'
habens in se q'uitates. Vn' nec ca' corruptionis
Opa. vj. dierum p'ut moyses distinxit moralit'
sic habentur. Significat enim. xiiij d' nichil duos
ipm iustificationes. firmamenti o'paco boni, p'pol'
ti cofirmationes. aquarum o'ggrato. Conditis ad
dam adunatione, ad unionis. hydriu' p'ficis

q͡x bone operationis. pilau ⁊ anim̄ formatio
statum actionis ⁊ cōtemplationis. Ipsis plasma
rectitudines intentionis. post illa sequitur septimus
dies requies eternitatis. Est locus summus .i. celū
ubi summa letitia. ⁊ est infimus s. infernū. ubi so
la tristitia. ⁊ est mundus medius. hic est mundus
in quo sunt summa speranda. ⁊ infima timenda. dya
bolus igitur a summo corruit. ⁊ in infimo detrusus ē.
qr sperandus nō erat. Ipse nō a summo nō cecidit
in ima. s; in medio collocat⁹ est. ut eēt ibi loc⁹
quo ascēderet p iusticiā. vel descēderet p culpam
Item hugo. d' loc̄ interiore. qd' aliqs est locus
in quo solus ⁊ summū bonū est. s. celū. aliqs i
quo solū ⁊ summū malū est. s. infernū. aliqs i quo
solū bonū est. s; nō summū. ut paradisus. aliqs
in quo solū malū est. s; nō summū. ut purgato
rium. aliqs in quo bonū ⁊ malū est. s; neutrū
summū. ut mundus. Distinctio orbium celestium

.iiij. Corporalis mundi machina tota consi elemēti
stit in duobus. s. unam celestium. ⁊ unam elementarium. Ce
lestis autem distinguitur in tres celos principales
. s. empyreum. cristallinum ⁊ firmamentum. Infra firmamen
tum vō. qd' est celū stellatum. cōtinentur vii. orbes
vii. planetarum. Qui sunt saturni. iovis. martis. solis.
mercurii. lune. Nomine autem celi cristallini. sive aquei in
telligatur illa pars inter primū q̄ est plus formata
est in duos orbes. quorū superior est primū mobile
istorū orbium. nam est qd' omnes movent ex primo

celo empireo qđ quietū est. Nā nō clarius inquatuor
speras principales distinguit'. s. ignis. aeris. terre. aque.
Spera ignis tā hʒ triplicia. s. supremū qđ uocatur ethe-
reū. ⁊ mediū. ac īfimū qđ uocat' ut' dr. aereū. ⁊ i supmo
est calor ⁊ lux. pp solis ppinquitatē. similit' ē i īfimo
sʒ pp solis radiorū repulsioēʒ aria imedio īfrigido
ad qđ nō pot' ptingere repulsio radiorū ē frigiditas et
obscuritas. inquo dicūt habitare demones. q ceciderunt
si sūt ī hūc aerē calliginosū. ubi ē sūt tempestates
. s. tonitrua. grandines. ⁊ similia. Ex his colligit' x
viij. orbes. terra. aqua. & lucentes qui omnes possunt
celi uocari. Illos q excellunt celum trinitatis ipe deus qui
est ī oib; ⁊ sup oia distantia dictorum orbium ⁊ pla
netarum. hʒ est terra usq; ad lunā. miliaria. xv. dcc
xx. hʒ aūt sūt stadia. cxxvi. a luna usq; ad mercuriū
sūt miliaria. vij. dcc. xij. ⁊ similit' a mercurio usq;
ad uenerē. tam a uenere usq; ad solē xxiij. dcc. xxxvj.
a sole usq; ad martē sūt miliaria. xvi. dc xxv.
a marte usq; ad iouē. vi. dcc. xij. a ioue usq;
ad saturnū tm. a saturno usq; ad firmamentū xxiij.
dcc. xxxvj. Ex istis sequit' qđ terra usq; ad celū stel-
latū sūt miliaria. cc. l. xxv.

.iiij. Celum est corpus primū. nā simplicissimū. subtili-
ssimū. incorruptibilitate solidissimū. qn-
titate maximū. qualitate lucidū. ex amplitutate
perspicuū. ui purissimū. figura sphericū. loco si-
tu supremū. amplitudine capacissimū. ī se aliarū
contemptiuū. Iste proprietates celo conueniunt ex p

ro q̄ primo mobili. sʒ post hec celū empyreū motu est
carens. bonorū spirituū habitaculū. spūali sedes di
nicupatū. simile primo mobili. celo cristallino qua
lē conuenit. qđ est motu velocissimū ac ad inferiora
uirtutis influxiuū. celū vero dicendū est de firmamento
qđ plurime conueniunt eadē proprietatibus superdictis. & in
sup est aquarū difusiuū. ac stellis decoratū. corpora
celestia diuiduntur in lucentia & nō lucentia. ac diui
phana. Nā corpus lucens est sol. qui solus uirtute sydera
lucet per se. sʒ nō lucentia per se sunt stelle cetere & planete
qui lumē suū a sole mutuantur. Corpora nō diaphona
sunt omnes spere celestes. Item spere celestes cum
mouentur nō mutant locū. sʒ mouentur in locis suis. Sup
iora influunt in inferiora. uirtutes motiuā. vege
tatiuā. constitutiuā. ac omniū generabiliū productiuā.
Item sʒ carent qualitatibus elementaribus. nō enim sunt cali
da & frigida. sicca uel humida. tamē ista causant in
inferioribus. Verūtamē nō influunt sup liberū arbitriū
nō habent namque dominiū sup hoīs uoluntatem. licet incli
nuatur ac disponatur complexionē hoīs. que uolu
tatem nō habet. quod cogit. sʒ per magis & minus. in diuersis
temporibus seminare. operantur quoque corpora supiora. di
stinctiuā significationē dierū per lumē solis. & distinc
tionē mēsiū. per motū lune. ac distinctionē temporum
secundū circuitū planetarū distantiā & con
cursū. ascensū & descensū. retrogradationē & sta
tum motui.

Stelle super supreme firmamento figuntur
& cū illo simp mouentur. Nā sunt p multitudine

figure sperice. quantitate magne. apparentia parve. qua
litatis lucide. radiorum diffusive. rerum inferiorum diffu
sive generative. a sole illuminationis receptive.
tenebrarum expulsive. quanto nobis orientaliores tanto plus
sui manifestatione in presentia solis sui luminis
claritative. occultative tempestatis et serenitatis
coitative (?). Viatorum, navigantium directive. quanto con
iunctiores tanto incedunt (?) lucidiores. Sed singule minime ap
apparentes sicut patet in galaxia. claritate et quantitate di
stincte ac virtute. Galaxia est multitudo parvarum
stellarum que contiguarum illi loco orbis. ubi diffundit
lumen solis. Eclipsis fit cum sole soli luna subicitur. ut te
nebras orbis efficiat. Non quod omnes stelle eclipsari
et lux vel erratice vel aplanetes. Planete dicuntur
erratici. quique progressivi. quique stationarii. prout
in eclipticis sunt diffiniendo (?) moventur. Planete
sive sydera, nunc celi et terre et errantia. firmamento
contrarium cursum agentia. Cursum quem habent ab primo fluxu primi
mobilis. movente diurne. Sed cursu proprio moventur
oblique. non scintillant. Singuli suos colores habent.
et cum circulos aliorum ingrediuntur et illorum participant
qualitatem cum sole imitantes occultantur. quanto terre pro
pinquiores tanto minores circulos habent. quanto sunt
altiores tanto cursus eorum naturaliter videtur esse tardior.
corpora eorum non sunt perspicua sed opaca. aliquando non eclip
santur sed (?) De luce

vi. Lux est ut ait phylosophus actus lucidi. scilicet quod lucidum.
Secundum sciendum quod lux est qualitas activa corporis lu
cidi. sicut calor ignis. lux quoque dicitur coloribus esse
incentionale (?). sicut intellectus dignus (?) sensibilibus (?)

et intellectuale. Ipsa enim est medium deferens omnia
que a celo inferioribus descendunt. Ipsa mutat corpora nostra lu
cens aliquando. Ipsa dicitur est ut ait philosophus. Celi pur
pura. maleficiorum inimica. navigantium directio
occultus noctis. facies omnium rerum. Lux ut dicit Augu
stinus habet incessum a nullo modo leditur per cuius [illegible] in
omnibus rebus formam et decorem tribuit. et absque illa cuncta
sunt ignota et abscondita. Motus eius est subitus.
quia sine mora replet omnia. Lux in superficie unius corporis
corporis non se profundit sed incorporatur. diaphanum vero corporis
per corporis grossitiem vel subtilitatem magis et minus parti
cipatur lux. et sine sui participatione ubique se di
fundit. Plures proprietates lucis et habes de sole
que illi conveniunt in quantum lucet. Sciendum est quod
lux vocatur lucor luminosi sed lumen per [illegible] in
lucido naturaliter. Splendor autem [illegible] et color
partes est incorporatus. opaco. colorato aliis ab ipsis.

de planetis in sex [illegible]

vij Saturnus est nobis remotissimus. frigidus est et
siccus. et hoc intelligas in effectu. sicut etiam
malus planeta. Coniunctione eius calor eius remit
titur. ex coniunctione eius cum Iove clarus efficitur
cum naturaliter sit pallidus. Saturnus est. et ipso domina
te fetus naturaliter mortificatur. Arte debilis plus
nocet retrogradus quam procedens. moratur in quolibet
signo xxx mensibus. Ex quo sequitur quod cursum suum
complet xxx annis. Iupiter est clarus. quasi ad instar
lactis candidus. in qualitatibus semper est tempe
ratus. quia calidus et humidus in superiori parte

sue absidis repar maliciā saturni. cū ascēdit i circulu3
saturni ↄtrahit palore3 licet sit clarus. in quolibz signo.
moratur p annu3. ⁊ ita cōplet cursu3 suū. .xii. annis.
Mars calidus est ⁊ siccus. ⁊ iō noxius ex ꝓprietatibz
suis hōies incitat ad bellādū. ex cui' positione uenenro
ↄionis et nocuitas repiuntur: igneus apparet. ⁊ ira
diosus. in quolibz signo moratur. xl. diebz. Sol
sol dr̄. ecties maior ꝑra s̄m ptholomeū. s3 ꝑ phylomi
nes est. C. xl. uicibz maior ꝑra. calidus est ⁊ luminosus
sus. duplz patitr̄ eclips est oibz. nube celat. solus p
se lucet. qd' nulli sydri mag' cōpetit. uū ⁊ nomē accepit.
stellas illuminat. ūi eas p p̄sentiam suam apparentia
luminis purat. medius est planetarū. oculus eius
oculus. s3 amabilis est purus, tēpora distinguit locis
inuidis nec coinquinatur. Estiua cōsolidat. gelida n'
soluit. flores aperit. fructus maturat. corpª dyaphana
penetrat. nō repit clausa. suā uidet. uapores eleuat
cuiuspia uallis pluuiat. appropinquās nobis estatem
facit. recedens uero hiemē facit. oculus est mūdi. in quo
libz signo moratur. xxx. diebz ⁊ x. horis. cursū an
nuū pficit motu ꝓpō. s3 diē pficit motu p'mi mobil'.
Venus est lucifer: calidus, humidus. maliciā tēperat
martis. semp comitatur solē. s3 qn̄ precedit dr̄. lucifer.
qn̄ seqr̄ dr̄ uesp. colores hēt candidos ⁊ refulgētem
claritas similes. Iup' sidera plus splēdet. cōplet
cursū suū. ccc xlvij. d'. Mercurius sp cū sole
ↄducitur: nūqʳ ab eo plus. xxx. gradibz distat colores
hēt uarios ꝑꝑ materiales ei cernit'. clarus
... est. aquis dr̄. ... ⁊ ... similz. cursum

corp[or]is. ccc.xxxviii. di. ¶ Luna illuminat noctē,
lumē a sole mutuat. augmentū patit̃ et detrimentū. Jn
fima est int̃ planetas. eclipsim patit̃ et efficit
maculas hʒ propt̃ concauitates ei9 cū īferiorib;.
Jt̃ cornuculata uidet̃ appareꝫ circo q̄d pars ei9 il
luminata abscondit: ¶ Item regina celi ap
pellatur: q; sol tanq̃ medius planetarū preci
pit proprietates omniū. et eas ad lumē na. cū lumi
ne suo transfundit. ¶ Ipsa uō luna quecumq; a sole
sicut recipit illumināt. Vn̄ q; p eaꝫ tali mō uirtutes
planetarū recipiunt. merito regina celi uocatur
Jnde illud pʒ. q̄d qn̄ luna p̄ima incidit. opti
mū est seminare. q; tunc uirtutes planetarū
quas inferiorib; infundit. maior colligit̃. frigida est et
humida. soli propinquās minuit. Sʒ cū ab eo fugis elongat et
ab eo elongant̃. accessus et recessus maris p eaꝫ
causat̃. signa zodiaci quolibet mense peragit.

Quid. ignis elemētū

viij Ignis cōsumit et ingn̄ causat. in similitudinē
sua oīa appropinquātia cōuertit. motū facit de cētro
ad circūferentiaꝫ. aufert et liquat terrena aliena. Sꝫ nō
in sua sp̄a. inferiora reducat ad superiora. q; rēd
luce terrena in aquosa. et aquosa in aerea. et ē. cōplexi
cat dura. et indurat mollia. Subtiliat ut pʒ. in reso
lutione glaciei. et cōdensat. lutū cōpurat. ut ma
nus. et corrūpit. sic ea q̄ cōsumit fugat facit pacuū
ut pʒ. in aeris. et est penetratiuus. coloratiuus
acuitiuus. durificatiuus. Jtē ignis in spera sua n̄ lucet

qr copace nō est. Nullū eni corp' dyaphanū lucet
s; potiꝰ est illuminabile. Si a ignis i spera sua est
copiter egualiter omnes stellas q s' ipsū luce. Ignis
a hua lucet ap nos p materiā continuatā. & hoc pz
q una candela opposita alteri facit umbrā. ¶ Aer est
subtilis. mobilis. penetratiuꝰ. pinspirationis q respira
tionis. calores cordis temperatiuus. elevatur volatiliū
locus impressionū. In aliis spiritualis est. q alterabilis. humid'
q subtilis. atq rarus nō lucet. sicut nec aliqd corpꝰ dya
phanū. s; est illuminabilis. ¶ Aqua sup celos ele
uatur. piscibꝰ decorat. tempestatibꝰ fluitatur.
omnes fontes q flumina ad mare continuantur
ad locū unde ueniunt flumina reuertuntur. Aeri prebet
aqua informationes. volatiliū ornamentū. q uegeta
biliū nutrimentū. Optime est temperabilis tanto alte
rio. s; minime tanto aliquo prior. Aqua est corp'
dyaphanū. Ubi est ex. i. celestiū appellatur. in
nubibꝰ cadit. sordes purgat. arida rigat. sitim
extinguit sua frigiditate q humiditate. Deliciat
naues uehit. lumen recipit. ad suū prin. reuertit
loca uacua replet. lapides cauat. ignē extinguit
olī mundū purgauit. In mari rubro ppl'o dei ce
ssit. d'latere xpi fluxit. hanc xp̄s lumen mutauit
ac d'ipa mat' bap' ordinauit. ¶ Terra i celo est
infima. magna. magis q dispersa. ponderosa. ro
tunda. elis alius candida. mat' fructuū. radix
plantarū. mater aliorū. edificiorū fundamentū. et
sustentatio reptatuū. Quecūq mundialia continz
concludit i se i ferrū. frigida q sicca. Opaca. Cor
poralis. cor' humanū mā. fuat metalla. Centro

tenetur motu ex vaporibus inclusis exaltatur. herbis ac
floribus et arboribus decoratur. celum eius motu circulari
celum cum syderibus volvitur et hominibus et iumentis calcatur
horum quedam comparantur terre secundum esse suum. quedam secundum sanitatem
quedam secundum corruptionem. Quedam secundum ornamentum. quedam
secundum utilitatem. de impressionibus aeris

ix. Cometa licet appareat quasi stella non tamen est. ad quod
vapor inflammatus ex vicinitate ignis. hec
comas luminis fundit. dicitur significare mu
tationes regum et bella aut pestilentias. Corona
est albus circulus qui quandoque apparet circa solem vel
lunam vel stellas alias. et causatur ex reliquiis nubi
um, propter planetarum radios circumquaque illuminatos
talis circulus signum est serenitatis. ¶ Stella du
plex est ascendens et descendens. ascendens fit ex partibus
vaporis inflammati in supremo aere. et videtur
ascendere sicut si evolaret scintilla de fornace.
alia vero descendens est ignis retentus in nube qui
expellitur: obviante nube frigida. et cadit quasi
nunc. propter quod videtur quasi stella cadens longa. et relinquit
vestigia caude post se. ¶ Multi fiunt qui vir
tute solis extrahunt vapores solis de aquis et
paludibus. de locis humidis. et feruntur sursum.
Nebula est id quod ex nubibus aquis pluentibus reli
quum. et ideo nebula secundum alios est signum serenitatis.
Caligo est vapor tenebrosus. quod vulgus appe
llat nebulam. iste vapor non elevatur: sed tamen
quando condensatur: in nubes vel pluviam descendit: et
remanet mixtus terre. ¶ Ros est id quod descendit ex

ex vapore puro. vel in descensione sua tardat ipsius mun
ditiem. ¶ Pluvia est aqua descendens ex nubibus resolu
tis, ut dictatur huius sive descensionis et hec guttatim.
Pluvia est ex vapore iocundo, qui congellatur cum quod ex ipso re
solvatur aqua. ¶ Nix generatur in nube calida, cum conge
latio simul sit cum conversione in aquam. et ideo partes eius non simplicantur
Grando generatur ex nube calidissima solis multum ele
vata. que postquam magis resolvitur. tunc de in medio istius aeris
ad ut frigiditas congellatur. Tonitruum est sonus vaporis
sicci egredientis de nube humida. ¶ Iris est lumen solis
receptum in nube concava et aquosa. ac soli ex adverso opposi
ta. Glacies est aqua congelata. Ventus est vapor
terreus. aeris superiora transcendens. et aerem fortiter per
cuciendo impellens. ¶ Venti sunt iiii^or. principales. s. ab
solaribus ab oriente tepatus, huius dicitur adiutor. vul
turnus desiccantes asimiltris. eurus nubes generantem. Item
a meridie est auster calidus. qui fulmina gignit.
pluvias largas adiutor huius africus calidus. et asi
miltris notus tepatus quod et pestilencias inducentes.
Item a septentrione est aquilo frigidus, huius adiutores
circias nives facientes et grandines. asimiltris bo
reas nubes constringentes. ac pluvias prohibentes. Item
ab occidente est zephirus flores producens. huius ad
iutor circius tempestates ac pluvias. ac tonitrua
generantes. asimiltris favonius ioveniter nubila
et serena inmundia faciens. Turbo est ventus

34

similiter egrediens in se ipsum reflexus. uel duo uenti
taliter occurrentes se seque inuicem circa orbiculariter inolue
ntes. ¶ Terremotus est uapor inclusus terre interius qui profu
dus exire non potest propter soliditatem superficiei ter
re. licet concauitatibus interioribus concauitatibus circum
concutit. de tempore.

.x. Tempus est mensura motus primi mobilis. ex hoc
patet quod hic est tempus et non in celo sed lunam superius quia
hic mutantur omnia et non ibi. hic est nunc hiems nunc
estas nunc pax nunc discordia. nunc tranquillitas
nunc tempestas. Mutabilitas rerum ostenditur ex hoc
quod ea que mundus primum amplexus est. post ea
pr... oriente ceperunt. et maxime habitabiles
processerunt. usque ad occidentem ... quod omnia
tendunt ad occasum. Nam studium sapientie cepit in
egipto. post hoc fuit in grecia. post hoc rome.
post in francia et anglia. Similiter regna fuerunt primo
in oriente. post in grecia. post apud romanos. nunc
potestas imperii residet in germania. propter hoc ... principa
liter ... maxime et hec mutabilia ... ysid.
... et luculo ... et libro 12. ... la
... Eternitas est in tempore et cum ... Nam tempus
habet principium et finem. eternitas caret fine sed non principio. Eterni
tas caret utroque termino. quod est mensura ...
Ille sunt etates mundi. ¶ Prima est ab adam usque
ad noe. habens annos secundum ebreos .m. dc. lvi. sed iuxta
septuaginta .ii. cc. xlii. ¶ Secunda est a noe usque
ad abraham. habens annos secundum hebreos .dc. xxii. secundum septuaginta .xi.

.ccc.lxxxv. Quinta est a transmigratione babilonis
usque ad xpm. huius an. perscripte bonis. com. dccc.lij.
Sz p(er) seruag. q(ua)s g(rec)a sequitur. ue(ro) .d.xiiij. Augustinus
q(ue)m orosi(us) sequutus est in cronica usque i(n) ea(n)dem. summa an.
.v.c.xxxviiij. quos p(er) omnes latini sequuntur.
Sexta etas est a xpo. usque ad finem mundi. Septima
etas est quiescentium. q(ue) currit cu(m) sexta. Octava e(st)
resurgentium. Porro s(ecundu)m ebreos. i(n) p(ri)ma etate numerate
sunt generationes. x. in s(ecun)da. x. in t(er)tia. xiiij. i(n) quarta
xvij. quas tamen mittit g(rec)a mult(is). xiiij. ponit
xiiij. Etates hominis sunt vi. Prima est infan
tia a nativitate ip(s)i(us) ho(min)is usque ad an(num) .vij. Secun
da est pueritia. usque ad annos. xiiij. Tercia est
adolescentia. a xv. usque ad xxvj. Quarta est
iuventus usque ad xlviij. an. Quinta est senectus
usque ad an. lxxviij. Sexta etas est decrepita
ab an. lxx. quousque vita finitur. Virginia
d(icitu)r dies. no(n) i(n) ipsa q(uo)d fuit p(ri)ma dierum. Item ne(c)
d(icitu)r erit ultima dies. Item nox illa pasche. Item
nox illi non p(re)cedit succedit. Item celum et terra
ma(teri)a creata sunt. Item illa angelis m(ateri)a ad deum
confirmatus est. Item i(n) ea p(ri)mo data fuit maledicta fi
lius israel. sicut d(icitu)r augustinus. Item xps i(n) ea natus
est. Item xps surrexit. Item sp(iritu)s s(anctu)s i(n) ea datus e(st) ap(osto)lis
Item omnes i(n) ea resurgent atque iudicabunt.
Item i(n) ea co(n)sumabitur p(er)petuo i(n) laudare deum.

.xi. Angelus est s(ecundu)m damas(cenum). s(ub)stantia intellectualis. s(em)p(er)
mobilis. arbitrio libera. incorporea. deo mi
nistrans. i(m)mortalitate suscipiens s(ecundu)m gratiam non n(atur)am.

Substantia ponitur in hac diffinitione pro genere et ponitur ad di-
fferentiam accidentis. Intelligitur autem hic substantia quasi tanquam ponat
scilicet ex eo quod est et quo est. Intellectualis dicitur, pro eo quod ideo quia
ideo est virtus collativa cause et causati et ideo composita. Intellec-
tum enim divine sit non habet collationes. Sed est sine inquisitione et composi-
tione. Et ideo competit vere magis simplicia per differentiam non cum an-
gelus. Ratio de differentia in ... semper. scilicet sicut homo est semper mortalis.
Non dico de loco ad locum. Sed mobilitas dicitur hic triplex mu-
tabilitates in angelo scilicet nature, intellectus, voluntatis. Quas mobili-
tates habet nature quia omne creatum vertibile est in nichilum nisi manu
omnipotentis dei contineatur. Similiter semper angelus mobilita-
tes habet intelligentie, quia licet in angelis non sit intellectus
ad intelligentie quo ad sua cognitione subito cum di for-
mes habeat cognitiones intellectum scilicet dicit. Potest tamen esse mul-
titudo intelligentie quo ad cognitiones rerum ipsarum naturalium.
Et quo ad dicendum. Et hoc est quod dicit Augustinus quod quicquid
est creatum huius intellectum intelligit unum post aliud. Item
in voluntate mobilis est angelus quia non simul vult hoc et illud.
Item potest dici semper mobilis motu dilectionis. Arbitrio
libera. Hoc non dicitur propter affectiones ad bonum indifferenter et ad
malum sed propter liberationes electionis eorum que volunt. Unde an-
gelus bonus semper elegit libere bonum et angelus malus libera ac sua
aversione eligit malum. Incorporea non quod angelus
habet proprietates corporis non naturas scilicet sed in loco continetur. Cum autem corpus
in loco sit circumscriptive et diffinitive angelus tamen diffi-
nitive est in loco. Deo ministrans. Ministerium ponitur
pro quocumque obsequio. Et secundum hunc modum tam assistentes
quam ministrantes. Quia et demones ministrant. Immor-
talitatem suscipiens secundum gratiam non naturam. Quia redigeretur in
nichilum nisi per gratiam contineretur conservatione.

Angelo attribuuntur iiij. scilicet stabilitas contra intelligentie pro sua
spiritualitas. hoc est facultas discretionis perfecta. In primis tribus conuenit
anima cum angelo. In quarto non quia anima non est perfecte habet a. tamen an
gelus. scilicet perpetuo stabilitatem loquendo. confirmo stabilitate firmi
iustitia dei. Immutabilitatem post electionem. siue in bono
siue in malo. Differentie iiij. assignantur inter angelum et animam. pri
ma est prima, penes esse naturale. quia anima est unibilis corpori. quod ac
tu separata. angelus non. Secunda est penes esse logicum. id est dif
finitionem. quia anima rationalis. angelus intellectualis. anima enim apprehen
dit inquirendo et conferendo. angelus autem intuendo. Tertia autem
assignatur penes esse methaphisicum. id est separatum a materia.
et motu. quia angelus non habet possibilitatem in rerum superi
orum. anima vero dicitur in inferiori sensibilium. quia limitatur ad sen
sibilia. Quarta est penes esse theologicum. quia anima vertibilis
ad bonum et ad malum. angelus autem non. quia manet sic ad quod
semel se vertit. siue bonum. siue malum sic. Angeli sunt
omnes similes in eo quod immortales. indivisibiles
indissolubiles simplices. discreti. personis incommutabi
les. alia autem non. Sed dissimiles sunt in donis nature gratie
et glorie. Creatura dicitur dicitur. quod in omni natura spirituali creata quod
est eterna. dicitur virtus. aliud operatio.

 Ierarchia triplex est. scilicet supercelestis. celestis, et subce
lestis. Supercelestis est in tribus personis. ut quidam dixe
runt et male. Sed secundum dionisium. ierarchia dicitur ordinem. quod illa
absolute non est in tribus personis. Sed tamen ordo naturae. Cele
stis in ordinibus angelicis. Subcelestis in tribus statibus.
Porro ierarchia celestis. dividitur in superiorem. mediam.
et inferiorem. Superior continet tres ordines. scilicet seraphi
et cherubi. et thronos. Quorum primum considerat dei boni
tatem. Secundum veritatem. Tertium equitatem. In primus dei a

amat ut caritas. Inferius novit ut veritas. Inferius se-
det ut equitas. Media continet dominationes, principa-
tus et potestates. Quorum primi officia regunt angelorum,
secundi capitibus presunt prelatorum. Ultimi potestates arc-
ent demonum. Item supremus eorum dominatur ut maiestas
In [illegible] regit ut principatus. Infimus tuetur ut sa-
lus. Infima vero ierarchia similiter continet tres ordines
scilicet virtutes, archangelos et angelos. Ad quorum virtutes per-
tinet miraculorum operatio. Ad secundos magnorum
negotiorum denuntiatio. Ad tertios humane custodie
sollicitudo. Supremus eorum operatur ut virtus. Inferius reve-
lat ut lux. Infimus nutrit ut lux spiritualis. Hec dicta
sunt secundum Gregorium et secundum Dionysium. Virtutes sunt medius ordo se-
cunde ierarchie, et principatus primus ordo tertie ierarchie,
hic autem dicitur quod in quibus tertie ierarchie [illegible] no-
minatus per divinarum. ut patet [illegible] ierarchia [illegible]
ioni quam media. et quam inferiori. [illegible]

.xiii. Angeli secundum Ysidorum sunt spirituales substantie [illegible] ante omnem cre-
aturam facti. creati non mutabiles conditi, sed contempla-
tione immutabiles facti. ideo impassibiles. Quamvis spiritua-
les. felicitate [illegible] futuri mundi regimen [illegible]
[illegible] celestia [illegible] intellectibus [illegible] Secun-
dum [illegible] Intelligentie [illegible] et primo [illegible]
et positive. Globos. [illegible] distinctosque [illegible]
sitos [illegible] ab initio statutos [illegible] ordine suo [illegible]
tuos [illegible] suo. immortalitate [illegible] [illegible]
affectu benignos. religiose pios [illegible] unanimitate
[illegible] pacis [illegible] divinis laudibus [illegible]
[illegible] Ia[illegible] [illegible] evangelio [illegible] dignitas [illegible]
omnis gratie confirmationis. amor caritatis. filius dei

v

deitatis. Est angelus sic dictum est. primo eternitate stabi-
litas. intelligentie perspicacitas. liberi arbitrii facul-
tas. agilitas velocitas. prinitate omnes obediunt. ma-
iores sunt elatione pluere. minores sunt uitio subiacent
qui ad exteriora exeunt. ab interiori contemplatione non re-
cedunt. Omnes autem superiores inferioribus principantur
non est. Qui excellunt natura precellunt scientia et gloria. In eodem
ordine conueniunt alii cum aliis digniores. Duplicem ha-
bent visionem. scilicet matutinam et vespertinam. Illuminationes
quas a superioribus recipiunt aliis tradunt. Primus
est seraphin in amore ardens et ad alios ad idem in
amoris primo ut quod deum ordinate diligendi sciant. tamen
isti immediate deo iunguntur. ideo primo quod post peccatores qui
secundi impius operantes theophori ... ad
diquare ex amatum non dicitur. Cherubin primo
principaliter requirat diuinitatis luminis radio pro
eo quod manifeste prime ueritati iunguntur. horum officium est
primo mentes ad diuinas cogitationes. ideo plenitudo
scientie dicuntur quia plenitudinem quam susceperunt
aliis inferioribus concedendo transfundunt. Throni di-
cuntur eo quod deus in eis sedeat et iudicia sua per eos
decernat. In his ergo presentie relucet rectitudo diui-
ni iudicii. hi qui dominationes recipiunt ad in-
feriores transfundunt. Dominationes dicuntur eo
quod ceteris angelis dominantur. ab omni oppressione sunt
liberi et nulli inferiori subiciuntur. Horum officium est quod
in bello spirituali instant. qualiter oportet pla-
cere officium ... et quasi ...
horum et officium est contra amori ... apposito
... monent et ... famulari. ...

Archas angelis p̄sunt ⁊ ad ministeriū diuinū exe-
dū eos disponūt. ad hos ptinet ſ͛ dio. utile regimē
uniꝰ regni ul' uniꝰ ciuitatis ducatum. Quoniam sicut quodam
modo est ſ͛ gg͛. decet homines exhibere reuerentiam unicuique
q̄ ſ͛ gradum suum. Horum quoque est principum hominum nō pro volun-
tate sed iustitiam. Et ppt' hoc soli angeli ⁊ honorē fiu-
ant iustitias. Potestates ſ͛ dyo. ⁊ ierarchiarū. utiles
Virtute aduerse sunt. ne nimis bonū noceat contra cupimus. Horum
officium est ſ͛ gg͛. illos qui spirituali certamine contendunt
cōfortare. q̄ ne regnum spirituale admittat defendat dicit
⁊ ſ͛ dyo. ad eos spectat angelos inferiores contra potestates
diuinas potestates conformare. Virtutes sunt infatiga-
biles ad executiones faciendorum. Et inuisibili ad per-
ceptiones munerum. Horum officium est ſ͛ prelatos. ut fac-
ere ac perseuerent. que ad officium prelationis pertinent exequi.
⁊ ipsi homini subministrant patienter. Isti per istos mira-
bilia fiunt. ⁊ uirtus faciendi miracula prestitus acce-
ditur. Archangeli summi nuntii nuncupantur ⁊ summa
nuntiant. Horum officium est ſ͛ gg͛. de illis que pertinent ad
promotionem fidei. ut de natiuitate X. ⁊ de fide eius homi-
nes erudire. ⁊ homines ⁊ demones ab homibus remo-
uere. ſ͛ dyo. misterias reuelare. Isti illuminationes
quas a superioribus accipiunt. inferioribus nuntiant
⁊ per consequens nobis angeli sunt ierarchie dispositione ultimi
⁊ hominibus magis propinqui. Angelis est nouum officium
nō nec. Isti minora nuntiant. ⁊ homines ad cognitionem
diuinam ducunt ⁊ ut homines uiuere iuuant instruunt
hii similiter extendunt per diuinam dei ⁊ sancti ipsis
firmant per custodiam suam. de illis. pergimus ad angelum.

xpi. Nos aūt assimulari debemus seraphin p caritatē. cherubin p cognitiōē. tronis p equitatē. Itē dña tionib; carnes sbiugādo. principatib; iure reuerē tias exibendo. potestatib; diabolicis tēptatioib; re sistendo. Itē assimullari debem' uirtutib; p cōpassiōē. ar changelis. p instructiōē. angelis p obsequii exibiti onē. de cognitione ⁊ motu angeli.

·xiiij· Angeli cognitiones hūt matutinas. hec est cognitiō rerum in uerbo. Itē uespertinā. i. cognitiones rerū in se. Itē meridianā. i. apertā dei uisionē. ⁊ est ⁊ alia cognitō an gelica, put maiores indicāt minorib; que p diuinās theophonias percipiunt. Theophonia est ostensio alicui cognoscibil' de deo p illuminatiōē de deo ueniētē et hec pot' in symbolis, ul' facie ad faciē. Et nō qd' angelus cognoscat plura hitu simul. nō aūt actu nisi ea que sb una spē. Circa incarnatiōē ⁊ passiōē xpi sciuerūt angeli aliq̄ sed nō circūstantias. p' eam quetiq; cognoscūt remota sicut ppinqua. qz cognitō eorū nō est p sensū sz p intellectū. Status angeli triplex est. s. innocētie. grē. glie. Distinguit' motus angelus triplex s' dyō. s. circularis. rectus. ⁊ obliquus. Circularis est ab eodē i ydē. ⁊ idē circa immobile. hūc modū hūt angeli. qui immediate recipiunt illuminationes a deo et p illas reuertunt' ad deū ⁊ illud cōuenit supiori ierarchie trīū. Itē motu recto mouent'. qū procedūt ad prouidētias subditorū recte omnia transeuntes. ⁊ i. nō reuertunt' ab eodē. qd'. sz de uno ad a'. Itē est in anglis mot' obliquus. qui co gnitiōes inferiorū qb; prouidet' reflectunt i deū primū pri

theophonia

q̃ fine boni ꝙ pulc. no. differentia inter assistere & mi
nistrare. quia assistere est faciei dei contemplari. sic assi
stunt omnes angeli boni. Item assistere est illumi
nationes intra adeo recipere. sic assistunt tres primi
ordines. Item assistere est appropinquare deo & gratia
et visionem abscondere. sic assistunt .iiij. primi ordi
nes. Ministrare non est imitari proprie opportu
nitate. vel operari foris. est enim munitum intu-
itum est de motu angelorum. tribus modis. dixerunt
quidam phy. quod angeli inquantum mouent, sic mouent
speras quod voluntate sua. Item dixerunt quidam quod
angelus sit in pluribus locis. usque si voluerit. Item di
xerunt alii quod angelus sic venit de loco ad locum. quod
non transit media. sed transilit. Illud quoque prenotan
dum non est. quod singuli ordines alios dividantur quia r.
inferiorum ordinum accipit excellentissimus nomen
dicitur angelorum p. e.

xl. Precedit quidem angeli religionibus, sic dicitur in divina.
Principatus eorum. principatus plurium &c. Quidam p
sunt ex. sex. Item alii posuerunt plenius. dicunt angelus
primi constituti stare ad lustum. Quidam etiam ma
ligni dicunt metus prie. Sunt vocant aliquos spiritus lu
xurie & superbie. & hunc quem autem platonicus pre
manet. vel quem aliter prelatus media locandum.
quod hierarchia stabilit semper continuam ad multitudines beati
tudinis. & statum ad gradum dignitatis & nobilita
tis diuinitatis ac ...re. Celebrauit autem platonicus
angelicus superiores & angelos quo ad actum
regiminis & gubernationes mundi & creaturarum

adp

ad pietaz. ¶ plato aut in demonib; quo ad offitiu;
insultādi ⁊ inuidendi. sꝫ qd' unus preoccat aliū in malitia
nō destruetur. pꝫ superbia eorū q̄ rē. o. glēe. sep. dic
nec destruet q̄ in ad amalitia ⁊ naz. destabit aut cor
plato quo ad offitiū recipiendi eos qui sūt uirtuti sub
iunctib; ꝙ platio uero euacuabuntur. qr nō erunt deami
catiōes et ēluancie. q hui icatur is destabit plato
qr superiora nō mouebūt te inferiora. sic mo

d' confirmatione angelorum .q.

xvi. Confirmatiōe hic angl's quibz eternā gratia ⁊ glia
in bonū ul' in malū eternā qr spiritualis tm semel
inbonū ul' imalū est ibonū ul' imalū coniunctione ei' cū alio sic
patet in aīa q dū est loci, p muta sepi' d' bono in
malū. eī. nō soluta nō nō. hec ā rō qr rā pure
spiritual' pp simplicitatē sua tota se cōuertit. ad id
qd' eligit. qd' nō facit nā unita. qr cū hē rethne ꝯ
gra simulit cōfirmate. qr si aliqd cōnectit stabi
li ētno uinculo ppetuo illa cōnexio semp manet
Sic angli colligati sūt stabili ētno. s. dō. ꝯ hoc
uinculo indissolubili caritatis. caritas ē cū ꝯra
dit. Cōglia quoqz hēt ēd. qr cū dīnū hēt p glīaz
que est forma cōpletiua angelici desiderii nō
uacat ꝯ ipsīn ut deō illo gāpi meli. ul' desid
rabili. ul' iocūdi. Meli cū ē datur is inuenit q
pollicet eos a fonte dulcedinis auertere. Cōcedendū
itaqz qd angli boni ꝯsubstante arbitrio ad dēuz
cōuersi stati fuerūt p grāz ⁊ glāz inolubilit' ꝯ cō
firmati. fideles atqz felices. atqz illuminati.
ut nō solū agnoscāt ē rē ipsa que sꝫ ē in
dicte. hoc est ī uerbo. accipiunt in fluxū p feruoz

virtutum operativa. sive exequatur illam assumpto cor-
pore sive alias atque perfectiorem virtute contemplativa
qua quoque intantur usque deum currit. de custodia angelorum
xlvii Angeli nobis ad custodiam deputati. tenent nos
stantes ne cadamus. et cadentes nos adiuvant ut
surgamus. nec umquam nos deserunt etiam peccantes.
qui semper sunt parati auxiliari si vellemus. hoc tamen
fallit in obstinatis. a quorum custodia desistit an-
gelus quia valet. paratus tamen est custodire si vo-
luerint. qui numquam [illegible] deficiunt. [illegible] ab
angelis. Nota quod Christus non habuit deputatum angelum
sicut et habebit unum antichristus. qui licet [illegible] eum
obstinationem non sit [illegible] ad penitentiam. habebit
tamen ad accusandum. Effectus autem angelice custo-
die multiplex est. Primus est impedimentum boni et occasi-
ones peccandi removere. Exo. [illegible] angelum meum.
precursorem qui eiciat Iebuseum. Secundus est temptationes
[illegible] indicare. Dan. angelus domini descendit in fornacem
etc. Tertius est quod in [illegible] visibiles adiuvare.
Regum. Eliseus vidit castra angelorum etc. Quartus
orationes nostras et elemosinas deo presentare. et pro nobis orare.
Tob. quando orabas cum lacrimis. Quintus [illegible]
[illegible]. Ego sanum ducam et reducam. Sextus [illegible]
dare. Zach. ii. angelus qui loquebatur in me. [illegible]
Septimus est secreta revelare. Apo. ego
sum [illegible] angelus. Octavus est [illegible]
excitare. Ac. xii. Surge velociter. Nonus ad fer-
vorem excitare. Regum. Surge comede grandis enim tibi restat via.
x. consolari. Tob. esto forti animo in proximo est
ut a deo cureris. xi. est de peccato [illegible]

ma dix. Ad primum ut li. cur hec questio. ¶ xij. potantis
gias acta, ne tamen nocere ualeant. questionem uellere etc. qualiter
angelus alii adiutorio ligantur. ¶ Angeli sunt nobis prop-
ter. scilicet ruine sue reparationem. Unde cum saluandi in-
trabunt loca cadentium angelorum. Item propter meriti eius
ad tales cumulationem, quod auget meritis usque ad diem
iudicii. Item propter amorem erga nos a nostro creatore. Dyo-
nisius dicit angelis tres actus. scilicet purgare, illuminare
et perficere. Purgandi ratione angeli nos a non uel
fatalitate. que impedit illuminationem, quod angelus
reddit facere in nobis. Sed tamen remouent a uia. scilicet ignoran-
tiam et nubilla fantasiarum. de falsis opinionibus
prohibitarum diuinarum reuelationum graciarum. ¶ Illuminat
uero animas triplex. scilicet ad sensum. ut patet. quando reuelat
aliquid in aliquo corpore. et hoc potest dici quod sit
Item ad intellectum et talis illuminatio solis perfecta est.
Notandum autem quod angelus non illuminat intellectum efficiendo
cognitionem in anima. quando non per intellectum nouam speciem uel lu-
men nouum luminis creare. Sed eius intentionem quo uult
quo uult conuertere. Hec cum tamen requirit ut intellectus
aliquid intelligat. scilicet species quas cogitat. et lumine
quo cogitat. et intentio qua considerat sic intellectus super
species. Illuminat enim angelus intellectum nostrum excitando
et disponendo ad lumen diuinum in nobis transfundendo
Sicut etiam illustrata transmutationem specierum com-
ponendo et diuidendo secundum exigentiam rei quam uult reue-
lare. Item radiat lumen intellectus sui super nostrum illum
ut moueat intellectum nostrum. et sic plura et subti-
liora uidere possit in lumine duplicato. Item
excitat intentionem anime a quo motu. ut sic conuertat

scintilla sitasinata a sibilando ab aliis p[er]ficit
q[uod] i. promeruit ad melius. Utrum angelus possit sci-
re affectum humanum. Non. q[uia] lux potest explicari in-
tellig[i] s. ut efficiendo. vel monendo. vel excitando
v[el] adiuvando. Primo modo solus deus p[otest] inflammare
affectum. Secundo modo ips[e] diabolus inflammat affe-
ctum. Tercio modo p[otest] angelus affectum n[ost]r[u]m incendere. U[nde]
d[icit] ysidorus ex[emplum] habemus in natura. Qui primo ign[em]
accendit et ligna. Secundo modo ligna incendunt lignis.
Tercio modo qui ligna igni apponit incendit ign[em]
Secunda est et immittere cogitationes. et incendere. et il-
luminare mentem. q[uia] cogitationes immittere ut d[icit]
beda e[st] menti dare et suas cogitationes. Sed incendere
est iam factas cogitationes inflammare. Illumi-
nare v[er]o est dare revelationem de aliquo oc-
culto intelligibile.
xviii Verbum triplex est. s[cilicet] mentis. oris. operis. Verbo men-
tis loquitur deus angelis et econverso. Item deus et angelus reci-
proce dicunt deo. cum tamen in intellectu deum capere non possunt.
Verbo autem oris loquitur homo homini in corpore unito. An-
gelus d[icit] homini in corpore assumpto. Sed verbo operis lo-
quitur deus angelis et angelus. De locutione
dyabol[us] itaque angelorum. Non. q[uia] angelus loquitur deo cum
in motu admirationis consurgit. vel cum effectus
suos ei presentat quos tamen non latere minime
dubitat. Angelus autem loquitur verbo mentis suae sp[irit]u
ei ostendo. mediante qua dei illuminati-
d[e] one spirituali radiantur ab ea ipsa. Item angelus
facit ad curam angelo quo sibi intelligit quod
ante non intelligebat. Et sic loquitur omnes omnibus.

.i. maiores inferioribus et cetera. Item loquitur angelus angelo
per communicationem diuini luminis ipsum instruendo. Sic
non loquuntur omnes omnibus nec omnia. sed tantum superiores in
ferioribus de hijs que per diuinas theophanias percip
iunt. loquitur autem angelus homini dupliciter. primo modo uerbo
uocali in assumpto corpore. sed tunc sicut non profert sonum
organis in illis secundum naturam. ita nec causando immu
tat medium quemadmodum est in uoce naturali. unde non auditur
nisi ab illo ad quem ordinatur. et est simile de appari
tionibus angelorum quos quidam uident. et alii eciam presentes
qui non uident. ut apparet in heliseo et puero eius. Dicitur
tamen aliquando quod angelus nudus apparuit. uel appareret. quando
loquitur homini in abstracta creatura. sed intentiones suas similitu
dines ponit in oculo eius. uel intentiones uocis ponit
in aure eius. quasi recipit sensus eius species illas. ac deinde
perueniunt ad imaginationem. post hec ad intellectum.
et hoc est quod angelus dicitur apparere uel loqui homini.
Secundo modo dicitur loqui angelus homini per impressiones rerum sen
sibilium in sensu ymaginis. et sic loquitur uigilantibus
et dormientibus. Loquitur angelus. deus. spiritu suo in intelle
ctu suo aliqua illuminatione ostendendo. Item
loquitur dyabolus homini dupliciter. quia quandoque sensum immutando
et hoc est uel ymaginem alicuius rei imprimendo in
uisus. uel uisum similitudinem alicuius rei. Item
secundo modo loquitur dyabolus homini per impressiones rerum sensibilium
in sensu ymaginis et hoc facit aliquando uigilantibus non
quandoque dormientibus. et sic immittit cogitationes malas.
Cogitationes non nullas non per immittit quam tam per
consensum mala fit. Est et locutio diaboli qua
loquitur deo petendo. cum affectus nudi fuit.

et apti oculis dei. ¶ Anima sibi loquitur angelo. Sed hec spe-
ciales voces quas vix percipit angelus sicut et alia sen-
sibilia. Si vero anima existens in corpore aliqua spiritualia potuit
loqui deo, non indiget ad angelos. Sed habebit excogita-
ciones. Aliqua spiritualia potuit. Item anima loquitur dyabolo
quia similitudines affectionum suscipiuntur sensibus
ubi dyabolus loquitur etc. De specialibus nominibus angelorum.
xix. Michaelis Sathanael et Gabrielis et Raphaelis
quod hec sunt propria nomina archangelorum. Sed eorum
inspirationes et alius sunt actus. Sed eorum propria sunt
quia eorum nominibus inspirationes conveniunt exce-
lenter. Michael interpretatur quis ut deus. Hic est de ordine
principatuum et attribuunt ei iura, scilicet esse principem pa-
radisi etc. Sicut et alii sunt principes synagoge.
Item scire adam in paradisum et intelligas hec quod
gloriam ... contra dyabolum. Item pugnavit cum dracone
id est dyabolo, sicut legitur in apocalipsi. Item venire ad adiu-
torium dei patris. ¶ Gabriel interpretatur fortitudo
dei. Hic est de ordine archangelorum et nuncio quoque
magna nunciavit. ¶ Raphael interpretatur medi-
cina dei et est de ordine archangelorum. quia unam-
quamque custodiunt. De casu demonis
xx. Omnes angelos fecit deus bonos non tamen summos, sed me-
diocres in se summum bonum et commutabile bonum
quod creatura. Ita quod si convertentur ad creatorem quod erat
super se, ascenderent ad statum gratie et glorie. Si non con-
verterentur ad bonum commutabile quod sunt, id est se ipsos,
ipsi ruerent in malum culpe et pene, quia non est dicere
peccati sine creatore misterii.
xxi. Quia dyaboli sunt duplex, scilicet spiritualis et localis

Spūal' q̄dā q̄ cecidit d' puritate. d' lib'o arb'. d' bono
stabili ad fluxibilitatē, d' luce ī tenebras d'
scīa ī ignorātiā. d' innocētia ī culpā. d' felici
tate ul' culpaz seu ī penā. d' delectatione ī penas
ladui. Post casū sc̄us est ī puritie ꝯ obstinat'
ī malo ꝯ cecatus aucto. q̄ d' ordinat' ī bono
ꝯ informat' in dītate. ꝯ exclusus ab ī gr̄e ꝑla
tione. Vera voluntas ei' ipsa cōūsa est ad ho
ies adiuz ꝯminucias. Vn̄ toto conamine nit'
ad ei' stabilioēz ꝑpetuatioēz multiplices.

d' locali casu demonis.

xxii. Quāo locali demōis sunt q̄ ul' ī inferni. ul' ī
ꝯtinacie caliginoso q̄ est īmedio istiꝰ ao
ris cōmunis. Demones cū nō sunt ī supiori p
te aeris. ne lumine gaudeant. nec sunt ī infno
n͂ p̄tē. ne nimis ꝯ nos seuiant. Vn̄ notād'
qd' in demonibꝫ sunt tria ꝯsideranda. s. nā. offi͂
ꝯ peccatū. ꝯ nē q̄dā quenit locus sunt. i. celū. iā
tā q̄ in loco cōgruo sunt cāti. ꝯ post mod̄ ū si
stetisset ē ina ꝑficiendi. Offō nō qd' habent
exercendi ꝯuenit locus medius. i. aer caliginoso
sus s'. ꝯ satal ꝑping nobi sunt ad exercitandum
ꝯ tn̄ nō habet lumē ad gaudendū. Sꝫ peccatō ꝯ
uenit locus īfimus. s. infernus. Vn̄ demōes
post finē mūdi qn̄ cessabit eoꝝ offm. demutā
in infernū. Dicitur q̄dā qd' angl's cecidit sc'a die. s.
comunioꝛ oppinio. qd' pmo die statim post cōdi
cionē suā cecidit. Dr̄. cōmuniter qd' .x. corꝰ ā
gelorū cecidit. sꝫ h' nō dr̄. qd' .x. ordines an
gelorū fuerunt. sꝫ de toto d' singulis ordinibꝫ

ceciderunt. quot poterunt facere decem unum. *de restauracione*
Angelorum ruina restaurabitur *angelice ruine*

xxiii. per saluandos. Dicit enim aug. quod tot homines saluabuntur
quot demones ceciderunt. Sed gre. dicit quod tot homines salua
buntur quot angeli perstiterunt. Dixerunt quidam quod duo
parietes erunt in celo. Unus hominum et alius angelorum. et
quod ruina angelica restaurabitur per virgines. et de alio
pariete tot erunt saluandi quot de alio perierunt virgines
et angeli. *Quare peccatum diaboli sit irremissibile.*

xxiiii. Quare peccatum diaboli sit ita irremissibile. assignantur
plures raciones. Prima est quod secundum aug. nullo suggere
rente peccauit. ideo nullo reparante resurget. Secunda ideo quod
dicit. quod de formine intellectum peccauit. quanto quis nobilior
est cognitione tanto peior est error. Fuit enim sancta. uol.
diu lib. q. c. Tercia secundum eundem aug. non est susceptibile pe
nitencie. Unde nec uenie. Quarta est quia in diabolo extin
cta synderesis. que est ad bonum promotiua. Quinta
quia natura spiritualis tantum semel vertibilis est eo quod totam
se conuertit. quod homo non facit quia caro semper repugnat
spiritui. Status autem angeli triplex ut patet potest con
siderari. Primus est innocencie. Secundus culpe. Tercius pe
ne quiritare. *de proprietatibus demonum etc.*

xxv. Demones sunt spiritus impuri humani generis inimici
[illegible]nitate [illegible]. nequicia callidi nocendi cupidi. per
superbiam tumidi. semper fraude noui inmutare sed
inquinare affectiones. singillatim turbare. dormientes
propinquat inquietare. corporibus infligere. tempestates
concitare. in lucis angelum se transformare. semper infernum
secum portare. Idolis cultum diuinum usurpare
super bonos diuinam apparere. exorciste autem per eos fiunt.

bonis ad exerciciū dantur: sep̄ enim hoīs insidiant̄. Un
phā sāc acumine fugit demones. primo subtilitate
nāe ꝑ lxx ꝑ cogitaciōes respītinas. 2. experiencia tp̄um
3ᵒ revelatione supnorū spiuū. Primo mō intelligūt
nālia ꝑ scientia. 2ᵒ mō nā futura. 3ᵒ mō cogno
scunt ꝗ volūtaria futura. Multipl̄ dyaᵒ notatur
ꝑ qd sunt ꝑpetrātes intelligunt. Vocat' eni dyabol'
qd inp̄tat defluens. q2 defluit .i. corruit spūali ꝗ
locali sic dictū est. quia quos ītptat dyabol'
clausus ergastulo. et quenit ꝗ q2 nō pmittat tan
noce quātū vellet. [illegible] ꝑ eth. d[illegible]. dz. adia q
est duo. ꝗ bolus qd est morsellus. q2 duo accidit
.i. corꝑ ꝗ aiaz. Itē vocat' demon .i. sanguineus et
hoc ꝑꝑ peccatū. vl' sacius q2 nigrat. [illegible] eū [illegible]
sicā sicut dictū est. Item belial qd interpretatur
sine iugo. vl' absq2 duo. q2 ꝑvult pugnare cō eius
an dixit cō [illegible]. Itē beelzebub qd interptat' vir mu
scarū .i. aiarū peccātiu3. que reliquerunt unū spōn
sū .i. xp̄z. Itē sathanas .i. adulans. vl' adulans.
Itē behemot .i. bestia. que facit hoīes bestiales.
Item leviathan. abaddon additamēto eoꝝ qui peccata
peccatis cumulat. [illegible]

Dyabolus nocet multipharie hoī. q2 ꝑ molestiā
ꝗ hoc quāz extius coꝝ [illegible]. sicut fecit Iob.
quāz itē intus ligando. sicut est i obsessis ꝗ ꝑꝑ
hoc dicitur ꝑpulus angelis boni ne dyabol' ihus
ledat eos. vl' extendo sicut nocet ꝑ suggestionem
ꝑ magnā mala suggerendo. vl' ꝑ commotionē
sanguinis ad peccatū accendendo. vl' sensus corpo
reos ꝑ obiectionē sua lib[illegible]. decipiendo. Ihus.

[illegible] et consimilibus dicit Gregorius. Quarto dyabolus aut decipiendo ca-
pit, dicitur insidiando circumvolat, aut suadendo blanditur,
aut minando terret, aut despiciendo blasphemat, aut op-
primendo decipit. Diabolus iiii. modis decipit.
Primo suadendo bonum sed hoc propter malum. Ut cum homini
instabili suadet ingressum religionis propter hoc ut postea
modum apostetur. Secundo suadendo malum sub specie boni
ut putatur pro melioribus aliis consuadendis. Tertio dissuadendo
bonum tamquam nocivum. Ut cum dissuadet pro bono uno
religionis ingressum, ne de hoc postea conditionis consi-
lium; vel qui dissuadet alicui orationem vel elemosinam ne propter
hoc incurrat vanam gloriam. Quarto dissuadendo ma-
lum ut perducat ad peius. Ut qui dissuadet intemperantiam
minimam et corporis ut inducat indiscretam abstinentiam
quod peius est. Impeditur dyabolus intellectum suum malitia
multis modis. Quinque propter communem suam potestatem impositam
a deo. Quinque propter resistentiam bonorum spirituum. Sic cum quilibet
habeat duos angelos, unum scilicet bonum ad custodiam
et alium scilicet malum ad exercitium. Tertio propter arbitrium hominis non
consentientis. Quarto quinque propter peccati absolutionem
quia demones nobiliores in peccata nulla [illegible]
Quinto propter cautelam. Quinque omittunt facere mala ne pu-
niantur, sicut modo non vexant excommunicatos ut similiter
tales minus timeantur. Utrum victus temptandi in idem alio
minuatur qui cumulat. Diverse sunt opiniones.
Dicunt enim quidam quod superatus in uno vitio ipsum
victorem non possit amplius temptare de eodem vitio
sed alius dyabolus sic. Alii dicunt quod superatus in uno vitio
nullum de illo vitio possit amplius temptare. Augu-
stinus dicit quod superatus ab uno [illegible] possit temptare de alio

data est potestas demonibus exercendi magicas artes multi
plicandi. primo ad fallendum fallaces sicut egyptios per suos
magos. Unde omnia que ipsi per talem modum acturi sunt, quasi divi
nando predicit. Secundo. ad monendum fideles. ne scilicet tales quod
pro magno diligant. cum videant et malos facere hec. Tertio
ad probandum et exercendum patientiam sanctorum.

De Lucifero quid credendum est quod. de Lucifero specialiter

xxvii. Lucifer de supremo ordine superioris ierarchie. ac
illo ordine supremum tenuit. Cui tamquam principi de sin
gulis ordinibus magna multitudo adhesit. quos
omnes secum traxit. Lucifer dictus quia pre ceteris luxit. sive
quia pulcritudinis consideratione excecavit. Primum hominem
temptavit et vicit. Christum temptavit et victus est. Potes
tatem tamen amisit quam ultimis temporibus recuperabit. nunc
religatus in fine solvetur. Peccatum Luciferi fuit quod
se et suum bonum privatum exorbitanter dilexit. de altitudine
habita presumpsit. ac proprias excellentias ambivit. quia hic
tamen esse non exaltatus a suis meritis habere noluit. stare
cum posset quamvis gratia apponeretur, noluit. Dei similitu
dinem concupivit. non quidem imitationis sed potestatis
vel equalitatis habere voluit. quod nulli subiectus esset sed
preesset. De anima quid sit secundum diffinitionem.

xxviii. Post naturam corpoream et incorpoream. dicendum est de
natura utrisque composita. Sed primo ex parte anime.
Secundo ex parte corporis. Tertio ex parte totius hominis. De anima
igitur primo videndum est quid sit secundum diffinitionem. Porro
a quibusdam sic diffinitur ut spiritus. a quibusdam ut anima. a qui
busdam. In quantum igitur anima naturam habet spiritus diffinitur ab Alchero.

mul' de motu cordis. Anima est substantia incorporea intellectualis
illuminationum a primo ultima relatione perceptiva. Ex hac di-
ffinitione cognoscimus quod spiritus humanus qui est anima
inter omnes creaturas immediate post angelos illumi-
nationis divine sit perceptivus. Animam vero igitur
diffinit Remigius. Anima est substantia incorporea regens cor-
pus. Ex hac diffinitione habemus quod anima est quasi corporis
motor et rector. Item anima igitur diffinitur a philosopho sic.
Anima est endelechia corporis physici organici potentia vitam
habentis. Endelechia hic dicitur actus primus sive perfectio.
Ex hac diffinitione habetur quod anima mobilis est corporis non
omnis sed organici et physici id est naturalis ad susceptionem
anime idonee dispositi. Anima vero sic diffinitur ab Augustino.
Anima est omnium similitudo. Et hec diffinitio data est
per comparationem ad creaturas. Anima enim ex se nata ad susci-
piendas omnium rerum corporalium et spiritualium similitu-
dines est apta. Item alia descriptio est talis. Anima
est deiforme spiraculum vite. Hec diffinitio sumitur
Augustini secundum quod anima comparatur ad deum, prout non
ex creatura vel seminali ratione propagatur. Sed a deo
creando infunditur et infundendo creatur. Item sic
diffinitur animam. Anima est spiritus intellectualis ad beatitudi-
nem in se et in corpore ordinatus. Hec descriptio datur in
relatione anime ad finem, scilicet quod non solum separata beati-
ficatur in se, sicut angelus, immo in corpore beatificato
ipsius beatitudo amplificatur. De anima quid sit secundum ...
De anima quid sit breviter, diversas inducit physica sen-
xxix tentias promisisse. Plato enim dixit animam

se ipsum moventem. Xenocrates dixit animam numerum se ipsum moventem.
Aristoteles endelechiam. Pitagoras armoniam. Ypocrates
spiritum tenuem. Radius lucis. Democritus spiritum con-
positum ex athomis. Ypparcus igneum vigorem. Par-
menides dicit eam esse ex terra et igne. Epicurus ayt
ex aere et igne. Inter has diversitates nos sequimur dic-
ta sanctorum et catholicorum et magistrorum, dicentes quod
anima est spiritualis substantia et rationalis, ad vivificandum corpus huma-
num creata. Creata est igitur anima perfectibilis et imper-
fecta quantum ad scientias et virtutes. perfectissima tamen est quantum
ad potentias corporales seu naturales. Et quia incorporea
est, non subiecta nec dimensionibus extensiva. quantitatem
enim habet anima non extensivam seu dimensivam, sed potentia-
tivam et virtualem. Et quia simplex est anima, ideo nec augmenta-
tur nec minuitur nec divisibilis est [illegible]. quia
nec in corpore maiori maior, nec in corpore minori minor reperitur,
sicut dicit Augustinus. Multitudo quoque potentiarum in anima non
ponit maioritatem in eius natura, sed multiplicitatem
effectuum. Anima est una trina, per memoriam
intelligentiam et voluntatem. ad ymaginem dei est
facta. capax virtutis vel vicii. susceptibilis [illegible]
[illegible] arbitrio libera. potentiis ac habitibus et affectionibus
decorata. carens pondere figura et colore. passibilis
est et mutabilis. Ex magna est quo capax est divini-
tatis, ex recta quo est appetitiva bonitatis. Ex beata
quo particeps divinitatis. [illegible]

Anima dicitur in quantum anima est, sive corpus vivificat. Animus
inquantum recolit. Animus dum vult. Ratio dum [illegible]

indicat. Sp̄s dū spirat. ul' q̄ n̄ūz spūalez hꝫ. Sēsus dū sentit. Memoria dū recordat'. Voluntas dū consentit. Hec nō diuisa sūt aīe. nō ꝓp(ter) centre pluralitatem. dr̄ aūt aīa. aīa q̄d est sūi. q̄ uiuere q̄d est sāg's ex q̄d sit suū sanguine. ul' aīa q̄ ciuen. q̄d est coniuere eo q̄d aīa coz' iunctaz tenuit. d' triplici aīa

xxxi Uerius aīe triplex est. s. uegitare. sentire. q̄ racionari. q̄ s' hec distinguit' aīe p̄o' triplex. Uegetabil'. sensibil'. q̄ racionalis d' q̄bz d' amb'. q̄d aīa uegetabil' aptitudine ex. Sensibilius bū ex. racionabil' optime ex. q̄ nō inquiescat donec optimo coniugat'. ꝓp' hoc uix amoris idū mouet' talq' ad centrū ut ipō sūmo delectet'. Hec tres potencie indiuisis sūt n' tres alie dici possunt. Na' uegetabil' aīa est in plantis. sensibil' in brutis. racionalis in hoībz. Inhoie aūt p̄dicte tres aīe una sunt in essentia. s; differunt in potencia. Nec obstat q̄d in hoīe successiue ac diuisibz tempibz manifestant'. Hec enī est aīe potentie formatiua. q̄ ī rabilit' prius ad uitā d' ispo nūt q̄ ad sensū. q̄ ad racionē. sed tamen cū nō istanti. Sed paulatim q̄ successiue apparet. Cū aūt racional' infundit' corpori. tunc p̄dicte potencie p̄mo infundunt' q̄ nō dant actiones suas d' in corpore aure formatiua. q̄ aīa ipsa. aīa q̄nōn p̄mas duas po'. s. uegetabile q̄ sensibile exercet in in corpore. tīa nō hꝫ q̄ continuat a corpore. aīa uegetabil' q̄ sensibil' nō debet dici in hoīe aīe. s; potencie. Nec aīa uegetabil' aīa ī sensibus po. aīa aūt uegetabil' dr̄. aīa nō p̄m'.

Aīa uegetabil. tres hꝫ uires d' potentiis aīe
. s. generatiuā. nutritiuā. q̄ augmentatiuā. p̄m

prima cum ad conservationem speciei. Secunda ad conservationem indi-
vidui. Tertia ad perfectionem illius. Virtutes autem nutritive
iiii. deserviunt. scilicet virtus nutritiva que assumit necessaria
nutrimento. Item digestiva que separat convenientes ab
inconvenientibus alimento. Item retentiva que cibum tamdiu
retinet in uno loco donec recipiat alterationem. Item
expulsiva que expellit quod superfluum est nutri-
mento. Sed autem has omnes est appetitiva. de potentiis
apprehensivis sensitivis. 32.

xxxij Anima sensibilis duplicem habet potentiam scilicet apprehensivam
et motivam. Apprehensiva dividitur in apprehensivam
de foris et apprehensivam de intus. Vires apprehensive de fo-
ris sunt v. sensus particulares sive exteriores scilicet visus
auditus etc. Vires autem apprehensive de intus sunt v. potentie
interiores, vires autem anime sensibilis que sunt sensus communis y-
maginatio. estimatio, fantasia. memoria. ¶ cia
dicunt perypathetici omnes vires istas organicas esse
et quod per instrumenta corporalia operationes suas per-
ficiunt. eo quod sunt circa particularia tantum. Omnis enim forma
particularis in materia est aliqua. quando forma sive omnino
accepta universalis est circa quam operatur intellectus. ¶ Istas faci-
le est videre in sensibus particularibus. quia illi non apprehen-
dunt nisi presentiam rei sensibilis. De virtutibus autem inte-
rioribus que sunt ymaginatio. estimatio, fantasia. idem est
quod in illis omnibus. est talis apprehensio forme singula-
ris secundum situm proprium cum continuitate et quantitate. Omnia enim
iste potentie passive sunt et percipiunt a formis individuis
que sunt principia cognitionis sensibilis. ¶ Secundum ista.

quia nulla potentia apprehensiua sensibilis retinet id quod apprehendit. immo quod una apprehendit. alia retinet. Non quod alia est virtus que bene retinet. et alia que bene recipit. Illa que bene retinet perficitur frigido et sicco. sed illa que bene recipit perficitur humido. De sensibus particularibus 22.

xxxvij Sensus particularis in v. diuiditur. scilicet visum. auditum. gustum. odoratum. et tactum. qui in multis conueniunt et in multis differunt. Conueniunt quinque sensus in hoc quod sunt virtutes passiue. Sentiunt enim ut suscipientes. non ut emittentes. Sensibile enim positum supra sensum non sentitur. Item sensus sunt perceptibiles singularium non vniuersalium. Item ad quemlibet sensum exterius dupliciter [illegible]. vnum ad sentiendum. aliud ad motum voluntarium. Item in omni sensu oportet esse proportionem [illegible] ad sensibile. quia in medio delectatur et in excessu corrumpitur. Item ad sentiendum aliquid. oportet esse obiectum presens et medium deferens. et organum sanum atque conueniens et aliquem motum actualem. Omnes sensus vnam habent originem. scilicet cerebrum. a quo veniunt actiones. que hinc inde oriuntur. Differunt etiam sensus particulares in multis. Nam quibusdam habent instrumentum speciale. Differunt etiam in obiectis. Differunt in medio deferente. quia tactus et gustus habent medium intrinsecum et alii extrinsecum. Differunt apprehendendi velocitate. quia visus citius et remotius apprehendit. Differunt situ. quia visus est supremus post auditum. deinde alii secundum ordinem. Differunt vtilitate. quia gustus et tactus maxime sunt necessarii ad conseruationem indiuidui et speciei. Gustus enim discernit cibum quo saluatur animal. et tactus

q̃ tactꝰ discernit sua obiecta sicut calidũ ꝛ frigidũ
ꝛ hũ. ut all'. deliniet ꝯtrã taliũ q̃litatũ. ut corrupti
o[illegible] inciuiat. differũt qualitate. qr tactus genera
tior est. Cũ nõ hĩc organũ dtiminatũ. sꝫ i omib3
mbris sit. differũt impssione ꝛ retẽtione. sensus
enĩ grossiores fortiꝰ retinẽt suas impssiones. sic
pꝫ in tactu. Nõ. qd' uidemꝰ uisu ꝛ oculo sꝫ differũt
Nã uisu uidemꝰ effectiue sꝫ formalr̃. sꝫ oculo in
dem̃ instrumẽtalr̃. Idẽ nõ dr' est d' auditu. qu
stu cetis sꝫ sensib3. alia alienatur a sensib3 sp̃.
p̃mo a sõpno. sꝫ in extasi mag̃. in morte uõ ma
xime. de sensu coĩ ꝛc.

xxxiiij. Sensus cois ẽ pot̃. que oĩu3 sensuũ pticula
riũ obiecta apphendit. Omes sensus exti
ores assu itiori q̃. uelut dextro pticulari exiũt.
ꝛ sensatorũ suorũ ad sensũ cõĩ3 reducũt quo
mediãte. d' singlorũ ppetatib3 iudicãt ꝛ disc̃
nũt. Vñ sacũdũ qd' sens' cois est fons ex quo
ois sens' oritur ꝛ ad q̃ ois motus sensibiliu3
referunt. sicut ad ultimũ finẽ3. Hec pot̃ q̃dã
hẽt igitũ sensus est. ꝛ qdã igitũ cõis est. In
qtus eni sens' hẽt respc' ĩt' spẽs sibi ma. ꝛ tñ
p sentẽ ma. In igitũ ã cois. hẽt duo quorũ vnũ
est iuditũ sensibili. p qd' nos apphendimus
nã q̃ uidemus ꝛ audiũt quã audimꝰ. ꝛ sic d'
aliis. si enĩ hec iuditũ nõ ẽẽt uidet uidemꝰ ꝛ au
dire ꝛ p aliõs sens' apphendere. p est ꝯparare plura siu

dicendo unum esse dulce, quod dulcis, et hec potentia sensus communis habet quia ad ipsum referuntur omnium sensuum propriorum sensata. Hec virtus in anteriori parte cerebri ponitur in loco ubi concurrunt nervi sensitivi .v. sensuum. qui locus medullosus est humidus

xxxv. Virtus ymaginativa est potentia apprehensiva in qua ymagines rerum sensibilium residuantur. Hec virtus plus abstrahit quam sensus non accipit enim formas nisi presente re. Ista autem reservat formas etiam in absentia. In hac etiam ymago differt a sensu quia que presentia rei exterioris indiget sicut sensus particularis. Ista virtus thesaurus formarum vocatur. quia in ea sicut dictum est forme apprehense a particularibus sensibus recipiuntur, retinentur et immobilitantur. Hec potentia ordinatur in anteriori parte cerebri et sensus communis. sed post illum locum ubi sensus communis ponitur. et hec maior est quia ex frigiditate cerebri provenit. ubi ymaginativa remanet impressiones absque cum recipiat

xxxvi. Estimativa virtus est que a formis aggregatis intentiones eliciat. que sensu non percipiuntur sed sicut ovis fugit lupum et miseretur nato suo. Hec autem non possunt fieri nisi lupus habeat cogitationem individuum suum. seu habet. et hec individuum est naturale est. Sic et ovis apprehendit lupum et nocivum ista non possunt sensus percipere. Estimativa differt ab ymaginatione quia ymaginatio solummodo retinet formas apprehensas per sensum communem. et ab ymaginatione sola non fiunt effectus rerum

ul' istrac. ul' fuga ul' inscitatio. ad extimationem stati sequitur
quod ubi istorum vni sicut intellectus practicus se habet ad speculatiuum.
ita se habet extimatio ad ymaginationem. et propter hoc extima
tiua non proprie apprehensiua est sed et motiua. propter hoc quod
determinat ad quod mouere debeat al'. et a quo fugere. cum
enim al' mouetur ad cibum. per ymaginationem cibi est in
animali. sed ymaginatio non solum mouet. immo apprehen
dit. per igitur animalia habent extimationem qua mouentur.
Officium igitur extimatiue est apprehendere intentiones. non
quidem sensatas, sed necesse vnum non apprehendit quod sit filius. uel
nomen. uel cibum. uel amicicias. uel inimicicias. comodum
uel incomodum sic dictum est. ¶ Hec virtus in prima parte
medie cellule cerebri ponitur. que calida est ex motu
multi spiritus ad ipsam. De fantasia .c. 4.

·xxxvij· Fantasia est potentia componens ymagines cum ymagini
bus. et ymagines cum intentionibus. et intentiones cum in
tentionibus. Componit enim fantasia ymagines cum yma
ginibus. ut est apprehendere aliquid esse album et nigrum. uel di
uersas formas componere et fingere chimeras. Componit et
ymagines cum intentionibus. ut cum apprehendit ouis
formam lupi esse fugiendam. Componit et intentiones cum
intentionibus. ut per racionem que apprehendit nato suo
esse prebenda ubera. et alienum repellendum. ¶ Phantasia autem
est maior cognitio que potest haberi mediantibus sensibilibus. propter
hoc non solum fit presencia. sed et quod preuidet in futurum.
propter hoc enim quedam animalia faciunt sibi cellas. et de cibo sibi pro
uident in hyemem. ¶ propter hoc et de illo fit iudicium quod de alio
quod sit deus et sic de omnibus similia per fortem permodum affirmati

a negatione ¶ Propter hoc quoque videmus alia ad eligere et aliquid
refutare. ad electionem autem et refutationem perquiritur sed et dicte
ro. ideo multi dixerunt quod fantasia est aliquid sompnus. sed de
non est ut eam electionem aut sensibilis. sed aliquid alterum. ¶ Et ali-
quando vocatur in parte cogitativa. cum tamen prope (?) cogitative
sit sompnus. fantasia operatur in sompno sicut in vigilia.
quod autem in sompnis res videntur esse presentes. hoc ideo est quod
sit reversio ad sensum communem. Ista vero que est quietatio sompni
sicut est ipse. Tunc accipit agendi et operandi regim-
inem. Sed quia ideo diversificatur secundum diversitatem eorum de quibus
iudicatio (?) fit. ideo operationes fantasie multiplicantur
in homine valde. Ubi autem fantasia non est. cum idem prius est
in brutis. tunc regitur solum secundum instinctum nature. et quia unum
modo est in talibus. species una. ideo fantasie actus eorum
operatur in talibus uno modo. Inde est quod omnis irundo
uno modo facit nidum suum. Dixerunt quidam philosophi quod vite (?)
naturas in brutis vero aguntur. alii quod agunt. sed in hoc
potius aguntur quam agant. quia bruta moventur secundum impe-
tum et impulsum appetitus illius. Consulta autem humana
regulatur secundum regimen rationis. ¶ Nota quod melancolici q-
tates multas habent fantasias. Sed hoc non est ex illustra-
tione que fit per ymagines rerum sensibilium. sed ex passionib-
us et confusione spirituum ascendentium ad cerebrum et capud et
bant. Tales enim spiritus dilatant (?) ymaginem in voluntates
facile. et generant diversas visiones et deceptiones
secundum diversitatem quod bruta ad percipiunt influxiones
primi motoris quam homines. sicut patet in formica. que cibum
colligit. Julia tamen dico non pluit. et gallus cantum
suum preparat. quia mutationem aeris ex influxione

primi motoris placitum. Cuius ductu hec ideo quia homines multum occupant eam conceptiones suas componendo ac componendo ac dividendo. quia et influxiones primi motoris non percipiunt sicut bruta que non sic occupantur in suis conceptionibus, nec per illas operantur sed tamen modo per instinctum nature. Ista enim scilicet fantasia plurimum impedit intellectum. eo quod nimis occupat animam in compositione et divisione ymaginum non solum acceptarum a sensibus sed et fictarum. Maxime autem impedit intellectum quando aliquid de divinis et celestibus et spiritualibus: et hec est ideo quia conceptiones intellectus ut frequenter non sunt similes ymaginibus et fictionibus fantasie. Fantasia ponitur in medio cerebri tamquam quid medium inter ymaginativam et memorativam. quia fantasia convertit se super formas quas accipit ymaginativa per sensum, et super intentiones quas servat memoria, et tunc illas formas et intentiones dividit ac componit.

Memoria est repositorium priorum. reservat enim memoria intentiones per extimativam acquisitas, ut amicitias, aut inimicitias. mediantibus rebus sensibilibus, reddit ipsas res sensibiles que sunt extra ipsas. et propter hoc oportet accidit memorie duas habere operationes, quarum una est. hec est receptiva. et hec est operatio sensus communis. et in hac memoria incipit. Secunda est hec est conservativa apud nos quod fit per ymaginativam. Omne autem quod actu memoria ...

que exigunt sunt: dicat intentiones singulares. In hoc
autem differt ymaginatio a memoria. quia hec conservat
species rerum, hec conservat intentiones specierum. Sciendum
quoque quod memoria differt a reminiscentia. quia memo
ria distincte et distincte reservat ad res componendo inten
tiones distinctas cum ymaginibus. Reminiscentia autem
sive recordatio est motus qui in ipso aptus et absque
suo per oblivionem. et est cum collatione temporis et loci. et
hic reminiscentie cum motus non est uniformis, sed
causatur ex pluribus principiis circumstantibus. Item
quia ipse est reminiscibilitas, cum sic fuerit multorum
prius memoratorum. Cum enim per memoriam fiat rerum
apprehensio quod esse dicitur res prius fuerunt in se vel in aliis
sensibus agitur patet quod si quis res est totaliter oblitus
non potest per memoriam recordari se esse oblitum. Sed si
est oblitus pro eo quod remansit. potest reminisci se
quoque sciuisse per collationem reminiscentia. potest que adest.
quod oblitum fuerat reddere ad eius auctoritatem quod remansit
memorie. ¶ Alia est que differentia inter memoriam et
reminiscentiam. quia memoria multa participant
animalia. Sed reminiscentia solius est hominis. quia reminis
scentia est quedam investigatio que sine ordinatione
rationis non est. ac sine deliberatione per quam antecedens or
dinatur ad consequens. Sane cum quis reminisci noluit
ea que non eo modo quo per sensum, sed per intellectum ap
prehendit. hec non fiunt per memoriam. quia memoria non
reservat. sed intellectus convertit se super ea que habet apud se,

c cā reducat ad actū que ht̄ in habitu. Iste aūt habitus
manet actualit' ap̄ intellectū possibilē. qui est locus
specierū uniūsaliū. Vn̄ ꝯ uniūsalia prius speculata
remanet ap̄ ip̄z tamq̄ in loco suo quomo ꝯ qn̄ actu
illa nō cōsiderat. Intellect' aūt possibilis ad suas speciēs
sic se ht̄ qr ad eas cōuertitur. ul' ab eis auertit' qn̄ uo
luit. Vltimo notandū qd memoria ponit' in posterio
ri pte cerebri, qui locus est sicut ꝑ neruos motu
ꝯ ꝯ cōmittitur expō, de uirtute sensibili motiua.
xxxix. Sequitur de uirtute sensibili motiua. hec mouet spiri
tualit'. quia corporalit'. Primo dr̄ appetitiua. et
diuiditur in cōcupiscibiles ꝯ irascibiles ꝑ quas
appetit aīa bonū. ul' fugit malū. ¶ Ab hiis uero
duobz, s. cōcupiscibili ꝯ irascibili. oriunt' iiij. af
fectiones. s. gaudiū. spes. timor. ꝯ dolor. nā si
presens est qd cōcupiscam'. gaudemꝰ. si absens ꝯ
speramꝰ. Similit' si presens est de quo irascimur do
lemꝰ, si absens est de timemꝰ ¶ Sensualitas ē
uis aīe sensibil' motiue. ad idē mouet ad qd cō
cupiscibil' irasci. Sensualitas eī semp appetit q
delectabilia sunt corꝑi. ac nociua refugit. dicitur
tn̄ sensualitas actiua ꝯ uirtualit'. qr sensualitas mag
magis cōiungit corꝑi. ꝯ sicut in brutis ita in hoīe nul
la lege restringit' qn semp iappetat rerū ad corꝑ ꝑti
nentū moueat. Sz cōcupiscibil' ꝯ irascibil' cōiungunt'
roni. ꝯ ut, ꝑut sunt in hoīe, fundant' in ea ꝯ regunt', uir
tutibz que mens simulat. Est eī temꝑātia in cōcu. et
fortitudo in ira. ꝯ sic de aliis ¶ Sz qd uix motiua

sensibiliter mouet cor. Sic dicitur uirtus est naturalis
et uitalis et animalis. quarum prima habet situm in epate. secunda
in corde. tercia in capite. ut in proximo patuit. unde primum est
cor. de potentiis anime uide li. x o.

xl. Uirtus enim naturalis est motiua humorum. vitalis est
motiua pulsuum. animalis est motiua neruorum.
dico ergo quod uirtus naturalis est motiua humorum media-
ntibus arteriis uenenis que radicantur in epate secundum
dictum Galienum. sed secundum Aristotelem radicantur in corde. et hec per
spiritus naturales. Est autem spiritus naturalis fumus subtilis et conceptus
a cera in calore generatus. hec sanguinem ad singula
membra impellit ex quo corpus uegetatur. Uirtus uitalis
est motiua pulsuum mediantibus arteriis que radi-
cantur in corde. Spiritus autem uitalis non est dico in se
sed differens uirtute quam et naturalis. hec particulas
ad membra corporis se diffundens unitatem ipsum cor
tanquam instrumentum.

xli. Uirtus animalis est motiua neruorum mediantibus
neruis qui radicantur in capite. et per spiritus animales
est animalis spiritus animalis. idem quod naturalis et uitalis. sed naturalis animalis
dicitur. cum ad cerebrum deuenerit hic certis subtilior
per neruos ad organa sentiendi dirigitur. ut sensus et
motus sub locis eorum generantur in corpore animali. Conti-
nuetis istis dicimus sciendum est quod cum uirtutes
animales inuadunt. tunc naturales remittuntur. Unde
hec ipse dedito studio uel meditationibus nimis
operatur uirtus nutritiua et generatiua et augmentati-
ua. Ex hoc patet quod corpulentia non durant in multo
studiosis. Unde Jeronimus dicit: ama scientiam scripturarum et
carnis uitia non amabis. Contraria quam uirtute

animales remittuntur naturales intenduntur. sicut patet in sompno qui describitur esse quies virtutum animalium cum intensione naturalium.

De habitu et potentia anime.

xliiij Tria sunt in anima ut dicit philosophus 2 ethicorum: habitus et passiones et potentie que sunt in anima. habitus autem sunt acquisiti aut infusi. passiones vero sunt innate vel illate. ¶ Habitus enim sunt acquisiti ut patet in scientia et virtutibus politicis. nam ex frequenti studio acquirit homo scientiam et ex frequenti bene agere fit homo bonus bonitate virtutis politice. Sunt et habitus qui non per acquisitionem sicut scientia fuit infusa Salomoni et virtutes theologice conferuntur cotidie parvulis in baptismo et penitentibus in iustificatione et ex actibus non generantur tales habitus. Sed post et ex talibus habitibus eliciuntur boni actus meritorii. Unde in habitibus acquisitis sequitur quales sunt actus tales sunt habitus. sed in habitibus infusis est contra scilicet quales habitus tales sunt et actus. Est tamen unum quod habitus acquisiti sic generantur per actus. ita et generantur actiones sed non meritorie sed ingenerantur tales. ¶ Passiones autem sunt illate ab extra sensu. Vocat autem philosophus passiones ipsas receptiones actorum. Sumuntur et aliter passiones ut dicantur affectiones sicut sunt timor dolor spes et gaudium.

De divisione potentiarum. xi.

Nunc ad divisionem potentiarum anime accedamus. ¶ Philosophus
xlv igitur dividit primo anime potentias in cognitivas et motivas. quas theologus appellat intellectum et affectum. Per affectum autem intelligit voluntatem. potentia autem tunc dicitur intellectus dum est apprehensiva. et dicitur voluntas cum est motiva. Iste autem que dicte sunt vires anime separate dico ut velle et intelligere scilicet quas

aīa nō mat̄ cor̄. ʒ fantasia que sic se hʒ ad itellectū
sic color ad visū. ut dr̄ phs. Quedā vō sūt virtes ī
separabiles a cor̄, ut vegetabiles et sensibiles. q ad
qītū ad eēntiā et qītū ad opatiōes. ʒ ī hoīe separantur
ille virtes a cor̄ qītū ad eēntiā. ʒ aīa opationes ear
exercē nō possit ex cor̄. In brutis sinī. pervenit qītū ad
utrūqʒ. Itē aīa po quādā ā cor̄s hʒ cū brutis. ut est
sensualitas, sens pticularis et sens cōis ymaginatio
extimatio, memoria. Qualdā ā hʒ nō cor̄s cū illis
ut est rō et itellectus. et hi. Itē aīa virtes hʒ quo ad sc̄ qldā
ut est rō voluntas, lib. arb. Qualdā ā hʒ qbʒ cor̄. pmi
scatur; ut est vix nāl. vital. aīal. de qbʒ dictū est s.

de potentiis organicis

xliiii. Ex dictis patʒ, qd po quedā sūt organice quedā n.
Ex pdictis colligr̄ qd aīa rōal omēs potētias hʒ
dēc vegetabil et sensibil. ʒ nō iqītū rōal. Sʒ tñ iqītū
rōal addit intellectū et lib3 arb. ac hi. et hoc est qd dic.
Grg. Oīs iqd creature aliqd hʒ hō. habet nāqʒ hō eē
eē cū lapidibʒ. vivē cū arboribʒ, sentire cū aīalibʒ
intelligē cū angelis. Quicqd virtutis eni aut
nobilitatis, hūt nē inferiores. hūt et superiores
ʒ pfectiori mō. et qd possūt inferiores, possūt et su
periores, nobiliori et pfectiori mō. pp hoc manife
stū est qd omēs virtes qbʒ comunicam̄ cū brutis
differūt in spē. ut sūt in nobis et in brutis. dūo

xlv. Quatuor assignat differētias virtutis itellectiue
Prima assignat pr differētiā nē, et sic dr̄, itellec.
magtēs et possibilis. Sedā dicitr̄ pr drāʒ obiecti
sic dividitr̄ intellēs ī speculatiuū et pticū. Scda

datur secundum differentiam obiecti. et sic dividitur intellectus in speculativum
et practicum. ¶ Tertia assignatur secundum gradum dignitatis, sic dividitur
ideo in potentias inferiores et superiores. ¶ Quarta datur differentia
secundum quod comparatur ad actum. et sic dividitur intellectus in habitu et in actu.
pot. In habitu quando cum vult intelligit quod vult. In actu. cum ac
tualiter ad intelligibile se convertit. Adeptus vero intellectus
iectam / et cum quis dicitur adeptus, sumitur secundum maiores et minores
perfectiones ipsi intellectui possibili. Cum intellectus possibilis
recipit species intellectus agentis, tunc dicitur intellectus in effectu
et in habitu, Sed cum idem intellectus recipit perfecte lumen intellectus
agentis, secundum formalem coniunctionem, tunc vocatur intellectus adep
tus ¶ Colligitur autem notandum quod omnes differentie in
tellectuum iam predicte sumuntur. vel secundum habitum. vel secundum actum
vel secundum modum intelligendi. et nulla sumitur secundum divisi
onem potentie cognitive. nisi prima tantum, secundum quam dividitur intellectus
in agentem et possibilem

xlvi. Res cognoscit aliter deus. aliter angelus. aliter homo. Ipse
quoque homo aliter per intellectum divinum cognoscit, aliter ca
ptivas. Intellectus enim divinus cognoscit res se ipso. In
tellectus autem angeli cognoscit res per species sibi concreatas que
sunt similitudo rei. Sed intellectus humanus cognoscit
res per species abstractas a rebus particularibus per sensus
prius cogitatas. Unde sciendum est quod sicut sensus cogno
scunt res presenti obiecto, sic et ymago res cognoscit
absente obiecto. et tamen cum appendiciis materie. ita intellectus
cognoscit sine appendiciis materie, secundum intentionem universa
lia. igitur per intellectum aliquis attingit omnia ¶ Cognoscit

L.

cū deꝰ sup. qc iſt, ꝛ angelis int͛ ſe ꝛ qcqd abītī eoꝝ
cōtinetur int͛ ſe. Quidā aūt ſic modus cogitādi dīt
Nō qꝛ intellꝰ humanꝰ nō cognoſcit dm̄ p abſtractionē
ſicut alias res ꝛ hec ideo eſt qꝛ ſimilitudo abſtracta
ſimplicior eſt illo a quo ſit abſtractio, deꝰ aūt nil ſim
plicꝰ. Alia rō eſt qꝛ in abſtractione oꝫ eē aliqd particulare
ꝛ uniūle. particulare qdē a quo ſit abſtractio, uniūle aūt ipꝫ
abſtractū, ſꝫ in deo eē idē [illegible]. Cogitat igr̄ deus
ſic uiali cogitatione. qꝛ intellectus ꝑ ſimilitudinē informat
lumine intellectꝰ agentis. qd̾ eſt ſimilitudo ꝑmouē
as. In hac ſimilitudine cogitatio [illegible] ꝑmū q̄ dē

Sciendū eſt ꝑterea qd̾ ſenſu cognoſcimꝰ particularia
ſꝫ intellectu uniūſalia. ꝛ qn̄ ſe intellectꝰ ꝯuertit ad ꝑti
cularia ut ipa apphendit. ē ſimilitudo abſtracta a ꝑ
ticularibꝰ eſt uniūſalis ꝛ nō particularis. Ideo ſenſus ꝯ
iungitur intellectui in ſenſu. ꝛ hec ſit duobꝰ modis. ſ. uel
ſimul uel ꝑ accidens. ſimul qn̄ ut cū apphendimꝰ
ſenſibilia ꝑ nos ꝑ [illegible]. ꝑ accidens aūt ut qn̄
intelligimꝰ iſ ſenſibilia poſſumꝰ. Nō eſt aūt qd̾ [illegible]
eſt [illegible] ꝑ cognitionē ſingularium [illegible]. ꝛ [illegible] eſt [illegible]
[illegible] ſenſibilia uniūſal. quia [illegible] cogitō [illegible]
in intellectꝰ ſicut dictū eſt. ſꝫ cū intellectꝰ [illegible] ap
p̄hendit [illegible] [illegible] illa ꝯ ſimul ſenſibus
animalis. ad intelligēdū iſta plenū nota [illegible]
[illegible] eē. q ꝑ particularia cognoſcūt uniūſalia. ꝛ
[illegible] ꝑ uniūſalia cognoſcunt particularia. Et [illegible]
pꝫ. qd̾ duplex eſt uniūle. Unū. ſꝫ ꝑ ut eſt abſtractū
ꝛ aliud ꝯſiſtit. uidelicet, ſꝫ qd̾ eſt in particulari. [illegible]
animus [illegible] qd̾ ad cognitionē uniūſalis ut abſtractū.

intelligunt

venimus per particularia. Sic patet in pueris quibus operatur prima
vis sensitiva quam intellectiva, qui prius cognoscunt particu-
laria & postea universalia per intellectum. Sicut et philosophi inve-
nerunt modum cognoscendi per inductionem qui ex multis
propositionibus particularibus unam concluserunt universalem
hoc modo. Sortes est animal. Plato est animal. Cicero est animal.
& sic de singulis, ergo omnis homo est animal. Hec est universalis
conclusio. Quia per talem viam venimus in cognitionem particularium.
Sic patet quando videmus homines a remotis armentum tunc cum non agno-
scatur nisi sola corpora. sed per postea per motum tunc
esse animal. Cum vero magis appropinquat tunc esse hominem. Et tandem
agnitus esse Petrus vel Iohannes. Sed philosophus quod plura possumus
scire sed unum solum intelligere quia scire dicitur habitus
per quem plura scimus. intelligere autem dicitur actus. quia non
potest esse intellectus duplicatus. intellectus ad unum solum
potest se actualiter convertere. Ex hoc patet quod quando quis
agit duos actus diversos simul uno tempore, unus erit
intellectus, alius memorie, sive consuetudinis. Ubi gratia
aliquis dicit horas & cum hoc cogitat vel imaginatur de
narratos uni illorum. Sed que cogitatio est actus intellectus
sed dictio horarum est actus memorie. Sic et animal
brutum sine regimine intellectus vadit ad domum ad
quam saepe ivit. Item non ad intelligentiam rei non re-
quiritur presentia rei intellecte sed presentia similitudi-
nis eius tamen. quoniam res non cognoscitur per essentiam sed per
similitudinem & id est quod intellectus apprehendit remo-
ta sicut propinqua. de intellectu agente & possibili

xlvii Nunc de intellectu agente & possibili dicendum est. Intellectus igitur
agens est qui abstrahit species ab ymagine

sui fantasia. et sua irradiatione facit ulterius. ac ponit
eas in intellectu possibili. Nam sicut ad visum corporalem exigitur
lux abstrahens intentiones colorum .i. similitudines a
colorato, et ponit eas in aere. non quod sint realiter sed
secundum intentiones .i. similitudinem. Sic intellectus agens qui
est lux animae, ponit species abstractas, a fantasia
in intellectu possibili. non quod actualiter sed secundum intentionem. Qua
re autem inter ymaginem et intellectum possibilem sit potentia
media que abstrahit abstracta. scilicet intellectus agens. sed inter
sensum communem et ymaginationem non sit potentia media que ab
straheret hec est ratio, quia sensus communis et ymaginatio sunt
eiusdem animae potentie .i. animae sensibilis. Sed ymaginatio
et intellectus possibilis non sunt potentie eiusdem speciei. quoniam alia
est potentia animae sensibilis. alia animae rationalis, intellectus possi
bilis dicitur. quia tales potest accipere species sed non dum suscepit
eas. Qui ex eo est tabula nuda, nulla habens picturam
potens haec consequi. Sane cum intellectus possibilis
tales species recipere dicitur sicut habens eas, vocatur in
tellectus in effectu. vel in habitu. Cum non instruatur
multitudine specierum stabilium. tunc est intellectus
adeptus. Qualiter autem iste species remaneant in intel
lectu possibili. vel qualiter ad eas fiat reminiscentia. con
versio et reversio habetur in libro de memoria. Porro in
tellectus agens et possibilis differunt sicut lux et il
luminatum, Item sicut perficiens et perfectibile. Item
sicut dicit philosophus intellectus agens est omnia facere. sed intellectus
possibilis est omnia fieri.

de intellectu speculativo

xlviii. Sequitur de intellectu speculativo et practico qui

qui ambo in cognitione consistunt. Sed in hoc differunt quia intellectus
speculativus cognoscat verum in se, ut. practicus vero in ratione boni
Item speculativus intellectus vocatur speculativa cognitio, sed prac-
ticus dicitur cognitio effectiva. Item finis speculativi est verum. prac-
tici autem finis est opus. Item per speculativum vocatur intelligentia
sed per practicum vocatur [illegible]. Intellectus practicus vocatur operativus
quia dicitur a praxis quod est operatio. Item intellectus practicus divi-
ditur in sinderesim et conscientiam. Ratio autem dividitur in partem superiorem
et inferiorem, de quibus per ordinem est dicendum. de ratione et partibus

xlix. Ratio est virtus animae non solum cognitiva sed ipsius rationis
et motiva. Ratio enim cum indicat aliquid esse bonum ultima-
tum et ibi sistit tunc dicitur cognitiva. Si autem procedit amplius
et indicat esse bonum ut fiat, sic est motiva. Si vero ad
hunc ultimum procedit et non solum indicat ut fiat sed etiam
appetit, sic dicitur liberum arbitrium quod comprehendit rationem et voluntatem.
Ratio se habet ad bonum particulare. Et dividitur in partem superiorem
et inferiorem. Superior pars divinis et aeternis intendit. In-
ferior autem de transitoriis indicat et ea disponit. Item sup-
erior accipit rationes per leges divinas, ut hoc est faciendum
quod deus praecipit. Pars autem inferior accipit rationes per
leges humanas, ut hoc est faciendum quod honestum est
vel expedit rei publicae. Item superior pars rationis dicitur virtus
qua usque ad contemplationem aeternorum se extendit. Dif-
fert tamen ab intelligentia. quia intelligentia negotiatur
in aeternis per modum intuitionis, ratio autem non sic sed con-
ferendo et ratiocinando. Differt et ratio alio modo ab intellectu
quia intellectus apprehendit esse rei absolute, ratio vero cum collatione unius
ad alterum. Inferior autem pars rationis dicitur vir quia [illegible]
[illegible] coniuncta est sensualitati et sese alliciat aliud

54

uidetr eni sep porrigi e pomu. i. illecebrazuuana

.1. Virtuz motiuaru aie iost. tal' est codicio diuisio
diuidit eni uix motiua ipatiua, colliatiua
simul ac effectiua. Vix impatiua est ... ar. ? sideresi
coliatx est ipa io que diuidit ipse supiore ? in
feriore. Vix affectiua est q diuidit i irascibilem ? i
ulum. Vix q simul coliatx est. ? affectiua est ips
itellis practicus

.2. Libertas po^as p^mo dicendu est de uoluntate q in
t motiuas est precipua eni lz qualibet motor oius
uniu. Cu eni intellis apphendit aliqd ut bonum
uolutas impat uirib; affixis ipis organis. Sic
est uisui ad uidendu. auditui ad audiendu. ? sic
de aliis sensib;. Similit in motu locali uolutas
ipat uirtuti ali. ? uirtuti que est in neruis i medio
qua mouet ad ambulandu ? currendu ? hz similia. Ut
fallit id ipotentus aie uegetabil' i qb; uolutas
lum exerc ipiu. Nutritiua eni ? generatiua. ? augmi
tatiua. no s; uiz arbitriu; s; naturali opant: Vo
luntas uidua ptes diuidit. s. i cocupiscibilem. ? irasci
bilem. ? i uolutate; natale; ? deliberatiua. quaru. s. pma
uolutas natalis dirigit; p sideresi. Scda. s. delibe
tiua p rone. No. qd uolutas (...) ? sequat io bellu
est uni. s; lat; d. ? subiectu;. Ipsa no ? q(...)
chaphorice dra est inregitabilia ? uocat appetit.
Int po^as nulla liberior est q uolutas. q nec obli
gat organis. sicut ymaginato. extimatio ? h;

nec cogitur obiecto sicut intellectus non cogitur. Virtus autem affixa organo immutatur immutato organo quibus omnibus voluntas caret ut dicit augustinus quod nichil adeo in nostra potestate est sicut voluntas. Si a. facit voluntatem quod voluntas non cogatur bono ut illud non. Hoc est verum quia est primum intelligibile ita bonum est quod non aliquid imperfectionis habet. Sed aliquid ita verum est quod intelligibile falsitatis habet. ut patet in hac propositione quod omne totum maius est sua parte. Unde tali non cogitur intellectus assentire. Sed voluntas nullo bono cogitur adherere. Item voluntas videtur invitum cogi per ordinatum affectum, prout voluntas tenet quamquam invite et aliter id ut bonum spernat incommutabile et rebus mutabilibus adhereat. Sed invitum coactionem voluntatis dicit. Unde augustinus omne peccatum adeo voluntarium quod si non est voluntarium non est peccatum. *de synderesi*

lv. Synderesis est vis anime motiva que semper nata est fugi in superioribus naturaliter monendo ac stimulando ad bonum ac abhorrendo malum. Et istius numquam erat. Neque synderesim esse peccatum. Sciendum est quod synderesis non extinguitur totaliter in dyabolo et in dampnatis remanet que illius dicitur ... synderesim que quantum ad instinctum boni. Et quantum ad displicentiam mali culpe absolute considerata extincta est in dyabolo et dampnatis. Sciendum non quod comparatur ad penam. Sic non est in illis extincta synderesis et in hunc modum remanet eius ad penam. Isaias. Vermis eorum non morietur. hunc est displicentiam mali in comparatione ad penam.

lvi. Hec nomina consciencia componitur ex hac propositione cum

ꝯ hec nōie sciā. Vn̄ ꝯsciā hʒ duo. s. sciaʒ ꝯ s hec ꝯsciā ē
hītus naīs, nō solū cogitiuus sʒ ꝯ motiuus. Inclinat
enī aīaʒ ad psecucoēʒ boni ꝯ fugā mali. Alio mō ꝯsciā
dicit applicacoēʒ excepte rōis qd' notat ī hac ppositiōe
aī. Primo gͣ mō, put. s. ꝯsciā includit scīaʒ uise. hʒ
se ut supi ꝯ cōiūgitur sinderesi ꝯ sp ēē recta. Scdo
mō cōiūgit magis rōi. ꝯ sic se hʒ sicut scīa. hoc mō
recipit errorēʒ ꝯ cōtamiacōēʒ. In ꝯsciā eīn excepte in
sciencia vn̄ p accidit error. Vn̄ rō eīn ꝯ ꝯsciā excepte ī
scienciā uigit, hʒ uitari cetā pticularia ī qbʒ sepe cō
tigit errare. Sicut patʒ ī sillo ꝯsciē. in quo sinderesis
pponit maiorē, sic nullū malū faciendū. Rō assu
minorē. s. hoc est malū. ꝯsciā ꝯcludit quod nō est
faciendū. Circa primā nō est error. Circa scdaʒ quandoqʒ
est error. ꝯ hec est sentencia conclusionis. Quandoque ē
ꝯsciā nimis larga. ꝯ nimis stricta. Illa prima generat
psumpcionem. Scda desperacioēʒ. Itē prima dicit sepe ma
lum bonū. Scda eō bonū malū. Itaʒ prima sepe
saluat dampnādū, Scda nō ꝯdāpnat saluādum
Nō qd' aūt est ꝯsciā. Quartū timor ꝯsciē. Quid enī est cō
sciā quā qs finaliter iudicat indicat eē faciendū do
ul' uitandū. ꝯtra talē ꝯ ꝯsciaʒ facē si sic erronea pec
catū est. Sʒ ꝯtra timorēʒ ꝯsciē facē nō sp peccatum
est. qr talis timor nō est semp ex deliberacione tua sciā.
rōnis p q indicat te teni ad aliquid. sʒ ex eo qd' uacil
lat in dubia nescēs qd sit melius. ul' ad qd tene
atur potius. cū tñ nō obmittet quod sauet placi
tū diuine uoluntati. Quinto ꝯsciā qʒ scdm q quinqʒ
respicit pteritum quēqʒ psens. quēqʒ futurū. Illa ꝯsciā
accusat de pterito, remurmurat de psenti. ꝯ premunit

scrupuli

consuetudo. presentia namque respicit. ut qui conscientia nititur de hoc quod
bene conscientia est resplendet sicut est de malo commisso et bono
omisso. presentiam enim respiciat contradictio eius cum presentiam
huiusmodi oppositum. futura namque respiciat, ut qui illum instruit
et stimulat nitens ad ea facienda vel vitanda. ad que
ipsa conscientia indicat nos teneri. Quod autem conscientia ut dic-
tum est se extendat tam ad facta quam ad facienda potest
colligi ex diffinitionibus conscientie que tales sunt. dicit
Io. damascenus. Conscientia est intellectus mentis. Basilius dicit conscientia est
iudicatorium. Diffinitiones magistrales sunt
iste. Conscientia est cogitatio sui ipsius. Item conscientia est huius
rivus boni et mali discernens. Item conscientia est contra-
rias inclinationes ad aliquid faciendum vel non faciendum
cum deliberatione sumpta. Error conscientie .vii. modis
causatur. Primo ex negligentia. quando scilicet nescit quis quod con-
gruum vel deceat ad id sit. de talibus periculis. Cum igno-
remus quid agere debeamus, ut hoc solum residuum habemus
ut oculos nostros dirigamus ad te. Secundo ex negligen-
tia, scilicet cum quis negligit conscientiam discutere vel si inter
sit expedire. negligit tunc teneri ab aliis querere.
Tercio ex superbia, ut quando quis non humiliat sensum suum
ut scilicet maioribus et sapientioribus se inclinet credere. contra quod
apostolus. captivantes omnem intellectum in obsequium Christi. hoc est
dictum contra quosdam qui credunt plus de conscientia sua fidere quam sit
et magis credunt plus de se quam alius quam est. Quarto
ex singularitate, qua homo scilicet solus ipse non conformat
se aliis. Nec sequitur vias communes bonorum. de hoc vii.
contra cautelam consuetudinem ignis etc. Quinto ex

affectum inordinatum, qui semper inclinat considerationem ad id
quod sibi tunc apparet, et sic facit cum alia rectitudine
dominari. Sed pervertit omnem iudicium animi res falsum vel
iam fictum. ¶ Sexto est pusillanimitate, quando scilicet timet
nos timenda, et vana iudicium terrore. Ysa. dicite
pusillanimes, confortamini et nolite timere.
Septimo est perplexitate, quando scilicet eodem se posuisse
videt duo peccata, quorum alterum impossibile sit declina-
re. Unde sciendum est quod perplexitas nichil esse simpliciter, potest
tamen aliquis esse perplexus sed quod. vel secundum errorem conscientiam qua
deposita erit liberatus. ¶ Octavo est humilitate
et cordis puritate. Gregorius bonarum mentium est culpam
putare agnoscere ubi culpa non est. Error enim
supradictus in omnibus reprehensibilis est. Octavo non est
laudabilis, immo neque error dicitur, sed humilitas su-
am defectum recognoscendum dummodo non sit nimis.

de potentiis animae

·iiij. Animae autem divisas potentias animae consultas considerantes
hic operationes. Ipsa enim cognoscit unum per intellectum
speculativum. Efficit bonum per intellectum practicum
discernit conferendo inter bonum et malum, unde et synderesis
principaliter dicitur. Similiter etiam per liberum arbitrium consentit
proloquendo. Invenit medium per ingenium, similiter
facit ad bonum per synderesim. Alia que in actibus et ordi-
ne hic enim sensus percipit, ymaginatio representat
cogitatio formatur. Ingenium investigat, ratio
dicat, memoria servat. Intelligentia complectitur
et ad contemplationem reducit. Alia scientia cognoscit

res presentes preterita absentes non per ymaginationem
res quasi materiales per suam presentiam [illegible] ac si
nunc ipsas preelectiones suum super se. Item habet et alios
actus quam ad corpus pertinentes. sicut est vegetare nu-
trire naturales. sentire et movere animales. et vivificare
per virtutem vitalem. de quibus omnibus dictum est. de spiritualitate

Anima cum sit simplex non habet quantitatem
dimensivam. sed virtualem. Unde patet quod anima secundum essentiam
non est in toto corpore sed in ipso corde dominata. et inde in-
fluit virtutes toti corpori. et ad hoc ponitur calidus [illegible]
[illegible] que in medio [illegible] sunt [illegible] sentire quibus
motum suum intimus suum exterius [illegible] suum suum de
scilicet [illegible] toti corpori et [illegible] [illegible]
atque movet. Hec quoque simplicitatem anime est quod [illegible]
anime est dicitur vegetabilis sensibilis [illegible]
intelligentia super esse [illegible]. anima quoque [illegible]
[illegible] tum secundum textum differt loco quo est quod est. sicut
angelus et omne quod creatum. quod omnia differunt [illegible]
illis et puritatis. de immortalitate anime

Animam immortalem esse auctor ostendit [illegible]
illi sap. Iustorum anime in manu dei sunt et non tan-
get illos tormentum mortis. Item spes illorum im-
mortalitate plena est. Item in evangelio querent ho-
mines mortem et non invenient. Item gregorius loquitur de malis
inferni. Ibi mors semper vivit. finis semper incipit
et defectus deficere nescit. Item Io. qui manducat car-
nem meam et bibit sanguinem meum habet vitam eternam

Ostenditur quod anime immortalitas probatur. ¶ Omnis namque cor-
ruptio causatur ex contrarietate. huiusmodi autem esse non potest anime
dicitur. ¶ Tertio anima capax est beatitudinis. Deus autem
ut ait augustinus igitur libertate replet capacitatem pro captu
cuiusque. ergo deus confert anime beatitudinem. ad beatitudinem
spectat vita perpetua. ... Quarto si anima mo-
reretur. homo non timeret mortem sicut nec lupus vel
canis moriturus. ergo relinquitur aliquid vivere post mor-
tem hominis quod timetur. Quinto cum deus iustus sit red-
debit bonis premium malis penam. Sed in hoc mundo
non fit quia mali videntur florere. ... cum in bo-
nis ... Bonum non simulari. ergo fiet alibi in
hoc autem non potest esse nisi anima sit immortalis. ¶ Septimo
deus fecit animam ad ymaginem et similitudinem suam
sed deus est immortalis. ergo et anima. De libero arbitrio

·lvij· Liberum arbitrium ut ait augustinus est facultas rationis
et voluntatis. qua eligitur bonum gratia assistente. vel ma-
lum ea desistente. In hac diffinitione ponitur ratio et
voluntas. Ratio quidem ut consiliari. Voluntas ut imperet
... id est boni vel mali. voluntas dicitur fiat
fiat. Nota quod libertas liberi arbitrii est illa a coac-
tione sufficienti. Sed non libera a coactione effi-
cienti. Nulla enim coactio exterior est sufficiens causa
ut aliquid fiat. licet aliquis sit efficacius. ut patet
in multis. qui coacti sunt negare xpistum. ... propter ea
quia ibi est contraria voluntas. Voluntas coacta non vo-
luntas est. ut ait augustinus. Quando vero peccator convertitur
a gratia. tunc non destruitur libertas arbitrii. quia cecus
vel surdus vel claudus in vinea caditur(?). qui exhibet ·lviij·

non sit hic illo lumine. Libertas arbitrii triplex est, scilicet a necessitate, a peccato, a miseria. Prima libertas est naturae, secunda gratiae, tertia gloriae. Item prima est bonorum et malorum, secunda est tantum bonorum, tertia est in caelo regnantium. Ex hiis patet quod libertas naturae est velle vel nolle peccare et posse peccare et posse non turbari. Sed libertas in paradiso fuit posse non peccare et posse non turbari, nec posse turbari. Libertas vero patriae est nolle et non posse peccare nec posse peccata turbari. Patet igitur quod liberum arbitrium est liberius in malo quam in bono, quia in bono est cum motu fautrix iustitiae, in malo autem est fautrix iniustitiae et peccati. Sed in patria erit liberius, quando omnes tales fautores destruentur. Non quod deus sed non possit male facere et similiter angeli, et tamen verius in eis est liberum arbitrium, quia bonum eligunt et malum declinant non ex aliqua necessitate sed libera voluntate. Cum ergo non dicitur de dyabolo quod habet liberum arbitrium, bonum enim semper respuit et malum eligit. Sed hoc non facit ex violentia coactionis sed voluntaria obstinatione. Liberum arbitrium habet se in quibusdam indifferenter ad bonum et ad malum, ut in primis parentibus ante lapsum. In quibusdam plus se habet ad malum quam ad bonum, ut generaliter ante baptismum. In quibusdam se habet plus ad bonum quam ad malum, ut in sanctificatis in utero. In quibusdam necessario se habet ad malum, ut in infidelibus non regeneratis. In quibusdam necessario se habet ad bonum, ut in confirmatis, ut sicut beata virgo fuit post conceptum filii. [illegible]

.xviii. Homo graece anthropos dicitur, quasi arbor inversa. Habet enim se sicut arbor, capillis ad modum radicum, brachia vero quasi ramos sunt quasi rami. Sed [illegible]

58

& homo est longi & lati corporis. Solus enim homo est erecti corporis. & huius
duplex est ratio. scilicet naturalis & moralis. naturalis quia ratio est quia calor
naturalis humiditate in capite maiori existente de principiis. & desuper
calor erigitur. quod non est in aliis. Alia est ratio moralis. quia
rectitudo nostre statuit rectitudinem corporis. rectitudine nostras sursum
ad celestia tendimus. Accidentia autem dissimulat corpus
quia forma delectabilis ymaginaria mouet corpus sicut & in
stabilis. & ideo dicit avicenna quod multum timens de lepra tandem
erit aliquis leprosus. Sic & etiam quod corpus passiones recipit
mediante coniunctione, sicut patet in sompno. Item preterea corpus
humanum habet similitudinem toti mundo. quia tanta est
distantia duorum extremorum id est extremitates duorum
longorum digitorum utriusque manus quanta est altitudo ca
pitis usque ad plantam pedis. Sic tanta est distantia ori
tis capitis ad oppositum nempe lecto. quanta est ab ori
ente in occidentem. Corpus humanum ex quatuor compo
situm est elementis. terra apparet in ossibus & carne. aqua uero
in humoribus. scilicet sanguine & flegmate & colera & mel
ancolia. Item aer continetur in pulmone. & hoc patet
quia semper in motu est. ita pulmo uentilatiuum cordis
est, ne nimio calore dissoluatur. Item ignis continetur
in corde. & ideo inferius est latum & superius acutum. quia
formam ignis retinet. Quedam membra corporis spiritualia sunt
Sunt etiam quedam iudicalia. ut epar. cor. cerebrum. ge
nitalia. Inquantum prima sunt de esse indiuidui. in quantum ne
dictum est sunt hic species naturalis manet al. Et membra geni
talia sunt ad conseruationem speciei. alia sunt membra deseru

omnia, ut uene, arterie, nerui, pupille, uel cerebri, ut est ipse
spiritus, ut habetur. 9. dico in, dicuntur membra officialia. sicut
membra et pedes et cetera. Sunt etiam membra ita artificialiter ordina
ta ut mutuo se deseruiant. Nam superiora inferioribus ad
ministrant gubernationem, ut patet in oculis. Item inferiora
prebent superioribus supportationem, ut patet in pedibus et cru
ribus, qui totum pondus aliorum sustinent membrorum. Item media
impendunt utrisque defensiones et utriorum conglutinationem,
ut patet in manibus et pedibus et brachiis. Item sic sunt
ordinata ut mutuo se condoleant. Si enim dolet unum
membrorum, condolent omnia membra, et hoc est propter connexi
ones et colligantias. Item sic ordinata sunt ut unum
membrum in periculis pro alio se exponat, ut patet in capitis
pro defensione alia membra periculis se exponunt. Ita
quod unum membrorum deficit, alterum defectum eius supplet. Vi
dimus aliquos carentes manibus comedere et alios
carentes pedibus cum manibus ambulare. Item magnus
dolor in uno membro facit in alio minorem in alio sentiri.
Item membra quorum motus subest libero arbitrio, perfectam ser
uant obedientiam, ut manus, imperium uoluntatis et exe
cutionem operis, quod nulla mora uideatur. Et hec obe
dientia uidetur obseruari in oculis uidendo, lingua
loquendo, manibus in operando, et huiusmodi.

Quibus membrorum dispositiones secundum artem phisonomie
oculos aliquorum ac mores iudicant homines, non
quod ista signa necessitatem imponant moribus hominum,
sed ostendunt inclinationem ipsius nature, quam in pro
nunc sermo idio. Capitulum. in hoc tractatu magno

hui' artis auctores. s. ar. auicenā. constantinū. philo
nē. loxū. et palemonē magistros in complexionib'.
Itē melancolicos, iliacos et gulosos dicimus sangui
neos q̄ opposita eorū uidemus hr̄e. Itē colerica
ales sūt aduā. et fleumatici pigri sūt ac sompnolē
ti. ¶ Philosophi sexus est q̄ masculus in hominib' aīal
est adiptus, studiosus et animosus. femine aūt sūt
misericordes. et timide. capilli molles et rari eb'ris
igenium p̄loquntur. Itē capilli sopi, p̄mutant
timidū et huri cupidū. Itē capilli nimiū dēpsi
si. et forti nimium rectos seui declarāt aīum. et hic
concordat capitis ursi capillatura. ¶ Itē capilli
flaui et crossi, albi indicāt idoales. capilli uō subt
nigri, si sūt moderate tenues. bonos idicant
mores et bonā hois cōstaciā. Cap' nimis magnū
stolidū idicat. Cap' q̄. globosū et breue ē sine
sapientia. et memoria. ¶ Itē cap' humile supius
et q̄i planū. insolētie et dissolutionis ēē idiciū
Itē cap' oblōgū aliquātulū. et malle sil'e h'bentium
circūspectū indicat ac prudū frons angusta in
mūi mobil' ac uoracitatē declarat. lata uō pru
tatē sug' discretionis. Itē rotundit' designat
iracūdiā. Itē humil' et demissa significat
uerecūdiā. et nō admittētē turpia. ¶ Itē qua
drata et moderate magnitudinis. magne sapiē
tie et magnitudinis idiciū. Supercilia arcuata

quandoque coniungatur ad cornu nasi significat liberalem et stu
diosum moribus operibus suis. Si autem idem contingit ille
hominem et parvum sapientem demonstrat. Si vero curvitas
declinat ad tempora et ad gibbositatem genarum signifi
cat negligentem. Item supercilia si sint longorum et mul
torum pilorum significant ferum et magna meditantem.
Oculi qui tamquam guttule nitoris nitidi relucent mo
res compositos indicant. Qui variae moventur oculi
ut modo currant, modo cessant, significant malam revolu
tionem, sed non diu esse perversitatem. Oculi glauci splen
dore non micantes significant audaciam et pugnantem
ad maliciam. Oculi magni tremitus et obscuri
significant vini potatorem et intemperantiam veneris.
Oculi pure nigri significant liberalem et sine muta
tione animum et variatum amandum. Oculi qui guttulis rubeis
aliquantulum infecti sunt et tamen nigri apparent significant
animum iustum, probum et ingeniosum. Ubi autem iungens
oculis guttule vehementer rubee et alique tendunt
ad quadraturam et quedam sunt pallide, quedam glauce
et circuli qui forinsecus ambiunt pupillas sunt sangui
nolenti et sunt magis oculi et nitor pupille move
atur ut moveantur palpebre. Talis ergo oculus si
gnificat animum qui omnium excedat morem ferarum
quod cum nefandorum cogitationum pro talibus oculis spec
tabile esse, nec dantibus oculos ad domestico cessa
bit sanguine. Oculi humidi prominentes
rubicundi linguam declarant effrenatam et corpus instabile

Oculi qui aeri intuentes, si sunt humidi, iudicantur in
dicia ac magnitudinis velocitatis et prudentie. Oculi qui
sepe clauduntur et referantur timiditatem et levitatem de
clarant. Oculi multe apertionis significant stul
ticiam et inverecunditatem. Si autem multe clausu
re fuerint significant mobilitatem et inconstantiam. Molli
cies sunt dure prominentes et valde magne
significant stoliditatem et garrulitatem et iracundi
tatem. Si valde parve malignitatis sunt indicia.
Dure nimium rotunde indociles significant.
Genere grosse significat ignaviam et molestiam
nimiam, aut tenues cum malignitate. Cum nimi
de munditie accipiunt. Nares patule audacie
et fortitudinis dant indicium. Longe non ex
tentes orbiculatas et lenitatis signum sunt.
Nasum qui pars quasi in se fuerint, si nec altum nec pla
num, sed cum luna discedit, nimium signum esse
constantiam demonstrat ac prudentiam. Nares
minores de vero sunt assignantur. Os nimis
cum plenum est et collus ignaviam et voluptatibus de
ditum significat. Si latus despiciendo cogitationem
stoliditatem indicat. Labia tenuia indicant maiorem
si superius labium labio inferiori convenit simili magna
nimitatem indicat et fortem. Tenuia vero labia
parva oris invicem apta animi verecundiam indicat.
Labia cum soluta ab ore aliquantulum dependent
impunitatem demonstrat; nam in asinis et equis antiquis
hoc signum invenitur. Os parvum convenit tamen
tibi mulieribus, quod animus effeminatus. Os
quod ultra modum dilatatur vorax indicat et inani

cirpum. talis enim oris rictus marinis monstris conueni
Mentum plurimum abscisum demonstrat nimis iracundum et
nimis perturbatum. Qui paruum et breue mentum habent
inimici sunt et habentur mundi. Os cum plus ad superiora
tus resilit. Vallimentum est cum sinuatum est aliquid ad
quadratum accedens. Mentum si longe implexum
dilatatur dolus astutiam ostenditur. Vox crassa
similis uoci asini aut caprarum stulticie signum indicat.
Qui autem in modum asini uoces intendunt de facili sunt
leues. Vox tenuis et quasi lugubris timorem indicat et
suspitionem. Quorum uox currit in aures. ita ut
naues consonent. indices sunt. et maliuoli. uel malis
alienis gaudentes. Ceruix longa et tenuis si
gnificat cum maligna uoluntate. Ceruix breuis
est indicium eius qui cum temeritate audax est. Cer
uix nimis erecta insolentem et contumacem dicit. Pectus
quod longum est quod mentem prudentem indicat. Pectus
si cum numerositate pillorum tegatur significat hominem
instabilem et animum suum religione ac pietate. Cum
autem solum pectus capillos profert animositatem designat
humeri tenues et quasi latentes exiliti sunt insidiosum
hominem indicant. Brachia quando intacta prolixa ex
tenduntur ut extento corpore extremitates nimium genua ad
propinquat ad genua. hec forte in summa uix digitorum
declarat. audaces ostendunt homines et fortes. Cum
autem prolixitas hec ad femur descenderit uel ut breuius
uel ultra declarat homines maliuolos et malis alie
nis gaudentes. Manus nimium breues et exigue

fortes demonstrant et sagaces. Curtissime manus si digi-
tis breves ultra modum hanc declarant virum furem
insidiosum et furem. Manus intorte et tenues loqua-
citatem significat et voracitatem. Ungues albi plani et mo-
biles et tenues et obrubentes et bene plicati optimum
ingenium indicant. Ungues inflexi et curvi impudentiam
indicant et rapacitatem. Ungues breves nimium decla-
rant malignum. Digiti collecti et conglobati avarum
dicunt et malignum. Digiti parvi et tenues stultum
demonstrant. Digiti non parvi et grossi iniudum indicant esse
et audacem. Lata tenuia et angusta et depressa timidita-
tem indicant. Lata repleta carnibus et dura ostendunt
hominem indocilem. Hec enim adiuvando se plures referuntur
per canum quod sui generis est et vocatur linea qui plana est
et qui grandia intemperatum hominem significat et impudentem.
Mollis sine examinatione assignatur. Pedes esse
et breves valde infirmum indicant hominem. Pedes mi-
nimi plures ad hominem dolosum referunt. Pedes pre-
nues et breves produnt hominem malignum. Qui longis
passibus incedit magnanimum esse solet et efficacis.
Qui autem incedendo se comprimit et multum declinat atque
totum corpus complicat significat timidum pravum et astutum.
Qui breves passus habet et cursum accelerat malignus
esse dicitur atque intractabilis. Color citrinus magis iracundum in-
dicat. Color albus rubeus fortes et animosos
ostendit. Color vehementer albus cum pallore deficientiam
virtutis significat et multa materia flematis

Color igneus

Color igneus iracundis acutis ad insaniam vergit.
Color medius inter album et nigrum qui declinat in brunum
si clarus est ostendit verum ingenium boni et bonorum
morum. De regula generali physonomie

Generaliter igitur tenendum est quod membra que in proportione et
generali seu naturali quo ad figuram, colorem, quantitatem,
motum, situm, indicant bone naturas habitus naturales. Contraria
non que perversa sunt figura, quantitate, situ, motu, qualitate
perversam naturam indicant. Propterea dicebat plato quod quia
cuius similitudo alicuius animalium aliquorum in hominibus est tales homines et
talium imitantur mores. Nota insuper quod licet per signa membrorum
naturalium mores hominum cognoscantur, non tamen imponunt necessi-
tatem, sed ostendunt inclinationem naturalem, nec semper dominantur
affectus hominis sed ut frequenter et probabiliter. Item per signa
exteriora de quibus dictum est non perpendendum est indicium
quia forte signa patiuntur et non propria, et forte vinculis
vincuntur per quidem naturam consuetudine et firmo iudicio re-
tinentur. Unde narrat aristoteles quod discipuli ypocratis por-
taverunt figuram ypocratis pictam philemoni excel-
lenti physonomo qui pronunciavit de ipso quod erat vir
luxuriosus. Illi autem indignantes et cuspidantes
phylemonem quod de optimo viro taliter indicasset
retulerunt ypocrati qui confessus fuit phylemonem
verum indicasse. Sed examinatione physice et honestatis
dixit se concupiscentias cordis sui vicisse et accepi-
sse per studium quod nec fuerat denegatum. Denique sci-
endum quod signa exteriora non referunt nisi ad causas pa

passionum que naturaliter insunt homini. sicut est ira. concupi
scentia et huiusmodi. non ad eas que sunt aut fuerunt. sic est mu
sica. geometria et similia. Secundum quartum quod in
oculis proprie consistit omnis perfectio phisonomie. et
signa oculorum inditium confirmat. ceterorum membrorum in
ditium, ut iam dictum locum est. Ubi autem quantum ad hoc prevalet
inditia oculorum propter quod omnes phisonomi affir
maverunt oculorum esse unum cordis nuncium.

[illegible] Postquam expeditum est ex parte nostra [illegible] magister Albertus 32
superius dicendum est de ipso ut est compotus creaturam
spiritualem. non dicimus proprie, quia natura tanta difficultas quantum
iuvamen. nam inter corporalia et incorporalia que maxime
distant ipsi dicimus. Prima enim est una creatura
que habebat cognitiones simpliciter per intellectum ut angelus et anima
que habebat cognitiones scilicet per sensum. ut quibus
animalibus brutum fieri debuit creatura propter perfectionem uni
versitatis. que in hac cognitione duplici est
predicata. Si legatur possibile illud scriptum unde et sui, hoc est
incarnatione a suo opere. Unita est anima corpori multi
plici ratione. Sed separata dignior inducitur prima ratio est
ut per cognitionem tam dispositam naturam exagitationem
nec ad separandam unionem que erit inter animam et spi
ritum. alia est ut anima serviendo deo maius meri
tum habeat quia ubi maior pugna ibi maior vic
toria et ideo maior corona. Difficultas enim
operis multum valet ad efficatiam meriti. Tertia

propter complementum universi. Cum enim sicut dictum est quedam sunt creatu-
re pure spirituales, quedam pure corporales, convenienter sunt creatu-
re mixte, scilicet partim spirituales et partim corporales. Quartum
est quia sicut corpus iuvit valere ad fructum penitentie, sic post
mortem resuscitatum valebit ad consummationem glorie du-
plicate. quia non solum anima sed corpus premiatur dote sua.
Quintum est, quia homo ex defectibus corporis habet multam materiam
humiliationis. Unde illud: humiliatio tua in medio
tui. Sextum quia ex conditione ad corpus plura consequitur, et sic
et multa sustinet incommoda. Primo peccatum originalis
contaminationis. Job. Quis potest facere mundum de immundo conceptum
semine. Secundo peccandi pronitatem. Genesis. proni sunt sensus hominis ad
malum ab adolescentia sua. Tertio bonum operandi difficul-
tatem. Proverbia. Per agrum hominis pigri transivi. et ecce totum
repleverant urtice etc. Quarto intellectus hebetudinem.
Sapientia. Corpus quod corrumpitur aggravat animam, et deprimit terrena
habitatio sensum multa cogitantem. Quinto continuam
impugnationem. Galatas. Caro concupiscit adversus spiritum.
Sexto curarum sollicitudinem. Matthei. Dico vobis ne solliciti
sitis anime vestre quid manducetis, neque corpori vestro etc. Septimo
passionum multiplicitatem. Gloriam cum non percipiat
quamdiu manet detinetur, propter hoc apostolus cupiebat dissol-
vi et esse cum Christo. De proprietatibus hominis

.2. Proprietates hominis sunt iste: discernere inter honestum
et turpe. Unde et solius hominis est honestum prosequi
cum omnia bruta non nisi utilia et delectabilia prose-
quantur. Passiones ordinare ad limitem rationis.

Sup͂ mundũ puntllãtũ elevat͂, ꝑo si aliqui qs ꝑad
lectione intrãvis se myd͂ inferiores fecit, ꝑq̃ q̃
hore humanitatis cure, ꝑxtate, accipit bestie. ut
dicatur fi͂ ꝑ ꝯcupiscentia, porcus, ꝑuã canis. ꝑrapi
naz leo. ꝯ sic ď aliis, q̃ď plato vocavit hãz aïarũ
incorporationẽ. Amiciciã hĩc ꝯ omĩ gen͂ amicicie
ꝯ inhac differt ꝑ abrutis. que nõ hñt amicicie ſpẽs
nisi que est delectationis. ul' ꝯmutationũ ꝯ hĩ.
Intellectualib; decoramatib; speculatiũ ꝯ delectatiũ
talib;. Verecundiũ inꝯ ꝑi ꝑeccato, ꝑꝑ q̃ď ꝑem dubi
les dicunt inverecundi. q̃z ĩaliquis mutati sunt
a bis honore ꝑetorund assumitis nãz. ꝑfecte
est coniugale al'. eo q̃ď lege ordinata honestate
faciat nuptias. Civile al'. est, q̃z distribuci
ones. ꝯ exhibitiones. ꝯ federa. ꝯ pugnas ꝑfectas
hĩ, a civilitatis ordinatas. Disciplĩne est ꝑ
ceptibile ꝑꝑius usũ. est al' mansuetũ nã. ꝑꝑ civi
litatẽ. al' risibile. est al' gaudibile, ꝑꝑ ꝑfec
tas gaud'di ꝑcůs. que soli ꝯtigũt hõi. Est mi
crocosmũ. ĩ. minorẽ mundũ, eo q̃ď ois cãture hĩ ad
hõ simlitř, est cũ lapidib;. vegetat cũ arborib;
sentit cũ aïalib;. intelligit cũ anglis. Exdu
plici nã est ꝯpositũ. s. corp͂e ꝯ spũali. Cãtura est
dignissimã. est al' sola mortale. humana
singlitas inhac ꝯsistit q̃ď inhõie est assiduitas
deficiendi. Impossibilitas stãdi. ĩ. facultas cadẽdi.

dificultas resurgendi. utilitas nascendi. incertitudo mo
riendi. ¶ Diuitias humanas est. quod quidem habemus. aliud
habemus, et insuper amittere possumus. In homine quoque est
mouendi necessitas triadi. uel innata sic est in nobis, uel assump
ta sic sunt in ex [illegible]

Summa bonitas uolens communicare bonum suum aliis, fe
cit creaturam rationalem que summum bonum intelligeret, intelligen
do amaret, amando possideret, possidendo bona esset.
Fecit autem deus primum hominem formando corpus, primum institui an
gelorum de limo terre inquit Damascenus, et inspirauit
in faciem eius spiraculum uite. hoc est animam creauit, quam
corpori sociauit. ¶ Factus est igitur homo ad ymaginem dei in
naturalibus, et ad similitudinem in gratuitis. Dicitur autem homo ad
ymaginem dei factus potius quam angelus quia conuenientiam habet homo cum
deo, licet excellentiam quod non habet angelus. Non tantum habet conuenientiam secundum memo
riam, intelligentiam et uoluntatem, sicut angelus. Sed excellentiam conue
nientiam habet quam non habet angelus. Nam sic apparet in aliis sic ad
hominem, homo eidem nec contraria sicut deus prelatus est omnibus in suo
mundo. Sic homo omnibus in suo mundo. Item sic deus est ubique
sic anima ubique est, non quia sit habitabilis locus non quia pro certo.
secundum ppas ¶ Dignitas hominis est in hoc quod deus fecit hominem non
sapientem, uitam immortalem, diuinos potentem, primum non
in hoc quod factus est homo ad ymaginem. Sed quia ad similitu
dinem, tamen quia non prouidet homo animalibus et aliis creaturis
omnia que in sunt, quantum non quia uoluntati bonorum
solum (?) non solum creatura sed et deus, per uoluntatem
amicum se facere et cetera. ¶ Ita angeli qui deputantur

ad custodiam. ¶ Tertio daemones qui aliquid in exterminium bonorum
ipsi provides mali quam bonos quam magis promovent per quod
quis posset fieri fugiendus. ¶ Corpus tale debuit primo homini
quod autem esset liberum, ut esset obtemperans sine rebellione, esset etiam
propagabile sine libidine, esset incorruptibile sine mortalitate,
esset quoque proportionabile quantum ad complexionem aequalem, quantum autem
ad formam, ut sicut erat anima innocens et tamen poterat peccare,
sic et corpus esset vel erat impassibile, ut tamen posset mortalitatem
incurrere et non poterat mori et non mori, poterat habere sufficientiam
et indigentiam, poterat obedire et rebellare et
sicut ratio non destituerat et inclinatio carnis, nec per gratias confir-
mare. Sic tamen corpus et anima coniunctum ut in eo nulla esset pu-
gna rebellionis, nulla pruritus libidinis, nulla
diminutio vigoris, nulla corruptio mortis.
¶ Haec autem immortalitas corporis a b... proveniebat sicut a dicta
sic a benefitiente, a virtute caeli compositionis sic a dis-
ponente, aliquo autem ut sicut a integritate, a gratiae
vero divinae providentiae, sicut ab illa conservante et ex-
terius protegente. ¶ Ideo est utique homo ablatus a culpa
et miseria, nec ad culpam huic fomitis inclinavit. In-
super datum est ei quadruplex adiutorium. Unum est ad
recte vivendum quod est gratia. Secundum est ad muniendum
dum contra malum et stimulandum ad bonum quod est synderesis.
¶ Tertium sunt sacra illuminatio intellectus ad cognos-
cendum se ipsum, deum suum et mundum istum quem fecit propter
ipsum. ¶ Quartum sunt duo cardines, deus atque alterum
ad diligendum super omnia et proximum suum sicut se ipsum;
prima duo pertinent ad perfectionem naturae, alia duo

ad perfectionem generationum. quorum unum sunt genere generis dicitur.
reliquum generis generum futurus. scilicet castitas. Accepit homo triplicem
oculum. scilicet carnis quo videret mundum. Item rationis quo videret
animum. Item contemplationis quo videret deum. et sic oculo car-
nis videt homo que sunt extra se. oculo rationis que sunt intra
se. oculo contemplationis que sunt supra se. Noticiam etiam
dei habuit. cuius presentiam quadam interiori aspiratione as-
pectu contemplabatur. non tamen ita excellenter ut in patria. nec
ita in enigmate. ut modo in via. Res etiam creatas novit. quia nomina
omnibus animantibus imposuit. Noticiam quoque sui habuit. quia quis
sibi erat sciuit. et quod agere debebat. vel cavere vel vitare. Fuit
quoque sine penalitatibus. quia nec esuriebat nec sitiebat
Item frigus vel estus. vel labor. vel infirmitas eum non ledebat
nec mortem expectabat. quia vivus erat ad gloriam transferendus.
Vestibus non eguisset. et nudus ut erat ... incendia
non sensisset. Nam membro quo ad deformitatem ... creatus
... fuisset sine pudore et partus sine do-
lore. motus membrorum subiecti fuissent voluntati.
Factum adam deus in paradisum transtulit
Et ibi de costa dormientis eius sociam formavit evam.
hanc non fecit de capite ne viro dominaretur. nec de pede
ne ab eo teneretur. sed de latere ut amoris vinculum pla-
retur. duo bona illis deus premonuit. unum temporale
alterum eternum. primum dedit. secundum promisit. ideo duplex
preceptum primis hominibus dedit. unum nature ad custodiendum
bonum datum. alterum discipline ad promerendum bonum pro-
missum. et hoc non poterat mereri. nisi per obedi-
entiam

que tē mēa est, qui preceptū ex se solo obligat nō ex a
lia cā. et tale dr̄. preceptū discipline, q̄ per ip̄m discitur
q̄m sit virtus obedientie ... q̄ preceptū discipline ...
gustare lignū sc̄ie nō erat malū per se ... plura
precepta nō nec̄ dupl' sunt, vnū de cōseruatione indiui
dui. Gen. ij. de omni ligno paradiso comedes ... que ligna
sunt in medio paradisi specialiter nominantur. lignū vite
sicut dictū est ab effectu, quia corpora primorū parentū
debebat continue vegetare. aliud fuit preceptū
nature, per quod conseruantur species, ut crescite et multiplicamini. tertiū est
preceptū discipline, nō quia aliquid prohibebat quod ma
lū esset, nō sicut ceteris. aliquid quia occasio ma
li. quod nō vitaret, ... Sic prelatus multa pre
cipit subditis, que nō sunt scripta in sua regula. ad
ad probationem obedientie, et talia sunt precepta
de ligno vite vetita. de paradiso.
Homo predictus sublatus ... locus paradi
si terrestris. vbi habitatio est tranquilla. Sunt autem
locus iste. vt dicit Damascenus. exultationis in oriente pro
creatum. qui terra excelsior positus est, quia tempore
ac paradiso aer circumfulget, plantis semper floridis
consitus est, bono odore plenus, nullique irratio
nabilium inhabitatur. Contra hec obicitur. quod ad nos pa
radisus plantatur. fonte et dividitur in iiij capita.
cingitur ligno vite ac sc̄ie decoratur. per cherubin
et flammeum gladium custoditur. ... quod nulle
sunt tempestates in ... duo que sunt in rerum ... et duo extra
tēs

ri, ubi fructificat arborem. Item utrumque solsticio
hiemis et utrumque equinoctio estatis. hinc dicitur est quod
paradisus sub circulo equinoctiali situs est. Item secundum hoc eq-
noctium, de causis primi hominis

Invidens ergo dyabolus felicitati hominis in ipso spe-
cius, ipsam mulierem tamquam fragiliorem temptacioni ag-
greditur quod autem cum indubitacione credere forti illius.
Et uices eam communi illa medietate carentes. processit
autem sic, primo scilicet querendo. Cur precepit vobis deus, secundo, ne
alliciendo, ne forte moriamini. tercio, promittendo. Eri-
tis sicut dii scientes bonum et malum. processus iste
fuit utilitate maxime quia processit expetendo, ipsi
ledendo et alliciendo. expetiuam dicens, interrogacione
impulit in astucie. alliciens in promissione. allexit
enim dyabolus mulierem, propter appetibile scilicet per scientiam que
est appetibile ... per excellentiam humanam admo-
dum dicit quod est appetibile uniuersaliter. Item pluraliter
lignum apparuit, que est appetitus concupiscibilis. Igitur
vir peccauit qui lignum uetitum gustauit sui ...
nam accepit. ne in ludere uultu pane uesceretur
Nam mulier in duobus peccauit. nam superbiuit et uetitum
comedit sui et duplicem maledictionem habuit. scilicet
sub uiri potestate eius et hoc propter primum peccatum Item
in dolore pariens propter secundum. dyabolus uero in serpente inuidie
intimus est. decepit. viri propter primum dictum est. Super
pectus tuum gradieris. secundum propter secundum dicit et terram comedes

pro eo aut dr. ipa continet cap. iiii. Si scire volueris
quis cum plus peccauit, vir vel mulier. Nota duo
quod quantum ad aliqua plus peccauit mulier, et quantum ad
alia ipse vir. Nam mulier plus peccauit quam ad personarum
singularum mentiones. Voluit enim esse sicut deus, sed credidit in
contemplari diuinitas suas. Vir mulier peccauit in plures
quia in deum et se et in proximum. Item mulier peccauit dumtaxat
suis quia plures maledictiones recepit. Vir autem plus
peccauit quantum ad originem, quia creata fuit. Item vir pec-
cauit maiori ingratitudine. Queritur quare multa quid
deus permisit fieri qui peccare possit. Et ad hoc soluendum
assignantur plures rationes. Prima est ut ostenderetur immutabilitas
dei potentia qui solus immutabilis est omnis autem creatura
mutabilis est. Secunda est ut declararet dei sapientia
que ex malo sciat elicere bonum quod non potuit fieri nisi de
creaturis creaturam mutabilem in bonum et in malum. Tertia ut ma-
nifestaretur dei clementia quando deus Christus per mortem suam homines
perditos liberauit. Quartum ut ostenderetur dei iustitia
quando non solum reddit bonis premia sed malis supplicia.
Quinta ut homo non sit peioris conditionis quam alie
creature, quas omnes sic deus ammuniuit ut quantum
proprius motibus surgere. Vnde a bono proprio arbitrio re-
linquere debuit. Vnde est sanus homo malus sanus cum
uni iusti quod potuit eligere et non est nisi sic. Sep-
tima est decor uniuersi quia oppositione iuxta se po-
sita magis elucescunt, ita mali bonos commendat ad
similia quantum. Octaua quia boni exercitantur et probantur
a malis

adā et eua post peccatū de paradiso expulsi sunt. Sic mansi-
de celo et in huic valle miserie. habitans sicut sunt mortales. nam
sicut in celo est nō posse mori. in paradiso posse nō mori. Sic
in via est nō posse nō mori. et in inferno semper mori. Ex hiis
patet qd' primus status fuit innocentie. ii. gratie. iii. culpe. iiii. pe-
nitentie. v. glorie. Dicit enim in ordinatis cxxix. se et se cadit
instabilitas. i. se. statum innocentie, et glorie statum culpe
et miserie. Item qui subditus est inobediens suo superiori nullo
iudicio firmum est. ut si fiat inobediens suo ... et maxi-
me circa in vita virtuti generantur consuetudine. de ordine

Ordo temptationis qui fuit primus per temptationem in nobis
tibus et in nobis cum pluribus: nam sicut serpens suggessit muli-
er delectata est. vir comedit. Sic in nobis fit. Greg. dicit quod
serpens officium sensualitas nō mulieris. et ... vir ... ra-
tio per consensum. vel dicas secundum aug. qd' suggestio serpentis est primus
motus qui est ex fomite. commotio mulieris est delectatio
cogitationis per ... rationis. Sed consensio viri est con-
sensus superioris partis rationis. per hec enim tria. s. suggestionem
delectationem. et consensum. ... temptationes ... quia temptatio
per suggestionem incipit. sed per delectationem progrediens per consensum
consummatur. Sunt et alia tria per que quasi temptationes consummantur
s. opus peccati. consuetudo. ac desperatio. Sciendum est qd' tria tempta
tio temptat. prima est ... per modum suggestionis. vel per
modum allectationis. Secunda est amicus qui voluntatem ac
... alicuius ... Tertia est caro que per
sensualitatem ac somnum ad peccatum impellit. quia ... et in
... consentiens peccatum perficit. Dicit temptationes

spes pr̄ie, s. mundi, concupiscentia. sunt extra nos et non sunt peccata
unde aug. temptatio non habet peccatum, sed mala concupiscentia venantis.
Tercius modus temptacionis intra nos est, et est peccatum veniale
qui primus motus ibi est, mortale si consensus advenit.
contra predictas temptaciones dedit nobis deus tria remedia. quia
contra dyabolum habemus spes angelos qui ad bonum nos
stimulant, et contra insultus demonum defendunt. Item contra mundum
habemus exempla sanctorum. quos nec allexerunt mundi blandi
menta, nec terruerunt supplicia. Item contra carnem habemus
bona naturalia. s. sinderesim, que est inextinguibilis, habemus et casti
tatem, temperanciam. et hiis quibus carnis vicia mortificamus.
Est autem differencia temptacionis que est a dyabolo et carne
Temptaciones enim que sunt adversarii semper oriunt preter ipsas ut
inprovisum veniat homini peccatum et post longa dormitiones
sompno sequuntur. Temptationes vero que sunt a carne in
longam surgunt pertinaciam, sed eandem excedunt insuper
fluitates. ut cibus post ieiunium inmoderate appe
tatur, vel incommodus modus vel mensura non teneatur.
Temptatio multiplex est. Temptationum iiij sunt spes. Prima
dei est probationis. hec est ad bonum, sicut ad deus temptavit
abraham. Secunda examinationis. hec est ad bonum. Tercia
dei reprobationis. hec ad malum, qui temptavit pharaonem
pharao, s. Quarta dampnationis, hec est a carne. Que
dei consensus. hec idem. Temptationum iiij sunt spes.
prima est aperta, hec est de laboribus in ... ...
prima quaestionis. Secunda est vana et orta de operatibus
spiritualibus. ut cum quis de virtutibus suis velud gloriatur.
Tercia est dubia. ut cum quis dirigit quod eum de aliqua

tenē debeat. Vñ accidit qđ sequitur q̄sq; ad bonū incitās
qñ s. qđ agit bonū ee dubitatur. ⁊ pronior fit ad ma
lū qñ malū n̄ cetatur. Quarta est fraudulēta. ut
qñ se dyab' in angelū lucis trāsfigurat, sᵐ ap̄lm. ſ. ut
tu inducat' in uitiū. hoc fit qñ suadēdo boni statū
dyab' sup'ad. vel suadēdo dilectū obsequii, nimiū
carnis comodū. vel suadēdo iustū modū inducit
crudelitatē. vel suadēdo misericordiā inducit remis
sionē ⁊ negligētiā. vel suadēdo largitatē inducit
prodigalitatē, ⁊ sic de aliis. Intantū ꝫ cū periculosū
est periculū nō videt. Primū appellat nocturnū
timorē. p'uatā cū adulatione designat. Secundū
appellat sagittā volātē in die. q̄ p̄ dolorē p'secutionis
significat'. Tertiū appellat negotiū pambulās in te
nebris ⁊ hoc p'p dubiū p'plexitatis. Quartū vocat
demoniū meridianū. Vñ dr̄ nō timebis a timore
nocturno. a sagitta volante in die a negotio pambula
te in te. ab incursu ⁊ d. m. De hiis iiii^or quibus temptat
omnes idem dicit. sup aspidē quo ad primū. ⁊ ambulabis
quo ad secundū, ⁊ basi. lisc. quo ad tertiū, ⁊ draconē
quo ad quartū. ¶ Ꝑp̄ p'dictas deceptiones dyab. nō
habita fraude, ⁊ hoc in v. casibus. Primus est si dyab'
ipse suadet bonū qđ nō est faciendū, ne indiscreta
consiliis suis consilius dare. Vñ xᵖᵉ. qñ suadetur noluit
de lapidibus panē face'. qđ tñ opus boni fuisset, si ad
bonū p'onat' ꝯ legē dei nō est faciendū. Vñ macha.

lex nobilis contegit crimina quas tempus necessitas co
mede lauesse. .vi. qui bonum fit cum scandalo aliorum q
peccatores inficit. .xi. qui loquitur de ymolaticiis. .vij.
est qui bonum fit propter ostentacionem. Job. si osculatus sum
manum meam. .viij. cum procedit ex obediencia superioris q
licet propter mandatum prelati malum nunquam debeat fieri, potest tamen
quandoque aliquod bonum propter obedienciam intermitti. Remedia
contra temptaciones sunt. Memoria dominice passionis. con
sideratio [illegible] vitie [illegible]. declinatio peccati. oc
casionis. [illegible] [illegible] principum. deprauatio
nis carnis [illegible] [illegible] declinatio

.viij. Malum ut est. videlicet culpe pene et damni. quod op
ponitur triplici bono, scilicet honesto. delectabili. u
tili. nam culpe opponitur honestum. pena opponitur de
lectabili. dampno opponitur utile. Mala est autem
multis modis. propter plura ordinationes quia plu
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ordinat sicut et diabolus ordinat ponit
in inferno, a [illegible] [illegible] [illegible] est utile propter
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] cum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] apertio [illegible]: arguet te malicia tua
et auersio tua increpabit te. Jud. [illegible] quam amarum q
malum est dereliquisse te. d. [illegible]. [illegible] est [illegible]
ipsius mali consideratur, ex eo quod [illegible] [illegible]
mali. probatur. quia sicut [illegible] [illegible] bonum [illegible]
mali malum [illegible] et fugit

post malum [illegible] sequitur malum culpe [illegible]. def
finitur autem peccatum multis modis primo sic [illegible]

peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia
vetat. Secundo sic ab Aug(ustino): peccatum est dictum vel factum vel concupi-
tum contra legem dei. Tertio sic ab Ambrosio: peccatum est prevaricatio le-
gis divine et celestium inobedientia preceptorum. Quarto sic
ab Augustino: peccatum est spreto incommutabili bono rebus mu-
tabilibus adherere. Diffinitio prima datur per causam efficientem.
Secunda per causam materialem. Tertia per causam formalem. Quarta per causam
finalem. In quarta diffinitione nota quod in peccato duo sunt
scilicet aversio a creatore et conversio ad creaturam. Quorum primum est
quasi formale et secundum quasi materiale. Et in actione non est peccatum
ratione conversionis sed non saltem in creatura sed ratione aversionis
in qua est deformitas et corruptio. Quod autem ratione conver-
sionis non sit peccatum primo patet quod potest fieri immundatis
quamque. Secundo quia quis in creatura delectatur plus debito. Et cetera
dum. Quamquam potest quis delectari in creatura sine omni peccato
ut cum est delectatio naturalis secundum quod unusquisque delectatur in uni-
di. Gustus in dulci et sic de aliis. Unde autem potest quis in
creatura delectari et meritorie quando scilicet ad deum refertur
unde ps. Delectasti me in factura tua. Sed tamen sunt aliquas
delectationes promotive et non prohibitive. sim' in ri

Tenendum est quod peccatum non est substantia vel res aliqua sed
defectus et corruptela et dicitur nichil propter tria: primo propter
defectum quia peccatum non est aliqua res naturalis sed corruptio
boni. Secundo propter effectum quia peccatum annichilat hominem et
deficere facit a deo. Tertio propter defectum quia vilem facit
hominem et indignum premio. Sed predicta tamen tacendum est. Quid
est peccatum actuale. aliud habitus aliud ... peccati

actu aliquid est. Sed quando amplius non fit et desinit et sine gratia,
Sed peccati habitus qui relinquitur ex multis actibus, qui aliquid est. et
remanet in cessantibus actibus, et post infusam gratiam et peccati re-
missionem; peccatum non reatus sive macula, set res nichil est et tamen
deformat omnino animam. non per modum positionis sed privationis
Sicut truncatio membri deformat corpus et maculat. dicit quidam
autem aliter. quod sicut abstinentia nulla substantia est, et tamen extra corpus
languet. ita peccatum non est aliqua substantia, et tamen non animam corrumpit,
que semper deletur per gratiam. Non quod postea peccatum transit ac-
tu et remanet reatu. sicut peccatum actuale quamquam cessando
ut tunc peccatum transit reatu, remanet actu. Sicut patet
in peccato originali, post baptismum quamquam transit actu, simul
et reatu. sicut peccatum actuale post penitentiam. quandoque re-
manet actu et reatu, sicut peccatum originale ante baptismum,

Quid sit peccatum, et nomina

Peccatum habet multa nomina. vocatur enim macula. et hoc
quia ymaginem dei deformat. Item reatus ad quem ad
penam eternam obligat. Item pollutio. et hoc quantum ad cogi-
tationes et terrenam delectationem. Item vocatur pena
et hoc quantum respicit peccatum primi hominis in quo natura nostra
fuit corrupta. Item vocatur delictum. et hoc quantum pertinet res-
picit penam. Item offensa. et hoc quia contra deum est. Item pre-
varicatio. et hoc quantum ad mandatum dei respicit. vocatur
vitium. i. defectus bonorum illum vocatur peccatum, pertinet enim
conversio ad bonum commutabile. Item vocatur scelus. propter
iniuriam dei magnam. Item vocatur nephas, pertinet in-

ulcatum et proprie peccatum. Ideo vocatur crimen, quod est di-
gnum accusatione et pena.

4. Quid autem peccatum quamvis sit in bono, non tamen habet causam in bo-
no. Nec ortum trahit in aliquo quod bonum est, ipsum li-
berum arbitrium. Nec voluntas que peccat est in aperta origine
ex qua est in ipso creato, voluntas igitur est causa peccati. Sed
dico non efficiens sed deficiens. Voluntas enim secundum quod habet respectum
ad summum principium a quo est sicut ad deum, non est declinata
eius in bonum. Sed secundum quod habet respectum ad principium ex quo est quod est
nichil, cum ipsa voluntas sit ex nichilo, tendit ad defectum.
Si igitur vellemus scire unde sit malum culpe, nichil dicimus quod
ex nichilo. Si vero vellemus scire unde sit formaliter, dici-
mus quod ex ablatione debiti boni, scilicet speciei, modi et ordinis.
Sed si vellemus scire unde sit originaliter, dicimus quod ex
auctoritate sui, id est libero arbitrio. De progressu peccati.
Nota quod peccatum inchoatur in cogitatione, procedit et crescit in
delectatione, perficitur in consensu. Circa progressum peccati
sciendum quod quedam antecedunt ipsum peccatum, quedam sequuntur,
quedam constituunt. Precedunt. Antecedunt aliqua ex parte aduli-
onis. Antecedunt peccatum: contemptus, obmissio, ingratitudo,
inobedientia, prevaricatio. Illa vero que peccatum an-
tecedunt ex parte cognitionis sunt hec: cogitatio, delecta-
tio, prava intentio, libido et concupiscentia. Et consequenter
alia sunt que peccatum sequuntur, sicut est macula,
id est deformatio ymaginis dei, et reatus, id est obligatio
ad penam eternam. Sunt autem adhuc alia que peccatum con-
comitantur, ut sunt peccatorum circumstantie que peccatum

aggrauat uel minuit q notat' in hoc uersu. Quis. quid. ubi.
per quos. Quociens. cur. quo. quando. quo q' considerat' cuilla
que est dign' e bonorum. quia q' ipsum quia in medio. quia
in fine. Et hoc per mala uicinorum. uel per neglegentiam. uel ua
nam gloriam. Vnum peccatum peccatum dicitur maius alio multis
modis. equalitate ut peccatum luciferi. uel grauitate
ut peccatum ade. uel deformitate ut peccatum iude. Vel
difficultate dimittendi ut peccatum in spiritum sanctum. uel peri
culo ut peccatum ignorantie. uel inseparabilitate ut
peccatum cupiditatis. Vel pluritate ut peccatum car
nis. uel offensione ut peccatum idolatrie. Vel expugnan
di difficultate. ut superbia. uel nimia cecitate ut ira. Circa
peccati quantitatem nota quod nichil est peccato uno perfecto
quod non sit peccatum imperfecto, nisi illius qui nouit. nam per
fecto non mutat genus peccati sed quantitatem auget
xij Diuisio peccatorum multiplex. alia est secundum causam efficientem
ut hec, ut hoc peccatum aliud est ex ipso aliud ex ignorantia.
aliud ex malicia. alia sumitur secundum causas efficientes remote anteque
sequitur sumitur hec diuisio peccati aliud est ex amore male
accensum. aliud ex timore male humiliatum. hoc est dicere
quod potius uult peccatum committere quam amicos carere. aut ma
lum pene quam timeas incurrere. Sumitur et peccatorum diui
siones secundum causas materiales quia dicitur primo prius sumitur. hec diui
sio. peccatorum aliud cordis. aliud oris. aliud operis. Item hoc peccatum
aliud cogitationis. aliud locutionis aliud operationis

Scdo mo sumit pcc̄m aliud est indu. aliud est excipin. aliud ipximi
Itē inaīu dimit pcc̄ sic. ad impiniez. aliud isilui. ad isi̅m
.s. alius tbz mois. pcc̄ indu. s. male p̄fidlitatē q'ado
sentiēdo. Itē blapsmando. Itēz sacmātu idigne tītādo
alio m̄, pccat qs idu. s. ipz ꝑptādo. ɔ hoc sic explicat.
quia q̄uqz temptat qs dm̄ po. ut cū sigua petit ꝙuqz
dei iusticiā. vt pcād' ferru ul' pdncllū. ul' simulia
iuditiū q'rit. ꝙuqz dei misericordiā. vt qs dei boni
tatez exam̄inās comittit se stultis piculis. In scd'
pccat qs tp̄ ꝓiuidet mttia ꝫ scientiā. Itē supstua
sumēdo. Itē ulo mens qs ag'dicendo. Itē ip̄ximū pccat
qs simulit tp̄. s. proximo sua auferendo. Itē sua ine
cessitate nō coicādo. Itē malo ex illi ipcc̄o dicendo
Simuīt ꝛ posita diuisione pccōrū. scds formalē
ɔ hec tbz mois. s. s' qualitatē. ul' s' qn̄titatē. l' s' relōnē
Sm q̄ntatē sumit hec diuisio pcc̄. ad est comissiōis
ꝛ omissiōis. quarū p̄mū est p̄uaricatio ꝑceptorū negatiuorū.
Scdz uo ē p̄uaricatō affirmatiuorū. Itē ꝓdictū duplex
pcc̄m est ꝯ. duas ptes iusticie, que sūt declinare a
malo ɔ facē bonū. Itē s' qualitatē alia diuisio su
mitur sic. pccōrū q'dā sūt carnalia q'dā spūalia
ꝫz carnalia maiores sūt infamie. Sz spūalia ma
ioris culpe. Scdm̄ q̄ntitatē sumit hec diuisio
pccōrū. aliud mortale. aliud veniale quorū p̄mū diff'.
p'ntis. scdm̄ uo ē inordinatō ꝙ in pcc̄m mortale aū
sio est total'. ad bonū comutabile ꝫz pcc̄ ueniale
est amor uoluntatis idm̄ cit' dm̄ ꝑ. S'm relōez su
mit' hec diuisio pcc̄i. aliud originale. aliud actuale.

Ultimo sumitur divisiones secundum causam finalem. et hec duplicat
vel secundum ipsum appetibile. vel secundum actum hominis appetentis. secundum primum ap
petibile sumitur hec divisio omne quod est in mundo aut
est concupiscentia carnis. aut concupiscentia oculorum. aut
superbia vite. Quorum primum appetitur est delicatum vo
luptatis. secundum est appetitum diviciarum. tercium appetitur honorum.
Secundum appetitum hominis appetentis dividitur primum per vii.
vicia capitalia. scilicet superbiam invidiam acidiam avari
ciam. Gulam luxuriamque. Nota quod quinque sunt genera operum. Nam
quedam sunt mala in se. ut illa que secundum suam naturam sunt mala
possunt tamen per aliquam circumstanciam fieri bona. sicut homicidium.
Quedam sunt mala per se ut illa que per nullam circumstan
ciam possunt fieri bona. sicut odire deum. vel fornicari et hii.
Quedam in se. ut que sunt bona ex genere. et tamen possunt fieri
mala ex circumstancia. sicut est dare elemosinam propter vanam gloriam.
Quedam sunt bona per se. ut que per nullam circumstantiam
possunt fieri mala. sicut est diligere deum ex caritate.
Quedam sunt indifferencia. ut nec bona nec mala sed
possunt tamen vel bona vel mala fieri. sicut est movere
pedem sine deliberatione. vel quinque communia. de effectu peccati

·xvii· Multa mala facit peccatum homini, et ante mortem
et in morte et post mortem. Ante mortem peccatum opera
naturalia inhibet. ut figura illorum que tradidit in sanctio
nes. Item intellectum obscurat in cognitione in et affectus
inficit in operatione boni. Gratuita spoliat. Divi
dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platea
rum. Nec autem ad bonum perimit. illa bona que quis per
cado mortificat. aliqua salvandis debuntur. Sed

Sicut qui qs corporalit' qs moriat. sic et q pungit ei i bonis
ei s succedunt. aliaz maculat terii. Amigra sup cor
ad penā etnā obligat. Gu. Quacūq; d[illegible] comedens
exco. q c, dulcia; amaricat. Jer' vidi q' malū amarū
est q c indurat puls. peccor cū in pfundū peccor
uenerit. Insensibile reddit. Gu. videbatur eis q lud[illegible]
lapin. Sic hoīs iuuat sanguis, q nō sentit i collo
lapidē sanguit ex naue, phicit aliaz occidit quia
uera uita. i. deū pirat. Reg' saul irruit i gladium
suū. Sz nō q' pec̄ uenialē disponit ad mortalē
mortale uō, inferre mortē. Sz obstinato durat
in morte. ad alia pccā trahit. G' pec̄ q' p penite
ciā; nō diluit. mox suo pōd' ad aliud trahit. Ex' hiru[illegible]
salymā egressus. i. sāguine accidit fuit, cor m' lingua
egressus corruus d' archa iterepit est, et dyna egressa
uidet. et c. uirginitatē amisit. et uidus egressus x' [illegible]
et post adulteriū d' secut' est homicidiū et sic patet
q' peccatū est pena peccati. pec̄ cū q' i se est culpa.
ē peccatus peccati pena. et ita d'. simul ad culpa et
pena. Sz culpa d' ratē actionis pena uō ratē passionis
q culpa ē q' facimus pena uō q' patimur, Sz oīs cul
pa sit a nob'. nō tū oīs pena est a nob' imo q̄da
est a nob' acta. q̄da a deo iflicta. Quedā a pmis pa
rentib; contracta. et q cū q facit q' nō d3, iustū est eū
pati q' d3. ideo oīs pena iusta est, et a diuina pro
uidentia. Q' d' a uno pec̄ nascitur ex alio, sic ap
paret i superbia. q uult omnib; excellē dolet si eis
aliqs equatur et sic ex ea nascitur inuidia. inuidus
q d' alieno nascitur ei. cum i[illegible] id ex eo nascitur ira.

72

Sȝ cū ira nō pōt se vindicare c̄tristat' ⁊ idō ex ira nascit' accidia
Accidia u° cōsolatōēs querens fac' avarū. Avaricia u° qz
tp̄alibȝ habūdare pōt mag' exc̄ gulā. Gula u° ꝑ nimias
repletiones ventris spumat in luxuriaȝ ⁊ ita gnat luxuriā.
Rō u° ꝙ sunt ī vita nostra reddit ⁊ q̄ntū ad incēntū ꝯstitui
ad ꝑmum. Sic ianuis passus iā lege nō ꝑsēnt fructū. Sȝ
arescat ⁊ habilitantur ad incendium. De talibȝ dr̄, dicunt malo
dicet eius ingredere ⁊ egredere. Hec q̄ᵍ malos ad orādū, qz
taliū oro meritoria nō est. Immo dicit Aug' si tales signat
se cruce, includunt ibi ꝑi dyabolū quē excludūt qui iam
intus peccatū habitat. Ex hoc infernū facit, quia ipsum
est ignis avaricie. fetor luxurie. tenebre ignorancie
vermis consciencie, sitis concupiscencie. Ex ignorancia peccatū
inhibit. Veniā tamē homines religiosi. Cū dicat ianus et
uacua ⁊ mētis, qz mundo dolere ... fugiunt ubi ari
ta. Eo q̄d reliquit fontē vite ⁊ venā aquarū viue
tū. ac paludibus aut vidis se saciare. Falleris draꝑ.
sicut lignū putridū de nocte lucet. ⁊ sic circa iamo pi
sce decipit. Stultū hoīeȝ demonstrat. qz peccādo q̄l
s, opprimendo imponit ligna. ⁊ sup̄ dorsū suū cumula
do colligit ⁊ illi sunt qui cū ꝑmitto torq̄bit. Aug'.
Stultū est in tali statu vivere in quo q's nō audet
mori. Sequitur q̄d peccatū in morte gnat hoīeȝ, qz in morte
privatur hīs solacio visibiliū. que dilexit. s. cibo, po
tu. amicis, rebȝ. luxurie, ꝑge, ꝑximo cor, q̄d in aliq̄
infortuniū recipiet immo velut hīs sic quū ꝑ omni
dia pte carosū est ūnibȝ. ⁊ qz sup̄ebit a lā pecōr
quā cor' resumendū viderit. Turbabit' peccator in morte

qui videbit concilium demonum adiacens paratum. Quinto. Omnis
lingua eorum app. c. in angustias. Postremo videndum est quod
peccator punietur semper post mortem, consolationem habebit co
opium demonum mutatione. Ipsi Revelabo pudenda tua
in facie tua. Exploratores fere audient immundos. Quintum
et Rege quae punabitur. Quintum, ligatis manibus et pedibus
proicientur in tenebras exteriores. Unde non valebit ei cat
ibi. Re. et c. dicit quod, Suffragiis eorum non gaudebunt
ysa. Vermis eorum non morietur et ignis eorum non extinguetur
Infernum non precipitabit exemplum de lapide molari quem proiecit
angelus in apoc. In mare dicens, hoc impetu mittetur Ba
bilon in infernum. Adeo quod a solibus bonis separabitur. Quintum
Ite maledicti in ignem eternum quod absolutum peniteret in ca
dit perit transit estas, finita est messis. Omnis spes
misericordie peribit. ysa. non remanebit testa ut portetur
igniculus. s. caritatis. Sic itaque peccator nocet ipsum exi
stenti ac ipsum morienti. Sic quamvis non nocet quod peccatum ipsum
deflenti et de illo penitenti. Quia gratias prime innocentie numquam
recuperabit. Sic ergo decus corrupta virgo non erit
ita semel peccans numquam se non peccasse gaudebit
Illud multis exemplis ostenditur. Nam post sanationem
vulneris semper manebit cicatrix, Item qui semel fuerit
semper fur dicitur. Item domum et domus discalciati dicitur post
Petrum Symon quod dicitur aliquid mundavit. Post emun
dationem semper dicitur est leprosus. Item templum quod est dissi
patum fuit, post edificationem primi nullo modo fuit
similis in pulcritudine templi prioris. Ad temporalem

pena obligatur. Unde non exibit inde donec reddat novis-
simum quadrantem. Item regnum celorum non intrabit donec
signum. sinum. sepultam. q pena purgatorii tam mortalium quam
venialium, que non fuerunt soluta est super ipsum cineres
anglia redundat quod significatum est in absolon. q postquam
patri reconciliatus fuit. in domo tamen duobus annis quia faciem
patris non vidit. Item tamen diu dicitur quod anglia quousque
fiat sine omni macula sicut erat in baptismo. tunc annulum
q primum. quod est, aquis potuit, in primo inimici recupera-
bit. Item qui vendidit quod id quod vendidit minime retinere
obscurat oculum cognitionis q hoc propter splendorem primi
divini. que ipse retinuerat q propter tale quem iter erat. Aug.
Oculis egris odiosa est lux. sicut noctuis et vespertili-
onibus. ad hoc non. desiderium cecus quem dominus illuminavit
non tamen statim perfecte videt sed videt homines. q arbores
primo ambulantes. affectum reddit tepidum. Sic ipse
vulneratus et sanatus claudicat. q arbor mota de
loco suo virtutis aliquid amittit. Unde dictum est postquam
peccatis spiritus et tamen gratia tamen. q dictum est spiritus super patrem
.t. fastidium boni generat. Exemplum. aliquando nauseat
super cibo isto q est aug. palato non sano pena
est panis, qui sano est suavis. Ideo dicit desc,
postquam consilius fuit plus valuit malum moli-
tum quam bonum insolutum. ad bonum operandum impedi-
tum. Uxor lot respiciens retro versa est in statuam salis
.s. quod steriles facti erant et dez in dolore paries filios

·s· bonorū opum. Ad resistēdū tēptationib; debilitat
Judic̄. Sāpson ꝑ cuiꝰ adcalionē amisit uires
ꝫ arbor lesa plantari ad uēto clatur fouorē caritatis
minuit. Sic eclipsis solis dum post modū nocet
tur ꝑ eo qđ modico tpr̄e ꝯtinet radiorū solis obiectu
r. d'ficiat ꝫ cui oportet uestis nō calefieciat. ꝫ aq
calorē ignis ul' minuit ul' extinguit. Dolorē ꝫ timorē
peccatꝰ semp inducit. dolorem qdē quia cecus d'ſpecta cul
pa. ꝫ timorē q2 uictus est d'uenia. Aug. penitens sēp
doleat. ꝫ de dolore gaudeat ꝫ nō sēp doluisse doleat ꝑ
ct̄ corrūpit potās ubi arbitu. dupl' i agendo ꝫ insa
piendo. In agendo q2 nō ꝑ sēp de facit. q2 oꝫ ul' imitatē
ul' nocet. In insipiendo aut. q2 grām stabilē nō
ꝑ insipere ꝫ faciunt. Itē corrūpit rō duplicatur
·s· q̄tū ad discretioēz iudicij inter bonū ꝫ malū. Itē q
tū ad deliberatioēs cōsilij inter expediēs ꝫ nō expediens.
Itē corrūpit affc̄m d'·s· inordinate ꝫ imō. q2 nec sēp est
ordinatus nec sēp moderatus. Peccatū nocet multis ·s·
ipi sequenti. Peccā. primū ꝯtinet ē sēp huius q sūt ipm igi
torio qs nō possunt peccatores iuuari tā efficacit.
sicut extra igriā i pris dāpnatis. ꝫ hoc pmodū ꝯuinci
omnes. q̄to eni plures eni sūt in inferno tanto maior horror
erit i. ꝫ pena. Fallit eni in inferno illa r. Solatium ē mi
seris socios habē penarū. Saluatis ꝫ hoc pmodū sub
tionis. nā ex eo sorte ꝫ societate glificatorū habet
gaudiū accid'tale. Demq; nocet ipis mali uiris.
tū ꝑ eo qđ actus eorū ꝯ demones minuit. illis ꝫ

pctm̄ pertrahat dm̄, p eo qd aliqs malo ex corrupit et scanda-
lizat. Multa mala s eveniunt hoi ex eo qd impec aquo
consuetudinē retinuerit reducat. Primū qd impotentior
fit hō qd resurgendū. Hebr. 2. Impossibile ē eos q semel
illu. etc. 2m est qd inimicū fortificatur ad impugnandū.
plus enim valet malū inolitū. qm bonū insolitū. 3m
qd peccata difficilior fit ad remittendū. Jere. Quam
vilis facta es nimis iterans vias tuas. Sen. dr. qd
vulnus iteratū tardius sanatur. 4m qd deus difficilior fit
ad placandū. Jo. 12. d Remigi. qd ad primā peticionē
invenit misericordiā. ex tn petro qd stetit in verbo
s3 hec transgressus. qui ter peccavit, sibi nulla via est
occasio [illegible] qd dyabolus est difficilior ad expellendū
luc. x. assumit vii. alios spūs nequiores se. Sequitur
de corruptione spūs modi et ordinis. Unde nō qd boni-
tas naturalis comparata ad aīam qr spūs sanctus facit. dr spēs
s3 comparata. ad opus qd dr modus. s3 comparata ad finem
.s. ad deū. ad q ordinatur. dr ordo. Alio modo corrup-
tio spēi est dissimilitudo aīe ad deū. Nā spēs aīe
similitudo dei est. Corruptio vō modi ē diminu-
tio excellencie virtualis sui [illegible] post que excipit
qd aīa nō sollicitatur alio spirituali gustādo qui sua-
vis esse dr. Corruptio aūt ordinis est [illegible]. Cū aspec-
tus. affectus est conversū ad creaturas ex natura sua
cū eni hec que sūt. q. capi aūt sursū sunt ad dnm
nominali situ et ordine sunt aliaqn hō erit q. [illegible]
aūt privatio spēi est deformitas sua cautela debi-
te rectitudinis voluntatis. Rectitudo aūt voluntatis
est vō nō declinet alius extremis. s. a deo pn. et a deo
fine. ut iudicat oia q ht a deo pn. referat ad deū.

Finis

odi secut

cum non q(uod) qu(od) h(abe)t e(st) adhuc ad aliu(m) fine(m) ponit q(uo)d dim
inutivus est. It(em) p(ri)vatu(m) modi est excessus p(ro)pt(er) no
lu(n)tat(em). s(cilicet) cum vult aliq(ui)d voluntati divine (contrarium).
It(em) p(ri)vatu(m) ordinis est adv(er)sio voluntatis ab eo
(con)v(er)sio ip(s)i ad creatura(m). It(em) alit(er). creatura volens aliquo
bono est s(ecundu)m t(ri)plice(m) ca(usa)e s(imi)litudine(m). s(cilicet) ca(usa)e efficientis
(et) formal(is) ac final(is). et id(eo) nata est ag(er)e op(er)a sua ab
(et) s(ecundu)m deu(m). (et) p(ro)pt(er) deu(m). (et) hoc s(ecundu)m deu(m) modu(m). sp(eci)e(m) (et) ordine(m)
e(st) in sic... S(ed) quia eade(m) vol(untas) creatura de nichilo f(ac)ta sunt
facta potuit defic(er)e in suis actionib(us). ut s(cilicet) op(er)a
tiones sue no(n) essent ab eo ac. p(ro)pt(er) hoc nec s(ecundu)m deu(m).
nec p(ro)pt(er) deu(m). hec aut(em) est p(e)cc(atu)m ip(s)i. sp(eci)ei modi. (et) ordinis
corruptivum.

.xiiij. Expedito de peccato in g(e)n(er)e. d(icendum) est de peccato in sp(eci)e
(et) p(ri)mo de originali. (et) postea de actuali.
Q(uia) ig(itur) a(n)i(m)a n(on) sic extrahat(ur). t(ame)n original(is) culpa
a(n)i(m)a a(n)i(m)e infixit a(n)i(m)a(b)us posterioru(m) mediante
carne p(er) (con)cupiscentia(m) ge(ne)rata. s(cilicet) q(uo)d sic a(n)i(m)a p(ri)ma
(et) iusta fuit caro ade (et) p(ro)na effecta ab libi
dine. ita semetip(s)a(m) sequ(en)tib(us) infectio(n)e(m) mittat
a(n)i(m)a(m). Ex quo p(atet). q(uo)d p(e)cc(atu)m originale e(st) i(n) a(n)i(m)a (et) i(n)
carne. s(ed) in carne nat(ura)l(ite)r (con)originalis i(n) a(n)i(m)a no(n)
s(ecundu)m (con)tag(ium) ... Sola enim a(n)i(m)a susceptibilis
est virtutis (et) vitii. (et) t(ame)n sic (contra)ctu(m) est ex (con)iunc
tione ip(s)i ad cor(pus). corruptu(m) t(ame)n ... illud vitium
sic(ut) q(ui) cadit q(ua)s i(n) lutu(m) sordidat(ur) (et) maculat(ur).
d(icitu)r aut(em) istud a(n)i(m)e no(n) t(antu)m est pena. s(ed) culpa. Ip(s)a
n(on) culpa q(ua) maculata e(st) debet illa p(ro)pt(er) p(e)cc(atu)m

aut quod fomes appellatur sui peccati dei pravitas remanet
post baptismum. Sic qui antiqui in baptismo culpa carent ad rea
tum dampnationis eterne. quod tamen remanet ipsa pena quantum
ad carnem concupiscentie cum qua nos oportet. quamdiu in
uiuimus pugnare. Non extinguitur concupiscentia per gratiam communem
in aliquo sancto. quod dico propter beatam uirginem cuius uirginitas fuit ex
tincta in concepcione filii per gratiam singularem. Ex predic
tis patet. quod persona corrumpit naturam et ex illa corrupta est hu
mana natura. Sed natura sic corrupta corrumpit personas alias
non. aut quod corruptio persone est natura nitens. Corruptio non
natura est in fetu carnis. prius est prius ad carnem aliam
Deinde nullo modo debet debet deo imputari in fetu anime. licet
eam creando infundat et uniat cum carne infecta. quoniam ordi
natissimus fuit. quod humana natura ita conderet. quod condita
propagaretur et quod peccatum puniretur. Unde sicut in conditione
natura est ordo sapientie. et in propagatione fuit ordo nature.
Sic in punitione fuit debet ordo iusticie. et ita patet quod non
est contra diuinam equitatem. si ad posteros culpa transmittatur.
Dicendum ergo quod originalis iusticia culpe transfusio non est
adeo incarnatum condita. sed auctoris primi hominis peccato
et hoc est quod ait augustinus quod peccatum originale non transmittitur
tur ad posteros propagatione sed libido. Sic autem conditus est spiritus
ut preesset corpori. et corpori subesset spiritui. quamdiu obediret suo
creatori. et cum spiritus obediret suo creatori. iusto dei iudicio
factum est ut corpus inciperet ei rebellare quando spiritus non preerit
creatori. Sic igitur si adam si servasset corpus suum ei obediens
esset. et tale ad posteros transmitteretur. sic ex quo peccauit
carnem ei factum est sibi rebelles. et oportet. quod tale ad posteros

transsinuat. Sic ex quo peccatum carnis cum sua est inte-
lis et os. quod taliter ad posteros transmittitur. quod dicit se insti-
tutione primaria et cum anima continuit. Ex quo patet quod
peccatum esse cum peccato originali infecto. Unde causam hic intel-
ligas igitur causam efficacius. omnes nati per concupi-
scentiam nati, nascimur filii ire, propter quod incurrimus
de facto multiplicem tam corporis quam anime. atque subiugati
pena mortis. et pena carentie divine visionis et
amissionis glorie celestis, non solum in adultis verum
etiam in pueris non baptizatis, qui pena levissima
mitissima puniuntur quia sequitur penam dampni sine sensus
pena sensus. originale peccatum sic contrahitur in puero. quod velut
omnes alios qui contrahit per lapsum ipsius transmittit ipse
peccatum originale sicut in adam vel ... generat filium
cum peccato. et sicut mundum ... per actum generationis
cum peccato. et non quia homo non generat filium secundum quod creatus
est in anima sed secundum quod creatus est in carne, non secundum ad spiritum
alium sed secundum carnalem. de peccato originali et nominibus

xv. Originale peccatum habet multa nomina et hec multi-
plicia. Secundum quod originale peccatum comparatur ad animam
vocatur infirmitas. quia reddit animam impotentem ...
ad nobilibus. Item feditas, quia per ipsam anima maculatur. Item Item
pravitas, propter nimiam inclinationem appetitus ad malum.
Item corruptio. quia ducit ad inclinandum ad peccatum. Item
vulnus, quia est diminutio bonorum naturalium. Item languor

nē, quia natura corrupta dicatur seu dicitur. Hic quarto nomina-
tur quod comparatur ad corpus, quia vocatur lex carnis eo quod
legi divine carni sit infectum. Item lex membrorum
quia movet organa ad concupiscibiles operationes. Item
tyrannus per dominationem, quia quasi violentiam ingerit con-
cupiscibili. Item fomes quia sicut cinis fovet ignem
ita per ipsum fovet peccatum incarnatum. secundum actum nutritive congrua-
tur. Item stimulus carnis, quia stimulat carnem
ad primos motus et animum ad consensum. Hic quinto nominatur prout
comparatur ad actus delectabiles, et hic vocatur concupiscentia
que sonat vitium inchoatum, prout est in adultis. Item
concupiscibilitas, que sonat vitium in potentia, prout est in
parvulis. Hic sexto nominatur prout comparatur ad ipsum hominem a quo
trahitur, sic vocatur peccatum originale quod est carentia de-
bite iustitie.

.xvi. Quoniam peccatum quoddam sit actuale, quoddam sit contractum, in primis peccatum
actuale sequitur circa primos motus. Sciendum quod in statu innocentie non movebatur sensu-
alitas nisi secundum motum rationis, ideo stante homine non potuit ibi
esse peccatum veniale. Nunc autem quia sensualitas rationi re-
pugnat, ideo per primos motus necessario habemus com-
mittere peccatum veniale. Primi motus et si particulariter
et singulariter possint declinari, omnes tamen nullo modo
possunt caveri. Quia sic sunt peccata et ex parte peccatum
et ideo merito dicuntur venialia, quia hoc ipso digna
sunt venia. Primus motus sic describitur quod est mo-
tus sensualitatis secundum impulsum fomitis in primo motu tendens

adsimilacionez delectabilis cat(ur)ur. duplex motus distinguitur
quantum ad presentem nostram, scilicet primo primus qui est naturalis. et secundus pri-
mus qui est sensualitatis. Cum ergo loquitur dominus quod sunt
peccata, intelligendum est de secundo primis. Quia primi non sunt
peccata cum sint naturales et ex genere motium quod patet per hoc quod
non sequuntur ymaginem, sed solum modo naturalem actionum qualitatum
corporis. secundi vero primi sunt peccata. quia sunt inordinati igne(m)
motus. quod patet per hoc quod tales motus sunt sensibilitati
que subiacet in talibus divine voluntati. Voluntas autem est
principium moralium. sic habetur in vi metaphisice.
hinc est quod in genere morum incipit primo dominium volun-
tatis invenitur, hinc autem est in sensualitate. Quan-
vis ergo propter hoc predicta in sensualitate sit peccatum. non tamen
hoc erit mortale. sed tantum modo veniale. quia voluntas non
habet dominium completum super primos motus qui sunt sensuali-
tatis. ut illis actibus qui ex proprio voluntatis procedunt.
Sed habet interius dominium incompletum. Sic est in illis actibus qui
non per proprium [illegible] procedunt. et tamen voluntas tales motus
sensibilitatis impedire potest, et ideo sunt peccata venialia.
Primi quidem motus sensibilitati alleviunt(ur), quia talium mo-
tuum principium est sensibilitas et naturalis. Dicendum ergo quod pri-
mi motus, sive predicti sunt peccata venialia in sensuali-
tate, primo quia movet ad illicitum. Secundo quia sunt quo-
dammodo voluntarii non [illegible]. Sed quia sic dictum est non in
producuntur a voluntate, vel et propter precedentes assumptiones
dico propter delectationes [illegible], Cum enim quedam pro delectati-
ones coniungitur [illegible] obtenebrat et peiorat(ur).
Sic quando coniungitur deo illuminat(ur) et meliorat. Nota quod

ho[mo] pronior est ad malum quam ad bonum multis de causis.
Primo. quia sicut dicit ap[ostolus] Cor. quod corrumpitur aggravat animam;
quartus. sed ad malum ultra, quia non sic cum gratia ad bonum.
quinto. quia sicut dicit aug[ustinus] plus mulcet malum insolitum
quam bonum insolitum. vi. quia naturaliter facilius est descendere
quam gradus ascendere, cum magis de terra quam de celo. quia decem
vii. quia incitatio ad malum plenus est. Et similis in mu
tuus absconsus est, delectabile autem per sensum appre
hensum. vel per ymaginationem quam de necessitate movetur con
cupiscentia. viii. quia plures causas requiruntur
ad bonum quam ad malum. ix. quia tandem ad nimium pro
.s. adinchoatum. x. quia fomes qui movet ad malum
semper est inter nos. Gratia non quia quamvis ex nobis est
xi. quia vires autem sunt acuatae ad diligendum temporalia.
Sed pallitur ad ea que sunt gratiae et gloriae. quia
non possunt hic naturitus per modum acquisitionis sed
per modum receptionis. Unde malum possumus fa
cere per nos, sed bonum non possumus sine gratia adiuvante.

.xvii. De morosa delectatione

Delectatio autem vel morosa mortale peccatum est.
Sed nulla dicitur morosa nisi quam ex consensu est.
Unde non intelligitur hic mora temporis. Sed consensus. Gaudium
quo quod delectatio quam consistit actum consensu in malo peccatum
est, Si non, procedit consensus ita levius quod vult una de
lectatione voluptati non tamen vult in opere procedere.
Talis igitur consensus est inter mortalia computandus
Similiter consensus in rebus est dupliciter quia consensus
... non possumus voluntarie delectationem quam

Sed ex sola corruptione rationis, que procedit appetitus sensibilitatis in primo motu, et talis consensus dicitur delectatio, et peccatum veniale. Aliud est consensus in delectationem rationis, et iste est peccatum mortale, ut dictum est. Si autem ratio consentit in delectationem que fit per rationes divinas, hoc modo quia omne lege dei prohibitum est vitandum, et tunc dicitur esse peccatum in superiori parte rationis. Sed si delectatio fit per rationes humanas, hoc modo quia in quo tranquillitas adest medium virtutis est vitandum, tunc dicitur peccatum esse in inferiori rationis. Ad hunc procedit consensus ultimus, qui scilicet ponitur operis consummativus; tunc voluntas per se consummatur, quia si facultas adsit perficiendi opus ipsum, secundum legem consummatur opus in hiis que divina lege sunt prohibita. Peccatum est mortale consummatum. Ex predictis colligitur distinctio, quia delectatio duplex est, et voluntaria et naturalis. In delectatione pure naturali nec est meritum nec demeritum. Voluntaria duplex est, quia alia est in creatura et alia in creatore. Delectatio que in creatore est bona. Dicit psalmus: Memor fui dei et delectatus sum. Que autem in creatura est duplex. Quedam enim est propter deum et hec est bona. Sic sumitur hec delectatio pro opere rationis, non pro passione. Dicit psalmus: Delectasti me domine in factura tua. Quedam est contra deum, et hec similiter duplex, quia quedam est non contra deum sed [illegible] contra deum, et hec peccatum mortale.

De peccato veniali.

xlvij. Peccatum veniale multis modis est culpe. Nam in primis possunt poni primo sunt que venialia, postea mortalia. Veniale autem peccatum est, ut dicit Augustinus, quod licet [illegible] ad reatum pertinet mortis non gravat. Sed penam meretur que facile indulgetur. Peccatum veniale semper est ano

anolũtate . ul' amouẽte ul' pmutẽte ul' nõ cohibẽ
te. pctm̃ q̃ ueniale dr̃ tribus modis. primo dr̃ ex gnẽ sic
ocioſu dr̃ ueniale. Scd'o ex euẽtu sic, p penitẽtias de
mortali fit ueniale. Tercio qñ fiunt q̃dã ex infirmitate ul'
ignorãtia. que licet quãq; sint mortalia. tñ dicunt
uenialia ul' remissibilia p cõparatiõez ad pctm̃ q̃d' fit
ex malicia. q̃d est irremissibile. Scd'o ñ q̃d pctm̃ ue
niale nunq̃ mortale pot fieri. ita intelligit si intelli
gat' id' s' illud. q̃d' prius fuit ueniale fieri, i hoc n̄
ãdactu. neq; cõtrũ ad illud. maculã. Rõ huius est q
nulla res p̃t mutare spẽz suã. Pctm̃ ueniale i morte
fit dupl' s' ex pctõ. Veniam actus q̃ de se est d' gnẽ
uenial'. pot fi' mortal'. iiij' d' cãis. primo ex cõsciã qa
qcq'd fit cõ cõsciaz edificat ad gehennã. Et si fit cõ cõsciaz
erroneã. Et hec est iõ q' i pctõ duo sunt. s. adusio et
cõusio. Prima igitur indicat pctm̃ qñ auersio adue
q. ſ ueniale i cõusio ad creaturaz q. male. Quamuis
enĩ leuare calamũ d' terra dicat' leue. ul' indifferẽs, tñ
qñ cõ cõsciaz fit pctm̃ est q' spernit' bonũ icõmutabi le
et ita fit aduersio icreatore. Scd'o ex placẽtia. Vñ aug'
nullũ pctm̃ adeo ueniale est q'd nõ fiat mortale.
dũ placet. Tercio ex dispositione. q' p frequẽtez le plur
i uenialia disponitur hõ ad mortale. Et s' hoc intelli
d' ggg' vitasti grandia, vide ne obruaris arena.
hec d' q' sicut d' pluuijs minimis fiunt' ad mag'
sic d' minima scintilla fiunt aliquã magni ignis.
p ñ. q minima negligit paulati defluit. Quarto

expgssu. qu inslug' ueniale si no phiber' posse pgdi
ulius ad mortale, no qr ipm ueniale illud fiet mortale
s3 qr excepo occasionale fieret pgdiendo ad mortale
Jstud p3 in primis motibz que int' uenialia ponunt
s3 qn delectato conualescat. Item qd' sensus actus
ia pcc est mortale. differentia est it' pcc mortale 7 ueni
ale, qr peccatu mortale est uoluptas sui libidi
ie[n]tia. ē dn ul' eq° dco. Rectus ordo est ut bo
icommutabile p'feratr bono comutabili. 7 honestu
utili. 7 uoluntas di ppie uoluntati. 7 ro sensualitati
qn iste ordo puertitur, tc pcc committitr. Vltio. aliqs
ē ul' uiue sin pcto ueniali possit dn est illuc
uita uidendu est. ad qd' dd' est. qd' si loquimur
d' tota uita hois q puenit ia ad etate adulta
d' excellenti ac spali gra est qd' tal' sin pccu ue
niali sit. sicut uidetur btūs aug' dicc d bta virgi.
Si aute loquimur d' aliqua pticula p'scriptis inte
sic p' aliqd ee sin pcco ueniali. Jstud p3 p exo.
qr nauta pot' singula foramina nauis obstruere
ne aqua intret s3 no pot oia simul obstruere
ut aqua nulla intret. Vnd caritas q pfecta n'
facit qd' pcc ueniale no adueniat, s3 fac qd'
no durat. qadmodu caminus ignis no facit
ut gutta aque ei no apponatur. s3 facit ut
apposita cito extinguatur p'fecta eni caritas fac
latti illuminat hoiem, ut d' pcco ueniali doleat
7 peniteat qd' no facit caritas ipfecta. Vnd i
iupfectis aggrant multa uenialia. d' eff[ere]ntia
p q fit ad mortale maior disp°. pcci ueniali

.xix.

Effectus peccati venial' multiplex est. Primus est qa ad
penā obligat. nō ad dampnatē q prisse obligat ad pe
nā etnā. vl' purgatorij. vl' p̄sentis satisfacionis. sz ad
aliqm̄ illarū penarū. Quia p̄ istorū erit p̄sentis satisfaciat
hō leuit'. Sz p̄ istorū purgatorij punietur grauit'. p̄ istorū
īfernj p veniali punietur grauissime. qr etnalit'. si cum
mortali venialj decessit. Exemplū de hoc qd' in istina vnu quod
valet in uno loco sex dn̄. si duat' vltimus adhuc valebit
vnū solidū. Pena tn̄ illata in inferno pro mortali ve
niali incomparabilit' minor ē qm̄ illata ibidem p mortali. vn̄
solet dici qd' pena illata in inferno p mortali est sic soli
ditas p veniali. ibi est sic superficies illata p veniali
in purgatorio sic est linea. Illa p veniali in p̄senti est
sicut punct'. vn̄ sicut ista inter se sunt improporcionabilia
ita inter penas p̄dictas magna est differencia. Secundus
effectus qd' pcc̄m veniale aīam maculat et ponit talem
exemplū aliquando decingitur aliqua ymago itam ut videri
nō possit. aliquando nō sic ut obscuretur ut videri possit
s3 nō plene discerni. et nō p tale dicit' grauiter pcc̄m veniale
obscurat. s3 mortale obtenebrat. Et macula nō ista dr̄.
qd' in saluandis omne pcc̄m veniale delet in p̄senti gratia
finali. et hoc quantū ad culpā et nō quantū ad penā immo
illa soluet' in purgatorio. Delet quoque gratia finalis pcc̄m
veniale in ipa dissolutione corporis et aīe exigitur con
plexionis et sui status qm̄ nō sit mors quam aliquis
ad ad illud ducitur. p̄ hoc intelligitur vbi aug' q dr̄ qd'
in purgatorio fit absolucio a pena et nō a culpa. hoc

abantiqs dictu este. sz mo coit dictu e sentencie. qd pcc
veniale. hunc deficit amultis q qitu ad culpa et ipurg
torio purgat. qz ds dt de qbz dam peccato qd no remittit
nz i hoc seclo. neqz i futuro. qd exponit gg qd venia
lia remittunt in futuro. sz si intelligat qitu ad pena
tm. tc exposito gg nulla este. qz et mortalia ad pena
purgant q hic soluta no este. Quis effectus est qz
minuit fervores caritatis. Sicut aqua i igne proiecta
licet ignez no extinguat fervores tm illi tepat. Quart
est qz pra aie mopibz bonis laplat. sicut qi ponit
pondu sup equu nun erit pmpt ad ambulandu. Vi est
quia retardat a glia. qz lz q debet et posset statiz
post morte evolare cogit pp venialia i purgatorio
expectare. Videt eni ab aliquo fuisse deinde videbitur
donec solvat pprias minimu quadrate venia
liu peccatoru. Oz eni qlibz ita mundu esse ad ifrum
paradisi. sicut fuerat i innocentia baptismalia. Vij
qz bona celestis glie diminuunt. no de illa q ia debet
et q habemus i principiu reposita. sz q deberent si venialia
no fuissent. que medio tpre posset aliqua bona fieri. qn
illa sunt pvita. post pactu et venialia. Oz nos
opa quedam debent ad solutionez hi. debitorum
p que nobis debet esse cumulus eterni pmii. Viij effect
est qd venialia sepe sunt occo peccatoru mortaliu. et hoc
iij modis. Sz lubis sup ti. pre ubi dr qd actus q ex se
est venial. p sz mortal iij modis. hoc e i singulari
adutendu qd sic ad venilitate pcm veniale mortal
extinguit de sto dans peccandi cu voluntate i postiu

abstinendi. Sic q3 pct̄ veniale in p̄senti nō dimittit̄ nisi actu
v'l p̄posito detestetur. d' vij. viciis capitalib' capitulū .je.

xx. Peccatorū actualiū unū est initiū. dupl' radix. triplex fo
mitū. septiforme cap̄. Unū initiū d' supbiam.
iuxta illd'. Initiū omis pcti supbia. Dupl' u° radix est.
s. timor male humilians. ⁊ amor male accendens. tn̄ ois
timor ortū h't ab amore. nullus eni timet pdere nisi q
amat illud h're. Tripl' pcti fomitū est. s. tria. que sunt
in mundo. hec est cōcupiscentia. carnis. cōcupiscentia o
culorū. ⁊ supbia vite. Septiforme cap̄ est. s. in
uidia. supbia. ira. accidia. auaricia. gula. luxu
ria. Int' que sūt. v. spūalia. duo u° carnalia
Sufficientia u° vij vicior̄ sic pot' intelligi. Vo
luntas n'ra deordinatur. aut q2 appetit nō appetē
dū. aut q2 refugit qd' nō est fugiendū. Si p'mo
mō sic est supbia. aut exterius ⁊ sic auaricia. aut
aut interi' ⁊ sic est delectabile. ⁊ id delectabile. aut
est ad cōseruatōez indiuidui. ⁊ sic alimētū qd' appe
titur inordinate e' gula. aut ad cōseruatōez spēi
⁊ sic est coitus q appetit' ⁊ luxuria. Si aūt uo
luntas d'ordinat' q2 refug' qd' nō est fugiendū3
⁊ hec pot' ee' tpl'r. aut eni refugit p' pulsus iltarū
i val'. ⁊ sic est inuidia. aut p' instinctū irascibil'.
⁊ sic est ira. aut p' instinctū cōcupiscentie. ⁊ sic
est accidia. Ex hus p3. qd' iiij sūt appetibilia
p'm. ⁊ tres uiri p' quarū illunarū est fuga
jō, tn̄ sūt vij. capitalia pcta. pcta quedā
sūt q quiq3 publicat se ostendūt. Vl' quē dimittēt sūt

Quedam non solum quandam speciem boni palliata decipiunt vii
superbia. quisque dicit ad hoc volo preesse ut possim prodesse. ira dicit
non debent illata mala tollerari ne consuescant in futurum.
Invidia dicit alios bona non cupio ne in successibus
eleventur. avaritia dicit multa sunt congreganda ne
per inopiam conveniat furtum vel rapina. Gula dicit
adhuc est corpus cibis et potibus delicatioribus nutri-
endum ut sit forte ad deum serviendum. luxuria dicit
debet quisque ad libitum vivere et postea fortiter penitere.
Septem vitia septem vitiis comparantur vel equiparantur. Vana
gloria comparatur pavoni. Invidia cani. Ira lupo. accidia
asino. avaritia ericio. luxuria porco. Gula ur-
so. Alio modo comparantur vii. vitia infirmitatibus
vii. Vana gloria comparatur inflationi. Invidie le-
pre. Ira frenesi. accidia letargie. avaricia
ydropico. luxuria febri. Gula epilensim. Sep-
tem vitia christi passione curantur. capitis sui in-
clinatio curat superbiam. oris perunctio iram. apertio
lateris invidiam. portatio crucis accidiam. traditio
spiritus patri. odium eius ea, mutatio dispositio vestium crucifixo-
ribus. hec iniqua curat avaritiam. flagellatio lu-
xuriam. potatio fellis gulam. S superbia

xxi. Nunc dicendum est de vii. vitiis capitalibus et primo de
superbia. Ut ait augustinus est perverse celsitudinis ap-
petitus. Unde sic idem augustinus dicit superbia omnibus invidet scilicet
superioribus quia illis adequatur. superbia dicitur initium omnis
peccati triplici ratione. primo propter causam que invenitur in omni pec-

L

qr i oi pecco inueni' otept' dei. qui est q'du ca pecc. Ille
aut otept' est auersio a creatore q' i oi pecco e ubi preit'
bonu comutabile bono incomutabili. qr sicut ca
ritate alie uirtutes nich' sut. ita sin' supbia alia
uitia nich' sut. ab istia lx' sup, q habebunt gtiaz. qr
ds supbis resistit. humilibz aut dat gtiaz. con
nexu istu hi receptum si cecanu. ij. qr primu
peccoru fuit. lxx enim gnre peccauit dyab', in celo. q
primi ho i paradiso. secudo qr ex ea nascunt' alia
uitia. s. pri', q postmo d. lxx est mediate q immediate
sicut, habet, u, d' effectu uitioru. Est aut int' sup'
q uanagliaz dra. qr lz utrobiqz sit appetit' ppe ex
cellentie. tn supbus appetit e, magn' itia. s; ua
nagloriosus appetit more alioru appare' p lau
dez ex. Diuisa peccata dicunt' radices q uitia sunt
cause alioru peccoru. s; diuisis respectibz. Sup
enim di initiu. ppt tres cas. s' cupiditas. libido enim
dr. ca ois pecci. sicut a' aug' q lxx pp delectati
onez creature, que iordinate trahit aias z auertit
a summo bono, Est enim libido i proterua uoluntas cu
cupiditas — more iordinato ad creatura qua mouet' aia iuil'
ad lxx ut delectet' i creatura. Cupiditas e dr. radix
oium maloru. sicut dr ap'. q lxx pp, ca ca, sic libido
Est enim cupiditas amor iordinat' ad creatura. lu
xuria e s' cass'. dr. radix ois pecci, qr carnales
delectationes sut nob' nales. ad nales q, pmi
sumi q difficult' resistimus Innanis glie sut
vij. sut sibi c. s' gg' prima est inobedientia, qr uana

gloriosius in nullo vult apparere inferior quod fieret si faceret
mandatum. Secunda est contemptio. Quia vult magister cum clamore
et propter hoc apparere. Tercia est iactantia, qua quis clamat bona
sua ut laudabilis appareat. Quarta est ypocrisis qua
querit hominibus exterioribus apparere. Quinta est pertinacia
que facit suum malum vel dictum defendere ne cecidisse videatur.
Sexta est discordia, que omne dictum alterius contempnit propter
vanagloriam. Septima est novitatum presumptio, qua quis
nova invenit vel dicit ut laudetur. Quatuor sunt species
superbie quas Gregorius xxiii. Iob. Prima est cum homo a se ipso
existimat bonum habere quod habet. Secunda si desuper datum pro
suis tamen meritis accepisse putatur. Tercia cum iactat se
habere quod non habet. Quarta cum ceteris despectis singulariter
vult videri. Per primam et secundam speciem iniuriatur homo deo
[illegible] quia per primam ponit homo se totam causam sui boni. Sed ista
ponit se causam principalem. Tercia non solum iniuriat homo deo
in proximo. Quarta autem iniuriat homo deo in hoc quod non habet
Secundum [illegible] xii. sunt gradus superbie. Qui sunt curiositas men-
tis levitas inepta leticia iactantia singularitas
arrogantia. presumptio. peccatorum defensio. confessio simu-
lata. libertas peccandi. consuetudo. Nullus istorum sic accipitur
homo plus iniuriat deo et proximo cum debet esse par et deo cum
debet esse inferior. Sex primi gradus determinantur secundum iniu-
riam proximi cui debet esse par. Quatuor alii secundum iniuriam que
fit deo superiori. Duo ultimi determinantur [illegible] ad
iniuriam que deo immediate fit. Hec ideo dicuntur quia supe-
riores gradus [illegible] [illegible] immediate proximo
gradui autem [illegible] quod sit [illegible] [illegible] [illegible]
adiuvat. Primus est malus. Secundus peior. et sic de ceteris.
[illegible]

inuenit quod ultimus est pessimus. Unde iniuria que est
puris est pessima maior. Illa non que est in superiori
minor est maior. sed illa que est in deum est pessima. Sed minima.
pp quod et talis iste gradus ordinatur. Superbia multa
mala facit. Primo quia quod dei est usurpat. scilicet gloriam
vsa. Gloriam enim alteri non dabo. In bonis enim operibus
que facimus duo sunt. scilicet honor et utilitas. Sed primum
deus sibi retinet. Secundum nobis tribuit. Unde debemus deo sua
relinquere. Si ista prout nolumus spoliari. Secundo peccatores
unios impugnat. Superbia enim turris babel. quia usque
ad peccatores unios uel celestes debebat pertingere. Augustinus. Super
bia et bonis operibus insidiatur ut pereant. Unde superbia
inexpugnabilis est. sicut castrum malto munitum firmiter.
iii. Superbia gratiam dei hominibus nudat, Petrus superbis deus
resistit. et cetera. ii. Reg. Montes gelboe, nec ros, nec pluuia
ueniat super uos, Unde secundum naturam conuexum, non est
receptiuum. sed concauum. iiii. homines priuat deo. Hugo.
de sancto uictore. Superbia aufert mihi deum. Inuidia proximum
mihi. Ira me ipsum. Superbia deo est odibilis, prout terminus
sunt que odit deus pauperem superbum. et cetera. dominum impugnat.
quia uexillum inimici sui ponit in castro suo et deo
inuexillum xpisti. scilicet crucem quam semper homo debet portare, secundum
illud. Qui uult uenire post me. et cetera. homines
assimillat. Ipse enim diabolus est rex super omnes filios
superbie. Unde sicut deus de caritate. In hoc cognoscent
omnes quia mei estis discipuli. si dilectionem habueritis ad
inuicem. Ita potest diabolus dicere de superbia. in hoc cognoscunt. et cetera. homines
stultum demonstrat. quia ancillam emit et dominam uendit,

relinqt. Itē qᵢ magna ꝑ modico vēdit. laudē. Itē
qᵢ credidit se posse ꝺ'ꝑ ea sup. attingere. V. ꝺ ꝺ exis
nō potuit qᵢ sup remanere. Ixiez dicit qᵢ scan-
tes i altū de facili cadūt, ⁊ qui se claudit sb ho-
stio humili de facili ledit capud. de īvidia
xxij. Invidia ut ait Aug. odiū est felicitatis alie-
ne, vel ꝫ. Dam. Io. Invidia est tristicia de alie-
nis bonis. Dr. aūt invidia a nō videndo, qᵢ nō
pōt vidē bona aliena. Cuius displicētia boni
que est invidia pōt notari ꝑ visiōē, ītuorem
vl' extiorem. Sicut uult scā. Bn̄s Gg. dicēs, quē
qd nitēt fugimus igressū oculis vix videm'.
Quinqz hēt invidia filias. ꝫ Gg. Prima est odiū
qd est velle malū alicui ⁊ nolle bonū. II. Exul-
tatio i adūsis ꝑxi. III. afflictio ī ꝓspis ꝑximi.
IIII. Susurratio que est detractio latens. V. detractio
lxe aūt sic inaptō itendit melior apparere
illo cui detrahit. Invidia multa mala facit
de lumine cecitatē. qᵢ bona ꝑximi vidē nō pōt. Vñ
invidus cōpatur noctue ⁊ vespertilioni. Aug.
Oculis egris, odiosa est lux q̄ puris ē amabil'
& iuta morti. Pennis vitā fortiū roborat ꝑximo
lorū negat. Vñ invidus cōpatur lebricanti. Cui
⁊ boni cibi sūt qᵢ. Et qᵢ tā bonū est deus qᵢ ⁊
de malis bonū eligit. ꝫ cōª. isti tā mali sūt qd
de bono malū eligit. Itē divina bonitas omia
bona sua cōmunicat. isti nō nō. Itē deo placet
bonū hoīs ac malū displicet. isti aūt cōtrario bo

83

et non putatur. Unde sicut omnia munda mundis. ita immundis bona co
cooperantur in malum. Unde tales convertunt aurum in cuprum. gra(nu)s
lilium. granum in paleas. vinum in aquam. mel in fel. dulce in amari-
tudinem. gaudium in merorem. rosas in paliurum. balsamum in sanguinem.
electuarium in venenum. Unde talibus maledicit ysaias. Ve qui dicitis
bonum malum. et cetera. Stultum efficitur. iuvenis cum eruat. qui sibi
vult id esse unum oculum eruari. quod et alium sibi eruatur. sic facit
mundus et dyabolus qui per hoc quod alius mundatur vel magis non
cernit. auctorem suum torquendo ledit. Item. Vitam mundi in omnibus
civitatibus aures et oculos habent. ut de omnibus peccatibus
torqueri(n)t. primum fraudulenter decipit. Unde mundus com-
paratur cani. qui blanditur infantes et mordet a tergo. Item
qui osculo christum tradidit. Item homini perfido qui ledit hominem
qui numquam molestavit eum. de ira.

xxvij Ira ut ait augustinus est ulciscendi libido. Secundum cassiodorum
ira est motus animi concitatus ad penam. Hec est diffinitio ire per
virtutem non per celum. De qua et hic agendum. Ira igitur duplex habet
esse. scilicet esse virtutis et esse moris. prout ergo deordinatur ab optimo
habet esse moris. quo etiam est. quia ira non est peccatum. ira est penam pas-
sionis. sed pena. Sed cum hoc dicat quidam passiones actionem
per quam deordinat hominem et contra deum. et contra proximum.
vult experiri aliquid indicatum quod non debet. nisi dedit expectare
vel audire sibi dato constituto. Ultra quia quis tenetur re-
mittere iniuriam in magnos peccanti. Notandum. iuxta distinctiones
que ex minima solent oriri tria. Primum est racor in affectu
secundum est racorem signum in effectum. tertium est actio contra iniuriantem.
Primum tenetur quilibet statim remittere et si non egerit. Secundum
tenetur remittere ne videatur peccati. in peccato cuidam fraudari
caritatem suam. Tertium non tenetur remittere. Sancte nolumus etc.

ille cui facta est iniuria. debeat amiciciam querere. Sciendum quod
duplex est debitum. primum est accusatoris sine quo non est salus
Secundum est perfectionis. Quantum ad primum debitum tenetur quis reconci
liationem querere. Sed de secundo dicit Criso. quod talis debet reconcili
ationem querere. ut duplicem coronam consequatur. Unam quia
iniuriam passus est alteram quia prior rogavit. Deinde ponit
tria gradus, scilicet iracundie. cum dicit omnis qui irascitur fratri suo
reus erit iudicio. Qui autem dixerit racha. reus erit consilio
Qui autem dixerit fatue reus erit gehenne ignis. Deinde huius
dicendum ubi sunt gradus culpe. sunt et ordo pene. Unde ira
te sine voce ira iudicio. Ira cum voce consilio. Ira cum ser
mone contumelie. gehenne ignibus mancipatur. Secundum
Aug. In prima est ira tantum. In secunda ira et vox. In tercia
expressio derisionis. Dicit autem Greg. quod iudicium est
discussio. consilium sine diffinitio. gehenne ignis sen
tencie exsecutio. Nota quod reddere malum pro malo est flagi
tiatis. sicut ioab qui interfecit abner. Secundum interfector fratris
sui. absalon. Sed reddere malum bonum pro malo, est perfecti
onis. sicut fecit stephanus. qui pro inimicis oravit. reddere
bonum pro bono est equitatis. sicut fecit ma alluci qui
mardocheum honoravit. Filie ire secundum Greg. sunt. vi. prima
est rixa. hec est audax voluntas vindicandi iniuriam
factam. Secunda est timor mentis hec est voluntas vel vin
dicandi, fugiens adversantem propter existimatas iniuri
as. Tercia contumelia que est voluntas se vindicans per
exprobrationem malorum. Quinta clamor se vindicans incer
ta, ando vocem, prorumpentium ad aliorum aures pervenientis
Sexta est indignatio que est voluntas se vindicans per signum

molestie exterius declaratum. vi. Blasphemia que est uo
luntas se uindicandi per obprobrium. de ut scis illatum. ex qua
uenit multa mala. hospitium. s. s. turbat. gg. dum ira
animum pulsat, sancti spiritus hospitium turbat. Nam. sicut i
pace factus est locus dei. sic in discordia, locus dyaboli
tales enim sunt mendiciarii contra dei. ps. Incenderunt
igni sanctuarium tuum in terra. Vii isti similes sunt draconi
qui emittit ex ore ignem. Cum quod dei est sibi usur
pat. Tal. sibi uindictam. apo. mi. uindictam et ego retribuam
Tal. facit se uindicare. et dum uult esse tortorem. Sic dic.
aug. dicit cum malus iocundatur suis. quia occide
malum inimicum meum. Respondet ei deus quem uis. ambo e
mali estis. immo talis uult esse actor et uidens in eadem
causa. Stultum demonstrat se qui pro eo suum mittit gla
dium ut ledat tunicam inimici. Immo si sapiens faceret
prius se de ipso uindicare deberet. Iram prelatus aduer
sus iram suam pruritum assumendo lima purgationis
conuertit in rubiginem depurationis. adversitates que
debent a peccato purgare. per impatientiam magis inclinat.
et fornax tribulationis mutat eis aurum in cinerem
et flagellum ex grano facit paleam. Qui iram suam con
tra bit in uindicto sunt cum deo inseparabiles. quod dicit, nud
fui et non operuistis me, quod dicitur est istis qui
non solum nudos non uestiunt. sed et uestitos spoliant.
Bellum contrarius mundi. et dyaboli. contra instat. Sed qui sapi
entes sunt ledunt minores grauius. pro minoribus que
imminent. mala faciunt commutationem. quia auferent
pallium bone fame. dant tunicam innocentie. Item

Remedia ire sunt. silentiu obseruato. p[ro]u[er]b[iorum]. Cu[m] defece
rint ligna extinguetur ignis. p[re]terea sicut ex co
llisione duoru[m] corporu[m] elicitur ignis. sic ex ra
mans ubis aliquoru[m] ira. ex illud respo[n]sio. p[ro]u[er]b[iorum].
responsio mollis frangit ira[m]. s[er]mo durus susci
tat furore[m]. id[em]. qi. q cani. caruib[us] .n[on] c. d[omi]nice p[as]
sionis co[n]sideratio. Gregorii. Si passio d[omi]ni ad me
moriam reuocet[ur]. nil adeo duru[m] q[uo]d no[n] equo a[n]i[m]o
tolleret[ur]. hoc significat in serpente. ubi respici
entes serpente[m] eneu[m] sanabant[ur]. p[ri]mu[m] tollerantie
iracu[n]dio. s[ecund]u[m]. gg[regorii]. co[n]sideratio p[ro]p[ri]i minuit ui
flagelli. d[e] accidia. 19.

.xxiiii. Accidia est de uirtutu[m] laudabili exercitio uniusq[ue] ho
minis languida deiectio. ite[m] alia diffinitio. accidia
difficultas. de p[ro]p[r]iis uirib[us] et auxilio dei in plendis
ardua. duo no[m]i[n]a sunt huius uitii. s[cilicet]. tristicia. horu[m] aute[m]
nomiu[m]. hec est ro. qui isto pecco. est co[n]fusio a speciali
bono q[uo]d extimat[ur] g[ra]ue sicut regnare. et h[abe]t. et io
h[abe]t. d[icitu]r. tristicia. est ibi co[n]fusio ad cautuaz. s[cilicet]. ad q[uo]d e[st]
que extimat[ur] leuis. et io h[abe]t. d[icitu]r. accidia. patet
ex his q[uo]d hoc uitiu[m]. q[uo]d uocatur tristicia opponit[ur]
leticie spirituali. que est ie[x]ercitio spirituali. s[ed] ut .p[ri]
uocatur accidia opponit[ur] fortitudini. que co[n]
sistit in aggrediendis arduis et sustinendis ad[uer]
sis. accidia noiat[ur]. ab acci[di]. q[uod] p[er] ea. a[n]i[m]a h[abe]t
tediu[m]. de oi spirituali difficili. accid[ia] h[abe]t. gg[regorii]. vi. h[abe]t
filias. p[ri]ma uocat[ur] malitia. que est s[ecundu]m aug[ustinum].
uolu[n]tas machinandi malu[m] alicui. Cu[m] q[ui]s im

alii. tertio nascitur et postea instatur. Secunda est desperatio. quia diffiden-
tia meritorum. mater est diffidentie peccatorum. ex quo vera contri-
tio. iii est pusillanimitas. que nascitur ex diffidentia pro-
veniente ex consideratione proprie infirmitatis. vel operis ar-
duitatis. iiii. Rancor qui est inveteratum odium. Sicut enim ex
caritate sunt opera bona. ex quibus est confirmatio caritatis
Ita ex contra accidia. Ex accidia non est vetustas ue. Quin-
ta torpor circa precepta. id est quedam impersuabilitas propter quam
homo non potest induci ad executionem mandatorum dei. vi.
vi. evagatio mentis circa illicita. hec autem evagatio quinque
est particularis. et certam habet materiam. et sic convenit omnibus
vitiis. quinque est generalis et incerta. et hec est proprie evagatio ac-
cidie. quia enim absortus est tristicia. non habens ipse ut delectetur
evagatur ad omnia. querens delectationes. Ex accidia
eveniunt multa mala. preceptum dei negligit. Gen. i. Sudo-
re vultus tui. vesceris. Maledictionem incurrit. Ex. de
ficu quam deus maledixit. quia folia tantum habuit. Dominus semper
accidiosis contrarius, in creaturis inanimatis, sicut in sole et luna
qui cotidie mane surgunt et perficiunt cursum suum. Idem
patet in creaturis animatis, sicut sunt arbores et herbe. que
licet in hieme nude sunt. tamen in virtute suat. et tempore suo
reddunt ad consueta. Idem ostenditur in sensibilibus. proverbia
vade ad formicam o piger. et est pretiosum tempus perdidit. quod
eo pretiosum quod est, brevi hora posset quis optinere veniam,
gratiam et gloriam. Ec. iii. s. v.u. nil vilius reputatur. quia dicunt
homines ociosi, venite deducamus tempus. Spirituale lucrum negli-
git. quia qui non mercatur in nundinis, postea non habebit
propter frigus, piger arare noluit. et est laniuta minorum

collac' pu. p agrū hoīs pigri transiui. ⁊ ecce totū repleuerat urti
ca. ⁊ cooꝑuant sup faciē eī spine. Nō. qd aqua corrūpit
qete. ⁊ ferrū ɋthit rubiginē. ⁊ porcus mactādus pmittit
ingere pinguescē. locum dyabolo pparat. q2 hō ociosus est
qi pluuinar dyā. ⁊ ollā tepidā musce libent' īsidūt.
que feruentē fugiūt. ⁊ teptationib; patet. Vñ legitur ī
collaconib; patrū. qd monachū uni demon pulsat ociosū
innū. Est eni hō accidiosus. q. urbs patens. ⁊ absq3 muro
rū ambitu. ⁊ qi lignū positū ad sagittā. Mores pūtit q2
uult metē ⁊ nō seminare. Sicut catt' q libēt pisces cap
comedit. s3 eos nō libēt capit. Sen. incertū est in quo loco
mors te expectet. io tu illā in oī loco expecta. Infir fodiē
te3 nō repulit. q2 mors fur est. qa cotidie tollit unu3
allecē. ⁊ unū diē3. Ost si sciret pr fa. Receptaculum
sordiū se facit. Ber. Omium teptationū sentina est oci
ū. Ipm eni est occasio luxurie. Re. tpe est eo tpe quo
solēt reges ad bella pcede. Item occasio est nugarū.
Act. athenienses ad nichil3 uacabāt. ⁊c. Ite ocio curio
sitatis. Th. curiositate ... Stultitiā suā ostēdit
qui tonitrua audiens nō surgit. Tonauit ꝯ xpc iā nunc
in pdicatione. Tonabit ide in iudicio. Ite stult' est qui
inmūditiā d' oculo suo nō eicit. Ost Stulte eice trabē
d' oculo tuo. ad celestia uenire negligit. quia ad locū
in quo puenīet. q2 unū pedē mouet hodie. ⁊ aliū post
annū. Sic ꝗ illi quorū motus est pes intellc̄. ⁊ nō pes
affectus. cū tn sit affectib; ambulādū d' auaricia

xxv. A Auaricia est ut ait tulli' inmoderatus amor hnd.
Item auaritia ut dr Ber. est quarūlibet rerū ina

sabilis, quia inhonesta cupido. Avaritia enim secundum apostolum dicitur ydo-
lorum servitus. quia homo avarus exhibet creature quod debet creatori
scilicet fidem spem et dilectionem, hec enim avarus exhibet pecunie. Iusti-
nus: spiritualis resplenduit dum quis vilissime amorem suum exhibet
pecunie que de terra tollitur quia natura in ima ordinavit. Dicitur
inerte quod avaro nil scelestius, et hoc est propter quatuor. Primo
quia omnia fere scelera per avaritiam perpetrantur. ut furta
homicidia. periuria. et cetera. Secundo quia contra legem nature est. lucas. Quecumque
vultis ut vobis faciant homines. et cetera. Tertio quia contra legem scripturarum
luc. Estote misericordes sicut et pater vester et cetera. Quarto quia contra
legem universalem. que est in omnibus rebus que compellit se dare
avarus non, quia captivas detinet res. ut se communicare
non possint. Sed nota quod augustinus licet thesauros congregare.
Non quod thesaurizare expedit avaritie. absque omni
intentione necessitatis, proprie vel aliene. et hoc modo thesauri-
zare omnibus est prohibitum. Alio modo est thesaurizare ex
prudentia. et hoc vel ex consideratione necessitatis. et sic
conceditur parentibus secularibus ob necessitatem filiorum
alendorum. vel educandorum, sed filiarum coniugio tradendarum
non dicandorum. secundum privato modo et statu persone. vel thesauri-
zare ex consideratione publice utilitatis. scilicet regni defen-
dendi. vel cultu dei ampliandi. et sic concessum est regibus
thesaurizare, personis non ecclesiasticis. propter nunquam thesau-
rizare licet, licet contra pecuniam tenere intentione evadendi.
dum esse, hec non ut sunt, sed ut exigit. Expeditur patet
quod duplicatur potest esse amor pecunie temporalium. scilicet vel inanis
vel superfluus. et primum prohibet deus per sacram scripturam sollicitu-
dines. secundum prohibet thesaurizationes. Ex avaritia
sequuntur multa mala. primo quod a domino maledicitur

sepe eger

Aug. expleditur dispensator auarus cui languo est dns. Jo.
auaro deest tam quod habet quam quod non habet. Bulstinus mercator est, qui re
gnum celorum. immo ipsum xpm uendit, pro paucis den. et in hoc sepe pe
ior est auarus hodie quam ipse iudas. qui pro xxx den. ipsum xpm uendidit,
ille autem pro uno den. eorum cum locat quia diuitie acquiruntur
cum labore. possidentur cum timore. amittuntur cum dolore. Vnde
ipsi auari laborant et alii labores eorum intrant, scilicet fures, uel la
trones. uel etiam mali filii. Isti similes sunt aranee, que fac
tam telam pro capienda musca. et se ipsam euacuat. Vnde sufficit
aug. Naufragium fugit. et cum quo plurimum amplecteris. Vnde
Socrates, proiectis massis argenti in mare dixit. mergam te ne
mergas me. Jugnat Exo. Filii israel seruiebant in luto
et latere. Excecat ex illo qui fuit excecatus in luto primo.
cor dilacerat. Vnde diuitie spinis comparantur. Insatiabilis est
Vnde comparatur sacco pertuso et inferno qui numquam dicit sufficit.
et mari cum omnia flumina influunt. et tamen non redundat. et ydropico
Filie auaritie secundum Greg. sunt vij. prima obduratio cordis. et
fit obmittendo, ista filia uocatur ysidorus inhumanita
tem. Secunda. uiolentia. hec fit nocendo aliquem palam. pro mala
facta. quam uocat ysidorus rapacitatem. iiij. inquietudo, hec est
cum appetitur lucrum. iiij. periurium. quod sepe incidit in empti
one et uenditione. v. fallacia. pro ut decipientibus in
occulto. vj. fraus. hec est deceptio perfecta et hec in
presentia illius qui decipit. vij. proditio. que est idem quod
deceptio. que fit in absentia decepti. de gula.

xxvij. c. Gula est ut dicit aug. est immoderata cibi
auiditas. Item Gula est uorax edacitas ne

eminus non contempta. Quinque modis peccatur contra gulam ut dicit Gregorius. primo cum quis horam comedendi prevenit et hoc fit per impatientiam expectandi tempus debitum. ii. cum quis querit cibaria preciosa et delicata. de quibus Ovidius. est virtus placitis abstinuisse bonis. Sic contra hoc fecit dives ille qui epulabatur cotidie splendide. iii. Cum quis mensuram excedit nimis comedendo. Sciendum est quod triplex est modicum et mensura debita. aliud excessivum. Unde mensura non consistit in cibi quantitate. sed in comedentis qualitate. Secundum tamen quendam sapientem ieiunium non compensat post modum comedentes superflua. Sed quid est hoc nisi dicere, qui dat duos obolos, pro uno denario. iiii. Cum nimis ardenter ac festinanter quis comedit. non enim usus ciborum, sed concupiscentia in culpa est seu in vitio. v. cum quis nimis studiose cibaria sua preparat. Unde Bernardus: non sapores sed fames excitet appetitum. In omnibus huiusmodi sumenda sunt, non que voluptas. sed que requirit necessitas. Contingit enim peccatum etiam circa diminutionem cibi. sicut superfluitatem. Filie gule, sunt v. secundum Gregorium. scilicet scurrilitas. quia gula movet ad verba scurrilia. Secundum. multiloquium scilicet detractio. vituperia. et alia verba turpia et inania. iii. inepta leticia. i. lascivia carnis. sive gestus corporis inordinatus lasciviam intus demonstrans. iiii. immunditia que solet provenire ex gula. ut est vomitus et eructationes fetide. et luxuria. v. Hebitudo sensus. i. obtusio ingenii. Gula duobus completur scilicet comessatione et ebrietate et proprie loquendo, parsimonia opponitur comessationi. Sobrietas

nō ebrietati. Gula nocet multipliciter. d' paradiso eiecit adam
Spūalia bona pdit. exēplū i esau. q pabo uendidit genitura
d' ylolo locū ppaīat. euangeliū. Mitte nos in porcos. tā
tū q se malat. pū. Seruū q delicate nutrit seruū suum
sentiet cū contumacē. luxuriā inducit. exēplū d' loth. Iōi
adūm ppiat. ex. in iohe bap̄. qui ingiuio periit. iduc.
mortē necē. pū. ppt crapulā perierūt multi. Gū. Qua
aiqz hora comederitis. z c. Inducit mortē culpe. ap̄s.
uidua in deliciis uiuens mortua est. Induc. mortem
gehēne. diues epulo sepult' est in inferno. Remedia
gule sūt. iij. pmū est spiritualium ciborum degustatio
q2 nō in solo pane uiuit hō. z c. ij. future carnis necē
consideratō. ƺo facile contēpnit oīa q sep cogitat se mo
riturū. iij. crucis xpi meditatō. luc. hō qdā fecit c̄ena
e. famis xpi. z suorū meditatō. z pēsatō. Ieron. Recor
dare paupertatis mee. absinthii. z fellis. d' luxuria.

.xxbij. Luxuria est eximmundis desideriis uenereis lubrica.
uitis q corporis. prostitutō. Item luxuria est libidinose
uoluptatis appetitus. z hic intelligas appetitum q est ex
consensu rōnis. q2 tal' appetitus est mortale peccatum. dr. q mortale
peccatum. qn rō nō cohibet hūi appetitū cū posset. Diffe
rentie luxurie sūt octo. pma est fornicatō. q est soluti
cū soluta. ij. est meretriciu. qd' fit q'. uaga plibidinez
cū diūsis peccando. ul' cū publice uenali oquilando.
iij. adulterium. quo coniugalis thori uiolatr. iiij. stru
pū. quo uirginal' integritas corūpit. v. sacrilegiū
quo continentia deo sacrata ledit. ut in religiōe z clericis i
sacris ordinibz. z huius cum scuiuc notiū celsitatis. vj.

incestus quo violatur consanguinitatis vel affinitatis vel
compaternitatis coniunctio. vii. peccatum contra naturam, sicut sodomia
quo naturalis usus coeundi pervertitur. Notandum autem quod aliud est
contra naturam speciei, aliud contra naturam generis. Primo modo omne peccatum mortale
contra naturam est, quia irrationabili creature communicat [illegible]
contra omne peccatum. Sed secundo modo peccatum sodomie est peccatum contra naturam
quia non solum in homine, sed et in brutis diversi sexus in coitu
conveniunt. Unde si alio modo fit contra naturam generis est. viii. est
libidinosus coitus coniugalis. qui multiplicatur [illegible]
alius vocatur dei, alius fragilis, alius impetuosus. Vocatur
dei templum qui fit causa prolis ad cultum dei. vel causa reddendi
debitum. vel causa fornicationis vitande, non in se sed in coniuge.
Primus est pietatis, secundus iustitie, tertius continentie.
et in his nullum dicitur esse peccatum. fragilis qui fit causa delecta-
tionis, et iste distinguitur, quia si amor illius delectabilis
preponitur deo mortale peccatum est. Si non preponitur veniale est.
Impetuosus qui ex sola libidine provenit, in quo metas
honestatis coniugis transcendit, quod fit quinque modis.
primo causa faciende libidinis [illegible] vel additias. ii.
cum fit contra naturalem modum. iii. cum fit tempore prohibito. iiii. cum
accedit ad pregnantem vicinam partui. vel que est in fluxu
menstruo. Filie luxurie secundum Gregorium sunt viii. Prima est
cecitas mentis, quia se ducit, quia in opere luxurie tota
ratio absorbetur. ii. inconsideratio mortis et futurorum. iii.
inconstantia. scilicet ad agitandum et desiderandum nunc istud
nunc illud. iiii. amor sui. scilicet quo aliquis desiderat
longam vitam. ad hoc ut compleat voluntatem suam. v.
precipitatio qua quis currit ad peccandum exponens se pe-
riculo mortis pro luxuria facienda. vi. odium dei quia

quod sic quia deus subtrahit ei gratias quas prius eos quos sentit carnis delitias
ad quas sic declinat luxuria. vii. affectus presentis seculi. scilicet
appetitus honorum. diuitiarum, sanitatis, fortune. quia hii, per que
luxuriosi finem suum sequuntur. viii. desperatio futuri seculi. que
est diffidentia glorie. ut uenire consequitur. et hec est filia luxurie
consumatrix ¶ Luxuria nocet multipliciter. deo est contu
meliosa. quia templum dei inquinat. demonibus placita. Job.
Sub umbra dormit in locis humentibus. Sibi ipsi nociua
apostolus qui fornicatur in corpus suum peccat. proximum scandalizat
osee, capitulo ebus iacuus speculationi. et uitae ex parte sua super
mortem, dicitur proprie dispergat. ii. Regum. non recedet gladius de
domo tua. hec dicit ad dauid. pro bersabee ex vilissimo
carnis subdit se scilicet carni. et sensualitati. Genesis. quia audisti.
Sapientiam infatuat osee, vinum et mulieres auferunt cor.
Remedia luxurie sunt occasiones fugere. Job pepigi
fedus cum oculis meis et cetera. prouerbiorum. Qui tangit picem coinquina
bitur ab ea. Ecclesiastici. Qui tenet eam quasi qui apprehendit scorpionem.
Ordinatis extrema cogitare, prouerbiorum. Fili memorare nouissima tua. et in
eternum non peccabis. Osee non presumere quia dauid sanctior dauid
sanctissimus Salomon. sapientissimus. Samson fortissimus
fugere se ceperunt, Jo. super aliquo loci. et cetera. Carnem domare.
Ecclesiastici. hoc genus demoniorum non eicitur, nisi oratione et ieiunio
temptationi impetu resistere, Genesis. ipsa conteret caput tuum.

xxviii Omnia peccata predicta quamuis sepe sint peccata, non tamen
sunt sepe mortalia. Unde uidendum est qui unumquodque sit
mortale uel qui sit non ueniale. Vana igitur gloria ex genere est
ueniale. quia generaliter opus sumitur ex obiecto vanum a se

nō est obiectū pcti mortˡ. sȝ venialˡ. Sꝫ cū vana laus
sit hic pcti obiectū. pȝ qꝫ nō est sēp mortˡᵉ. mortˡᵉ tn̄
est cū vanagl'ia mortˡ. dupl'. scilꝫ rōne finis ꝑ qꝫ laus
appetit̄. Opꝫ tale est, quale est fis. ꝑ qꝫ appetit̄. Itē aliq
in quo laus q'rit̄ contra pcm̄ ḡ dē. est qꝫ quadruplex
sunt laus appetit̄. primo ꝑ imitādū malū īsumme
sicut Samuel se laudauit. j. R̄. 12. ꝯ. ꝑ utilitatē aliq̄
spūales. ut est gl'ia dei ul' edificatio pxi. sic pau
lus cōmēdauit. ii. ad Cor. ii. ꝑ lucrū audientē. sic
phariseꝯ. q deuorabāt domos viduarū simulātes
longa orōnes, ut. ꝑ actū uel pcti. sic qui gsla
uduri mulo. ex qꝫ veniale ē laudē delectē. primū
est prudētie. ꝯ. Caritatis dei ul' pxi. Et qui est pcti
mortˡᵉ et idē intelligendū est quācūqꝫ pcti mortˡᵉ
mt̄ finis alicuius opis. ul' est veniale **Sequitur**
sa cā. qr vanagl'ia pct̄ sit mortˡᵉ. s. rōe opis. p qꝫ laus q'rit̄
hoc ā, pot̄ fieri cōplicat̄. Quia laus pt̄ fieri aliqñ p opa illicita
qñ p opa esse indifferētia. qñ p opa uirtutū. Si primo m̄.
sic est tale pct̄. q'le est illud illicitū. s. mortˡᵉ ul' veniale. Si
s'o m̄o sic est pct̄ veniale. vt hīc diuitias. ul' vestes pci
osas. Cū abusu taliū in laude uirtutū. Sȝ tn̄ sūt talia d'
se ordinata ut sit d' se actꝰ pcti mortalis, sicꝫ qꝫ mulier
cū ornatu meretricio ad capiendas aīas pparat. ul' si sēp
aliud est illicitū ex ꝓhibitione sup'ioris. ut tornamēta q
huic cū accidit preceptū etc. sic sūt pctā mortalia. Sȝ
tertio m̄o si laus quer'it̄ p opa uirtutū. hec est duplex
ul' qr appetitꝰ laudis adiungit̄ opi uirtutis tāqȝ iā de
sic cōtingit meritū ul' p'dicatione. quiqꝫ tn̄ est veniale
ul' laus est finis pncipalis. ꝓsequit̄ opi uirtutis. opi

o panti ita qd' ibi cōstituit finez ultimū. ⁊ sic ē mor.
qr tē inhereat ei. ut fini ultimo. Nō. qd' mai' pecc̄. est
gl'ari de bonis spūalib3, q̄ d' bonis tpalib3. qr minui
tur mortuū. eo qd' minus appāret. ex q̄ tpalia. In
uidia exclusiue est pecc̄. mor[tale], qr cū inuidia exgite
suo sit pecc̄. Sc̄dm remigiū sic dolor d' alieno bo.
giatur que est caritati. que nō emulatur. s3 congaudet
ueritati. j. cor. Caritati uō nich' est gīuz, ut simor. pc
catū. Tn̄ l. qd' exgite est pecc̄. mor[tale], pōt. ee ueniale
iq̄tū ul' pmo motu cōsistit, ul' ex sua roē tēhitur.
Dolor eīg, d' alieno bono est quadruplicat'. qd' est l'
put est in pmo. pmus mot' est cōtrā uenien̄s. sicut q dā
nāli' mundi i sūt. ⁊ hec nulli est peccm̄, cū nullo mō sit
in potestate nr̄a. Vl' sc̄o. pmi mot', qn̄ s. appetit', sn cō
pleta delibatione, tali passione afficit'. ⁊ sic est pecc̄.
ul' gaus uolūtari' delibatione. ⁊ sic est pecc̄, mortale
ul' tenit' pntentioē ex suaz delibationez seu roēz. l'.
qn̄ dolor d' alieno bō. surgit cōtrā bona. Sicut dolet
aliqs d' bono tpali alteius. qr uidet illud reducdūre in
detrimētū aīe illi'. ul' ī in detrimētū cōitatis, ⁊ talis dolor
bonus est. q̄ magis est appetendū. Nō uō qd' p dolorez
boni cōphendit' Gaudium d' malo qd' ex eo causatur.

Ira ex suo genē peccm̄ est mor[tale], qr s' cassiodorū Ira
est aī motus cōcitat' ad penā, puocati iferendā. Tal'
aūt motus gīat' caritati que nō irritat' n̄ cogitat
malū. j. ad cor. Ira uō ul' d'. uā cceli que est detestatō
uiui. ⁊ hec nō est peccatū. s3 est pfectionis. pot' ī s.
qs phuc modū irasci. Sic̄. dicit glo. sup huc locuz
irascimini ⁊ nolite peccare. Quid iqd hō puniēs.

nisi hō nascēs ē. uł' dicit remissionem affect' ēca p̄ximū p q
hō nō dolet d' malo p̄ximi. nec gaudet d' bono ei. Sz est in
deffect' ei. ⁊ sic nō est mortale. Sz est imp̄fectio caritatis.
uł' dicit actualē impatientiā absq3 appetitu uindicte. ⁊ tal'
mot' q̄ deliberatiuus est ē ueniale pctm. q2 ht ip̄letā rōem
uē. Sic p3. ex sup̄dicta diffinitione. uł' d' impatientiam
cū appetitu uindicte. ⁊ hec est tp' qnq3 cum est anā ut inna
bacorruc in qbz ē p̄hīn. cōtinue mordet nā. pp qd' semp
sūt turbulenti. ⁊ sic nullū est peccatū. cū sit morbus.
uł' mot' nāl'. Qnq3 est ab appetitu indeliberato ⁊ tc est ueniale
sicut ⁊ alii p̄mi motus. qnq3 est a uolūtate deliberatiua
⁊ tc est mortale peccatū acci dētalit', ex suo gn'e ē peccatū
ueniale. Q. d' s' augustinū accidia ē tediū interni boni. hec
est nō opponitur caritati. s3 d' diminutione feruoris
caritatis. in qua cōsistit omē ueniale. Istud ergo tediū
uł' est motus nālis. ⁊ sic est nullū pctm. uł' est appetit'
cōtristati d' ope laborioso spūali ⁊ sic est ueniale. qnuo
q̄ iste appetitus sit deliberatiuus q2 ofsius inueniale nō ē
nisi ueniale. accidentia uō sicut dictū est exigue. ⁊ p̄se ue
nial' est. Vł' hec tediū redūdat in obmissione eorū q̄ sūt
necciā saluti ⁊ tc est mor^le. Si aut' tediū i° ex omissiōe
boni. ⁊ difficultate agg̃andi bonū dūc. in desp̄atiōe
tūc iā accedit i pctm ispm sciri. ⁊ sic tediū i°. ita cesar
qd' q̄ ducit in tediū uite. in tm qd' initiat s' manua tc
iā similis erit inde qui laqueo se suspēdit. Auari
cia s' tuliū. est immoderatus amor habendi. hec igit'
aut cōsistit in appetendo. uł' in acqrendo. uł' retinendo
Si p̄mo mō hec. v. modis. p̄mo q2 appetit aliena
appetitu cōpleto. qui pcedit mo p̄ si eēt facultas. sic
est mor^le. pctm. Scdo q2 appetit illicita uolūtate ōplecā

vt si q̃s indignu᷒ conatur bn̄ficiu᷒ ecclesiasticu᷒ ↄ̄sequi vł ad ipi
sa. Sic itm̄ est mor'le. Tercio si appetit talia sing̃ aliena siu̇
illicita cu᷒ volūtate ↄ̄ditionata .i. si posset h̄r̄e sin̄ offensa
dei, ac inuria p̄ximi ↄ̄ tn̄c vł nullu᷒ vł veniale pcc̄m est. Siue
actualiter, taleᷤ ↄ̄ditioneᷤ addat, siu̇ habituali. cu᷒ intedat
q̇nq̄ato. si simplicit' intēdit h̄r̄e sup̄flua. ↄ̄ hoc appetitu su
ffocat e intēt ↄ̄t'ra sui ↄ̄ ↄ̄sideratioẽ diuinorū. ↄ̄ hoc est
peccatu᷒ mor'le. V. Si sup̄fluo amore ilherët tp̄alibꝫ, tn̄ it'
dei amoreᷤ. hoc est veniale. Si a' auaritia ↄ̄sistit i' acq̇rendo
hoc est tp̄liciter. vł q' acq̇rit res iniuste quocūq; m̄o. ↄ̄ tn̄c mo'le
vł acq̇rit res p' tale op'. aut arteᷤ. ad' officiu᷒ q̃d' ip̄e mortale
peccm̄ est. Si ↄ̄ eēt sin̄ lucro. ↄ̄ tn̄c est mor'le. vł cōq̇rit talia
p' opa illicita q' est veniale pcc̄. V' cum q̃s v'ba ociosa
cōpōnit, ad lucru᷒ tn̄ honestate salua. ↄ̄ hoc est veniale
nisi aliq̃s pp̄ delectatiōeᷤ dissolutionis totalit' dēt se
talibꝫ. Tunc eni᷒ est mor'le pcc̄. dico a'. pp̄ delectationem
Quia si aliq̃s pp̄ necessitateᷤ p' talia sustentatioẽ ē cō
quirer. Cu᷒ aliaᷤ arteᷤ lucrosaᷤ nesciret nō reputarem
eu᷒ i' statu dāpnādoru᷒. ¶ Si aut' auaritia ↄ̄sistit in
retinēdo. hoc p' eē. v. modis. P'mo q' retinet, sciens ea
que retinet nō tenet' ↄ̄ alio retinēdi .i. ↄ̄ hoc est mor'le pcc̄.
S'. q' retinet ea que ad necessitateᷤ ptinet sua, ↄ̄ suor̄
vł ad ↄ̄suatioẽᷤ status sui ↄ̄ suoru᷒ꝫ, ł q̃d' decet suaᷤ
dignitateᷤ. hoc nō est peccatu᷒. Tercio q' retinet sup̄flua
ↄ̄ r. utp' sicut iā dictoru᷒. ↄ̄ hoc tp̄re extreme necessitatis
alicui. sic est peccatu᷒ mor'le. Quarto. q' retinet sup̄
flua q' eē extremaᷤ necessitateᷤ exūsacabili cupiditate.
Sic est mor'le peccatu᷒. Cuius p'mu᷒ a' signu᷒ tal' affect' est q'
q̃s poti' res putrescere sinit ap' se, q̃ utilit' aliis dispēsere.
¶ V' quia retinet sup̄flua cedi ex inordinato amore tp̄a
liu᷒. p' que modicu᷒ꝫ deficit a medio largitatis saluo

tū statū uitutis ⁊ sic est ueniale. Nō qđ auaricia qđ' exgnē est
peccatū mortle quia abq̄ꝑ uoluntate s. ꝑuenido ꝑo' catur qi catou.
Gula ex gnē ueniale pecc. est. qz appetitus comedendi ex sua rōe
nō obuiatur dilectio uolūtatis. Gula est inmoderatꝰ appetit' come
dendi. ⁊ hec ꝑ v. modus. ꝑmo si est i. solus appetit' cibi. ⁊ hec
nū qꝰ est peccatū. nec q̄ delectatō cibi sequens est pecc. ꝗ tum
ordinatur ꝯ defectū s ꝯtūz. Si cū pure sūt naturalia igb; nō ē
meritū. nec demeritū. Sc̄o si appetitu necessitatis adiūgitur
appetitus delectationis ⁊ uolūtatis i cibo. hec est ueniale
pecc. Tercio si est i. trāsgsio ꝑcepti. ut cū aliqs sine necessita
te soluit ieiuniūz eccē. ul' qn̄ religiosus comedit carnes
cū hec i suo ordine sit ꝓhibitū ul' ꝑcepto. sic est peccatū
mortle. Quarto si appetitus comedendi est cū libidine. ut
qn̄ nimio ⁊ finali affectu inheret delectationi cibi. et
hec est peccatū mortle. V. Si ducit' in ꝯsuetudine talē
que facit totā uitā hoīs delectationib; hi. deputari. ⁊
tā uicia sūt pecto mortli. qđ' ebrietas int' peccā mortalia
cōputatur: Ebrietas tū est quinq; pecc; mortle ueniale. ul'
qn̄ ult' necessitatē qs accipit ꝑ mensura tū iperceptibilez. Qn̄
uō egreditur qs amensura perceptibili. ꝑ rōez bn̄ ordinatā
ad discernendū. ⁊ hec itali mensura ex qua euenit' statt
ratus effrenata libidine. qn̄ hō deo ꝑponit. tē peccat
mortlr. Si qs aliū i ebriat. j. s. inuitās eū ad potādū ⁊ i
tendat statū ratis euertere ⁊ hec fac' in ei nocumentū, pec
cat mortlr. qz mag' aufert ei qꝫ si auferret ei aliqd aliud
tp̄rale qz usū rōnis ei tollit. Luxuria est suo gnē mort
quia ē cō i° ꝑceptū nō mechaberis. Concupiscentia luxurie
distinguit' in vij. modis ¶ Primus est cū concupiscencia
cōsistit in primo motu tm̄. ⁊ sic est ueniale peccatum

Sensuali cum sequitur consensus in delectationem. sed non in opus et sic
est mortale peccatum. VIII. cum consentitur in opus. et sic item mortale. IX.
modus est cum concupiscentia non solum tenetur in corde. sed et per usum
infertur. et sic item mortale. Sed nota. Qui vident mulierem ad con-
cupiscendum eam et cetera. i. qui hoc fine et animo attendit mulierem ut
res pulchram. et ulterius non procedit. dicunt quidam vel nullum esse pec-
catum. vel solum peccatum curiositatis. Quinto modo est modus
istud colloquio ut cum quis mulierem percunctatur. vel propter libidinem habet cum
ea familiaria colloquia sic est mortale. Cum sextus modus vocatur
ab apostolo cupitudo. Glossa. ut in osculis et amplexibus. hoc
est in mortale peccatum. et tanto gravius procedentibus quanto magis
per talia libido accenditur propter nimiam approximationem ad congressum.
Nota quod non tangere cum intentione sed concupiscentiae. Sed tangere ex libi-
dine vel osculari absque non pertinentibus peccatum est mortale. VII.
modus est quando concupiscentia procedit in opus. et hoc constat esse mor-
tale. Nota quod differentia est inter primos motus generativae et nu-
tritivae. Quia primus motus generativae semper peccatum est nisi
per sacramentum matrimonii excusetur. sed non semper nutritivae. Quia potentia
concupiscibilis non tamen corrupta est in nutritiva sicut in generati-
va. De hoc materia requiritur supra titulo proximo ubi agitur de speciebus luxuriae.

de peccato in spiritum sanctum 23

.xxix. Quamvis omne peccatum sit generaliter contra deum trinum et unum
appropriate tamen dicitur aliquod peccatum esse in patrem. aliquod in filium
aliquod in spiritum sanctum. In patrem enim peccatur ex impotentia. In fi-
lium ex ignorantia. in spiritum sanctum ex malitia. Hoc est quando volun-
tas scit et potest resistere alicui malo. tamen ex sola malitia illud
eligit. peccatum in spiritum maxime procedit ex impura voluntate.
In alia et ducitur impugnat gratiam spiritus sancti. et ideo non habet colorem
excusationis quia contra deum se ducitur impugnatum est me

dicamus quare medium. pro quo habet fieri remissio peccati. Peccatum in
spiritum sanctum dicitur irremissibile in hoc seculo et in futuro, non quia di-
mitti non possit. Sed quia raro dimittitur. aut vix in hoc seculo
quo ad culpam. Item quia modicum et quia nullum dimittitur in futuro
quo ad penam. Item quia non legitur dimissum. propter quod irremissibile
sicut melchisedech dicitur sine patre etc. quia non legitur de eius
patre. Item quia adversatur fonti remissionis. scilicet spiritui sancto.
Item propter impotentiam hominis qui vix potest se preparare ad gratiam
quem tanta moles peccati premit. Sciendum quod accipitur hoc nomen
irremissibile tripliciter. scilicet negative. quia nullo modo potest re-
mitti. Hoc modo peccatum angeli et dampnatorum est irremis-
sibile. Item privative. quod non habet convenientiam ex se quare
debeat remitti. licet ergo deus possit omne peccatum remitti.
Hoc modo quodlibet peccatum mortale est irremissibile. Item contrarie.
secundum quod aliqua culpa habet dispositionem contrariam ad remit-
tendum. Hoc modo peccatum in spiritum sanctum est irremissibile quia contrariatur
gratie remittendi peccatum. et hoc per desperationem vel presumptio-
nem. vel alias habet species peccati. ¶ Sex autem species peccati in spiritum sanctum
scilicet desperatio. presumptio. impugnatio veritatis agnite. Invidentia
caritatis fraterne. obstinatio. finalis impenitentia. Horum numerus sic
accipitur: In remissione tria sunt. videlicet ipse remittens
et ille cui remittitur. ac dispositio remittendi in eo cui remittitur.
In ipso remittente duo sunt. scilicet misericordia et iustitia. Contra primum
est desperatio. contra secundum presumptio. Item in eo cui remittitur. scilicet
dolor de commisso. et propositum de non peccando committendo
contra primum est obstinatio. contra secundum finalis impenitentia. Pre-
terea dispositio remittendi in eo cui remittitur duplex est. scilicet cognitio
veri. et amor boni. contra primum est impugnatio veritatis agnite

ꝯ scādū est inudētia ḡtie fratne. de finali īpnitētia
Nō. qđ si dic̄ cōtinuatio ꝑcti usqȝ ad finē. Sic ꝯmi
ꝑctō in quo qs decedit est final' inpnitētia negati
ue. Sȝ final' inpnitētia ꝑut spēs ꝑcti ī sp̄m sc̄m. ex
aidū qđ hic sumit'. Sic dr̄. ꝓpositūȝ nō penitendi.

Peccata cordis sūt hec. de peccato cordis

Cogitatō. delectatō. ꝯsens'. desideriū mali. vo
luntas ꝑūsa. Infidelitas. i deuotō. ꝑsūptō. de
spatō. timor male humilians. amor male humilians
Suspitō. Inuidia. Ira. odiū. timor seculi. Exultatio
in aduersis pxi. cōtēptus pauperū. affectus parētū car
nalis. Inepta leticia. seculi tristicia. inpatientia. aua
ritia. Supbia. ꝑplexitas. obstinatō. malitia. tediū
boni. accidia. Incōstantia. ꝑuia. penitētie dolor. q̄r
nō facit amplius. mali ypocrisis. amor placēdi. timor
displicēdi. verecūdia d' bono ope. amor ꝑuatus
Sensus singularis. ābitio dignitatū. Vana glia d'
bonis nē. ul' fortune. ul' ḡtie. Verecundia d' paupibȝ
amicis. cōtemptus. admonitōnū nimia.

Peccata oris sūt hec.

Gula murmuratō. ꝑiuriū. blasphemia. Nomē dei
in vanū assumere. Veritatē inpugnare. deū de mala
quia i ſtn cie. q̄ deū murmurare. Inuenire horas
dicē. detractō. adulatō. derisio. Vituperiū. maledic
dictō. Infamatō. cōtēptō. cōminatō. Inpugnatō
ueritatis agnite. Inpugnatō caritatis fr̄ne. Seminā
tio discordie. ꝓditō. falsū testimoniū. mala cōsilia
cōtradictō obedientie. derisio. Inuitere ſca bona. Sine
cōsiliis placidare. ad irā hoīes puocare. recoplaud̄
lalui q̄ ip̄e facit. vaniloquiū. multiloquiū. stultilo

pferre uba ociosa ul' supflua. ul' curiosa. iactantia uboru. po
sito. peccatoru defensio. clamor. risus. cachinnus. turpiloquiu
lenociniu. catare cantilenas seculares. In cantu diuino studere
mag' uoce frage. q' deuote psalle. murmurare. Vba scurrilia
scurrilia comendare.

de peccato operis

xxxv. Peccata opis sunt hec. Gula. luxuria. ebrietas. Sacrilegiu.
Simonia. Sortilegiu. Violatio dieru solepniu. Indigne
comunicare. Votoru. fractio. apostasia. dissolutio i diuino
offo. Scandalizare. Bonu ex malo primu corupe. lede homi-
nibz. ul' in psona. ul' in famia. furtu. Rapina. Vsura. decep
tio. ludus. Venditio iusticie. Exactiones. ac telonia iniusta
ascultare mala. ioculatoribz dare. necessaria ultra sufflua
sume. Vltra uires opa i aggdi. Consuetudo. peccandi. i. Re
cidiuatio. Simulatio. Tenere officiu ad qd' no sufficat. l'
qd' sine peccato no agitur. Coruscare. Nouitates inuenire. Ma
iores rebellare. Minores opprimere. Reliquere usu. auditu
olfatu. Tactu. Gustu. luctu. Osculis. Itineribz. Nuncijs.
nutibz. mandatis. Scripturis. consultatibz aguiantis amne
te. que sunt tpis. locus. ordinis. nre. p. exora. scia. etatis.
Temptatione3 puenire. se ipm ad peccandu cogere.

de peccato omissionis

xxxvi. Peccata omissionis sunt hec.
De deo no cogitare. & ipm no timere ul' amare. Gras
de benificiis no agere. opa que qs fac. ad ipm no referre
De peccatis sicut debet no dolere. ad gram recipiendi no
se pparare. Gra accepta no uti. nec ea3 cosuare. ad i
spiratione3 diuina no se couertere. Voluntate sua uoluntati
diuine no conformare. ad orones dicendas no attendere.
Orones debitas obmittere. ea que tenet deuoto. precepto
ul' offo negligere. comunione3. & confessione3 semel i anno

no expedire. co(n)s(cien)tia(m) paren(tes) no(n) honorare. Se ip(su)m no(n) co
gnoscere. (et) reprehende(re) co(n)s(cien)tia(m) negligere. (et) occa(siones) (et) p(ro)uocationes
fugere. (et) te(m)ptationib(us) no(n) resistere. penite(nti)as iniu(n)ctas neg
ligenter facere. (et) ea que statuta facienda su(n)t differre. Bonis addite
proximis no(n) gaudere. (et) malis ei no(n) gaudere. Iniurias no(n) re
mittere. fide(m) p(ro)ximo no(n) seruare. V(er)ilitus ei no(n) respondere.
Delinque(n)tes no(n) corripere. lites no(n) sedare. Ignora(n)tes no(n) in
struere. afflictos no(n) co(n)solari. admonitionib(us) no(n) acqui
escere. *cap(itulum) 2. de reparatione humana generali* Incipit .L. 4.

7. c. Sicut d(ictum) e(st) rerum est p(ri)n(cipium) effectiuu(m) in creatione. Sic (et) p(er)fectiuu(m)
in retributione. Qui(a) sic p(ate)r o(mn)ia creauit p(er) verbu(m) i(n)creatu(m)
Sic o(mn)ia recreauit (et) renouauit p(er) verbu(m) incarnatu(m). Porro circa
Chr(ist)i incarnatione(m) talis fuit ordo. Salutatio angelica. Respo(n)
sio virginea. Sanctificatio materna. Conceptio diuina. de q(ui)b(us) nunc
est agendu(m). *de salutatione angelica.*

7. c. Missus est gabriel q(ui) fuit de ordine archangelorum ad bea
tam virgine(m) cui ad sensum apparuit visione corporali
q(uonia)m vivus loqueretur ei locutione vitali seu sp(irit)uali. Ad istud
nobile sacramentum nuntius debuit mitti angelus p(ro)p(ter) tria.
P(ri)mo p(ro)p(ter) cogitatione(m) virginitatis ad natura(m) angelica(m). S(ecund)o p(ro)p(ter)
ordine(m) p(ro)ductionis humane. quia sic venit i(d est) dyabolus
i(n) sp(eci)e ad mulierem ita d(e)i venit hic p(er) angelu(m) ad virgine(m)
(et) sic ex opposito medicina respondet morbo. (et) reparatio la
psui. ac remediu(m) nocumento. T(er)cio sic illa gr(ati)a fuit reparatio
humane na(tur)e. Sic (et) fuit (et) ruine angelice. Vn(de) co(mun)i b(e)n(e)ficio
co(mun)icatur utr(um)q(ue) na(tura) debuit ministrare. Diuidit(ur) salutatio
b(ea)te virginis in tres p(ar)tes. P(ri)ma pars incipit cu(m) dic(it) angel(us)

L

aue gratia plena. dominus tecum. benedicta tu in mulieribus. Secundo subiunxit elizabet. cum ait et benedictus fructus uentris tui. Tertio apposuit ecclesia. ut
in reuerentia nominis marie habetur. ihesus. maria non est de textu.
Ista salutatio commendabilis est in iiij. primo propter auctorem.
quia missus est angelus Gabriel a deo. Secundo propter nuntium.
non enim homo dignus fuit hec nuntiare sed angelus. nec quilibet angelus sed gabriel. Tertio ab ea que salutatur quia uirgo
nec quelibet uirgo sed maria. Quarto ab ipso modo salutandi
qui indicat innocentiam uirginis. cum dicitur aue. Item gratiam
conuersationis. cum dicitur gratia plena. Item excellentiam contemplationis. cum dicitur dominus tecum. Item priuilegium prerogatiue singularis. cum dicitur benedicta tu in mulieribus. Salutationes quedam inueniuntur optatiue salutis. Re. vj. Salue tu.
Quedam gratie. apostolus gratia uobis et pax. Quedam gaudii
Thobie v. Gaudium sit tibi semper. Quedam benedictionis. Re.
ij. Benedicat te dominus. Hec autem salutatio ex omnibus est collata. quia
continet salutem. cum dicitur aue. Item gratiam. cum dicitur gratia plena. Gloriam. cum dicitur benedicta tu in mulieribus. Nota denique sex in angelica legatione. Primo quod reuerenter beatam uirginem salutauit.
cum dixit. aue gratia plena. dominus tecum. Secundo quod excellenter commendauit. benedicta tu in mulieribus. Tertio quod dulciter confortauit. id est ne timeas maria. Quarto quia diligenter legationem suam compleuit. id est
Quinto quod eleganter modum exposuit. id est spiritus sanctus superueniet in te. Re. vij. Quia conuenienter ples nascitura est sepelit.
Ideoque quod nascetur ex te. Sanctum uocabitur filius dei.

Responsio uirginalis

D.2 Vos legimus in scriptura sacra dyalogos. Vnum
inter iudam et dyabolum: quo more concludebatur.

altēri remanatā a angelū. quo uita ouebat. Vnde aut
tria q̄ beata uirgo fecit in salutatione angeli. s. de
liberatione. que cogitabat qual' esset ista salutatio. Interro
gatione qua querebat. Quō fiet istud. Consensū. consenti
ebat enim cum respondit. Ecce ancilla dñi. ⁊ c. Nec in deliba
tione fuit sic eua. Nec in interrogando dubia sic zacha
rias. Nec in consentiendo tarda sicut sarra. In in expositi
one consensus bte uirginis .iiij.or uba inuenies. que .iiij.or
maie uirtutes redolent. ait enim. Ecce quod est obedie
tie prompte. ancilla dñi. quod est humilitatis pfecte
fiat mihi. quod est instabilitatis inflammate. sm ubū tuū. quod
est fidei deuote. Septē uba locuta ē bta uirgo. primū
vinū nō hnt. Secūdū. fili. qd fecisti nob sic. Tertiū
quodcūq; dixerit uob facite. Quartū salutauit elesabet
Vm. Quō fiet istud qm uirū nō cognosco. vi. Ecce a
ncilla dñi ⁊ c. Vij. Magnificat aīa mea dnm. ⁊ ē ubū pri
mū fuit pietatis. ii. caritatis. iii. instructionis
Quartū consolationis. v. discretionis. vi. humilitatis
vij. orationis ⁊ gratiarū actionis. Nō qd uba predicta
omia fuerit dicta pt ultimū. de sanctificatione marie
Sanctificatio triplex est. Quedā est coīs q fit p sacra
menta. Quedā spūal' que fit p gratiā spūs sci. Que
dā specialissima q fit p gratiā singularē. prima re
mouet culpā ⁊ confert gratiā; remanet tn fomes et
pronitas ad peccandū. ⁊ tal' ē baptismatus. Secūda re

mouet culpã ꝛ ꝓnitatẽ peccãdi mortalit'. ꝛ tal' fuit sc̃ificatio
Johannis bapti. in utero ꝛ ieremie. Tercia remouet culpã origi
nalẽ ꝛ ꝓnitatẽ ad peccãdũ tã venialit' q̃ mortalitẽ. ꝛ talis
fuit in b̃ta virgine. q2 licet gr̃a sc̃ificationis in utero sit
q̃tũ ad eẽnciaȝ maior q̃ sacramentalis. tñ q̃tũ ad aliquos
effectus maior est ista. q2 bapt̃s imprimit caracterẽ ꝛ aperit
ianuã regni. ꝛ habilitat hoĩeȝ ad alia sacramenta. quorũ nichil
facit sc̃ificatio in utero exp̃se. Verũtamẽ gr̃a sc̃ificationis i
utero precellit in hoc gr̃aȝ baptismaleȝ. quia talit' sc̃ificat'
nõ pot' peccare mortalit'. ꝛ ad venialia minꝰ inclinat' cũ
fomes. ppt' qḋ pauciora ꝛ minora venialia comittit. ꝛ
tal' gr̃a fuit in ioh̃e bap. ꝛ ideo ne innocenciã gr̃ã dei recept'
fugit hoĩum societateȝ ꝛ artissimã iste p̃niaȝ tenuit. ne
leui saltem maculare vitã famine posset. Ꝑȝ ḡ qḋ in
sc̃ificatione in utero cõfert' gr̃a media int' gr̃aȝ sacramenta
lẽ ꝛ gr̃ã plene cõfirmationis impata q̃ h't ĝ cõuenit cũ
fineȝ ultimũ. ad cõfirmacioẽȝ ã. pfectã tria ptinẽt. p'
mũ ẽ inseparabil' cõuersio voĩus ad deũ. Secũdũ iseparabil
Cõnexio inferiorũ potẽciarũ aĩe sb' ipio voĩus. Tercium est
cõtinual' cõu'sio actual'. toti' hoĩs in deũ. qui hoĩe diui
na dulcedine affect' ex toto corde ꝛ tota aĩa. ꝛ omnibȝ
viribȝ sẽp actu tẽdit in deũ. ꝛ iq̃ntũq; ẽ i se p̃pũ i eo reluc
dõ. Primũ horũ h't gr̃aȝ sc̃ificationis sim. Vñ nullꝰ
qui eã p̃ticeps fuit possit peccare mortali'. Secũduȝ
h'uit b̃ta virgo vt nec venialit' unq̃ peccauit. Sic dic'
aug'. Cũ ã nõ p. cõuenire gr̃e. vnco qḋ hec ecd'a finiti
one causet' que tñ est impata. Tres fuerũt sc̃ificatio
nes matris dei. Prima fuit sc̃ificatio in utero. ꝛ hec tres effec

huic. s. originalis culpe expiatioẽ. ⁊ grẽ infusionẽ. ⁊ fomi
tis tantã restrictioẽ. qđ nõ posset in aliqđ peccm̃ ducere. Sz per
tm̃ ipe fomes manet secundum essm̃. Secdã sanctificatio fuit i spũs scĩ
obumbratione. ⁊ filii dei conceptione. q ubz primis his duo
superaddit. s. omnimodã fomitis extinctioẽ ⁊ confirmatioẽ bonã.
ita q' p prius tñ nõ poterat nõ peccare. iã nõ posset pec
care. hos duos effectus exprimit. aug. li. s. Sps scõ superue
niet in te. q uirtus altissimi obũ. e. q'tũ ad pm̃. confir
matõ nõ liberat. ablatõ. Sz ei p grãtã cõpletõ. pterea sps
scõ superuenit nõ solũ ad sanctificandũ sz ẽ ad fecundandũ
cũ uirtute uirgo concepit pepit ⁊ post ptũ uirgo pmã
sit. Tercia sanctificatõ fuit i filii dei inhitatione. qui noue
m sibz intro ei mansit. ⁊ h' oibz pdictis duobz effectus
addidit. Vñ fuit qđ omnes dispositiones fomitis sblate
fuerit. Sicut qui morbus curatus est. adhuc manet in
eodẽ reliquie curande. Sacdõ fuit dedicatõ ad diuina
ita qđ ẽ uarius usibz mundanis. s. matrimonialibz eaz
aptam eẽ impossibile. qa tñ nõ solũ mens sz ẽ cor' lucet di
uinitatis resplendunt. ut significatũ ẽ. Eze. xliii. Expo
ditis collige qđ fomes p. inficit nãz. psonã qđ. qui
ad malũ pnã facit ac stillat ad peccz. nãz nõ qr carnẽ inficit.
pur est prim. ad carnẽz alterz. Sz bta uirgo in pa sanctificati
one. que fuit in utero mundata ab originali peccato lapsus
fomes remansit p'. qr nichil ipi sua remansit purgãdũ. In
scdã nõ sanctificatioẽ. q fuit qñ sps superuenit i eaz. purga
ta fuit a fomite. pui. ipe fomes nãz resptũ. i generatione
ad plez. ppagãdz. nõ operatur. sz sps scĩ. remot' fuit

ceciu: .. qd' po separanda ab ea icoi'e xpi nichil d' fomite h'uit. sic
nec mā. Nō. similit' expedicens et seqntib; qd' bta uirgo ex pri
puri scificatioe excellebat puritate omēs baptizatos. et
sa scificatione excellebat puritate adē. q' huit ani p'cco
p cōfirmatioē excellebat angelos. qui nec illi ēē posset
sunt ipmis malū. sic nec dēēē. Sz bta uirgo p ficē potuit
munictō et nō dēficē. [De puritate matris dei.]

4. Puritas fuit dupx matris dei. i qua nullus pot' cōpari.
pma est scificationis uirtutis. Ois enim rōbis catu'e
puritas ul' nē. ut ianlis ul' est gre gruis date. ut fuit i
nocētia pmi stat' hois ul' gre gtu facientis. et ista tria
maior est aliis duobz. Vn cū ipa spē gre scificato ma
tris dei fuit suppma. pz qd' uicit puritatē ois cātur'e
pure. Scdā est puritas innocētie ut iusta i qua similit'
excellit. quia bta uirgo uixit sini oi pctō. et hec oportuit
ēē maxime gre. q nō solū naz ipi pficēt. Sz et ē legē
corrupte nē extollēr. Tcia est puritas uirginee castitati
qua excellit et anglos et hoies. angelos quidē. q2 s' io. hec
retinuit puritatē castitatis. qd' in angelis est necessitatis
nē. Itē excellit hoies. quia pmū exēplar fuit hi' itegrita
tis nē. ps. adducent' regi uirgines post eā. Pterea ostē
dit' r. alia rōne. q2 suma hec est puritas. que poti' poē.
sua scdū ōiuz pati q' possit uiolari. et talis fuit uirgini
tatis dñe nre. que gaudiū matris ht' cū uirginitatis ho
nore. et iō nec pma similē uisa est. nec hñē sequtē. Quar
ta est puritas scificationis ex superuētione spūs scī plē
ne dei. in qua similit' excellit omēz cātura. Cū enim ma
trē dei ēē sit dignitas supiorū. q pure cātur'e collocat p'.

necce ē gtiaz ad hec disponētez ee maiorē omī gtia
purecature. Oz g̃ puillegiū sāificationis sue in hac
pte omēz sāificationez excedere. d' responsione angeli

Nox aut ut uirgo btātissima dbis angeli assēsuz
pbuit dicēs fiat m. f' ūbū t. Sps, s' sup ea ueni.
ac filiū dei cocep. de cōceptione luc, ea simul fuerūt
tpze nō nā. Tūc impleta sūt p'abula figurarū. ꝯ docu
mita scptuarū. ac desideria pphtarū. pp qđ ꝯ aduēt
xpi dr̄. plenitudo tpis. Quare aūt xps nec prius nec po
sterius ueniat, nō nulle sūt rōnes. pma ē ut ordinez
uniūsi nō turbaret. Singula nāqz suis tpibz fiūt
q'to mag' in maximo dei ope. s. filii dei incarnatione
secūda, ne fides ꝯ spes ex pmissa icarnatione pīret.
Si eñi tardasset uenire ꝯnino decuisset ꝯ tepuisset
Sz prius uenire nō fuiss; necce. qr nō, pdest medicina
spualī affectu recipientis. Ita n' supme ifirmitati
culpe immediate succedt melioratō, sicut, fuerne ac
cute stati seqr̄ cēsis ꝯ sanatō. Quarta ut hō d' lege nāli ꝯ scp ta
prius couinceret. sic aut aug. qr si xps stati uenisset. hō
diceret qđ p lege nālē saluari potuerit, ꝯ supfluū eēt
aduētū xpi. Similit' diceret potat d' lege scpta. Sz co
pto qđ nec sic nec sic salui potat. qr omēs ad iferos
descēderēt. Venit ipē. Venit ipē qr tē erat tps ueniēdi filii unigeniti
ipē. Quīta ut sic pmus hō cōditus fuit. vj. die ad
totī mūdi cōplemtū. sic deꝰ hō fieret i sexta etate
ad totī nature pfectiōez. Sexta eñi etas apta est ad ex
ercitiū sapiētie. ad remissionez culpe. ꝯ ad inuentū uite
etne. ꝯ ad transitū d' statu misie, ad statū glie ꝯ istu

notat' in sexta etate, i(de)o n(on) p(er)fectio(n)is senarii. Vi(...) q(ui)a xp(istu)s no(n)
debuit uenire in p(ri)n(cipio) t(em)p(or)is. cum aductus ei nimis fuisset tar
dus. s(ed) decebat salvatorem in(ter) t(em)p(u)s morbi (et) medicin(e) i(n)ducere t(em)p(u)s
remedii. Sep(ti)m(a). quia decebat ductorem p(er)fectu(m) i(n)de se ostendere. cum
e(ss)et opportunitas cu(m) vi(n)di. ad bravium. lxx est i(n) fine t(em)porum
an(te) ti(m)ui(t). Ut p(ri)mores iudiciu(m) simulati. (et) p(ri)mi(tiv)ez p(ri)mi acume(n)
ti (et) p(er) exe(m)pli p(er)fectionez a(n)i(m)ati sequi possemus efficacit(er) du
cez n(ost)r(u)m. Viij. q(ui)a decebat mediatorem q(ua)n(t)u(m) m(em)bror(um) suorum
fidaz' ip(s)m parde sequi. Incarnationes xp(ist)i multe figure p(re)cess
unt (et) p(ro)phetie de quib(us) aliquas assignem. abraha(m) descendit
in egiptu(m). ut peregrinaret(ur). ibi lapis precisus de mo(n)te sine
manib(us). fluuius egrediebat(ur) de loco uoluptatis. ad irri
gandu(m) paradisu(m). Sapientia edificauit s(ibi) domu(m). exodi
co. sep. Tronu(m) fec(it) salomon de ebore gra(n)d(em). Nouu(m) s(ecundu)m domi(num)
sup t(er)ra(m). (et) c. femina circu(m)dabit viru(m). Jonas i(n) mare p(ro)ici(tur)
(et) mare sedatur. Stillabu(n)t mo(n)tes dulcedine(m). descendi
i(n) ortu(m) meu(m). ne ue. vi. p. c. Vellus gedeonis rorificatur
(et) xxiia fuatur murna aurea. Virga aaron floruit. flos
de radice iesse ascendet. Emittit(ur) colu(m)ba de archa noe. mittit(ur)
lignu(m) in aquas marath. paradisus pla(n)tat(ur). moyses po
nitur in fiscella(m) scirpea(m). Isaac induit nudu(m). joseph tunica
polimita. in sole posuit tab(er)naculu(m) suu(m). xii uiri ferunt
botru(m) in nocte de t(er)ra p(ro)missionis. mittit(ur) joseph in cisterna(m)
urbs fortitudinis n(ost)re syon. sal. ponit(ur) i(n) ea. Emitte
agnu(m) d(omi)ne. Rorate. celi. desup (et) nubes pluant iustum
ascendet d(omi)n(u)s sup leue(m) nube(m). Misericordia (et) ueritas obuiauerunt
s(ibi). Gemma carbunculi i(n) ornamento auri. Simul i(n) unu(m)
diues (et) paup(er). Ego p(ri)mus (et) nouissimus. Jer(emias). Caritate
p(er)petua dilexi te. io. de. re. uir. mittit(ur) daniel i(n) lacu(m).

leonu. apparet i camino. qªtus filii dei ubra descēdit i oro
rologio achaz. x. gdib3. Ignis apparet i rubo nō cōburēs
ēū. Solē nubē tegā. dōc. q° lucidi solē. 7 hic defiat
pō. a summo celo egressio ei. De reparatione humani generis.

vi. Pōtibꝰ igr̄ incarnatū fc̄ā ē humani gn̄is rep̄atio
nō q2 aliē saluari nō poterat. Sz q2 nullus modus
alius fuit ita congruus ipō reparatori. 7 ipi reparabili ac re
parationi. Cōgruebat igr̄ ille modus reparatori q̄ decebat
ostēdē suā potētiā 7 sapientiā 7 bonitatē. Quid ē po
tētī q̄ cōiūgē extrema summe distātia hec ē creatorē 7 creatu
ram. Magna enī fuit potētia i cōiunctione ē disparium elo
rum. Maior i cōiunctione illorum ad sp̄z creatū. maxima in
cōiunctione illorum ad sp̄z increatū. v 7 maxima ē disparitā.
Quid enī ē sapientiē q̄ qd̄ ad p̄fectionē toti uniuersi ptinet
fieret cōiunctō p̄mi et ultimi. hec est p̄mu 7 ultimū. filii
dei. qd̄ est omniū p̄n̄. 7 humane nē. q2 i opibꝰ vi. dierū
fuit ultima omniū creaturarū. Quid ē bniuolentiē q̄ qd̄
creatorē communicare se uoluit rebꝰ creatis 7 hec bnig
tas magna fuit i cōiunctione sui oībꝰ rebꝰ p̄ p̄sentiam
Maior q2 communicat se bonis p gr̄iam. Maxima qd
cōiat se hōi 7 p cōsequēs gn̄ibꝰ singulorū i unitate p̄
fuit 7 ille modus cōgruentissimꝰ ipi reparabili. q2 hō per
peccatū corruit i infirmitatē 7 ignorātiā. 7 maliciā
p que ieptus fcs̄ ē aduuntutē diuinā ꝑuuttā dī. 7 ad
ueritatē cognoscendā. 7 ad bonitatē diligendā. ideo deꝰ fcs̄
est hō. p qd̄ reddidit se hōi imitabilē. 7 cognoscabilē
ac amabilē. fuit similiē ille modus cōgruentissimꝰ.
nr̄e reparationi. quo deꝰ informa sui paraaret sui
suit 7 alie rōnes. quare cōueniēs fuit dnm̄ incarnari.

pma qr puaricator abstulit nob' deu. Vn conueniens fuit ut re
parator redderet deu. Secda qr humilitas decuit deu. si nos p
humiliaci usq3 ad deu adpenas ihumana na. opoitur
ergo qd' inalia. Tcia ut pphias adipleret. v sa. Ego q loquar
ecce assu. Aliud. apparebit infine q no mitiet. si mora fuit
expecta eu. qr ue. ue. Vt doceret uiter poti puistica. q yp.
Quarta pp uitadu inconueniens. qr si ds incarnai no po
tuit. ul' nesciuit. ul' noluit. Quitq. ico ee ipotecia. ul' i
gnorantia. ul' inuidia qd' ab sit. Va. vt tata eet humili
tas in puaricatore cita fuit humilitas ipuaricatore
Quia supbia tata fuit ut uellet ee ut ds. Vn humi
litas tata debuit ee ut ds fieret ho. Sexta ut inuma
morem engeret excitaret. euai3 spe3 engeret. Vii. Vt ee
inuitade iuirtutis nob' daret iforma iuisibili et huma
na. Quamus opa tinitatis sint iduisa. ita qd' qd
opatur. Vna p operatur et a. tn solus filius accepit
carne et no pr. ul' sps scs. q habent ee. sui sigule itb3
diuincellis iduentib3 tria ipari d' quib3 p dici. Cum
qd facit una facit alia. Vna sola iduit. Eode mo di
cendu est qd' op' incarnationis qnq3 atbuit' pri.
Vt i. qn uenit plenitudo tpis misit ds filiu suu
Qnq3 atbuit' filio. ut i. Exuu. apperitur q ueni imu
du. Qnq3 atbuit' spiritui sco. V' di. isinbolo. Qui
conceptus est d' spu sco. Ei hec io di. qr op' icarnati
onis fuit maxime pot' et sapientie et bonitatis. q
tb3 psonis atbuitur. Sut a multe rones. qr fili'
icarnat' sit. et no pr. ul' sps scs. Prima ut eade sa
pientia q mudu creauerat fieret mudu reparato.
Secda ut q filius eet in hu diuinitate. filius fiet
ihumanitate. Tcia ne ide eet pr. et filius. si pr.
d' uge nasceret. Quarta cgruenti' mittebat. q e ab

alio q̄ qui est anullo. Vª. ꝑ cōfirmatione hereditatis
nobis pmissē. s. possem̄ ꝑat dicē. Dn̄e tu huius fi
liū cui cōpetit hereditas q̄ hoī pmissa. vi. Ut vi
tus eciā nos ostēdat̄ caritatē. Jo. Sic deus dilexit
mundū. s. fi. su. u. da. vij. Ostēdit eciā vere nichil
q̄d nō sic patris dare q̄ filiū suū dare unigeni
tū. viij. Ut sic filiꝰ dei fcūs est hō. Sic hō filii dei
fierent. Aug. Cōmisit deus filiū suū ut ad optionem
filiorū reciperemur. Nona. Ut eēt cōtrario salutis
qui dicitur. cōtrasimilio purine. q hic augendo sciaz.
diuina q̄ filio appatur accidit. x. Quia ymago
debuit p ymaginē reparari. Undecima. Quia sic
ūbū mīas mediante cōsioni nā. cōnuncie. s. vnio
cē. sic ūbū eterni p assūptionē nr̄e nē. xij. Quia
medius int̄ psonas debuit eē mediator dei et
hoim. xiij. Quia sapiētia patris reparare debuit
appetitorē sapiētie. s. Gen. Eritis sicut dii sci
entes bonū et malū. xiiij. Quia decentissima cō
iungitur humilitas cū sapiētia. prov. ubi humi
litas ibi sapiētia. Unde filium dei ꝓprie decuit in
carnatio. Quinta decima. quia ydee nō sūt nisi in sa
piētia dei. q filio deducunt. Unde cū singule ydee
singulorū sint cause tc decuit oīa sint pfecta et
cōpleta. Cum p unionē ad suū pncipiū red
dieruit. xvj. Quia si pater fuisset incarnatus tc nulla
psona fuisset sui pri. xvij. Quia oportuit in
carnata psona tamq̄ sacerdotē supplicare. pria
nā assūpta. s. magis decuit filiū supplicare
patri. q̄ ecōuū. xviij. Quia si sps scūs fuisset incar
natus tc duo essent filii. xviiij. Quia nullū mag

decet reducere homines ad divinam cognitionem quia verbum quod se
patrem declarat quod est invisibile carni. sic et verbum vocatur .xx.
quia multum magis decet reducere homines ad filiationem adopti
vam quam filium naturalem. de modo incarnationis

.vii. In communi reparatione omnium decens erat ut fieret
concursus trini triplicis ierarchie. s. divina. angelica
et humana. Unde in inmissione incarnationis fuit concur
sus angeli nuntiantis. et virginis concipientis. ac verbi
dei carnem assumentis. Cum filius dei in mundum mittitur non fit
loci mutatio. sed nec humane assumptio, quia ipsi mitti est
esse ubi prius fuit sed aliter esse quam prius fuit. et hec alteritas
non est ex parte eius qui est, cum sit inmutabilis. Sed ex parte eius
in quo est quia unitur nostre carni. Unde mutatio non fit
ex parte sui. Sed ex parte nostri. prima in loci mutatione
exigitur non esse ubi quo prius fuit. Sed nec hoc est in filii mis
sione quia post incarnationem fuit in patre. Sic secundum
Christus assumpsit nostram naturam .v. modis. s. misericor
diter. apostolus. Secundum suam misericordiam salvos nos fe
cit. utiliter. s. pro salute nostra. ps. operatus est salutem in medio
terre. Sapienter quia assumpsit bonum nec reprobando ma
lum eligere. ysa. Butyrum et mel comedet ut sciat re
probare. fortiter. quia sic assumpsit naturam nostram quod numquam deposu
it eam. quia post mortem unita fuit divinitas carni
in sepulcro et anime in inferno. [illegible] quia contra
[illegible] in caritate summum et ymum. hoc est de eximius
verbum caro factum est .v. modis. s. [illegible] quia [illegible]
tes carnis. ysa. vere languores nostros ipse tulit. pe
[illegible] quia per orationes carnis. [illegible] quod cum incar
natum est de sola sola est supra carnem, quia mentis
nostris non exigentibus. apostolus. non ex operibus iustitie. que

pro carne quia ad salvandam carnem. et hoc quantum ad fideles effi-
caciter. licet quantum ad omnes sufficienter. Luce. Vocatum est no-
men eius Ihesus. quod salvator sonat. qui salvum facit etc. Et
carnem quia ad maiorem dignationem insinuandam. Unde si n-
venissem et locutus fuissem etc. Et per assumptionis nomen non anima-
tio sed incarnatio nominatur. cum tamen ad unionem verbi con-
venerit nominari. hoc autem est propter multas rationes. scilicet ut
expressior fiat nominatio. et ut profundior ut explicetur
dignatio misericordie. et quia nobis magis nota est propter ca-
pe carnis. et ut maior exprimatur humiliatio eo
quod magis a deo distat caro quam anima. de unione una

viij. Sicut in divinitate una | assumpta viij.
est essentia et tres persone. ita in Christo econverso est. scilicet una persona et tres
essentie. scilicet divinitas. anima. caro. hec est canticum novum
et antiquum. quia divinitas est antiqua. anima est
nova quia in assumptione creata. caro vero antiqua
que ab Adam propagata. et Christus secundum naturam divinitatis est
genitus. secundum animam vero creatus. sed secundum carnem factus. Unio fuit
triplex in Christo. scilicet divinitatis ad animam. et econverso divinitatis
ad carnem. et econverso anime ad carnem et econverso. Due priores uni-
ones semper manserunt. tercia separata fuit in morte. Unio
ergo divinitatis ad humanam naturam non est in unitate
nature. sed persone. Non dico persone humane sed divine. hec est non
assumpte sed assumentis. non persone cuiuslibet sed solius filii.
quia cum impossibile quod divina natura coeat cum qua-
cumque re ad constitutionem tercii. vel ipsa transeat in aliam
vel alia in ipsam. propter simplicitatem et unitatem suam
perfectissimam. Ideo divinitas et humanitas non uniuntur
in unitate nature. sed persone. et sic intelligitur illud in symbolo. quod
dicitur. nam sicut anima rationalis et caro unus homo. ita deus et homo

unus est christus. Ibique namque ponitur similitudo quantum ad uni-
tatem persone et non nature. quia enim et quia differunt in homine quantum
ad essentiam, constituunt tamen unam personam. Eodem modo in [illegible]
et humanitatem christi est differentia et tamen est unitas. ubi persona
quia divina natura in nullo supposito preter se subsistit preterquam in
propria ypostasi. Secundo unio illa non preterea est in persona hominis sed
dei. et proxima minima personarum suarum fecit se ipsum sup-
positum humane nature. Unde tamen est una personalitas
et unitas personalis ex parte assumentis. ad esse namque personae
exigitur triplex distinctio. scilicet singularitatis. nature. incommunica-
bilis. ac excellentie sue dignitatis dominatione. propter pri-
mum nullum universale est persona. propter secundum anima non est persona. propter tertium
anima christi vel quod homo non est persona. Ex hiis patet que sit vera vel
falsa inter has propositiones. prima persona personam assumpsit.
Secunda natura personam assumpsit. tertia persona naturam assumpsit. prime due
simpliciter sunt false. Tertia uno modo est vera. alio modo
est falsa. Si enim sumatur natura prout communis est tribus personis
sic est falsa. Si vero sumatur natura prout est in persona filii.
sic est vera. Quarta propositio simpliciter est falsa. vera
ad intelligentiam eorum nota. quod tres fuerunt opiniones
de incarnatione christi. Prima dicebat quod filius dei assump-
sit hominem. Secunda dicebat quod assumpsit humanam naturam.
dicebat quod assumpsit hominem ut vestem. Prima opi-
nio non sustinetur in scolis. nisi propter hoc quia ponit
quod in christo due sunt persone quod falsum est. Secunda est communis et ce-
lebris. et ponit hec quod christus est unum solum. hec sit
aliquid vel quod homo. Item ponit quod assumens non est assump-
tum. Item quod ille homo est divina essentia et econverso. Item quod
ille homo est quod omnis proprietas filii dei inest illi et econverso.
Tertia opinio tamquam heretica reprobatur. quia ponit

inter duas naturas in una persona xpi. et quod due substantie humane non
pertinet ad personalitatem filii dei. Sed exclusiue hic ad quis
diam ergo quod tanta est ibi unio. Ut quicquid dicitur de filio hominis et e conuerso
hus in exceptis in quibus exprimitur unio. uel clauditur
negatio. Si enim sit uocabulum in quo aliqua repugnancia
includitur: sic est unire. incarnari. assumere. assumi. In
quibus includitur respectus unionis. uni nature ad aliam. tunc non
tenet predicatio. Similiter non tenet si in uocabulo includitur
negatio alicuius. cui oppositum competit alii sic incipere. Eam
et similia. Non. quod proprie loquendo. quod compositum est eo quod est ex
anime coniunctio unionis diuine nature ad humanam. quinque tamen
unum ponit pallio seu [illegible]. Quinque fuerunt status
primi hominis. De quolibet statu accepit xpc aliquid. Primus
status fuit innocentie. de quo accepit immunitatem peccati.
Secundus gratie de quo accepit plenitudinem gratie. Tercius
culpe. de quo accepit necessitatem [illegible] pene. Quartus fuit
penitentie pro passione dolorum et tristicie. Quintus glorie de
quo accepit plenam fruitionem. Corpus xpi secundum damascenum
formatum fuit ex sanguine beate uirginis. non ex carne. nam
uere mater est tamen modo materiam ministrare secundum philosophos. Sed dare
uirtutem et formam que actiue nam formet est patris et non matris
Cum igitur beata uirgo procreatrix mater uere fuit. Et quod materiam
contulerit secundum naturam. que scilicet materia sic conueniens humani generis
esse. et tamen uirginitatem integritatem non polluat. Talis
autem materia non est caro. quia philosophus dicit quod [illegible] est actu pos non
materia generationis cui non pot. [illegible]. Caro autem est actu pos. Similiter non
materia generationis. talis non fuit semen femineum. quia hoc prorsus
ti uirgini non conueniebat. Nec etiam secundum philosophum est necessarium
generationi. quia mulieres aliquae concipiunt sine semi-
natione. Talis ergo materia fuit sanguis. quia ille secundum philosophum e

ꝗ in nob' mā gn̄ōnis. qd' dr̄ ap̄. ad ro. Qui fc̄s ē ei ex ſemi
ne dd'. intelligēdū eſt originalr̄ nō materialr̄. Virt'
aūt formatiua in btā uirgine nō fuit ex pte carnali.
ſꝫ ex uirtute altiſſimi. pulcris icarnatiois
.lx. Hominiſſimus ꝑpeccatū ꝑpar excellētiā. mūtis excel
lētiā. ac dei amiciciā. Hec aūt recupare oportuit
ꝑ beneficiū ſaluatoris. Excellētiā ꝗ recupare nō poſſu
mus niſi ꝑ reparatorē excellētiſſimū. qꝛ ſi ꝑ aliq̄ ꝯatu
rā reparati eēmus. tc̄ oporteret nos eē ſubiectos eī illi
creature. Innocētia ꝗ reaqri nō poterat niſi ꝑ ſatiſfactio
nē ſufficientiſſimā. q̄ īdiguit deū eē ⁊ hōiē deū q̄dē
qui ꝑ oībꝫ ſatiſfacē poſſet. hōiē uō ꝯgruē adā q pccā
uerāt. Ille naq̄ ꝯgrue ſatiſfacit. qui pot' ⁊ debet. Sꝫ
nō pot' niſi deꝰ. nec debꝫ niſi hō. Amiciciā ſimiliter
reformari nō poterat niſi ꝑ mediatorē ꝯueniētiſſi
mū. qui ſ. utriq̄ ꝑti ꝯformis eēt. utriq̄ ꝑti amicꝰ
Hec uō xp̄o ꝯuenit q ē deo ſimul' ꝑ diuinitatē
⁊ hōi ꝑ humanitatē. Venit deꝰ in incarnatione tā
q̄ dūs. ad ſuos ut eos corrigeret. tanq̄ magiſter ad diſci
pulos ut inſtrueret. tanq̄ medicus ad egros ut eos
ſanaret ꝑ pmū oſtendit deꝰ poteſtatē. ꝑ ſcd̄m ſapiētiā. ꝑ
tertiū bonitatē. Quatuor fruct' diuine incarnati
onis aſſignat bñ. dicens. Manna de celo deſcēdit
gaudeant eſurientes. de uinea celi botrus erū
pit Gaudeant ſitientes. Oleū effuſū gaudeāt
egrotantes. lapis ſine fer° ꝑcuſſus eſt. timeant ne
gligentes. Xp̄o hōi plures actꝰ ꝯuenit. nobis
multū ſalutiferi. ꝑ quos diuiſis rebꝫ artificia
libꝫ ⁊ naturalibꝫ ꝯparatur. Ipē naq̄ xp̄s dr̄. cap̄. ꝑ
ſenſū ⁊ motū ſpūalē q̄ in mēbris ſuis īfluit.

Mediator qppe qr pticipat pprietatē humane nē et
diuine. q̄ id efficacit mediū patrie; 7 nos potē me
diare. Firmamentū pp fidē qua in nob illuminat
intellectū. Vestitū pp caritatē qua pficit affectum
pastor unigenitū incorporat ul conformat nos cā
p sacramentorum pticipationes. Hostiā qr soluit obliga
tiones 9tractā p peccatū originale 7 etiā peccata actu
alia. Sacerdos qr ipē se rogat. ipē se exaudit. ipē sua
rogat se dnm. 7 ipē ds exaudit se hoīez. Vnā iterū hi
ta in primis, quas enumerat Ber. iiij. vtilitates aduent
dominum dicens. Venit medicus ad egrotos. redemptor ad
uenditos ad errantes uia. ad mortuos uita. Sunt ad
huc multe utilitates incarnationis xpi. q2 ds
fcūs est hō, ut hō fieret ds. Dns fcūs est seruus, ut fier
seruus dns. Ds de celo ad terras descendit ut hō de terra
ad celos dei ascenderet. Ds fcūs est filius hōis ut hō
fieret filius dei. Immortalis est fcūs est mortalis ut
mortales fierent immortales. Diues in omnibus fcūs
est pauper ut pauperes fierent diuites. Obscurata ē
lux ut nos illuminaret. Esuriuit panis ut nos
reficeret. Sitiuit fons ut nos inebriaret. Tristicia
est leticia, ut nos letificaret. Pauescit fiducia ut
nos confortaret. Lassata est uia ut iter nrm ad
celestia dirigeret. de mirabilibus circa incarnationem.

·x· Excellebat incarnatio xpi mirabiliter cogitationem
in pluribus p q2 apparuit. q2 in ea perdidit
sua iura. Inuenitur enim multa tā excepte natur
q excepte pl'is. q excepte modi. que nō fuit s'm na
turā. Sz s'm potentiā uirtutis infinite q solius dei est

Mira igitur fuerunt in matre. que post partum fuit sine pudore fe-
cunda. sine gravamine gravida sine dolore puerpera. Ibi
portavit stella solem. palmes vitem. rivus fontem. filia
patrem. creatura creatorem. fuit namque mater patris. ac filia prolis
fuit que prole posterior. concepto minor. Mater et virgo fuit
et cum deo filium communem habuit. Maledictionem legis evasit. unde
maledicte fuerunt virgines et coniugate non que in dolore
pepererunt. virgines quedam que non genuerunt. Sed virgo
beata virgo evasit quia virgo genuit et dolorem non sensit
angustie. Speculum non rumpit radius solis. integritatem virgi-
nis ingressus aut egressus violare non potuit divinitatis.
Mirabilia fuerunt impleta. quia in instanti fuit sanguis separa-
tus. consolidatus. figuratus. animatus. deificatus. Et quod in instanti
fuerunt successiva. patet per scripturam. Jer. femina circumda-
bit virum. patet quia extiturus agente spiritu sancto. cui est simul
operari. Quamvis autem membra eius fuerint in conceptione comple-
ta et perfecta. usque ad anime susceptionem. in primo tamen distinc-
tio sanguis tam parva fuit et tenuis, quod humano visu
vix posset discerni. quia in tanto fuit minimus corpore illud quo
alius conceptus cum formatur. quantum videlicet xlvi. diebus
ungeri potuisset minuto. Unde miraculosum fuit quod in tanto
parvo corpore recepta fuit anima. Sed hoc secundum fuit ideo ut con-
ceptio Christi quantum ad tempus manendi in utero non esset nostre con-
ceptioni dissimilis. Preterea in instanti conceptionis
sanctificationis omnia. quod habet quod homo. Item in sanctificatione perfecta fuit
anima eius. Unde quantum ad hoc solum non fuit viator sed et con-
prehensor. Item mundus fuit ab omni peccato. et plenus
erat gratia et virtute. habuit quoque patrem interius et
matrem interius. sed patrem sine matre. et matrem sine patre,

Itē p incarnatioē3 xp̄c d̄s fc̄s est hūo. Eternus fc̄s est
tp̄al'. Immensus fc̄s ē puulus. sit sūmi ymus. Incō
pᵗhensibil' sic local'. sit simplex. cōpositus. dicat
aug. Quis uidet' inuisibil'. palpat' inpalpabil'. Immo
talis occidit'. Itē aug. quis unq̄ existimare posset
ut portaret' manib; femineis portitor orbis.
panis angloꝝ aleret'. virt' celoꝝ infirmaretur.
vita om̄iu3 moreret'. Hoc q3 notādū q sicut i diui
nis est trinitas psonaꝝ in unitate sbē. sic i xp̄o
est trinitas nāꝝ in unitate p. Quia sic i diuinis
p diuisas psonas nō distinguit' ee. sic i xp̄o p di
uisas nās nō distīguit' psona. Denique icarnatō
xp̄i fuit mirabilis cōmō. qr cū tres modi pduc̄
di hoīes pcessissēt. Primus videlicet nec de uiro n̄
de muliere sicut adā. Scd's de uiro sine muliere. ut
eua. Tertius de uiro et muliere sicut i omib3 corrupti
bilit' natis. qd cōplemētū dtaur uniu'si.
Quart' modus inducaret. vt s. xp̄s de muliere fiet'
sine uiro p uirtutē opatoris summi. In cōcepti
one g' filii dei simul cōcurrit uirt' innata. ifusa
icreata. Virt' innata matris ministrauit. Virt'
infusa purificādo ad unitatē ubi aptauit
adaptatione dico cōgruentie. Virt' icreata sbiuo
pfecit. qd' nā nō potuit nisi successiue. d' natiuitate

·xj· Natiuitas xp̄i triplex. s. diui — diui
na. humana. Spūalis. Prima ex patre. Se
cūda ex matre. Tertia fit ex mente. Ex patre nasc
ētn̄alit'. de matre tp̄alit'. in mente spūalit'. q ille tres

natiuitate sumit᷑ ƀ tres illas que sūt in xp̄o. s. diui
nitas, caro. ⁊ sp̄us. Nā ex patre nascit᷑ deus. Ex matre nascit᷑
caro. In mente nascit᷑ sp̄us. s. p gr̄as. Ex patre nascit᷑ semp
ex matre nascitur semel. In mente nascit᷑ sepe. Secundū
natiuitatē diuinā xp̄s hʒ patrē sine matre. Sʒ huma
nā. hʒ matrē sine patre. Sʒ sp̄ualē hʒ matrē ⁊ patrē
ƀ i°. Qui fecerit uo. pa. m. ille m. ē ⁊ c. Has tres natiui
tates rep̄sentat ecc̄a i die natiuitatis ei°. p̄mā. i. di
uinā missa. que cātat᷑ in nocte. Est enī nobis hec nati
uitas occulta. ysa. generatiōnē ei° qs enarrabit. Secūda in
missa que cātat᷑ in aurora. q̄ natiuitas humana p̄ti
fuit occulta. p̄t manifesta q̄ntū ad quosdā. Tercia missa.
q̄ cātat᷑ in missa i die. Que natiuitas sp̄ualis ē mani
festa. in qua xp̄s p affectū concipit᷑. p effectū nascit᷑
p pfectū nutrit᷑. ysa. a timore tuo concepim° ⁊ pepim°
salutē. Diuina itaq; generatio habet᷑. Io. p°. In p°ncipio erat
uerbū ⁊ c. Sʒ nunc de humana psequendū est. Notandū
itaq; ƀ uba apli. ii. ad t. apparuit gr̄a. sal. n. dei. oīb;
hoīb; erudi. ⁊ c. Natiuitas xp̄i fuit gr̄osa. glori
osa. copiosa. fructuosa. Gr̄osa. i. gratis nō meritis inue
ntis exhibita. apparuit enī gr̄a. Gloriosa. q̄ dei sal.
nr̄i. Copiosa q̄ omnib; hoīb;. Fructuosa q̄ erudi
ens nos. ⁊ iste fructus natiuitatis xp̄i. dupl' est. s.
r°. p̄sentis temporis ⁊ futuri. Itē r°. p̄sentis temporis. Itē
dupl' est fruct°. Primus est declinatio mali. i. ut ab
negantes impietatē quo ad malū. qd est contra fide;
⁊ secularia desideria quo ad malū qd est contra bonos
mores. Scd's fructus est operatio boni. i. sobrie q°
ad nos. iuste quo ad proximū. pie quo ad deū. Itē

ir futuri tpris. dupx est fruct9. pmus quo ad gliam aie. q. notat ibi. expectantes btam spez. Scds quo ad glia iresurrectione cors. i. & aductu glie magni di. Apparuit in natiuitate xpi. benigtas & humanitas saluatoris de triplici latibulo. s. de sinu patris in quo celebatur: de umbra legis in qua figurabatur: de uetre matris, i q formabat9. Ipse naqz agnus soluit signacula libri signati. Natiuitas xpi fuit utilis honesta & iocunda. Quid a utilius salute hois. Vocabis nom9 angls nomi ei ihuz qui saluu faciet pplm suu. ete a formidine timoris. ab imaturitate laboris, a detetione carceris. ab sbiugatione hostis. Quid honestius ptu ugınıs. Vbi uirgo est que gnat. deus e qui generat9. Sps scs e qui generatioez opatur: Quid iocudi9 ortu dei & hois. Gauisi fuit quida q ei pcessunt. ut abraa. qui exultauit ut uidet diez do. Itez qui sequuntur: apo. Gaudete in dno sep. Itez q psentes erat. Vt angli decatates. & pastores uidetes & ioh̄s cu in utero sentiens & symeon aplexas. Sz maxime uirgo ipm gnans. luc. Exultauit sps meus i deo sal. meo, ptulit in natiuitate btai uirgo nob fructu, qui fuit seminat9 in coceptione. Gminauit in natiuitate. collocat9 i pannorum inuolutione. ad domu allat9 in purificatione. flagellatus in stipite. ventillatus in flo ru testimoniorum accusatioe. Comollit9 i passioe. purgat9 in resurrectioe. Comedit9 i cotidiana euchsi. susceptione.

z in celesti fiunt odē. Bta itaq3 uirgo est celū qd xpm ĩno
rauit. Jpa nubes que ipm pluit. Jpa tra que saluatorē
germinauit. Jn natiuitate dn̄i bta uirgo fuit tra de qua
limo formatus est ueus adā. Tra de qua orta ē ueritas
Terra de qua sbl'uimus fructus. Tra bona i q̄ semen ceci
dit. Tra fluens lacte z melle. Tra germinās herbā
uirētē. Tra de qua egrediebat' fons irrigās uniu'sa
supficiē terre. De circūcisione dn̄i.

xii Circūcisionē accep xp̄s multiplici rōne. pma ut le
gē q̄ dederat alijs ipē cōpleret. Scda ut humili
tatē nob ostenderet. q2 cirmonialib3 ad que nō tene
batur ipē se sbiecit. Jpē naq3 dn̄s legis fuit. Tcia
ut sanguinē suū nō tetate uirili. s3 ī infantia effūderet.
Quarta ut nos circūcidendos fore spualit' demostraret
Quinta ut hereticos cōfunderet. qui dixerūt eū nō uerū
corp' s3 fantasticū habuisse. Sexta ut iudeis satisfa
ceret qui scandalizati fuissent si circūcisionē nō acce
pissent. Septima ut legē uetē approbaret. que usq3
ad xp̄m suanda fuit. legalia eñ s'm aug. fuerunt
an passionē uiua. post passionē mortua. s3 po
st q̄ clarruit ueritas euāgelij irremediabiliter sepulta fuit
legalia. Circūcidit' ih's nō solū circūcisione legali
s3 ē spuali. vij possumus circūcisionē dn̄i. quadru
plicē assignare. Primo circūcidit patr' in natiuita
te, cultello paupertatis. Scdo circūciderūt eū parē
tes. octaua die cultello legis. Tcio circūcidit se
ip̄e in omni uita sua cultello humilitatis. Quarto
circūciderūt eū iudei cultello eius passionis z lux
p(ro)mulli reos p(ro)uiari. Circūcidit' ē ih's ī sinne q(ua)d(r)up
p(ro)uno p detractores qui auferūt amicos z famā.

Scđo predatores qui auferunt temporalia bona. Tercio p
hereticos qui auferunt aīas suas. Quarto per raptores
qui auferunt cor. Circumcisio nřa spiritualis duplex
est. prima mētis in presenti actualis. Scđa corporis in futuro
a pena. Prima significata per circumcisionem sollempnem que facta
est in egipto. et hec temporis est. scilicet incipientium cultro cu-
tello iusticie, proficientium abscisionis cultello misericordie.
Item perfectorum acutis cultello caritatis perfecte
Scđa significata ē per circumcisionem factam iam prius facta
in galgal. quia in octaua resurrectionis perpetuam xvim
circumcidentur ab omnibus miseriis. et primo patet. quod efficacior
est nřa circumcisio spiritualis quam iudeorum carnalis
quia illorum circumcisio, licet peccatum originale tolle-
ret. tamen paradisum nō aperiret. sed nřa utrumque facit.
In hac nřa duo nobis tanguntur. primum ē xpi humi-
litas in circumcisione. Secundum est humilitas sollempnitatis
in nominis positione. Vocatum est nomen eius ihc.
Dignitas huius nominis multiplex est. est enim ab eterno
secretum. ut dicitur b. ab adam prefiguratum iosue. a prophetis
ostendatum. ysa. nomen tuum in desiderio anime a sanctis
patribus prophetatum. B. Dulce nomen ihesu prophetatum
salomonis oraculo. adeo nominatum. apud deum dicitur
illi nomen. ab angelo pronunciatum. ut legitur in luce. ab
sancta uirgine predicatum. luc. Sanctum nomen eius. ab apostolis
magnificatum. act. ibant apostoli a conspectu concilii gaudentes
testificatum. quia pro nomine isto passi sunt. a confessori-
bus collaudatum. ps. lau. pu. dn̄m. a se. et a cura

asçies ungiumb; pgustatu. Cañ. oleu effusu nom̄ tu
B. ihs. mel. in ore. cantos in aure. iubilus i corde. ab
omnib; scis exaltatu. ps. magnificatu dnm mecu. et
exaltate n̄. eı. q̄ ē. ptius nō est a. nom̄ sup omē tram
in quo oporteat nos saluari. In hoc noīe ihc. sunt quinq;
que possunt eē initia istaru dictionu. Iocunditas ice
nu. Ignitas uincu. Sanitas languentiu. Vbtas
egentiu. Saciecas esurientiu. Hoc nom̄ ihc conuenit
xpo. tpliciter. s. rōe n̄e. vt q̄ ex diuina uā erat saluator
ministio uendicauit ꝫ nom̄ saluatoris. Rōne diẽtie
qr congruit ut ope nom̄ haberet. vn̄ quia saluat a pctē.
a dya. ab inferno. merito ħt n̄. illi bnfitio conuenies
Rōne efficacie. qr xp̄s sua passione nos saluauit.

In bap. x. notadu ip̄i. hu d̄ bap. xp̄i.
xiii. militas q̄ n̄ia utilitas. Ip̄i͂ humilitas notat̃
in. iiij. p̄mo qr uenit ihs. s. dator salutis. q̄ nō
indigeẽs salute. ij. Quia uenit ad iordanē. ubi cã
tor oīum eloru s̄biciat se humili elõ aque. iij. q̄a
ad iohanē. s. dñs ad suu. rex ad seruitoriu. Sol ad lu
cifer. Quarto qr uenit ut baptizaret ab eo. s. fons
a riuo. plenitudo a stella. auctor baptismi a bap.
ministro. Vtilitas uiã nō. in iiij. que circa xp̄m bap
ptizatu euenit. p̄mo qr xp̄s baptizat. a tang̃e
d aqua. p qd̄ nō. in nob. gratie infusio. Sc̃o eni p bap.
liberatus a culpa ascendit ad uirtutes. Sc̃o apertu
est celu p qd̄ nō. hois post bap. descensus cu illa
tõ. Tercio descendit sp̄s scs corp̄li spē sicut columba i
ipo. p qd̄ nō. qd̄ baptis facit hoīes templu sp̄s sci.
Quarto vox patris fca est. hic est fili meus dilect'

·q·

i[n] quo no[n]. q[uod] p[er] bap[tismum]. d[e] filio ue[ro]. fili[us] sit gr[ati]e. In bap[tismo] xp[ist]i no
tantur .iiij. p[ri]ncipalia. p[er]s[ona]. s[cilicet] bapticans. baticandus. materia
forma. et intentio. Baticans fuit b[eatu]s io[hannes] i[n] quo nob[is] mi
nistri s[an]c[t]itas designatur. Baptiçand[us] fuit xp[istu]s s[ed] n[on] ut eg[eret].
baptismu[m] co[n]secr[aret]. q[ui] co[n]tactu sue mu[n]dissime carnis
uim regeneratiua[m] dedit aq[ui]s. Materia fuit mag[is] co[n]ue
nie[n]s aqua, et co[mmun]is ceteris liquoribus. ad bap[tismum] n[ost]r[u]m existe
tes. forma u[er]o p[er] testimoniu[m] unitatis seu t[ri]nitatis. fu
it eni[m] pat[er] in uoce. i. fili[us] in carne. et sp[iritu]s s[an]c[tu]s i[n] columba.
Intentio co[n]sequit[ur] for[mam]. Vox eni[m] fuit nota cari[tatis] q[uia] fuit
materia passionu[m]. p[ro]uocans patre[m] que audita est sup[er]
x[pistu]m notat[ur] quinq[ue] dignitates et excelle[n]tie eiusd[em] d[omi]ni ihu x[pist]i.
Cu[m] eni[m] d[icitu]r. hic e[st]. co[m]me[n]dat[ur] auctoritas eius xp[istu]s q[ui] ipse sol[us]
h[ab]et uer[um] e[ss]e. o[mn]e eni[m] a forma est. d[eu]s aut[em] est forma
sine materia ut d[icit] boet[ius]. Cu[m] d[icitu]r filius, id est xp[istu]s, co[m]mendat[ur]
assimilitudinis paterne co[n]uenie[n]tia. ex eo na[m]q[ue] fili[us]
d[icitu]r. q[uia] sit ut ille, p[ro]p[ter] q[uo]d fili[us] dei ymago patris. p[ro]b[atur]
e q[uo]m s[upr]a s[cilicet]. p[ro]p[ter] r[ati]o[n]e[m] qua[m] h[ab]es i[n] libro p[ri]mo. 6. Cu[m] d[icitu]r
dilect[us] co[m]me[n]dat[ur] abundantie beniuole[n]tia. Io[hannes] x. pat[er]
diligit filiu[m] suu[m], et o[mn]ia que h[abe]t dedit in manu ei[us].
Cu[m] d[icitu]r in quo m[ihi] b[e]n[e] co[m]placui. co[m]me[n]dat[ur] a sp[irit]uali
co[m]placentia. s[ed] no[n] q[uo]d placitu[m] est q[ui]eta uolu[n]tas
u[er]i co[m]placitu[m] i. cu[m] sp[irit]u s[an]c[t]o. in filio s[ed] carne assumpti
sequitur. d[e] plenitudine gr[ati]e. x. 13.

.xiiij. Post hec co[n]sideradu[m] est u[er]bu[m] incarnatu[m] q[uan]tu[m]
ad plenitudine[m] carismatu[m] sp[irit]ualiu[m]. que fuit
plenitudo gr[ati]e in affectu. et plenitudo sapientie
in intellectu. ac plenitudo uirtutis in op[er]e et effectu. Cu[m]

Circa primum tenendum est quod in Christo fuit plenitudo gratie
a sui conceptione quantum ad gratiam capitis. quantum ad gratiam
unionis. Et hec triplex gratia est eadem in essentia. sed differt in ef-
fectu. Gratia enim personalis singularis est gratia habitualis quam habuit Christus
plenissime et perfectissime excepta fide et spe quas vir-
tutes non habuit. sed id quod eis imperfecta succedit. quia fidei suc-
cedit cognitio speciei. Spei vero succedit comprehensio rei. Secundo
sciendum est quod predicta gratia personalis singularis excubat ipsius
ita quod influit in membra corporis sui mistici sensum et motum
spiritualem secundum fontalem plenitudinem omnis gratie in ipso habitan-
tis. Dicitur gratia capitis. Unde notandum quod Christus secundum naturam dicitur caput ecclesie
quia non solum interius deus. sed et interius homo influit. sensum
et motum spiritualem et gratie in omnes qui adherent ei. vel per fidem
rectam. vel fidei sacramentum. Sed interius deus influit ta-
lem gratiam auctoritate. interius homo influit eam per modum
meriti. et ideo meritum. quod non solum ex congruo sed ex condigno
meruit membris gratiam in hac huius unione ad invicem.
Ex predictis colligitur quod Christus interius homo dicitur caput ecclesie triplici ra-
tione. primo propter influentiam gratie sicut dictum est. secundo
propter conformitatem gratie et nature quam habet caput ad membra. quia
licet Christus excellat membra sua quantum ad naturam divini-
tatis. tamen conformis est illis in natura humanitatis. tertio
dicitur caput metaphorice. quia sicut corpus unum Christi constat ex mem-
bris purissimis. ita corpus eius misticum ex purissimis fidelibus.
Ita de plenitudine eius accepit unusquisque gratie et spei.
qui ad eum accedunt. vel per fidem rectam. vel fidei sacramen-
tum. Aliter nec Christus secundum quod homo dicitur caput. scilicet propter conformi-
tatem. dicitur caput habet ad totum corpus. Nam sicut corpus Christi naturale
constat ex purissimis membris. ita corpus eius misticum ex
purissimis fidelibus. Preterea sciendum quod eadem gratia persone

singularis. habilitauit humanam naturam xpi ad hoc ut uerbum
inclinaret. digna esset unione tante excellentie. Vocatur gratia unionis
tunc cum a. est gratia. aliud est unio. Secundum quod construitur
intransitiue, ut sit sensus gratia unionis .i. unio humane
nature ad diuinam. que gratis et sine meritis data est humani-
tati xpi. Sic differt gratia unionis a gratia unionis personalis
et a gratia capitis sicut unus differt a gratia spirituali. Ioh.
quod dicitur Io. iii. quod spiritus sanctus dat ei non ad mensuram. quod dupliciter
exponitur. sic non ad mensuram .i. totaliter .i. non particulariter.
quia quicquid potuit ei deus conferre secundum dare dedit ei. Sic non
ad mensuram .i. supra omnem proportionem gratiarum aliorum hominum. Et hec
dicitur Io. plenum gratia et ueritate. Nota quod multipliciter distinguitur
plenitudo. Prima est sufficientie. que in quolibet iusto
reperitur. Secunda est copie. que fuit in apostolis. act. ii. Re-
pleti sunt omnes. Et hec fuit in Stephano. act. vi. Stephanus autem
plenus gratia et ueritate. Tertia est prerogatiue. que est in
ecclesia cui nulli communi accessit. Quarta excellentie. que fuit
in beata uirgine. que omnes sanctos in gratia excellebat. Eccl.
xxiiii. In me gratia omnis uie et ueritatis. et Luc. Aue maria
gratia plena. Quinta superfluentie. que fuit in xpo. Ioh.
plenum gratia et ueritate. Circa innocentiam xpi hec sciendum
quod immunitate omnis culpe. et quantum ad actum et quantum ad pos-
se. quia nec peccauit nec peccare potuit. nec a parte
originale traxit. quia patrem carnalem non habuit. nec dicitur
ue peccatum traxit. quia patrem carnalem non habuit. quia spiritus
sanctus a fomite totaliter liberauit. De plenitudine sapientie xpi
xl. Sicut in xpo fuit omnis plenitudo gratie. ita et omnis
plenitudo sapientie et non solum quantum ad cogita-
tionem et quantum ad modos et diuersas cognoscendi. Ad sciendum.
Primus est cognitio sempiterna. ex parte diuinitatis
et hec modo cognoscit omnia simul. scilicet finita et infinita.

qa apd deu omnis infinitas e finita. deus eciam uidet multa
uno. u. se ipo. Vnu no differt i. qd uidet et p qd uidet
quia uidet se et p se. et in se uidet oia. no solu q sut.
sz que facere pot que sut infinita. Secudus modus est
cognito sensual et sensualitatis excepte carnis
et iste modus est cognito p experientia. quo xpus
no sciuit oia simul. qa scias no percipimus nisi
nisi p obiecti presentiaz. Tercius modus est spual
experientie. q ipse fuit s. p naz. p graz et p gliaz
p naz igr. est tercius modus cognoscendi. quo m.
cognoscit oia xpus que spectat ad uniuersi consti
tutioez. Sz longe excelenti q adam q extiteo in a i
stitutu. Quartus modus est p graz. hoc modo co
gnouit xpus oia que spectat ad humanu generis
redemptioez. longe tn excelenti q aliqs pphetaru
ul' angelorum. no eni solu xpus huit sacram ubi
tn iuaui. sic adam et angeli. sz et pphetiam infuturi
sicut sci p gram illuminati. cognitionem uo no
huit pphetiaz acqui. q p ipfeccionem ipso no fuit
Quintus est p gliaz. hoc modo xpus cognouit oia
finita q ad cognitionem actuali. infinita uo habitua
li ul' excessiua aia eni xpi p gliaz comprehensio
nis capiebat q ntiq ea pter potentie na finita mu
ta infinito. Sic ergo ad dictas hns cognoscit
ab maiteu ul' ipo artifex. ul' aliquo alio arte co
templatu. uniuqz mo cognouit xpus res. pimo mo p naz
diuinitatis. Scdo p gliaz comprehensionis. ut patz
expmissis. De differentie cognitionis que in xpo
erant. p pmu eni modu huit cognitionem u. ds.

9

per sequendum. ut homo. perficitur viator. per quantum ut illuminator
per verbum ut comprehensor. Xpistus secundum utramque naturam dicitur lux. quia secundum divini
tatem illuminat intus animam. et secundum humanitatem informat extri
nseca. Et hoc triplex primum est potentie. secundum est sapientie. tercium
bonitatis. Nota. preterea. quod sciencia xpisti hominis limpidissima est
inter scientias creatas. quia nichil habet anixum contrarium suo obiecto, vel actus
vel potentie. propter quod non possit aliquid ignorare preterita presentia
et futura. quia anima xpisti tamen creata est. non est sciencia quod ita limpida
sicut dei. Quoniam non sciat omnia sicut deus. Cum dicitur. ihesus proficiebat
etate et sapientia. coram deo et hominibus. non est intelligen
dum quod ipse proficeret a primo instanti sue conceptionis, sapien
tia plenus fuit. Sed propter malos. qui doctrina sua et exemplo pro
fecerunt. et hoc coram deo .i. ad honorem dei. et hominibus .i.
ad utilitatem omnium proficiebat. Tunc ihesus et ipse cognitionem
experimentalem qua didicit ex hiis que passus est secundum apostolum obe
dientiam. de merito c. 19.

xlvi. Simul fuit xpistus viator et comprehensor ab instanti con
ceptionis sue. Et tunc cum corpus meruit et sibi et nobis. Tenu
it enim statum viatoris non tamen comprehensoris. Perfectio
et plenitudo meriti est notanda primo quantum ad deum quem meruit
qui non tamen erat homo sed deus. Secundo, quantum ad tempus quo merebatur
quia ab instanti conceptionis usque ad horam mortis. Tercio
quantum ad ea per que merebatur. quia per habitum perfectissime
caritatis. et per graciam perfectissimum virtutis. Quarto quantum
ad eos quibus merebatur: quia non tamen sibi sed et nobis omnibus cum
operibus suis que procedebant ex libero arbitrio meruit sibi
vitam [illegible] ad nos. et est probabile. quod tam perfecte omnia
opera ad nos [illegible] venerunt ad nos. Quinto quantum ad
id quod merebatur nobis. omnia remissionem gratiam et gloriam et singula
quoque eius. et apertionem ianue celestis. Dicitur [illegible]

ueez cum xpi grā huic manū impellētes. adhērentē. dico
potentē inclinātā impellēte sibi obstaculo ad libitū. Sz xpi
p̄ma manū sue merito debilitatur. Sedatz nō penit̄
amputatur. Ig in merito x. eradicata fuit omnia me
nra mā. Sui satisfactoria pre e. Sui memoria utx
cēne. qr nec offer sa cat̄ue e digni sumus absolui
nec in̄estitate p̄mij qd d's e pignu suis assequi n
p̄mittī ab hoīs. Sextū qd ad emerendū e, qr licet nō
meruerit glorificationē merito q' debebat, tn meruit
e humilitate passionis. ¶ Ad celeritatē resurrec
onis. Glorificationē sui noīs. dignitate in vicarie po
testatis. Sic. ait po. xps fcs est pro nob' obediens usqz ad mor.
pp qd et ds exaltavit illū. quo ad corpus. et dedit illi
nomē qd est sup omne n. quo ad hz. et i sui quo ad
tiū. Dr. aūt aliqs mereri qp. s. duo debito. faciendo
debitū. vl' d debito magis debitū faciendo. vl' de de
bito uno mō faciendo debitū alio mō. ¶ Primus duob
meruit nob' ante e. quia nō poterat e. de indebito debitū
debitū. vl' de debito mag' debitū. Cui aūn fuit
sanctissimus. ut nec in sanctitate pficere potuit. Scdo uo
mō e meruit qr bonū glie qd' e fuit debitū per
gratiā unionis fecit e debitū. alio mō. s. p merē
tū bone actionis. Exivit cum e vita eternam
[illegible] sicut nob' humanā [illegible] e voluntatē [illegible]
xviij Voluntas mea du[illegible] fuit. s. carta c
[illegible]cata. ut dictū est. e voluntas x. duplex
nāc. s. rōnis. et sensualitatis. et voluntas rōnis ē
dupl'. s. rōnis ut rō est. et rōnis ut nā est. voluntas
rōis ut rō est conformavit se donib; voluntati diē
Sz voluntas rōis ut nā est. et voluntate sensualitatis

uoluit aliquid proprium. quod non uoluit uoluntate rationis. ut non esse
sine non mori. Et in hoc iste uoluntates non fuerunt contrarie. licet
uolita contraria fuerint. Cum in uoluntatem diuinam. Hoc quod in illo
erat uoluit. per uoluntatem rationis. rationis uiste consensit.
secundum uoluntatem carnis perhorruit et recusauit. et sic utraque
uoluntas quod suum erat tenuit. Sed diuina uoluntas utraque
subdiderat. Voluntas rationis obedientiam. Voluntas carnis naturam
uirium quod aliquid uelle est instinctum ipsi. quod non esse illum
cum sensualitatis. Sic fuit in Christo uelle non mori. Quam
uis uoluntas non moriendi fuit etiam sensualitatis fuit
tamen occasionaliter anime. quia Christus sic uoluit. fuit et ho
mine uoluit ad ymaginationem et in existimationem
quo secundum naturale mortem refugit. hoc autem uoluit propter nostram
instructionem. Sic ergo per sensualitatem aduocauit dicens
pater si fieri potest transeat a me calix iste. hec petitio
fuit eius sensualitatis quasi doni n. Sed sensualitatis fuit
tamquam assertiue. ratione tamquam proponentis. et hoc Christus fieri
uoluit ad duplicem instructionem nostram. Primum ut sciamus
non esse peccatum aliquid ex sensualitate uelle quod est contrarium
uoluntati diuine. Secundum est ut martires Christi non desperent
si mortem horreant. cum illam et filius dei exhorruit. Et
ideo ut discamus discrete petere. scilicet subiungere nostras
uoluntates nostras uoluntati diuine. et hoc non sine adie
ctione apposita si fieri potest. et. non tamen non sicut ego.

xviij. Non solum Christus assumpsit *(marg.: de defectibus quos Christus assumpsit)*
sit humanam naturam. sed defectus etiam naturae quos in
ducere ipsum assumere decuit. Verumtamen ... sunt con
tinuit infirmitatis per factum et ... humane
non pro similitudine. assumpsit penalitates et tamen corporales
quam spirituales. que nostram redimunt naturam nostram ... sic

et loci in absentia amici. tristicia et timore persecutionis
amica et sic ut est frigus et calor et lassitudo. Et licet in
omnes naturales defectus assumpserit. sicut fuit defectus cog-
nicionis multiformium. nec omnes spirituales sunt.
peccati. ignorantia. rebellio carnis ad spiritum. propter
quod nullus umquam debet invitus penam sustinere
cum hoc esset contra ordinem divine iusticie. Christus sic per
voluntatem assumpsit. ut cum pati non posset invite
quia passio sua non fuit contra voluntatem divinitatis
nec voluntatem rationis. licet fuit contra voluntatem sensua-
litatis et carnis. Dicimus ergo quod Christus vere timuit
et vere doluit. et vere contristatus est. propter ista potuit
propassiones. non quod significat passionem. Differt
autem propassio a passione. quia affectio dicitur propassio quando
animam sic afficiunt. quod oculum mentis nequaquam turbat.
sentire Passio vero dicitur. quando oculum mentis turbat et facit a re-
ctitudine vel a divina contemplatione deviare. et
tunc ad lesionem et putatur. Unde differunt ista duo sicut
dispositio et habitus de passione c. 19.

XIX Circa passionem domini consideramus modum patiendi
insuperabilem. in actu humilitatem admirabilem.
In via caritatem inextimabilem. Circa primum notandum quod Christus
sustinuit in tactu clavorum asperitatem. In auditu
blasphemiarum confusionem. in gustu fellis aceti
amaritudinem. in lacrimis oculorum effusionem.
In corde amorem. De modo patiendi. hoc tenendum est.
quod Christus passus est passione generali que [illegible]
[illegible] ista vero cum non habet [illegible] nec [illegible]

Itẽm paſſione gñali. q2 ꝑ omnia mẽbra cõtꝰ ſ aꝛida. unũ.
Quis omẽs qui ẽſitis puiá. ⁊c̃. Fuit aũt paſſio xpi
maxima. Tũ rõe intẽtionis ꝑ optimá diſpoſitionẽ
ipi patientis. Tũ ꝑ eiꝰ excellentiaꝫ. Tũ ꝑ eiꝰ honoris
excellẽtiaꝫ. honorabilˀ eiũ ſi cõſidiͬ plus lethiͤ ⁊ pa
pue int̃ ſuos. Itẽꝫ gñus fuit eiꝰ paſſio. ꝑ ipiꝰ inimo
ſitateꝫ. q2 uilˀ lxo nõ debet ꝺ morte dolere cũ turpitudo
ſua fineꝫ hãt. Itẽꝫ paſſione ignominioſa. y ſa. Viui
mus cũ deſperatũ ⁊ nouiſſimũ uirorũ. hec aũt ignomi
nia attendit̃ in patibulo crucis q̃ fuit patibulum
peſſimorũ. et in cõſortio iniquorũ. ſ. latrõnũ cũ qbꝫ
erat deputatus. Curat aũt xp̃s paſſione gñali infec
tioneꝫ uniũſaleꝫ. paſſione acba libidineꝫ. paſſione
ignominioſa ſupbie pſuptioneꝫ. In iniõ paſſiois
attendit̃ caritas maxima qua nos liberauit ab inferno
dando ueniá. qua mũdũ renouauit largiendo gr̃iaꝫ.
qua celũ apperuit cõferendo gliaꝫ. hec tã notantur in
titulo crucis. nã ꝑ p̃mũ dr̃. ihs. ꝑ ſecũdũ nazarenuꝫ
ꝑ t̃ciũ. dr̃. rex iudeorũ. Xp̃c. vii. uicibꝫ ſanguinẽ
ſuũ fundit. quãt uiuus ⁊ ſemel mortuus. In circũci
ſione. in orõne. In coronatiõe. In flagellatione. in
manuũ ⁊ pedũ cõfixione. In lancatione. p p̃mũ do
cemur peccãm abicẽ. p ſecũdũ in tris anguſtiá pſa
lute nr̃a orãe. p t̃ciũ aĩaꝫ nr̃aꝫ uirtutibꝫ ornare. p quar
tũ carnẽ nr̃aꝫ domare. p. v. mẽbra nr̃a mãdatis
dei ligare. p vi. uulneratũ cor uidei amore hr̃e. po
ſtremo q2 ille paſſiones nõ attigebãt in xp̃o diui
nitaꝫ. ſꝫ humanã. Jõ in morte xp̃i. fũa ẽ diuiſio aĩe
a carne. ut eĩ ſalua eẽt unio eĩ carnis q̃ aĩe cum

diuinitate. Sciendum est quod si christus passus non fuisset tamen
destitisset quod tunc pertinebat ad condiciones humane nature
in se consideratae sine unione. Sed impotentiae non unite sunt
vel sic deficere vel non deficere. De effectu passionis christi capitulum

Effectus passionis christi est multiplex. Sicut patet in hiis
quinque. Passio debilitat scilicet uirtutes demonum. Job.
quando numquid capiet leuiathan. Spoliat scilicet infernum. ysa. vo
ca nomen eius spolia detrahe etc. Informat scilicet per exemplum. petri. christus
passus est pro nobis etc. Unde christus est qui liber positus in pul
pito crucis. Ubi diximus obedientiam. patientiam. humi
litatem. caritatem. Discere autem spiritualiter quomodo se habuit in capitulo
quod contra tenebatur. vii. Bernardus. Stetit ihesus coram preside inclinato
capite. vultu placato. sermone raro. voce summissa. de
fixis in terram aspectibus. paratus ad obprobria. promptus ad
uerbera. Stemus hic in capitulo sustineamus hic uerga
bla de congerentes ne in futuro sentiamus malum eternum
uerberantem. Honorat ymitatores suos. hester vi. Sic honorabitur quem
rex voluit honorare. Excitat scilicet ad pugnam
spiritualem. machabeorum vi. ostenderunt elephantis san
guinem uue et mori etc. Inflamat scilicet ad intelligendum
diuinum. Bernardus. Super omnia te michi reddit amabilem bone
ihesu calix quem bibisti opus redemptionis nostre. Re
parat scilicet ruinam angelicam. ephesios ii christus lapis est angu
laris qui facit utraque unum. pacem dat inter deum et ho
minem. inter angelum et homines. inter homines et homines. ecc.
et in tempore natiuitatis factus est reconciliator. Et animat contra
mundum carnem et dyabolum. ut figuratur per clipeum
quem Josue leuauit contra hay. Sanat scilicet morsus uulnera
nostra. aspicientes eneum serpentem sanabantur. Viuifi
cat spiritualiter. ap. cum essemus mortui conuiuamus

nos deo. aug. Mortuus est unicus ut unicum amaret
unicus. Duc. s. p mare hi mundi. Exo. d ung a mo
ysi. Dulcat. Exo. d ligno misso i aquas maris.
Obumbrat. Cant. Sub umbra illi q desideraui. & deul
pa reuocat. ysa. attinget p scalcia nra. Reserat. s.
celu. ysa. dabis. s. claui. s. dd. s. cruce sup humeru
ei. Illuminat. Vn crux est qd candalabru tabnacu
li. Jte. Crys. b. illuminat est p sel piscis. Ornat. vn
dixit sca agnes. & sanguis ei orn. ge. me. Xpc. pas
sione sua uicit d ya. q ligauit. Infernu q spoliauit
morte q supauit. Mundu q contepsit. Supplitiu
qd ptulit. celu qd apuit. Passio xpi. tollit vij.
uitia. Tollit enim supbia capitis inclinato. p quam
uidebat titulu cas fuge in quo scriptu erat rex iud
eoru. Inuidia. brachioru extensio. q ad aplexu
inuitas. Auaricia. clauoru elongato. que i passione
tollitur. B. disce xpiane quantu diligere debeas xpm.
qui dedit nob carne sua in cibu. sanguine i potu.
aiam in ptiu. aqua lateris in lauacru. Veste crucifixo
rib. Cor discipulis. matre Joh. Accidia festina
to ad passione. Ira. mollis responsio. Gulam fell.
& aceti potato. Luxuriam. lateris uulnerato. In recap
tione nra fuit gra mirabil. pmo ex pte motiui.
q caritas dei uidit q nos pamicos. nec p pretium
potamus nos redime. pcia fiez se fecit nim. nam
nam assumsit. & ptiu dedit sanguine p nobis.
fundende. Vn ps. Reddime me dne & miserere mei.
quum c. fili & paup. q e. no hns amicos. & paup sum
ego. s. no hns ptium. Scdo ex pte redimentis. q
ci liberare posset ex pot. fecit hoc ex mia. ut ad sui

amorem nos sibi astringeret. et ut iusticie ipsi satisfaceret.
Tercio ex parte redempti. qui opprimebatur crimine seruitutis.
et detinebatur in carcere. Sed primum magnum erat. ut
filius seruus fieret. quod seruus fieret liber. Secundo
magnum fuit quod dominus ad carcerem descendit quod seruus
exiret. Quarto ex parte iusticie. quia nulla iusticia dicta-
bat. ut innocens puniretur pro reo. Quinto ex parte excellen-
tie diuine. quia mirum erat quod inpeccabilis peccator in-
ueniretur. quod temporalis eternus. Sexto ex parte dati preciositate.
Sicut redemit nos sale adhuc gratias redemptori tenere.
Sicut redemisset nos sale adhuc gracias redemptori tenere-
mur. Nunc autem redemit nos anima. corpore. et uita. ut nichil
horum subtrahemur. Circa passionem domini. VII. notabi-
litates. scilicet capitis inclinationem ad osculum insigni
amicitiae. Brachiorum extensionem ad amplexum insignum receptionis. Ingratiam deperrito reddere.
uite reconciliationis. Brachiorum extensionem ad am-
plexum insignum receptionis ingratiam de peccato redu-
cuntis. Lateris apertionem. propter effusionem precii. uite redemp-
tionis. et absolutionis. exiuit enim sanguis et aqua.
Clauorum in pedibus et manibus infixionem. propter memoriam
uite recordationis. ysa. Si oblivisci potest mater infante
suum quem. Corporis denudationem. in exemplum uite confessionis
que scilicet debet esse nuda. Crucis portationem. in exemplum uite
imitationis. Corone spinee impositionem in figuram
uite glorificationis. De effectu passionis domini. augustinus dicit.
predemptoris nostri mortem de tenebris ad lucem. de morte
ad uitam. de corruptione ad incorruptionem. de luctu
ad gaudium. de terris ad celeste regnum uocati sumus.
Item dicit augustinus. quod christus sacerdos fuit. per quem reconcilia-
ti sumus. fuit deus cui reconciliati sumus. fuit tem-
plum in quo reconciliati sumus. Christus fuit mediator
iudaici populi. et gentilis. et secundum hoc dicitur. lapis angularis
Item hominum et angelorum. et secundum hoc dicitur. pacificus. Item
dei et hominum et secundum hoc dicitur redemptor. Quomodo debuit ulterius.

q nō fecit. absoluit uinctū. illuminauit cecū. redux
cionci. ꝛ recōciliauit reū. Jt̄e aug. dicit. ecce ꝑ principio pi
etas flagellat̃. ꝑ stulto sapiētia illuditur. ꝑ mē
dace ueritas negat̃. dāpnat̃ iusticia ꝑ iniquo. mi
sericordia afficit̃ ꝑ crudeli. ꝑ muso replet̃ sincери
tas. aceto ꝛ felle inebriatur dulcedo. moritur
uita ꝑ mortuo. xp̄c ꝑ ꝑuincs ifirmitatē, medicinā
ipe in se accepit. curauit enī nos ꝑ dietā qua ieiu
nauit. xl. diebȝ. ꝑ sudorē qui fc̄s est sudor ei sic
gutte sanguinis decurrētis in terā. ꝑ minutionē qua cla
uis ꝛ lancea uulneratus est. ꝑ potationē qua gustauit
acetū cum felle mixtū. ꝑ emplastrū. qua facies ei
est sputis illita. ꝑ electuariū qui corp̄ ꝛ sangui
nē suū dedit in cena discipulis. Dicc. x. 20.
xxi. Passio xpi. nō. hoc. supplitiū q nullū maius. Trāi
Ꝺoues omēs q transitis ꝑ uiam. nullū dico maius
ꝛ certo qd passus ē ipe iustus ab iniustis. ꝑ iniusti
cium iniustis, ex iustis causis. s; in iustis iudiciis
ꝛ iniustis penis. Obprobriū quo nullū uilius. Sup
morte turpissima. ꝑ ꝑciū quo nullū cōueniē
tius. q̄ sicut ꝑ lignū uenit culpa. sic ꝑ lignū
redēptio. Consiliū quo nullū ꝑfundius. cp̄b
ut possitis cōprehendere cū omibȝ. s. ꝛc. qd expo
suit aug. de cruce. Gaudiū quo nullū ꝑfectius. i. p̄t
xp̄c passus est ꝑ nob. reliquit nob exemplū ꝛc. Crux nul
lis rebȝ cōparatur. ipa enī ē clauis celi. uectis inde
nauis maris. arbor castelli. palma fructuū salo
mis. B. baculus iacob quo iordanē transiuit.

Speculum imitationis. scala ascensionis. hamus quo
leviathan capitur. Cithara qua demon saulis compescitur.
paulus in quo serpens eneus suspenditur. Tau quo fron-
tes electorum signantur. candelabrum quo tabernaculum illuminatur.
Lignum aquas marath dulcorans. Virga moysi per mare
rubrum dei populum ducens. Gladius ipsum golias decapitans
vexillum ad pugnam spirituales colligens. Cathedra discipulos xpi
erudiens. Equus dei amicos honorans. Clipeus iosue
hay impugnans. Liber mistica profunda continens. altare ob
lationem acceptissimam recipiens. Septem verba xps in cruce
protulit. Primum pater ignosce illis q. n. s. q. f. Secundum. ho
die mecum eris in paradiso. Tercium. mulier. Ecce filius tuus.
Quartum sitio. Quintum. hely. hely. la. Sextum. pater in manus
tuas commendo spiritum meum. Septimum. consumatum est. Per primum
verbum docemur iniurias dimittere. Per secundum. penitentes exau
dire. Per tercium parentes honorare. Per quartum. salutem
animarum desiderare. Per quintum. ad dominum in necessitatibus clamare.
Per sextum. auxilium nostrum in domino ponere. Per septimum. incepta nostra ad
bonum finem consumare. Quatuor brachia crucis. signi
ficant. iiii. virtutes. quibus extendi nos debet [illegible].
Significat enim pars superior caritatem. inferior humilitatem.
a dextris obedientiam. a sinistris patientiam. Item quatuor
brachiis crucis nostre. iiii. beneficia crucis. Significat enim pars
superior ianue celestis apertionem. inferior inferni de
structionem. pars a dextris gratie collationem. a sinistris re
missionem peccatorum. Quatuor ligna fuerunt in cruce. sicut
dicit magister hystoriarum. pes namque crucis fuit de cedro. Sti
pes de cypresso. transversale. de palma. Tabula de oliva. Signat
a cedrus altitudinem contemplationis. Cypressus famam

bone operationis. palma fructum iustitie. Oliua lenita
tem misericordie. De descensu christi ad infernum
xxii. Anima christi post mortem descendit ad infernum sine ad
libum ad liberationem eorum qui christi in uita existentes de
hoc seculo transierunt. Dauid. extendi manum meam extendit. in du
quo nichil uires habebat, misso malum portantem amu
sic. Alia causa quare christus descendit ad infernos est ut tantus
esset descensus quantus fuit liberandorum casus. primus enim
homo sic instituta liberi arbitrii positus erat. ut posset
ad uitam ascendere. uel ad mortem descendere prout uellet. sed
peccato peracto. sic alterum brachium stateris per pondus culpe de
pressum est. ut esset in imo inferni. alterum uero in summo celi.
Non autem ascenderet brachium depressum. nisi descenderet ad
brachium eleuatum. Descendit ergo deus usque ad infer-
num. ut hominem caput eleuaret usque ad celum. Tertia ratio est.
quare christus descendit ad infernum. scilicet ut sicut uiuus fue-
rat lumen mundi per presentiam corporalem, ita mortuus
esset lumen inferni per diuinitatis maiestatem. Quarta
ratio est ut id quod christus hic exequeretur per efficaciam. quod passione
sua meruerat per sufficientiam. Duo autem meruit per suam
passionem. scilicet satisfactionem et ianue apertionem. que ideo hec duo
efficiat in descensu suo ad infernum quia per satisfactionem
soluta sunt uincula captiuitatis. per apertionem
autem ianue facta est illustratio ipsi carentis. et sedu
lucem exteriorem. Illuminauit enim omnes illos qui merito
sui capaces erant per gratiam. sicut fuerunt sancti patres qui
non pro reatu persone sed tamen pro reatu nature detinebantur.
Dampnati hui merito capaces non sunt. Nec paruuli illi
bo qui de corpore christi non sunt per fidem. nec per fidei sacramen-
tum. Sciendum quod anima christi per triduum mortis sue.

cum sanctis patribus suis in limbo fuit. Ibi denique fuit et latro cui
dominus dixit hodie mecum eris in paradiso. quia nomine para
disi vocatur ibi dei fruitio. quia pacta penitentia seu
passione tam iste latro, quam alii qui fuerunt in limbo
meruerunt deum percipere. ¶ Ad quem infernum xpus descenderit
si scire volueris. Notandum tibi est. quod nomine inferni sumitur
dupliciter. scilicet pro pena. et loco pene. ¶ Secundum primum modum dicitur.
quia demones semper infernum portant secum. Item prout infernus
pro loco pene sumitur. Sic infernus quadruplex distingui
tur. Unus est infernus dampnatorum. in quo est pena sensus
et dampni. ac tenebre exteriores et interiores. id est absentia gratie.
Super est limbus puerorum. ubi est pena dampni. et non sensus.
istud et sunt ibi tenebre exteriores. et non interiores, quia gratiam habent.
Super hunc locum est purgatorium in quo est pena sensus. et dampni
ad tempus. et sunt ibi tenebre exteriores. et non interiores quia
gratiam habent. Una est pena dampni scilicet carentia divine visionis
alia sensus scilicet ignis afflictione. In hoc loco affliguntur spiritus
iustorum. qui in hac vita non impleverunt penitentias nec
satisfactiones condignam egerunt. et hii spem evasionis habent
quia sciunt se non esse in inferno. Sed tamen propter penarum magnitudi
nem. hoc aliquando non advertunt. ¶ Supremus locus inter hec est locus
sanctorum patrum. ubi fuit pena dampni et non sensus. et fuerunt ibi
tenebre exteriores. sed non tenebre privationis gratie. Ad
hunc locum xpus descendit. ac suos inde liberavit. et sic in
fernum momordit. quia partem abstulit. partem reliquit. Mor
tem vero quo ad electos penitus destruxit. sicut dicitur in Osee. O
mors tua o mors, morsus t. e. inferni. hic quoque locus

sinus abrae dr. q abraā i. fuit. s nūc celū empireū est
sinus abrae. q ibi est abraham. A nullo pctō uel loco
est trāsitus ad aliū nisi d tcio ad quartū. i. d purgatorio
ad limbū scōrū patrū. Ex p̄dictis pz q̄ etiā libe
ratōs omniū fi. de. d pna. i. fer. q d psū. la. q infernus su
mitur: i. p purgatorio. sic ei. sumit p plibꝰ. qn xpc dr ad
inferos descendisse. Ex p̄dictis collige. q xpc mortuus
est mortē. descend adinferos ania. ⁊ surrexit uita ags. Di
cēdū ē qd xpc nullo tēpe totus fuit insepultꝰ. s nō
totū ⁊ totus dr ꝑ rōz psonā. totū uō nāz. Similit dr.
qd ca unio aīe cū corp̄. fiat hoiēz. xpc illo tēpe nō fuit
hō. s ulta aīa. ⁊ caro unita tē ēet cū illo.

xxxiiij. Xps tercia die resurrexit a mortuis. De resurrectione xpi
resumēdo corpꝰ nō tale quale prius hūit. s īpassi
bile ⁊ immortale. Caro eni xpi que ī natiuitate flo
ruit ⁊ in passione decidit p gloriosā rōnē reflorvit
tunc renouata ē aquile iuuentꝰ xpi. Tūc leo suū catu
lū suscitauit. tē fenix reuixit. Tūc sic dr ier. figulus
exvēle luto fracti uasis. fec ad uas. sicut placuit ocu
lis suis. Tūc ionas d uentre ceti illesus exiuit. Tūc re
stitutū candelabrū aūro. Tūc suscitatū est tabnaclū
dd. qd cecidit. Tūc refulsit sol qui prius erat in nubilo
Tūc uiuicatū est gnū qd mortuū ē cadēs ī trā. Tūc
resūpsit cornua. Tūc sāpson tulit portas gi ꝑ poslib
Tūc ioseph. edutꝰ d carcē tōdet ⁊ cōstituet dn̄s egipti
Tūc ꝯ fratris saciis ceruidē lēcia. Dns pbauit resurrec
tioēz eē ueraz p angelos qui nō mētiunt. aū Ure dixit a
gelus dr mulierbz. Ide pbat p inimicos. quorū testiō
niū est ualidissimū. aū. et qd retulit. d custodibz. pro
bauit eaz nō arte magica fcāz ⁊ hoc p comestiōem.

probauit eam non esse fantasticam co'is. et hoc per tactum. probauit eam
in eadem corpore fuisse in quo passus est et per hoc per ostensionem
cicatricum. probauit eam fuisse in corpore glorificato, iuncto diuinita
ti. et hoc per ingressum in domum ianuis clausis. probauit et deo
resurrectionem suam multis apparitionibus; apparuit enim
ipsa die resurrectionis quinquies. s. marie magdalene. jo. xx. mu
lieribus. mt. ult. petro. sed ubi non inuenitur. duobus euntibus in ema
us. luc. in fine. Discipulis ianuis clausis quando thomas
non fuit cum eis. joh. xx. Euntes in emaus. luc. in fine. Item
apparuit inter resurrectionem et ascensionem quinquies. s. thome
cum aliis. jo. xx. ad mare tyberiadis. jo. xx. in monte tha
bor. mt. ult. In iherusalem. quando comedit cum discipulis suis
luc. in fine. In monte oliueti. quando ascendit. luc. in fine. Ista
act. primo. Quintus ordo causa surrexit deus ut s. sic impleret.
quod eis dixerat. Ecce ascendo [illegible] et subiungit tertia die resurget
ut nos ad surgendum spiritualiter prouocaret. [illegible] est ut
fuimus [illegible] quod coram eo surgit dominus. ut futuram resurre
ctionem in se probaret. Ut per eo. sue diuinitatis ostenderet. quia
mortuos uiuificare non est opus nec. sed per diuine. Non est
enim regressus a priuatione ad habitum. ut nos ad contemplandum
diuina terrena per adipiscenda tali gloria alliceret. Resurre
xit xpc uelociter. quia tertia die. Nam sicut ianuis clausis ad
discipulos intrauit. et sicut salua uirginitate de utero
matris exiuit. Sic eum mortuum. nec petra in qua iacuit
nec militum custodia potuit retinere. Surrexit gloriose. quia corpore
et anima. Socialiter. quia multa corpora sanctorum. Eternaliter. apostolus. x.
resurgens ex mortuis iam non moritur. Similiter surgendum est
nobis spiritualiter; Sic et eundem modum resurgemus in die iudicii cor
poraliter. Resurrectio xpi facta est et figura nostre resurrectionis
spiritualis. quam dico mortua. et hoc dupliciter. quia est mortua est

incorporatione nostra. Dum enim consideramus gloriam resurrectionis Christi monemur ad resurgendum in novitate vite. Jam enim monita est in consideratione dei patris. qui pater etiam resurrectionem in filio movetur ad eandem cum fratribus suis. Eandem gloriam. sicut rex qui facit filium suum militem movetur amore filii et ut multos faciat cum milites. figuram quod sicut resurrexit in novitate vite. id est et nos in novitate vite ambulemus. ¶ Item sicut dies resurrectionis Christi precessit dies mortis in parasceve et dies quietis in sabbato. sequitur in gloriam resurrectionis precedat in nobis mortificatio vitiorum et quies contemplationis eternorum. ¶ Nota quod sicut duplex est mors. scilicet anime per culpam et corporis per extinctionem. ita duplex est resurrectio. scilicet anime per gratiam et corporis per gloriam. Et sicut mors anime causavit mortem corporis, sic habet ingressum. Ita resurrectio anime causabit resurrectionem corporis gloriosam. Considerandum quod quidam resuscitantur ficte sicut samuel. ut quidam volunt Sauli apparuit. ut dicitur. tamen non vere resuscitatus fuit. Quidam imperfecte ut lazarus iterum moriturus. Quidam perfecte ut Christus semper victurus. Et prima resuscitatio significat confessionem sine penitentia peccatorum. Secunda confessionem recidivantium. Tertia confessionem perseverantium. de ascensione x. 23

xxiiij. Differentia est inter ascensionem, et assumptionem et evolationem. quia ascensio pertinet ad Christum. assumptio vero ad beatam virginem. Sed evolatio ad omnes alios sanctos. Ratio huius est quia ascensio fit propria virtute ascendentis. assumptio autem virtute Christi assumentis qua filius specialiter obsequitur matri. Evolatio vero fit ministerio angelorum. Alia vero differentia est quia locus evolantium est distinctio chororum. locus autem assumpte virginis est super choros angelorum. locus autem Christi ascendentis est ultra locum assumpte virginis. ¶ Circa Christi ascensionem sunt octo consideranda. que concernunt ascensionem et colliguntur in officio de ascensione. Primum est videntibus illis. id est disci

.i. discipulis eleuatus est. v. s. desiderium ueniendi ad eum
excitaretur in ipsis. Secundum est quod nubes suscepit eum ab ocul.
eorum. prima uero nubis significat quod in hoc mortali corpore
ipsum in alto uidere non possumus. Quartum quod eleuatis manibus
ferebatur in celum. Eleuauit autem manum propter duo. s. ut suos patri
offerret. et ut inimicos manu altera retecta percuteret. iiij. est q
benedixit eis ut eos contra hostem muniret. et bonis celestibus au
geret. v. quod ascendit in iubilatione. quod refertur ad uocem
iocunditatis redemptorum ascendentium cum ipso qui prius clama
uerunt uoce lacrimabili in portis inferni. Aduenisti desider
abilis quem expectabamus in tenebris ut educeres et c. vj.
est quod ascendit in iubilatione in uoce tube. et hoc refertur
ad sonum predicationis apostolorum. qui sonus fuit eis iuuat dei
cente domino. euntes in mundum uniuersum predicate euangelium
omni creature. Sequitur enim in omnem terram exiuit sonus eorum et c.
vij. Quod ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem
.i. captiuos in captiuitate inferni. quos secum uictor
eduxit. viij. quod dedit dona hominibus. quia omnia bona nostra
desursum sunt quo xpistus ascendit. horum sunt duo habentur.
ex. s. tertium et quartum, conferunt euangelium. secundum luc. Item quintum et vj.
ex ps. Item sextum et vij. ex ps. ascendit xpistus regressus ad
celum multipliciter. s. tamquam bonus obediens completa obedi
entia quo ad patrem. Tamquam bonus mediator facta pace
et concordia quo ad homines. tamquam extrinsecus propugnator
contra demones. adscendit xpistus pluribus de causis. s. ad quiescen
dum s. post laborem quo fatigatus fuit. xxxiij. annis. no
bis inueniens ad intercedendum pro nobis, pro quibus utiliter
laborauit. Bernardus Securum accessum habes o homo ad deum ubi
habes filium mediatorem et matrem inuenietur. filius ostendit
patri latus et uulnera. mater ostendit filio pectus et ubera. ibi

ubi nulla potest esse repulsa ubi tot occurrunt amoris insignia. Christus
ergo optimus advocatus est qui tot habet linguas pro nobis loquen-
tes, quot vulnera pro nobis suscepit. Ad conquirendum dominium
eius, pro quibus vires suas expendit. Ysa. In vacuum laboravi.
Item ascendit ut locum nobis prepararet. Io. Vado parare nobis
locum. Et ut fiduciam in ipsum sperandi in nobis tribueret. Ut incor-
porales possessiones eterne hereditatis nos poneret. Ut spiritum sanctum
mitteret. Io. Si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos.
Ut sidera nostra post se traheret. Cant. Trahe me post te. Et ut viam
nobis ad celum ostenderet. Unde sicut dicit Lucas, eduxit primum
dominus discipulos suos foras civitatem in Bethaniam, ut ipsa
eductione cognoscerent, hic se non habere manentem civitatem.
Quod autem in Bethaniam eduxit eos que interpretatur domus obe-
dientie, significatur quod per opera obedientie transitum erit
ad celestia. Post hec transire fecit eos in montem oliveti ut
per montem intelligatur eminentia spei in contemplatione. Oli-
vas autem pinguissimi pectoris devotio. Victus autem post
ista non restat nisi salutis arce in celum. Exaltatus autem
fuit Christus, scilicet in terra per vite meritum. Super terram per crucis suspen-
dium. Super celum per ascensionis iubilum. Angelis ascensio
Christi mirabilis. Ysa. Quis est iste qui venit de Edom, etc.
demonibus terribilis. Reg. Non fuit tam gaudium nudius tertius.
Ve nobis, hec sunt philistinorum, qui vociferabantur filii Israel,
dum duceretur archa federis de Silo in castrum ut per eam habe-
rent adiutorium divinum in prelio. Hominibus salutaris. Sicut
patet ex multiplici fructu ascensionis Christi. Ascendit
Christus .iiii. scilicet. Patenter quia in dextris illius elevatus est. Potenter quia
elevatis manibus ferebatur. Gaudenter quia in iubilatione
ascendit. Decenter quia cum duabus turmis regis elevatur: scilicet ho-

nō aūt dico qđ ibi fuerūt angli in adiutorium necessitatis
s; in obsequiū dignitatis. hoīes ꝗ; illos dico quos dn̄s infe
rīs liberauit. et qui post ipm̄ usq; ad ascensionē mortui sūt
ōniū saluādorū. nec purgatorio ultimo indigentes
clementer q; bñdixit eis. ¶ Xps nō statī post ipm̄ ascendit
triplici rōne. Prima fuit q; differenda fuit ascensio. ut m̄
probaret ipm̄. ut dr̄ in act. in multis argumentis p xl. dies
apparens eis ⁊c. ¶ Scđa ut patientiā nrām informaret
quā merces cōuenit expectare. Sic agricola nō statim
post seminatiōē metit. s; fructuū maturitatē expectat
Tercia pp discipulorū cōsolacōē. vn̄ dr̄ glo. act. pmo. Sic
xl. fuerūt hore mortis x. ita xl. dieb; cōuersatus est
cū eis post ipm̄. quia cōsolō diuina excedit tristiciā
humanā. ¶ Nō. qđ xpō cōuenit descendē de celo in m̄
pniāz diuinā. q; illuc deꝰ uenire dr̄. ut spāli effectu
appareat. s; ascendē ei cōuenit pp̄e s̄ nāz humanā
q; s̄ illā solūmō mutat locū. ⁊ nō s̄ diuinā nām.

de ascensu xpi ad patris dextā

Ascendens xps in celū sedet ad dextam pris oīpo
tentis. Duo intelliguntur p dextā. Primū est eqli
tas maiestatis. ad quā xps sedet s̄ diuinitatem
d' hac dextra dr̄ ad hb. Talem habemus pontificē q cōsedit
in dextra maiestatis in excelsis. ¶ Scđo intelligunt
p dextera potiora bona glie. in qb; xps sedet. s̄ hu
manitatē. quā collatū est ei adeo qđ grā cōferre pot.
⁊ licet ab instanti cōceptionis xpō simul accepit bona
grie ⁊ glie. maiā. Eadē tn̄ bona fuerūt in ascensione
manifesta. et in loci cōgruentia cōpleta. d' hac dextā
dr̄. Collo. iii. Que sursū sūt querite. nō. q sup tiāz ū.
xps est in dextā dei sedens. ubi dr̄ glo. qđ sursū ib ubi

sedet xps ibi sunt potiora bona gratie et glorie. dicamus ergo quod
ascensio passio xpi. fuit tam ad locum quam ad dignitatem. Inquantum ad locum
fuit. Sic ascendit super omnes celos. i. usque ad dignissimum
locum celi empyrei. Quia ad altissimam eius partem, eo quod nobi
lissimo eius corpori. congruit talis locus. non est tamen dicendum
quod corpus xpi sit obligatum ad aliquem certum locum. Sed quia sibi locus
ille sit secundum congruentiam deputatur. Inquantum ascensio
fuit ad dignitatem. sic sedet ad dexteram patris non tamen quo
ad situm. quia patri non competit. Sed quo ad excellentiam du
plicem sicut dictum est. quia per dexteram intelligitur vel equalitas
maiestatis. que competit xpo secundum divinitatem. vel perfectio
premii. que sibi competit xpo secundum humanitatem. Preter
eundum quoque non est. quod credimus xpm ad dexteram patris
sedentem. Stephanus autem vidit eum a dextris dei stantem. quia nos
credimus eum regnantem et quiescentem. que notantur in sessione.
Sed Stephanus in tribulatione positus. habuit eum pugna
torem et susceptorem. Unde vidit eum stantem. Dixit dominus xpo.
sede ad dexteram dei. Videtur quod quia laboravit. ps. in laboribus
sum a iuventute mea. Ad dexteram quia fuit in sinistra
adversitatis. ps. afflictus sum et humiliatus sum nimis.
post dei vero dicitur. quia primo abiectionem merito sequi debet gloria.
Unde qui se humiliat exaltabitur.

Quemadmodum deus de celis non descendit per essen
tiam incommutabilem. Sed per influentiam ab ipso ma
nantem. ita nec spiritus solus. elevabitur super se per situm
localem. Sed per habitum deiformem. Unde necesse est spiritui soli. si
debet esse dignus eterne beatitudinis. quod percipiat habitum in
fluentie spiritualis.

I. c. Ad bonum gratie non quis per se venire. cum ipse non sit sub
limitas nec. Sed secundum influentiam largitatis divine

Sicut eñ catena p sua delectabilitate suo pñ semp idiget
ut sēp sit incē nē. sic idē pñ p sua bonitate influere nō cessat
creature spūali intā spūales sensus ut bñ sit in eē grē quaz
nō pōt hrē nisi deo largitore. Verūtamñ inexcusabil' ē hō si
grām grām facientē nō recipit. q̄ grā grātis data sēp psto est
libm arbitriū excitare. ꝛ cōuer. Cui est huic admonitioni
cōsentire. ꝛ hoc est qđ in se est facere. quo fc̄o potēt hō grāz
grātum facientē hrē. q̄ hoc est ad grāz grātū facientē se pparare.
Quāuis eñ grā habeatur dei dono efficiente. nō tñ sent'
ac cōsentiente. q̄ creauit te sine te. nō iustificabit te sine te.
Jg. g. grātum faciens acquirendū ē alit'. ꝛ alit'. ꝛ eñ a deo
efficiente agr' grā g data. lib. ar. excitante ꝛ mouente. ꝛ
a libo arbitrio consentiente. Quāuis eñ lib. ar. nō possit
grāz efficere. pōt tñ ad hoc se humiliare. ꝛ pparare qđ hīt
sic. aliqs nō p̄ illuminare domū. tñ pōt aprire fenestrā
quo fc̄o sol intrat domū ꝛ illuminat. Quod aūt dico dē libo
arbitrio cōsentiente intellige in adultis. q̄ in puulis suffic.
fides parentū ꝛ sacramētū ecclie ꝛ meritū xpi. ꝛ excusat eos ips.
sui. Sciendū aūt qđ habilitatio ꝛ ppāratio ad grāz ips.
est. s. efficiens. formal'. ꝛ mal'. pma est a deo. Scđa est
agr. grā g data. Tercia a nob'. Aia eñ hīt facultatē ꝛ istin
ctū cognoscendi. deū. ꝛ diligendi ex nā. s; hīt cognitione
ueritatis. ꝛ ē. deū diligendi ex grā. ꝛ ad opa bona ta nos in
citār. s. nā. que est scripta in cordibz hoīuz dicens. Quecūq
uultis ut uob'. faciāt hoīes. ꝛ c. Rō. q̄ dicat ea delectabilia
eē. vtilia. honesta. Grā que dr̄ fruendū eē deo, que sume
bonus est. Que dic. debuēniēdū fruendū eē, pmo, pxpo.
q̄ dei filius ꝛ dei ymago. ꝛ in btītudine socius. ꝛ Grā nō dēē
ei qui se ad grāz nō hūiliat. ꝛ de hoc multa exēa habes. In
illo qui manū ad largitatē nō extendit. q̄ ds̄ inqñtū in
se est. dat omībz affluent. Jn illo qui oculos cōtra lumē claud.

facıat orırı ſole ſup bonos ⁊ malos. In illo qui fontes recipientis
fundū uaſis ſurſum erigit. quod deus ſicut ait aug. ingenti libertate
atq; ubertate replet omnes creatura p captu earū. In illo qui do
mū ſuā cingit ſpinis ne ingrediatur amicus. Ipe uero deus ſemp
ſtat ad hoſtium ⁊ pulſat. In illo qui zizania de agro ſuo nō ex
ſtirpat. ꝑpter quod fructus creſcere ⁊ nō pficere nō poſſunt. In illo qui
ligna igni ſubtrahit quare tunc ignis deficit. In illo qui os ad ſumē
dum cibū apire negligit. quare talis mīto deberet mori fame. In
illo qui tpre pugne arma pricit. quare talis ſepe capitur ⁊ uul
neratur. In illo qui remos nō mouet in tpre tempeſtatis.
quare talis ſepe mergitur. In illo qui existens in egritudine me
dico nō obedit. ſeu contradicit. Gratia nobis a deo, procedit sicut radius
a ſole. Sicut gemma a radice. Sicut mel a flore. Sicut riuus a fon
te. Sicut ymago artifice ſed exemplar minus. ⁊ forma extul.

de diſtinctione gratiarum

.2. Gratia dicitur tripliciter. Primo generaliter. Sic gratia dicitur
adiutoriū diuinū creature gratis impenſum. ⁊ indiffe
renter ad quēcumq; actum. ſine adiutorio huius gratie, nichil poſſu
mus facere. immo nec in eſſe durare. Secundo dicitur gratia ſpecialiter.
⁊ talis gratia dicitur gratis data. s. donū quo homo ſe preparat
ad ſuſcipiendū ſpiritus ſancti donū. huius gratia eſt reuocare liberum arbitrium
a malo ⁊ excitare ad bonū ſine qua. nullus facere ſufficit
quod in ſe eſt ut ſe preparet ad ſalutem. Tercio dicitur gratia. proprie
.s. donū diuinitus datū ad merendū. quod quidem donū gratia
gratum faciens appellatur. Sine iſta gratia nullus pōt mereri.
nec in bono pficere nec ad gloriam peruenire. Iſta triplex
gratia innuitur in uerbis apostoli. ubi ait. Gratia dei ſum id quod ſum.
Ecce prima. Et gratia dei in me uacua nō fuit. Ecce secunda. Sed gratia
eius ſemp in me manet. Ecce tercia. Sunt preterea. dicitur gratia gratu
dans, ut eſt deus. Item gratia gratie ſignū ut, prophetia ⁊ potestas

Gratia gratum faciens distinguitur in operantem et cooperantem. Gratia
operans dicitur preveniens et incipiens ac liberans, quia peccatum expellit.
Gratia cooperans dicitur subsequens et perficiens ac iuvans, quia liberum arbitrium
adiuvat et ei cooperatur in merito. Multipliciter distinguitur
bonum. Est enim bonum per essentiam et hoc est deus. Unde nemo bonus
nisi solus deus. Est bonum participationis, quod distinguitur
in bonum gratie. Item est bonum nature. Unde augustinus: omne quod est
in quantum est bonum est. Genesis: vidit deus cuncta que fecerat et erant
valde bona. Item est bonum in genere, hoc est bonum ex ob-
iecto sicut est elemosina. Nam est actus in debita materia, qui si detur
forma caritatis. Item est bonum ex circumstantia, hoc
est quod bonum exigitur vel ex circumstantiis, sicut est dare elemosinam
indigno tempore debito ex compassione. Item est bonum
virtutis, hoc est quod additur operi perfecto ex parte operantis quod
est habitum virtutis bene constitutum. Item est bonum me-
ritorium, ut quod additur ipsi operi debitum finis intentum
super motum illius. Item est bonum gratie, ut est ipse homo
gratum deo faciens. Item est bonum glorie, ut bonum
remunerationis eterne.
De effectu gratie.
Effectus gratie est quod excitat liberum arbitrium ad bonum agendum
et sanat ipsum mutando effectum. Ipsumque
roborat perveniendo ad actum. Item gratia deum homini recon-
ciliat a peccato, quia liberat et penas eternas in temporales commu-
tat. Item gratia opera mortua meritoria facit et bona per
peccatum amissa restituit atque stabilit in palatium con-
vertit. Item per gratiam fit anima sponsa christi, filia regis
eterni et templum spiritus sancti. Item gratia mentem deo assimilat
et spirituali cibat solatio. Nota quod quamvis virtus gratu-
ita insit anime, non tamen habet effectum suum tam cito sicut gratia.
Primus effectus gratie est facere gratum deo et facere dignum

vita eterna. et hic effectus statim est in puero post baptismum. Ter
autem effectus est eligere actum meritorium quo ad deum. et hic effectus
non statim est in puero post baptismum. hoc autem non est propter defec
tum virtutis. sed propter impotentiam agentis. puer enim non est
habilis ad actus voluntarios. Cum sciendum est quod triplex
est perfectio. prima perfectio perficit animam. secunda perficit anime
potentias. tertia perficit ipsos actus. de qualitate virtutum.
4 Nunc de virtutibus est agendum. et primo quid sit virtus
dicitur. Virtus est ut ait Augustinus. bona qualitas mentis
qua bene vivitur. qua nullus male utitur. qua solus
deus in homine operatur. hec diffinitio datur in comparatio
ne ad agentem. Item secundum Augustinum. virtus est habitus mentis
bene constitute. hec datur in comparatione ad subiectum in quo est.
Item dicit philosophus. Virtus est habitus voluntarius in medieta
te consistens. quo ad nos terminata ratione. ut sapiens
determinabit. hec diffinitio datur in comparatione ad actum
eius que est (?). Item Tullius. Virtus est dispositio perfecti ad op
timum. hec datur secundum comparationem ad finem. Item Ysidorus.
Virtus est animi habitus nature decus (?) vite. ratio morum. pietas
cultus divinitatis. honor hominis. eterne beatitudinis
meritum. hec diffinitio datur in comparatione ad effectum.
Diffinitio autem Augustini sic exponitur. Virtus est bo
na qualitas mentis. hic ponitur qualitas pro genere. Bo
na dicitur. ad differentiam malarum qualitatum. dicitur
quoque bona. quia a bono deo datur. et bonos tamen in
habitat. et bonos facit. et ad bonum perducit. Mentis
ponitur ad differentiam qualitatum que sunt in corpore.
qua bene vivitur. ponitur ad differentiam qualitatum
quibus recte intelligitur. sicut est scientia. qua nullus
male utitur. ponitur ad differentiam qualitatum quibus contingit (?)

et male uti possunt. q̄ solus d̄s in nobis sine nobis operatur. ponitur
ad differentiam uirtutum cardinalium que habentur per acquisitionem
Circa aliam diffinitionem aug. nota quod ibi ponitur habitus m-
tis bene constitute. et hoc ad similitudinem regni. quod tunc bene in-
stituitur. quando bene recte consulitur et bene imperatur. et iuste obeditur.
Eodem modo bene instituta est mens. si ratio recte consulit. si uolun-
tas bene imperat. et si sensualitas debito modo obedit. uel obte-
perat. Ethymologia uirtutis hec est. Virtus enim dicitur. quasi uiri ite-
par. et hec uirtus consistit in aggressione uiri arduorum et in tollerantia
aduersorum. et abstinentia placitorum. Item uirtus dicitur quasi uiror
uitias urens. Item dicitur quasi uim tuens. Item uirtus dicitur quasi uirt-
utes. Item uirtus dicitur quasi uiri status. quod uirtus in medio consistit

Quoniam uirtus in medio consistat. illud medium est in rebus. s. in
agendis. ut E. et certa modum. ap. Ro. sit obsequi-
um in an hyriciis. s. inter superfluum et indigentiam. prouerbia. diuitias
et paupertatem ne dederis mihi. et c. In substantiis. s. inter media
uani in prosperis. et deiti in magnificis. Vnde non declinabis ad dex-
teram uel sinistram. Multiplex est perfectio sufficientie. hanc
excedit incantatus ordinis. hic proprium est seruare continentiam
religionis. hic proprium est renuntiare omnibus. Perfectionis
ad hoc pertinet et animam suam pro omnibus suis ponere. Securitatis
hoc proprium est mortem in desiderio habere. et uitam in patientia.
ad primam perfectionem tenentur quilibet. ad ultimam uero nullus
tenetur. ad tres medias tenentur aliqui ex caritate. Virtus con-
paratur multis rebus. s. auro. Eccl. aurum probat fornax. Com-
paratur uino. Com. Simile est regnum c. ab. Gemmis. Eccl. Quasi uas au-
ri solidum ornatum. omni lapide pretioso. Armis. Re. Quomodo ceciderunt
fortes in bello. et in ma. c. lxi. Arboribus. Arbor bona fructus
bonos facit. De hac arbore. hugo de sancto uictore. Arbor sa-
pientie per timorem seminatur. per gratiam rigatur. per fidem
radicat. per deuotionem germinat. per desiderium crescit. per cari-

ītatē roboratur. p̄ spē uiret. p̄ c̄tēplacōēz frondet. p̄ disci
plinā floret. p̄ ūtutē fructificat. p̄ paciētiā maturescit. p̄
mortē carpitur. Floribꝫ. Cant. fulcite me floribꝫ. Fontibꝫ.
Cant. fons ortorū pu. Sementis. pu. Vie eī pulcre c̄ue
Vestibꝫ. ps̄. astitit re. ad d. in uestitu. Stellis. Baruc. Stelle.
lum̄. p̄ ingruitis. Cant. Que est ista. q. Elbanus. Vimis
libus. est. ut. sa. alis. assūpsit pennas. sicut columbe. Ecce
sūt bone cōdiciones uirtutis. que sūt tēptationis re
motō. actuū multiplicatō. in bono delectatō. Primo
ipām uirtutē in radice firmat. Secundū qi floribꝫ decorat
tercii sapore fructuū delectat. Similiter dō est qd ad cō
sumatiōēz uirtutū quatuor ista cōcurrūt. s. dispō prepara prepar
habitus informatiō. cōparatō. probatō. premiū coronatō. cōquta

Virtutes omēs in eodē hoīe ubz simuz
sūt equales licet int̄ se sint distincte. ꝯ ꝑpas hn
tes excellētias. ꝯ hec equalitas in multis cōsistit. Equa
les enim sūt uirtutes. Primū qntū ad eēnt. qz ois uirtus
simplex est. Secundū. qntū ad eq̄lē eradicatiōēz. q̄a qlibet
qd in ipis est. Tercio. qntū ad relatiōēz. ad eundē finē.
quia omēs ꝑ deū opant̄. iiii. qntū. ad eq̄lē effec
tū. qz eq̄lr̄ faciūt dignū uita eterna. Quinto qntū ad
eq̄lē facultatē ad actus suos qntū in ipis est n̄ impe
diant. Sic uirtutes equales sūt pdictis modis
ita sūt ineq̄les aliis modis. Primo qd ad usū. qa
uirtutes sūt sicut arma. Sꝫ sicut miles nescit pugnare
cū omibꝫ gnībꝫ armorū. que hn̄t. imo meli' pugnat
cū illis que freqn̄ usitant. Sic est de uirtutibꝫ. ii.
qntū ad auctoritatē. qz s' hec maior omibꝫ uirtutibꝫ
est caritas. ꝯ quelibꝫ uirtus p̄ eē maior alia s' aliqd p̄
rogatiuā. qd hꝫ. ul' s' aliqd effectū. iii. qntū ad feruorē

quia una uirtus alia fructuosius operatur. Sciendum quod eadem
uirtus in uno non est semper equalis. Crescunt enim uirtutes multis
scilicet quantum ad intensionem. quantum ad radicationem. quantum ad potestatem uir-
tutis. quantum ad maiorem expressionem diuine similitudinis.
quantum ad diuturniorem permanentiam. Preterea sciendum est
quod crescente una uirtute crescunt omnes. et habes exemplum in cithara
in qua si debet esse debita proportio uirtutum sonorum. necesse est
ut quando una corda tenditur et alie omnes tendantur. ne in armo-
nia fiat dissonantia. Quare autem polleat aliquis usu unius uirtu-
tis amplius quam alterius multe sunt rationes. Prima est. quia deo
sic placet. qui dator est uirtutis. Secunda est natura comple-
xionis. que magis est consona operibus unius uirtutis quam al-
terius. iii. assuetudo. que scilicet exercitauit se circa unam uirtutem
quam circa aliam. Quarta est. quia minus inpugnatur uitio con-
trario illi uirtuti. v. quia maiorem habet dilectionem unius
uirtutis quam alterius. quelibet enim uirtus proprias habet rationes. vi. est
difficultas status. quia cum de nouo quis conuertitur. licet habeat
maiorem caritatem quam alius qui diu fuit in caritate. non
est tamen ita expeditus ad bonum agendum. sicut ille propter reliquias
peccatorum. que adhuc inherent. Magnitudini scientie res-
pondere debet magnitudo uirtutis. et hec magnitudo uirtutis
et hoc multiplici ratione. scilicet ratione exempli diuini. Io. plenum gratia
et ueritate. Luc. potens in opere et sermone. Act. cepit ihesus
facere et docere. Ratione exempli angelici. qui quanto plus cognos-
cunt plus diligunt. Ratione exempli humani. Mt. qui autem
fecerit et docuerit hic magnus. Ratione solis naturalis. quia lux et
calor in sole proportionatur. Ratione obligationis. Cui
plus committitur ab eo plus exigitur. Ratione timoris declina-
tionis. Luc. Seruus sciens uoluntatem domini sui et non fa-
ciens etc. de comparatione uirtutum

vij · c Onexe q̄ sūt ɔcatenate uirtutes. ita ut qui unā hʒt
hāt omēs. Pma rō hec est. largitas dei dātis. qui
nō dat unā sine alia. Sc̄da rō est q2 sicut mēbrorū
indiget alio. sic est in uirtutibʒ. Tercia rō est. q2 sicut in
cithara. si una corda defuīt nō erit armonia pfecta.
ita in aīa nec pfecta erit spūal' melodia nisi omēs
assint uirtutes. Quarta rō est. quia ɔ̄ singula uicia
sūt singule uirtutes. Vn̄ omēs oʒ. hr̄e uirtutes ut omīa
uicia inpugnētur. Nā sic miles mūdi nō est expedit'
nisi oīa arma hūit. ita miles xp̄i. si aliqua uirtus sibi de
fuīt. Quīta est similitudo. q2 sic stelle ꝛ planete i
speris sūt sep. ita uirtutes oʒ eē in aīa. Vj. Quia aīa
est q̄i uas auri ornatū omi lapide. p̄ ē. i. uirtutibʒ.
Vij. q2 aīa est sic ortus nobil' cui nō deest decor ali
cui floris ul' arboris. Viij. q2 aīa sic apotheca. cui
nō deest medicina alicui pigmēti ul' radicis. Et ea
que d̄ conexione uirtutū dicta sūt intelligi debent
d̄ uirtutibʒ ḡtuitis. que omēs eno adhitū sūt cō
nexe sic adactus meritorios sūt equales. Et licet
similes sint uirtutes. tn̄ aliq̄ dicunt' matres uir-
tutū. nō qd' hītus uirtutis gnēēt uirtutis hītum
sʒ mot' motū. Sic d̄r. B'. lectō inq̄t parit cogitacōem
cogitatō amorem. amor frequētiā. frequētia. familiaritē.
familiaritas fiduciā. fiducia ā. facilē inpetracoēʒ
Sm̄ hūc modū. iiij. dicunt' eē matres uirtutū. s. fides
origine commotibʒ fidei. sequunt motus aliarū uirtutū.
caritas eductione. prudentia. regimine. humilitas
cōsuatiōe. Vitia uō nō sūt conexa sicut uirtutes. Uō
hr̄ est q2 uicia sūt iooV exopibʒ nūg. que simul
nō sūt. Virtutes ā. theologice nō sūt in nobis p acq̄sita

oni' s[ed] p[er]infusio[n]e[m]. Avaricia quia vitia sunt opposita ad invice[m]
sic avaritia, p[ro]digalitas q[uo]d no[n] est mirabile. d[e] com[m]endatione virtuti[s] c[apitulum] ix.

viii. Virtus p[r]imo co[m]mendabilis a ca[usa] effi-
ciente. que d[eu]s est. ip[s]am e[ni]m ut ait aug[ustinus]. Solus d[eu]s i[n] ho[min]e
op[er]atur. S[ecun]do. a ca[usa] m[ateri]ali t[ame]n q[ui]a. q[uia] no[n] i[n] bonos inhibitat
no[n] est sic d[e] bonis n[atur]alib[us] [et] fortuitis. q[uia] talia pluit d[eu]s s[uper]
sup[er] bonos [et] malos. T[er]cio. a ca[usa] formali. q[uia] decor est sp[irit]ualis. p[salmus]
omnis gl[or]ia ei[us] [et]c. Q[ua]rto, a ca[usa] finali. aug[ustinus]. p[re]miu[m] virtutis
est ip[s]e, qui virtute[m] dedit. Virtus est bona multiplicat[er]
p[r]imo in se q[uia] sic ait aug[ustinus]. V[ir]tus est bona qualitas m[en]tis
No[n], q[uo]d bona est passio que p[ro]pinqua est caritati. lxx a[d]
m[en]tis caritate[m] est q[ui]a [sic]. ij. in co[m]paratione. lxvi. Optim[um]
est gr[ati]a stabiliri cor. T[er]cio, in [com]paratione q[uia] bonu[m] facit
op[us] ho[min]is q[uo]d no[n] e[ss]et meritoriu[m] nisi ex virtute p[ro]cedit. gr[egorius].
nich[il] h[abe]t viriditatis ram[us] boni op[er]is nisi manet i[n]
radice caritatis. Q[ua]rto in co[m]mutatione. q[uia] d[e] lupo
facit agnu[m]. [et] tenebras co[n]v[er]tit in lucem. malu[m] e[ni]m culpe
mutat in bonu[m] gr[ati]e. [et] malu[m] pene mutat i[n] bonu[m] gl[ori]e. q[uod]
significat in co[n]v[er]sione aque in vinu[m]. Q[ui]nto distinctive
q[ui]a p[er] virtutes filii dei. a filiis diaboli distinguu[n]t[ur]. jo. in h[oc]
cognoscent omnes q[uia] mei estis discipuli si [et]c. q[uo]d p[ost]. vob[is].
Vj. Exe[m]plificatione. q[uia] omnes s[an]c[t]i studebant virtutib[us]
Vn[de] co[m]mendamus in abel innoce[n]tia[m]. In abraa[m]. obedie[n]tia[m].
in ioseph. co[n]tine[n]tia[m]. in moyse. ma[n]suetudine[m]. in dd'. hu
militate[m]. [et] sic d[e] aliis. Laudabilis est virt[us] p[ro]p[ter] multa
.s. quia magne dig[ni]tatis. x. e[ni]m doctore[m] h[abe]t. Vn[de] r[?]. di[?]
sate a[n]te quam mittas sic. [et] humil[is] corde. [et] c. q[uia] mag[ne]
[?]luminationis. Tulli[us]. V[ir]tus est una d[e] altissimis [?]fixa
d[?]ab[us], quia magne iocunditatis. p[salmus]. in custodiendis
illis retributio. q[uia] magne utilitatis. Basil[ius]. nulla sine p[er]
na sunt vitia. nulle sine p[re]mio sunt virtutes. Quia mag[ne]

securitatis. Tulli. hec demum sapientia est. ut omnia tua in te
posita esse dicas. commendabilius est studium uirtutis studio
scientie. Ratione xx. que sci fecerunt sic. Ratione auctoritatis. apostolus.
non in sermone est regnum dei. sed in uirtute. Ratione effectus
quia uirtus peccatum expellit. scientia non. Ratione originis quia uirtus
a deo infunditur. scientia per studium acquiritur. Ratione finis quia
finis uirtutis est gloria. et non scientie. Ratione obiecti. quia uirtu-
tis obiectum est bonum. scientie uero uerum. Ratione meriti. quia quis uir-
tuosus non est nisi filius dei. scientia uero sepe. Ratione securitatis.
quia securius est esse bonum quam philosophum. Ratione honestatis. quia
maior est gloria sequi deum quam aristotilem. Ratione uitandi
mali. quia primi parentes. si extendissent manum ad li-
gnum uite. sicut ad lignum scientie non incurrissent tot mala
in se et in posteris, de effectu uirtutis s[…]

ix Virtutis gaudium precellit gaudium mundi. Comparatione
perfectionis. Ruitura mens. que uirget commixtum. et gaudium perpetue
ad instar pueri, sicut dicitur job. In puritate conscientie. Sicut
mundus conseruatur in floribus quam in luto. In dignitate. quolibet
ad gal. Elatum animi de his que digna mundi. gaudium dicitur
indignus est. In salubritate. Bas. uilium uilitatem honi hominis
in uitalibus. quibus per. extrema gaudii luctus occupat. In li-
bertate. ap. in libertate uocati sumus in qua sanctus et cetera. In diutur-
na perseueralitate. Aug. tale bonum est etc. ut nemini
cum deserenti bonum sit. non cogitur in malis. Prudens operatur
nimia. s. in celo. cum ui facit. Vm regnum celorum in pane
et in uolentia. In mundo quia homines custodiuntur ne com-
burantur igne concupiscentie. et ne mergantur in aquis concupi-
scentie seu uoluptatis. et ne inquinentur luto incontinentie
et ne lacerentur spinis auaritie. In corde humano
quia uulneratum sanat. inquinatum mundificat. et mortuum uiui-
ficat. excecatum illuminat. In inferno. quia ignis infer-

122

nālis nō p. lodē uitiosū. sicut nec ignis maculat salama
ndrā. Virtutes rōnales illuminat ad cognitiōē ūi. concupi
scibilē excitat ad amorē boni. Irascibilē confortat ad
detestatiōē mali. Itē uirtus deo assimillatur. q̄ patri
p̄ uirtutis rigorē. filio q̄ p̄ uirtutis splendorē. Sed spui
sc̄o p̄ caritatis feruorē. angelis conformat. q̄ uit'
incarne p̄ter carnē uiuē. nō. est angelice nō humane
excitare. Iocundat. ornat. subleuat. honorat. firmat. uin
cat. celum dictat. eiudat. Itē uirtus mala p̄terita
expellit. p̄sentia impugnat. futura p̄munit. Itē
virtus mētē ibi instituit. dilectiōē omnium hominum deo
efficit. fructum tamen meriti ei p̄mii adducit. temporalia
discrete disponit. que ipse sunt indifferentia disponit
bona facit. Sicut ea q̄ dicta sunt. declarāt nobis ef
fectus uirtutum gnāles. ita sunt q̄ singularum uirtutum
effēc aliq spāles. Sic est qd' humilitas deo subicit.
penitentia reducit. Iusticia deducit. Obediencia con
ducit. paciencia perducit. perseuerantia introducit. pu
ritas iungit. caritas deo unit. De merito ... vij.

nō Meritū est boni opis efficacia. ad optinendū
t. qd' h̄r. uel ad sucdū ūsti qd' h̄r. Vn primitus
d nō debito fit debitū. et ipsm debitū fit magis debi
tū. Sicut rex dat equū q̄ miles nō dū meruit. Sed p
usū equi meruit equū iam datū. Ad intelligendū
p̄dicta. Sciendū qd' triplex distinguitur meritū. s. con
grui. digni. et condigni. Meritū congrui est p qd' di
ponitur hōm. ut possit recipe gratiā. s; ex sē diuine
iusticie. Iº. notatur dispō merē. s. dū qs fac. qd' ī se
est. Meritū digni. dicit p̄ncipalitatē opantis. ad
assequendū qd' meret. Meritū condigni equitatem

meritum ad remunerationem. dico quod equalitatem non arismetri-
cam sed geometricam .i. non quantitatis, sed proportionis. quia illud
quod deus prestat semper remunerat super meritum. sic punit citra
condignum. unde non est inter meritum et premium equalis quantitas.
sed proportio. apud deum non est iustitia communicativa. quia
cum nulli debeat aliquid. sed distributiva. Vocatur
autem iustitia communicativa quia datur panis pro denario vel
alpam pro solido. Iustitia non distributiva est per quam
distribuuntur bona. secundum meritam proportionem ad merita. et ista
est apud deum. unde apostolus. unusquisque propriam mercedem accipiet
secundum suum laborem. dicendum ergo quod nullus meretur primam
gratiam merito digni .i. vel merito condigni. sed tamen modo me-
rito congrui. Similiter christus homo in caritate non potuit alicui
mereri primam gratiam merito condigni. sed merito digni.
et merito congrui. potest autem excellens in gratia et mereri aug-
mentum gratie ex condigno. et per consequens merito digni et
condigni, prout ista superius predicta sunt. Preterea tres
modi merendi generaliter habentur, et si alii inveniuntur
ad eos tres reduci possunt. Cum ergo dicitur quod beata
virgo meruit portare christum. intelligendum est comparatione
.i. meruit. quod ipsa potius portare potuit quam alia. vel potest
intelligi de merito digni. Item mali dicuntur mereri
temporalia bona. quod nullum bonum sit irremuneratum.
sicut et nullum malum impunitum. Sed videtur dicendum in proposito quod opera
in mortali facta. non sunt directe bona. cum non sint infor-
mata caritate. tamen quia bona opera talia ad bonum habent
inponuntur ea ad bona et deus dat pro eis. Item peccator
meretur quandoque gratiam occasionaliter: quia pauperes. quia pau-
peres obtinent benefactoribus gratiam suis precibus quorum
precium occasio fuerunt elemosine. Item sancti in patria sumuntur me-

rtui. ut dicatur: felix culpa q̃ talē meruit redēptorē hr̄e. ibi
enī ponitur meruit, p̄ exigebat. d' h̄uiliatione ad gr̄aꝫ. c

·xi· Quamuis nullus mereatur sic p̄mā gͣtiaꝫ sicut dictū
est. pōt tn̄ peccatōꝛ se h̄uiliare ad gͣtiaꝫ. faciendo qd'
in se est. quia nulli taliū gr̄a denegatur: hec ā nō ex ē
merito digni et condigni ſ; cōgrui. hec aūt cōgruitas
uel multo mag̃ est ex pte hoīs se ad gr̄a habilitantis
quia in p̄paratione ad gͣtiaꝫ. ꝯ in īfusione hr̄t gr̄e se cā
admodū m. ip̄e uō d's ut p̄mū mouēs ꝯ efficiens. alia
rōne p;. qd' ista cōgruitas mag̃ est a d'o. q̃ ab hoīe. q' hu̅
liato. que est ex pte hoīs solū mō dat locū diuine
m̄ie. q' salua iusticia possit alicui cōferri gr̄a. quia
iniuria fieret diuine iusticie si tali daret' gr̄a. in quo est
adhuc obex. gr̄e. i. peccādi uolūtas. sufficiēs igr̄. h̄uili
tatō ad gͣtiaꝫ est si hō facit qd' in se est. ¶ facēr aūt
qd' est in se. ita cōplectitur. ut. s. hō actū peccādi ꝯ uolū
tateꝫ peccandi deserat. ꝯ conetur in bonū; ut est s. po
ssibile. nō. qd' omē mentū. uel demeritū. acquiritur in
hac uita. ¶ Iteꝫ nō bonū facēr. ſ; bn̄ facēr laudabile ē
nō enī ubin. ſ; aduerbiis meremur: ꝙ q̄b; cōsistit' me
·xii· Opa meritoria totaliter sunt a gr̄a riti.
ꝯ totaliter sunt a libō arbitrio. licet principalr̄ a gr̄a
qa gr̄a opatur ad lib'm ar: sic sessoꝛ ad equū. sicut
enī sessoꝛ equū dirigit. ita gr̄a dirigit lib. ar: in exercitio
uirtutū. p nos. n. malū facēr possumus. ſ; nō bonū. ad
efficaciaꝫ merēdi tn̄ ualēr. ¶ p̄mū est difficultas
opis qd' p; in initio. ſ'm p̄mptitud' uolūtatis. apō.
ylarē datorē diligit d's. Teriū magnitudo caritatis
ip̄i enī caritas est pond' sanctuarij. eo qd' omnia que in
tēplo erant ꝑ pon dedabant'. ¶ ad hec qd' aliq' opus
sit meritoriū tn̄ requirit. p̄mo qd' ip̄m op' fiat
in caritate. quia opa q̃ fiūt extra caritatē mortua sūt.

b

sicut carbo extinctus. Sexto. quod fiat ex caritate. multa
enim fuerunt in caritate. que tamen non sunt meritoria. ex eo quod non
fuerunt ex caritate. id est quia non referuntur ad finem debitum. Septimo
quod sit ipsum opus referibile ad bonum. hec ideo dico quia mala
non possunt bona intentione fieri. alioquin sequeretur absur-
ditas. quod idem opus esset meritorium et demeritorium. Atten-
ditur in merito tamen ex parte hominis. scilicet liberum. hec est causa. Item
liberum arbitrium. Item intentio sui finis. huius tres respondent tamen ex
parte dei. scilicet gratia. virtus. et caritas. Et gratia quod reddit liberum
deo gratum. virtus id est habilitat liberum arbitrium. Caritas vero inten-
tionem dirigit. ad finem debitum. Dicit thomas de argentina
quod meritum consistit penes liberum arbitrium occasionaliter. hic dicit
quod liberum arbitrium facit ad meritum. sed non sufficit. Penes vir-
tutem formaliter. hec dicitur quod ex virtute tamquam ex forma procedit
motus et elicitur de potentia. Penes motum virtutis essentialiter.
hec dicit quia motus essentialiter est meritum. quia penes ipsum est
penes gratiam efficaciter. hec dicit. quia sine gratia nullus motus
est meritorius. Penes opus instrumentaliter. hec dicitur quia
opus exterius est. quasi causa instrumentalis ipsius meriti. Non ge-
neraliter quod non merentur sine gratia. Nec passionibus
id est in passiones. Nec motibus naturalibus. dicit enim philosophus. Neque enim
boni neque mali sumus. nec laudamur. Augustinus. Nemo invitus
bene facit. etiam si bonum est quod facit. nec libero arbitrio ligato. Et
quod enim non habet usum rationis et liberum arbitrium. meo non est meritum
sicut sunt infantes. dormientes. insani. animalia bruta.

De fine actionum. xi.

Quia meritum et demeritum circa finem actionum atten-
ditur. ideo nota regulas de hac materia. Ex fine dicitur
actus bonus vel malus. Malus actus non fit ex fine
bonus. Una intentio actus informat. Ut si aliquis
intendat unum solidum dare pauperi. ita quod cotidie unum
denarium det. sed quinque sibi obliviscatur. et non defert dona

tioēz alicui uł aliquorū denariorū. s3 tn̄ est meritoria donatō
pp̄ p̄ma intētioēz. fine sb̄ fine potīt quis pōīt ponēre. V. gᵃ. aliq̄
intēdit ut fodiat ad hoc intēdit ut emat medicinas ut curet
ab infirmitate. ad hoc curari desiderat ut deo melius seruiat.
Juxto p̄cedētes uolūtates om̄es sūt meritorie ꝓp̄ ultimā
finē eīu ultimū finē om̄es p̄cedentes uolūtates iudicantur
bn̄. uł male. diuisi fines nō sūt faciendi. quorū unū ad aliū
nō est referibił. Vbi gᵃ. aliqs intēdit ut ad aliq̄s domū. ad
hoc ut luxuriet. ad hoc uult luxuriari ut sanior sit. ad h̄
uult ēē sanior ut deo seruiat. Iste finis ultimus illā uolūtatē
que est luxuriari nō informat. s3 postea uolūtas. istā intētioēz
deformat. q2 una uolūtas p̄uisa. plures dep̄uat uolūtates
Nō. qᵈ actō corꝑł pōt referri ad finē tp̄alez dū mō postea
referatur ad deū. Actō aūt sp̄uałis ut p̄dicatō nō pōt referri
ad finē tp̄alez. ꝗ̄ si illud tp̄ale referat ad deū. et hoc ē qᵈ dr̄
aug. debemus mādūcare ut euāgelizemus. nō euāgelizare ut
manducemus. Si aūt in actionib3 finis proximus seruiat deo. et
finis ultimus ꝓ tēporali p̄uisissimū est. Bn̄ aūt licet cō
stituere duos fines. s. tp̄ales et etn̄ū. ita qᵈ etn̄us sit finis
ultimus. Quid mereamur. 72.

Opa bona sūt meritoria triū. s. uite etne. augmētū
gr̄e. remissionis pene. Primū. s. itaq3. s. p̄mium
sb̄ale uite etne respondet radici opis. s. caritati. Premiū
u° uō accidētale respondet gn̄i opis. sic et augmentū gr̄e
quia opib3 excellētib3 et opib3 erogationis meremur
mag̃. augmētū gr̄e q̄̄ aliis opib3. Remissio ū pene
respondet penalitati opis. nā opa que mag̃ sūt penalia
mag̃ sūt meritoria remissionis pene. Est enī regula
in teologiā q2 pena pene est resolutoria. Nō. ig̃ qᵈ tota
uit merendi uitā etnā. et ꝗ̄ alia cōstat in caritate. ꝓ
tn̄ totus effect. q2 merēdi effect⁹ cōsistit ꝗ̄ penes magis

ardine operis. sicut patet in merito remissionis pene. quod
non solum consistit in caritate. sed et in operibus penalibus. et habet
exemplum. habemus in christo. qui meruit nobis apertionem ianue
paradisi cum effectu. hoc autem meritorium non erat in sola cari
tate. sed in caritate et excellentia operis. id est sua passione.
Sciendum quod de primo speciali merito. homo tamen. uno opere. quod tamen
permille manente eadem radice et non crescente. Valent
tamen opera hec ad multa alia. Unde uersus. Iocundat. scilicet mentem
Stabilit. scilicet uirtutes. augent. scilicet meritum accidentalis. scilicet
premii. Peccata scilicet remittunt. scilicet quantum ad penam que iam di
missa fuit quo ad reatum per gratiam. Debilitat. scilicet fomi
tem. Remouet. scilicet accidentia. Excitat. scilicet hominem ad ex
citationem et assuefactionem boni. Repellunt. scilicet temptationes
dyaboli. Nota quod per primam gratiam nullus potest mereri plene
scilicet ... et hoc multiplici ratione. Prima quia talis non habet ra
dicem merendi gratiam. Secunda propter statum et indignitatem
quia peccator non est dignus pane quo uescatur.
Tertia quia nullius hominis opus deo placet. nisi placeat ipse
prius. Unde dicitur in glossa. quod deus prius respexit abel. quam mune
ra eius. Quarta quia nunquam causa antecedit suum effectum. sic et gra
tia precedit omne meritum cum ipsa sit causa meritorium. ipsa est
secundum augustinum. uoluntatem malam preueniens ut uelimus et sequitur
ne frustra uelimus. Quinta sicut supra dictum est per bonum
eius et quod merito condigni meretur augmentum iustitia. ut aucta me
reatur et perfici in patria. et hoc a deo. et cum est gratiam in suum
augmentum et perficere. sed cooperationem uirtutis nostre. Nam sicut deus
est ipsi gratie formale principium. influendi. sic ipse deus est principium
augendi uniuscuiusque meriti et dignitatis. Sicut habetur per
gratiam meretur merito condigni augmentum gratie in statu uie.
Sic et meretur merito condigni augmentum ipsius consolationem in statu
patrie. Quod autem ex condigno mereamur uitam eternam multe

sunt cause. Prima est efficacia doni spiritus sancti cooperantis interius. Secunda uirtus dei prouidentis. Tertia est persuasibilitas liberi arbitrii consentientis. et finalis perseuerantis. Quarta difficultas status merendi. ¶ Quinta dignitas status merendi. x. iura capitis influentis quod gloria fieri debet cum suis membris vj. liberalitas dei. que non dat nisi pro labore. Ob vij. est obsequium fidelis seu obtemperantis. viij. est nobilitas operis quod ex caritate procedit. et ideo non potest sufficienter nisi summo bono remunerari. ¶ Opera que non sunt in caritate licet non valeant ad uitam eternam. valent tamen ad alia multa. viii. videlicet aptat cor. scilicet ad susceptionem gratie. minuit penam. scilicet illam que deberet. si non faceret illud opus. non autem illam que iam debetur. et dat bona temporalia. scilicet temporalia. occupat. scilicet ne sit homo ītia ociosus assuescat. scilicet ad bonum operandum. delectat. scilicet mentem. mitigat scilicet fomitem. arcet. scilicet fluxum peccati. Ultimo sciendum quod nullum bonum erit irremuneratum. et nullum malum erit impunitum. diuisiones et differentie uirtutum.

.xl. Virtutes secundum macrobium dicuntur quedam politice. quedam purgatorie. quedam exemplares. Primas docet salomon in prouerbiis. Secundas in ecclesiaste. Tertias in canticis canticorum. Quartas in deo legimus. ¶ Politice dicuntur secundum quod regunt uitam humanam. quo ad opera exteriora. et secundum quod purgant cuncta uitia. Purgatorie dicuntur secundum quod sunt iam uictoria uitiorum. et respiciunt partim interiora et partim exteriora. ¶ Purgate autem dicuntur quando iam diuinitus uicinus. posteriorum uirtutum quiescit iam insurgentibus primis motibus. Exemplares dicuntur que in mente diuina consistunt. nam ydee uirtutum in deo sunt. et ipse uerum omnium est exemplar. Aliter diuiduntur in intellectuales et consuetudinales. Intellectuales diuidit in prudentiam. artem. intellectum. conscientiam. sapientiam. Vir-

Virtutes morales diuiduntur in principales. que sunt
Temperantia. fortitudo. et iusticia. ¶ Et in adiunctas
ut sunt. mansuetudo. liberalitas. et huiusmodi. ¶ Item philosophia. mo
ralis diuidit in ethicam. yconomicam. et politicam. Hec
prima mores quo ad se ipsum instruit. Secunda. familiam
disponit. Tercia urbes et regna regit. ¶ Circa uirtutem
hoc tenendum est. quod cum una sit gratia gratificans animam
vii. tamen sunt uirtutes quibus humana uita regitur.
Tres que dicuntur theologice. et iiii. cardinales. ¶ Et licet
hee uirtutes sint gratuite per gratiam informantem. pos
sunt tamen informes fieri per culpam. et iterum informari per pe
nitentiam. adueniente gratia que est habituum uirtutis
origo. finis. et forma. De hac lege sola caritas exci
pitur: que informis esse non potest. sicut cetere uirtu
tes. cum ipsa sit uirtutum forma. Nam cum habitus ali
quarum uirtutum habeantur. habentur sine gratia. et caritate in
quibus consistit uita uirtutum. Tunc sunt informes. cum
autem gratia superuenit. tunc formantur. et decorantur: ac
deo sunt acceptabiles. ¶ Vnde uirtutes informes
sunt sicut colores in tenebris. et sicut carbones extinc
ti. et sicut rami aridi. et sicut aues mortue. et sicut aurum
obscuratum. et sicut gemme conuerse in silices. ¶ Et uir
tutes formate sunt. sicut colores in luce uisibiles
quidem et aspectui complacentes. et sicut carbones ardentes
et sicut rami uirentes. et aues uiuentes. ac ualentes. et
sicut aurum fulgens. et sicut gemme anulum aureum decoran
tes. ¶ Differentia est inter uirtutes. et precepta. et dona.
et fructus. et beatitudines. ¶ Quia uirtutes potentias
disponunt. ¶ Precepta. opera respiciunt. ¶ Dona uir
tutibus perfectionem adducunt. ¶ Fructus gustum saporem

l.

ſpualē apponit. Btitudines ipi uirtuti ſtatu et
pmiū ſiue mē ſuy parte cōiūgūt. Alia eſt drā q̄r
uirtutib; opam expedite. Opamur; btitudinib;
pfecte fructib; fruim̄ deo. differētie Btitu. Cardinaliū

Differētia uirtutum. et theologicarum. lxiiij.

xlvi Theolo. ac cardinaliu; hec eſt. Quia uirtutes
theologice mouēt in finē. Alia differētia ē qđ the
ologicarū uirtutū finis et obiectum eſt ipē deus. et nō obiectum
ipe. Itē uirtutes theologice mouēt ad opa exte
rius ſupnis. diuine diuino. ſ; cardinales aute natu.
Item uirtutes theologice attendūt q̄ntū ad actus ex
teriores. Cardinales q̄ntū ad opa exterioꝛa. Itē theolo
gice nō habent. ſue diſcretiue actuū medū. Cardina
les nō ſūt diſcretiue actuū mp̄xīmū. Itē in theolo
gicis ſic eſt qđ hitus generāt actus. ſ; in cardina
lib; eſt cōtrariū. quia hitus generāt act. ſcđm q̄ď dr̄ phs.
Quales mīqr ſūt act. tales ſūt hitus. De uirtutibus

Anima q̄ntū ad ſupiorē ptē theologicis. ſigna.
xlvii in qua cōſiſtit ymago trinitatis.
ratificari ht. ptres uirtutes theologicas. vn̄ ſicut
ymago creaturis cōſiſtit in trinitate pſonarum. et uni
tate ec̄n. Sic ymago recta iōis cōſiſtit i trinitate hi
tuū. cū unitate gr̄e. Ꝑ hos at tres hitus uirtu
ti aīa fert in ſumā trinitatē; ſ; ea aſſimilata tib; pſo
nis. ita qđ fides dirigit i ſumē uerū. credendo et
aſſentiendo. Spes uō in ſumē arduū innitendo
et expectando. Caritas aūt in ſumē bonū deſiderā
do. et amādo. Uirtutes theologice diſferunt in
t̄ ſe m̄. Primo ſcđm actus ꝓpos. Nā fides fac̄ deo

assentire. Spes deo confidere. Caritas facit deum diligere. Secundo differunt ratione subiecti. Nam fides est in intellectu. Spes in irascibili. Caritas in concupiscibili. ¶ Tertio differunt ratione obiecti. Nam fides est circa verum. Spes circa arduum. Caritas circa bonum. Quarto ratione effectus. Nam fides in presenti deum sequitur. spes medium usque conitatur. Caritas pervenit. amplexatur. V. differunt ratione finis. quia per fidem deus cognoscitur ut veritas. per spem habetur ut eternitas. per caritatem diligitur ut bonitas. de fide.

Fides secundum apostolum est substantia rerum sperandarum. argumentum non apparentium. In diffinitione hac. fides dicitur substantia. i. fundamentum subsistentie existentie spiritualis. quod est gratia et gloria. ¶ Sperandarum quia fides facit iam aliqualiter res sperandas in nobis subsistere per gratiam, et faciet nobis tandem per gloriam. Vel ideo fides est fundamentum gratie et glorie. quia ipsa est primus habitus virtutum. primus dico non tempore sed natura. ¶ Rerum sperandarum dicitur. quia fides per assensum facit in nobis subsistere res sperandas. Argumentum dicitur i. arguens mentem. quia fides inclinat intellectum ad credendum ea que non apparent. Et propter quod fides dicitur argumentum quasi conclusio quia fides probat de non apparentibus. quod sunt et non probatur. Non apparentium dicitur. quia fides sua luce et veritate manifestat ea que non sunt apparentia. tam preterita quam presentia quam futura. Preterita quidem. quia secundum apostolum fide intelligimus aptata secula esse. ¶ Presentia non sicut ait augustinus. credimus deum aliquid posse quod nos intelligere non possumus. Fides igitur dicitur multipliciter. s. habitus informatus caritate illuminans mentem ad credendum. Actus fidei purificans corda. Qualitas informis. Iacobus. fides sine operibus mortua est. Obiectum fidei augustinus. fides est credere quod non vides

ſcrabus credendi. ꝯ. nō inueni tantā fidē in iſrl'. O mu
lier. ꝯ. nō inueni tantā fidē. O mulier magna eſt
fides tua. Articulus fidei. vñ in ſimbolo athanaſii. hec
eſt fides catholica. ⁊c. Sic in media ſcīa quedā accidentia
ut ſuppoſitiones. Quedā nō ſequūtur ut concluſiones. quedā aūt
quaſi media ut propoſitiones probantes. ita in noſtra fide. quedā
ſūt admodū ſuppoſitionū. ut ea q̄ ſūt de iure naturali.
ſicut nō eſt fornicandū. uel fornicatio nō eſt mortale
peccatum. Quedā admodū cōmunis. ut aīa intelligit. lauari
cetera ſacramenta multa alia accedentia. Articulos. ſ. q̄d ſcrip
tura edita ⁊ expoſita ſit inſpiratione ſpūs ſcī. ⁊ q̄d
una ſit eccleſia. que dñs inſtituit ⁊ plures hi. Que
dā admodū concluſionū. ut ea que admonet ꝓuincie
ſ. fornicatio eſt mortale peccatum ⁊ hi. Quedā ad ꝓpo
ſitionē concluſionū ꝓpoſitionū. ut ſūt articuli fidei. Nō
q̄d fides eſt q̄ media int opinionē ⁊ ſciam. quia
opinio ſe hʒ ad unā ptem cū dubitatione. cū formidi
ne alterius ptis. ſed fides que ſe hʒ ad unā ptem cū ſedi
tione ſine formidine alterius ptis. ⁊ ſine agnitio
ne alterius ptis cāe. Scīa uō ſe hʒ ad unā ptem
reliquē cū dubitatione ſui formidine. ⁊ cū cāe co
gnitione ⁊ p media neceſſaria. Vñ ⁊ ſcīa eſt neceſſariorum
Et ita pʒ. q̄d fides participat cū utroqʒ. Ad fidei ꝑ
fectionē ꝑtinent .vij. Primū eſt q̄d ꝑ uirtutē uiui
na. ſic fides moyſes. qui ſe negauit filium filie ſalomo
nis. magis eligens affligi cū pplo dei. q̄ tēporalis ꝑctā hʒ
iocunditatē. Scdm q̄d ſit caritate formata. ſicut ma
ria magdalena. quā fides ſaluā fecit. cui dimiſſa ſūt pec
cata multa. q̄ dilexit mlt'. Tercium q̄d ſit deuotione fer
uida. ſicut illius mulieris. cui dixit dñs. O mulier. magna
eſt fides. Quartū q̄d ſit bonis operibʒ ꝓbata. ſic̄

ꝑharaonis

sic fides stephanu. laurentiu et alioru martiru. qui per fidem fortes facti
in bello. Quarto. quod sit obedientia decorata sic fides abrahe.
quod sit humilitate subiecta. sic fides beate virginis. que ait. Ecce
ancilla dei. Nota quod fides magis innititur auctoritati. quam rationi quia
sed contra. fides non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. intel
ligere sufficiens Quamuis enim fides rationibus firma est. tamen nec talibus
nec que experimento sensibili. debet que esse contra fidem. sicut patet. in eucharistia.
ubi et uisus et gustus. et tactus. et olfatus. ostendunt esse panem
et uinum. sed fides dicit esse corpus et sanguinem domini ihesu christi. Unde aug.
Quod intelligimus. debemus rationi. quod credimus debemus
auctoritati. quod opinamur nunc debemus errori. Nota. quod
duplex est cognitio. scilicet ante peccatum qua homo cognoscebat deum
aperte in creaturis. Item post peccatum. et hec est per speculum
in enigmate. accidentalis uero cognitio triplex est. Prima
est acquisita per rationes naturales. qua philosophi et docti
sciunt. Secunda est que habetur in testimoniis scripturarum
et miraculorum. et hec cognitio dicitur fides informis. Tertia est
que habetur ex caritate est per infusionem gratie gratum facientis
et hec dicitur fides formata. et per talem cognitionem assentit anima prime
ueritati. propter se et super omnia. Unde adueniente ea pereunt omnes
alie cognitiones accidentales ad minus quo ad actum. Cum
enim alie cognitiones ueniant mediante creatura. fides tamquam uelocior
preoccupat motus omnium. Cum fides fides sit de non appa
rentibus. et dificille sit occultata credere. Necessario duo sunt ad hoc
ut firmiter credatur ueritas. primum est illustratio ueritatis. anima
eleuatis. Secundum est rectificatio auctoritatis animam firmantis
Quorum primum est per fidem. Secundum per scripturam auctenticam et spiritu
sancto editam. auctoritas enim prebet fulcimentum fidei et fides
assentit auctoritati. Utrumque uero per christum est. propter christum quod et splendor

et uerbi dei. quarum rem per fidem illuminat et inuitat per doctrinam
ostendit. ¶ Decimo quoque sciendum est. quod una tamen fides est tam presen-
tibus quam insequentibus quam preteritis. licet magis magis clara et ex-
plicata sit in eis qui sequuntur christum. quam in eis qui precesserunt eius
aduentum. sicut nouum testamentum clarius est quam uetus. ¶ Quod
enim nos credimus esse factum. antiqui patres crediderunt futu-
rum exceptis illis articulis. qui adhuc restant complendi.
sicut est resurrectio mortuorum. et iudicium extremum. et remuneratio
mortuorum bonorum. et punitio reproborum. De effectibus fidei
.xix. Fides multa bona opera facit in homine. ¶ Saluat. Vnde dictum
est marie magdalene. fides tua te saluam fecit. uade in pace.
Cor mentem purgat. actus. fide purificans corda eorum. ¶ Contra
diabolum pugnat. i. petri v. Cui resistite fortes in fide. ¶ Postulata impetrat.
Vnde ad mulierem: magna est fides tua. fiat tibi sicut petis. ¶ Perseue-
rantiam dat. apostolus. Tu autem fide stas. ¶ Temporalia contempnit.
hebr. xi. fide moyses grandis effectus. negauit se filium etc.
Iustificat. apostolus. credidit abraham deo et reputatum est ei
ad iustitiam. ¶ Beatificat. Vnde Quia uidisti me credidisti
beati qui non uiderunt et crediderunt. etc. Super fundamentum
fidei edificatur. Quidam aurum contemplationis. quia qui
contemplatur sine fide. quasi qui intuetur in oculos solem sine oculis.
Quidam argentum contemplationis predicationis. quia qui pre-
dicat sine fide non loquitur ei qui secundum deum est fidelem
sermonem. Quidam lapides preciosos bonorum operum. quia
qui bonum operatur sine fide est sicut qui facit structuram
super harenam. ¶ Item alii edificant lignum. scilicet amorem
ardentiorem temporalium. ¶ alii fenum. scilicet fumum delectationum
carnalium. ¶ alii stipulam. scilicet ociosorum uerborum et operum
infirmorum. Isti quidam saluantur in eterno firmamento.

fudamtu. sic tm qi pigne quo cauue edificiu no ydo
neu tanto fudamento. Fides ht quos sda effctus excelles
seu pncipales. ut est facere filios dei. et dignos uita eter
na. et facere similes deo et purgare a tenebris peccati siue
infidelitatis et isti effectus sunt a deo. Alios ht ef
fectus uoluntarios et sanos. ut est dare et dirigere opa
uirtutum. et imperare omnibus suo modo. et isti effectus sunt
ab eo ar. de articulis fidei.

xx. Si respectus habeatur ad eos qui symbolum ediderunt. tunc
articuli sunt xii. apostolorum. Si autem consideremus
que radicaliter sunt credenda. tunc articuli. xiiii. Quorum vii.
spectant ad diuinitatem. et vii. ad xpi humanitatem
et hec significata sunt in vii. stellis. et in vii. cande
labris aureis in quorum medio filius hominis ambulat.
Sunt igitur vii. articuli fidei. qui pertinent ad diuinitatem.
Primus est. unum esse deum. qui notatur i. credo in unum deum
Secundus est patrem esse deum. ibi. patrem omnipotentem. Tertius
est. filium esse deum. ibi. et in ihesum xpm filium eius unicum dominum
ihesum xpm. Quartus est spiritum sanctum esse deum. ibi. credo in spiritum
sanctum. Sic patet. quod predicti quatuor articuli sunt de unitate
diuine essentie. et trinitate personarum. Quintus est esse
remissionem peccatorum. huius qui sunt in ecclesia. ibi. sanctam ecclesiam
catholicam sanctorum communionem. Vi. est mortuorum
resuscitatio. i. carnis resurrectionem. Vii. est bonorum
remuneratio. sub quo comprehenditur et malorum punitio.
ibi uitam eternam. Et isti tres ultimi articuli. ad di
uinitatem pertinent. quia uirtute diuinitatis fit pec
catorum remissio. que est anime iustificatio. uiuificatio
et corporis. atque corporis simul et anime glorificatio. Alii.

L

sũt articuli qui ptinẽt ad xpi humanitatem. ⁊ pmus
est cred̃e filiũ dei cõceptũ ee d' spu sc̃o ⁊ Secund᷑ e. filiũ na
tum ex maria uirgine. ⁊ iij. est filiũ dei p nob' mortuum
meruet. ibi. passus sb poto pilato. Crucifixus, mortuus
⁊ sepultus. ⁊ Quart᷑ filiũ dei descẽdisse ad inferos. s. aiaz
ibi. descendit ad infernora. ⁋ Quĩt᷑. filiũ dei resurrexisse. ibi
tcia die resurrexit a mortuis. ⁊ vj. eundẽ ascendisse ad
pris eqlitatem. ibi. ascendit ad celos, sedet. ad dextam. pr.
Septimus. filiũ dei iudicaturũ bonos ⁊ malos. i. Jnde ue
turus est iudi. ui. ⁊ mor. Jsti. xiiij. articuli colliguntur
ex simbolo q apli ediderunt. ⁋ articulũ pmũ ⁊ fin. d' di
uinitate posuit petrus. ⁊ tciũ andreas. ⁊ Quartũ. bth.
v. simon. ⁊ vj. thadeus. ⁊ Septimũ mathias. ⁋ Jtm
pmũ articulũ d' humanitate xpi. posuit iacobus
maior. ⁊ [illegible] Tciũ iohẽs. ⁊ iiij. thomas. ⁊ v. ma
theus. ⁊ vj. jacobus minor. ⁋ vij. phylippus. Tria
sũt symbola. pmũ. aplorũ. ⁊ Scdm nicenũ cõcilij. ⁊
tciũ anathasij. ⁋ pmũ fctm est ad fidei instructionem
Scdm ad fidei explanationem. ⁊ Tciũ ad fidei defensi
onem. ⁊ Nõ. qd' aliud est cred̃e dm. ⁊ aliud cred̃e in deum
aliud cred̃e deo. ⁊ Qm cred̃e deũ est cred̃e ipm ee. Credere
aũt in deũ. est credendo amare deũ. ⁊ cred̃edo i eũ ire. ac mẽ
bris ei incorporari. Cred̃e uo deo est cred̃e ũbis ei.

xxi. Spes est cta expectatio future btitu ⁊ sp̃s
dinis ex dei gr̃a ⁊ meritis, pcedẽtib, puenĩens
Jn hac definitione nõ sumitur ctitudo. demostratiois
in qua plene uni pti consentit᷑. q' rõne, pbaĩ iud'r
sz nec oio tñ. sz cũ formidine. ⁊ Huĩ aũ expectatiois

causa principalis est ex gratia dei. et non nostra merita. quia opera nostra
non sunt meritoria nisi ex dei gratia. Sine meritis [illegible] tamen sperare
aliquid non est spes. sicut ait gregorius. sed presumptio. In predicta
diffinitione diffinitur motus spei. et non virtus. Sed virtus spei di
ffinitur sic. ¶ Spes est habitus virtutis. de largitate dei concep
ta habendi vitam eternam per bona merita. Inter fidem et spem talis
est differentia. fides enim talis est de preteritis et futuris.
Spes autem tantum de futuris est. fides est de bonis et malis.
Spes autem tantum de bonis est. fides est de bonis tam suis quam alienis.
Spes autem de bonis suis tantum. Conveniunt tamen in hoc quod
tam fides quam fides de invisibilibus est. Certitudo spei
ex tribus oritur: scilicet Ex divina largitate. Ex habundantia meri
torum. ¶ Ex degustatione eternorum. Nota. quod spes prout est
viatorum. sic est cum certitudine opinionis ut dictum est
Spes autem eorum qui sunt in purgatorio. et qui fuerunt in limbo
est cum certitudine scientie. Unde declinat aliquo modo a spe proprie
dicta. ¶ Spes non que fuit in stephano qui vidit celos
apertos. et que fuit in adam ante peccatum fuit cum certitudine
visionis tamen satis debilioris quam in celo. Unde spes sic
sumpta adhuc est nimis proprie dicta. ¶ Ex his patet. quod in patria
non est spes quia beatitudo omnium bonorum simul tota po
ssessio. Unde nichil est ibi futurum quod speretur. et licet secundo ad
huc futura sit ir. corporum scilicet rem. tamen presens est secundum
cognitionem. Spes autem sic futurum respicit. quod privat tam pre
sentiam rei. quam cognitionis. prout spes proprie sumitur. duplex
est spes. scilicet suffragii et proprie auctoritatis. Prima ponen
da est in sanctis. Secunda in solo deo est. Et hec est triplex. scilicet Venie
psalmus. In te domine speravi non confundar in eternum. Gratie psalmus. Spe
rate autem in domino. misericordia circumdabit. Glorie psalmus. Qui sperat in domino
salvabitur. Effectus spei multiplex est. A tribulatione

ps. In te sperauerunt patres nostri. et non sunt confusi. et c. Exemplum de
susanna [si] et daniele. Confortat. Mach. prudentes vii. fi
lios sub uno dici tempore. tamen bono animo ferebat propter spem quam
habebat in deum. Corpus eleuat. ysa. Qui sperant in domino
mutabunt fortitudinem. assument pennas ut aquile. et c.
Saluat. ps. Qui saluos facit sperantes in se. Spiritualia
ministrat. ps. Oculi omnium in te &c. Spes comparatur mul
tis rebus. dicitur enim galea. thes. et galeam spem salutis. Anchora.
hebr. de spe quam sicut anchoram habemus anime tutam ac fir
mam. Medicina. ps. sperans in domino non infirmabitur et c. Fe
ma gratissima expectatio prestolantis. Solacium. hebr.
ut fortissimum solatium habeamus. Qui confugimus ad tenen
dam propositam nobis spem. Clauis. Glosa super illud. Spera
in domino. per spem intratur ad inueniendum id quod creditur. Sig
num te. Sap. Si coram hominibus tormenta passi sunt. Spes illorum
immortalitate plena est.

De caritate

Caritas secundum apostolum diffinitur sic. Caritas est finis pre
cepti. de corde puro et consciencia bona et fide non ficta
Et sumitur hic finis consummationis. quia caritas est consum
matio siue perfectio omnis precepti. potest quod dici consummatio pre
ceptorum quia omnia opera que sunt in precepto, tendunt ad ca
ritatem ut magis ac magis habeatur. De corde puro. id est
intellectu. ponit. quod glosa sumit intellectum pro actu intelligen
di. secundum quod causatur motus caritatis. quanto enim quis deum
intelligit tanto magis intelligit diligit. nisi alias impe
diatur. et ideo hec propositio de. notat causam efficientem. et con
sciencia bona. id est spe. quia qui puram conscienciam habet sperat secure
et fide non ficta. id est simulata. uel non fragili. sed inter aduersa forti
prosper. uel de uita contemplatiua. sic describitur caritatem.

Caritas ut in uidetur est recta uoluntas ab omnibus terrenis ac pre
sentibus prorsus auersa. Juncta deo inseparabiliter et unita igne
quodam sancti spiritus. a quo est. et ad quem est refert inmensa. Inq
namenti omnis expers. corrupi nescia. nulli uitio mutabilis. illi
tis obnoxia. Super omnia que carnaliter diliguntur excelsa. af
fectionum omnium potentissima. diuine contemplationis auida.
Jn omnibus semper inuicta. Summa actionum bonarum. Salus mo
rum. finis celestium preceptorum. Mors criminum. Vita uirtutum.
Virtus pugnantium. palma uictorum. Sanctarum mentium anima. Causa meri
torum bonorum. premium perfectorum. Sine qua nullus deo placuit
Cum qua non potuit aliquis deo peccare. fructuosa in penitentibus
leta in proficientibus. Gloriosa in perseuerantibus. Victoriosa in mar
tiribus. Operosa in omnibus omnibus fidelibus. Ex qua quicquid est boni
operis uiuet. Caritas quadruplici diffinitur modo. Primo
sic in tertio libro sententiarum. Caritas est dilectio qua diligitur
deus. deus propter se. et proximus propter deum et in deo. Secundo quod est cari
tas nisi uita copulans amantem cum amato. Tertio sic secundum augustinum.
Caritas est uirtus qua uidere deum et perfrui desideramus.
Quarto sic. secundum augustinum. Caritas est uirtus que animi nostri rectissi
ma affectio est. Harum prima diffinitionum dicitur in comparatione
ad deum. Secunda in comparatione ad eius possessorem. Tertia in comparatione
ad inuicem. Quarta in comparatione dilecti ad dilectum.
Amorum triplex est. scilicet gratuitus. naturalis. et uitiosus. Amor gra
tuitus est laudabilis. quia uirtus habet finem principalem
bonum incommutabile. hic diuiditur in amicitiam et concu
piscibilem. Secundum amicitiam diligit quis deum. quia remuneratio
nem in eo purissime, non respiciens utilitatem suam. sed bo
nitatem amati. hoc modo plus diligit homo plus deum quam se ipsum.
Secundum concupiscentiam non diligit quis deum. quia remuneratio

L

sui ut dicam [illegible] expectat. amor naturalis. nec laudabilis. nec uituperabilis. [illegible] hẽ indigentiaz ut uniu'sali[ter] ꝓpriam. Iste similiter
[illegible] in amicitiaz ꝛ concupiscentiaz. ¶ Ꝟm amicitiaz
diligunt hoc amore ꝛ nos ꝛ nr̃az pfectioẽz. ꝛ nr̃az conu'sa
tioẽz ꝛ mag' ei. que mag' sunt necc̃ia. ut cap'. ꝓ quo cor'.
exponunt. hoc coĩe nob' ꝛ brutis est. Ꝟm concupisce
tiã uõ diligunt deũ. qn necc̃ita[tem] int' tribuenit. quia hoc
amore nõ diligẽ eũ ꝑ se s; ꝑ usu ei. Ꝟn hoc mõ dili
gere [illegible] plus se dilecto[n]e naturali q̃ deũ. ¶ Amor uitios'.
[illegible] est quia pxĩn. ꝛ hẽ finẽ; uoluntatẽ; sui dilec
tõis in creatura. ¶ Hic amor diuidit in amicitiã. ꝛ concu
piscentiaz. ¶ Ꝟm amicitiaz diligunt hoc amore dilec
tationẽ creature ꝑ se q̃uis uinc' nõ habeat'. Ꝟm con
cupiscentiaz uõ diligunt uoluntatẽ; creature ꝑ nos ¶
Amor enim multiplex est. s. naturalis, erga se. pius erga pa
rentes. Socialis erga socios. Iustus erga omnes. Vio
lentus erga inimicos. Boñ erga deuz. ¶ Item differen
tia est int' amorẽ ꝛ dilectioẽz. ꝛ caritatẽ;. qr amor est
ꝑse uoce. ꝛ dr̃. amor quasi animorũ unio. Hic q̃ntũ ap
prehendunt animalia. Dilectio est amor pximi ꝛ dei. dilec
tio. q̃ duo lingunt. socãt enĩ amantẽ; ꝛ amatũ in amo
re. [illegible] mutuo diligerẽ. Caritas est amor in deum
[illegible] amicũ [illegible] ꝛ iudicat oĩb; cariorem. Vn dr̃
caritas. q̃. cara unitas. uel q̃. carũ deo faciens ¶
[illegible] differentia in [illegible]. qr amant deũ ꝑ se.
Diligimus ei sup omnia. Caritas utrũq; cõplectit'
s. ꝑ se ꝛ sup oĩa. ¶ Diligẽ deuz in hoc differt a dilectiõ
pximi. qr diligẽ deuz est uelle ei bonũ qd' hẽ. s. qd' sit
omnipotẽs ꝛ summe boñ. ꝛ hĩ. ¶ Item diligẽ deũ ẽ uelle

sup

ip̄m possideat̄ et possideat̄ ab ip̄o. Itē diligere aliquē est velle ei
ꝓspera suāre cum intentione fruendi eo. Itē diligere
deū est voluntatem dei voluntati sue i omnibus cōformare. Dili
gere vero p̄ximū est velle ei summū bonū. nō ꝓpter cōmodū suū ꝓ
gratiam. Itē diligere p̄ximū est idē velle et idē nolle. Itē vno
modo diligere p̄ximū est ei velle suauitatē bonū ei optare et
querere. Itē diligere p̄ximū est velle ei quod sibi. Differentia
inter dilectionem dei et p̄ximi. q̄ deū diligimus ꝓpter se ipsum
se, p̄ximū vero diligimus in deo et ꝓpter deū. Quod habemus
duplicem caritatem. s. dei et p̄ximi. hec duplicitas non in
telligitur quantum ad habitus. sed quantum ad actus. quia eodem habitu cari
tatis diligitur deus et p̄ximus. Caritas quid est. Ro. v. ap̄.
Caritas dei diffusa est in cordibus nostris. Can. Ordinauit i
me caritatem. quinque signa. Io. xv. maiorem caritatem nemo habet. s.
maius signum caritatis. Quinque tamen ꝑ. in trinitate. Io. deus cari
tas est. et sic sumitur ꝑsonaliter. Quinque sumitur essentialiter. et
sic tota trinitas dicitur caritas. Quinque sumitur pro fauore ca
ritatis. Vnde dicitur dimissa sunt ei peccata multa. q. d. i. mul.
·xxiiij· Caritas peccata expellit. vnde dimissa sunt ei peccata.
legem custodit. ap̄. qui diligit legem impleuit
deum homini iungit. Io. qui manet in caritate et c. Ornatum
virtutibus ornat. ap̄. Caritas paciens est. benigna est.
ꝑfectionem adducit. ap̄. adhuc excellentiorem viam vobis
d. Gloriam tribuit. Io. Siquis diligit me et c. et legem et ad eum
veniemus. et ap̄. ca. in. ma. fit. dilectione dei dignum efficit.
Io. Siquis diligit me. diligetur a patre meo. Caritas in
cordibus nostris diffunditur. Cum ad p̄ximū dilatatur.
effunditur ꝑ predicationem et ꝑ opera mie. Infunditur ꝑ ill
luminationem gratie. Superfunditur ꝑ opera ꝑfectionis et
sup erogationis. Paucitatem venit deus ad homines inuentā

carnatiōe. Et in hoīes int̄ne collationez. p ipāz cari
citatez animāt hoīes ad dei in glificatione. Amor
ius est uulnerare. quia intima cordis penetrat. Can.
Vulnerata caritate ego sum. languidū facē. q hoc per
desiderii eēndi. cū amato. Can. Nuntiate dilecto qa
langueo. Inebriare. qr sic tendit in amatū. qd̄ sui
ipius et omnium rerū pt̄ illuz obliuiscit̄. Can. Comedi
te et bibite. et ē. liquefacē. qz cor in diuina dulcedi
ne sic resoluitur: qd̄ appetit̄ cū appetibili mirabili
amicicia iunitur. Can. aīa mea liquefca est ut dil.
amor ht̄ uim difusiuā in bona opatione. Vni
tiuā in pximi dilectione. Trasformatiuā in iustifica
tione. Itez alit̄ ostendit̄ qd̄ ht̄ ui difusiuā in ir
rem cātione. Vnitiuā in xpi icarnatione. Trās
formatiuā ut pz. in xpi incarn glorificatione.

de rebus caritas coparatur et e.

Caritas est bonorū pn̄. quia adeo ipā et bonorū
mediū. qr hm̄ deū ipā et bonorū finis qr p̄ ea dr̄.
Vl' alit̄. caritas dr̄. bonorū sui bone opationis pn̄.
qr mouet ad 1ᵒ. E. Caritas opatur magna si est. dr̄.
et mediū qr opa informat. Dr̄. finis quia opa diri
ngit. ad finez debitū pducat. Quo caritas dicat
finis. s. cōsūptionis. cōsumationis. t̄minationis
Primo mō. caritas est finis pctōrū quia illa cōsu
init. Scdo mō caritas est finis pceptorū. quia illa p
ficit. Tcio mō tam uita et̄na q̄ ipē deus est finis
nr̄i laboris. Sz uita et̄na debet eē t̄mini. quo qescit
ds. Tmīi in quo qescat̄ caritas dr̄. forma uirtutum.
Primo qr mouet omēs uirtutes ad opa exteriora. per
que pficiunt̄ uirtutes, et merēr augm̄. Scdo qr oēs
uirtutes mouēt ad finez caritatis. R. ad bonū. Cum

cui hec bonum per fine et obiecto. Alie autem virtutes habent bonum non
per obiecto. sed per fine tantum. et ille finis virtutum perfectionem de-
notat. ¶ Tercio quia caritas augmentat virtutum delectati-
onem. et tollit fastidium. et alleviat honera. propter ipsum desideri-
um. ¶ Quarto. quia complet animam et perficit. nunquam quidem meretur nec
sed meretur gratuito et meritorio. ¶ Caritas multis rebus simi-
lis dicitur. quia comparatur auro, quod fornax tribulationis probat.
aurore quam sequitur dies eternitatis. ¶ Arche noe, in qua
qui non sunt inventi pereunt. ¶ Arbori bonos fructus proferenti.
Ale ad celestia sublevanti. Bitumini deo animam coniungenti.
Clavi celum aperienti. Corone mentem decoranti. Capiti se-
nsuum et motuum influenti. Caritas omnes influit sensum .i. mentem
merendi aliis virtutibus. ¶ Influit et motum .i. affectum
movendi meritorie. Deo mentem illuminanti. ¶ Ebori
tronum deo exhibenti. Fumi deo ascendenti. Firmamento aquas
voluptatis ab aquis eternis dividenti. ¶ Fonti mentem
irriganti. ¶ Gemme animam coronanti. Gladio flameo. para-
disum custodienti. Igni affectum accendenti. Iugo suaviter
puniti. Manne de celo descendenti. Rose rubenti. Radia
humorem gratie quam a summo trahit. ad virtutes transmittenti.
ut sic nitentes et convertantur in bono. Soli fulgenti. The-
sauro latenti. Vinculo nexus omnes diligendi in dilecti-
one colligenti. ¶ Vino inebrianti. Vesti peccatorum tur-
pitudinem cooperienti. Vulnera letalia curanti.

xxiiij Caritas excellit alias virtutes De caritate 24
in multis. ¶ Primo in dei formitate. Io. e diligamus
deum. quoniam ipse prior dilexit nos. ¶ Secundo in speciali digni-
tate. Ricardus. Caritas est regina virtutum. ¶ Tercio in
preciositate. quia est aurum de ophir. ¶ Quarto modo in speci-
ositate. quia est planeta veneris. et auctor pulchritudo. quia sicut
pulchritudo hominis exterioris est ex decenti membrorum dispositione

ex uicinitate colores. sic et putredo aeris est ex coactione ordi
natione gaudium et iniunctus. Hec autem facit caritas
ordinata cum aquis ordinatur esse et uicinitas eius.
Quanto ipsi portant de labore. Aug. omnia grauia et im
mania qui leuia facit amor. Vij. in rigore caritatis
Cant. fortis est ut mors dilectio. Viij. in utilitate.
cantat et fac Aug. habe et quod uis. Viiij. in dulcedine. quia caritas
sic actum suum facit delectari nos in eo non solum ipsa
summa. de signis dilectionis
Signa dilectionis sunt quia amicus amici libenter
audit. libenter de ipso loquitur. sepe de illo cogitat.
sine tedio ei obsequitur. corpus et res pro illo exponit.
Offensam cauet. consensum placat. congaudet prospe
ritati. condolet aduersitati. cauet de sua presentia. diligit
quod diligit hec quod ille. conatur ei placere cum ei displicere.
Trahit alios ad eius amicitiam. munera ab eo data non
alienat. consilijs suis non acquiescit. petit ab eo fiducia
liter. Qualiter quis scire possit utrum habeat caritatem. Nota quod
quidam sciunt se non caritatem habere. ut qui sunt actu peccandi
uel in proposito. Quidam dubitant se habere quia rationes habent pro
utraque parte. ut sunt illi qui incipiunt facere quod in se est. Quidam
putant se habere sicut qui multa opera bona fecerunt. et
diu abstinuerunt a peccato. sed adhuc tamen sub sustinent mo
tus temptationum. et ymaginantur turpia. Quidam experiuntur
se habere caritatem. ut sunt illi qui gustant diuinam dulce
dinem. in quibus fomes fere extinctus est. et qui semper uel bona
faciunt uel affectant. Quidam sunt certi se habere. ut quibus deus re
uelauit qualis fuit paulus. de gradibus amoris
xxviii. Gradus amoris sunt isti. Primus ut cum diligo
me propter me. Iste amor non est bonus. Bern. cum.

cum diligo deum propter me. hic est mercenarius et tamen est bonus
si principalis finis est deus. ¶ Tercius cum diligo deum propter se.
id est quia bonus. hic est valde bonus. quia talis amor uno tantum
oculo id est dextro deum respicit. ¶ Quartus cum diligo me
propter deum. hic est optimus quia in tali amore nil querit homo
de suo et in se ipso. sed solum modo que dei sunt. ¶ Super omnia di-
ligendus est deus. quia cum ipse sit primum ex hoc ipso est summum et
et hoc ipso quod summum est. summe bonum est. Summe bonum est
est summe beatificatiuum. et hoc ipso summe fruendum. et hoc ipso
summe ei per amorem inherendum. ut in eo tamquam in fine quiescen-
dum. ¶ Tria generaliter diliguntur. scilicet utile. delectabile. et
honestum. ¶ Propter primum diligenda est tribulatio, quia utilis.
Propter secundum diligenda est uirtus amplius. quia honesta. ¶ Propter tercium
diligendus est maxime deus quia ipsum delectabile est.
Immo propter hec omnia diligendus est deus. quia ipsum diligere
est utile. delectabile et honestum. ¶ Gradus caritatis
secundum quod ipsa tollit peccatum sunt isti. ¶ Primo tollit caritas
peccatum mortale non quantum ad habitum. sed quantum ad actum. liberat enim
a peccato mortali sed non a potestate cadendi in illud. ¶ Secundo
modo caritas tollit peccatum mortale quantum ad actum et quantum ad
habitum. sed ueniale neutro modo sicut patet in aliquibus sanctifica-
tis. ¶ Tercio caritas tollit peccatum mortale utroque modo et ue-
niale quo ad actum. sed non quo ad habitum. Talis fuit ca-
ritas in beata uirgine ante conceptionem Christi. ¶ Quarto
caritas tollit utrumque modo utroque sicut in beata uirgine post
conceptionem Christi. Tunc enim in ipsa extinctus fuit fomes
peccandi totaliter. ¶ Quinto tollit caritas utrumque utroque
modo et insuper omnes miserias. sed hoc fiat in patria. ¶ Per-
fecta est caritas que est habitu magna. ¶ Motu inti-
ma ordinata. ¶ Opere exteriori sollicita. ¶ Radice sta

ſtabilita. feruore diſcreta. dulcedine cõſolatoria.
diligit deus toto corde .i. intellectu ſine errore. tota .aĩa
.i. uoluntate ſine cõtrarietate. tota mente .i. memoria
ſine obliuione. De ordine caritatis 28.

Ordo caritatis. ſ; aug. eſt diligere primo qd' ſupra nos
eſt .i. deum. ſcdo id qd' nos ſumus. Poſt hec qd' iuxta
nos eſt .i. corpus proximi. Inſcdo eſt gradu cõtinetur debet corpus
pri. q2 utrumq; tenet ratione inferioris boni .i. ſpūs nr̄i.
Sc̃dm ambroſium. diligendus eſt primo deus. ſcdo pater
tertio mater. 4to filii. poſt domeſtici. ult' inimici. Sz hec de
exhibitione quidã intelligitur. Aliqs diligit mag'
alio m .i. ſ. maiori effectu. Sic ſup omnia diligendus
eſt deus. Sic inter homines mag' diligendi ſũt parentes q̃
filii. Deinde cõſanguinei. ſcdm gradus cognationis.
Maiori affectu. Sic plus diligendi ſũt filii q̃ parentes.
Sz eque parentibus proximi ſubueniendũ eſt mag' indigẽ
ti. Ad maiorẽ gratiam. Sic mag' ſũt diligendi qui
mag' ad gratiam ſe habilitant. Ad maiorẽ gloriam. Sic
diligendi ſ; gradus participãdi bonũ gratie. Nota q̃
iſte eſt ordo dilectionis nature. gratie. hec exceptio q̃
ſcdm dilectionem filii mag' dilig' ſe qm̃ dm̃. Sz cũ eſt
dilectione gratuita. Preterea ſciendũ qd' idẽ ẽ ordo
caritatis. qui ſ; aug. eſt una. erit in patria. Quia cũ
glia perficiat naturã. gradus ẽ perfectionis ima. manebit
ii in glia. De dilectione proximi 29.

Proximo ſe debent homines diligere quia omnes ſũt
mẽbra unius corporis xpi . myſtici. quia uno ſpu ſcõ
uiuicantur ſpũalis. conueniũt q2 unaz fidẽ hñt. quia
unũ baptiſ' receperunt. q2 unũ hñt patrem. 1. deus. q2 ad unũ
tendũt regnũ. Dilectionẽ proximi ſuadet. uis nature.
q̃ Quecunq; uultis ut uobis faciant homines. Jus ſcriptũ

vni diliges dominum deum tuum. 7c. ¶ Sexto causa quia simile sibi
gaudet 7 omne simile diligit suum simile. ¶ Est aliud dili-
gi triplicitur. ¶ Primo quia diligimus sanamus. Sed
quod diligimus nos sanamus sed ledimus. ¶ Sic quia quod
diligimus, ipse iniuriatus est. Sed quod diligimus alien-
dao quia cum diligimus, alios obligamus. Cum
non diligimus, aliquis obligamur. ¶ Quarto quia cum di-
ligimus meremur nobis. Cum autem diligimus ab aliis obli-
gamur. ¶ Per dilectionem proximi efficimur imita-
tores xpi. Jo. Hoc est preceptum 7c. Sexto sumus discipu-
li. Jo. In hoc cognoscent omnes quia mei discipuli estis.
contemplatores dei. Jo. Qui diligit fratrem suum in deo
manet 7c. ¶ Societas humana utilis est ratione
sublevationis. Pu. Ve soli quia si ceciderit 7c.
ratione consolationis. Ps. Ecce quam bonum 7 quam iocundum.
Ratione exaltationis. Gen. Super aquilas tuos po-
nedus est aliquis, cui ex pluribus qui non ad singula
vna non congrue. Pu. Ex modica sintilla augetur
ignis. de dilectione inimicorum.

Circa dilectionem inimicorum. Nota quod alia est dilec-
tio affectus. alia effectus. Dilectio affectus
duplex est. quia alia innocentie. alia beneficentie.
Dilectione innocentie tenemur diligere inimicos. quia
non debemus eis optare malum in quantum malum. Sed
licitum est eis expedicionis vel rei publice. ¶ Circa
dilectionem beneficentie duo sunt scilicet una pa...
sanus. ¶ Affectus principalis est velle inimicis
7 optare bona spiritualia scilicet gratia 7 gloria. Hoc in
tenemur diligere inimicos affectu. ¶ Affectus a
dilectionis beneficentie specialis est optare inimi-
cis bona temporalia. Hoc tamen non tenemur diligere inimicos

lep. qui non expedit eis sepe habere bona temporalia. Eodem modo
distinguendum est de dilectione effectus. que similiter est innocentie
et beneficientie. Prima tenemur omnes diligere inimicos
qui tenemur mala eis non inferre. nisi forte propter bonum pacis
vel rei publice. Secundo modo distinguenda est dilectio beneficientie.
quia si est beneficium spirituale necessarium ad salutem
tunc tenemur inimicis illud impendere. sicut orare pro eis
non quidem in speciali sed in communi. id est scilicet ut non excludamus eos
ab orationibus communibus. Si vero est beneficium temporale ad hoc
tenemur in casu necessitatis. Nota tamen quod dupliciter pos-
sumus habere inimicum scilicet per naturam et accidens. Igitur inimico per se
naturam beneficiare perfectionis est. nisi in quantum beneficium in illa
alicui occasionali necessarium est, quia in tali casu sibi exhibere
beneficium est perfectionis et utile. Inimico autem accidens sibi exhibere
beneficium est perfectius et melius. nisi quando per beneficium sequatur eo
retaliandus esse. Ex predictis patet quod optare bona
temporalia inimicis esse imperfectionis est. nisi per accidens
scilicet quando cedunt per hoc conversationi. Inimicis vero per se optare
bona temporalia perfectionis est nisi per accidens scilicet quando putaret
alius vel eis nocua fore. Nota quod licet amicum diligere
sit magis debitum. tamen inimicum diligere est magis remissi-
onis pene meritorium. et ad alia multa valet. Primo
quia magis accedit ad perfectionem. dilectionis cum virtutis
est quia magis gratuitum. Secundo quia motus caritatis in inimicum
magis est meritorium remissionis pene. et hoc ratione difficul-
tatis. licet in amicum sit magis meritorium vite eterne ratione
intentionis. amor enim naturalis ferventiorem facit motum
caritatis sicut et dispositio naturalis confert forme. Tercio quia
inimicum diligere expressius signum caritatis est. quia magis mo-
tal [illegible] est. Hoc valde difficile est nisi adsit gratia
per quam vincatur natura. Nota quod ille cui iniuria facta est.
non debet retaliationem querere exhibito necessitatis

sed si fuerit complex debiti perfectionis. unde dicit Criso. quod talis
debet retaliationem querere, ut dupliciter glorias consequatur.
unam quia iniurias passus est, alias quia post rogavit.
xxxvj. Post virtutes cardinales rectificatur anima
in suis viribus. Nam prudentia rectificat rationales. fortitudo
irascibiles. Temperantia concupiscibiles. Iusticia vero rectifi
cat omnes vires. Ipsa enim iusticia quia habet virtutes or
dinates ad proximum. ut est equitas et liberalitas. et ordi
natas ad se ipsum. sicut est penitentia et innocentia. et ordi
natas ad deum. sicut est latria. pietas. et obedientia.
propter hoc iusticia dicitur continere omnes vires. et quod non tantum est
virtus specialis. sed etiam generalis comprehendens totam anime rectitudinem.
cum ipsa dicatur rectitudo voluntatis. ¶ Item per vir
tutes cardinales homo in operibus instruitur. et contra vicia ar
matur. ¶ Primum sic dicitur. quia instruitur quo ad se per prudentiam.
et quo ad proximum per iusticiam. Secundum sic etiam duplicatur.
quia homo armatur in prosperis per temperantiam. et in adversis per
fortitudinem. Item dicit Aug. quod prudentia est in eligendis.
fortitudo in tollerandis. Temperantia in utendis. Iu
sticia in distribuendis. Item dicit Aug. quod prudentia
est in precavendis insidiis. Iusticia in subveniendo
miseris. ¶ Fortitudo in perferendis molestiis. Tem
perantia in cohercendo a delectationibus pravis. Item dicit
Aug. in musica sua. quod prudentie succedit contemplatio.
fortitudini firmitas adherentie. ¶ Temperantie mensura
delectationis. Iusticie debita ordinatio ad deum et
proximum. Iste quatuor virtutes appellantur cardinales
quia sicut hostium vertitur in cardine. ita in hiis regi
tur conversatio vita hominis. Politice vocantur quia ho
minem poliunt. ornant munita sua non diminuunt tendunt
cauli

dicunt' ⁊ humane q2 humano studio aquirunt'. ⁊ appel
lant' ⁊ ɔsuetudinales q2 nō ex nouo actu s3 ex ɔsuetu
dine innascunt'. vl' q2 honestas humana se mag' i istis
exercitat. sicut ⁊ scōrū deuotō se mag' exercitat in virtutib3
theologicis. ¶ Nā qd' prudentie est scire qd' possis. Tempera
tie est nō psume qd' nō possit. Fortitudinis est fa
ce qd' possit. Justicie est velle plus q' possit. ¶ Iste vir
tutes suos hnt gradus pfectionis. s3 qs alit eos pos
sident incipientes. alit pficientes. ⁊ alit pfecti.
Dicunt' eni iste virtutes quia3 politice. s3 qd' regunt
vitā hoīs quo ad opa exteriora. p'ui. pugnat ɔtin
ua. ⁊ hec mō sūt incipientiū. ¶ Purgatorie di
cunt' s3 qd' iā sūt innouatiua viciorū. ⁊ ɔsistunt
pti mē. ⁊ pti ex. ⁊ sic sūt pficientes. dicunt' pur
gati aīi. s3 qd' virtutis iā quiescat hō. ita qd' ratio p
mi motus insurgūt ⁊ hec mō ptinēt ad pfectos.
Exemplares dicunt' put sūt in mēte diuina. Sicut
sicut omniū rerū. deus ē exemplar. ita ⁊ harum virtu
tum in ipō ɔsistunt. prudentia .22.

Prudentia scdm qd' est virtus politica est. ut ait
macrobius. ad rōnis normā. que cogitat q̄
ait vniu'sa dirigere. ac nich' p'ter rectum velle
vl' facē. ¶ Prudentia vō scdm qd' est virtus purga
toria est idē ait. mūdū ⁊ omnia que i mūdo sūt
diuinorū ɔtemplatione despicē. omnē aīe co
gitacōem in sola diuina erigē. ¶ Prudentia ā
que est virtus purgati aī est sola diuina no
scē. q' ea tāq' nil sit alt' intuer'. ¶ Prudentia sa
ne exemplaris est ipā mēs diuina. cui oīa nuda et

sit q apta. ptes prudētie fm tuliū sūt intelligētia. p
uidentia. Memoria. Intelligētia uō est p quā aīmus p
spicit ea que sūt. Prudentia ā est uirtus ut idē tulli
ait. p quā uidet aliqd futurū. anteq̄ sit. Memoria est fim.
fm eundē p quā repetit quis ea que fuerunt. Nō q̄d
dupl. est iudiciū rōis. s. discretiuū. ⁊ diffinitiuū. Iudi
tium discretiuū est quo rō iudicat aliqd faciendū
ē ⁊ nō faciendū ē. Circa tale iudiciū est sciā et
nō uirtus. Iudiciū uō diffinitiuū est quo rō aliqd
impat fi. uł nō fieri. ⁊ circa istud est uirt. Vn̄ i pmo
iudicio se hr̄ sciā ad opōnes bonas ut cōsiliarius
In scđo uō iudicio se hr̄ uirt ut impator. Prudētia
hr̄ regē ceťas uirtutes. ut in affectionibz suis. Ⱬ omēs
ptes phie moral. que sūt ethica. siū monastica. et
yconomica. politica. Quarū pma. s. ethica. mores
quo adse ipm instruit. Scđa. s. yconomica. familiā
disponit. Ťcia. s. politica. urbes ⁊ regna regit.
Tripł est prudētia. prima est cordis. ⁊ hec est i dispo
sitione psentiū. ⁊ in recogitatione p̄teritoꝝ. ⁊ i pre
uisione futuroꝝ. Vnde Vtinā saperet. s. psentia.
⁊ intelligeret. s. pterita. ac nouissima prouideret
futura. Scđa est oris. ⁊ hec est in moderatione sermo
num. pu̇. Qui moderat labia sua prudentissimus ē.
pů. pone dn̄e. custodiā ori m. Ťcia est opis ⁊ hec ē
ut ait tulli. In similit. ⁊ in electione boni. q̄. dc̄ gra
clina a malo. et fac bonū. Nō. q̄d alia est prudē
tia humana. alia. mundana. alia diuina. Pa
est in pralibz agendis. Scđa in amcedo cēn
Ťcia in obsequiis diuinis. Offm̄ prudētie est
actus aliarū uirtutū dirigē sic ē. dcm̄ est.

·L·

B. dilectio non tam uirtus est quam auriga uirtutum. Nolle fallere
nec uelle falli ut dicit Seneca. Ducem prudentem recte uiuens. si diuina
plus existimes. si dignitatem rebus non ex opinione mul
torum. sed ex earum natura constituas. Nobis constitutas commissa ad
dei gloriam. et proximi edificationem dispensare. Luc. Quis pu
tas est fidelis. s. et prudens. Mutabilitatem fuge. Seneca. Satio te
in quibusdam perseuerare debere quia cepisti. que cat nec incipe.

de temperantia

·xxxiiii·

Temperantia secundum macrobium prout est
uirtus politica. est nil appetere penitendum. in nullo legem
moderationis excedere. sub iugo rationis cupiditatem domare.
Temperantia prout est uirtus purgatoria. est omnia relin
quere in quantum natura patitur: que corporis usus requirit. Tempe
rantia prout est uirtus purgati animi. terrenas cupiditates
non est reprimere. sed penitus obliuisci. Temperantia prout est
uirtus exemplaris. est quedam mentis perpetua intentione conuersa
to. Partes temperantie secundum tullium. sunt tres. s. continentia
. clementia. modestia. Continentia secundum eundem tullium est
uirtus per quam cupiditas cupiditas consilii gubernatio
ne regitur. Clementia est per quam motus animi modum ali
cui concitati temeritate uel plantate retinet. Mo
destia est uirtus per quam pudor honestus stabilem et
claram comparat auctoritatem. Species temperantie sunt tres. s.
sobrietas. continentia. modestia. prima consistit circa gu
stum in quo ponitur modum sobrietatis. Secunda circa
tactum consistit. quantum ad uim generatiue. quia ibi ponitur
modum castitatis. hec enim habent uehementem appetitum
conseruandi se met in indiuiduum per nutrimentum. conseruandi
se in esse speciei per generationem. Isti autem appetitus refrenan
tur per sobrietatem et continentiam. Tertia consistit in
dictis et factis. Factum autem prout accipitur hic pertinet ad re

sensus & cetera proprias eorum materias. s. visum. auditum. olfactum. pertinet & hoc secundum ad tactum. Non quidem qui est in generativa. sed ad alios tactus quorum organa sunt manus. ad percipiendum vel capiendum. & pedes ad ambulandum. Iob. In omnibus istis ponit modum modestia. ¶ Dignitas temperantie in hoc est quia animam decorat. quia sicut in natura forma excellentior est quam materia. sic & in moribus plus commendatur modus quam ipsa actio. propter hoc temperantia comparatur soli qui medium planetarum est & excellentior inter omnes. ¶ Christum assimulat. qui medium tenuere. beati. Unde dicitur. quod virtus in medio? non? ... sed ad virtus. non in eo quod aliquid facimus sed in eo quod aliquid facimus. Istud patet. illa vidua que obtulit duo minuta. & magis commendata est quam qui magna dona miserunt in gazophilacium. ¶ Sensitivos appetitus refrenat. sicut supra dictum est. Unde comparatur freno. & remo. & lime. que super ferrum rubiginem tollit de ferro. ¶ Actiones temperat secundum quod apostolus instruit dicens Rationabile sit obsequium vestrum. Medium tenet seu servat. Pr. Tene medium si non vis perdere modum. De hoc medio dicitur. Medio tutissimus ibis. Istud medium voluit nos deus tenere. qui fecit evam non de capite vel de pede. sed de costa. & qui fecit hominem partim corporalem. partim spiritualem. ut dignitate esset nec sub natura angelica & super corpoream creaturam. Christo assimilat qui stetit in medio discipulorum. Sedit in medio doctorum. Locatus est in presepio in medio duorum animalium. Visus a iohanne in apocalypsi ambulans in medio duorum candelabrorum aureorum. Naturam conservat. quia natura in medio delectatur. per extrema corrumpitur. Unde philosophus Excellentia sensatorum corrumpit sensus. Ferculis cenis cibat. Unde temperantia comparatur ligno vite quod erat in medio paradisi.

Fortitudo secundum macrobium, que est virtus politica. tam
super periculi metum agere animum. que nil turpia timere tol
lerare adversa quelibet perpessa. Fortitudinis purgatorie est
animo non terreri a corpore. et recedentem altitudinem non ab
horrere. Fortitudinis purgati animi est passiones ignorare
non vincere. ut nesciat irasci, cupiat nil. Fortitudo exem
plaris est quia semper idem est nec aliquando mutatur. Species
fortitudinis. secundum tullium. sunt iiij. scilicet magnificentia. con
fidentia. patientia. perseverantia. Magnificentia secundum
eundem est magnarum et excelsarum rerum cum ampla quadam
animi expositione cogitatio atque administratio.
Confidentia est virtus per quam in magnis et honestis rebus
multum in se animus cum certa fiducie collocavit. Pa
tientia est honestatis et utilitatis causa rerum arduarum
atque difficilium voluntaria et diuturna perpessio seu
permansio. Perseverantia est virtus in ratione bene considerata
stabilis et perpetua permansio. Multi sunt effectus
fortitudinis. Primus est quia de hostibus triumphat.
Machabeus. Judas vir fortissimus. Secundus. Possidet bona
sua. Luce. Cum fortis armatus. Tertius. Tenere, quia
dicitur. iij. Omnes fortium civitates. Quartus.
Regnum celorum expugnat. Regnum celorum vim patitur.
Quintus est quia ornat. vii. Fortitudo et decor indu
mentum eius. Sextus. In extremis alleviatur. viii. Leo fortissimus
bestiarum. ad nullius pavebit occursum. Septimus. remunera
tionem expectat. viii. Mulierem fortem quis inveniet. Fortitudo
consistit in duobus. scilicet in aggressione arduarum. propter quod dicitur
agite, et confortamini. Corinthios. In contemptu terrenorum. Hebreos.
Moyses negavit se filium filie pharaonis, magis
eligens affligi cum populo dei et cetera. In sustinentia bonorum

lationū. cap. fortis est ut mors dilectio. In resistentia tē
tationū. ap. Nemo coro. n. q le. ꝛc. In impugnatione interioꝝ
Job. Militia est vita hoīs sup terrā. Multitudinē for
titudines. Primū est exortatio. vii. legit̄ ꝺ iuda mach.
qd armavit amicos nō clipeo uꝉ hasta munitione
sꝫ sermonibꝫ optimis. Sꝫ exempla robustorū. ut le
git̄ ꝺ eleazaro. qd elegit fortit̄ mori pro sanctissimis le
gibꝫ ex. [illegible] possit derelinquere. Tertiū exercita
tō impugnationis vii legit̄ in iosue. qd dominus nō dele
vit hostes filioꝝ isr̄l. sꝫ reliquit aliquos ut p eos di
sceret exercitiū pliandi. Quartū. Sp̄s communicantes
ii. paralip. Confortentur manus vre. V. Desertū debili
tas. G. debil est ho [illegible] lus qui nō p̄ uict̄ si voluerit.
Vi. Orationis adiutorium. Exo. Cum elevabat manus mo
yses vincebat filii isr̄l. Si aūt dimittebat uincebat
amalech. Vii. Armorū spiritualiū apparat̄. Vii. et
sampson vicit philisteos in maxilla asini. i.
desperatione ꝛ simplicitate. Viii. Memoria dn̄ice
passionis. qd signatū est in dd. qui c̄ [illegible] golian
vicit in baculo ꝛ funda. IX. Cibus spiritualis. p̄i
panis cor hoīs confirmat. 3. R. ambulavit hely
as in fortitudine cibi illi. ꝛc. Vii ꝛ partus pena
rus spūs scī gr̄a. confortatus est dicens. expedit eo
magis eludere qd scribꝫ io uo. ap. [illegible] tales co[illegible]
[illegible] dixit nescio hoīes. ꝺ iusticia.

xxxi Iusticie politice. sꝫ macrobiū est observare unicuiq;
qd suū est. Iusticie purgatorie. sꝫ eūdē est ad
[illegible] p̄suasa vitā. intellectꝰ nutriunt offin̄ observare
Iusticie purgare. aīa ita cū supna iure fedan. ut
fieret cum ea fedus pꝑetuū mundo. Iusticie exem
plans. q phēn lege d supna opis sui gubernatā.

nō recitur. Partes iusticie secundum tullium sunt vi. scilicet religio, pi-
etas. gratia. vindicatio. obseruantia. veritas. Religio secundum eundem
tullium. est que superioris cuiusdam nature, quam diuinam vocant, curam
cerimoniamque affert. Pietas est per quam coniunctis san-
guine et beniuolentie officium et diligens tribuitur cultus.
Gratia est in qua amiciciarum et officiorum alterius memoria et
remunerandi voluntas continetur. Vindicatio est virtus
per quam vis et iniuria et omne quod obfuturum est defenden-
do ac vlciscendo propulsatur. Obseruantia est virtus
per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu
quodam et honore dignantur. Veritas est per quam im-
mutata ea que sunt aut fuerunt aut futura sunt dicuntur.
Non quod iusticia non tamen est virtus specialis quia generalis vt habetur
.s. de virtutibus cardinalibus in genere. Iusticia dicitur illi-
us sapientie esse perpetua multipliciter. Primo quia perpetu-
at animam stabiliendo eam in loco debito. sub deo. scilicet et
super corporales creaturas. Secundo quia manebit in patria.
secundum essentiam et secundum vsum. Alie non cardinales virtutes et
si maneant secundum essentiam in patria, non tamen secundum omnem vsum.
Temperantia. enim non refrenabit motus illicitos.
Prudentia non cauebit ab insidiis, fortitudo non
aggredietur terribilia. Iusticia peruertitur, tamen scilicet amore
persone. vel premio. Ysaie v. qui iustificatis im-
pium pro munere. Timore. Nolite timere eos qui
occidunt corpus. Rancore. Sciens per inuidiam tradidissent
eum. Multa mouent ad rectitudinem iusticie.
Primum est rectitudo humani cordis. quia indecens est val-
de in recto corde curuum habere animum. ij. quia ait aug.
Iusticia est in corde hominis naturaliter. iij. quia bruta
animalia docent multa que ad iusticiam pertinent
vt innocentiam et concordiam et huiusmodi. iiij. Scriptura.

Ecc. usq ad mortem certa pro iusticia. Effectus est iusticie qa
beatificat. Mt. Beati qui esuriunt et siciunt iusticiam et petri
siquid patimini pp iusticiam. Exaltat. Ecc. Qui operatur
iusticiam exaltabitur. Appetitus concupiscentie reficiat
ypsa. Erit iusticia cingulum lumborum eius. Locum deo preparat
Justi et ui. p. sedis eius. a morte eterna liberat. Justicia liberabit
a morte. Corona. Thi. Reposita est m. corona iusticie.
Remunerat. ps. Retribuet m. dominus. Justicia consilitur isid.
apo. credidit abraham deo et re. In oratione ps. Clamaverunt iusti
et dominus exa. In sancta meditatione. Ecc. Beatus vir qui in sapientia
morabitur et qui iusticiam me. In humiliatione. Mt. Sic
decet nos implere o. iu. Glo. perfecta est iusticia subdere
se minori. In eruditione. prov. Seminanti iusticiam mer-
ces fid.

xxxvj. Sicut omnes habitus dati divinitus possint dici ge-
neraliter dona dei, specialiter tamen et apposite. vij. sunt
dona dei spiritus sancti. que pro ordinem. ysa. xj. enumerat.
a summo incipiens usque ad ultimum descendendo. vij.
ergo dona sunt multiplici ratione. Primo. s. ut per hec expe-
llantur vij. vicia. ita. s. ut timor expellat superbiam.
pietas invidiam. scientia iram. que est quedam insania.
fortitudo acediam. consilium avariciam. Intellectus gulam.
Sapientia luxuriam. Secundo dicuntur dona vij. pro ex-
pediendas vires naturales. Nam vis irascibilis indiget
expediri tam in prosperis quam in adversis. In prosperis quidem
per timorem. In adversis autem per fortitudinem et. Concupiscen-
tia indiget expediri quantum ad effectum interius. proximi.
quod fit per pietatem. et quantum ad effectum interius dei quod fit
per gustum sapientie. Rationalis quoque indiget ex

expedit in ueritatis speculatione quod fit per donum intellectus
et ueritatis electione quod fit per donum consilii. Atque electi exe-
cutione quod fit per donum scientie. Preter eum donum [illegible]
consummantur in medio nationis praue et peruerse. ¶ Item
dicuntur esse dona per regimen actiue uite et contemplatiue.
Vita contemplatiua tria dona debet habere. scilicet timorem reueren-
tiam maiestatis. Intellectum ad intelligentiam ueritatis.
Sapientiam ad gustum bonitatis. ¶ Actiua uero uita de-
bet habere pietatem ad gerendum. fortitudinem ad sustinen-
dum. Scientiam ad directionem fortitudinis. ¶ Plurima
quoque dona sunt ad intellectum spectantia. quia lux est
homini maxime expedit ad dirigendos pedes mo-
tuum suorum. ¶ Item eadem causa fit donorum combinatio
[illegible] quia scientia ad regendum unum dirigitur. ad alte-
ra quia spectat ad amorem uel passionem. Dicit Gregorius super Ezech. quod
sumus per sapientiam maturi. per intellectum prouidi. per
consilium cauti. per fortitudinem animosi. per scientiam discre-
ti. per pietatem misericordes. per timorem humiles. De dono timoris
Timor est ut ait Augustinus fuga
mali. Species timoris sunt vi. Prima est naturalis scilicet
4 quo libet timet naturaliter nocumentum. ¶ Iste timor nec
est meritorius nec demeritorius. quia nec liberat nec li-
gat. quia deus naturalia non [illegible] instituta. sed defectum. quia iste
timor est pena peccati primorum parentum. [illegible]
hoc timore Christus naturaliter mori timuit. Alius est timor
humanus. quo scilicet quis nimis timet pelli sue. Iste
timor nascitur ex nimio amore persone sue.
et est quem notat [illegible] Iob ii. [illegible] pelle pro pelle [illegible]
talis quasi amittere uitam suam. et quosque uenalis [illegible]

quis quod peccatur potius venialiter. quam puniuntur se occi-
dat. Quartus est amor mundanus. quo scilicet quis timet nimis re-
bus suis. hic nascitur ex nimio amore sui. tertio aliud. et est
quandoque mortalis. quandoque venialis. prout dictum est modo quo dic-
tum est de humano. ¶ Quintus est timor servilis. quo
scilicet timet quis peccare propter gehennam penam. ¶ Sextus timor
initialis. quo scilicet timet quis gehennam et dei offensam
vel quasi duos hic oculos. unum ad penam. alium ad deum.
et hic est purgatior. ¶ VII. est timor filialis. quo scilicet
timet quis tantum offensam dei. vel separationem a deo. ¶ Il-
lius perfectorum timorum sic accipit. ¶ Aliquis timor est
a spiritu. scilicet sic est timor servilis. aliquis cum spiritu sancto. cum dono sive
donum. sicut timor initialis. ¶ Aliquis nec est a spiritu sancto nec
cum spiritu. sicut timor humanus vel mundanus. quo nec
spiritus sancti gratia secum operatur. nec spiritum sanctum addit. Est
adhuc alius timor reverentie quem solus Christus ti-
muerit in patria. hic dicitur in ps. Timor domini sanctus
permanet in seculum seculi. ¶ Reverentia vero est resultatio actus
considerata magnitudine dei in superiori potestate. ¶ Timor
dei multa bona operatur. ¶ Peccatum expellit. Eccl. Radix
sapientie timor dei. ¶ Negligentiam abicit. Eccl. Qui
timet nichil negligit. ¶ Domum stabilit. prov. Nisi in
timore dei tenueris te instanter cito subvertetur domus.
Spiritualiter ditat. ps. Non est inopia timentibus eum. ¶ Bona opera
accumulat. Eccl. Qui timet deum faciet bona. ¶
Cor delectat. Eccl. Timor dei delectat cor. ¶ Vitam
prolongat. Eccl. Timor dei apponet dies. Devotionem
ingerit. Eccl. Timor dei fons vite. Eternaliter remunerat.
Eccl. Timenti dominum bene erit in extremis.

xxxix Timor filialis a spū scō est sicut donū spūs sci ē nec tñ
a spū scō est. Sicut aurora a sole est. nec tñ cū sole
est. Timor tñ filialis spūi scō locū pparat. ut eū sic seta
filū introducit. Seta nāq3 sicut filū inducat n̄ ipm p
cedat. sz cum ipō nō pmanet. Sic aug. ait. Timor f
ilialis est donū quo nemo bn̄ utit. quia licet hitus
timoris filialis bonus sit in se. k q̄ ē donū spūs sci ē
tñ actus eī quēq3 pctm est. Timor itaq3 filialis
duo facit. Pmū est qd pparat uiā caritati.
Scdm est qd retrahit a pctō metu pene e tñ. Rōne aut
pmi bonus est. Sz rōne scdi. distinguitur. Vñ no
tandū est. qd usus timoris duplex est. Uel cū ali
quis utitur eo ca hitus tñ ul' cū utit ꝯuitute.
primo mō usus eī bonus est. Nā ille usus est ab horrē
penas etnas. qd bonū est cum sit ē in timore initi
ali. Scdō mō usus eī est malus. qz sic usus eī uita
re malū. ex cōsideratiōe p penā. cū tñ affect' hō in
uolitate. ꝯ sequi eēt effect' si sepanet impunitat'
ut ait aug. Et sic intelligit dictū aug. qui ait qd
timor filialis bon' est. nō tñ. qui filialit bn̄ agit. qui
agē bonū est ex uolūtate fit. Sz agē bn̄ .i. meritorie
est ex bonitate agētis. qui est ex uirtute caritatis
et gr̄e.

De timore initiali

xl Timor initialis ad sic dictus est. qz est pmo sic in a
pientiū. qui in angustia sūt sup pctō suo qd co
miserunt. Sz hec angustia foras mittit qui cōsciā
sernatur ad plenū. Pfcā quoq3 caritas dicit
foras mitte timorem. inqtū hr nāz timoris filialis.

secundū hoc. qd' ht' oculū ad penas. Timor. cū inicialis ht' duos oculos. Vnū ad gliaz. que est ēnlis. alterū ht' ad penaz. que est ei accidētalis. Sz timori filiali est ēnlis. Ꝓpterea timor initialis abstinet a peccato ueniali. ꝓp penaz purgatorii in quo caū potest cōuenire cum pfecto qui ꝗ timet penaz purgatorii. inquātū est dilatoria glie siū separatiua ad tps. Duplex est amor. s. filial'. ut quo deū diligimus ꝓp se tm̄. ⁊ mercenarius. ut quo diligim' deuz ꝓp se ꝑn̄. ⁊ fano. hito i°. ad mercedē. Huic duplici amori respondet duplex amor. s. final' ⁊ initial'. Nam final' timor respondet amori filiali. Initial' uō respondet amori mercenario. De timore filiali. xl.

xli. Timor filialis ꝓp̄e timet offensā dei. qui ꝗ si ꝓp peccatū nō separet' a deo. tn̄ a peccato abstinet̄ ne ipm offendat. ⁊ in hoc differt timor filial' ab initiali. q2 initial' ꝓp̄e est timor separationis. quia ꝓp cōsciaz peccti timet a deo separi. Timor uō filialis tm̄ mō timet offensā. Alia est drā q2 timor initialis est impfectorū. sz filialis pfectorū est. Tercia drā quia cū in timore pene duo sint. s. punctio. ⁊ pena cautela. Ipā punctio ptinet ad timorē initialem. Tal' cū punctio est ex cōsciā peccti. d' quo nescit an sit dimissū. Cautela uō ptinet ad timorē filialē. Sicut cū pfectus cauet peccatū qa deū offendit. ita p cōsequns cauet penaz. Sz tm̄ p accidēs timor filial' dr̄. scōs ⁊ castus. De dono pietatis.

xlii. Donū pietatis cōsistit in tribz. s. in cultu dei.

l

et veneratione sacre scripture et in honore proximi
cultus dei consistit in professione divine maiestatis.
et hec est theosebia. Veneratio sacre scripture con
sistit in hoc. ut ei firmiter credatur: ut sollicite custodi
atur: ut fideliter dispensetur. Honor proximi consi
stit in reverentia superiorum. et in conformitate equa
lium. in instructione infirmorum inferiorum. de dono scientie
xliij Scientie donum simile est habitum actum
Sed cum prudentia que est virtus politica. differunt
in ratione agendi. Prudentia enim procedit ex principiis
iuris naturalis. Scientia vero donum ex principiis fidei. Pri
mus actus scientie doni. est recte conversari in medio nati
onis prave et perverse. Primum est quod habeat rationes quibus
se defendat ab impugnantibus fidem suam. Unde scientie do
num non tantum supponit ea que scripta sunt in libris de
theologie. sed et que scripta sunt in tota philosophia in quibus
iuvamur ad probandam fidem. Secundum est quod a malo
abstineat. Tertium est quod bona et prudenter temporalia ad
ministret. Quartum scientie doni est dirigere opera ad
normam rationis et conformitatem dei. Item perficit
donum scientie: ne sibi species boni mali lateat. Item
consilium regit pietatem. propter quod et hec dona combinantur.
Item per donum scientie scit homo quod sit. et a quo sit et ad
quod sit. Scientia doni. scientia faciendorum. et ideo recte consistit
in cognitione. de dono consilii
xliiij Consilium sumitur tribus modis. Primo quidem consi
lium deliberatio ... valentibus ad finem quem

tendimus. et tale consilium pertinet ad prudentiam. vel est idem cum pru
dentia. Quia dicitur consilium persuasio rerum excellentium ad quas
non tenemur sed quod dicitur hoc est consilium. Si vis perfectus esse va
de et vende omnia que habes etc. Quinque dicitur consilium pruden
tia valde separata in medio contemplativorum et activorum
donorum. et deliberatio de operibus arduis, sive teneamur ad ea sive
non. et secundum hoc sumitur consilium donum. et ita consilium et pruden
tia sunt idem in essentia. tamen consilium habundat super prudentiam in
uno accidente. scilicet quod ei est quasi impare. Nota quod sicut ad sci
entiam donum pertinet reprobare malum et eligere bonum. ita perti
net ad consilium cavere pericula. que sunt in hoc exilio. Item
sicut donum scientie regem habet pietatem. ita donum consilii habet
regem fortitudinem. In hoc enim differunt consilium et scientia
quia consilium est circa difficile et arduum. Sed scientia est circa bo
num et malum. De sapientia et intellectu.

Sapientia et intellectus differunt. quia sapientia est co
gnitio dei absolute. Intellectus vero est cognitio collati
ve. scilicet in comparatione ad creaturas. Item alia est differentia quia intellectu
cognoscitur deus per illuminationem de auditis in scripturis.
Sapientia vero cognoscitur ipso experimento. Item per intellec
tum dei cognoscimus. per sapientiam vero dulcedinem eius gu
stamus. Unde sapientia dicitur quasi sapore condita scientia.
Item sicut dicit Gregorius. per intellectum sumus providi. per sapientiam
maturi. De beatitudinibus.

Beatitudines septem sunt. secundum distinctionem graduum.
quamvis octo sint secundum quosdam. quas salvator enumerat
in sermone in monte. scilicet paupertas spiritus. Mititas. luctus.
Esuries iusticie. misericordia. cordis mundicia. pax. Pa

nu3 btitudinu̅ iiis accipit' s3 integritate3 pfectio
nis. Requirunt' aut' ad pfectionis integritate3
ta. s. recessus a malo. p̄cessus in bono. ⁊ pfect' status
in optimo statu. Sane malu̅ procedit ex timore sup
plic. aut ex ignorantie malitia. aut ex langore concupis.
Et hec ta. sunt tres btitudines. s. paupertas spus contra
malu̅ timoris. Mitias contra malu3 iracundie. luctus
contra malu̅ libidinis. Ite pfectus in bono attenditur
s3m diuina̅ imitatione3 que est s3m duas uias
dei. s. mia3 ⁊ ueritate3 de quib3 in ps. Uniuerse uie dn̄i
mia ⁊ ueritas. Ig' s3 has duas btitudines uias.
sumunt' due btitudines. s. esuries iusticie ⁊ affectus
mie. Pfecti status attendit' in duob3. s. in ipsi dei
optimo cognitione ⁊ s3m hec sumunt' due ultime btitudines
. s. mundicia cordis ad deu̅ uidendu̅. ⁊ pax mentis ad
pfecte fruendu̅. Et btitudines excludunt
vij. uitia capitalia. Paupertas spus excludit su
pbia3. Mansuetudo ira3. luct' inuidiam
qui qui luget p̄ peccatis alioru̅ no̅ inuidet illis. Esu
ries iusticie accidia3. Mia auaritia3. Mun
dicia cordis gula̅. qz cordis im̄udicia no̅ fuit
uetiti admodu3 bruti aial'. Pax excludit lu
xuria̅. qui gustato spu̅ desipit ois caro. Sicut
i enumeratione donoru̅ est ordo artificial' q a
p̄mo ponunt' digniores. ita in btitudinib3 est
ordo nat'l. ubi digniores ponunt' ultimo. de pa

xlvij Paupertas spc. sumitur h'. btitudine

p abstinentia ab amore mudi .i. ab amore carnalium voluptatu et divitiaru. ac ppe excelletie. haec tria co plectit amor mudi. Vn dr. sup luc. pauperes sut q no qrut illecebrosa. Sup mt. dr. pauperes spu sut humiles. deu timetes. alia glo. dt qd pauperes sut qui nichil hnt et omnia possidet. de 2a beatitudine

Mitis est q nec patit nec deducit.

xlviii. Est aut mitigas eadem cu masuetudine. habet eni ex glo. al. om. qd masuetus est qui nullam amari tudinem ai sentit. Ex quo p3. qd masuetudo est pu gati ai. Et pot. dici qd masuetudo est sps forti tudinis mediate patientia. f3 aliu libru legere .i. ide cu patientia. qm patietia est i sublimetia cor poralium. masuetudo i sublimetia queruelaru.

xlix. Lactus est luge pcto. et odire ipm. ita qd insurgamus ad destructionem ipi. luge aut de malo ut fugam ipm ictum aititr ab amato. Sic luge est soli castitatis. luge vo de aliquo malo spali est cuilibz vir tutis. Quelibz n. virtus luget de suo cotrario. de tia

de quarta btitudine

l. Esuries iustitie est vehemens desiderium iustitie. siu sumi boni. Esuries a iustitiae est btitudo. pp qs esuries aliquaru virtutu car dinaliu. q pp iustitiam imediate coniugimur deo. qd no p alias cardinales virtutes: Iustitia eni put hic sumit includit fide3. spe3. cari tate3 que imediate coiugunt nos deo.

v. Misericordia est per quam terrenis celestia mercamur. Opera
misericordie sunt xiiii. videlicet vii. corporalia et vii.
spiritualia. Corporalia sunt hec. Visitatio infirmorum. Pota
tio sitientium. Cibatio esurientium. Redemptio captivorum
Vestitio nudorum. Collectio peregrinorum. Sepultura mortuorum
de istis habemus ex v. Septimum de Thobia. Opera misericordie spi
ritualia sunt hec. Delinquenti ignoscere. peccantem corripere. Ignoro
rantem docere. Tribulatum consulere. Mestum consolari. Pro salute pro
ximi iniurias sustinere. et hoc ultimum dicitur opus misericordie. quia
Responsio mollis et humilis patientia frangit iram et
hoc proprium est scilicet furorem irati mitigare.

vi. Munditia cordis est qua
clarificatur cor et mundatur ad videndum deum et
ardentissime diligendum. Accipitur autem munditia cordis
hic non pro virtute sed pro statu quodam qui est purga
ti animi.

vii. Pax est status virtutis in medio sine contradictione
carnis. mundi. et diaboli. vel si est aliqua in
efficax est. Unde patet quod pax est purgatissimi animi. pa
cificus magis admittitur esse filius dei quam alius. quia cle
mentia maxime assimilet homines deo quantum ad opera exte
riora. tamen quantum ad interiora magis assimilat pax.

viii. Octava beatitudo est de qua dicitur.
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam quoniam
ipsorum est regnum celorum. Habemus scilicet constantiam persecuti
onum. non propter illa ancora est pati. Cum enim perfecti
animus sit absque contradictione carnis mundi dyaboli. pro
inde semper paratus erit superare temptationem mortis

vn̄ sbstinēcia mortis p xp̄o inceoē gdu est cū pace. pp
hoc dicamus qd̄ octo sunt btitudines qntum ad eēn
s; tn̄ septē qntū ad distinctionē gduū. qui sup ī
pacē nō est ūtus alia. Dic' enī aug. pax est finis
ꝯ ꝯsumatō omnium uirtutū. Octaua btitudo dr̄
radix ꝯ cap duobz mōis. Primo qz idē pmium
p̄mittit' qd̄ p̄me btitudine. s. regnū celorum.
Scdō qz omēs pbat abultima usqz ad p̄mā. ut
uere sint. ut ait gg. Qual' unqsqz ap se lateat
illata contumelia pbat. Ex dictis colligit' qd̄
hitus uirtutū cardinaliū pri disponunt ad ac
tus contēplatiue. ad exercitū actiue. Hitus uō
donorū disponunt ad actus contēplatiue maxīe
hitus a. btitudinū ad pfectionē utriusqz.

76. Percessus spuales pxp. [sensibz spualibz]
Paia spualia. qz uidet sponsi sui pulcitudinē
sbrōe splēdoris. Audit summā armoniā sbrōe
ūbi. Gustat summā dulcedinē sbrōe sapientie
cōphendentis utrūqz. s. uerbū ꝯ splēdorē. Odo
ratur summā fragantiā ūbi īsp̄uati ī cordi
b; tangit summā suauitatē sbrōe ūbi incarnati. et
inter nos habitantis corpalit'. ꝯ reddentis se nobis palpa
bilē ꝯ osculabilē p ardentissimā caritatem.
Ex dictis pz. qd̄ ss'. spuales dicunt' pceptiones
mentales circa ūitatē contēplandā. Que qdē ꝯtēplatō
incipit a sēsu ꝯ puenit ad ymaginationē. de
ymaginatione ad rōnē. de rōne ad intellectū. de intellectu

ad intelligentiã. de intelligentia ad sapientiã. seu non cã ex
cessiuaz que incipit hic in via et consumat in glia.

xvi. Fructus .xii. sps nõ dicuntur d̃ fructibz sps. qq.
nouos habitus sz status consolõnũ quibz consolatur
sps iustorũ. et iste delectationes sequunt̃ opa pfecta.
Sũt aũt isti fructus. Caritas. Gaudiũ. pax. paciencia. lon
ganimitas. Bonitas. Benignitas. mansuetudo. fides.
modestia. cõtinentia. castitas. d̃ dulia et latria. q. 6.

xvii. Latria est reuerentia et seruitus seu cultus deo exhibit⁹
vnd si creature exhibetur honor deo debitus est
ydolatria. latria cõprehendit .v. s. fidez. sapientiam
Reuerentiaz. sacrificiũ. orõnez. pma duo sũt cordis
sequentia duo sũt opis. vltimum est cordis. dulia
debet creature in qua est ymago dei. vnd dulia est
honor qui debet scis. vnd de btã virgine sacedu
q̃ in qntũ ppa est scã. debet ei dulia .i. superior dulia
Sane si p aũ debet dulia est i plationẽ cõstituta
debet ei reuerentia que cõsistit in obediencia prep
torũ et in exhibitione honorũ. Si aũt p est simplex
debetur ei reuerentia tñ que cõsistit in exhibitione
honorũ. Yperdulia debetur creature in excellenti
Sicut est caro. btã virgo. et crux xpi. Hyn sacen
dũ qd̃ ligno uẽ crucis xpi in qua pependit. si nõ sit
signatum ut signũ crucifixi in aliis quorũ sũt ymagi
nantes debetur yperdulia qr instrumentũ fuit ure re
demptionis. Crucibz aũt scis in quibz sũt ligno ul
debet. Sz crucibz scis insignũ xpi crucifixi debet latria
Ymaginibz uõ eadẽ debetur adoratõ que debetur
illis quorũ sũt ymagines i quãtũ sũt res scẽ. Sz

b⁹

Sed illa quorum sunt ymagines adoramus. De preceptis

Preceptum est imperium faciendi aliquid vel non faciendi. Preceptorum. alia sunt affirmativa. ut honora patrem. alia negativa ut non mechaberis. Precepta affirmativa stricte sumendo dicuntur precepta. sed negativa prohibitiones. Precepta affirmativa obligant semper. sed non ad semper. Negativa non obligant semper et ad semper. Precepta decalogi. possunt intelligi. vel inmaterialiter primo modo pertinet ad ipsum iusticiam. Secundo modo omnes obligant. Omnia que continet decalogus explicite. hec continet lex nature. quod tibi non vis fieri alii ne feceris. Sed includit hec precepta. Non occides. Non furtum facies. et huiusmodi. que decalogus ponit explicite. Quedam precepta ponuntur imperative. sicut illa que sunt affirmativa. quedam autem indicative. scilicet negativa. et hoc ideo quia difficilius est facere bonum. quam declinare malum. plures enim in faciendo bonum requiruntur circumstantie. In quibusdam autem preceptis prohibentur actus. et affectus ut patet in hiis non mechaberis. Non concupisces rem proximi tui. quia appetitus est nimis inordinatus ad illa. In quibusdam solummodo prohibentur actus ut cum dicitur. non occides. Hec dico secundum formam loquendi. non secundum veritatem intelligendi. Omnia precepta negativa cohibent manum et animum. Multis modis ligamur. Lege nature. ut est diligere deum super omnia. et nulli facere quod nobis fieri nolumus. Preceptis divinis sic ligabatur adam. preceptis et statutis et mandatis suis. Voto quia secundum augustinum vovere est voluntatis. sed reddere est necessitatis. Unde quibusdam consilia sunt precepta. sicut religiosis quoniam talia decretis patrum ut est ieiunare aliquas vigilias sanctorum.

.xlii. Consuetudine sed quod in fisica succedit primogenitus. succedit in regno. Dignitates prelatorum. Vide supra capitulo decimo. moysi. sederunt scribe et cetera. Consciencia quia secundum aug. quidquid fit contra conscienciam edificat ad gehennam.

.lix. Numerus preceptorum sumitur sic. quia quedam ordinant nos ad deum quedam ad proximum. quod deus insinuare voluit quando in duabus tabulis illa dedit. In prima tabula sunt tria precepta que pertinent ad deum. Quorum primum pertinet ad patrem. quia est de divina unitate. Secundum ad filium quia est de humanitate veritate. Tertium ad spiritum sanctum. quia est de spirituali vacatione. In secunda tabula fuerunt vii. precepta ad proximum pertinentia. Quorum primum est de exhibendis bonis. ut est illud. honora patrem et cetera. Reliqua vi. sunt de cavendis malis. que inferri possunt. corde. vel ore. vel opere. Ledimus proximum corporaliter. propter quod tria dantur precepta. Primum est non occides. Secundum est non mechaberis. Tertium est non furtum facies. .lxi. Ore etiam ledimus proximum. contra quod hoc est. scilicet. Non dices contra proximum tuum falsum testimonium et cetera. Corde ledimus proximum. Cuius quidem est scilicet rei rationalis. contra hoc non concupisces uxorem proximi tui. Cuiusque est scilicet rei irrationalis contra hoc dicitur non concupisces rem proximi tui. de primo precepto

.lx. Primum preceptum tres habet clausulas. Prima est non habebis deos alienos coram me scilicet. Ubi prohibemur adorare creaturas spirituales. id est angelos. Secunda est non facies tibi sculptile. hoc est ymagines fictas. que nullius naturalis sunt representative. Tertia est ne omnis similes

s. ymaginum in naturali et sequitur que est in celo desuper. ut solis
et lune et que in terra deorsum. ut hominis et bovis et similia. Neque
eorum que sunt in aquis sub terra. i. piscium. Non adorabis
ea que s. actu exteriori. Nec coles. s. affectu interiori.
Ex hiis patet quod non reprehenduntur christiani. qui faciunt yma
gines non quidem adorandum. et ad colendum sed ad memorandum.
Honor autem qui exhibetur sanctis non est latrie sed dulie. Secundum vero
allegoricam. prima clausula huius precepti. ostendit iudeos
et sarracenos esse ydolatras qui deos habent alienos. iu
dei quidem messiam. i. antichristum. sarraceni non machometum.
Contra facit s. non facies tibi sculptile faciunt heretici qui
non credunt de deo. nisi quod ymaginatione et fantasia
confingunt. Contra. Tercia faciunt mali christiani quia
superbus colit similitudinem eorum que sunt in celo desuper
nam super omnia diligit prelaturam. Avarus colit si
militudinem eorum que sunt in terra. Voluptuosi simi
litudinem eorum que sunt in aquis hec est delicias

.lxi. Secundum est. Non assumes nomen dei. de fo. 99
tui in vanum. Hic prohibetur iuramentum quod fit sine
causa et periurium. Utrumque enim s. periurium iurans et false iurans as
sumes nomen dei in vanum. qui periurus sine causa assumit
nomen dei. nominat summam veritatem. Secundus autem nominatur contemptum.
Tribus modis quis peccat in periurio, vel iurando contra conscientiam
vel iurando illicitum. vel veniendo contra iuramentum. Primo scien
dum est quod quando quis facit certa sciam et sonant in blasphe
miam. ut qui iurat per intestina dei. et similia. vel son
nat irreverentiam. sicut qui iurat per vulnera christi sunt
peccatum mortale. vel veniale quod si verum est quod iurat. Illud

preceptū nō solū intelligit̉ s; p̄dicarī uoces lr̄ales. s; ꝗ̄ fin
intētiōes morales. assumitur enī nomē dei multipliciter
in uanū. s. corde. ore. ⁊ ope. Corde sicᷣ mali qui no
mine tm̄ sunt ut dicuntur xp̄iani. qui licet sacr̄m bī
bap. receperunt. tm̄ rē sacr̄m. i. grām nō hnt. Ore
. s. mala iuratione. uoti tr̄ngressione. p̄dicatione que
fit uana intētione. ⁊ indeuota orōne. d̄ qua dr̄.
populꝰ hic labiis me honorat. cor aūt eorū lōge
est a me. Ope sicᷣ qd̉ ypocrite nomē dei assumūt
in simulatione operis exterioris nō ī puritate cordis
xp̄iani sumūt illud ī uanū. qr̄ receperunt mercedē in
suam. [faint: d̄ tio ...]
Tertiū est. Memento ut diem sabbati sāctifices. vi. dieb; ope-
raberis omne op. tuū. In hoc precepto quidā est morale
ut uacatio. que est ad deum. orādo. colendo. medi
tando. Quiddā est cimoniale ut assignatio diei
septime. que signabat tropologice ut cessati
onē a peccato. Allegorice quietē corꝰ xp̄i in se
pulcro. Anagogice requiē eternā in celo.
Istud aūt preceptū tr̄. pōt accipi. Primo gnāliter
ut cessemus a uiciis. Scdo gnāliter speciali. ut
ab opib; corporalib;. que impediūt uacati
onē ad deū. Tertio specialissime. ut est iunis
contemplatiuis. qui ab omib; mundanis se separant
ut totaliter deo uacent. Prima uacatio est necessā
Scdā debita. Tertia pfecta. Scdo; ꝗ̄ qd̉ sabba
tum dr̄. requies siue uacatio ad deū. sic dies dn̄ica
pōt dici dies sabbati. ⁊ quelibet dies statuta
ad diuinā uenerationē. quib; cessandū est
ab opi huiꝰ. i. ab peccato. ⁊ ab ope seruili ut ...

cationē ad actū. Opa cū similia determināt ab actu. Opa
mechanica. agricultura. mercantia aut placati.

.lxiij. Quartū est honora patrē et matrē. huic precepto
additur promissio. s. ut sis longeuus sup terram
quia congruū est ut cōservator uite aliene mereatur cō
servationē uite proprie. Pater dr̄ in hoc mādato pr̄o q̄ est
principiū pgn̄onē quo ad esse nāle. ut pater carnalis
vl' qui est principiū prmultarū generationis quo
ad esse grē ut platus spūal'. Dicitur alio mō nō
sm̄ rōnē prīm. s; rōnē p. qui dr̄ pater etate. ul' pro
rege qui dr̄ pater defensione. Honor intelligit hic
dupliciter. s. exhibitio corpalis. in subventione et spūalis
in reuerentia et obedientia. Sz obedientia diversificatur
sm̄ diversitatē patrū q: patri spūali debemus obe
dire in spūalib;. plato seculari regi. regi in tempora
lib; rei publice. Patri carnali in dispositione rei
familiaris.

.lxiiij. Quintū nō occides. hic explicite prohibetur homi
cidiū. Sz explicite omēs motus ad ipm̄ primū
sium. siue ille sit cordis tm̄. ut ira. siue oris ut con
tumelia. siue opis ut pcussio citra mortē. Vl' dr̄ expllicite
phibetur hic hōis occisio iniusta. Sz iniusta fit tp̄.
extra. ut illo qui occidit sine culpa. ul' ex ordine
ut cū ille q nō est iniustus occidit. Sz in libidine
uindicte. nō amore iustitie. Distinguitur homi
cidiū gemi. dr̄. s. unū qd' dr̄ corp'. et interpretatiuū
qd' dr̄ spūale. Homicidiū spūale duob; modis
fit. Vno mō omittendo. ut cū quis uidet aliquē in
extrema necessitate et nō subuenit ei. interpretatiue dr̄
eum occidisse. Alio mō committendo. et hoc

L

quinque corde .s. odiendo. Jo. Qui odit fratrem suum homicida est. Quinque
ore .s. detrahendo. et ille cui detrahitur occidit in eo scientia illius qui
audit detractionem in qua prius vivebat persona fama.
Quinque opere .s. malo exemplo. aliorum occasionem vivere praestando
et te in temptatione dando. illum occidere. de sexto. 63
.lxv. Sextum est. non mechaberis. In hoc precepto sicut dicit
augustinus prohibetur omnis illicitus concubitus. et illorum
membrorum omnis illegitimus usus. de quo .iii. quere .s.
in libro tertio. in capitulo de luxuria. et capitulo sequenti.
.lxvi. Septimum non furtum facias. de septimo non furtum facias.
Hic secundum aug. prohibetur omnis contrectatio aliene rei ex
cupiditate. Contrectatio rei aliene potest fieri licite tribus
modis. primo quando non fit ex cupiditate. sed obedientia.
sicut fecerunt filii israel auferendo vasa egiptiorum.
Secundo quando fit ex cautela. ut si aliquis furetur gladium furiosi
ne sibi vel alius noceat. Tertio quando fit ex necessitate
ut cum quis ad mortem esuriens furatur panem quia in
necessitate omnia sunt communia.
.lxvii. Octavum. Non loquaris contra proximum falsum testimonium. hic pro
hibetur omne genus mendacii. sicut dicit aug. qui distin
guit partes dicens. Est enim mendacium perniciosum quod
nocet. officiosum quod prodest. iocosum quod delectat. In
cludit etiam in hoc precepto taciturnitas veritatis tempore ne
cap cessitatis. Gen. Causa et opportunitas facit ipsum oportu
veritatis nitatem esse licitam. de nono precepto. 65
.lxviii. Nonum preceptum et decimum est hoc. Non concupisces rem
proximi tui. Nec desiderabis uxorem eius non servum
non ancillam. non bovem non asinum. nec omnia que illius sunt.
Duo prohibentur hic .s. concupiscentia carnis in uxore p
roximi. et concupiscentia oculorum in re aliena. Illa ad

hec duo inclinat maxime na͂ corrupta. ad unum pp̄ co͂sta
tiãs sui incẽ spi. ad a.º pp̄ co͂suationes sui incẽ idi
uidui. hic nõ phi lex appetit. qui ex corruptione fo
mitis. uł electione sensualitatis. qr impossibile est
qd ille co͂cupiscentie nõ sint in nob. Sz phibetur
appetit qui est ex co͂sensu ronis. Quamuis ł. preptũ
tm ad duo reducat. tñ intelligitur i. phibei. uniusalis
omis co͂cupiscentia male uoluntatis.

lxix. Consiliũ aut diuidit q̃ preptũ est psuasio boni
melioris ad q̃ nõ tenemur. Consilia in mul
tis differunt a preptis. Pº. quia tenemur ad prepta
ad co͂silia uõ nõ. qa suare est necitatis. ꝯsilia uõ
supaddit co͂silia. Ite lex uet dat co͂sili. prepta. euan. uõ
supadditt co͂silia. Ite co͂siliũ ptinet ad pfectos
preptũ uõ ad pficiendos. Sz pmissio ad inpfectos
phibito uõ ad puisos. prepta uõ separant nos
ab iniquitatis. sz co͂silia a co͂cessis. Ite p prepta d
clinamus peccatum. sz p co͂silia d clinamus occasi
ones peccandi. Ite p prepta maxime negatiue
penã fugim. sz p co͂silia pmia cumulam. Ite co͂
siliũ suati pmiũ affert. nõ suati nõ adducat suppli
ciũ. Itm ad prepta co͂stringimur ex debito. sz ad ꝯ
silia nõ n ex uoto. Iterũ co͂siliũ p uotũ fit preptũ.
sic ait aug. Bonũ igr ẽ uoluntatis. Tamẽ nõ necitatis.
tis. Itm meli deuotũ nõ in minorib. q̃ in deuotũ
in maiorib pmissionib inueniũ. Vñ meli est mi
da prepta suare. cũ deuotione. q̃ se ad co͂silia ob
ligare ꝯ inhis negligentẽ ẽe. Nõ. qd in lege mo
sayca. fuerunt iudicia ꝛ cerimonialia. ꝛ moralia
lex a euãgelica iudicia tẽpat pte aufferendo. sigu

In the right margin beside the initial, in a later hand: de co͂siliis igitur 69

ias euacuat. S; ūitates exhibendo pcepta cōsumat ad
diciendo. ¶ Adducit aūt ea. s. instructioēs documentorum
promissiones pmiorū et pfectioēs cōsiliorū. Et
iō dicit̄ lex mosayca deferre euāgelica. quia illa
signorū. hec ūitas. illa pene. hec grē. Illa litalis.
hec spūalis. Illa occidēs. hec uiuificās. Illa timoris
hec amoris. Illa timoris suitutis. hec libertatis.
Illa honeris hec honoris. De cōsiliis euāgelicis
Consilia que xpūs adiecit pceptis
ista sunt. ¶ Primū est paupertatis. que cōsi
stit in abdicatione ppetatis. Unde luc. Qui nō re
nūtiauit omībz q̄ possidet nō pt̄ meus eē discipul'.
Et. h. Oīs q reliquerit. domū. uł frēs. aut agrum. et c.
pp nomē meū cē. accipiet. et uitā etnā po. Jeronimus Mo
nachus hns obolū. nō ualet obolū. ¶ Secūdm est obe
dientie. Un̄ mt̄. Sup cathedra. moy. se. se. et pha. qui
dicunt facite. Et. Siqs uult uenire post me. abneget
se. et c. Sciendū aūt qd' duplex est obediencia. s.
pfecta. que se extendit ad omīa que nō sunt cōtra
Dm̄ uł cōtra regulā quā qs pfessus est. et que dixit san
cti plati nō ledunt. ¶ De hac obediencia dic.
B'. pfecta obediencia leges nescit. t'minis nō ar
tatur. nō cōtinet' pfessionis angustia. ad hac
missus nō tenetur debito necessitatis. sz solū pr
fectionis sicut tenemur semp emulari carismata
meliora. Alia obediencia inpfecta sufficiens
tn̄ ad salutem. qua qs obedit tm̄ in hiis q̄ fuare
pmisit. uł in hiis q̄ nullus in plato cōtinetur
sicut illa sunt qbz religiosus nō fuat ut tempore

christi. talis obediencia est necessitatis. ¶ Cum autem dicit benedictus in
regula quia si prelatus preciperet aliquid impossibile temptandum
est facere. loquitur de perfectis. quia dum fuerint sublimius in huius modi quod
non obligantur ad prelati preceptum. consilium est et magne perfectio-
nis et non necessitatis. Vel si fuerit ad simplicem admonitionem
tale quod maioris perfectionis est. ¶ Tercium castitatis de quo
dicitur. sunt eunuchi. qui se ipsos castraverunt propter regnum dei. seu ad corpus
ad r. pertinet. et matheus. audistis quia dictum est antiquis. non me-
chaberis. Ego autem dico vobis. qui viderit mulierem ad concupi-
scendum eam. hic ostendit quod non solum dampnabilis est consensus ad
opus mechie. sed et consensus ad delectandum. Non quod primus
[illegible] motus veniale est. sed circa perfectos [illegible]
atione perfectos. quod verum est. ¶ Predicta tria consilia sunt speci-
alia et sacramentalia seu substantialia omnis perfecte religionis.
quia suos observatores elongant a malo. non solum quantum ad cul-
pam sed quantum ad causam. ¶ Omne enim malum oritur ex tribus scilicet
[illegible] concupiscentia carnis. Contra quas tria consilia
opponuntur. ¶ Predicta vero tria consilia perfecte nos elongant
a [illegible] epistola. ¶ Quartum consilium est caritatis.
matheus. diligite inimicos vestros. Illud quantum ad dilecti-
onem affectus est preceptum. sed quantum ad dilectionem effectus est
consilium. quia inimico velle gratiam et gloriam necessitatis est. sed ostendere
illi signa benivolencie est perfectionis et consilium est. Unde ad hoc
non omnes tenentur. ¶ Sane negare homini signa familiaritatis
quam ipse petit. vel necessitatis tempore expostulat medicina est. vel [illegible] qui
sic ille [illegible] est seu habet ad familiaritatem [illegible]
si habet [illegible] quod non simulate. vel in [illegible] faciat
quam dilige. [illegible] amicos reputandos est. Sed quod aliquis in-
imicus se ad familiaritatem ingerit. hoc perfectionis est. quod
aliquis iniuriam passus reconsiliationem querat quamvis iam non est

debitu necessitatis sui quo no est salus. sz est pfectionis.
et consiliu. quo magnu expectat premiu. Quintu est ma
5 suetudinis. Mt. Siqs te percusserit in una maxilla. prebe
ei alia. hoc sic intelligitur patiens esto alia sustinere paratus
et id consiliu e patientie. s. lesionis corporis. Sz ad idem
ptinet quod quod est patientie s. ablationis rei. sic est id.
Qui tecu vult iudicio contendere et tunicam tollere relinque
ei et palliu. No. quod contigit sua repetere coram iudice fideli
dupliciter. aut cu contentione et iudicio. aut cu caritate.
Primu nulli licet. Sz non licet infirmis et imperfectis. pfec
tis a non. Unde non repetere consiliu est infirmis. pfectis no
preceptu. Illis a. que obrenuntiaverunt proprietati non licet repe
tere sua aut sua. sz ut congregationis nec propter se. sz propter esse bonu.
6 Sextu est mie et erogationis. ut s. Omni petenti te tribue. et illud.
Si vis perfectus esse. vade et vende omnia que habes. No. quod dare sup
fluum in necessitate extrema e necessitatis. Sz dare quibus egent
est consiliu. Aug. melius minus egere quam plus habere. Quod aut
dicit dns. Omnia quecumque vultis ut faciant vobis homines vos eadem facia
tis illis. Sic intelligendum est. Quecumque vultis rationabiliter
et debita caritate ut faciant vobis et c. Unde si peterem rez
aliquam non indigerem non vellem rationabiliter eam dari nobis.
7 Septimu consiliu e de simplicitate verborum et i. Sit sermo vester.
e. est. non. non. Qui sensus est. si affirmatio vel negatio est in
ore sit in corde. Ad hoc consiliu reducitur et i. audistis
quod dictum est antiquis non periurabis. Ego a dico vobis
non per iurare omnino. No. quod periurare quantu ad infirmitate
ptinet per missionis e. non iurare a. quantu ad pfectione
ptinet consiliu e. Prohibet quod iurare deum. per caritas. sed per
celu et per terra. vel capillum propter revelata. nec s. eorum adue
rsitate illis. fuit tu. in edu ut iuramenta per ex. et c. et

q p ei au hec dedicata sut. Occasio est diuitias occasi
one peccandi. vn dr. si oculus. tu. sca. eu. eu. a pice. abste. 8
Sz aug. nullu mbro ul qd ultra eum sap uiui. sz occasio
peccadi. pot e ee occasio ee exaspetu. q te oculus scan
dalizat. Cu n sit bona itetioe. te oculus dexter. Itm.
pot ee acto exteriori q cu bona intetione. due manus 11
dext scandalizat. Ite pot ee occasio peccadi cosilio. q
hec e cosilio. q dr. oculus. ul ab adductore. q dr. manus q
est dext. q est cosiliar ul aduitor i spualib. hl. ergo
si scandalizar abiciedi sut. qr occasione peccadi fugi
ende sut. Bonu cosiliu est drectitudine itetionis 9
ac simplicitate finis. vn dr. attedite ne iusticia uram
faciatis cora hoib. vt uideamini ab eis. Ite dr. Ne
sciat sinistra tua. qd faciat. d. t. Ite. sic luceat. lux. u.
cora. hoi. u. vi. opa u. bo. Dhus. No. qd cotingit cstituere
duos fines. s. tpales. q spuales. q si cuius e finis ulti
hoc valet. Cacio q spual ut pdicatio p referri ad
fines tpales. ita q qd i. tpale referatur ad deu. qr
no sut facienda mala ut ueniat bona. q hoc e qd
ait aug. no debemus euagelizare ut mnducem. sz ma
ducare ut euagelizemus. Itm no q tenemur q illos act
refere ad deu quoru habem impiu dnu. ex uio
ionis. ut e mnducare. cogitare. eligere. q similia.
Sz no tenemur reffere a nqu i obediecitur. vz ut e
nutiua. respuatiua. q hl. Bonu cosiliu e q cosi 10
mutatem opis ad doctina. s. i. alligat hoiem gruiq q
digito no. ea moue. a dicit. ypocrita. Cote. pmu e lex
d oculo frs. t. No. q i pdicatioe alr r aliqn itetio ce
neral. s. dhus q ptinet ad statu p fectioes. s. uot reli
gionis. pmu. ni tener pdicator facere q d ei assit ad h

teneri

Sed in .n. q tamen ii q ipe psequionē illā uouit. Ultimū dr iatur
pettet pdicando distinguit. Quia existens in peccato notorio
peccat. qui pdicat. i. si excecatiatur officiu hoc faciat sine cau
sa. pdicat. qa scandalizat. Existens autem in peccato occulto. si pdicat
liut ga scandalizat. Existens a. in pecto occulto. si pdicat
z nō studet exclusō suo cōpugi. adhuc uidetur peccare quam
cōtēpnē. Undecimū cōsiliū ē dimittenda sollicitudine.
11 ut i. nolite solliciti eē. q i. nolite cogitare de crastino. Sciend
dum igitur qd tp. est sollicitudo. Prima est laudabilis q est cura
prudentie spūalis. vii ap. Qui sine uxore est sollicitus est que
sunt dei. quo placeat deo. Ia. ad ro. plapa. q pest. sollicitudine.
Secunda est tolerabilis q est illa sollicitudo tpalis.
quo ad cor. Quarta. Quarta. sollicita est q turbaris erga
plurima. Tertia est inculpabilis q ē superflue thaurizatio
nis. quo ad auaritiā. etc. Peccatori ā. deus dedit afflic
tionē pessimā. ut addat. z cōgreget humanitas q cur
sa sollicitudo inutilis. Sollicitudo prima pcipit. Secunda p
mittitur. Tertia phibetur. xii. Consiliū sine correctiōis
12 u. i. si peccauerit in te. frater tuus. corripe. q ē. nō. qd corripe
sitē quoque est cōsiliū. ut qui corripit frēm super uenialibus
quoque est preceptum ut corripe de mortalibus. Et istom.
ad omnes ptinet q obligat semp. s. nō ad semp. q placo
q tpre. s. qui uacat q creditur qd utilis sit correptio.
Secundū. q tres correctio. s. amoris. timoris. q pudoris.
hunc ordinē sine correctiōis docet dns. dicens. Si p cum in
ueniuntur sine inuocādū eē amore. Cum ubis cum inter sin
gularē conuenit ē. dicens. corripe eum inter te q ipsū solū. Si
hoc nō ualet. docet eū inuocandū eē timore. u. ait.
Si te nō audierit. adhibe tibi i. unum uel duos testes.
Tertio. docet u. si hoc nō ualuit. q inuocet pudorē. Sui. dicens.
quod si illos audierit. dic ecclesie. Si a. eccl. nō audierit
sit tibi sicut ethnicus q publicanus. i. extraneus q sic ouitari.
Hunc pdictus ordo sine cor. intelligitur tm de cōmunalibus q

cribus solet clau
istius capli ac
prmissa amor
xuitam accusas
uit diligere. tc
ad infamandū. s
i. qui sigo exclu
ut faciat mortali.

Incipit vi. liber de sacramentis

Celestis medicus humani generis reparatur tali modo
sanavit egrotum sicut optime competebat egrotanti
et egritudini et curationem egrotandi et ipsi egritudinis
curationi. Egrotus quidem homo est. morbus autem originalis
culpa est. Origo istius culpe licet principaliter fuerit ex con-
sensu rationis occasionem tamen sumpsit ex sensibilibus. Et ideo hic
sicut medicamenta contraria morbo oportuit quod non tantum esset spiritualis virtutis sed et-
iam haberet de sensibilibus signis ut sicut sensibilia fuerunt anime occasio labendi
ita essent ei occasio resurgendi. Propterea medicina nostri vulneris consistit
in ecclesiasticis sacramentis. Diffinitiones sacramentorum. 1.

Sacramentum est ut ait Augustinus invisibilis gratie visibilis forma. Hec dif-
finitio generalis est et convenit sacramentis tam nove quam veteris legis quia tam
illa quam ista sunt ex similitudine representativa et ex institutione significativa.
Secunda quam cadit diffinitio convenit sacramentis nove legis. Sic supplen-
da est ita ut eius similitudinem gerat et causa existat quia non solum
ex similitudine representat vel ex institutione significat sed et ex virtute divi-
na sanctificat. Et sic [illegible] post quam causa curative ab infirmitatibus
[illegible] hoc est quod Augustinus insinuat in alia diffinitione dicens. Sacramen-
tum est in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus salutem
secretius operatur. Est et tercia diffinitio Hugonis de Sancto Victore qui ait.
Sacramentum est materiale elementum extrinsecus sensibus suppositum ex institutione
significans. ex similitudine representans aliquam gratiam invisibilem confe-
rens. Tria tanguntur hic que sunt de ratione sacramenti scilicet et proprie
accepti. Primum est naturalis similitudo ex qua habet aptitudinem signifi-
candi. Secundum est actualis institutio ex qua habet determinationem vel
ordinationem ad hoc significandum. Tercium est spiritualis sanctificatio
ex qua habet virtutem efficiendi quod significatur. Item dicit Augustinus
quod sacramentum est sacre rei signum. Illud autem non est diffinitio sed
potius ethimologia sacramenti. De diffinitione sacramentorum 2.

Sacramenta legis gratie Christus tamquam nove legis lator in quantum
in prima [illegible] preceptum instituit sacramenta. [illegible] ubi pa

152

tus cum sit summe virtutis summe veritatis et summe bonitatis pro-
misit premia beatificam veritatis, dedit precepta diligen-
tie bonitatis, sacramenta adminicula virtutis, ut sic per sacramenta re-
paret virtus ad complenda precepta et per precepta perveniat
ad premia. Instituit autem Christus sacramenta in verbis et ele-
mentis, ut ait Augustinus: Accedat igitur verbum ad elementum et fit sacramentum.
Et ibi elementum per materiam et forma in verbo per formam. Ideo vero instituta
sunt sacramenta in verbis et elementis, ut habent evidentiam signi
dei et efficaciam sanctificandi, quia dum elementa oculis et verba au-
ribus se offerunt, que sunt duo sensus duo principaliter disciplinabiles, da-
tur evidentia signis. Deinde verba sanctificant elementa ut per sacramentum
fiat humane creationis efficacia. Instituit autem deus sa-
cramenta diversimode. Quedam scilicet que ante adventum suum, ut matrimonium et
penitentiam. Sed hec duo confirmavit et consummavit in lege evangelii, dum
penitentiam predicavit et nuptiis interfuit. Alia vero sacramenta so-
lus Christus nuntiavit. Confirmationem quidem manum pueris imponendo.
Unctionem vero discipulos ad curandum mittendo,
qui infirmos ungebant oleo, sicut dicitur in Marco. Baptismum autem suscipi-
endo vel formam dando. Ordinem vero per potestatem ligandi et sol-
vendi tribuendo et consecrandi sacramentum altaris. Eucharisti-
am autem comparando grano synapis et conficiendo ac dan-
do discipulis imminente passione. Sacramentum corporis et san-
guinis institutum est. Et sacramenta multiplici de causa. Primo
propter humilitatem, quia homo querit salutem in inferioribus se. Secundo
propter eruditionem, quia homo per visibilia ad cognoscenda invisi-
bilia rapiatur. Tertio propter exercitationem, quia noxiam homo
declinet occupationem et ocium. Quarto est propter congruitatem
medicine ad medicatum, quia cum medicus sit deus et homo, con-
gruenter medicina constet ex divino scilicet invisibilem
gratiam, et aliquo humano scilicet visibilem formam. Quinto
congruitas ex parte infirmi, quia cum infirmus sit homo compositus

ex cor̄ ⁊ ſpū. ſc̄e. q̄ i corꝫ nō bn̄ capiat ſpūalia in reb;
corꝑalib; ſicꝫ p aſſibule pillule in nebula. Vn̄. ſꝑ aug
mtū mūa. Multū .n. ualet ad mūa q̄n credit i hyſ.
ū hūana ratō nō ꝑh̄r experimētū. ¶ Patet g̃ ex p̄dcis q̄
ſit ſacramētoꝝ cā efficiens dīa i ſtitō. Que formalis
q̄ gr̄e ſcificatō. Que fīalis q̄ huāe i firmitatis curatō. De effectu ſacmētoꝝ. 3.

Effcāis ſacramētoꝝ noue legis multiplex ē. p̄o a p̄cco
mūdat. ¶ Scd'o ꝑ bono ↄfirmāt. iij. corꝑi xpi myſtico
i corꝑorant. iiij. iuſtificāt. V. ad futurum uitam
ꝑparāt. vj. cuidū illūinat. vij. aīalo ꝑſeruant,
Iſta patent i vij ſacr̄itis p ordinem. ¶ Illa p̄m opat
bapſ. ſcm uō ↄfirmatō ⁊ ſic de aliis. Sacr̄iſta
dicunt gr̄e uaſa. ⁊ cā. nō q̄ i eis g̃. ſbali̓ ↄtineat. ⁊ cā
uſalit̃ efficaat̃ cū in ſola aīa hēat collatā ⁊ a ſolo deo
infūdi. ſꝫ q̄ in illis ⁊ p illa grām aſſumēdo medico
v̓ opꝫ bauīn curatōis. licꝫ nō alligauit ꝑtām ſuā ſa
cramētis q̄n ⁊ p aliā uiā grām ſuā ↄferꝛe. ¶ Sacramēta
ſꝑ hūt ſignem ueritatis. ſꝫ nō ſꝑ efficaciā curatōis
nō ꝑꝑ defcm̄ recipte ſīn. ſꝫ recipte ſuſcipientis q̄ gr̄a
nulli dāt repugnā ⁊ ipugnā fontē gr̄e. Vn̄ ⁊ ſacrām
ta nō ſcificāt n̄ accedētes digne ⁊ abſqꝫ omī fictiō
¶ Nō nūq̄ tn̄ uirtute ſacramētoꝝ ſic de actu ↄtūs ia
q̄ defcūs dignitatis l̓ ꝑparatōis recipte ſuſcipientis. ſup
plent uirtute puina in ſacramētis dū mō nō accedat
ſaciens in mor ul' in ꝑpoſito peccandi. Vn̄ ſcēdm
q̄ qdā ſuſcipiūt ſacramētū tm̄ ut ficte accedētes.

Quidā rem tm̄ ut qui p ↄtricōꝫ ⁊ fidē deuotōne
recipiūt grām plus q̄ ueniant ad ſacramētū. ¶ Quidā
⁊ ſuſcipiūt ſacrm̄ ⁊ rem ut digne accedētes. Sa
cramētū dī a ſacrādo ⁊ hc̄ ꝑt̃ fieri tm̄. Aut ſaſi
catē efficiēdo tm̄. aut ſcificatē ſignādo tm̄. aut

hl' efficiēdo ⁊ signdo. Primo mō ꝯuenit rō sacrāta
reb; signis p sacrāta tā ueteris q̄ noue legis. Scdo m̄
ꝯuenit sig's ueteris legis. ¶ Tertio mō ꝯuenit sacrāmtis
noue legis. hī exemplū hm̄s ī naturis q̄ mediāte d'
sanat effica͠ter ⁊ signto. ¶ Vt' sr q̄ aīam iustificat s
diuisi. Deus ē certificat q̄ uō. Gra certificat formalit'. ex
pellens morbū spūale. ¶ Impletio mādator certificat
ut dictū. Sacrāta uō tanq̄ medicinalia īqb; ꝯferēti
grā. Sacerdos aut' ministerio. Ex' hoc hmis ī curā
tur morbi corpalis. Deus .n. sanat corp' a uotē. medicīg ef
fectiue dicta ꝯfuāte uas medica cōtētiue ut dicit uul
gare. pix' ista sanauit me. Medic' uō sanat ut mīst'.
4 Sacrāta noue legis vij. sūt. ⁓ sūt **De nūo sacrātor. e.**
ꝯ uisitatē hōīnū ī eccia. ¶ Primū est intrātiū .s. baptis. Sc̄
pugnātiū ū ꝯfirmatio. Tertiū uires resumātiū ut eucha
ristia. resurgētiū ut pnia. ¶ V. exeūtiū ut extrema ticto
ūctio. vj. ministrātiū ut ordo. vij. nouos milites
introducētiū ut matr. Sacrāta figurata sūt ī vij. sig
cill' ī qb; fuit ueteris testamēta pagina sigillata. q̄ agn'
q̄ h't clauē dd q̄ clau. ⁊ nc. a. rescauit. ¶ Itē ī vij.
tubis qb; angli cecinerunt. Item in vij stellis q̄s
silis filio hōis in dextra sua. Item in vij panib; qb;
dns turbam saciauit. ¶ Item in vij. oculis sup unū
lapidem. Item vij lucernis tabnaclis sup positis candela
bro. Item in vij carminib;. Item in vij. lotionib; naam
man ī iordane. Sacrāta vij. sūt q̄ disponūt ad vij
uirtutes habēdas nā baptis est sacramētū fidei. Con
firmatio spei. Eucharistia caritatis. ¶ Pnia iust'. Ex
trema ūctio, pseuerantie q̄ est fortitudinis ꝯplemētū.
ordo prudē. Matrimoniū tēpantie. Alia est ratio nūi sa
cramtor. q̄da ordinat' ꝯ̄ tplice culpā ⁊ ꝯ q̄druplice pe

nam. Vn̄ bapꝰ ordinat̄ ꝯ̄ peccm̄ originale. Penitā
ꝯ̄ mortale. Euchari ꝯ̄ malitiā. Extrema unctio ꝯ̄ ue
niale. Ordo ꝯ̄ ignorantia. Confirmatio ꝯ̄ ipō'. Ma
trimoniū ꝯ̄ ꝯcupiaz q̄m tempat ⁊ excusat. Alia rō
nuꝰ. q̄r sacr̄mta st̄ cause sanatiue morbi spual' ad modū
corꝑliū. Medicīa uō corꝑis ē triplex est. s. curatiā ⁊ ꝯſ
uatiā pſuatiā. melioratiā. Sili mō ⁊ sacr̄mta curāt. Bap
tis. n. curat sil' ⁊ totalr̄. penīa uō curat paulatī q̄nt ad
penā. quousq; nulli' pene hō debitor sit. Extremā unctio
curat a morbis lenioribꝫ. s. a uenialibꝫ sic̄ bapꝰ ⁊ penite
tia curat a morbis lenioribꝫ. Sic ḡ p̄dicta tria sacr̄mta
st̄ q̄i medicīe curatīe. Conf̄ est medicīa ꝯſuatiā sa
nitatis spual' in q̄ dat̄ sp̄c. s. ad robur ⁊ ad ꝯſuatōem
grē date in bapti. Matrimoniū est medicīa pſuatia.
Ordo est medicīa melioratiā. in Sili modo quo augmenta
tur ḡ. Euch̄ hec oīa sil' fac̄. Curat enī uenialia q̄ st̄
ad rūe maioris. Conſuat ⁊ g̃m iūentā in hoīe ⁊ au
gmtat sicq; meliorat ⁊ mebilonnū ap̄ectō pſuat.
N. Potestas dispensatōis sacr̄mtoꝝ reglarit̄ spectat dispensati
solū ad gen' huanū. In omībꝫ aūt sacr̄mentis one sac.
dispensandis necc̄ia est in dispesāte intētio q̄ q̄s intēdit
fac̄e q̄ xp̄c instituit ad huanā salutē ul' saltē q̄ facit
ecclā in quo claudit̄ i gnāli intētō p̄dicta q̄ ipā eccā
sic̄ sacr̄mta a xp̄o accep̄it ad fideliū salutē dispesat.
Rursū q̄r ordo dignitatis ut sacr̄mtū ꝯfirmatōnis et
ordinis. Vn̄ ꝯferunt̄ ab ipis. Quedā uō respiciunt
indigentiā necc̄itatis ut bapt̄s ⁊ matrimoniū. quoꝝ
unū regnat altm̄ uō gnāt. Et hoꝝ dispesatio ⁊ pſ
iferioribꝫ ꝯcedit̄ maxime in articlō necc̄itatis q̄r dico ut
baptismi. Quedam aūt sacr̄mta st̄ q̄i media ut eu
charistia ⁊ penīa ⁊ unctō extrema. Et istoꝝ dispēsatō

ad solos pertinet sacerdotes qui sunt quasi in medio et
inter episcopos et minores positi constituti. ¶ Sacramenta dispensari
possunt a bonis et a malis a fidelibus et infidelibus et infide
libus intra ecclesiam et extra. quia si dispensari tantum possent a bo
nis nullus esset certus de illius susceptione sacramenti. cum nullus sit
certus de bonitate ministri. sicut nec de propria. et ita semper esset
tentatio [illegible] et in alicuius unius proditione aliene salu
tis. Id circo sacramentorum dispensatio commissa [illegible] homini non ne
cessitatis que varia sed dei auctoritatis que semper manet quod
est ad se. ¶ Sciendum autem quod sacramentorum quedam substantialia
quedam vero sacramentalia. Quantum autem substantialia non plus
valet opus boni ministri quam mali quia deus ibi operatur ut auc
tor. hic ut minister. ¶ Sed in sacramentalibus sicut sunt orationes plus
valet prece opus boni quam mali. sed quod est per accidens non per se. i. quantum
ad effectus accidentales non quantum ad esse naturale. ¶ Quamvis igitur
apud hereticos sit sacramentum verum non tamen recipientibus utile
nisi ad ecclesie redeant unitatem. Unde aug. Ecclesia compa
rata paradiso indicat posse baptismum homines foris accipere sed
salutem non tenere. Nam et flumina paradisi fonte foris largi
ter manaverunt non tamen in mesopotamia nec in egypto quo
illa flumina pervenerunt est felicitas vite que de paradiso
commemoratur. De caritate et dignitate sacramentorum. 6.

Duplex est status fidelium in acie ecclesiastice ierarchie.
i. fidei roboratione. fidei multiplicitate ¶ Secundum alium fit di
stinctio fortium ab infirmis. et hec in sacramento confirmationis.
Secundum tertium fit distinctio clericorum a laycis per sacramentum ordinis.
hinc est quod hec tria sacramenta caracteres imprimunt per quos in
delebiliter ipsos semper distinguunt. Unde nullatenus iterantur. Primus
caracter scilicet baptismalis incipientium est confirmationis vero profi
cientium sed ordinis est perfectorum. ¶ Prima triplex distinctio
fit ad similitudinem alicuius distinctionis celestis et hec fit penalis

p baptism. Sa est spiritualis .s. nutritiva applicantibus hec que
fit per confirmationem. ¶ Tertia specialissima dicta abun
7 h 7 hec fit per sacramentum ordinis. preterea quod caracter
est signum distinctivum spirituale indelebile ideo non confert
confluit in sacramentis que solent iterari sicut est penitentia matrimonium
7 huiusmodi. Nota quod caracter baptismalis est fundamentum
omnium caracterum aliorum 7 ideo illo habito non possunt ceteri carac
teres imprimi. ac per hoc de novo fieri ut illi caracteres habeantur.
unde siquis ordinatur non baptizatus vel presus .i. q.i. siquis per
ignorantiam agitur. ¶ Animus tria sacramenta sunt ut dicitur
que sunt caracteris impressiva ii [?] tamen est hominibus non iterari
super eandem personam 7 ... 7 excedere ... ¶ Et hec est ideo ne fiat con
tumelia sacramento. ex hoc non credi posset quod sacramenta prius dis
pensata fuissent in efficacia 7 incepta. Quedam sunt de sac
mentorum substantia. Quedam de congruentia. ¶ Si ea que substantia sunt ob
mittantur evacuantur sacramenta 7 sunt iteranda. obmissione
vero illorum que de congruentia non evacuantur sacramenta. **De differentia sacramentorum nove et veteris legis**
viij. A principio constituta sunt sacramenta ad curationem hominum
7 semper cum morbo accurrerunt. In lege naturali fuerunt oblati
ones. sacrificia 7 decimationes. ¶ In lege autem scripta 7 approba
ta est circumcisio. 7 aucta est expiatio atque est super ad
dita oblationum 7 decimationum 7 sacrificiorum multiplex distin
ctio. In lege autem nova statuta sunt sacramenta numero pau
ciora. utilitate potiora. virtute efficaciora. 7 preeminens dignitate
atque significatione excellentia. In quibus est impletio figurarum 7 evacua
tio omnium predictorum. Sicut dicit .h. de sancto victore. primi temporis sa
cramenta fuerunt sicut umbra. ¶ Sequentis temporis sicut imago seu fi
gura. posterioris temporis .s. gratie sicut corpus quod veritatem continet.
7 gratiam quam sicut signum representant 7 specialiter conferunt ac
permittit. Predicta patent quod est mundationis similitudo in obla
tione legis nature. sed occulte invenitur. In circumcisione non evidenter

tius expi͞atur p baptm aut manifestius declarat͞r. ¶ Item
sacramenta ueteris legis mittebant puulos ex͞cebat͞r p for
ncīando dampnabant͞ s; sacramenta noue legis conferunt q
uetu͞ de longinq͞o mostrabat. Vn͞ p͞ora sacramenta p͞parauert
⁊ p͞duxeunt ad noua sic͞ uia ad terminu͞. sic͞ signu͞ ad signa
sic͞ figu͞ ad ueritate͞ ⁊ sic͞ imp͞fectu͞ ad p͞fectu͞. ¶ Est et al
ia d͞ria q͞ a͞r est omnib; sacramentis. q͞ ꝯsistat͞ i reb; sensibi
lib; i inuisibilem gr͞am; s; — s; sp͞ale ē sacramentis no
ue legis q͞ ꝯsistunt ⁊ in u͞bis. ¶ Item sacramenta noue
legis efficiu͞t q͞ figurant. s; hec no͞ faciu͞t sacramenta ueteris le
gis. ¶ Item sacramenta noue legis iustificant͞ ⁊ q͞ntu͞ ad op͞
opatu͞ / s; ueteris legis i͞ustificant͞ ⁊ quantu͞ op͞ opantis q͞
no͞ ualebat facientib;. n͞ q͞ntu͞ se illor͞ caritatis ⁊ deuocio
fidei extendebat. ¶ Illud no͞ intelligit͞ de circu͞cisio͞e q͞ ē
fuit͞ in lege data. ne q͞ua q͞ int͞ legalia ꝯputat͞ q͞ ipa͞
in puulis tollebat͞ originale ⁊ gr͞am ꝯferebat q͞ no͞ fa
ciebant sacramenta legalia. Item in lege distinguebat
circu͞cisio p͞plm dei ab alius gentib; s; nec distinguit ca
racter bap͞tis. ¶ Item legalia s͞m aug͞ fuerunt an͞ passio
nem x͞i uiua ⁊ stati͞ post passio͞es mortua. ⁊ p͞tq͞ cla
ruit ueritas euangelij s͞t sepulta. Illa͞ u͞o sacramenta us
q; ad in fine͞ mu͞di s͞p i suo uigore manebu͞t ¶ De baptismo

Baptis est ianua omniu͞ sacramentor͞ q͞ nulli ꝯferunt͞ an͞ ipz
in eccl͞ia ad alior͞. ¶ De s͞ba bap. sunt. v. ¶ P͞mu͞ est ex
p͞ssio forme uerbalis a d͞no institute q͞ h͞ ē. Ego te bapti
zo i noi͞e p. ⁊ f. ⁊ s. s. absq; obmissio͞e ul͞ addic͞ōe dictio͞is.
absq; p͞post͞eratio͞e ordis ⁊ absq; ꝯmutatio͞e noi͞s. hus.
n. iiij modis forma uerbor͞ uiolat͞. s. obmissio͞e addic͞ōe
tra͞spositio͞e ⁊ comutatio͞e. i. si poit͞ loco pat͞s ⁊ fi. ⁊ sp͞i. s.
n potentis sapientis ⁊ benig͞ q͞ri quocu͞q; ydiomate bap
tizat͞ n͞ debent pon͞i a͞pparato trib; p͞s ⁊ exp͞sse noi͞a p͞sonar͞

Sr lauo baptizo non debet dici mergo vl' intingo. Sin e
ablutio p elementum aque in toto corpore vl' saltem in digniori parte.
Tercium est q immersio illa fiat ab uno 7 eodem tempore. quia 7 forma
illorum exprimitur ita q non unus prius mergat 7 alius ubi baptizat
Quartum est intentio vl' spiritualis vl' generalis. Spiritualis autem intentio e ut
iste baptizandus mundetur. Generalis est fidei. Intentio quoque
illius requiritur q baptizatur si est adultus quia qui inuite baptizatur
non recipit. Quintum est fides illius baptizandi quia in adultis requiritur fides
propria. sed in paruulis aliena. in fide ecclesie baptizantur. Baptismus autem
fit in aqua 7 non in alio liquore. quia cum per peccatum primi parentis incur
rerimus immundiciam 7 ignorantiam 7 ardorem. 7 per baptismum ab hiis tribus
malis liberamur. 7 hec non inueniuntur in aqua s. puritas, perspicacitas 7 fri
giditas. Nam baptismus aque sua puritate nos mundat. Sua perspicu
itate illuminat. Atque sua frigiditate ab estu concupiscentie nos temperat.
Item baptismus fit in aqua ne quis inopia excusaretur. Et ne precium deesset precii
salutis. homines incurrerent si in alio liquore fieret. Et ut innuatur
quod omnis comes in baptizandis. Triplex est baptismus s. fluminis fla
minis 7 sanguinis inter hos est talis differentia. Baptismus fluminis a toto pena
liberat 7 a culpa. 7 gratiam in habitu infundit 7 caracterem imprimit bap
tismus flaminis delet culpam non solum tamen sed penas 7 habet gratiam infusam. in quo con
sistit initium. Baptismus s. sanguinis liberat ab omni temptatione 7 conser
uat statum primum quia proprium est martirium statim euolare. Ex hiis pa
tet quis sit dignior inter hos baptismus. quia se habet ut excendentia 7
excessa In baptismo quoddam est sacramentum ut ablutio exterior quoddam res
tamen ut gratia interior quoddam res 7 sacramentum ut caracter. Quoddam sunt de sol
lempnitate baptismi que non sunt de substantia. ut v. sal. oleum crisma. cereus.
crismale. s. alua vestis. Flat ut catecuminus baptismus. ista figurantur. hec cum prius
non confirmant esse sed non ornant. In iiij locis baptizandus
inungitur. s. in fronte ut fidem prius proferret. In nucha ut agenda
ab eo subtilius intelligantur. Inter scapulas ut iugum domini suauius
portaret. In pectore ut dulci corde deus diligatur. Baptismus fiunt

illuit nisi qui ꝑ paptiçat est. Forlr qui dixit ite do
cete omnes gentes ⁊c. finalr qui dixit Nicodemo. nisi
q̃ renat fuit ⁊c. effectiue qui ꝑ passus est. Effcs bap
me est ad sacmta ꝑparat q̃ baptis est sacm̃ ianua
Capitō. Mūdat q̃ significatum est in mari rubro ubi sub
misi sr̃ egiptij. Nō ăq̃ q̃ ī bap delet originał pctm̃ ma
cła fomes uō nō tollit s; remittit. Pena relaxat. V̄
puer induit ueste candida. Cor alem illuiat. Unde
p̃ic salmore pui. Con eū ad lō iflamat. Unde datur
candela puero. Iña. cōfortat. Unde illud ihs uicit ama
lech per transitum maris rubri. Egiñ ibuit q̃ sig̃t p
columbam q̃ sedit sup xp̃m in baptiçanti. Carn cct'z ī pu
nit hoc significat p matē uterum in aqua. Fomitē mitigat
q̃ sig̃t aq frigiditas. Coiōnē carr psat sic ⁊e ē coña
rio q̃ uis fuerit in utero. Caritatē libat q; bapts n̄
requir geminū neq; plaruū intellige ex ore. uła inmior en
git in adulto. s. ⁊tritio. Potētie dya dimiuut q̃
sig̃t exufflatio. Ianuā celi apit q̃ significat q̃ xp̃o b
bap'to apti st̄ celi. Illo aut passio xpi apuit ianuas
padisi p causam meritoria ⁊ satisfactoria gnale bapts a
apit p causam efficiete singlare. Fac. n. istū singlare
hoiem euolare. Os ad laudand'. Aures ad audi
end' apit. Unde pō saluã ī ante ⁊ ī ore pui. Templū
xpi effic. Unde dicitur baptizato. Exi immūde sps ⁊ da
locū aduenienti spui sco. Laudabile coram deo reddit
Unde balsam est in crismate. Solent pui baptiçandi usq;
ad pascha ⁊ pent'costen nisi urgeat necitas uł time
atur piclm̃ ref'uari. Ad signandū ī bap sic ro spualis.
⁊ q̃ gr̃a sps sc̃s datur. Baptis xpi ⁊ Iohis oue
niet in aq̃. ⁊ ī mō imergendi s; differt ī for. q̃ bap
tis Iohis tradebat in noie uēturi. differebat ⁊ ī effcu

baptismus iustificat. iohannis non. Item in fine quia baptismus io
hannis assuesceat ad baptismum xpi. **D' catacismo et exorcismo .g.** — D' catacismo et exo...
.g. Cathecismi. exorcismi tamquam preparatorii premittuntur in bap
tismo ut ipso gratia efficacius operetur. Tribus de causis cathecismus
institutus est. Primo propter instructionem de articulis fidei ad fidei
susceptionem. Secundo propter responsionem ad fidei professionem. Ter
cio propter sponsionem ad fidei observationem quia non adultus peccatum
proprium habet ipse respondere per se requiritur hoc ab eo parvulus autem quoniam
non habet peccatum actuale nec per se respondere potest requiritur hoc ab eo
patrinum qui pro ipso respondet de fidei observantia. Exorcis
mus ideo statutum est ut a baptizando potestas diaboli pellatur que
propter peccatum hominis diabolus potitur in homine accepit et in illa que veniunt
in usum hominis. Unde tam adulti quam parvuli exorcizari debent ad
expulsionem tam nocive potestatis. **D' confirmatione .g.** — D' confirmatione .g.
c .x. Confirmationis sacramentum est pugnantium. Verba confirmationis sunt
hec. Duo ex parte sacramenti. materia scilicet crismatis et forma
verborum. que talis est secundum simonem magistrum. Signo te signo.
confirmo te crismate salutis in nomine patris et filii et spiritus
sancti. Duo ex parte ministri. scilicet dignitatis   et intentio de
bita. Duo ex parte suscipientis. scilicet frons in quo debet fieri crisma
tio et quod confirmandus sit baptizatus. Unctio crismatis
triplex fit in tribus sacramentis quarum diversitas ex fine accipitur
in baptismo. fit in vertice ad significandum fidei susceptionem
quia vertex est locus cellule rationalis. In confirmatione fit in fronte
ad significandam audaciam confessionis cui impedimentum est timor et
verecundia que spiritualiter manifestatur in pallore vel rubore
frontis ex propinquitate cellule ymaginalis. In ordine fit in
manibus ad significandum potestatem consecrandi sacramentum corporis
dominici. Huius sacramenti multiplex est utilitas quia gratiam in ba
ptismo datam confirmat. psalmus. Confirma hoc deus. quod operatus es in
nobis. scilicet in baptismo. Ad militiam spiritualem preparat. Unde

confirmandi tamquam purgati pugiles iungantur ne ab amicis de
facili teneantur et quod omnis christianus debeat in bello esse christi. propter ea et omnes
hoc dicitur respectu sacramenti. Vnde facilius possunt contra mundum carnem et diabolum
pugnare. Ad eos secundum statum hominis vel aetatem quia omnes nos iam deum
et hominem confiteri. Primo uero confiteatur eum secundum diuinam naturam patris et
spiritus sancti aequalem quod notatur in fronte illius ubi fit expressio trinita-
tis. Secundo ut confiteamur eum secundum humanam naturam crucis supplicium per-
tulisse quod notatur in crucis consignatione. Intus et exterius spirituali decore
nos ornat. Intus quidem per conscientie puritatem. Sed exterius per odorem
bone fame. et hec duo significantur in crismate quod conficitur ex oleo.
propter puritatem et ex balsamo propter famam. In bonis agendis et malis
sustinendis roborat. Datur enim hic spiritus sanctus ad robur. Caput et corpus ar-
mat. caput contra pusillanimitatis timiditatem quod pusillanimitatis meum. Cor-
pus uero per clipeum crucis contra insultus demonum. Et uerecundiam
et timorem in confessione vel audientia prestat. Primum notatur in signa-
tione christi frontis que est locus uerecundie. in impotentia confessionis. Post
pugnam coronat quod notatur in uitta qua circa caput confirmati ligatur
vel quedam sunt de confirmatione quod non sunt ad sacramentum esse. sed de bene
esse. ut sunt hec. quod ieiunus a ieiunio detur. quod per alium quam episcopum plenitudinem
qui et patrinus efficiatur. Et uitta capiti circumligetur. Confirmatio sacramentum
sunt fideles plenum vel plenitudinem dico copie. quia tamen in baptismo per-
cepi tamen plenitudinem sufficientie. Sacramenta se habent in dignitate et ut ex-
cedentia et excessa. Nam eucharistia preminet in esse. Baptismus in efficacia.
minus in ministerio. significat enim conuersationem vel et esse. Confirmatio in
dignitate ministri quia non confertur nisi ab episcopis. Penitentia in frequen-
tia vel remissione et sic de aliis sacramentis De sacramento eucharistie. x.
Eucharistia est sacramentum unitatis tamen diuine quod patet in re quia deus in hoc sa-
cramento magne dilectionis ubi signum ostendit et uere dilectionis af-
fectum propter idem sacramentum spirituali ergo se inflamauit. De sacramentis huius
sunt sacramenta spiritualia sunt quatuor. Primum est consecratio quod eucharistia
sit sacramentum Secunda est species panis et uini. Tertium est intentio

9secrätis. uiij. est forā u̇bor̄ h̄ videlȝ h̄ enī est corp̄
meū. 7 ultra sr̄ calicem. h̄ est calix 7c̄. Ad intellc̄m ista ple
nius uō ēe intētionem qd̄ ā est intētio 7 aliud attētio. q̄r
intētio semp est necīa. ul spūalis ul gn̄alis sic̄ dcm̄ est de
baptismo. Attentio autē nō est ībi sic̄ qn̄ rapit mens
i plactōe u̇bor ad alia qd̄ qnȝ 9tingit ex infirmitate qnq̄ȝ 7
ex neglīa ul munā 7 tc̄ peccm̄ est. ¶ Sciēd ptea qd̄ nō solum
reqritur intētio 9secrātis. sȝ 7 intētio isto sacm̄ū sacm̄ istī
tuentis. Vn̄ si aliqs sacerdos stuet̄ in foro 7 sr̄ oīs panes
pferet formā u̇bor 7 cū intentiōe 9secrandi nō fiet ibi trāsub
stantio 7 hec n̄ eēt pp̄ defcm̄ u̇tutis u̇bor cū sacerdos una mac
9secrāt. posset tot hostias qd̄ toti mūdo suffiāt si eēt necīm eēt
sȝ est pp̄ defcm̄ intentōis illi̇ q̄ h̄ sacm̄ū istituit q̄ nō itendit
qd̄ cū tali ludibrio l stultitia fiet 9secratio. ¶ Sȝ pp̄ utilitate 7
ul necītate ecc̄e gn̄al ul particulans. Circa forā q̄ȝ u̇bor
sciend qd̄ cū d hec est enim corp̄ meū ista 9iūctio ē nō est
d sba forme sȝ de bn̄ ipi̇ eē. Vn̄ omitti nō deb̄ q̄ā est necīa
forā necīa sine q̄ nō pōt trāsubstātio fieri. 7 ā est forma debi
ta sine q̄ nō dȝ fi. ¶ Eodem mō dd̄ de spēb̄ panis 7 uini.
Vn̄ uō qd̄ m̄ euchr̄e. alia est necīa. alia debita. m̄ necīa euc
hr̄e est panis triticeus sine quo nō pōt fieri 9fectio m̄a uō de
bita est qd̄ panis ille sit azim̄ q̄r lȝ in fermēto possit 9fici tn̄
hec nō pōt fieri duplici de cā. Pma cā est q̄r panis tali
m̄ 9gruit institutioni xp̄s enī dedit discipul corp̄ suū 9fectū
in tali m̄. ¶ Sc̄a cā est q̄r tal panis 9it 7 signo. x. n. sui q̄
fermēto pecci fuit. Sc̄d dd̄ est de m̄ calicis q̄r illa est m̄
necīa alia debita m̄ necē calicis ē uinū. q̄r sangs x̄ n̄ pōt
calia m̄ 9fici q̄ī uino. m̄ uō debita est qd̄ aq̄ uino misce
at 7 hec duplici rōe. Pmo q̄r tal m̄ 9it institutōi. xp̄s
enī sanguinē suū sbali spē dedit. ¶ Sc̄a q̄r tal m̄ 9it 7 si
gnatio q̄r eccīa q̄ p aquā signatur xp̄s p fidem 7 caritatem

iungitur. ¶ Sacerd' p'terea q' in aceto 7 in agresta nō cōficitur
q2 acetū nō est uinū. sʒ sic agresta nō est uinū. Sʒ est in
cōfectiōe sanguis tam modicū aq' debʒ misceri uino q' ab sorberi
possit ab illo aliaqⁱ impedit' cōfectio. s. si uinū ab aq' uīca
tur. Illud designat q' cū ad xp̄m cōūtimū nō ipe in nos. sʒ
nos ī ip̄m mutam̄ q2 corꝑi suo mistico īcorporam̄. Si una
gutta uini ī p̃' cyaq' neglia sanguin nō ꝑꝑ h' desinit eē
sanguis nī ꝑꝑ admixtiōē sanguis ī sanguinē mutab' sʒ utraq;
sp̄es uini p'manet. Sʒ si mlt̄ū uinū post' ad unā guttā
sp̄es uini istius gutte ib' q' est sanguis ab sorbetur. ¶ Circa eucharistiā q'dā est sacrm̄
cū in sp̄es tantum panis 7 uini. ¶ Quedam est ibi res tm̄ ut
corꝑ xp̄i misticū. Quedam est ibi res 7 sacrm̄ ut corꝑ xp̄i
uin q' traxit de uirgine. Illud enī est res p'rium 7 sacrm̄
br. Sub utraq; sp̄e totꝰ est xp̄s integ'sus. s. corꝑ aīa et d'
at p' hi' ubiq; est unū sacrm̄. Sb sp̄e naq; panis
est corꝑ xp̄i p' cōsecrationē 7 aīa p' cōiunctiōem. ac deitas p' u
nionem. Ista. n. iiij. nō possūt diuidi nec ab inuicem
separari. ¶ Eodem modo dicendū ē de sanguine p'terea to
tus xp̄s est sic in tota sp̄e q' ī qualib; pte. siue sp̄es illa
sit integ' siue diuisa. ac p' hec nō ē ibi ut corꝑus uel
occupās locū l' his sitū. ul' palpabil' p' aliq' ꝑsm corꝑm.
¶ Ex hui' hōīs inspectio q' si diuidat' ī mltas ptes ī q'lib;
ī q'lib; ymago apparet q' p'us apparebat in integro. idē
est de s'mone q' mltas q2 q'lib; auditor recip' illū totū
uni q'uis s'mo ille sit unic' imp'fectē totꝰ tn̄ est ī quolib;
audiente. ¶ Hostia frangit' in tres ptes ꝑꝑ mltas rationes
p'mo ꝑꝑ tres p'sonas diuinas ī una eēntia. s. tres ptes in diuisae
hostie. unꝰ tn̄ xp̄s. ¶ ij. ꝑꝑ tres statꝰ eccl'e. s. militantū. tri
umphantū. 7 ī purgatorio ardentiū. ¶ Tercio ꝑꝑ ptes stat'

v͛ qb; s͛ mortalis ⁊ mortuus ⁊ imortalis . iiii. ꝓpt͛ tres
statꝰ i corꝑe dn̄i in xp̄i passiōis s. in manu ⁊ pedib; ⁊ lat͛is
v. ꝓp tres sb̄as in xp̄o. s. deitatis aīe ⁊ corꝰ. ¶ Sacramē
coꝛꝑis xp̄i pfiguratū est. iii. s. in oblatiōe melchisedech q̄ si
gnāt huiꝰ formā exteriorem sacramenti ⁊ ꝑmū effectū. s. refec
tionē ibi. e ꝑcessit figurā spūal' refectiōis i pane ⁊ uino i ch̄
cui uero est refectio spiritual' aīe. Itm̄ i mana ū figurabat
effect' grē. ¶ Itm̄ in agno pascali q̄ figurabat liƀatiō a s͛ui
tute egyptiaca. s. ī ru agni est sigm̄ liƀatiōis a dyā. It̄
i cōduis sacrificijs d͛ qb; legit͛ in leuitico. qb; figurabā oblō
passionis x̄ ubi fuit hostia quo ad reconciliatōe; quo ad
satisfactiōe; de peccatis nr̄is. ⁊ holocaustū q̄ ad totius coꝛꝑis
sui lesiōē;. In oblatiōe mane deq̄ le. i iudic̄ p q̄ figurabāt
i quo debe͛t fi oblatiō ⁊ s͛ q̄ q̄ i s͛te ihū xp̄i q p peccatis dedi
t͛. ¶ In uirga ionathe mellita u figurat͛ q̄s offerre debe
at. q̄ ionathas p fauū ⁊ mel designat͛ dūcatio offerentis
¶ figurā sang͛s xp̄i fuit uinū ad designādā refectiōe;. Can.
introduxit me rex in cellaria sua. Item aq̄ ad desi
gnandam ablutiōe;. vn̄ uidi aquā egredientē ⁊c̄. It̄
sanguis ad designādā redeptiōe; hebr̄. sn̄ sang͛s ef
fusione nō fit remissio. d͛ dignitate eucharistie. xi.

xii. Dignitas ⁊ excellētiā huiꝰ sacramenti apparet i multis. q̄ ꝓ
sic iam p̄dictū est tā an̄ legem q̄ i lege fuit p̄figura
tū. ¶ Sc̄o q̄ a ꝓphis pnūciatū. ps. panē anglo͛ mā
ducauit hō pietati ꝑpit͛ p sintō a ꝓphali certitudīē. T͛
q̄ a xp̄o institutū. ⁊ h̄ d. s. uƀo ⁊ f̄co. vƀo ut patet in io
hāne. Ego i q̄d sum panis. uī. qui de ce. De f̄co uō
ut i ch. accipite ⁊ comedite hoc est corp̄ meū. ¶ Un̄
q̄ ab ap̄lis obs͛uatū q̄ cor. xi. ꝯuenientib; uobis in
unū ⁊c̄. V. q̄ assumꝰ ꝓ uarijs solēpnitatū qui
ordinaciūe cātuū ⁊ orac̄o es. āltē ⁊ tps ⁊ uestimenta ⁊ uasa

diuisa que omnia sunt ad decorem huius sacramenti. ¶ Maxima di-
gnitas. apparet in hoc sacramento quia cum xps consistit ex tribus substantiis .s. diuinitate
anima et corpore. ipsa quantum dignitas excessit omnia. post magis deus. et anima sancta
anima eius precellit omnes animas cum sit plena gratia et uirtute .i. perfectissima et
affectiua et cognitiua. Item corpus eius excellit omnia corpora quia de sanctificato cor-
pore fuit sumptum beatissime uirginis. unitum est diuinitati. ¶ ideo
nobilissimum in celo et nobilissimum in terra unita sunt. ¶ Mirabi-
lia sunt in hoc sacramento. primum est quod ibi corpus est in tanta quantitate
quanta fuit in cruce et sic iam in celo nec tamen excedit formarum
terminos illius forme. ij. quod sunt ibi accidentia sine subiecto. iij quod pa-
nis uel uini conuertitur in corpus xpi quod tamen non fit nisi consecratione x nec tamen an-
nichilatur. iiij. quod corpus non augetur ex multitudine hostiarum conse-
cratarum nec minuitur ex hostiarum sumptione. ¶ v. quod idem corpus numero
in pluribus locis est .i. sub omnibus hostiis consecratis. vi. quod quamdiu
dicitur corpus uel sub qualibet parte totus est xps. ¶ vij. quod quamuis tenetur
hostia in manibus et uidetur oculis. corpus xpi nec tangitur nisi ut sub hec
tantummodo quantum species sunt. viij. quod statim cum desinit ille forma tunc et
desinit ibi esse corpus et sanguis xpi. ¶ viiij. quod cum sit ibi panis
uel uini tamen accidentia eandem habent efficaciam ut prius .s. satiandi et
inebriandi et huiusmodi. Non quod sit deo esse in eo quod contingit deo esse ubique
simpliciter et per se. Creature contingit esse in uno loco tantum. Corpus uero in me-
dio loco modo se habet cum enim sit creatum non debet esse nisi certo in hoc
quod sit ubique. Cum uero sit unitum diuinitati debet in hoc excellere alia
corpora. ut simul et semel in locis pluribus possit esse sub isto sacramento
eo uidelicet. ¶ In sacramento eucharistie quoddam est secundum naturam ut hoc
quod ibi sunt accidentia in loco determinato. Quoddam est ibi super naturam sed
non super intellectum. ut quod sunt ibi accidentia sine subiecto. ¶ Quoddam est ibi
super naturam et intellectum ut quod ibi est xps tantus quantus fuit in
cruce nec tamen excedit terminos illius parue forme. De mirabili
transmutatione. Nota quod triplex mutatio. Una est artificialis ut quando fit in-
tui de aneribus. Alia est naturalis. et hec est duplex .s. accidentalis

7 sbal'. Accidentalis est ut qn idem sbm manet in diversis
accidentibus s; in invicem succedentibus. ¶ Substantialis est ut qn eadem materia
manet sub diversis formis sbalibus. sic patet in transmutatione elementorum
invicem. iii mutatio est supernaturalis ut qn nec materia nec sba manet,
sz tm accntia sine sbo 7 tal' mutatio est in transsbatione. In .iii. mu
tationibus pot considerari triplex difficultas. ul' ex parte termini a quo. ul' ex parte termini
ad quem ul' ex parte terminorum distantie ad invicem. ¶ Primo modo creatio
est mirabilior omnibus mutationibus qr est a non ente simpliciter. ii
modo conversio panis in corpus xpi est mirabilior omnibus mutationibus qr
ms est actu prius existens. ¶ iii modo incarnatio est mirabilior
quam conversio. qr ibi est unio infinite distantium. Cum mutationes dicuntur
distinguitur triplicem mutationem sbalem. prima est a non ente in ens 7
de genere. ii est ab ente in non ens ut corruptio. ¶ iii est ab
ente in ens quod modo non est sz iam erit ut est productio. iiii
est ab ente in ens iam existens 7 tal' est conversio panis in corpus
xpi. hec mutatio non hz similem in natura sz est ab alteratione quasi
contraria qr hic mutatur una sba in aliam 7 manent accntia. Sz
in alteratione econverso est. qr ibi mutantur accntia. 7 manet eadem sba sic
patet in corporalibus qn ab albo fit nigrum. 7 in spiritualibus qn
de iusto fit impius. ul' de ignorante fit sciens. Illud quod hec propositio de
multipliciter sumitur. ¶ Quandoque notat causam ut xps conceptus est de
spiritu sancto. Quandoque materiam ut cum dicitur xps natus est de virgine. Quandoque
unitatem vel proprietatem nature. ut cum dicitur filius natus de patre. Quandoque
transsubstantiationem sive conversionem ut cum dicitur corpus xpi fit de pane. Quandoque
ordinem ut cum dicitur creatura est de nichilo **De effectu eucharistie. 12.** effectum eucharistie 12.

xiii. Digne suscipientes hoc donum iii consequuntur. ¶ Primum est ipsius comme
moratio. Ideo. hoc facite in meam commemorationem. scilicet mee dilectionis. liberationis
7 imitationis. Item unctior unificatio. qr nunquam perimitur h
sacramentum fit de actu cetus. Sicut lignum vite omnes ... vite pstaba
bat. Sic p gratiam purgatur. illuminatur. perficitur. unificatur. 7 bonum refectionem
reddit vitam p cibum p quem 7 mors intravit. corporis xpi 7

mistia in cõi. vn̄ est. aug. nec tu me mutab in te ꝛc̄. Istud
nō in esse ꝺ unice corporis mistia ꝺ nouo faciendo. sed au
gm̄tand. Nō em̄ unit dissimilia. Item spual refectio. ps. in lo
co pascue. ibi. m. col. vs. nō tm̄ istitut sacm̄a q̄ nos i
eē gr̄e gnād ut baptm̄ ul' q̄ genitos roborār ut ꝯfirma
tōz. vm̄ ꝛ q̄ roboratos enutrir ut euchari ꝑ ꝗ tria
sacm̄ta deut oīb; q ad fidem accedūt. Item deuotiōis
augm̄tatio. ps. Impinguasti oleo cap meū. ꝛ ca. ro. meū
ꝛc̄. qin p. est. nutrimtū. u. q dat hic ab q̄tū ad eē gm̄
tū. in trib; attendit. s. in ꝯsuare deuotoīs ad dm̄ et di
lectoīs ad pxim̄ ꝛ delectoīs in; ipōs. Item formis mi
istri sacm̄ti a feruore cau. ꝛ sic aq̄ refrigerat sic et
mana descendebat panis ꝛ ros. Gre colle. greo descendere
panis. cor. lp. co. Item peccatoz remissio. q̄ p isty pistu
abū sp̄ fi' repato dep̄dita. vn̄ qi dicat i orat. dimit
pane urm̄ cotti. da. nb. h. statim sequitur ꝛ dimitte no
bis debita nra. istud intelligit ꝺ uēialib; ꝛ nō de mor
talib; q̄ sic alimtū nāle pdest uiuēti ꝛ nō mortuo. sic
ē. m. misa. ad uisū. e. qui ē. me. Item spi. eleuatō. ap
sc' pane quem delectas dilige xp̄m q dedit nob carnem
sua in cibū sanguinē in potū. ceias i mari aq lans ad
lauacru. Item fidei ꝯmēdato. q̄ in hac sacm̄to eleuat
sup naturam ꝛ sup sēm ꝛ sup intellm̄. ap. captiuantes
om intellm̄ i obsequū xp̄i. Item angelica ꝯuiuatō. ps.
panem angelor mā h. Item celestis reg collatō. Jo.
q. m. man. car m. bi sang. m. hꝫ uitā eternā. Spū
al' delectato sap. panē de celo p̄stitisti eis hn̄te oē de
lectamtū ꝛ oēm saporē. s. Item intellis illūiatō. reg

gustaui ionathas de melle. ꝛ illuiati s̄t oculi ei⁹. ¶ D
effcũ euchar̄. dic̄ b̄. Corp̄ xp̄i est egrotis medicā. p
egrinātib; uiatic̄. debiles confortat. ualentes delectat la
gorem sanat. sanitatē s̄uat. fit hō mansuetior ad correptiōē
pacientior ad laborem. ardentior ad amorē. sagacior
ad cautelā. ad obediētiā pmptior. ad grāx actiōē deuocior.
Sic u̾o cōicātib; uisu bona puenitūt ut dēm est sic in
digne cor⁹ xp̄i sumētib; multa mala accidūt. Nullus ē
op⁹ placet deo n̄ ip̄e placeat pⁱus. Indigna naq; cōio pc̄
catis hoīes ilaq̄at dapnacōēs p̄parat p̄ximū scandalizat
cōsciētie excecat. temptatiōēs subiugat dīm irritat. uitā sp̄ialē
breuiat gr̄am sp̄oliat. ¶ De hys omnib; eī p ordinē. mp̄s si
at inq̄t mēsa eoꝝ corā ip̄is ilaq̄m. Ecce p̄m ꝛ retribucōēs. Ecē
s̄m ꝛ in scandalū. Ecce t̄cium obscurent̄ oculi eoꝝ ne uideant ē
et iiii dorsū eoꝝ semp incurua. Ecce v effunde s̄r eos ira tua
ꝛ fu ꝛc̄. Ecce vi fiat habitacio eoꝝ deserta. Ecce vii ꝛ in tab
nacl' eoꝝ nō sit qui inhitet. Ecce viii. De sumentib; euchar̄ et modis sumendi. ii.
xiiii Corpus xp̄i iiii^or modis sumit̄. Quidam accipiūt sp̄ialit̄ tm̄
ut q accipiūt rem sacrām .i. gr̄am ꝛ nō ip̄m sacramentū cōis
v̄. de hꝰ mō sumēdi dicit aug̃. Crede ꝛ manducasti .i. corp
v̄ mystico icorpatus es. ¶ Quida sacramentalit̄ tm̄ ut cōicantes
imoꝛ. Quidam sp̄ualit̄ ꝛ sacramentalit̄ ut q accipiūt rez
ꝛ sacrm̄ sic cōicantes in gr̄a. Quida n̄ sp̄irituali n̄
ꝛ sacrm̄ sacramentalit̄. ut qui nec rem nec sacrm̄ accipiūt. ¶ P̄ nō m̄
ducantes manducant. Sūt manducantes nō manducant. ꝛ
¶ Sūt nō manducantes nō
tm̄ manducantes manducant. Circa cōicātem cōsiderat̄ pximū trib; modis
pmo cui qs status xp̄i communiōēs dimittit. Jo. insi manduc
causas cur. fi. ho. ꝛc̄. Sc̄do cuiqs in xp̄i cōicans morale
accedit, aug̃. Quum aut̄ sunt indigne uiuūt in s mād ꝛ bi
bit ¶ T̄cio cui pp̄ cōicāz a peccatis se nō custodit ꝛ ist m̄

Mabi manet. Primo quia xpm quem suscep ignominiose a se ex
pellit. et certe turpius eicitur quam non admittitur hospes. Secundo
quia talis iam modo similitudinem iude gerit. Judas enim post quam cum xpo
cenauit ipsum tradidit. Sic et absalon fratrem suum ad conuiuium
inuitauit et eum postea occidit. Tercio quia ordinem honestatis
peruertit uenientem enim reuerentia exhibet et presenti nulla. Unde filius
dei crucifixus est. Qualis ad comunicandum accedens sit. dicere possumus
in esu agni pascalis. Comedebant enim iudei accinctis renibus
calciatis calciatis pedibus baculos habentes in manibus cum lactucis
agrestibus confestinanter. Per primum signatur puritas ca
stitatis huius. Sint lumbi uestri precincti. Per secundum affectus
in memoria dominice passionis. Cantica. Quam pulcra es in calciamentis. filia. Per ter
cium. uirtus. Per quartum amaritudo contritionis. Ps. Cibabis nos pa
ne. la. Per .v. promptitudo bone uoluntatis et operis perfecti.
Vidisti hominem uelocem in operibus suis coram regibus stabit.
Item quales esse debeant. Jamnes est in uestibus sacerdotalibus.
Requiruntur enim ista. Judicium discretionis. mundicia castitatis.
in amictu. Mortificatio carnis. constantia fortitudinis. perseuerantia.
Perfectio caritatis. Primum ubi insuper humera
li. Secundum in alba. Tercium in cingulo. Quartum in sta
uone quod portatur in brachio sicut clipeus. Quintum in stola.
Sextum in casula. Corpus xpi fuit uelatum attendentibus multis
per tractus. Primo propter mitigandum contuitum ad bonos quia secundum Gregorium. fidis
non habet meritum cui humana ratio prebet experimentum. Secundo propter indig
nitatem contuitum ad malos exemplum de bethsamitibus qui percussi sunt qui
archam domini uiderunt. Tercio ad imbecillitatem contuitum
cunctorum. Exemplum de moyse in cuius faciem non poterant filii israel intendere
qui resplenduit. Non enim possemus uidere claritatem corporis xpi glorificati
Unde propter ardorem uitandum crudelitatis

si xpi carnē dentibꝫ attrectarent. Tres cause sunt quare laicis
nō dantur in sacramento sub duplici specie. prima est ꝙ possunt credē
ꝙ totus xpūs nō eēt sub utraqꝫ specie. ii. ꝓpter periculum ꝙ de facili poss;
set effundi sanguis. iii. ut ueritas respondeat umbre. qui in lege
nil bibebant ꝙ offerentes de libamine. De abstinētia a comunione. 18.

xv Abstinent quidam a comunione ꝓpter culpam. ꝓpter aliquam sine culpa. mortalis
ꝓpter sacramenti reuerentiam. sic qui sentiunt se nimis nudos mēte uel car
ne uel indeuotos. et isti bene faciunt. dum modo iuste possint et sine
aliorum scandalo supersedē. Unde ubi nō instat necessitas ꝯsulē
dum est talibꝫ ut de comunione expectent quousqꝫ parati et deuo
ti ac circumspecti possint accedere. Nulla tamen necessitas debet
ꝯpellē ut aliquis in mortali peccato sciens comunicet. Peccatum sic includi
gitur tribꝫ modis. Aut in habitu ut qui aliquis accedit nō ꝯtritus
de peccato pterito et nō ꝯfessus. aut in actu ut qui minuitur forem
sacramenti. Aut in ꝓposito ut qui habet uoluntatem peccandi in futuro
set et ꝓpter reuerentiam sacramenti exclusio fit a comunione triplex. Primo ꝓpter
reuerentiam sacramenti exercitionis sic excluduntur polluto et in ministerio
ciuil. ii. ꝓpter reuerentiam sacramenti exercitionis rei ꝯuenientis sibi formis.
sic excludunt defectus iudicij et rationis ipsius et amentibꝫ. Tertio
ꝓpter reuerentiam rei significate. i. unitatis corporis mistici sic exclu
dit, uinculum interdicti uel suspensionis uel excomunicationis et in iuste
sed et pro sola reuerentia excluduntur in lata comunione sine omni
culpa. Hi primo parvi ipueris. Qui tamen si sunt ꝓpter etatem ad ultra
s. x. annorum uel xii. et apparent in eis signa reuerentie et discretionis
possunt sumere alias non. Secundo parvi in furiosis qui excluduntur sine
culpa qui tamen comunicare possunt qui habent lucida interualla. Item cum
quis habet furiosas manus. licet hic sit sine culpa tamen pro sola reuerentia
nō debet tangere corpus xpi. Ita excludebantur in lege ab esu
agni. s. marginali qui significat eos qui accedunt ad comunione in reue
renter. Ut lego ꝙ passus est. oza ꝙ tetigit archam domini. Item
alienigene. hii significant infideles. De talium comunione dicitur. Gn.

fera pessima .xe. sib m. 10. Item q in musch signt habentes mors
peccatum. De hys propha mudamini qui foras .ii. ix. De hys ebr
no. v. indigne sumus si no sumus reuerent. ul no contemp
ur hnis mortale facit. Qui tum no cosiat syo tpi nulla ma
i caut po qr tal unitate multiplica puat. Deo q breues
sup de effectu eucha. Si aut ro ab salutata est qr suscepit
nutos co multo forti q ipm ex suscep. y qr 9 stitorem
ecce tingehit, statuit enim ecca q no 9 municat in pasca in
uens ab ingressu ecce arceat moriens careat ecclesiastica
sepultura. Tercio qr in collectione manqur pri. Ve soli qui si
ce. Sz bene solus est q y no ht. Cuu. qr in ces co no re
pendit aug. verecondo est illi hospitium denegare q soli a
omnes pulsante admittit. Quinto qr uires spuales
pdit. Quilibet enim qui e sine mortali est mbr corps xpi
mistica. Membra a deb scienciam alumto corps x. m. aliq
qn effigit andy sic. 7 mbr corpore co q no transmittunt
corporal sibi alii inuenias. De prerogatiuis misse. 24.
Prerogatiuas lumas ht missa primo celebrat reuerens. Y
qr cum in ecca 7 sup altr u qn ppt cum fiat sb thorio. ul in
alio loco honesto. Tercio qr oportet celebrantem esse sacerdotem,
eius. qr oportet eundem ee indutum sacris uestibus. C.
qr tum mo in die. 7 no in nocte u in natiuitate dni. Vj
qr semp celebrat accenso lume. 7 si mille soles lucerent
sr etiam. Vij qr ibi sonat uba diuina 7 anglica 7 huna.
Diua quem qn dicat ul cantat pr nr. 7 leguntur uerba i euan.
Anglica uo qn cantat gla i excelsis. huna q sic i collectis 7
huu. Viij uo qr ibi audiunt tria nobiliora ydiomata
q in mundus ht s. ebraicu ut i. osanna. 7 sabbaoth. Itm grecu
ut dn benedic. Itm latinum ut i alys q sc ibi. Viiij. qr missa
tam plena misterys suo mo sic mare guttis sic sol actinus
sic firmamentum stellis sic celu empireum anglis. x. qr

sacerdos in solempnibus celebrius habet plures ministros in missa sua s. dyaconum. subdiaconum acolitos. vi. quare angelis ibi
excubantibus sufficit in presentia tante maiestatis esse scolares
vii. quare ibi est deus celi et terre. Offitium misse moraliter
est ista. Introytus significat inchoationem boni. Quia introytus duplicatur hoc significat quod in nostra inceptione debemus declinare a malo et facere bonitatem. Kyrie eleyson. quod ix. vicibus variatur signatur ix. ordines angelorum. Item ix. modis indigemus
[C]oopertoribus quantum ad peccatorum remissionem. quod perimimus. corde
ore et opere. ii. tribus modis quantum ad gratie collationem
s. fidei spei et caritatis. [I]ii. quantum ad glorificationem qua
gaudebimus super nos deo et iuxta nos de nobis et inter
nos in paradiso. Gloria in excelsis significat gratiarum actionem
Collecta devotam significat orationem. epistola et evangelium notant veteris
et nove legis observationem. Graduale et alleluia significant vite
actiue et contemplatiue perfectionem. Offertorium contrebatum contribulati spiritus sacrificium. Secreta significat statum vite. Prefatio statum patrie. Sanctus. sanctus. sanctus. exultationem angelorum presentium. Canon
non minus mirum librorum in corporis christi mysticum. [P]ater noster. significat filiationem per gratiam. Agnus dei perlibationem per diuinam
naturam. Triplicatur autem agnus dei ut liberemur a malis preteritis
presentibus et futuris conplenda significat bonorum operis consummationem. Circa quedam que sunt in missa significationes non
allegorica. Intelligimus .n. per altare crucem per calicem
sepulcrum. [P]er patenam .i. lapidem suppositum. per corporale
syndonem in qua corpus domini fuit involutum. Nota quod omnes
misse licet sint eque bone quantum ad opus operatum quia in omnibus
sit idem christus. multum tamen differunt quantum ad opus operans.
Unde melius est audire missam boni sacerdotis quam mali. Sicut in
missa contingit eundem abum recipere in munda et
mixto quam ab immundo. Nota quod predictum est. si celebrat

163

L

decutiens vl' man' hns tremulas aut caducum mor
bum aut delirus aut nimis ydiota. vn tal' surgedū ē
q' abstineat a missa. Preterea qn aliqs bis celebraturus
est nō debet sumere ablutiones i p'ma missa. alioqu ad s'cam
missam accederet nō ieiun'. De negligentiis q' fiunt i missa.

xvii

Si p' negligentiam evenit q' post completo canone vinum n' aq' re
periatur in calice. statim infundet utrumq' et sacerdos stabit et
consecrationem ab illo loco sibi modo. et p'ficiet usq' i finem ita tn
ut dimittat duas cruces q' fieri singlant sr' hostiam consu
everit ul' melius pot' dici q' alia hostiā sumat. et canonē
a principio incipiat. Qr si de simplici vino ul' aq' fiat con
secratio vinum reputabit p' consecratiō s; aq' nō. Siq' de
sanguine ceciderit sr' corpale l' sup pallam altaris ul' sup
albam aut casulam. pars illa recidatur et loco reliquiaru' s'
uet' p'us tn cvhat sacerdos quantu' potest. et sumat. de inde
abluatur et h' ablutio iterum sumatur. Si uō sr' terram
ul' sr' lapidem ul' sup lignum ceciderit lingendo et excidendo
dus et radendo est locus ille et pulvis in sac' loco ponen
d'. Porro si sup'm sanguinem musca ul' aranea ceci
derit l' tale aliqd q' uis sibi uomitum aut mortis p'iclo
sumi pot' p'fundat et lavet cauto pot' cautius i cali
ce et hanc ablutionem sumat sacerdos si musca ul' ara
nea sr' p'sonam tremet. Cor si de corp' xpi sup pallā
altaris ceciderit. ul' sup altaris uestimentu' nō radat s; vi
no abluat et amistro sumat. Si infirm' cor' dni rei
ciat suscipiat' put diligenti' pot' et sumatur. De sac. xx. ia.

xviii

Penitentiā est ut ait ambrosius et aug' p'terita mala plangere.
et plangenda iterum nō committere. Item. 6. penitere est an
acta peccata flere et iterum flenda nō committere. Circa predictas
distinctiones. nō q' quidam distinctiones dant' p' certu'
ut hō est aial rōale quedam p' certum ut dies est sol lu.

Diuiſio aut̄ penīe data eſt p cām 7 nō p ccentiam. ue
tā penīa diſtīn̄t p oppoſiẗ actū. vnū q̄ eſt r̄. pcī. ſ. p
titā mala plangēre. alterū futā. ſ. plangenda nō ꝯmit
tēre 7 pm̄ actus eſt in te. ſz ſcđs in ppoſito. ¶ Penīa dupl̄ eſt
q̄dam interior tm̄ 7 hec de iure nāli. q̄dam exterior q̄ fit
ad arbm̄ hoīs pnīa nō eſt ſacm̄tū ppe. ſz ca uō ſacm̄
eſt v̄. nō eī pnīa p ſe ſuſcepta dr̄ ppue ſacm̄tū eccē ca
tal̄ 7 an̄ baptm̄ poſſit fieī. ſz pnīa iniūcta p miniſtros
eccē ſacm̄tū eſt. ¶ Illođ quaꝛ q̄ lugēt ppris ppꝰs eſt act
penīe. Sz lugēt p mal̄ alienis actus uirtutis ē. ſ. miē
lugēt uō p bonis ētius ē act̄ tīne beatitudis de q̄ dr̄ bti
q lugent 7c. Đ duratiōe penīe. ſcī q̄ exteriorē nō opꝫ eē
ppetuā. Sz circa iteriorem diſtiguūt. Eſt enī pnīa interior
ſz habitū 7 hec debꝫ eē ppetua. alia eſt ſm actū 7 hac nō
oꝫ eē ppetuā. ſemp enī tenet qs ad infeuētaz pnīaz hitu
alem. quia ualet nō peccaſſe 7 uult de ceto n̄ peccaſe. ſz ad
exteriorē penitenciā nō ſemp tenet. ¶ Pterea alius eſt dolor
rōal̄ qui eſt paſſio. 7 pm̄ dolor ſemp dr̄ eē in pnīa. ſz ſcđs
nō eſt de neceſſitate. Jtm̄ q̄uis hō n̄q̄ ſit cert̄ de pcī remiſ
ſiōe tn̄ pp h̄ nō oꝫ eē pnīaz exteriorē ppetuā q2 nō exigit in ta
libꝫ certitudo ſciē. ſz ſufficit certi ꝯiectuāe pbabilis. ut ē
qn̄ fec̄ pbabilr q̄ erat expte ſui. dolendo ꝯfitendo ſatiſ
faciendo cauendo. ¶ Cum in omi ſacm̄to noue legis ſit
aliq̄d uiſibil̄ eti q̄t ſit ſig̃ 7 cā grē. oꝫ 7 i ſacro penīe ita
eē ſz tn̄ in ſibil̄ large accipit̄ p omi re ſul̄ res illa ſit
exterior ſiba ſiu actō hūa. Vn̄ ſm hoc in pnīa put ē ſacm̄
ſt̄ res 7 u̾ba. V̾ba q̄ ppr̄ ſt̄ i ꝯfone 7 abſolone. res aūt eſt
ipā actō hūa. Ad intelligēdū̄ illa plenꝰ notā q̄ ſic
in medicis corꝑalibꝫ q̄dā ꝯſiſtit i ſola paſſiōe curati. ut
eſt ſectio uulnis q̄dam uō i actiōe eiſdem ut eſt exatio
corꝑis ita in ſacm̄tis q̄dam ꝯſiſtit i paſſiōe ei̾ q ſc̄ificat

161

⁊ nō in actōe ū p(er) actus ut baptism(us). cōfirmatō euch(aristi)a.
extrema ūctō. ordo. Quedam uō cōsistunt essentialit(er) ī
actu ip(s)i(us) q(ui) sacificat(ur) ut alia duo sacram(en)ta. s. p(enite)ntia ⁊ m(atri)m(onium).
In ip(s)i ergo q(ue) suo actu m(od)o op(er)at(ur). requiritur exterior
m(ateri)a que significat ⁊ causat rem sacramenti. In alijs uō ip(s)e
actus n(ost)r est p(er) m(od)um s(igni). Ex p(re)dictis patet p(otes)t q(uod) q(ui)dam
est huic sacramento ut actus penitentis exterior. Q(ui)dam
res t(antu)m est ut remissio peccator(um). Quedam res ⁊ sacramentum ut
c(on)tritio interior. **De q(ua)litate penitentie. ig.**

Est p(enite)ntia quedā uia. aug. p(enite)ntia u(er)a est penitenda nō
committere ⁊ amissa deflere. Quedā uō est fi(c)ta. ysi. irrisor
est ⁊ nō penitens. qui adhuc agit q(uo)d penitet. nō uidet(ur) deum poscere subditus
sed subsannare sup(er)bus. Quedam est iniq(ua). ex(empl)o. iudas p(enite)ntia ductus ⁊c. Q(ui)da(m)
est desp(er)ata. s(apientia). v. p(enite)ntiam agentes (et) p(re) angustia sp(irit)us gementes dicentes int(er) se ... p(enite)ntiam
agentes. Quedam sc(ilicet) ⁊ m(od)o ... v(er)a. o felix penitentium
humilitas. o b(e)ata spes c(on)fitentium q(ue) facile uincis ... inuica
bilem. q(ui) ... tremebunt iudice(m) c(on)uictis impulsum p(re)es
dei. ee p(enite)ntia ... placet unguent(um) filij t(uu)m. Volu
taria aug. Cum gaudio d(e)bet ... fugiunt q(uo)d q(uis) facere
p(ro) differentia more monetur. p(er)fecta aug. Nulla pe
nitentia ē sera dum m(od)o sit u(er)a. Accelerata p(er) u. ... tarde
c(on)ueni ad d(omi)n(u)m. jo. nauicle b(e)n(e)dicti i salē fune potius
precide q(ua)m solue fortis je. accelerauit p(ro)ge p(ro)ges. ⁊ e(st) p(er)
seuerans cant. lavi pedes meos q(uo)m(od)o ī(n)q(ui)n(a)b(o) illos. Ite(m) u(er)o
spiritual(is) d(e)b(et) ee c(u)m x(rist)o. semp(er) iuictor n(on) enim la(x)atur in ... u(ic)to.
P(enite)ntia d(e)b(et) ee p(ro)mpta ⁊ nō diu dilata. Primo q(ui)a diu
expectauit. Vide expectaui ut faceret uuas ⁊ fecit labr(u)
uscas. Secundo q(ui)a ad magis nequiam. Gn. ego ero merces
tua magna. Tertio ne ab et(er)nis nuptijs excludam
sic fatui fuit fatuis uirginibus q(ue) se differebant p(re)parare
uiij. ne ab hostibus ip(s)i p(er)eliam sic filij isr(ae)l a pharaone ut

n̄ egredient̄ de egypto. Quinto qr relīquit̄ penā ⁊ pris
ꝯpellim. G. ꝯtēpnendꝰ est ⁊ hic mūdꝰ si rebꝰ pspis
habūdaret ⁊ cū tot adūsitatibꝰ aīum pulsat cū tot
calamitates īgerat qd aliud ut nō amet̄ clamat.
Vi. ne blande seducam̄ sic auis p fistulā aucupis
⁊ sic pisces pescam̄ ī hamo ⁊ sic p mel. Vij. ne
morte pūeniam̄, Greg. nil certius morte ⁊c. Viij. ne
ꝯsuetudīe teneam̄ sic arbor de facili euellet̄ cū bn̄ ra
dicat̄. Iere. Nūqd ethiops pōt mutare pellē suam. s
⁊ nos. p. ⁊c. Ad agendam pniā mouent̄ ꝯtricē ꝑ
qb; B. nimis est durū cor qd nō emolliūt bn̄ficia. n
terrent supplicia. nec allicitur pmissiā nec castigāt
flagella. Impimentā pnīe st hec. pusillanimitas egredi
end. Tales st sic eq̄ umbratic qi ciconio l' ab umbra t
ret. pudor ꝯfitendi. Sʒ sic dicit augustinꝰ maxima magis
est ps penie. Timor satisfaciendi. Sʒ qr dic. ap. hic momen
taneū ⁊ leue trib. n. ⁊c. Delectatio peccandi hʒ qr ualde ē
q delectat̄ cēnū qd euitat̄ ꝯps diu inueniendi. Sʒ dn̄s dic
qr securis est ad radicē arboris po. Desꝑatio ꝯm opti
nendi qr dicit̄. ezech. Quacūqʒ hora īgemuit peccator ⁊c.
Timor recidiuandi. Aug. qui creauit creauit me. qui sten
tenuit me. qui in duxi me. Ita lo de dn̄o ex. derelinquē
di. Sʒ stultus est quia dr aliq̄ cadentē si non sic incede
ret caueret. Consuetudo peccandi sic balaam ꝯsuetu
inostis nō cauit qr asina loqbat. Consignatio de dei mia
ipsū qui peruenit recipiendi. Sʒ h est peccare in spm̄. G. mia
dei debent excludere si iusticiā eius uolunt formidare. De effectu pnīe.
P Et penitentia hō soluit a pctō. Resuscitatur certe. Recon 19.
ciliat xpo. Donis spūalibus ditat. De filio dyabli
filius dei efficit. Paradisus apit. Hec est q angelos le
tificat. Impium iustificat. Amissa bona reuocat pe

l

nã eternam hr̃ uitat. Item penitentia est ẜ a tabula p̃ naufragiũ ad quã peccator peccator pot̃ recurre q̃ diu est i statu p̃sentis uite quãcũq; ⁊ quotiens cumq; diuinã clementiam uoluit implorare. Duplex est eni naufragiũ s. pcti original' ⁊ pcti actual'. Sz de p̃mo libam̃ p tab lam bapti q̃ uirtutem ⁊ efficatiã accep̃ a tabula crucis xp̃i. A' libam̃ p tabula p̃nie. qñ diuina clemẽtia p̃ndit hoĩ p pctõ actuali. nõ pot̃ iter baptizari. Nõ g̃ q̃ ẽtern pcti. libam̃ p gr̃am. A seql' aut̃ pctore p penitẽtiã et p tes p̃nie. Amissa uero p gr̃am. Sit n. q̃st opa uiuificata mortificata reuiuiscant q̃r lic3 uerũ sit q̃ ad p̃ natũ ad h̃itũ nõ sit regressus i uita. nĩ nõ ẽ tam̃ uer̃ i uita imortali. Nam apparitur ad hũiũ uolũtam̃ ⁊ reg̃ss. s. amore culpe ad uitã gr̃e. Vñ dr̃ q̃ sic pcta actualia transeũt actu ⁊ remanẽt reatu. i bona opa transeũt actu ⁊ remanẽt merito. Sz in aut̃ q̃ manet dr̃ mortificari ul' uiuificari. Bona igr̃ opa qñ diu sũt ⁊ uicta radici inherẽtia dr̃ uiue qñ ab illa sep̃ant dr̃ mori qñ redi tum dr̃ uiuificari qñ redeũt ad statũ sue origis in radice caritatis. ⁊ q̃r ualz ad maiore radicatione caritatis tñm. Partes penitẽtie integral' sũt ~~tes~~ tres. s. ↄtritio cõfo. satisfactio. Quauis eni ↄplementũ pcti possit ẽẽ i actu cordis soli ul' cordis ⁊ oris sil' ul' tñũ sil' tñ ad p̃fectiõ3 p̃nie exigi. hoc tñũ ↄgruẽ l3 ad omẽ simplex sufficiat ↄtritõ i actu. ⁊ ↄ fo ac satisfactio i p̃posito. Nõ eni exig̃. hoc tñũ ↄ in hus q̃ sẽ ⁊ h̃ũt ẽẽ successiuũ ⁊ p̃tes integr̃les sint simul. Sz exig̃ h' in toto q̃ h̃t ẽẽ p̃manens. Q' aut̃ tres sint p tes p̃nie sic õ. p̃nia eni est q̃dã spontaneũ iudiciũ i quo ↄtritio est q̃i q̃dam citatio. Vñ sequit̃ rei an iudice spontanee ↄfo. Idem sẽ eni de p̃iudicẽ in p̃uite solutio. Sz in h' differt iudiciũ fori exterioris poli. q̃r ubi ↄfes

De sacto

XXI

De ptib; p̃nie i coi 20.

bj

ſus in uite ꝯdepnat. ꝛ hic abſoluit. Alia eſt ſufficientia il
lav pniu͂ qr ea͂ omne pc͂m ꝯmittit corde ul' ore ul' ope. iu ſhi
eſt ut iſta curent p ꝯm͂ui. ſ. ut pctor culpam nõ deteſtet. v
lv accuſet. ꝛ facto puniat. Item p pctm offendit hõ dm͂ ꝛ ec
cliam ꝛ ſe ipm͂. ſ; p ꝯtrictiões recõciliat hõ deo. p ꝯfeſſiõem
ecclie ꝛ p ſatiſfactiões ſibi. Item iſte tres ptes pnie ſt' tres
dicte qb; itur in triam pmiſſiõis. de qb; dicit in exode. ib
im' uiam triu͂ diev. Item iſte tres ptes ſignificat moralit'
tres mortuos quos dn̄s ſuſcitauit. qr p ꝯtrictõez ſuſcitatur
puella in domo. p ꝯfeſſ; iuuenis in domo pota p ſatiſfac
tionem lazar' de ſepulcro d. ꝯtrictione. 23.

xxij. Contricõ eſt dolor uoluntarie aſſũpt' p pctis cu͂ pposito ꝯfi
tendi ꝛ ſatiſfaciendi. Hec diffĩõ magiſtral' eſt ꝛ po' i dolor
p gn̄e uoluntarie aſſũptus ad dr͂am doloris nãl' q nõ eſt
meritorius cu͂ nõ ſit i gn̄e moris ſ; uoluntatis cu͂ ponit i
gn̄e morali. p pctis ponit' p m͂ doloris ad dr͂am dolo
ris ꝛ inuidie q eſt de bono alieno. ſic diffinit' ꝯtrictõ put eſt
actus uirtutis ſ; put eſt ſacramẽtu͂ pnie oz qd alĩqd i ꝯparatõ
ne ad alias ptes addat ꝛ iõ po' cu͂ pposito ꝯfitendi ꝛ ſatiſ
faciendi. Nõ. qd cor dr͂ dur' qd nec iſpiratõi ſe tangẽti
nõ cedit ſ; ob uiam i affectu pctĩ demorãdo fugit. Iõ dr͂
qñ icipit appoſito pctõr reſipiſcẽ. ſ; nõ du͂ totalit ꝯuitat.
Contriat dr͂ qñ nõ tus p ſtẽ ab effectu pctĩ reſilit. In ꝯ
tricõe duplex dolor eſt. Vnus eſt uoluntatis qr nõ ẽ a͂d gm͂
pcti diſplicẽtia. Ali' eſt ſenſibilis. Primus eſt de eẽn ꝯtr
tõis ꝛ de hoc dolore intelli' i'd. Je. luctu͂ unigeniti. f. t. qa hõ
deb; ex toto mag' uelle nuqͥ peccaſſe qͥ unigenitu͂ uiuẽ.
Sꝫs uõ dolor nõ relĩqt' de ꝯtrictõis neceſſitate ſ; de ei' pfec
tõe. qr tal' dolor nõ eſt de mera uoluntate poteſtate. Nõ. qd
ꝯtrictõ pot' tm͂ intendi qd nõ ſolu͂ culpa͂ ſ; ꝛ totã pena͂ di
mittit. Ch a pot' fi' dr͂. Vno m͂ ex pte caritatis q diſpli

centia peccati caritatis. quia sic contingit tantum intendi caritatem
in actu quod contritio inde sequens meretur absolutionem ab omni
pena. ¶ Alio modo fit illud ex parte doloris sensibilis quem voluntas
in contritione excitat. quia non est ille dolor pena quedam que tantum potest
intendi quod sufficit ad delendum culpe et pene. Unde est unum contra
tres sic unum informem et formatum. Sed quod dicatur de secundo informi et for-
mata. Utrum quidem attritio fit contritio distinguendum est quia contritio dicitur con-
tritio. hic quod potest esse dubium. Uno modo per consuetudinem quia gratia as-
sociat motum existentem in anima forte adveniente gratia quod illum infor-
[illegible] non eliciat. ¶ Alio modo per gratiam ita quod motus agitatus eli-
citur primo modo impossibile est quod attritio fiat contritio. Si queratur
quod cum quis de peccato dolere debeat. Videtur quod sic dicit hug. de
sancto victore. deus qui absolvit hominem de vinculo peccati ligat eum in
vinculo perpetue detestationis. Sed detestatio peccati perpetua duplex
est. quedam scilicet in habitu ad quam semper tenetur et post per satisfac-
tionem peccati remissionem. De quo dicit aug. libro de penitentia semper
doleat et de dolore gaudeat sed non semper doluisse doleat. ¶ Alia
est detestatio in actu ad hanc homo non tenetur semper. Concedo
quod beati et dampnati et hii in purgatorio non habent contritionem proprie huius. hec
est ratio quia in contritione proprie supponitur [illegible] scilicet gratia et dolor et
effectus meriti et satisfactionis. In hiis autem non est dolor in dam-
pnatis non est gratia. et hii qui sunt in purgatorio non merentur. de confessione. 22.
Confessio est ut ait aug. per quam morbus latens spe venie aperitur. hec
confessio sacramentalis que est pars penitentie convenienter describitur et per primum quod est
peccatum quod est peccatum et partem quod est aperire et per finem quod est spe venie.
Unde est confessio quedam est naturalis que fit deo et hec est de iure natura-
li quedam est naturalis que fit homini hec non est de iure naturali. Igitur ante in-
carnationem sufficiebat confessio naturalis. quia deus non dum erat
homo. ¶ Sed postquam factus est homo debuit confessio fieri homini in medio posito
In hac enim quod commissis sacerdotibus dedit potestatem ligandi et
solvendi confirmatur confessio [illegible] iudicibus debet fieri

hic g x instituit cofessionem tacite. s apostoli pmulgauerunt
eam expresse. quamuis igitur in contritione dimittatur peccatum. tamen confessio
uocalis est necessaria uel uoto qui habent opportunitatem. uel in proposito
qui eam articulus necessitatis excludit. et non contemptus religionis
et ista necessitas confitendi post contritionem non est inutilis. eam per
necessitate remedii cum peccatum iam dimissum sit. et hoc propter obliga
tionem precepti. Confessio enim et sacramento necessaria. non solum ut recon
ciliantes in iudicio dei. sed et in iudicio ecclesie. Cas circum
stantias teneamur confiteri. Nota quod circumstantiarum quedam sunt trahen
tes in aliud genus peccati ut coire cum muliere coniugata. et has
tenemur hic confiteri. Quedam sunt aggrauantes in eodem. sunt et
harum quedam sunt non aggrauantes notabiliter sicut sancta uel
huiusmodi has tamen non tenetur quis confiteri quia sunt quasi uenialia peccata.
Quedam alia sunt aggrauantes notabiliter. et has quidam confi
tendas dicunt confiteri. Non enim sufficit illi qui centum marchas accepit
de alieno dicere. ego alienum accepi. cum hoc possit uerificari
si accepisset unum denarium. Secundum alios contra si non tenemur
opinantes non oportet. Et sunt autem circumstantie aggrauantes pec
catum notantur in hiis. v. aggrauat circumstantia. locus. mora. condi
tio. lucta pusilla modo. culpe genus status altus conditio
nis etatis et scandali series. Quamuis peccatum aliquid non
sit sacerdoti. tamen debet ei confiteri quia non sit ei nota uel notoria.
Quando debet quis confiteri duo sunt opiniones
Quidam enim dicunt quod primo tenetur confiteri statim habita oppor
tunitate sufficienti. Alii dicunt quod unus quod cum confessio sit inter
precepta affirmatiua non obligat nisi pro loco et tempore. Quod autem
dicitur in decretali quod hic confiteatur semel in anno. quia semel in
anno habet quilibet de necessitate communicare. In casibus tamen quibus tenetur
quis hic ante confiteri. Primus casus est sacerdotis qui uult communicare uel celebrare.
Secundus est casus periculi ut sicut in periculo mortis. Tertius est tamen contra
facultate ut si dicatur sibi conscientia quod statim teneatur. Quartus est

tē dupli ut si sperat s. aut p illo anno copiā l' confessoris
cōfōis accipiē q mō hēt ul' si hēt cōuīn de quo solus pp
pp. pot absoluē. 7 hēt mō copiā pmary dni pp. Si quīt
uiv confessio fcā in mor' pcō ualeat. dō q cōfō ē i reme
dii 7 i pceptū inceptū est in remē nō ualet i mor'. suscep
ta tn̄ absoluit hō a pcepto i quātū ē i remē sic 7 fiat bapt
suscipiens. Utr aut cōfō sit iteranda nō est q regli nisi
tenē cōfōm. scil' bona insido fcām ap iteare. Sut tn̄
iiij casus in qbus hō tenet itae cōfōm. quoy duo st pp confesso
7 duo pp cōfitentē. Pmi igr est si cōfessori desiat clauis
pp eo q nō hēt auctore ab illo absoluē. ij est si desiat
in eo clauis sciē q nesciat discernē. iij si cōfitēs dimi
diauit cōfōm. vz q uni fiat cōfessio omniū que hūit in me
moria. Si uō aliq exciderunt a memoria nō idō reputat
vz cōfessio dimidiata. iiij si contempsit 7 neglexit 7 ob
litus est satisfactiōēs. Nam si sciret 7 implē uellet nō opor
tet cōfessiōēm itare. Si uō aliqs cadit i pctm pp bona
fide fce cōfessiōēs pius quo est ultra tenat cōfiteri pius fca
itare 7 est opio qdam q nō i spē sz in genē licz alij qdam
dicāt. Nō q cōfō fca p nutū ul' eplaz lz sit qdam
op' bonū 7 mitoriu tn̄ q tn̄ ē ps sacrāmti n̄ pot sic fieri
q' dtrminatā hēt in. s. actū sy mois q' cōsciētia hōis manifestari
cōsueuit. Ūn sn̄ necitate nō licet aliqn cōfitiri. In necitate
uō pot defectus p actū equiualentē supleri. De qualitate 7 efficacia cōfes

xviii Qualis debz ee cōfessio uō in his. v. sit simp. hūil'. cōfō. pura. fidel' [sionis 23.]
fidel'. v'a. freqs nuda. discreta lacrimabil'. accelata. fortis
7 accusans pate parata. Ad multa ualet cōfō. Amor
te libat q sic cōfessus i foro cōscīi tō so dampnat' sic i spū
li dapnat' libat'. Deīn hoī in qiāt aug'. si nollem
cōfitei nō me t' abscondere sz tē m. Vlnā intus sat
iero. Vulnus inclusū tardi' sanat'. Padisū apit. aug

obile ub' pctum q' p9 tus aput pacdisi. ex i latrõe
dextro pcta teg'. vñ quedam. Glõ. si hõ detg' d's teg'.
Eiuum diuinam emolit. Glõ. sup illd. Delictum meu 7
9g. t fc. si hõ cognoscat d's ignoscit. Animi iaudat. ps
in uice exul 7 9. son epl's. Intcessões in l'ip heat. sac
dotes. n. orant p suis 9fessis. 9scientiã mudat.
aug' 9fitendo fit hõ pulc' defedo. Sed dya nup' sic
ca q's secrtu aliqu detegat. Deo aug'. aug'. quid
p'p9s auribz tuis q' cor 9fites 7 uim q' ex fide est. In
uiam salutis dirigit. pu. Qui absc'dit scelea sua n
diriget. ergo 7c. Itcm deb3 p's. Dixi 9fitebor 7 tu
tc. Satisfcõz suplet. Glõ. fr. Iubem 9fiteri pcta m'a
ut eru bescentiã paciam p pena. Smalu pcauet. &
xxiiii pl' de dente putredo exhat ne alij putrescat. Cui dz fi 9fessio.
Generalit tene q' 9fo dz fieri sacerdoti hnti claues q' sciã 28.
discernedi 7 potcis ligandi 7 soluendi. Sacd' a' q' sic
bap's est sacm neccitatis ita 7 pnia. Vñ sic baps duplic'
ht misteriu. Vnu cui baptizare 9petit ex offo. s. sacerdo
tz. aliu' cui 9uenit 9mittitur ee dispensator bap ni
te necitatis ita 7 mist' penie duplex e. vñ cui 9fessio fit
ex offo sic sacdos. Alius est a' q audiendo 9fom inc'
suple' sacdotis i neccitate ut est laycus. Dut tam aliq'
q' cui deest copia sacdotis nõ oz 9fiti layco s3 suffic' soli
deo. Cuius oms sacerdotes claues heant nõ tn ocs
possut ligare 7 solue sic excõicati suspesi heretici damp
nati. Sz aut nõ est p' defcõn ordis s3 q' nõ ht mat'
s. sbditos qui ruisseuit eis cui excõicãt. possut tn
tul' baptizari q' hec est sacr necitatis. possut quaq3
tiles euchã3 9secre q' hec sbalr ado ht acctitalr ordi
Dicend' est q' nlls potest absolue 9fitetẽ nisi pus
sacdos. s3 pp'us sacdos. d. v. mois. Pmo ipe pa

1

ſtez eēe. ¶ iij. p̄ determinatā ſupioris ꝛ maiꝫ. iiij
pp̄ puilſm ꝯbuſda īndultū ut ſt̄ fr̄es p̄dicatores ꝛ
mīores. iiij. pp̄ licentiā ꝓp̄ij ſacerdotis. Non tn̄ licēter
niſi diſcretis ꝛ honeſtis ꝛ notis. ¶ V. pp̄ neceſſitatē q̄
inſtante mortis piclo quilib; ſacerdos pōt abſolue. ſ̄ ꝑ
ꝑegrini abſoluunt̄ ab illis ap̄ quos ſt̄. ¶ vj pp̄ defec-
tū ſui ſacerdotis qn̄. ſ. eſt ydiota. uł ꝓdito confeſſiōis
uł ſoli ꝯfitētes in hēs pctā ꝯtūc ei ſi nō inuenit aliq̄
q̄ auct̄ hēat efficiat̄ ſacerdos ꝓpius nō quilib; ſꝫ diſcretus ꝛ
q̄ eſt notus ł ex ordīe uł ex pſona. De ſigillo ꝯfeſſiōis.
A que generūt ex iis in ſacmētū ſt̄ ſig̃ ei q̄ intus ꝯti
git. Et ideo ꝯfō q̄ ſacerdoti ſe ſbiat ſigū eſt īt̄iōis q̄
q̄i deo ſbiat. De⁹ aut̄ pctm̄ illi⁹ q̄ ſe ſibi p̄ pniaꝫ ſbic
tegit. Vn̄ oꝫ de ſacr̄nti neceſſitate ꝙ ꝯfeſſione ſacerdos
celet. Sūt aut̄ ꝛ alie hui⁹ celōis utilitates. ꝙ pp̄ h̄
hōies ad ꝯfōnē mag̃ attrahūt̄ ꝛ ſimplici⁹ pctā ꝯfite
tur. Sacerdos ꝛ nō ſolū dꝫ celaē pctā q̄ ī ꝯfeſſiōe recī
pit. ſꝫ ꝛ illa ō p̄ q̄ poſſꝫ pctōn ł pctm̄ d̄p hndi. ¶ Pōt
aūt pñitentes facē ut ſ̄ q̄ ſacerdos p̄ ꝯfeſſiōeꝫ ſibi fca
ſciebat ut ſciat ꝛ ut ſp ꝛ h̄ fuē dū licentiat eū ad
id̄ ꝛ ideo ſi dicat nō frangit ſigillū ꝯfeſſiōis. Si
aūt q̄r ut̄ id ꝙ ſcit ſacerdos p̄ ꝯfeſſiōeꝫ. ꝛ ſcit alio mō
poſſit reuellaē. Sr̄ h̄ diuiſe ſt̄ opiōes. ſꝫ hec eſt uera
cꝫ ꝙ ſi ū ſacerdos ſciat ł pctm̄ an̄ ꝯfeſſiōeꝫ ſibi fcaꝫ
ſui poſt nō tenet̄ celaē ꝙ tn̄ ad id. ꝙ ſcit. ut h̄o. ſ̄ ii
ꝙ iſte mod̄ dicendi. dico ꝯ q̄ ī ꝯfeſſiōe ꝙ n̄ claud
tale dem̄ ſigillo ꝯfeſſiōnis q̄r nō ſuat̄ ibi forma
ꝯfeſſiōis De ſatiſfactione. 2 ꝛ

Iſt̄ in teſtis reſtituta cū nō ſtatī remittit̄ debitū
dampni illatī. ī. pōt remiſſiōeꝫ. i. ꝯtrite remanet
debitū pene ſatiſfactiōis. ¶ Iniungit aūt ſacerdos. q̄

ſigillo confeſſionis

ſatiſfactione

dam ad satfactõis fundamentu sic ad silnē capac̄ re
stitue ablati. Quedam inuigit ad satisfactõis ex
pfectioẽ ut est iunie ꝯsortia malor. Quedam inuig
ad satisfactõis sbam. ut ieiunãe uigillãe dãe eliam p
ginari 7 hui opa penalia. Quedam iũg ad pfectiõem
ꝯsecuitate satisfõis ut sr opa sr exaratõis. Satisfa
cõ debz respondere culpe in tribz. s. In mõo ps. lauabo
p singlas noc. l. Impone aug. silenc debet fiere in
mõtlis fitus q3 facit p differenda morte meiur. In
mensura. G. tanto spi debz ee i pma qnto fuit i culpa.
Ista tria requirunt in pnia sim q entia nõ sim necessitate
Satisfactõis quedam sic ptes pncipa De ptib3 satisfactõis 27.
les s. orõ ieiunium 7 elia. Quedam uõ sic sac q ad has re
reducuntur ut uigilie pegrinatõnes 7 disciplie. Dic
dũ est q oĩa opa carnem affligentia reducit ad ieiunu
oĩa uõ opa spiritualia ad orõnē. oĩa aut opa mie ad
eliam. Sufficientia pdcaꝶ pncipaliũ ptz accipi sic
a quo ē motus satisfaciõnis q p ieiunia reuocam ad
cõdaꝶ carnis. p eliam a cõ cupia oclov p orõez a sup uite.
Alio m sumit ista sufficiencia ex pte eui ad que fit qua
p ieiunium bene ordinat hõ in se ipso. p eliam ad pxim p
orõez ad deu. Tercio mõ sumit hec sufficiencia ex pte rei
de qua fit satfcõ q p eliam fit satfõ de bonis extioris sic
p ieiunium de bonis corpis p orõez de bonis mẽtis. Quarto mõ
sumit h sufficien ex pte moꝶ satisfaciendi. fit em satisfa
cõ tribz modis. Uel p pimtãz. uel sim dep caõem. uel sup
pletõem. pmi faciam ieiunãdo. 2m in elias dando. 3m
aut orãdo. Quinto sumit h sufficien ex pte effcẽs p sati
sfcões. nõ. tria mag nobis puenit. s. pparatio grẽ remisso
pene. expurgõ reliqua culpe. Ad pmu ut uale elia pr

multiplicationem intercessor. ad 2m ieiunium. ad 3m oro. De ele
Elemosina duplex potest accipi aut inquantum est glacialibus satis 29.
releuandi necessitate proximi et sic est opus misericordie. aut inquantum recompensa
tionis dei pro debito offense diuine et sic est opus iustitie. unde primo
modo pertinet proprie ad initium uite. 2o modo ad initium uite dimis
sionis peccati quia elemosina sic data est proprie satisfactoria. De ieiunio
quare sicut quod in carne duo sunt. unum est natura quod debet substentari
aliud est uicium quod debet domari. Ieiunium ergo quod naturam seruat et ui
tium domat. bonum est. s. et satisfactorium. Aliud uero non. De oro et
dicendum quod habet fieri. aut pro impetrationem bonorum et sic est pars contemplationis
aut pro amotionem malorum et sic est proprie pars satisfactionis. De iustifi
Iustificatio est motus ab iniustitia ad iustitiam catione impii. 29.
In iustificatione impii. iiii. requiruntur. s. motus liberi arbitrii. con
tritio et infusio gratie et remissio culpe. horum prima duo sunt ex parte
suscipientis. alia uero duo ex parte agentis. pro causa iiii sunt simul
et non in. prioritas autem et posterioritas quod secundum ordinem nature
est. reducatur aliquo modo ad ordinem cause et causati. In ista non ut
hoc ordo cadit. cause est. cum enim motus li. ar. prior aliis tribus est quia
requiritur consensus uero in huius mutationis uoluntas. aut et li. ar. sumitur hic
pro eodem. et proprie motus iste appellatur motus li. ar. iste quare
motus est motus quo per li. ar. consentit deo. ut primo motori uocatur
motus fidei quia habet ad cognitionis et aliquid affectionis sicut fides. dicendum ergo quod
motus li. ar. siue motus fidei idem causaliter est prior quod motus qui de peccato
conuertitur quia. quia sic in generatione peccati prior est conuersio quam auersio. cum
uersio causet auersionem. ita in eius destructione prior est conuersio ad deum
per li. ar. quam auersio a causam per actionem de peccato. De peccato. ar
Er. n. primum est in compositione ultimum in resolutione. Isti uero motus
duo. s. li. arbitrii et contritionis sunt priores quod gratia infundatur. quia sunt
causa preparatoria ut gratia detur. Et quamuis enim deus sine ulla prepara
tione possit ipsum iustificare tamen requiritur preparatio ex parte nostra quia
sic requiritur preparatio in naturali mutatione ad recipiendum formam

mutatione

mutatiõe uoluntaria. et hec nõ est ex ipso agentis sed suscipientis
alia uero est que in iustificatione peccatoris fit introductio unius forme
et expulsio contrarie. ideo requiruntur predicti duo .s. motus liberi arbitrii dis
ponens ad gratie susceptionem. et contrarius .i. discessus a peccato dis
ponens ad culpe expulsionem. Gratia uero prius intelligitur quam culpa
remittatur. quia per gratiam culpa remittitur sicut in introductione
forme prior naturaliter est forma que expellit ex parte agentis quam
illa que expellenda est remoueri. Utrum autem iustificatio
fiat in instanti uel successiue. nõ distinguendo. potest enim iustificatio
dupliciter accipi sicut et generatio. Uno modo ut dicatur motus ad iusti
tiam tunc eius esse et sic fit successiue uel quasi succedit successiua
preparatio. Alio modo potest accipi ut dicatur solummodo muta
tio sine motu hec modo fit iustificatio in instanti et hec simpliciter tra
Prima est que fit uirtute infinita et simplici in mente. Secunda est
que fit isto simplici .s. in mente. Tertia quia ipsa forma tunc que expellit
.s. culpa. quam que introducitur .s. gratia. omnino simplex est. Ideo
ut ait aug. quod maius est iustificatio impii quam creare celum et terram.
dicendum quod maius est ad id quod fit quia melius est. sed nõ quantum ad modum fa
ciendi. Quamuis enim in iustificatione impii fit resistentia effecti
ua quo ad actio resistat agenti .s. deo est uirtuti nichil resistere
potest. In iustificatione impii est aliquid ex parte dei. et aliquid ex parte
peccatoris et aliquid ex parte ecclesie. Ex parte dei duo sunt .s. misericordia que
peccatum indulget. et iustitia que emendam aliquantulum exigit uel
hic uel in purgatorio. hec significant per duos apostolos quos misit deus
in eadem locum quo erat ipse uenturus. aut quod contulit. nunc autem
per gratiam spiritualem. Ex parte peccatoris et sunt duo .s. dolor et
amor et sunt due mole quibus peccatum contunditur quod per legem nõ debet dy
abolo in pignore obligari. Ex parte ecclesie duo sunt. Primum est
meritum et precipue christi cuius meritum est inextimabile et et aliorum
sanctorum que fecerunt opera multa sunt ecclesie et omnia sibi portantur
clauium sunt posita. ut sicut unum est in ecclesie uno membro recipere

L

scer in alio. Vn sigs no est in bu crre no influit in ipi
mitit p dcm. Scdm est indulgen qm dat ecclia p ppm
7 epos. Tn ut ipa indulgentia tm valeat qntu pnunciat
exigi 7 fides formata 7 obedien hec est ut soluat it p
q dat ex pte recipientis. De pnia venialiu.

Penia est remediu institutu ad expiandu pctm e dcit
pena sen. Ecclia deleat aptio no solu mor s 7 veniali. p3
q pnia est remediu 7 utriq. Tn pnia no e siplr d
venialib. s de mortalib. qr pnia introducta est ad
recalianda aiam q pctm mortale tollit. Lic g
pnia no sit de venialib simlr tn est p actus 7 h in
mois. Cpo tre dubij ut qn credut mortalia ee. Ij
rutre statutu ut est qn gnu tenet 9fitu semel i anno no
het nisi veniale. Ij tre pcidi ut qn venial delectio
ad h pducta est q nisi se ho aduertat ab eq trhit in
mor. De remissione pcti venial sacerd q in duob cui
b no remittit. Cpm est si tal heat pctm mor qm sin
mor nunq dimittit. veniale lz eq posset fi. s. q mor
dimittat sin veniali. Cu n. mor pctm tollat cu
q univsa delicta. opit 9stat q exnta in pcto mor nllu
veniale remittit. 2s est qn volutas fixa ma
neat i affctu ac pcti venial d'minata qm i re tolli no
pot 7 hec in scriptura tre. Cpma est qr omne pctm rem
issione indiget quo ad duo. s. quo ad culpa 7 quo ad
pena 93 no pot ee sa remisso su pma. qr q diu
hr culpa hr debitor est pene. Culpa aut inordi
nate vo 9sistit du volutas sic manes inordi
n no pot. Aliqn duo opposita simul erut i eodem.
Alia ro est qr manente ea no pot tolli esse 9 vo
lutas i ordinata ad ad. e ea pcti venial. Vn manete
de volutate fixa i illo no remittit ipi pctm veniale

6

Sciend est q unu pctm ueniale pot remitti sine
alio. qr pctm mortale q maioris est adherentie pot
remitti sin ueniali. Alia ro est qr pctm mortale ita
deo displicet q fac et ipm peccatem deo displicere
sz ueniale q̄uis deo displiceat q in ordinatu sit. no
tn fac peccatem deo displicere qr no priuat gra. sz obnubi
lat in q̄tu ei p̄cessus ad exteriora impedit. et p hoc unu
ueniale no impedit quin aliud remitti possit. Tercia
est qr uenialia no hnt conexione ad inuice nec expte
auisionis qr no adunantur ad suo bono n̄ expte auisio
nis. q. h. n. mortale auertit adeo lz heant ouisione ex
pte ouisiois. Ex pdcis colligitur q q se hnt mortalia
ad inuicem et alr uenialia ad inuice et alr mortalia
ad uenialia. Mortalia sic se hnt q unu no di
mittitur sin alio. Uenialia uo sic se hnt ad inuice
q remitti pot sin alio. Mortalia q sic se hnt
ad uenialia q mortale remittitur sin ueniali. sz no ueniale
sin mortali. cui duplex est ro. Prima est qr mortale et
ueniale se hnt sic habitus et dispositio. Sz sublato ha
bitu pot manere dispositio et eo. Sa ro est qr mortale
opponit caritati ueniale aut feruori ei. sublata caritate
tollitur feruor ipius et no eo. Pro quo dimittatur pctm ueniale.
c. xxvj. Ad pcti uenial remissione no exigit nouus caritatis
habitus. sz sufficit nouus motus qr pctm ueniale no tolle
bat uirtus habitu. sz impendebat ipi actui. Uno et q
pctm ueniale no dimittit sin otritione. cui h est ro. qr
q diu manet uolutas i aliquo ueniali nuq dimit
tit sz uo aut te op ab eo q pus uolebat et eo et displi
ce ei q uoluit. tal aut displicencia dolor otritionis d.
Sz sciendum q otritio pot accipi d. ul in habitu ul in actu ul
actu nc̄ m. otritio in habitu no suffic ad pcti uenial dimis

p quo dimittat[ur] ... [ueni]ale

ficaz. qr tr̄ quamq̄ƺ hr̄et p̄nie iniurias hincz nō possƺ hr̄e ue
niale pc̄c̄m ⁊ sic pc̄c̄m ueniale nō possƺ ee cū g̃. ¶ Co(n)tric
tō quamq̄ƺ i actu nō semp reqrit̃ qr seqret̃ ꝙ pc̄c̄m q̄ ꝙ si
memoria nō hr̄ remitti nō possƺ. s̄ pp̄ hec reqritur ꝯ
tritō inc̄ in. s. ut pc̄c̄m displiceat actuali ul' expli
cate ul' implicite. Dico aūt implicite qr tal' actus
defic̄ qr displicet explicite, pc̄c̄m ueniale si ꝯgrō ꝯgg.
cogitatiō fieret ad i. nō ⁊ q pōt ee motꝰ
caritatis in dm̄ ꝙ omnia pc̄c̄a uenialia ꝯsunt ⁊ sū ac
tuali cogitatiōe eor. qr q̄n q̄s feruet i dm̄ fert displi
cet ei q̄ꝗ ab eo te tardat. ita lƺ explicite de pc̄c̄o ueni
ali nō cogitet. tn̄ illo motu ꝯtinet̃ implicite displicē
pc̄c̄a uenial' ul' uni ul' omniū. ¶ Sed ꝙ i ꝯtritōe de uenial
bꝫ nō exig̃ ꝓpositū nec uenial' sic i ꝯtritōe de mor' exigitu
tur: s̄ sufficit ꝙ displiceat ei. ⁊ pc̄c̄m ꝓteritū ⁊ infirmitas
q̄ ad pc̄c̄m ueniale. inclinat̃. ꝯpus ab eo oīo immūs ee
nō possit ita tn̄ ꝙ uolūtas nō maneat fixa in uno
ueniali qr i sic retenti n̄ dimitteret̃ i ꝯtritōe gnāli nec
in spūali. Quī a finē h̄ē rō qr pc̄c̄a mortalia sr̄ in
putare unū ut ueniantur n̄ solū singlia. s̄ ⁊ oīa uenialia
nō ꝗ si singlia uitari possit nō tn̄ oīa ꝙ ex infirmitate
nate ꝯtingit multa sunt p̄ que tollunt̃ pc̄c̄a uenialia. p̄
quī tria ꝯphendūt̃. p̄mo sic oīa ꝗ p̄ gr̄am ꝯfertur ut
omnia sacramenta gr̄e. ¶ Sc̄o ulla ꝗbꝫ impechmita fer
uoris ⁊ gr̄e tollūt̃ sic est aq̄ bn̄dicta ꝗ uirtute im
mia ip̄uunt ⁊ ep̄al' benedictio. Tc̄io exactum humili
tatis ex p̄te una sic est tunsio pc̄c̄oris oro dn̄icalis
cp̄lia ieiunium ⁊ huī. Ratō huī est quare uenialia di
mittant̃ p̄ feruore caritatis q̄ implicite ul' explicite ꝯtig
oīa illa que noscunt̃ de se feruorē caritatis excitare di
citur pc̄c̄a uenialia dimittere. ¶ Talia nō ō q̄ pc̄c̄a sr̄

Unde cum secundum quantitatem fervoris sit quantitas remissionis, patet
quod prout per sacramentum maior vel minor excitatur fervor, qui
vel implicite vel explicite contritionem continet, plura vel pauciora
dimittuntur venalia, non tamen semper omnia. De extrema unctione. De extrema unctione.
xxxii Mediator dei et hominum solus unctus ihesus in quantum habet salvare. 32.
sed et Christus in quantum habet unctionis gratiam in alios diffundere. Tribus
modis fuit unctus David. Primo in domo patris sui in signum
regum futurum; hoc significat unctio in baptismo. Secundo in Hebron super
Iudam, et post ea multa bella habuit; hoc significat unctio in confirma-
tione. Tertio iterum in Hebron super omnem Israel, et post hanc in pace re-
quievit; et hoc significat unctio in extremis. De substantia huius sacramen-
ti sciendum quod v. Primum est quod hanc unctionem faciens sit sacerdos.
Secundum est materia. Tertium est in materia scilicet oleum infirmorum. Quartum forma
verborum, hec scilicet: per istam sanctam unctionem etc. Quam formam debet dicere
iungens. Quintum est locus in ungendus quia fit ad oculos
ad aures ad nares etc. In hoc sacramento forma verborum
est deprecativa quia istud sacramentum ut naturale quasi per modum
suffragii. Datur enim ad effectum quod homo per opera propria posset
consequi nisi infirmitas impediret. Unde non quod in aliquo
sacramento forma verborum est in sola oratione sicut hic dicitur enim Jacobi:
inducat presbiteros et orent super eum. In quibusdam sacramen-
tis consistit enuntiative sicut patet in baptismo. ait quod baptiza-
tes eos non faciens de oratione mentionem. In aliquo sacramento
sicut quidam dicunt consistit forma in oratione et enuntiatione ut in sac-
ramento penitentie. Consueverunt enim confessores primo orare
dicentes absolutionem et remissionem, et postea dicunt absolvo
te etc. Cum enim in peccato offendatur deus et ecclesia, quod primum mini-
mo fit oratio et quod secundum absolvo. Istud sacramentum vero non
datur nisi adultis qui peccata venialia videntur habere quia quod
institutum est. Nec datur aliis quam in tantis in periculo mor-
tis constitutis. Sanis enim non datur hoc sacramentum quia habent

ad remediu' parti. s. p[ri]mam. Nec d[icitu]r dari nisi po
stulantib[us] q[ui] deuoc[i]onem sursu' erigit. si sepe q[ui]s i[n]fir
mat[ur] ad morte[m] sepe pot[est] i[n]ungi. s[ed] in una infirmita
te no[n] deb[et] aliq[ui]s iungi n[isi] eade[m] infirmitas ult[ra] annu[m]
p[ro]trahat[ur] ita q[uod] i[n] uno a[n]no p[ro]p[ter] una[m] i[n]firmitate[m] neq[ua]q[uam]
bis ungatur. Eff[ectu]s hui[us] sac[ra]m[en]ti est in. Pri[mus]
est sanitas d[uplex]. una p[ri]ncipal[is]. s. lib[er]atio ab i[n]firmitate
sp[irit]uali q[ue] [con]sistit i[n] ue[n]ialib[us] q[ui]b[us] a[n]i[m]a debil[is] efficit[ur]. ad ex
ercendu[m] actu[m] gr[ati]e [et] glie. Alia est sanitas. s[e]c[un]da
q[ue] est q[uasi] eff[ectu]s [et] signu[m] p[ri]oris sanitatis. s. sanitas
corp[or]al[is] [et] h[ec] p[ro]p[ter] ea est q[uod] sanitas corp[or]al[is] expedit sanitati
spirituali. Tue. n. ulti[m]o sac[ra]m[en]tu[m] est utriq[ue] in suscip
pientib[us] digne. Item dic[itu]r. n. utile est sanitas corp[or]is
ad meritu[m] gl[or]ie. cumulandu[m]. Valet [et] ad deuoc[i]onem
excitandam. Et ad uelocio[r]em [trans]itu[m] ad celum
In h[oc] sac[ra]m[en]to sic[ut] in ceteris tria s[unt]. P[ri]mu[m] est sac
ra[m]entu[m] ta[n]tu[m]. s. unctio exterior. Aliud est res ta[n]tu[m]. s. effec
tus duplicis sanitatis ut d[ic]t[u]m est. T[er]ciu[m] est sac
r[amentu]m [et] res. s. quedam unctio sp[irit]ual[is] interior. s. mitis io
cunditas [et] solacium. De sacram[en]to ordi[ni]s. 33.

Quinq[ue] sacram[en]ta de q[ui]b[us] d[ic]t[u]m est p[er]tinent ad statu[m] p[ri]u[atum].
S[ed] duo reliq[ua] ordo est p[er]tinet ad co[mmun]em statu[m] q[uia] ordo
p[er]tinet ad g[e]n[er]ac[i]o[n]em sp[irit]ualem. Matrimoniu[m] u[er]o p[er]ti
net ad g[e]n[er]ac[i]o[n]em carnalem. Ordine[m] p[re]cedit p[ri]ma
tonsura. q[uia] i[n] o[mn]i t[ra]nsitu a statu i[n] statu[m] co[n]uenienter
incipit aliq[ua] disp[ositi]o me[dia]. In t[ra]nsitu ad statu[m] lay
cor[um] ad statu[m] ministror[um] dei [con]uenie[n]t[er] p[ri]ma tonsura i[n]
t[er]ponitur. Fit in hac tonsura aliquor[um] ca
pillor[um] reseruatio i[n] mod[um] corone q[uia] i[n] ministeriu[m] et
ministeriu[m] illi assumitur cui s[er]uire regn[a]re est. Est
itaq[ue] duplex signu[m] distinctiu[m] i[n] ordinatis. s.

ertius tonsuā ⁊ intius caracť. Ad eē ā ordis
tonsuā nō p̄exigit͛ ſ3 ad bn eē q2 disposito ɔgrua
tis est ipā tonsuā ad ordinē ⁊ nō ncītatis. hu
g. de sco vic. ordinem sic descrbit. ordo est signacu
quoddam i quo potās spiritual' tdit͛ ordinato ⁊ offici
ß nō q sic in naliby dedit ds supiora corpora i re
gimie inferior in spūalib; quosdam psint ⁊ supi
ores ⁊ quosdam inferiores ut illi potātē hēant sup istos
sic sup clia q psunt i spiritualib;. ⁊ pncipes ac iudices
seclares q psunt tpālib;. De sba hui' sacmnti s͛t vi.
Pm est potas ordinatis. q2 oz qd sit eps. ij. ē
materia. s. unctio in sacdotib;. ⁊ tactus illor q tāgen
da s͛t. iij est forma vbor. iiij. est sex' mil' q2 mlr
nō recip caracterem ordinis. v. ē intētio. vi est q
ordinandus sit baptizat'. Baps. n. ē ianua omniu
sacmtor. Qdam est hec sacmentu est tm visibi
le signu q potas tdi o. Qdam est res tm. s. gra
q ɔfert. Qdā est res tm. s. grā q ɔfert. Qdā
est res ⁊ sacmtu caracter. Vij. sūt ordines. pm'
est hostiaria'. Scds lectoratus. tcius exorcistat'.
Quart' acolitatus. Quitus sbdiaconatus. vi'
dyaconat'. vij' psbitatus q est omniu ordinu pfus
sum et tns aliorum. alij aut sunt quasi sex gradus qbus
ad tronu ascendit salomis. Actus hostiarior est
custodire locu ɔfessiois sacror ab hys q inmici deri
ati sut. i. ab excoicatis. Actus lector est pphias
legere. Actus exorcistarum ē arce demones p ɔiu
rationes ne dñent in corpe psidii baptizati. Actus
acolitor est delige lumi cum in lune corporali.
Actus sbdiaconor est oblaciones accipe ab offerentib;
et eas offerre dyacono legē aut eplam nō ē actus

corporis puncta sed conueniens. Actus diaconorum est ordinare
hostias in altari. predicare et vel legere euangelium est actus consequens.
Actus sacerdotum est conficere corpus Christi et sanguinem et hic
est actus principalis. Alius est consequens scilicet ligare et soluere. per
quem actum preparatur corpus misticum ut sit aptum et ydoneum
ad perceptionem corporis Christi veri. In quolibet ordine caracter impri-
mitur sed quando fiat nunc dubium est. Hostiariis exprimitur quando
datur eis clauis et dicitur eis sic agite tanquam reddituri deo ra-
tionem pro rebus que clauibus istis recluduntur. Lectoribus caracter
imprimitur cum episcopus porrigens eis librum cum debita forma verborum. Ex-
orcistis imprimitur cum datur eis liber exorcismorum cum forma verborum.
Acolitis imprimitur in verbis que dicit episcopus cum dat acolito candela-
brum. Subdiaconus imprimitur quando episcopus cum forma verborum dat ei
calicem vacuum et cetera vasa quorum usus est in confectione eucharistie.
Dyaconis et presbiteris imprimitur quando episcopus imponit manum capi-
ti cum verbis statutis. Predictos ordines exercuit Christus. Ho-
stiariatum quando vendentes et ementes eiecit Christus de templo. Le-
ctoratum exercuit quando in medio seniorum librum ysaie aperiens legit.
ysaie aperiens legit. Exorcistatum quando demoniacos sana-
uit. Acolitatum quando dixit ego sum lux mundi. Subdiaco-
natum quando linteo se precinxit et pedes discipulorum lauit.
Dyaconatum quando in cena corpus et sanguinem suum discipulis
ministrauit et dormientes apostolos excitauit. Presbiteratum
quando semetipsum in ara crucis optulit et quando in cena panem et vinum
in corpus suum mutauit et sanguinem. De qualitate ordinandorum

.xxxiiii. Qualitas ordinandorum consistit in duobus. scilicet in faci- 3 S.
endis et de uitandis. Facienda sunt hec. Sit in moribus pru-
dentis. xliiii. dist. c. i. In habitu honestus. xxi. q. iiii. per
totum. Cibo et potu temperatus. ex. de vita clericorum. et honesta-
te exemplaris. Oportet enim quos non eminentia litterarum eos d-
electare cum nobis mansuetis et modestis. xli. d. c. i. et ii.

p toti. Tonsurā defferant clicalem. ex̄ d̄ uita ⁊ honesta
te. cli. clic̄ hospital'. xvi. q̄. i. q̄m. ⁊ uctor ī predicatē
xliiij. d. vs. Corrector uitior p uirgā discipline. lxxxvi. d.
c. ij. Exemplū p̄beat bone uite. iij. q. vij. c. p̄prio in fi. Rex
fume. i. d. c. i. residentiā faciat in eccā sua. l' benefo. ex̄
d̄ cli. n̄. re. p toti. Vnicū sufficiat bn̄ficiū hn̄s curā aīa
r ex̄ de p̄benda d̄ mt'a. Bon' sac' gub'nator familie. xl
viij. d. l. nāē. H st' clicis uitanda omē c̄men uitet mō.
pn̄. ex̄ de tp̄ibz ordin̄ ex tenoē. Nō litigiosus. xlvj.
d. cītē. ⁊c. seqn̄n. Non cupido. xlvij. d. i. Nō lusor. ex̄
ne clici ul' mō. c. nō st' ipf. Nō exceat venatōēs cla
mosas ex̄ decli uena p toti. Nō sit ī ꝯtines nec m'
tibz cohabitet ex̄ de cohi cli. & mō. Nō sit ī ꝯm sacronibz
⁊ fabul'. xliiij. d. c. i. Nō intēsi. spectacul' ī hostis ex̄ d
d' ui. ⁊ ho. cli. Cū decor. Nō immisceat se negociis sclarib'.
ex̄ ne clici. l'. m. n. s. Joculatoribz ⁊ hystrionibz non
debent intendē. ex̄ d' ui. ⁊ ho. cli. Clici rub'nas debēt in
tuē nisi ī itinē ex̄. d ui. ⁊ ho. cli. Clici. Horas non
dz negligē ex̄ d ce. misse. c. i. Iusti iudiciū nō de
bent uendē. i. q. i. Siqs eps. Ecclastica sacramta
nō cū pacto s; g'tis dare. ex̄ d syō. sua ⁊ qi p toti.
Non sit excoīcatus ul' suspensus l' irregularis. ex̄
de snīa excoīcationis cū illor. Non apostata. ex̄
d apostatis. c. i. Non sac symoniac' ī ordie uel
beneficio. i. q. i. et ex̄ d symonia. qi p toti. Nō solle
nit' pn̄tes. i. d. ex penitētibz. D' ipa ordinatione. 35.
Ante ordinis susceptionē se qsq; p ꝯfessionē p̄paret. xx. iij. d. xxxv.
c. illi. In p̄to mō non accedat ex̄. d' tp̄ibz ordis
ad aures. Primā tonsurā nō negligat. Nullus ordi
net' ut excoīcatō p̄cedat. xxiij. d. p toti. Nō accipi
antur sil' minores cū dyaconatu. nec ī duo sac' ordi

nes simul s; gradati. ex de tpibz ordinu' littas. Nec p
saltu' qs accipiat ordines. lij. d. c. i. Nec ab alieno
epo. s; a suo. xxiv. d. placuit nec ? epi phibitorem. nec
sine titulo. ex. d. iii. 7 iv. 7 cli cui sen ap. nz furtive
ex de eo q furtive ord. c. i. 7 ult. Quilla inqua ordina
tur tolli audiat. Tangatur oia q sit tangenda uniusl
qsqz i susceptione sui ordis. xxv. d. placuit. Nec atte
dat nisi licentiat' 7 psentat' 7 ex d scrutinio. c. uni
co ult. Jeiuni a ieiuno ordines recipiat ex d tpibz
ordinu' littas. Non recipiat'. ordines neqz pferuntur
nisi tpibz ab eccia institutis ex d tpibz ordinu. c. i. 7 ij.
Qualita sunt q ipediunt pmoveri 7 sin culpa. h n' su
cui. Nec n. debz pmoveri ignot' ex de pegrinis. c. ij.
Bigami. xxvj. d. acutius. Neophyte. xlviij. d.
qm. Cor uitiatus. xvj. q. j. legi. De illitio thy
ro natus. ex de filius psbitor. c. i. Servus ex de
servis no ord. c. i. 7 ij. obligat' ad rone qua re
pellit' ab ordinibz. Expedas. pz dignitas clical'
q no pferat aqlz nz clz. u i quolibz caii. qlibz tpre
nz qlibz hora dia s; tpe misse. De matrimonio. 36.

xxxvj. 97 Matrimoniu est legitima piuctio maris 7 feie idividu
am uite psuetudine retinens. Matrim. psponsalia in
tiat'. pp. p psensum ciou expssu p ub a de psenti ratificat
p carnalez coplam psuat' 7 pficit'. Sed h q sci. q
d. est pfcm. Pma est in esse simplr. Scda uo i ce
pleto sic pats in puero i quo est pfcm. qnt ad ce
huis simplr s; no est i eo pfcm qnt ad ce pletus sm
qptitet' 7 opom huius. Eodem mo. dd e de
mio in quo duplex est pfcm Pma est q fac' m. f.
pfus cioru p uerba de psenti expssus. 7 hac non
exigit' copla carnal'. Scda est pfcm q m. psuat. et

ad hanc exig' caral' copla. bonu~ m'ri~ triplex est s. fides
ut ue~nt alieno thoro maculat'. ples ut ad cultu~ di
nutriat'. Sacrame~tu~ ut no~ dissoluat'. h. n. ecc'a possit
p' i~pedime~ta m'ri~ facere diuortiu~. nu~q~ tu~ pot. m'z d'z m'
m'ri~ q' legittime celebratu~ est dissoluere q' quos d's coniu
ux' ho no~ pot' quantu~cu~q~ sit auctoritas separare. Soluit' tu~
m'ri~ p mortem. Sed ca q' d' est coniuctio i m'rio. 7 d' e~
mors 9 respondeo(?) illi. ? est e~i~ coniuctio spual' p' 9sen
su~ a~io~r q' soluit' p morte~ spuale~ q' ho mouet' mu~do
p religionis ingressu~. Alia est coniuctio carnal' p' 9
tiuyxtia~ sexuu~ que soluit' p mortem corp'lem. Sed
m'ri~ q' d' est. effectiue~ s. ut 9sens' a~io~r p uerba de p'senti
expss'. materiale ut p'sone p' legittime 7 formal' ut benedictio 7 ann
li sb' arratio 7 huiu'. Final' ca~ est duplex. Vna p'n
l' sic est plus peccato 7 fornicatois uitatio q' m'ri~ so
lu~ no~ est in officiu~ s3 7 i~ remediu~ institutu~ q' fuit p'mo
solu~ in officio. Alia est s'c'a 7 i~ m~ e~. Vn~ u. hostes 9
aliam 7 eo dilai~ h es. Bis ligat alma notat uis t'ns
ferre auget amorem. Et duplex disti~nguit' m'ri~ le
u~. Primu~ est carnale int' uir~ 7 mulierem. Secu~m mor
int' deu~ 7 a~i~am in ecc'a militan~ p gr'am. iij. allegoric~
int' xp'm 7 ecc'am. iiij. anagogicu~ int' deu~ 7 a~iam
in ecc'a triu~phanti p gl'iaz. Pot' q's accede~ ad u
xorem. iiij causis. s. causa ...ca~ plis. ca~ reddendi debi
tu~. ca~ uitande in9tinentie'. istis trib3 causis no~ e~ p'ccm.
Quarto pot' fieri ca~ explende libidinis 7 hec modo p'
cattu~ est mortale u'l ueniale s'm q' libido est mor' l'
uenialis. 7 sic aut' p'ccm. v. modis in coniugali coitu.
vn~ v'. Quinq~ modis peccat uxore maritus abutens
Tp'e. mte. mo. 9dictre. loco. Scd'o. q' uxor dimissa p'
fornicatione reco~ciliat' uno multis modis. vn~ v'.

L timo inecatur reatum et ne contrahat absens psbiterum ius suus reuocat mulierem. Tria sunt ordinate sponse. anulus in digito. monile in pectore. Corona in capite. Primum significat operis puritatem que in manu est opus. Secundum affectus sinceritatem que in pectore est affectus. Tercium contemplationis caritatem que in capite est perspicacitas intellectus. Beata virgo multis de causis fuit desponsata viro. primo ut designetur ipsa beata virgo ecclesiam desponsatam que virgo est viro. Secundo ut per ioseph origo eius ostenderetur quia per viros genealogia texitur. iij. ut ioseph esset testis castitatis ipsius. iiij ne infamaretur. significaret non habuisse maritum. v. ne velud incontinens dampnaretur quia de tribu erat sacerdotali. et tales contrahebant. alie autem adultere lapidebantur. vj. ut virgo virum solatio sustentaretur. Vij ut partus diabolo substantiam celaretur viij ne iudei xpm tamquam illegitimum iniuste sequi viderentur. Vouendi quod vij. sunt impedimenta matrimonii. Vnde versus. Error condicio votum cognatio crimen cultus. disparitas vis ordo ligamen. honestas si sis affinis. Si forte coire nequibis hec sacianda vetant conubia iuncta retractant. Cap septimum liber.

Finale iudicium quedam sunt antecedentia quedam que comitantia et quedam sequentia. Antecedentia iudicium tria. scilicet pena purgatoria exitus suffragia ac persecutio antixpi. Concomitantia iudicium sunt duo videlicet conflagratio mundi et resurrectio mortuorum. Consequentia iudicium sunt duo. scilicet pena infernalis et gloria celestis de quibus per ordinem dicendum est. de purgatorio

i. purgatorio
j. c.

Purgatorium igitur est carcer per quem tantummodo spiritus transitur qui hic vita non compleuit penitentiam. ut satisfaciens condigna affligitur. Hij qui sunt in purgatorio spem habent evasionis quia sciunt se non esse in inferno et tamen propter penarum magnitudinem hec aliquando non aduertunt. Multe sunt rationes quare oportet esse purgatorium. prima

fo est quod secundum augustinum tria sunt genera hominum. Quidam uero sunt ualde ma-
li. Quibus non possunt prodesse ecclesie suffragia. Quidam ualde
boni quibus non sunt necessaria. Quidam non ualde mali. scilicet qui habent
uenialia et huius delent pena purgatoria. Secunda est quia sicut
summa bonitas non patitur quod bonum remaneat inremuneratum.
ita summa iusticia non patitur quod malum remaneat impunitum. iij. est
quod dicit lucas tanta dignitas est quod eam soli mundi corde cernere
possunt. ecclesiastici. Vnde oportet quod quicumque ueniat ad mundiciam baptismalem an-
tequam conspectum domini presentet. iiij. est quod culpa est offensiua
maiestatis diuine et dampnosa ecclesie. et deformatiua im-
ymaginis dei. Sed offensa requirit penitentiam. et dampnum requirit
satisfactionem et deformatio expurgationem. propter hoc necesse est quod pro-
pena uel hic uel alibi respondeat puritati. V. est contraria curan-
Sed peccatum oritur ex delectatione et libidine. Vnde debetur hec pro pena. vj.
quod nulli debet negligentia penitentie dilatare suffragium sed si non puniret-
tur in futuro incideret commodum reportare de negligentia penitentie
dilate. vij. est quia iustum est ut spiritus qui consentit suo bono
se subiciat infimo. id est corpori subiciatur postea inferioribus. id est penis.
Non quod anime postquam sufficienter fuerint in igne purgate. statim
euolant ad gloriam et hoc patet multiplici ratione. Primo quia post
purgationem nulla remanet ad gloriam in anima dissimilitudo.
Vnde illi merito debetur ingressus. ij. quia ianua celi semper illis
est aperta quod obstaculum nullum habent. iij. quia natura est illos
spiritus quibus est caritas sursum eleuans et nichil retardans ad glori-
am ell[illegible]. iiij. cum deus sit pronior ad miserendum quam
ad puniendum merito debet purgatos coniungere glorie. quos pur-
gandos subiecit pene. Quinto quia non punit deus bis in
id ipsum. Vnde cum iste sufficienter satisfecerit in penis ignium. non
debet amplius puniri in dilatione premiorum. Sexto quia post purgati-
onem non debet talis esse in purgatorio neque in limbo. quia locus non est de-
mentie illorum puerorum. nec in inferno quia non habet mortale. Ergo oportet

ee in celo qr post mortem no sunt alia receptacula animarum.
Vii qr efficacior est caritas q iniquitas. S; iniquitas
statim ducat ad supplicium ergo caritas statim ducat ad premi
um. Viii qr sicut cessante impedimento corpora grauia feruntur
deorsum et leuia sursum sic sps malorum remoto corpore omne
feruntur statim ad locum suppliciorum propter peccati grauitatem.
sps uero bonorum si no sit impedimentum alicuius culpe uel
pene debite habent statim ferunt ad loca premiorum *De acerbitate pur-*
In purgatorio duplex pena est. Una dampni de carentia diuine *gatorii.*
uisionis. Alia sensus de afflictione ignis. et quantum ad utramque *2.*
minima pena purgatorii maior est maxima pena mundi
Primum patet. patet quod pena dampni qr affectus quo desideratur
summi boni post hanc uitam ab animabus sanctis in meliore
q aliquis afficitur rei temporalis in uita ista. maxime cum iam tempus
habendi aduenit. ideo carentia eius molestius tolleratur
Secundum quod probat ueritatem esse de pena sensus. qr eius dolor no sequitur ex tali
ipsa lesio uel corporalis. sed lesionis sensus. tanto magis do
let anima quanto magis sentitur actio ab igne in ipsa agente
te maxime affligitur. Tertio acerbitas pene purga
torii hec est qr cum deus plus quirit emendam q pena plus
ponderat in pena uirtutem bone uoluntatis quam penam af
flictionis. Unde ponderat deus modicam penam uolunta
riam in presenti q multo maiorem no ita uoluntariam in fu
turo sicut plus ualet modicum aurum q multum plumbi. Unde oportet
q ibi desit in uoluntate ut hic suppleatur in acerbitate
De igne qui purgat animas est sciendum. quod uel quantum ad id
q proprio affligit et unite sic est in corpore. Primo modo dicitur
ignis u. Cum modo dicitur ignis filii ... sic dicitur leo ue
nis et leo pictus. utrumque tangit. Greg. qui dicit in eo ar
dendum ardorem inde. ille a ignis corporeis duplex
potest considerari. pro ut est instrumentum uel sic agere. per in

D acerbitate purg.
2.
2ª

corp' ⁊ nō i aīa. Cū put est ultīm dīne iustitie sic
ag' i aīam ip̄ mūdo illi spem suam p q̄ affligi q' mo
lescit' illā spe informat. Sic. n. qa sm ordīne nē
unit cor' ut illustret' uitā. sic mīsto sm ordinem iusti
cie unit' ig' aq' suscipiat penā. Nō q' demones nō
puniūt aīas i purgato. s; illuc eas adducūt ul' ⁊ assi
stūt ut coit' d'. Expīmisicē tn' dei demōēs i hac
uita qm̄ hoīes affligūt. Et hec est ratio. q' i pñsen
ti durat pugna it' hoīes ⁊ demonē q' hñt in eo potāte
exeq. s; post uitā nō sic. Un' ⁊ aer iste caliginosus est
assigt' demonib; mag' ꝓp temptādi offm q ꝓpt sup
pliciū. De locis penalib; q' sint ul' ubi sint require
sup .iiij. i cap de descēsu xpi ad īferos. Sciendū
tn' de loco purgatōis q' dupl' assignat' aut sm le
gem cōem ⁊ sic est i uno loco. s. iuxta ifernū et limbū
patrū. aut sm dispēsatōez spualem sic purgant'
aīe alii locis diuisis i qb; peccauerūt. Et aut fit ꝓp
aliq' suam reuelationem p suffragia eor' qb' appa
rent i illis locis ul' ⁊ ꝓp aliq' uiuētiū edificationem
Ignis ille pl' ul' min' cruciat sm q' qlq; plus
ul' min' de uenialib; secū tulit. Cor. ii. Pus q' di
ficies indeat sm q' legim. ligū. fenū stipulam
i. maiora ⁊ minima ⁊ mediocra uenialia p amatore
suam totali' consumantur. P Cū uo pene diu
turnitas nō ē ex duritate ignis. s; ab ieccū pacenti
sic ab eode sole unū pl' estuat alt' min'. ut dicit. G.
necē est. at ut ait aug. q' tm̄ urat dolor q̄tū hesit
amor. Tanto enī qlq; torquetur diutius q̄nto
affect' ei' uenalib; adhereat fortius D' suffragiis et
·30 Hec ptinet ad securitatē diuine iusticie bonos die
ꝓp uenialia i purgato puniri. Ita ptinet ad boni

tate mie diuie eosdem p suffragia releuat. Psut etiam
suffragia deffunctis no ad minui uite etne. sz ad absoluz
pene. et ad huc ul' ad penar mittigatioz pene ul' ad celeri
orem libatioz. Sut aut quatuor modi gnales suffra
gior ad qs ds alij reducunt. s. oro. ieiuniu. elima et sa
cficiu altaris quor mis deus accipit: Dum modo defuc
ti possut absolui a pena duob modis. s. p uia gre et
p uia iustitie. p uia gre dupli. Pmo p intcessioz
publicam capitis q est ioblatoe sacmti altaris. Itm p
intcessioem qi puatam mibror. s. p oroes iustor. Sr
p uia iustitie. d. Pmo p modu recepcois pene. s. i erogatio
largitoe. nec p modu solois pene. s. ieiunior afflictoe. Si
aut qrit qn recipiat uale defuncto illd qd pse fieri manda
uit dd est qd op opans i. meritu auctois statim cose mortuis
dr bois q pcepit p aia sua fieri. sz no op opatu i. fructum
ei opis usq quo opa fiant qr pm ualz ex mito absoluto
sz pm ex mito coditonali. **Quor suffragia psut et qbs. g.**

S dz h qd ualeant suffragia regrit ab ex pte facientis et ad
ex pte mortui recipientis. Ex pte facientis regrit qd sit
in caite et qd intentioem suam dirigat ad illos qbs uult
ut opa sua psint. Distiguendu tn h est et suffragia p
malu possunt fieri. d. aut p auctore et sic no psunt nisi
forte p accidens. s. i qntu p elimas mali hois excitant
boni paupes ad orandu p defunctis ul' ut misteriu. et hoc
dr. qr sic ea ut mister public di et eccie sic qn sacerdos
mal' celebrat missam ul' qr exequas mortuor, et talia
semp psunt. qr malitia misti no nocet opi bo auctois
sic patz in dono iusto dante ecclia p s uiu malu. Si uo
fiat ea ut mister puate psone existentis. tn i caritate
siue defuncta siue altius et talia psunt qr lz op i sic
mortuu quo ad mistru no tn quo ad auctore. Sz si

Quor suffragia psunt ... 8.
.40.

ꝫ simal' mal' militer fuit aliq̄s ꝯmandato ei q nō est
in caritate nō psunt. Aliq̄ 7 exigi ex pte recipie
tis ad hoc q' p' suffragia psint illi ꝓm est q' ipe sit i
caritate. vn nō valent his qui sunt in inferno q͛ sunt
a corpe x̄ᵒ mistico sepati. Vn nulla spual' influē
tia puenit ad eos sic nec influentia cois valet i m̄
bus a corpe amputatis. S3 m est indigentia. vnd
nō val3 beatis q nō sunt ad huc in via si ita nec pos
sunt ad altiora ꝯscendere. S3 ꝓ' e ꝯ̄ illoꝝ suffragia psūt
ul'. Vtrūq est i hijs qui st in purgato s. caritas 7 indigen.
Vn sic lib p alio viuente pot satisfacē qs pse nō va
let ita pot 7 p defuncto. Nō q' suffragia p defunctis
psint tm magis 7 mini p diuersitate mi in oꝝ in mortuis
ul' p caritate viuoꝝ q magis sollicitant p aliq̄b3 q' pro
aliis. Illa .n. suffragia q spūalit' fiūt p aliq̄bus
pl' valent ul' q' aliis. l3 7 aliis aliquo modo ꝯferat. Suffra
gia vō q coīt p defunctis fiūt ꝯ͛ius omib3 p modulo suo p
sint illis tn̄ ampli' q diu ceñt in statu vie mag' meruer ut
sibi pdesset. Quis autem suffragia ut dm̄ est nō psint his
q sut in celo nec illis i inferno tn̄ aliq m̄ psut 7 illis. Vn
nō q' val3 illis q sut i purgatorio p modū purgatois. Valet
saluatis in celo p modū ꝯiunctois q͛ multiplicato saluandoꝝ
augmetat gliam accidentalem. Valet dapnatis i inferno p
modū ꝯfusiois q͛ quāto ples saluant p minui q͛ quāto p ples
saluant p minui eoꝝ tanto paucioris dapnabit 7 ita mior
erit pena p subtractionem ꝯsortij illoꝝ. Valent 7 ipis facientib3
modū merit. Quod puul' defunctis celebrant misse mortuoꝝ
hoc nō fit ppt' illoꝝ indigentiā cū sciant euolent s. p gratias ac
apales indulgentias psūt defunctis i pur **Utr indulgētie** ga
gatorio. Vn patet q' crux dat aliq̄n p duob3 **valeat defūc**
ul' iiij. ul' x. aiab3. In ceteris enī tractatur est tamē X q' **tis. v.**

In

pctor de quo solus pp q h(abe)t claues huius thesauri p(re)dicatam
b(us) esse p(er) accip(er)e et dispensare. Alii aut(em) sic ep(iscop)i no(n) h(abe)nt i(n) his
p(otes)tatem g(e)n(er)alem s(ed) limitatiue no(n) nisi p(er) suu(m) pontifice(m) dispen
satione(m) deo g(ratia)s q(uod) pp p(otes)t no(n) absoluit debitores apud s(ed) q(ui) pecc
de cui thesauro esse soluit sic alit(er) libet creditor debitore(m)
du(m) a debito eu(m) absoluit. et alit(er) amice debitoris du(m) p(ro) eo de
bitu(m) soluit. Sed utru(m)q(ue) mo(do) absoluit pp. Illis aut(em) q(ui)bus
datur i(n)dulgentia no(n) possu(n)t ulterius dare unius nec deuotis
et h(ic) duplici ratione. Primo q(uia) indulgentia no(n) est donu(m) colla
tu(m) s(ed) s(ecundu)m p(ri)uatu(m) p(er)ne p(re)lato q(uo)d cu(m) nil sit alius co(m)municari
no(n) pot(est). II. q(uia) dare indulgentia(m) auctoritatis et iurisdictionis
e(st) qua(m) no(n) h(abe)nt laici exeo q(uod) indulgentias recipiu(n)t. Aut no(n)
possunt i(m)pendere defunctis i(n)dulgentias p(er) auctoritate(m) s(ed) soli
mo(do) hui(us) op(er)is suu(m) suffragia p(er) caritatem pp utriq(ue) pot.

antix. vii. c. (?)

vi

Ille q(uando) ueniet d(omi)n(u)s ad uichiau (?) regni **De aduentu antixpi. 6.**
romani fiet destructio. Ita sic dic(it) glo(ssa) ap(ostoli). P(ri)us erit discessio
s(ed) utru(m)q(ue) in p(ri)o complet(a) ad est antix(pistus). Ch(ristus) ex parentib(us) se
mi(n)o concipiet(ur). S(ed) p(ost) (con)ceptione(m) descendet sp(iritu)s malignus in u(ter)o
eius virtute et operatione demo(n)is puer nascat(ur) aliter adolo
scat pp q(uod) et filius p(er)ditionis dicit(ur). Nascat(ur) a(utem) i(n) babilone de
tribu dan sic dicit glo(ssa) s(upe)r ap(ostolu)m. Post h(ec) ueniet i(n) ierl(m)
et circu(m)cides se dicens se e(ss)e xp(istu)m ill(um) p(ro)missu(m). Cu(m) plebs
iud(e)orum (?) spiritualit(er) adherebit sic dic(it) haimo sup(er) apoc(alypsim). Do
nec Elias et Enoch p(re)dicantib(us) qui ex illis saluandi fiunt
ad xp(istu)m reuertant(ur). Aug(ustinus) et lo(?) p(ri)mo deputab(it) antix(pistus). Sed
q(uia) ita obstinab(itur) i(n) p(e)cc(at)o q(uod) dicet se e(ss)e deu(m) et excelle(re). fi(et) a(utem)
id q(uod) dic(it) a(postolus) extollit(ur) sic dicit g(lossa). Tu(n)c p(ri)mo deserit eu(m) ang(elus) ex
toto nec h(abe)bit eu(m) post mod(um) ad p(ro)motione(m) s(ed) ad accusat(ionem)

mala uita antx. x. (?)

vii

Antix(pistu)s erit luxuriosus et i(n) (con)cupiscentiis feruens. **De mala uita anti**
ut h(abe)tur in dan. VI. Cu(m) apto t(em)p(or)e p(er) uxore(m) (?) sciturus (?) ... **xpi. A.**
b(it)ur ut facili decip(er)e possit. Cor suu(m) p(er) sup(er)bia(m) manifestabit.

⁊ sic d' in dan. viij. ⁊ ꝑ̄ncipem ꝑ̄ncipū 9surget ⁊ dan̄
⁊ ut dicat. glo. sr̄ dan. vij. in tantū elevabit᷑ sup̄bia
ut leges ⁊ cerimonias mutare conet᷑ ul' cursum tp̄um.
Tante ꝗ̄ ꝑsumptionis erit qd nō putabit se a deo pu
niendo. ip̄e. h qd iudiciū differt᷑ ꝑmo aufferunt᷑ ind. t.
afatie ei erit ⁊ blasphemus sic i apoc. xiij. Vn̄ dan. viij.
simone cōtra excessu loquet᷑. Idolomanias aut' 9tu
meliam di faciet ymaginē suā ad orand ⁊ cōs suo
caractere signi i manu dextra ⁊ i frontibus suis sic h'r
apoc. xiij. Confitebit᷑ ei se esse filiū dei ⁊ filiū hoīs
ita ut i templo di sedeat tamq ip̄e deus sit ⁊ ip̄e d's
se faciat ad orari. In dca naq3 templū qd romani destr
uxerunt reedificabit. Affirmabit ⁊ nullu an se fuisse xp̄i
nu. s3 oms antixp̄os fuisse. Dic ⁊ i glo. ad thes. ij. qd
sic in xp̄o ois plenitudo diuinitatis habitauit ita i antix' ois
plenitudo iniquitatis q i ip̄o erit cap o' malor. s. dy. Q° mlns antix' ꝑ at.
viij. Continuo 9pat' antix. ingn̄. tesan. qui erit ꝑ̄ens cornua
q' iiij cornibus armabit᷑. s. callida ꝑsuasione. miraclor
opatione donor largitate tormtor exhibitione. Primus ꝗ̄ mo
dus sbuertendi hoīes erit callida ꝑsuasio. Predicabit le
gem nouā ꝑ̄uam esse. ⁊ legē xp̄i posse destrui. Predicato
res quoq3 sui discurrent p uniuersas ptes mundi. Impe
dient nichilominus apli antixp̄i ne scripturā s'm uitatem
expōant aucthoritatibus doctorib3 ul' aliorū auchat᷑. Ipi q' hs
se silabunt ⁊ tn̄ mala q sua debuit. Secūdus mod' sbuerte
di erit p falsa miracula. qr magicā artem faciet illa. Vn̄
glo. sr̄ apoc. xiij. magica arte faciet statuā loqui ⁊ fu
tura p̄dicere. Faciet etiā sic dicat᷑. apoc. xiij. ignē de ce
lo in terram descendere. Glo. i. spm malignū faciet sup
suos descendere ut loquant᷑ uariis linguis. gp̄s ei
maligni descendet in eos in 9tu hoīm. sic sp̄s scūs descē

dic i aplos xpi. vn iactabit se ee meliores apls dei qui
spin accepit in oclain. Item parte magica simulabit
se mortuu et faciet a demonib in aera q ascenderit in celu
et sic putabit ab hoibz fecisse resurrexisse q prius mortu
p celum reputabat. Et tunc admirabunt pp et adorabit
eu ac laudabut. eccia uo no faciet miracla. Unde hic in
decapi dr ips. insidiat in abscondito. q. leo i spe sua
Glo. recte antix comparat leoni execuri in spelunca. qr i eo uis
et dolus opat. Uis. n. p leone. dolus p speluncam intellig.
G. dic pensem q erit huic mentis illa temptacio qn pius
martyr et corp tormentis sbicit et tn tortor an oculos ei
miracla fac. Sic n. antix fingit se a mortuis resurgere
i et se fingit ad celu ascendere. Apoc. xiij. et plaga mortis
ei curata est glo. arte magica asserit antix i aera se
tenerib cu demonib. Faciet eciam q ex artibus eciam flore
et arescere mare et herba. natos in diuersas figuras mutari.
mortuos et it omnia suscitabit. Tercio decipiet p mu
nera. Ipe naq antix pius inueniet tesauros absconditos
p quos ad sequend se inclinabit plimos. Ditabit enim
omnes hui seculi et ex cor flam felicitate ad decipiend ali
quos ostentabit. Quatto compellet p minas et tormenta qs
uincere no poterit. Tanta uo sic ait dns tc erit tribulo ut i
errore dr. si fieri pot et el. et h sunt in apoc. ix ubi dr pedes eius
siles aurichalco sic in camino ardenti. p pedes ulia xpi
mbra. p caminu uo tribulaco. uehemens designatur. Exhi
bit ei cotra qn impeccientibus mentib sit impleta tormentor
gna. sz i ill regionib. tunc fideles uehementer sunt uexati
ubi fuit dns crucifix. Et hic dr haymo sr apoc. Illa
temptacio no p ptes sz sil toti exaimabit mundu. Sol
uentur eni demones qui modo ligati sunt nec poss nocere
qntu uellent. Fideles illo no pdicabit qz tamq excoi

can hu͂t te bom. nec uendet eis nec emet ab eis quis͂ nisi
hēant ū hēant caracterem .i. sig. aliq ad litam ut adhere
tes sibi cognoscit͂ et alii notificant͂. aut ñ bestie .i. ꝯfone ora
tionis aut numũ nois ei .i. mltiplicat͂z opum ut habet͂ in
apx. Sic at antix crudelior erit omib; psecutorib; .i. sci te
tpis fortiores erunt omib; retro nantib; ¶ De sequentib; antix. ix.
ix. P Redicans ꝗtuor modis antix mltos attrahit. vii apx. vii.
cauda ei trahebat tertiam ptem stellar celi et misit eos i
terram. ¶ Tertio q' malos p munia. bonos p tormenta. sipli
ces p p̄dicat͂z et mirabilia ¶ Quarto .n. iusti et sci credebant
adherebant illi p suo arbitrio uo. habebit g͂ secum magos
et maleficos quosq; et principes. vii apx. xiii. vidi de mari
bestiam ascendentem. Glo. .i. antix. habentē capita vii .i. princi
pes uniuersos. et cornua .x. .i. eos q̄ pugnant ꝯ ceteros.
illo q antixps primo ueniet i benignitate .i. miraculor
opatione. et te iudeis suscipiet q ei spiritualr adherebant. ad
quor conuersionē ueniet helyas et te antix ip̄ secuturus ꝯsurget. ¶ De gog et
x. D E gog et magog. dicunt quidam q sunt .x. tribus ult montes magog. x.
caspios clause. ita tm̄ q bn̄ possent exire si pmitterent. Sz nō
pmittunt a regina amaçonum sub cui regno et iurisdictione
uiuunt has dicunt iudei i fine sclī exituras et uetustas i ierlm
et tm̄ suo messia ecclesiam destructuras. ¶ Alii dicunt q p gog
et magog intelligit͂ antix et eius q̄ i fine sclī ueniet expu
gnare ecclesiam p gog sim illi p quos latent dyā
psequit͂ fideles designant p magog aut illi p quos [illegible]
ut idem q tpe antix prius occulte et p modo apte eccliam
psequetur. ¶ Augustinus aut aug. gog. refert ad gentes ma
gog. q' ad dyā. qr gog interpretatur tectum. magog detectum
xi. I nter occultum aduentum antix. ¶ De Elia et Enoch. xi.
q est p natiuitatem et int ei aduentum p p̄dicatores et apertam
psecutores ueniet helyeas et enoch. et ꝯuincet ꝯ mala

180

cuius ultio corda patrum ad filios gratia ad instructionem posteri
orum de fide saluatoris ignari et ipsi credident. ¶ Et cor filio
rum ad patres eorum. glossa quia suscepient fidem quam illi hunc
tenuerunt. unde gentem et iudei tunc in christum in tempore conuertentur sufficient
de eorum predicatione et sancti conuersatione. apoc. xi. dabo duobus
testibus meis. scilicet Elie et Enoch. et prophetabunt. id est predicabunt
diebus m. cc. lx. glossa id est tribus annis sicut ipse christus predica
uit amicti saccis. glossa predicantes penitentiam et exemplo ostenden
tes. hii sunt due oliue. scilicet spiritu sancto uncti et due candela
bra. glossa id est dantes lumen aliis. ¶ Tandem antichristus occidet
eos in ierusalem et iacebunt corpora eorum in plateis tribus di
ebus et tribus noctibus et dimidio. quia nullus audebit coram
eo sepellire propter metum antichristi. occasiones eorum leti erunt.
propter mortem eorum. Post dies tres et dimidium resurgent
et occasores eorum audient uocem talem. elias et enoch
ascendite huc. et ascendent in celum in nube. ¶ Antichristus
uero regnabit xlv. diebus post mortem illorum. De duratione
xii. Regnabit antichristus sicut dicit glossa super persecutionis .12.
apocalipsim tribus annis et dimidio. unde dan. xii. iurauit
angelus per uiuentem in eternum. in tempus. scilicet unum annum. et tempora. scilicet
duorum annorum. et dimidium temporis. id est dimidium anni. glossa hec sep
arato duratione de solatio sub antichristo. ¶ Nisi autem ut dicit in matheo
breuiati fuissent dies illi non fieret salua omnis caro. glossa
quia enim et super robustos et infirmos aspirat tantus dies
quos singulariter mala intulit ut breuiatos dicit. et glossa
sicut in hoc tempore quanto acerius grauior tanto breuitate more
contestatur sua dominus. Quomodo interficietur antichristus. 13 Iteratio
p. xiii. Potcidet antichristum sicut dicit glossa super apocalipsim sicut per micha
elem. occidetur autem in monte oliueti in babilone et in
solio suo in loco illo contra quem dominus ascendit. ¶ Interfecto anti
christo non statim ueniet dominus ad iudicium. secundum glosam

viij

sr dan. concedunt. xv. dies ad refrigerium sanctorum et ad
penitentiam subversorum. Quantum autem sit spatium inter illos qua-
draginta dies et finem mundi nemo scit. Multi vero antichristi
post mortem illius gaudebunt unde ducentes uxores et
dicentes licet sit mortuus noster princeps tamen habemus pacem et
securitatem et cum talia dixerint repentinus eis superveniet in-
teritus. Iudei vero tunc convertentur ad fidem et sancta ecclesia
usque ad finem mundi pacificata conquiescet quousque extreme sui
violentia et senectutis dira peste deficiet. De conflagratione
xiiii Ignis precedet faciem iudicis per maximum quia mundi. 38.
virtute divina non solum ignis qui est in spera sua sed et omnes
ignes et qui in terra et super terram sunt convenient ad mundi confla-
grationem ubi autem ignis habebit effectum triplicem scilicet ignis
infernalis reprobos puniendos. et ignis purgatorii
bonos venialibus purgandos. Et ignis celestis ve-
getabilia et sensibilia consumendo et omnium vivorum corpora in-
cinerando. Et ignis elementalis elementa sibi coniuncta et ad-
iacentia disponendo. Per illum igitur terre faciens exu-
ret. quia figura huius mundi peribit sic et olim factum fuit per
diluvium. Et merito prius tunc vero factum fuit per aquam contra
ardorem luxurie que tunc viguit. ultimum vero iudicium erit
per ignem contra teporem caritatis que tunc quia senescente mundo
refrigescet. Ignis istius actio erit successiva. Habebit
enim initium medium et finem. Initium namque iudicis adven-
tum preveniet et quasi similiter fiet per illum ignem purgatio in-
stitorum et punitio malorum et incineratio corporum cum adven-
tu iudicis ad iudicium et tunc instabit totius mundi par-
cium. Terminatio vero post iudicium totius calliditatis
illius ignis exequitur sententiam iudicis. Involvet enim pec-
catores et trahet in infernum. Et ita patet quod ille ignis
ad eventum iudicis precedet et continuabit et sequetur

L.

post p(e)c(c)atu(m) fit mu(n)di innouatio. ¶ S(ed) int(er) purgatio(n)em (et)
innouatio(n)em m(ult)a est dif(feren)tia. ¶ P(ri)mo q(uia) purgatio est penali
u(m) q(ua)litatu(m) detractio. S(ed) inouatio erit pulcrioris forme in
ductio. ¶ S(ecund)o q(uia) purgatio est elem(en)tor(um) ab i(m)puritate q(ua)m h(abe)nt
ex (com)mixtione ad puritate(m) mutatio. Innouatio u(er)o celor(um)
aliquam ueti(usta)te(m) i(n) statu(m) nouu(m) (com)mutatio (et) h(ec) est cessatio ei(us)
motu(s). ¶ Nu(n)c celis .n. a motu p(ro)p(ter) i(m)mixtio(n)e(m) nulla i(m)puritas est
s(ed) t(ame)n imp(er)fectio motus. U(nde) no(n) est in eis purgatio p(er)
igne(m) s(ed) cessatio a motu. sic aut(em) purgabit(ur) ella q(ue) p(er)ci(pie)
tur ab igne ius (com)bustibil(is) ab aere obscuritas. ab aq(ua) gla
cialis frigiditas. a terra u(er)o g(ra)uitas (et) opacitas. De refec
tio(n)e genali. 19.
Deus sic est potentissim(us) in (con)stitutio(n)e
na(tur)e. ita est clementissim(us) i(n) gra(tia)r(um) collatio(n)e (et) iustissim(us) in re
tributio(n)e stipendior(um). ¶ Om(n)i(s) (er)go h(om)o qui uixit ul(tra) decenniu(m)
i(n) na(tur)a simil(is) (Christo) p(er)ficiet ul(ti)ma p(er)mutabit(ur) in utroq(ue). Un(de) (con)ste(t) o(mn)e(s)
ip(su)m resurge(re). Adu(en)tu(m) aut(em) tube resurge(n)t m(odo) t(ame)n sic
dic(it) ap(osto)l(u)s. Dupli(citer) a(utem) intelli(gitur) illa uox s(ecundu)m .n. quosda(m) uox
tube est impiu(m) (et) ref(ul)ge(n)s impa(ra)ntis. S(ecundu)m alios uox tube est
manifesta a(p)p(ar)itio (Christi). Unde Greg(orius) tuba sonare nil e(st) aliud q(uam) mu(n)
do iudice(m) d(e)i filiu(m) de(m)o(n)strare. Resurgent (er)go o(mn)es. nulla i(n) eis
existente dif(feren)tia q(uan)tu(m) ad ordine(m) dignitatis. Nam mali surge(n)t
deformes (et) passibiles. In bonis a(utem) na(tur)a p(er)uabit(ur) ut uitia
detrahe(n)t(ur) o(mn)es u(er)o tam boni q(ua)m mali resurge(n)t (et) i(n)tegri cor(pore).
debita statura sin(e) etate pulcritudis (et) ¶ Refectio (er)go ma
(con)tinget i(n) na(tur)a .s. de(fec)tu(m) sic(ut) i(m)p(er)fectus (et) i(m)mutilatis sine di
minuitatis m(em)bror(um). ¶ (Con)sup(er)fluu(m) .s. unguiu(m) cri(n)i(um) (et)
hui(us). (E)rrore sic(ut) est mestruositate m(em)bror(um). Resur
ge(n)t (er)go eis eode(m) modo q(uo) p(ri)us erant ex eode(m) puluere
in q(uo) redacta fuerit ita q(uod) in q(ua)s (con)g(er)itur ul(tra) si(n)t ul(tra) pul
uis iste asp(er)sus fuerat. ad eande(m) a(n)i(m)am reddeat que
ip(su)m ut uiuer(et) (et) crescer(et) a(n)i(m)auit nec solu(m) surget corpus

quantum ad membra priuata sed et solutis capillis et ceteris mi
bus que faciunt ad decorem. Resurgent enim homines quantum ad esse et
quantum ad integrum et quantum ad eorum esse. Et resurget unusquisque
corpore in optimo suo esse primo. Duplex est mors anime per cul
pam et corporis per penam. Huic respondet duplex resurrectio scilicet anime
per gratiam et corporis per gloriam. Et sicut in primis parentibus mors
culpe intulit mortem pene. ita resurrectio anime per gratiam inducit resurrectionem
corporis per gloriam. In resurrectione considerantur .iiij. cause scilicet efficie
ns .i. ipse deus materialis scilicet pulueres formalis .i. coniunctio corporis
et anime. Finalis scilicet ut recipiat unusquisque prout gessit unusquisque
in corpore suo bonum siue malum. Resurgent enim homines uelociter
integre. sociabiliter et eternaliter cum illa resurrectio. Iusta quantum
ad deum. Perfecta quantum ad resurgentes et miraculosa quan
tum ad ipsam naturam. **De extremo judicio. 14.** De extremo judicio

xvi. Post resurrectionem statim erit judicium. Primum uero judicium precedit
trina citatio. Prima fuit per prophetas dum uenit et reuenisti.
Secunda per Christum et apostolos et predicatores. Huic misit seruum hora
cene etc. Tertia erit per ultimam uocem tube. Et hec citatio
erit peremptoria. Secundum Ioh. triplex est judicium personis et
Primum est uniforme hoc est judicium personis ecce quod non
iudicatur nisi de sola qualitate retributionis et igne tantum. scilicet quod bo
na bonis et mala malis reddantur sed numerum et quantitatem retribu
tionum nesciat. Secundum dicitur multiforme. scilicet quod quilibet excipit in
morte accipiendo sententiam de omnibus bonis uel malis que ges
sit. sed non de bona uel mala statim recipit quia recipit in anima tantum et
non in corpore. Tercium dicitur omniforme scilicet ultimum judicium quia
secundum numerum et quantitatem recipit quilibet bona uel mala in corpore et
in anima. Ultimum judicium erit horribile ex omni parte. quia supra
erit iudex strenuus. Subtus patens infernus. Intus conscientia
remordens. Extra mundus ardens. A dextris peccata accusantia. A si
nistris demonia terrentia. Circa illos boni angeli in infernum

pelent. Ubi tandem omnes sancti iudicium approbantes. et omnes mali cum bonis peccata dampnandorum cognoscentes de equitate iudicii non querent bonorum. luc. Virtutes celorum moue bunt. Inuolabile. Job quis mihi tribuat ut infer. prote. me. etc. Inuitabile. ap. omnes nos manifestari oportet. ante t. x. In opinabile. apo. dies domini sicut fur in nocte ue. In exorabile. apo. Quere fructum huius te in illis in quibus non ... ... est in duobus. Primo in ueniendo ad iudicium. quia mali quamuis te habeant contra ... rosa oportet eos illuc portari ab angelis sicut ab a. te portatus fuit ad lacum leonum in babilone. Secundo instandum co ram iudice quia peccata eorum erunt omnibus manifesta. Vnde illud te uelabo pudenda. c. in fa. c. Locus iudicii est in ualle iosaphat et hoc multiplici ratione. Primo quia locus iudicii debet esse communis. Sed ierusalem et terra adiacens uidetur esse communis cum sit quasi locus medius inter habitabiles. Secundo quia decet esse pu. secundo locus predictus est famosissimus propter operantem redemptionis que ibidem gesta fuit. Tertio quia congruit locus ille rationi ne gocii. quia iucundus est ibi opus misericordie et iustitie. Mons autem oliueti qui est apud uallem illam designat misericordiam Josaphat autem quod interpretatur iudicium designat iustitiam. De iudicio ubi 16.

xiij. Non solum secundum potestatem diuinam sed et in forma humana iudicabit quia iudiciarie delegate iudicabit ut homo. Vnde notandum quod quinque sunt modi iudicandi. Primus modus est per auctoritatem quo iudicabit tota trinitas. Secundus est sub auctoritate quo iudicabit christus homo. Tertius est ascen sione dignitatis quo iudicabit apostoli et uiri perfecti. qui iudice cum eo residebunt tamquam meliores facientes leges et consuetudines regum dei quibus totaliter impletis et sa ... opera ... Quartus approbationis quo iudicabunt omnes sancti et angeli. Quintus modus

Margin: ...ui. cui obuiatur / ...ures. Erubescibile

iudicandi est culpa iudicandorum manifestate sic et ma
li iudicabuntur. Judicando habuit xps actus oppositos. vnum
s. actiue et alium passiue. Primum utrumque est infirmitatis
et alius potestatis. In primo enim aduentu uenit in forma in
fima. quando aduenit ad iudicandum passiue. In secundo ueniet
ad iudicandum actiue. propter hoc in primo aduentu uenit
in forma infima. ¶ In secundo apparebit in forma gloriosa.
hic est quod xpm in iudicio uidebunt iusti tam in natura diui
nitatis quam humanitatis. A mal' autem nullo modo forma
diuina uideri potest et hoc duplici ratione. primo propter defec
tum dispositionis in ipsis uidentem quia natura sine gratia non sufficit
ad dei uisionem. Secundo propter dominium delectationis que est in
uisione deitatis. quia uisio dei uita eterna est que non potest
conuenire reprobis. ¶ Ex predictis patet quod apparebit
blandus iustis. sicut dicit Greg. et terribilis iniustis quod prefigura
tum est in columpna nubis in die et ignis in nocte.
Videbuntur enim mali humanitate quam ut timeant et non di
uinitatem. ne gaudeant. Videbunt enim quem crucifixerunt quem natum ui
debunt. Stigmata quoque monstrabit et insignia pas
sionis. s. crucem clauos etc. Sedebit quoque xps super
in loco eminentiori cum sanctis mali quia sibi inuicta quem in di
lexerunt. ¶ Et insuper xps iudicium exercebit tamquam qui no
scit merita singulorum in quo sunt omnes thesauri sapientie et scientie
dei. absconditi. tamquam qui non est reus de aliquo eorum super
quibus iudicabit. Non enim fecit peccatum nec est inuentus dolus
in ore eius. et hec duo precipue decent iudicem. De iudicandis

xviij. ¶ Ordines erunt iiij. in iudicio. Quidam enim iudi
cabunt et dampnabuntur ut quorum merita dampnabilia per
mixta sunt aliquibus bonis sicut illorum qui habuerunt fidem sine
operibus. Quidam iudicabuntur et saluabuntur ut quorum merita
bona permixta sunt aliquibus malis uenialibus. ¶ Quidam

L

t. xix

no iudicabut. s; iudicabut 7 saluabut ut mita bona im
pmixta sit mal' sic pfector pauperu xpi. Dequib; m.
xix. uos qui secuti estis me. se. su. se. iud. 7c. Di pdcis
iiij ordinib; no q' oes hoies iudicabunt iudicio retribu
tonis s; no iudicio discepto(n)is. Infideles. no. q' no fue
erunt ciues ciuitatis di tamq' hostes. sin ulla meritor
discussioe 7 audien(cia) puient. Fideles uo mali tamq'
ciues meritor discussioe 7 audien(cia) puient. Isti at no ideo
iudicabunt ut merita eor de nouo discutiant. an bona l'
ma sint s; ut bonor pmien omib; manifestet 7 ut et
malos appareat ux sna dapnatois. Due sine ferun
tur in iudicio. una p bonis. alia p malis sna et bonos
otinet. vij clausulas. Pma est amabil' uocato ibi ue
nite. Secda est dulcia bndictio ibi benedicti. iij
pma dilcio ibi. patris mei. iiij. est remuneratois re
tributio ibi pcipite. V est regnu assignatio ibi regn
vj est glie pparatio ibi q' ub paratu est ab origie mun
di. Item sna q malos otinet. vij. clausulas. pa
...io eo separatem ai di ite. ij maledictiois. i maledic
ti. i carcatonis inclusionis 7 p hac ppositio. iiij pe
ne acerbitate ibi ignem. v. libacois desperatoes ibi etn
vij. demonu associatio. ibi q' pat 7 aglis eius
Terminato iudicio statim erit De renouatoe mundi. 19.
renouatio mundi q' no oplet qm diu peccor i mundo e.
quousq; detrudat i infernu. Sic. n. ille maxim' igs
ela purgabit cu hbat uirtute subtiliatiua, omnd. ad
inouari in pulcriore forma mundi celi. o. multiplia ra
tio q' sic digniu fuit q' ela purgaret p eo q' i feda
erant p peccatu hoi's ita dignu est ut mundus inoueret p
glificatoem hois. ij. ut creature remunerent p labore
quo hoi s'uierut. iij ill' ut totus mundus s'uit est

possibille qformes hoi glificato. iiij. quia mucius
fcs est ut ho te psfectim ceate dei cognoscat qm i sua na
in de no pot. Unde in futo spualis opera meliorai 7 pu
gai ut i pulcritudie creature ampli resultet. spes creato
ris. h aut no est necessitatem qr ds alr uideri no posset sic
mo. s qdo iocunditate ut uidehes delectatioem in fiois intellectual
q dat delectatio in fiois sfibil. Orbes celestes 7 sydera
pp ip immixte nulla purgatioe ipuritate sic hnt ela. s tn mo
mot impfce 7 io mouebut. s no purgabut. mouato
ns illi. duo reqrit. s. mot cessatioem. 7 claritatem splen
doris ampliorem qn stabit sol in oriente 7 luna in occi
dente ubi creati sut. hui ca hec est rato. qr cor supiora
fca ad usum hois s. uno mo pp necitate cois. s. ad
statu gnois 7 corruptois 7 io cessante illo cessabit mot
alio mo pp. dilcoes i pulcritudie creatue 7 pp cogitaeis dei
i illis io lux illor no cessabit s augebit. Circa ela no q
tu est sic cristallus 7 planabit 7 erit clarior nec hebit
impssiones q3 ht h qr no erut nubes neqz uenti neqz ha
bebit qcem quanta ad hitaclm s no pluuie neqz nz ros
nz grando nz nix. nz tonitrua nz fulgura. Ignis 7 7 aq
erut puriores 7 manebut no solu s3 sbam s3 7 fm suas
qlitates qntu ad usu. qr cu hijs duob elis mag ingent
qlitates s. frigiditates i aq 7 calidita i igne mag fuit
generosius 7 corruptois pn 7 effect ipor no erut ampli
7 pp h dur itare ul id s alios h duo ela da itare qr do
mini itarcer in illis. teste basilio sup psmo. vox dni i
tercidentis s. ita calid sbstrui 7 frigidi glaciale ten
dat ifernus p spicatu aut i aq 7 lux i igne manebit
qr i omib elis ignobile tendit deorsu sic grossu crui
7 opaciu ac tenebrosu 7 hi. Patet hec qr celu 7 tra
trasibut qntu ad forma s no qtu ad sbam. par

et expedias terminare tu similitudines tu superiores celorum et generationem aliarum et planetarum quia cursus istorum cessabunt. ¶ Propter ista dicuntur etiam interire non quantum ad substantiam sed quantum ad actionem et passionem. Corpora vero celestia habita quiete et luce clariori dicuntur renunciare terminari. De penis inferni.

xx Sicut per diuina potentia in creando, sapientia in gubernando et clementia in reparando, sic patebit eius iustitia in puniendo. Dignum enim est ut remaneat dedecus peccati sine decore iustitie. ¶ Quod autem punitio sit eterna et infinita ostenditur; pena perpetua multipliciter. ¶ Primo quod sicut peccauerunt in suo eterno ita puniuntur in eterno dei. ij quia ignis infernalis eterna est. scilicet peccati macula. ideo et pena. iij. est quia peccatum est contra illum qui est infinitus. dum et pena debet esse infinita non secundum acerbitatem sed duratione. iiij quia homo per peccatum permittit in se bonum quod posset esse eternum. v. quia mala uoluntas reproborum eterna est. uellent enim in peccato si possent perpetuo delectari. ideo perpetuo debent puniri. vj quia infinitum in infinito erat creatoris et preponit in iudicando sibi comparatur in appetendo et uisibilia in querendo. unde et pena erit infinita. vij quia dampnatis de peccato preterito numquam habebit ueram penitentiam ideo deus numquam mutabit punitionis illius sententiam. viij quia peccatum eternitatem separat perpetua. scilicet a deo ideo morte perpetua peccator inquirit. ¶ Post tres ostenduntur eius de eadem iij.

Vidimus enim quod crimen momentaneum dat in possessionem perpetuam. Item uulneratio momentanea mortem inducit perpetuam. Item casus in foueam temporalis est detemptio nec perpetua. Item crimen lese maiestatis spiritualis esse fuit perpetue. Ita plaga temporalis est leuior perpetuis. cum in peccato est delectatio cum contemptu mixto precipitatur peccator in locum infinitum insultum et despectum ac maxime astutum glorie dominatum. scilicet in infernum ubi despectis rebus puniatur. scilicet a fratribus et amicis mundanorum quia innouatione mundi quicquid est ignobile

¶ Verum tamen illa quam sic dampnati est inferius saluabuntur in honorem quod filie uocantur liberi cum omni genere creature. et propter hoc in libris innouatione et glorificatione possunt dici omnia innouari et terminari et terminari.

in mundo ad locum penarum confluet omnem calorem calcens nil
tepidabit. **De diuersitate penarum**

21. Cum in dampnatis sit diuersitas peccatorum et diuersitas penarum
unde cum in peccato sit aduersio a creatore et conuersio ad bonum
commutabile et deordinatio uoluntatis. secundum dictam rationem mensura
pena uariabitur propter ista. Unde propter auersionem est carentia
uisionis dei. sed propter conuersionem est pena uel incendium propter in
ordinationem autem rationis et uoluntatis est pena uermis qui con
sistit in afflictione uaria acerba et eterna. Ignis infernalis
non omnes equaliter cruciabit quoniam ab eodem igne et alii plus
et alii minus torquebuntur secundum quod plus uel minus peccauerunt sicut
ab eodem igne aliter uritur palea et aliter lignum. Et quamuis
autem ignis ille sit corporeus nec possit agere in spiritum illum
calefaciendo agit tamen in ipsum ut instrumentum diuine iustitie ipsum
ledendo. Et ille dolor est maximus. tamen propter potentiam diuine
manus illum ignem mouentis tamen propter subtilitatem pacientis.
cum propter immediatam conjunctionem. Infernus est locus tene
brosus. cum sit locus tristitie. lumen autem sit delectabile
et tamen lumen ingerit tristitiam per accidens. scilicet in quantum ostendit
ad tristitiam. Unde in inferno aliquid est obscuri luminis quo
dampnati uidere possunt. Unde doleant non tamen. Unde letentur.
Reprobi uident usque ad diem iudicii gloriam bonorum in uni
uersali non in speciali quia uidentur eos in magna gloria sed non
inequali. De hui autem uisione non letantur sed tristantur. tamen
propter inuidiam aliene felicitatis tamen propter carentiam proprie beati
tudinis. Post iudicium uero ad penas proprias ita defle
ctetur eorum consideratio. quod de sanctorum gloria non cogitabunt sed ipsum
eis subtrahent in penam cum indebuit in hoc conspectu indignum re
putatum. In dampnatis est lacrima spiritualis. scilicet dolor interior.
et non fletus corporeus qui est cum resolutione lacrimarum quia
cessante motu celi nulla iam est generatio uel corruptio tamen est ibi

l

7 illa que corporalr no fiunt i speculo s3 9pssio cerebri 7
deformatio faciei 7 hi. Vmus quie dns 9minat neqq
inhs . qr nllm al' pt hoiem remanebit. Erit et ibi u'mis
9scientie mordens aiam 7 no corp. In loco sumo sola
est leticia. In loco infimo sola tristitia. In medio.
in mundo h' st' mo pmixta. Post diem iudicij tm̄ tria loca
tria erut i hitatq. s. celu. infern' 7 limb'. Qz sint loca pe
nalia reqre. s. li. iiij. de descensu x' ad inferos. Decto
gna penar in legib3 ee sc'ptu. Tulli' s. dapnu. vincula.
v'ba. Taliōem. Ignominiam. Exiliu. mortē. Puitute. hec
oia possut penis infernalib3 adaptari. Primu pz q2 dap
nati amiserūt dm 7 omia bona tum gre q' glie no solu
inte s3 7 in spe. ysai. Non remanebit testa. ut auatur
pax aq de fouea. s. die mie 7 igniculs de incendio cari
tatis. qr sm. Je. 7c. finita est estas. estas 9sumata
est messis. De s'o ligatis. ma. 7 pe. 7c. De tcio pu.
9ualles paurientes impior' col'b3 istud itelligi de malleis
materialib3 s3 de diusitate penar qb3 impij malleant.
De iiij apoc. quantu glificauit se 7i. De qnto fari
es 9bustē. Imo tum ignomio sui ee corp' pctois qr
aia resumēs ipm stupebit qn illd uidebit 7 uellet hec
tule sic sunt qn diuidum erat 9mestu u'mib3. De
vj. pcate eu in tenebras exteriores. De vij. 66. ibi
mors semp uiuit 7 hec sic dr inapte est mors s'a. De
viij. ten pncipes puicia fcā est sbr'ia. Non q' dap
nati sb tributo penar emēt p'suenerūt 7 tm̄ nuq' p'so
luerit. Ex pdcis collige q' ibi est calor ignis. stridor
frigoris. Tenebre fumi lacrime intuitus aspcus demo
nu3. Clamor ipperiti. ariditas sitis. fetor sulphu
ris. Vmis 9sciencie. uicla. carcer. timor. tremor.
dolor. pudor. inuidia. rancor. tristicia. Carerēt uisionis

di Toblato ſpi omnis ſalutis. ppm q ee q omnis e
aia appetit pena eſt eis. q querunt mortem naturalem et non
inveniunt. Ibi erit ſicut ait dyoniſius peſſima fanthaſia demones
concupiſcentia. et furor inviſibilis. De gl'a celeſti. 23. De gl'a celeſti 2

xxvj. i. Tunc quoque tanto perfectius eſt quanto magis conjungitur excelſi
principio. hoc ergo quod perfectum ee expectatur duplicem habet finem alterum
unum extrinſecum qui eſt beatitudo creata quae nos beatificat
in patria. formaliter aliud habet finem qui eſt beatitudo increata quae nos
beatificat effective. ſ. ipſe deus. Prima beatitudo eſt. ſ.
creata tamen quam finis quo quieſcat. Alio modo iudicabant
philoſophi de beatitudine. ſed male. Dicebant ſtoici beatitudinem
in virtute animi conſiſtere. Secunda non eſt increata tamquam finis in
quo quieſcat. Peripatetici autem in cognitione veritatis ſed epi
curei in voluptate. Nos autem dicimus breviter ſicut prius dictum eſt.
deus remunerat ſuos ſecundum merita. apoſtolus unuſquiſque mercedem ac
cipiet. ſecundum. ſ. la. Et poſt ea merita. Jo. gratiam pro gratia. Math.
Ite et vos in vineam meam et quod iuſtum fuerit. Et ſecundum merita. unde
in ſtatum luna 19. et deus magis ſuper eſſentiam. dabit in ſinum
veſtrum. De dotibus animae glorificatae. 22. in De dotibus anime g

xxvij. Dos in patria qua immediate et primo anima deo iungitur ut eſt
viſio delectatio et comprehenſio. Dicuntur enim quaedam dona paterna.
ſicut eſt ſapientia et intellectus. quae licet animam deo iungant non
tamen ſine habitu medio et propter hoc non dicuntur dotes ſed animae pre
miantes. Dotes autem non appellantur dona quibus quod datur
animae introducte ſui ingloriam ſed dona propria per quae
ad actum vitae glorioſe diſponitur. Sicut et ipſe non appellatur
proprie dos quaecumque donum datum ſponſe in ſua reducte ſed
donum proprium de quo ſubſtinere debeat. Dotes ſunt
duplices. Quaedam enim ſunt apte animae quibus deo tamquam
ſponſo vitae ſuae ſine habitu medio iungitur et per quas inducitur
in amplexus ſponſi indiſſolubiles et firmos. Quaedam

no dotes sunt expte corporis quibus ipsum corpus sibiatur. anime tamen
propter unitatem sue ne propriam aliam ab actu glorie retardet.
no 7 quod dotes anime sunt de primo sibi dotes quam corporis de
primo anime. Ut dotes non habet quia sponsus est.
quia sponsa quam usum eiusdem habebit post mortem viri dos
a possessione sponse est quam habebit post mortem viri sui. Si
militer nec anime dominus habere dotes quod cum in nuptiis sit con
iunctus aliorum 7 unio nature. Cum non est in angelis
licet proprium habent. Ubi 7 anime non possunt dici sponse quasi neque
dotes habebunt proprie. Sponsis carnalibus datur scilicet dos. do
natio propter nuptias parafrna. Dos que est donatio
facta sponse ex parte patris 7 hec ad usum sponsi pro oneribus ma
trimonii. Sed ad possessionem sponse. In diuinis deus ad
prdat dotem sponse ad possidendum. Sed sponso xpisto
ad gloriam 7 honorem 7 non ad usum quod bonorum nostrorum non
indiget. Donatio autem propter nuptias est quod a spon
so datur sponse 7 hec est infinito gaudium quod habebit
anima in unione xpisti hominis. Parafrna est quod habebit
sponsa propter dotem sicut sunt munera que habet de sanctorum
honore 7 de congruitate felicitatis illorum. De dotibus 23.

xxiiii. Dotes anime sunt tres. scilicet cognitio. dilectio. comprehensio. In
hesio non sine tentio. que 7 a quibusdam appellatur comprehen
sio a quibusdam non fruitio. Harum dotum nomine mul
tipliciter accipitur. Ex parte uirtutum theologicarum quod cogni
tio succedit fidei. dilectio non caritati comprehensio autem spei. Ac
cipitur alio modo ex parte potentiarum anime cognitio namque
patet appellari intelligentie. dilectio uoluntati comprehensio me
morie ut apparet. autem a quibusdam tribus aliis potentiis scilicet
rationali. irascibili 7 concupiscibili. sensitiva non potest intelligi quia dos non est
obiectum potentie sensitiue sed intellectiue. Possunt 7 per dotes
res accipi secundum tria que tribus personis appropriantur ita ut

ꝯphensio respiciat potentiam patris · cognitio uero sapientiam filij ·
dilectio bonitatem spiritus sancti ¶ Circa istas dotes · nota quod cognitio
perit rei in esse presentiam · Comprehensio ponit rei contingen
tiam · Dilectio ponit amantis ad rem amatam colligationem
Prima dos anime est cognitio quod diuina essentia uidebitur
ab omnibus tota · sed non totaliter · i · prout est infinita uidebi
tur essentia diuina limpidius ab uno quam ab alio · et iste defectus
erit ex parte uidentis non uisi · nam quamuis idem erit uisum hic tamen
tamen namque consistit imperfectio operationis potentie altissime · scilicet in
tellectus · et esse obiectum altissimum · scilicet deum ex parte et obiectum sicut u
num simplicissimum · tamen post esse diuisitas · sed ex parte potentie ·
nam quanto una potentia magis erit perfecta lumine glorie quam alia
tanto perfectius operabitur quam una et idem solem sic sol diui
simode ad uisus aspiciat · uel certe lucem eodem uisus legentibus
secundum quod cuiuslibet magis uel minus est dispositus ad uidendum · ¶ Tribus
modis cognoscitur aliquid · scilicet quod est · uel sic est · uel quid est ·
primo modo cognoscitur deus in uia et animalibus · secundo modo ui
in patria ab omnibus · Unde Jo · similes ei erimus quia uidebimus eum sicuti
ti est · i · suam maiestatem claritatem bonitatem et cetera · ¶ Tertio
modo nec ab omnis nec animalibus uidetur · sed nec in uia nec in patria quia
infinitum nunquam capiet infinitum · Uidebimus deum in se et omnia
in ipso et nos in deo et deum in creaturis et creaturas in deo · ¶ Cog
noscere autem deum in sua essentia est media uisio · i · meridiana ·
Cognoscere deum creaturas in uerbo est uisio matutina · ¶ Sed cog
noscere creaturas in se hec est ipso genere appellatur uisio uespertina
uidebitur et unusquisque cogitationes alterius prout uult ipse cogitationis
manifestare · Unde Gregorius · Unusquisque mentem ab alterius oculis
corpulentia non abscondet · Uidebunt itaque deum iustum
ut gaudeant · ¶ Uidebunt gloriam sanctorum ut gaudeant · ¶ Ui
debunt quoque penas reproborum ut de periculo euasione gratias ag
ant · Ad sciendum qualiter uideatur summe · nota quod triplex est i

medium. scilicet deferens et obnubilans et disponens. ¶ Secundum
medium quasi deferente videbitur deus quia dei visio non est per distantiam
sed per presentiam cum ipse deus essentialiter sit ubique. Videbitur et
secundum medium obnubilante. quia tolletur speculum et enigma que ambo
sunt in via. Cum enim visus noster non possit propter debilitatem intra
excellenti luce figi necesse est habere medium. scilicet speculum creature.
Et in via non infinita est distantia inter speculum et rem visam propter
hoc obscure relucet ibi similitudo. Unde videmus in enigmate. id est obscure
videbitur quoque secundum medium similitudinis simulachri quia deus cognoscetur
se ipso et non per aliquam abstractam similitudinem aliquis creature
esse et deus non esse finis omnium. Non carebitur secundum medium disponente
quod est gratia et gloria. ¶ Ad .n. propositum secundum medium invisibile et visum.
hoc autem dispositio est ex parte videntis et non vise. Secundum quod multiplex
est medium. Est medium peccati ysai. peccata vestra diviserunt
inter vos et deum vestrum istud est medium impiorum. Secundum medium
medium creature ap. omnia in figura contingebant illis istud
fuit medium patriarcharum et prophetarum. ¶ iiii est medium scripture
pg. declaratio fino. c. iii. et iii. da. pauli. hoc est medium theologorum.
iiii. est medium fidei. apocalypsis. Esto fidelis usque ad
mortem et dabo. hoc est medium fidelium. quo tamen quia in enigmate in
teramur deum. Secundum dos anime est dilectio. Quam inter dilectionem virtutem
et dotem. differentia est duplex. Una est secundum habitum quia virtus
est idem quia transit de statu gratie in statum glorie. Dos
autem est quod sponsus in initio dat introducende sponse. Alia est quia
penes obiectum actus dotis in quantum nobilius in uno secundum abiit in
patria. Caritas vero non secundum rem nec secundum actum eius evacuabitur
sed solummodo secundum modum quia imperfectio illius tolletur. Dicat et augustinus
quod fidei succedet spes quod videbimus. spei vero succedet quia possidebitur
gebitur. ¶ Tertia dos est anime comprehensio que est tentio visi et
amati. vel est tentio veluti bonum primi tentio vero est per comprehensionem
desuit per enigmate. et non per artum plenam divinam immensitatem.

vij.

xxv

Ista qm ps pfatus ht ee in suo toto q̄ d aūcolis isp̄e 29.
pse. vn sic aīa nō a toī corp̄ separata pfā ht ee q̄ ei quo
ta sit infuso reyuncta sit toī i corpus pfā ht ee q̄ modo
separata maxie cū nō ipediat re a corpore. sic mō. qn p
cius d glificante heat re gaudiū spūale. Dotes cois
sut iiij qr nisi sic accipiant. Nam ad hc qd cor pfte sit
sbm aie nec eam ipediat i opib; gle. iiij requirit quor
duo ptinet ad ssm. alia duo ptinent ad motū. Quo
ad ssm duo requirit unū ut sit fuale receptibile spez sen
sibiliū ad q disponit claritas. altm ut nō sit receptibile pas
sionū ignobiliū ad q disponit ipassibilitas. Quo
n ad motū duo requirunt. Unū est ut p gruam i clina
tionem nō resistat suo motori ad q disponit agilitas
Secundo est p cor p quē ivit nō resistat ei ad q disponit a
gilitas subtilitas est qlitatū gruarz. h ꝯpoito re cit p fui
cm qlitas. ita ad equant ut nlla pugnet cū alia 7 fuit
et ipassibilitas. Sca est ꝯpō m aī for. h d ꝯpo est pf
ecta qn m tota uicit a forma penes hac pfcaz sumit subti
litas iiij est ꝯpō cois organica cū aīa. p fcō isti pfectis e
q oia organa sine ipedimto st mobilia ab aīa penes
hac pfcaz sumit agilitas. iiij. est ꝯpoito cois cū spūib;
lucidis qb; mouet cor ab aīa. 7 huic ꝯpoitoi sm pfcz
statū respondet claritas. Tercio sumunt nisi p qrtuor sm
ppetates que st in elis. Nam penes aq transpentia
sumitur claritas. penes terre soliditate sumit ipassi
bilitas. Penes subtilitate igs sumit subtilitas. penes
mobilitate aeris agilitas. iiij. sumunt ille dotes sm
iiij defectus qs ht corp humani a iiij elis ex qb; ꝯpoit. ht
ei cor humanū ab igne caliditate 7 inde ingrediem. a terra
grossitudinem ab aere caliditate passibilitate. ab aq fri
giditate 7 inde tarditate. Sz ista tollunt p qtuor dotes

alia talis suffic
ra i hoc q doue p
ꝯpō. Prima

188

corporis. Christus assumpsit quatuor dotes ante passionem suam. sicut
dicit Hugo de sancto Victore. Claritatem in transfiguratione. A
gilitatem quando ambulavit super mare. Subtilitatem in nati
vitate quia salva virginali integritate matris natus fuit.
Inpassibilitatem in cena quando corpus suum discipulis man
ducandum dedit. De claritate celestium gaudiorum 29.

[cl]aritate celestium ga[udiorum] 29 xxvj.

Prima dos corporis est claritas. Sed non quod dicitur ad
clarum videri. aut quod proprium sic dicitur vitrum clarum. Corpus autem
glorificatum et erit pervium et lucidum. Unde utroque modo erunt
clara corpora. Sed duo ei sunt que nunc causant obscuritatem
in humano corpore. Unum est an[ime] impuritas alterum est luminis pa
ucitas. Tunc vero tolletur utrumque. scilicet illa impura densitas
et obscuritas que ex modicitate luminis paucitas. Tunc
vero tolletur utrumque scilicet illa impura densitas et obscuritas
que ex modicitate luminis est et ideo erunt corpora clarissima. Non
quod corpora sanctorum erunt tam clara sicut modo quia dicit dominus quod
iusti fulgebunt sicut sol. Sed teste Ysaia erit lux lune sicut
lux solis. et lux solis septempliciter. sicut lux septem dierum.
Sciendum quoque quod corpora sanctorum non equaliter erunt clara quia me
lior anima corpus erit lucidius. Unde hoc corpus Christi secundum modum ex
cellat claritate aliorum. tamen in comparatione sanctorum potest clari
tas eius assimilari claritati solis. Secundum illud vobis timentibus no
men meum orietur sol iustitie. Iohannes .v. Sed claritas sanctorum preter Christi
comparatur lumini stellarum. Unde apostolus stella differt a stella in cla
ritate. hoc est quod sanctus magis et minus lucet secundum diversitatem me
ritorum. Claritas vero puerorum qui post baptismum moriuntur
antequam perveniant ad annos discretionis comparatur post lumen
lune. quia sicut luna non habet lumen a se sed a sole. ita isti habent
gl[or]iam ex merito Christi. baptismus enim ex passione Christi habet effica
ciam. Secunda dos corporis est impassibilitas que resultat
ex virtute anime suum corpus potenter continentis ita ut a nullo

extion agitur valeat immutari p[ro]pt[er] q[uo]d vis cor[poris] s[an]c[t]or[um] sit
co[m]posita ex [contrari]is . in illa co[n]vertas e[st] ad o[mn]i[m]o[]dam eq[ua]
litatem [et] co[n]cordia[m] redacta . Dixerunt aut[em] q[ui]dam q[uo]d i[m]
passibilitas s[an]c[t]or[um] est ex [co]nca[vi]ta[te] ... cor[poris] . S[ed] h[oc] n[on] est ve
r[um] q[ui]a n[ihi]l d[e] ... cor[pus] venit in co[m]positione[m] n[on] le[vi]u[m] corp[or]um
inferior[um] . ¶ D[iffere]ntia est int[er] passibilitate[m] s[an]c[t]or[um] [et] ade in
nocentie . [et] puer[orum] i[n] limbo . q[ui]a i[m]passibilitas s[an]c[t]or[um] e[st]
n[on] posse pati si i[m]passibilitas a[da]e fuit posse n[on] pati .
s[ed] impassibilitas n[on] puer[orum] i[n] limbo n[on] pati . Et h[oc]
n[on] est ex p[otenti]a resistendi lesione[m] extrinsec[am] q[ua]m n[on] ha
bebunt s[ed] ex ordinatione divine iustitie q[uia] n[on] p[er]mittit eis ali
q[ui]d ad[esse] nociv[u]m p[er] q[uo]d possent ledi . Ex quo p[ate]t q[uod] si tal[es]
pue[r]i ponerent[ur] i[n] ignem lederent[ur] . ab eo nisi obsta
ret divina iustitia . ¶ S[e]c[und]us est de corporib[us] gl[ori]
ficatis q[uod] si [et] ponerent[ur] in inferno . [et] n[on] sentirent
aliq[ua]m lesionem ex h[oc] . Subtilitas est tercia dos q[ue]
aufferet grossitudinem cor[pori]s ... [et] vilitate[m] ut elo[n]
ex co[m]p[ositi]one elementalis q[ua]litatis . ¶ No[ta] q[uod] aut[em] duplex
e[st] s[u]btilitas . una s[cilicet] ex raritate p[ar]tium ... n[on] p[ro]pi[n]
que ex tali s[u]btilitate efficit[ur] corp[us] facile divisibile
[et] n[on] e[st] in corporib[us] gl[ori]ficatis . Alia est ex p[er]fe[cta]
victoria forme s[upe]r m[ateria]m [et] hui[us] s[u]btilitatis est in ...
sic celu[m] d[icitu]r s[u]btile . [et] h[ec] mo[do] erit cor[pori] n[ost]ra s[u]btilia .
S[e]c[un]do [et] q[uod] si duo cor[pora] n[on] gl[or]ificata n[on] possu[n]t
simul e[ss]e in eodem loco sic nec duo gl[or]ificata aliq[u]a[n]
seq[ue]ret[ur] i[n]conveniens . s[cilicet] q[uod] i[n] uno cor[pore] gl[or]ificato e[ss]et p[otenti]a a
gendi ac in[tr]andi p[a]rtes alterius corporis i[n] alio vero
e[ss]et i[m]p[otenti]a resistendi . ¶ Corp[us] n[on] gloriosu[m] pot[est] e[ss]e si[mu]l
i[n] eodem loco cu[m] corp[or]e no[n] glo[ri]o[s]o s[ecundu]m dicta antiquor[um]
q[ui]da[m] q[uod] n[on] t[ame]n nec fides h[abe]t nec auctus . [et] tanto de
m[onstr]ativa [con]dic[ti]o . h[abe]t t[ame]n aliq[ui]d apparentie p[er] se [et] nam

sic in corporibus non gloriosis ipsa grossities impedit ne
duo corpora simul in eodem loco possint esse quia unum alteri resistit.
ita grossities ita perficietur subtilitatem tollet adeo. quod corpus
gloriosum non possit resistere glorioso. ita quod corpora glorio
sa penetrabunt. alia corpora nisi illa diminuendo sed sibi infundendo
manente distincte divisione utriusque corporis. Quarta dos cor
poris est agilitas que tanta erit sicut dicit augustinus quod protinus ubi
volet spiritus erit et corpus. Unde tamen sicut melior anima corpus habebit
lucidius sic et agilius ita tamen quod voluntas sanctorum erit omnino
coniuncta rationi. Unde voluntas eorum appetet quod non debet. Sed
voluntas anime melioris volet rationabiliter moveri corpus
suum citius quam alterius et spiritus minoris glorie non volet corpus
suum tam cito moveri sicut alterius. Unde patet quod in omnibus glorificandi
tur quod augustinus. s. quod ubi volet spiritus protinus erit et corpus. Quia
re corpora modo sint tarda et agilia. dicendum quod modo in corpore duplex est
motor scilicet elementi predominantis qui movet ad naturalem locum
et voluntas anime que movet indifferenter ad quemlibet locum. sed quia
tarda sunt ex contraria inclinatione. vel ad voluntatem. quia natura
predominans naturaliter trahit de cursu. in futuro autem natura erit totaliter
subiecta voluntati. Unde et movebitur corpus ad imperium spiritus.

Aureola est quoddam spirituale gaudium veniens ex
opere precellenti et privilegiato. Sciendum est autem quod sicut ex gau
dio essentiali premii quod est aureola redundat in corpus
quod modo corporis quam est gloria corporis ita ex gaudio aureole
resultat quidam decor in corpore ut sicut aureola principaliter sit in
mente sed per quandam redundantiam fulgeat et in carne. Sci
endum tamen quod decor cicatricis que in martirum corporibus appare
bit non potest dici aureola quia martires aliqui cicatrices
non habebunt ut qui perierunt submersi vel fame media vel
squalore aut carceris in tempore. Et illi tamen aureolam
habebunt. In tribus generibus hominum debetur aureola quod patet

multiplicata caritate. ¶ Primo ex operibus excellentissimus tamen
triplex est. Excellentissimum actus opus rationale. et predicatio
veritatis. Excellentissimum actus opus rationale corporis est
observatio castitatis virginalis. ¶ Excellentissimum autem opus
virtutis est perpessio mortis. Unde patet quod predicatoribus ex vir-
ginibus et martiribus debetur aureola. ¶ Secundo patet cum nume-
rentur et suffragia ex hostibus quos per pugnas magnificas vincunt
qui sunt mundus. caro. demonia. martires enim mundum vin-
cunt. Virgines carnem. predicatores dyabolum. quod non solum de
se sed et expellunt ab aliis. Tertio patet idem per rationem triplicis passio-
num. Sunt enim passiones innate et illate et in cordibus alienis
Sed passiones innatas superant virgines. illatas vero
martyres. illas autem que sunt in alienis cordibus vinc-
unt predicatores. ¶ Quarto distinguitur aureole secundum ea qui-
bus Christus nobilissime conformantur. Christus enim fuit doctor unde quod veritatem
mundo manifestavit. Fuit quoque martyr bene per quod animam
in passione sustinuit. ¶ Fuit et virgo secundum puritatem quam
servavit. Unde sumuntur aureole secundum prefigurationem in veteri
testamento. Tria namque habebant aureolas sicut legitur in exodo. scilicet al-
tare incensi et archa federis et mensa propositionis. Prima
significat aureolam martirum qui corpora sua quasi super altare pa-
ssionis immolaverunt. Secunda significat aureolam virginum que sicut
archa federis auro fuit intus et extra decorata. ita virginitas
mentem et corpus ornat. Tertia significat aureolam predicatorum
qui sicut mensa propositionis ministrat panes doctri-
ne. Aureola diminutive dicitur et habet comparationem ad auream. Unde
notandum quod inter aureolam et auream et palmam differentia est. Aurea
enim primum substantiale est quod metaphorice dicitur coronatum exprimitur meritum
quod non respondet generi operis sed radici caritatis tamen in merito perfectionis
quod significat figura circularis. ¶ Aureola vero significat premium
accidentale non tamen quodlibet accidentale sed illud quod respondet operi excellenti et

198

ꝛndet opi excellenti ⁊ ꝑuilegiato .s. martirio virgini
⁊ ꝑdicationi palam est premium accidentale qr nec incha nec
opi debet ſʒ uoluntati. Tale premium huius ses exitiamus ex
eo qr premium desiderauit licʒ opus nō fuit ꝯsecutu͂ An
cenitatur de ipo. Quia ⁊ si gladius ꝑsecu. nō ab. tn̄ pal.
mā n. a. Hec aut̄ palma. ut aureola dꝛ dicitur
Aureola pma debet uirginibꝫ uirgibꝫ
ꝑfectissima uictoria est de impugnāte exterio͂. Et hec ꝑfcō
uictorie ꝯsideratur ex duobꝫ. Primo ex magnitudine pas
sionis quia inter omnes passiones illatas extrinsecus ꝑncipue
mors tenet locum ⁊ ꝑpta dolor tactus est ab aliis dolo
ribꝫ ꝑminet ⁊ io in hec gloriosior uictoria est. Ꝯo
ꝯsideratur ex cā pugne quia ipse xp̄s est martyre .n. nō
fuit pena .s. cā .1. mors suscepta ꝑ xp̄m. Sed quia
uictio nō debet premium fm hec quod uoluntate sustinetur.
ꝑ nō meret. nisi ꝑ ea que sunt sub ⁊ nō ꝑ ea que sunt ex nos.
sic nec demeremur nisi ꝑ ea que sunt intra nos. Quia
aut̄ illud quod qs sustinet uoluntate difficili est uolu͂ta
ti sustinere tanto uoluntas que ꝑ xp̄m ꝑ sustinet defe
mus in xp̄o firmi ⁊ ideo excellentius premium debet ei.
Aureola sca debet uirginibꝫ ꝑ singularē uictoriā quam
de carne obtinent cum qua continue bellum geritur. Qu
ius ⁊ in duce pugnent contra carnem ꝑfm tn̄ uirgines tri
umphant. quia nobilissimum genus uictorie est hostem uicit
quod cessisse. Illis uirginibꝫ tm̄ mō aureola debetur
qui ꝑpositum habuerunt uirginitatem ꝑpetuo ꝯseruandi. Qu
ius hec ꝑpositum habuerunt uirginitatem ꝑpetuo ꝯseruandi
Qu ius hec ꝑpositum fuit interruptum uirginitate tn̄ carnis
manente dum mō infine uite inueniatur ad pmum ꝑpo
situ͂ redeuntē quod uirginitas mentis repari potest. s nō uirgi
nitatis carnis. Si ꝟ alius sit uirgo carne ⁊ sic ꝑpo

sitū nō hūit ꝑpetuo uirginitate ꝑ[illegible] nō est tn̄
dubiū qn̄ hītura sit spirituale gaudiū sic ꝛ martires
ꝫ hec gaudebūt q̄ in munes [illegible] fuerūt cōius p̄
candi opportunitatem nō hūerunt. Nō q̄ aliq̄ ꝑ
corrupi carne nec tn̄ aureola sic illa q̄ uolēt
opprimitur. Vnde dix̄ scā lucia. sī inuitā me ec corpis
meā uiolari [illegible] duplicabit̄ ad coronā. ꝙ nō est intelli
gendū ꝫ aureola duplicata. sꝫ q̄ duplex p̄miū
portabit unū ꝑ uirginitate custodiat ꝛ aliud ꝑ
iniuriā q̄ passa est. Sc̄d̄o inq̄ritur q̄ uirginibus
debet̄ fructus. c. ꝛ h̄ q̄ celentem inta dicitur q̄ fiet
ꝑ centum q̄ nūs ille tri[illegible] de leua ad dextrā. Con iuḡ
nō debet̄ fruct̄. h̄c. q̄ tales ex̄cē se debet̄ in opib; m̄ie
q̄ figurat̄ ꝑ h̄c. Coniugatis ꝫ debet̄ fructus. xxx q̄
talib; sufficit̄ imple decalogū in fide trinitatis exorcum
eni in nam denariū fuit xxx. Aureola tn̄ q̄ est poi
cator. q̄ ꝑ sā sima uictoria. ꝫ dyab̄. obtinet qui deus
nō solum dyā impugnat nō cedit sꝫ ꝛ eū de regno
illi expellit ꝛ nō solum d̄ se sꝫ ꝛ de aliis. Nec est d̄
ut quam uolebat q̄ aureola ꝑdicatorū debebat ꝑla
tis [illegible] q̄b; cōpetit ex offo ꝑdicare ꝛ docē sꝫ q̄b; cuiq̄
q̄ exerc̄ actū illiū habe. Platis aūt nō debetur hec
aureola. q̄uis h̄ant offm ꝑdicandi nisi actu ꝑdicēt
q̄ aureola nō debet̄ actū pugne s̄m .i. ap. nō corona
bitur nisi q̄ legittime certauit. Nos quos q̄ ꝑdicare
doce cū sit actus mīe in̄ spūal elmas cōputantur.
Tercio celorū gaud̄ exp[illegible] inuēni nō quē
singl̄a gaudium. sꝫ etiam gaudia singlorū. Tot em̄ sunt
gaudia preclara q̄ glib; in se h̄t ul̄ in aliis ꝙ eū felic
notitia cōplendit ꝛ illi q̄s sua sapiā nō lusit eā fa
re tn̄ naq; gaudebit q̄s ꝑ de bonis alicuius q̄ tn̄ de

domino suo. Quod tamen non est intelligendum de intensione gaudii. sed de
numero gaudiorum. Tot igitur et tanta sunt ibi gaudia quod
omnis arismetica huius mundi non posset ea numerare. omnis geome-
tria non possunt ea mensurare. omnis gramatica dialetica et retho-
rica non possunt illa sermonibus explicare quia oculus non vidit. nec
auris non audit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus dili-
gentibus se. Gaudebunt ergo sic super se de dei visione. Infra
se de celi et aliarum creaturarum corporalium pulcritudine. Intra se de
corporis et anime glorificatione. extra se de angelorum et hominum associatione
deus omnes sensus spirituales ineffabili delectatione reficiet erit
ipse obiectum sensuum spiritualium sic futurus. Erit namque deus spe-
culum visui. Cythara auditui. Mel gustui. balsamum ol-
factui. Flos tactui. Ibi erit candor lucis eternalis
amenitas vernalis. habundantia nuptualis. Requies
hyemalis. Ibi teste aug. fulget quod non capit tempus. olet
quod non spargit flatus. sapit quod non minuit edacitas. heret
quod non divellit satietas. Ibi sicut ait aug. deus sine fine
videbitur sine fastidio amabitur. sine fatigatione lauda-
bitur. Ibi videretur stultitia sapientia salomonis. Ibi esset defor-
mitas pulcritudo absalonis. Ibi esset tarditas tarditas asa-
elis ibi debilitas iudicaretur fortitudo sampsonis. Ibi esset morta-
litas longa vita matusalem Ibi paupertas esset regnum
augusti. Ibi secundum aug. nil obest. nichil deest. nichil affluit.
nichil defluit nichil est quod appetatur. nichil inest quod fastidia-
tur. Ibi secundum b. deus erit rationi plenitudo lucis. voluntati multitudo
pacis memorie continuatio eternitatis. Aug. in libro de contemptu
et anime misera vita. O quam illam amplecti vellem in vita sine
morte. Ubi iuventus sine senectute. Ubi lux sine tenebris
ubi gaudium sine tristicia. ubi pax sine discordia. Ubi voluntas
sine iniuria. Ubi regnum sine commutatione. Ubi mi-
res sacra tam magnum est quod non potest vix sumi

tam multa quod non possunt numerari. tam copiosa quod non possunt
finiri. tam preciosa quod non possunt finiri estimari. Aug. id quod promitti-
tur omnibus fide non capitur. spe non attingitur. Caritate non com-
prehenditur. Desideria et vota transcendit. acquiri non potest. Ibi secundum
Aug. carmina non desunt. premia non deficiunt. ibi nichil quod a-
mabitur deerit. Ibi nichil desideratur quod non assit. illa beatitudo
sicut ait Aug. in duobus consistit. scilicet in omnium presentia omnis boni. et in
nullius absentia omnis mali. De ista gloria sic loquitur Aug. Cantici vitalis
dulcis et amena hic semper memorabilis. Ubi summa securitas. secura
tranquillitas. tranquilla iocunditas. iocunda felicitas. felix eternitas
eterna beatitudo. et beata sine fine visio. atque laudatio dei. Ibi af-
fluentia diviciarum. influentia deliciarum. confluentia honorum. Denique de
gaudiis celestibus non est mens cognoscendo dotatur amando
fruendo. Est subtile ... Corpus patiens nil. Corpus sanctorum
citum libera fortia sana. pulcritudo plena. sed absque pari. Sen-
sus amicitia concordia plena potestas. pax secura decus.
et gaudia sunt animabus: gaudia pax reges liber securus unietus.
Non peccat sapiens sanus. dives. redolens laus. Aure-
olum martyr. doctor virgo que meretur. Fructus centenum. sexa-
genum et tricenum. virginibus coniugibus. Ex omnibus premissis quedam
spectantia gaudia soli ad animam. quedam ad corpus. quedam ad
communicationem que tamen felici fine quisque beatus secundum merita recipiet
sine fine.

Postulat a me vestra dilectio ut de articulis fidei et sa
cramentis ecclesie aliqua vobis pro memoriali compendiose
transcriberem cum dubitationibus que circa hec possent
moveri. Unde cum omne theologorum studium versetur circa dubitationes
contingentes articulos fidei et ecclesie sacramenta si ad plenum vestre pe
titioni satisfacere vellem. oporteret totius theologie summatim com
prehendere difficiles questiones. De quo quam sit operosum ut credo advertit vestra
prudentia. Unde ad presens vobis sufficiat si articulos fidei et
ecclesie sacramenta breviter vobis distinguam. et qui errores sint circa
hec vitandi. In primis vos scire oportet quod tota fides christi
ana circa divinitatem et humanitatem christi versatur. Unde christus voce hominis loquens
ait discipulis creditis in deum et in me credite. Circa utrumque autem horum a quibus
dam vi. a quibusdam vii. articuli distinguuntur. Et sic omnes ar
ticuli secundum quosdam xii. et secundum quosdam xiiii. esse dicuntur. Primo
igitur vi. articuli sic distinguuntur circa fidem divinitatis. Sunt
enim circa divinitatem tria consideranda. scilicet unitas divine essentie trinitas
personarum. effectus divinitatis. Primus articulus est ut credamus divine
essentie unitatem secundum illud Deut. vi. Audi israel. dominus deus tuus deus unus
est. Contra hunc articulum plures errores vitandi occurrunt. Primo
quidem gentilium sive paganorum ponentium plures deos. Contra quos
dicitur Exod. 20. Non habebis deos alienos. Secundus est error manicheorum
qui ponunt duo principia esse unum a quo sunt omnia bona. aliud a quo sunt omnia
mala. Contra quos dicitur Ys. xlv. Ego deus et non est alter deus formans lucem
et creans tenebras faciens pacem et creans malum. Ego dominus
faciens omnia hec. Dicitur autem deus creare malum quia ipse secundum suam
iustitiam infligit malum pene et permittit omne malum culpe esse in sua
creatura. Tertius est error antropomorfitarum ponentium quidem unum deum
esse corporeum et ad modum humani corporis formatum. Contra quos dicitur
Jo. c. spiritus est deus. Ys. Cui simile fecistis deum aut quam ymaginem
ponetis ei. Quartus est error epicureorum dicentium quod deus non habet pro

demonia uel saeuiuam dicebat lunaris. Contra quos Petri v. Omnem
sollicitudinem uestram proicientes in eum quod ipsi cura est de nobis.
Quod est error quorundam gentilium philosophorum dicentium deum non esse omni-
potentem. sed quod solum quedam facit. Contra quos ps. Omnia quecumque
voluit fecit. Quos et hii vel derogant unitati divine essentie
vel perfectioni. Contra quos dicitur in symbolo. Credo in unum deum pa-
trem omnipotentem. Tertius articulus est quod tres persone divine una essentia
sunt. Ep. i. Jo. v. Tres sunt qui testimonium dant in celo etc. Contra
hunc articulum plures fuerunt errores. Primus quidem Sabellii qui
posuit unam essentiam. sed negavit trinitatem personarum dicens quod
una persona quandoque dicitur pater, quandoque filius quandoque spiritus sanctus. Secundus er-
ror est Arrii qui posuit tres personas sed negavit unitatem essentie
dicens filium esse alterius substantie a patre etc. et creaturam et mi-
norem patre nec coequalem nec coeternum sed quod incepit esse postquam non fue-
rat. Et contra hos duos errores dicit dominus Jo. x. Ego et pater
unum sumus. Unum ut dicit Aug. quod dicit unum liberat te ab
Arrio. quod dicit sumus pluraliter liberat te a Sabellio. Tertius est error Eu-
nomii qui posuit filium dissimilem patri. Contra quem dicitur
Col. i. Qui est ymago invisibilis dei. Quartus est error Macedo-
nii qui posuit spiritum sanctum creaturam contra quem dicitur ii. ad Cor. iii.
Dominus autem spiritus est. Quintus est error grecorum qui dicunt spiritum sanctum
procedere a patre tantum non a filio. Contra quos dicitur Jo. xiv. Paracli-
tus autem spiritus sanctus quem mittet pater etc. in nomine meo et accipi-
et etc. Et contra omnes hos errores dicitur in symbolo. Credo in unum deum
patrem et in filium eius unigenitum consubstantialem patri et in spiritum
sanctum in unitate qui ex patre filioque procedit. Alii vero
quatuor articuli divinitatis pertinent ad effectum divine virtu-
tis. Quorum primus qui est iiii. pertinet ad creationem rerum in esse
nature. Ps. Dixit et facta sunt. Contra hunc articulum errave-
runt Democritus et Epicurus ponentes quod nec materia mun-
di nec ipsa mundi compositio est a deo sed casu est causata

fces per cursum corporum invisibilium que deo patri ordinabant. Contra
quos dicitur ipsum verbo domini celi firmati .i. ratione certa non ex
casu. Secundus est error platonis et anaxagore qui posuerunt
mundum factum a deo sed ex preiacenti materia. Contra quos dicitur ipse man
davit et creata sunt .i. ex nichilo facta sunt. ¶ Tercius est aristotelis qui
posuit mundum a deo co factum sed ab eterno. Contra quod dicitur Gen. i. In principio
creavit deus celum et terram. ¶ Quartus est error manicheorum qui pos
uerunt esse deum creatorem invisibilium sed non visibilia corpora. Contra
quos dicitur heb. xi. fide intelligimus aptata esse secula verbo
dei ut ex invisibilibus visibilia fierent. ¶ Quintus est error symonis
magi et menandri eius discipuli et multorum aliorum hereticorum eum se
quentium qui creationem mundi non deo sed angelis attribuunt. Con
tra quos dicit paulus act. xvii. Deus qui fecit mundum et omnia que in eo sunt
hic celi et terre cum sit dominus etc. Sextus est error eorum qui dixerunt deum non
per se ipsum mundum gubernare sed per quasdam potestates sibi subiectas.
Contra quos dicitur Job. xxxiv. Quem constituit alium super terram aut
quem posuit super orbem quem fabricatus est. Et Contra hos errores
dicitur in simbolo. factorem vel creatorem celi et terre. visibilium omnium
et invisibilium. Quartus articulus pertinet ad effectus gratie per quam iu
stificamur a deo. s. Remissionem iustificantis gratie per gratiam .s. dei
christi. Et sub hoc articulo comprehenduntur omnia sacramenta ecclesie. quia que
pertinent ad ecclesie unitatem et dona spiritus sancti et iustitiam hominum.
Et quia de sacramentis ecclesie proprie est agendum de hiis itaque super
sedeamus. Et alios errores Contra hunc articulum exponamus.
Quorum primus est cerinthi et hebionis. et et nazareorum qui dixerunt
gratiam christi non sufficere ad salutem nisi quis circumcisionem et alia
legis mandata custodiat. Contra quos dicitur Ro. iii. Arbi
tramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Secundus
error donatistarum qui posuerunt gratiam christi solum in affrica re
mansisse. Quia s. totus alius mundus communicabat ceciliano car
taginensi episcopo quem ipsi dampnaverant. Et in hoc dampnabant

esse unitate. Contra quod dicitur Col. 3. Quia in Christo Iesu non est
iudeus et gentilis circumcisus et preputium et barbarus et cetera. Sed omnia et
in omnibus Christus. 3 est error pelagianorum. Qui post quintum ne-
gaverunt peccatum originale esse in parvulis. Contra quod apostolus dicit
Ro. v. per unum hominem peccatum in mundum intravit et cetera. Ecce enim
in iniquitatibus conceptus sum. 2. dicunt quod principium boni operis est ho-
minis a se ipso sed consummatio est a deo. Contra apostolus phil. 1. deus est qui op-
eratur in nobis et perficit pro bona voluntate. 3. dicunt gratiam dari
hominibus secundum sua merita. Contra illud quod apostolus dicit Ro. xi. si autem gratia
iam non ex operibus. alioquin gratia iam non esset gratia. ¶ 4 error ori-
genis qui posuit omnes animas simul creatas cum angelis et pro
diversitate eorum que ibi egerunt quasdam homines adeo vocari
per gratiam quasdam in infidelitate relinqui. Contra quod dicit apostolus
Ro. ix. cum nondum nati essent aut aliquid boni vel mali egis-
sent dictum est Quia maior serviet minori. 5 error cataphrigarum
id est montani prisce et maxille qui dicunt prophetas qui erant fuis-
se et quod non prophetaverunt per spiritum sanctum. Contra quod dicitur
2. pe. 1. non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia. sed spiritu
sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. 6. est error cerdonis. qui
primo dixit duas leges et prophetas non esse pretium. 7. Nec bonum deum esse
deum non iustum perhibens. 8. cerinthi. quod et manichei secuti sunt legem
reprobantes. Contra quod dicitur Ro. vii. lex quidem sancta est et mandatum
sanctum iustum et bonum. Et Ro. 1. quod ante promiserat per prophetas suos
in scripturis sanctis de filio suo. ¶ 7 est error eorum qui quedam ad
perfectionem vite pertinentia assumunt esse de necessitate salutis. Quorum
quidam fuerunt qui arrogantissime se apostolos nominaverunt. Nullam
spem salutis putant habere eos qui utuntur coniugibus et propria possident
dicunt. et quod promissio de adventu spiritus sancti non fuit in apostolis com-
pleta sed in eis. Contra quod dicitur act. 2. ¶ Alii vero scilicet taciani qui non vescuntur
ait carnibus eius quod omnino abhominantur. Contra quod apostolus Thimo.
prohibentes abstinere cibis quos deus creavit ad percipiendum

cum gratia actuali fidelibus. Euchitani dicunt homines non posse
saluari nisi continue orent. ad Thess. i. quod dominus dicit Luc. xviii. oportet semper orare
et non deficere. Quod sic accipit Augustinus ut nulla intermittatur
certa orandi opera. Alii qui passalorinchite vocantur ita
tum silentio studuerunt ut naribus et labiis suis digitos
apponant psallos est grece dicitur paxillus et rinchos nasus. Contra
eos dicitur quod nisi homo semper nudis pedibus ambulet non potest
saluari. Contra quos omnes dicit apostolus Cor. x. omnia mihi licent
sed non omnia expediunt. Ex quo datur intelligi quod licet aliqua
a sanctis viris assumantur tamquam expedientia non tamen propter hoc opportuni
tati credantur illicita. Tricesimum est error eorum qui dicunt esse uo
opera perfectionis non esse preferenda communi vite fidelium sicut Io
uiniani posuerunt quod virginitas non prefertur coniugio. Contra illos
quod dicitur Cor. vii. Qui matrimonio iungit virginem suam bene facit. et qui
non iungit melius facit. Et sic vigilantii qui equiparant statum divitias
possidentium statui paupertatis propter Christum assumpte. Contra
quod dicit dominus Matth. xix. Si vis perfectus esse vade et vende omnia et cetera.
Tricesimus primus est error negantium liberum arbitrium sic negauerunt dicentes
animas que sunt male creature non posse non peccare. Contra quos
Io. ii. Hec scribo vobis ut non peccetis. Tricesimus secundus est error priscillianistarum
et mathematicorum dicentium homines esse fatalibus stellis colligatos
ita . x. quod eorum opera sint necessitati astrorum astricta vel subiecta.
Contra quos dicitur Ier. x. a signis celi nolite timere que gentes
timent. Tricesimus tertius est error eorum qui dicunt ea que ab ecclesia dei universali
statuta sunt non esse servanda. Sicut aerii qui dicunt solempnia
ieiunia statuta non esse solempniter celebranda. Sed cum quis vo
luerit ieiunandum ne videatur esse sub lege. Et sic tessaradecatite
qui dicunt xiiii. luna pascha celebrandum quacumque die venerit
septimane et eadem ratio est de quibuscumque ab ecclesia institutis
Et contra hos omnes in symbolo apostolorum dicitur. Sanctam ecclesiam sanctorum
catholicam. et in symbolo patrum dicitur. Qui locutus est per prophetas. Et

in unam sanctam ecclesiam. ca. Confi. unum baptis. in remi. peccatorum.
Quintus articulus est de resurrectione mortuorum. v. q. cor. xv.
os quidem resurget. Circa quem articulum sunt multi errores. Quorum
primus est error ualentini qui carnis resurrectionem negauit. Quem
et plures heretici sunt secuti. Contra quem dicitur cor. 15. Si xpistus pre
dicatur quod resurrexit a mortuis quomodo quidam dicunt in uobis quod
resurrectio mortuorum non est. ¶ Secundus est error hymenei et phi
leti qui dixerunt resurrectionem iam factam. vel qui non credebant res.
nisi spiritualem. Quia non dicebant alios resurrectos nisi illos
qui cum xpisto resurrexerunt. ¶ 3us est error quorundam hereticorum mo
dernorum qui dicunt resurrectionem futuram. non tamen corpora eadem. sed
alia resument. quedam corpora celestia. Contra quod apostolus dicit. Cor. 15.
Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem. et mortale hoc est
induere immortalitatem. ¶ 4us est error eutici patriarche
constantinopolitani. Qui posuit quod corpora nostra in resurrectione erunt aerea
uel uento similia. Contra quem est quod dominus post resurrectionem suam. corpus
suum discipulis palpandum prebuit dicens Luc. ult. palpate
et uidete etc. Cum tamen apostolus dicat phyl. 3. Qui reformabit corpus
humilitatis nostre etc. 5us est error dicentium quod corpora humana in resurrectione
uertentur in spiritum. Contra quod Luc. ult. dicitur spiritus carnem et ossa non
habet sicut etc. ¶ 6. error est cerinthi. Qui mille fabulatur post
resurrectionem in terreno futuros in quibus homines carnales uentris ac li
bidinis uoluptates habebunt. Contra quos dicitur mt. 22. In resurrectione neque
nubent neque nu etc. Quidam et dixerunt quod post resurrectionem mor
tuorum in eodem statu in quo mundus nunc est manebit. Contra
quod dicitur apoc. 22. Vidi celum nouum et terram nouam. Et apostolus di
cit, Ro. 8. Quia ipsa creatura liberabitur a seruitute etc. [illegible] hos a
[illegible] dicitur Carnis resurrectionem Et in alio symbolo. Expectamus. Ex
specto resurrectionem mortuorum. ¶ 6. articulus pertinet ad ultimum of
ficium. Dicitur. quod remuneratio bonorum [illegible] ps. te reddet
unicuique iuxta opera sua. Et contra hoc et fuerunt multi errores

Quorum primus est dicentium quod anima moritur cum corpore. sic arabes
asserunt. vel post modicum intervallum sic zeno dicitur ut recitatur
in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Contra quod est quod apostolus dicit phil.
2. Cupio dissolvi et esse cum christo. Et apoc. 6. vidi sub altare
dei animas interfectorum propter verbum dei. 2us error est origenis qui posuit
et demones dampnatos iterum posse purgari et redire in gloriam
et angelos sanctos et homines beatos iterum posse ad mala redu-
ci. Quod est contra auctoritatem domini matth. xxv. Ibunt hii in supplicium
eternum iusti autem in vitam eternam. 3us est error dicentium omnia
premia bonorum et omnes penas malorum futuras esse equales. Con-
tra quorum primum dicitur .i. ad cor. 15. Stella differt in claritate
sic erit et resurrectio mortuorum. Contra 2m non dicitur math. xi. Tyro
et sydoni remissius erit in die iudicii quam vobis. 4us est error
dicentium animas malorum non statim post mortem descendere ad in-
fernum. Nec aliquas sanctorum animas paradisum intrare ante diem
iudicii. Contra quos dicitur luc. 16. mortuus est dives et
sepultus est in inferno. Et Cor. 2. 5. dicitur si terrestris domus nostra
huius habitationis dissolvatur domum non manufactam habemus con-
servatam in celis. 5us error dicentium non esse purgatorium
animarum post mortem earum. scilicet qui in caritate decedentes ad-
purgabile habent. Contra quod dicitur. Cor. 3. Si quis edificaverit
super fundamentum. scilicet fidei per dilectionem operantis ligna fenum
stipulam detrimentum patietur ipse tamen salvus fiet. sic
tamen quasi per ignem. Et contra hos errores dicitur in symbolo vitam eternam.
Alii vero. qui vii articulos circa fidem divinitatis assignant
eos sic distinguunt eos sic distinguunt ut primus sit de essentie
unitate. 2us de persona patris. 3us de persona filii. 4us de persona spiritus sancti. quintus
est de effectu iustificationis. 6us de effectu creationis. 7us de
effectu remunerationis. In quibus comprehenduntur omnia tam vita eterna
et predictorum 6. articulorum 2us dividitur in tres. 5us et 6us comping-
unt in unum et fiunt secundum eos vii. articuli. Nec refert quantum

ad ueritatē ul' errorē unitatis q̄l'r distinguant'
Nūc restat ɔsiderare articl'os q ptinent ad humanitatē x̄.
Circa q̄ ī qdam .6. articl'os distīguīt. Quorū pm̄ ē circa
ɔceptionē ⁊ natiuitatē . x̄ . ꝑ q̄ dī. ys. 6. Ecce uirgo ɔcipiet
⁊ pariet filiū ⁊ uocabit nomē eī emanuel. Et cͣ huīc ɔrulā
errores fuerūt. Quorū pm̄ fuit dicentiū. x̄. purū hoīes
⁊ q̄ nō semp fuit ſȝ a maria ūgīe sumpsit exordiū. Et iste
est error Carpocratis ⁊ cerinti ⁊ ebionis ⁊ pauli ⁊ samo
setani ⁊ fotini scē quos dī ysō. g. Ex qbȝ . x̄ . ꝑ carnem
q est sup o͞ . de' bn̄dcs am̄. 2' error est manicheorū dicentiū
q x̄ nō huit uerā corꝰ fantasticū. Cont' q' est dn̄s dīc
lc. ult. reprehendēs errorē discipl'orꝛ suorꝛ q ɔturbati ⁊
pt̄iti extimabāt se spm̄ uidere ay. 1 2 . Videntes eū disci
pli sup mare ambulare ē turbati ⁊ pt̄iti extimabant
se spm̄ uidere dicentes q̄ fantasma ē. Et p̄ timore clamaue
runt. Quorꝛ opiniōem dn̄s remouit dicens. habete fi
duciam. Ego sum nolite timere. C 3' est error ualenti'
q dicit x̄ celeste corpꝰ attulisse nichil qȝ de ūgīe assūp
sisse ſȝ p̄ illam tanq̄ p riuū aut fistula sine ulla de illa
carne assumpta trāsisse. C 4'. est error apollinaris q dix'
ad ubi ī carne fuisse ɔūsū aut trāsmutatū nō aut carnē
ue de mārie carne susceptū. ꝓ . l' . q' dī . Io. verbū caro
factū est p li intelliges q' uerbū caro sit ī carne ɔūsū
Cont' q' statī ibidem sb'dit. ⁊ hītauit in nob'. N' ā in
nrā nā integre hītasset si fuisset ī carne ɔūsū. Vn̄ intelli
gendū est sic Verbū caro factū est. i. uerbū factū est hō.
sic eī caro frequenter sumit' in scripturis ꝑ i. ys. 40. Vi
debit oīs caro pariter q' os dn̄i ē locutū. C 5'. error ē
eiꝰ q ponit. x̄. huāȝ aīam nō huisse ſȝ uerbū fuisse loco
aīe. Cont' q' dicit'. Io. x. Nemo tollit aīam meā a
me ſȝ ego pono eā ⁊ iterū sumo eam. C 6. est apolli

naīs Qui tn̄ p̄dc̄o testio ⁊ tal' ꝯuīcet. x̄. h'uam aīā
mā h'uisse posuit q' x̄ nō h'uit intellēm h'uanū s; ū
bū dei fuit ei loco intelc̄. Cont̄ q' est q' dn̄s se h'oie
ꝯfitet. Quia in tute loqut' sū uob'. Ɨsō a fuiss; h'o si aīa
rōnale fuiss; h'o si aīa rōale fuiss; puat. Ɨ xv e error
eunicetis q posuit in x̄po unā naturā ꝯposita ex diūi
⁊ h'uītate. Contra q' apl's diat. Qui cū ī forma di
eēt formā s' assūpsit phyl'. ⁊ manifeste distinguens
ī x̄ duas nāsˀ. diuinaz. s. ⁊ h'uanā. Ɨ g. error monoteli
litar ponenti ī x̄. unā scientiā opaōz ⁊ uolūtatē. Co
tra quos dn̄s dic̄ nō sic̄ ego uolo s; sic̄ tu. x̄. manifeste
in x̄po ponit alia uolūtas h'uīa alia diuī. q̄ est cōis
patri ⁊ fi. Ɨ Non' est error nestorij q posuit. x̄. duz
p'sonā ⁊ h'oiem p'sonā. ⁊ tn̄ dix̄ aliā p'sonā dei aliaz
h'ois. Et q' nō est fca̅ di ⁊ h'ois ūna p̄. x̄. s; solū sin
gl'ē in h'uītātē. Ita q' negaūt beatā uirgīē matrē eē
h'ois x̄pi. Q'd ē q' di. lc. j. Q'd ex te nascet' scm̄ ū'
uocabit' fil' dei. x̄ est error carpocratis q h'oiem x̄p'
de utroq; natū putasse p h'ibet. Cōt q' diat mt. j.
an̄ q' ꝯuenirent inuēta est ī utō h'ns d' spū sc̄o. x̄ ē
error elluidy dicentis q' post x̄p̄ bt̄a uirgo pepit. x̄.
ex ioseph plures filios genuit Cont' q's diat ezec.
xe. porta h' clausa erit ⁊ nō apiet' ⁊ uir nō trāsibit
p illam qm̄ dn̄s d's isrl' ingress' est p illā. Et ꝯ oēs
errores h'os ī sȳbolo aplor'. di q' s. fil' dei ꝯceptus
est de spū sc̄o natus ex mariā uirgīē. Et ī 2 sȳbolo pa
trū. Q' p̄p nos h'oies ⁊ pp̄ nrām sa. ⁊c. usq; ⁊ h'o fcs
est. Ɨ 2^m articl's est de passiōe ⁊ mōte x̄. Q'd dn̄s ip̄e
p̄dix̄ dicens mt. 20. Ecce ascendimꝰ ierl'am ⁊ filius
h'ois tradet' p'ncipib; sacerdotū ⁊ ꝯdēpnabūt eū morte ⁊c.
Circa q̄ huc̄ articlm. p'o est error manicheor. Q' sic̄

q sic corp᷒ x. ee fantasticū asserūt ita passionem
x. nō in veritate s; in fantasia ee arbitrant᷑ Cont᷑ q̄ d'r
ysa liij. ve languores nros ip̄e tulit ⁊ tanq̄ ouis ad
occisionē ductus ē ⁊ nō negar᷑ Act. g. ¶ 2ᵘˢ est error ba
lam. q̄ in xpo unā naūm p᷒uit s; ī carnale ⁊ imortalem
Cont᷑ q̄ d'r pe 3. xᵖ solus p p̄ctis nr̄is mortuus est. Ct
ō hos errores ponitur in symbolo. Crucifix᷒ mortuus
⁊ sepult᷒. 3ᵘˢ. artic'l est de descēsu ad īferos. Crechini
eī aiam xᵖ descendisse ad īferos corꝑe iacente in sepul
cro. eph. descendit p̄m ī inferiores ptes t're. vn̄ in
simbolo dicit᷑ descendit ad īferos q̄ est ō quosdam
q p᷒ fuerūt ipm̄. xᵖ nō descendisse p se ipm̄ ad īfe
ros cū tn̄ petrus dicat Act᷑ ⁊ q̄ non ē derelictus in
ferno. ¶ 4ᵘˢ articl's est de resurrectiōe xᵖ q̄ ip̄e dic᷑ m᷒. 20.
3ª die resurget Cont᷑ huc articlm̄ p̄ erraūt cerinth᷒ as
serens xᵖ. nō resurrexisse s; resurrecturū ee Cont᷑ q̄ d'r
cor. xv. resurrexit tercia die s'm scripturas. ¶ S;s er
ror q̄ in port᷑ origeīs. s. q̄ sit itm̄ p salute demon̄
passur᷑ Cont᷑ q̄ dicit᷑. Ro. v. xᵖ resurgens ex mortuis
iam nō moritur mors illa ult᷑ non dnāt᷑. Et
ō hos errores d'r tercia die resurrex amen. vᵘˢ arti
culus est de ascensiōe xpi in celū de quo. de quo
ip̄e dicit jo. 20. ascendo ad p̄rem meū ⁊ pa. u.
Cont᷑ errat᷑ ȝ eluciam qui negāt saluatorē ī car
nem sedere ad dexteram patris s; q̄ carnem exuit ⁊
ī sole posuit. Cont᷑ q̄ dicitur sc ult᷑ dn̄s q̄dem ihs
postq̄ locutus est ascendit in celū ⁊ sedet ad dext
eram dei. vn̄ in sybolo dicit᷑ ascendit in celū ⁊ sed
ad dexteram patris. ¶ 6. articl's de aduentu ad
iudiciū. de quo ip̄e dn̄s dicit. m᷒ 24. cū venit fi
lius hoīs in sede maiestatis sue ⁊c. Et pe. dicit

act. h est q ɔſtitutus a deo iudex uiuor ⁊ mortuor. ⁊
bonor ⁊ malor ſiue eor qui iam mortui ſunt ⁊ in
eor qui in aduentu x̄ uiui inuenientur. Et ɔ̄ hec
erant d̄ qbꝫ dicit pe. ⁊ uenient ī nouiſſ̄is diebꝫ in de
ceptione illuſores iux̄ pp̄as ɔcupiſcētias ambulantes
⁊ dicentes v̄ est promiſſio aut aduentus ei. Cont̄ quos
d̄r Job. 19. fugit a facie gladij qm̄ ultor iniqtatis ē gla
dius ⁊ ſcitote eſt iudiciū. vn̄ ī ſymbolo d̄r iudex uentur̄
est iudicare uiuos ⁊ mortuos. Jlli aut̄ qui .4. articl̄os hu
manitatis poſuit diſtigt. p̄ articulū induos ponētes. s.
ſub alio ɔceptōnē x̄ ⁊ ſb̄ alio ei natiuitatē.

Nunc aut̄ reſtat conſiderare de ſacramētis ecclē q tn̄ omnia ɔp
hendūt̄ ſb̄ .4. articl̄o q ad effectū g̃ ptinet. ɔ; qꝛ ſpāle de
ſacramētis mētioēm fecaſtis ul' gēam de hys ſeorſū eſt agendū
Est g̃ p̄o ſciendū q ſic aug̃ dic̄ in x̄ lib̄ d̄ ciuitate dei. Sa
cramentū eſt ſacꝝ ſignū ul' ſac̄ rei ſignū. ɔ̄ſueuit ā ⁊ in
uetī lege ſignū q̄dā ſacrāta. i. ſac̄ rei ſigna ſic aug̃ paſca
lis ⁊ alia ſacrāta legalia q̄ gēam ſolū ſignificabāt grām
x̄ nō tn̄ cābant vn̄ apl's Gal' 4. uocat ea egena ⁊ īfirma
el'a. Egena qdem qꝛ grām nō ɔtinebāt. Jnfirma qꝛ grām
ɔferre nō poterant. Sacrāta uō noue legis ɔtinent ⁊
ɔferūt grām. Jn eis ē uirtus x̄. ſb̄ tegimēto rer̄ uiſibi
liū ſecreti opant̄ ſalutē ut aug̃ dic̄. ⁊ ide ſacmt̄ noue
legis eſt inuiſibil' grē uiſibil' for̄. ut imaginē gerat
⁊ cām ⁊ cā exiſtat. Sic ablutio q fit in aq̄ bapt'ſmatis
repſentat int'iorē mūdationē q fit a pctīs p uirtutē bapti
¶ Sūt aut̄ ſacrāta noue legis. 7. s. Bapt's. Cōfirmatō
Eucharīſtia. Penitētia. Extrema unctō. ordo. ⁊ matrimoni
um. Quor p̄ma. v. ordinātur ad pfcōēꝫ ſeu multipli
cationem toci' eccle. vita eni ſpūal' ɔfortāt inte coīli.
Jn uita aut̄ coīli hō pficit. ¶ Pō p gnātionem q na

ſcatur.

ſatur in hoc mundo. Secundo per augmentum quo perducatur ad quantitatem et virtutem perfectam. Tertio per cibum quo substentatur hominis vita. Et ultimo. Et hec quidem sufficerent, si cum nunquam infirmari contingeret. Sed quia frequenter homo infirmatur, ideo indiget sanatione sic est in vita spirituali. Primo enim indiget homo regeneratione que fit per baptismum. Unde Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu non potest intrare regnum dei. Secundo oportet quod homo accipiat perfectam virtutem, quasi per quoddam spirituale augmentum, scilicet per sacramentum confirmationis, ad similitudinem apostolorum quos spiritus sanctus in eos veniens confirmavit. Unde eis dominus dixit Luce ultimo. Sedete hic donec donec induamini virtute ex alto. Tertio oportet quod spiritualiter instauretur per eucharistie sacramentum scilicet Io. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Quarto oportet quod homo sanetur spiritualiter per sacramentum penitentie. Unde psalmus. Sana domine animam meam quia peccavi tibi. Spiritualiter autem simul et corporaliter per sacramentum extreme unctionis. Unde Iac. ultimo Infirmatur quis in vobis inducat etc. Quantum autem ad communem ecclesie utilitatem ordinantur duo sacramenta scilicet ordo et matrimonium. Nam per ordinem ecclesia gubernatur et multiplicatur spiritualiter, per matrimonium vero corporaliter.

Est autem considerandum quod predicta vii sacramenta quedam habent communia et quedam propria. Commune quidem est omnibus sacramentis quod conferant gratiam sicut dictum est. Item est omnibus commune sacramentum in verbis et rebus corporalibus sicut Christus qui est sacramentorum auctor est verbum caro factum est. Sicut caro Christi est sanctificata et virtutem sanctificandi per verbum sibi unitum ita et res sacramentorum sanctificantur et vim sanctificandi habent per verba que in eis proferuntur. Unde Aug. dicit super Io. Accedit verbum ad elementum et fit sacramentum. Unde verba quibus sanctificantur sacramenta dicuntur forme sacramentorum. Res autem sanctificate per huiusmodi verba dicuntur sacramentorum materie, sicut aqua est materia baptismi et crisma confirmationis. Requiritur in quolibet sacramento persona ministri conferentis sacramentum cum intentione conferendi quod facit ecclesia. Quorum trium ab quod deest i.

si nō sit debita forma vel ꝺr si nō sit debita ītentio si mi
nister sacramenti nō intendat conferre sacramentum nō perficitur sac
ramentum. Impeditur et effectus sacramenti per culpam recipientis
puta si fictus accedat nō existens paratus ad suscipiendum sac
ramentum. Talis enim licet sacramentum suscipiat. effectum tamen sacramenti et gratiam
spiritus sancti nō recipit quia ut dicit sap. i. spiritus sanctus disciplinae effu
giet fictum. E contrario autem aliquis nō recepit sacramentum qui tamen effectum
sacramenti suscepit propter devotionem quam habet ad sacramentum quod habet
in voto sive desiderio. ¶ Sunt autem et quaedam propria sacramentis quibus
dam. Caracter scilicet sanctificatum. Nam quaedam horum imprimunt caracterem
i. spirituale quoddam signum distinctum ab aliis. sicut in sacramento ba
ptismi. In sacramento ordinis. In sacramento confirmationis. Et talia sacramen
ta nunquam iterantur. super eandem personam. Nunquam est ille qui est bapti
zatus debet ulterius baptizari. Nunquam confirmatus iterum confirmari
Nunquam ordinatus iterum ordinari. Quia caracter qui in huiusmodi
sacramentis imprimitur indelebilis est. In aliis vero sacramentis nō imprimi
tur caracter suscipienti ea. Et ideo possunt iterari quantum ad per
sonam suscipientem nō tamen quantum ad materiam. potest enim unus ho
frequenter penitere frequenter eucharistiam sumere. frequenter extrema
unctionem suscipere frequenter matrimonium contrahere. Nō tamen ea
dem hostia debet frequenter consecrari. Nec idem oleum infirmorum
debet frequenter benedici. ¶ Est et alia differentia quia quaedam sacramenta sunt
de necessitate salutis. sicut baptismus et penitentia. Quibus nō existenti
bus nō potest homo salvari. Alia vero sacramenta. nō sunt de necessitate
salutis. Quia sine eis non potest esse salus nisi per contemptum sac
ramenti.

Huius igitur in capitulo circa ista sacramenta oportet quaedam in speciali de
singulis dicere. Primo igitur circa baptismum sciendum est quod materia baptismi est aqua
vera et naturalis. Nec refert utrum sit frigida vel calefacta.
In aquis autem artificialibus sicut est aqua rosacea et aliis huiusmodi ba
ptizari nō potest. Forma autem baptismi est ista. Ego te baptizo

te in noie patris 7 filij 7 sps s. Minister autem huius sacramenti proprius est
sacerdos cui ex officio competit baptizare. In articulo necessitatis
non solum dyaconi sed et laycus et mulier immo et paganus
et hereticus potest baptizare dum modo seruet formam ecclesie et
intendat facere quod facit ecclesia. Si uero extra articulum necessitatis ali
quis a talibus baptizatur recipit quidem sacramentum et non debet iterum ba
ptizari si tamen recipit gratiam sacramenti quia ficti reputantur. ut po
te contra statutum ecclesie sacramentum accipientes. ¶ Effectus autem baptismi
est remissio culpe originalis et actualis et etiam totius culpe et pene.
Ita quod baptizatis non est aliqua satisfactio iniungenda pro peccatis
preteritis. Sed statim morientes post baptismum introducuntur ad gloriam
dei. Unde hic est effectus baptismi. ¶ Circa hoc sacramentum fuerunt ali
qui errores. Selentianorum. primus quidem quod baptismum in aqua non recipi
unt sed solum baptismum spirituale. Contra quos dicit dominus Jo. nisi quis renatus
fuerit ex aqua etc. 2ᵘˢ error fuit donatistarum rebaptizantium eos
qui fuerant a catholicis baptizati. Contra quos dicitur ephe. s. una
fides unum baptisma. 3ᵘˢ error aliorum dicentium quod homo in peccato
existens non potest baptizare. Contra quos dicitur Jo. super quem ui
deris spiritum descendentem et manentem hic est qui baptizat. Christus. Unde
non nocet homini malus minister nec in hoc nec in in aliis sacramentis.
Quia minister est bonus qui nunc precipit sacramentum. 4. est error pel
lagianorum qui dicunt pueros baptizari ut regenerati adoptati ad
mittantur ad regnum dei de hoc in melius translati non ut renoua
tione ab aliquo malo obligationis absoluti. ¶ 2ᵐ sacramen
tum est confirmationis cuius materia est crisma confectum ex oleo quod
significat nitorem conscientie et balsamo quod significat odorem bone
fame. per episcopum benedictio. forma autem huius sacramenti est talis Con
signo te signo crucis. Confirmo te crismate salutis. in
noie patris 7 filij 7 sps sancti amen. Minister autem huius sacramenti est episcopus.
quod in eo datur spiritus sanctus ad robur sicut datus est apostolis in die pen
tecostes. ut scilicet xpianus audacter confiteatur nomen xpi. Et ideo con

firmandus in fronte inungitur in qua est sedes verecundie ut is
nomen christi confiteri non erubescat. Et precipue crucem eius que est
iudeis scandalum gentibus autem stulticiam. Et propter hoc in signo
crucis consignatur. Circa hoc sacramentum est error quorundam grecorum
dicentium quod sacerdos simplex potest hoc sacramentum conferre. Contra quos
quos actuum 8. dicitur quod apostoli miserunt petrum et Johannem apostolos qui impone
bant manum super eos qui baptizati erant a philippo dyacono
et accipiebant spiritum sanctum. Episcopi autem sunt in ecclesia loco apostolorum. et loco
illorum manus imposicionis datur in ecclesia confirmacio. ¶ 3um sacramentum
est eucharistia. Cuius materia est panis triticeus et vinum de vi
te modica aqua permixta. ita quod aqua transeat in vinum. Nam aqua
significat populum qui coniungitur christo. De alio autem pane quam triticeo.
et de alio vino quam vitis non potest hoc sacramentum confici. Forma autem huius
sacramenti sunt ipsa verba christi dicentis. Hoc est corpus meum. Et hic est
est calix sanguinis mei novi et eterni testamenti qui pro
nobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Qui sacerdos
in persona christi loquens hoc conficit sacramentum. Minister autem huius sacramenti est
sacerdos. nec quis alius potest conficere corpus christi. ¶ Effectus autem huius sacramenti est du
plex. Quorum primus consistit in primo. consecracione sacramenti. Nam vi tunc prolatorum
verborum panis convertitur in corpus christi. et vinum in sanguinem. Ita tamen
quod totus christus continetur sub speciebus panis que remanent sine subiecto. et totus
christus sub speciebus vini. Et sub qualibet parte hostie consecrate vel vini conse
crati separatim facta est totus christus. Alius vero effectus huius sacramenti quod in anima
digne sumentis facit est adunacio hominis ad christum sicut ipse dicit
Joh. Qui manducat carnem meam et bibit sanguinem me
um in me manet et ego in eo. Et quia per gratiam homo christo incorporatur
et membris   consequens est quod per hoc sacramentum in sumentibus
digne gratia augeatur. Sic ergo in hoc sacramento est aliquid quod est sacramen
tum. scilicet corpus christi verum et quod est res tantum scilicet unitas corporis mistici
id est ecclesie quam hoc sacramentum et signat et causat. Fuerunt autem circa hoc sacramentum
multi errores. Quorum primus est eorum qui dicunt quod in hoc sacramento

n̄ est nō est uer̄ cor̄ x̄ . s; tm̄ significatiue. Cui᷒ erroris d̄r
d̄r fuisse Beregari᷒ . Cont̄ q̄d dicit̄ . Jo . 6 . caro mea uē est
cib᷒ ⁊ sanguis me᷒ uē est potus . 2ᵘˢ. est error arcodinitar᷒
q̄ offerunt in sac̄mto panem ⁊ caseu dicentes a p̄mis hoi
b᷒ oblationes de fructib᷒ t̄re ⁊ ouiū fuisse celebratas . Cōt̄
q̄ est q̄ dn̄s h᷒ sac̄m̄ti institutor panē discipul' suis dedit
3ᵘˢ est error catafrigor᷒ ⁊ pepuciator᷒ q̄d infantis sanguinē
quē d̄ toto ei᷒ corp̄e minutis p̄unctionib᷒ p̄unctionū uulneri
b᷒ extorquent . q̄ eucharistiā suā q̄ficere p̄hibet̄ mixtū cū
farine panem q̄ inde facientes . Q̄ magis est simile sa
c̄ficiis demoniū q̄ sacrificiis x̄ . S ps̄ . Effuderunt sangui
nē innocentem quē sac̄ficauerūt sculptilib᷒ chanaā . 4ᵘˢ est error
archantior᷒ qui aquā solū in sac̄ficiis offerunt . cū tn̄ p̄ ii . 13 .
E ◖ sap̄ q̄ est x̄ . dicat̄ bibite uinū q̄ miscui uob̄ . 5ᵘˢ
est error opinor᷒ q̄ s̄pentē . x̄ . ee extimātes hūt uinū co
lubri affuctū patiens liguā labentē atq; i eis uelud
eucharistiā sc̄ificare . 6 . est error p̄pucianor᷒ q̄ tantū dat̄
mulierib᷒ p̄ncipatū ut sac̄dotio quoq; ap̄ eos honorent̄
7ᵘˢ est error pauperū d̄ lugduno . Qui dicunt iustū ho
minē posse q̄ficere hoc sacramentū . Cont̄ quos error est
q̄ dn̄s ap̄lis suis potestatē tradit . hoc sacramentū celebrandi
ū n̄ soli illi q̄ quādam successionē ab ap̄lis acceperūt hūt
potestatē ut possint hoc sac̄mtū q̄ficere . ◖ Octauus est error
quor᷒dā q̄ dicunt̄ adamiani . q̄ imitātes nuditatē ade
nudi utiq; mares femine que q̄ueniūt . Nudi lectiones
audiunt . Nudi orant . S ac̄ nudi celebrat . Cont̄ quos d̄r
Cor̄ . 23 . omnia oneste ⁊ s̄m ordinē fiant i uob̄ . 4ᵘᵐ . sacra
tū est penitentia Cui᷒ . q̄ . m̄a s̄t act᷒ penitentis . q̄ dicuntur
tres penitentie p̄tes . Quar᷒ p̄ma est cordis q̄tritus . ad q̄ p̄
tineat ut lxp̄ doleat de p̄ctō q̄misso se de cetō nō peccatu
rum . ◖ 2ᵃ . p̄s est oris q̄fessio ad q̄ p̄tinet ut peccator oia

pctã quorum meminerit suo sacerdoti confiteatur integraliter non di
uidens ea diuersis sacerdotibus. ¶ Tertia pars est ut satisfaci
at pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis. que quidem precipue fit per
ieiunium et orationem et elemosinam. Forma autem huius sacramenti sunt
uerba absolutionis que sacerdos profert cum dicit. Ego te
absoluo. Minister huius sacramenti est sacerdos habens auctoritatem ab
soluendi uel ordinariam uel ex commissione superioris. Effectus
huius sacramenti est absolutio a peccato. ¶ Est autem contra hoc sa
cramentum error nouacianorum qui dicunt hominem post ba
ptismum peccantem non posse per penitentiam ueniam conse
qui. Contra quos dicit apostolus. Et memor esto unde excideris
et age penitentiam et priora opera fac.

Quintum sacramentum est extreme unctionis cuius materia est oleum
oliue. per episcopum benedictum. hoc autem sacramentum non debet dari nisi
infirmo qui timetur de periculo mortis. qui debet inungi in locis
quinque sensuum. uidelicet in oculis propter uisum. In auribus
propter auditum. In ore propter gustum uel locutionem. in manibus propter tac
tum. in pedibus propter gressum. Quidam autem inunguntur in
renibus uel inguine propter concupiscentiam carnalem. ¶ Forma autem huius sacramenti
est ista. Per istam unctionem et suam piissimam misericordiam indul
geat tibi dominus quicquid deliquisti per uisum et sic de aliis.
Minister huius sacramenti est sacerdos. Effectus autem huius sacramenti
est sanatio mentis et corporis. Contra hoc sacramentum est
error eracleonitarum. qui feruntur suos morientes nouo mo
do. id est redimere. id est per oleum. balsamum et aquam et inuocatio
nibus quas ebraicas uerbis dicunt super capita eorum. Et
est contra formam a Jacobo traditam. ut supra dictum est. Vi. est
sacramentum ordinis. ¶ Sunt autem vii ordines. scilicet presbiteratus.
dyaconatus. subdiaconatus. acolitatus. ordo exorci
starum. lectores et hostiarii. Clericatus non est ordo sed qui
dam professio uite dantium se diuino ministerio. Episcopatus

Aut mag' eſt dig̃tas . q̃ ordo . ¶ Materia hui' ſacm̄ti
eſt i. materiale p̃ cui' tradicione ↄfert' ordo ſic pſbitera
tus ↄfert' p̃ collacionē calicis . Et qlib' ordo traditur p̃
collacionē illi' rei q̃ p̃ p̃prie p̃tinet ad miniſt̃m ordīs . Fo
r̃ a hui' ſacm̄ti talis . Accipe hui' poteſtatē offerendi ſac
ficiū . i. eū p̃ uiuis ⁊ mortuis . Et idem eſt dicendū in
aliis ordinib' . Miniſt' hui' ſacm̄ti eſt ep̄s q̃ ↄfert ordi
nes . Effect' a hui' ſacm̄ti eſt augm̄tū gr̃e ad hoc ut ali
q's ſit idoneus miniſt' x̄i . Cont' hoc ſacm̄tū fuit error
q̃ dicebat pſbiter' ab ep̄o nō differre . ¶ Septimū ſacm̄
tū eſt matrimoniū . q̃ eſt ſignū x̄i ⁊ eccl̄ie . Cā aūt ef
ficiens matrimonij eſt mutuus ↄſenſus p̃ uerba de p̃ſēti
expſſus . Eſt aūt triplex bonū matrimonij . Quor' p̃mū
eſt ꝓles ſuſcipiendi ⁊ educandi ad cultū dei . 2ª eſt
fides . q̃ dr̃ un' ↄiugū ſ' ꝑat alterius . ¶ 3ª eſt ſacm̄
tū ⁊ indiuiſibilitas matrimonij ꝓꝑ hoc q̃ ſignificat in
diuiſibilē ↄiūctionē x̄i ⁊ eccl̄e . Eſt a ↄ hoc ſacm̄tū mlt'
triplex error . p̃mu' quidem eſt tacianor' q̃ nuptias da
pnant . Cont' quos . eſt q̃ dr̃ ſap̄ . g . mulier ñ peccat ſi
nubit . Secūds eſt error iouinianī qui nuptias equat
uirginitati de quo ſupra dc̄m eſt . ¶ 3' eſt error nicolaitar' q̃
indifferent' utunt' uxorib' . Fuerunt ⁊ multi alij h̃etici
ꝑa quedam docentes ⁊ excedentes ↄ illud q̃ dr̃ heb . ult' . Sit
honorabile ↄiugiū ī oīb' ⁊ thor' imaculat' . Hor' a ūr
tute ſacm̄tor' homo ꝑducat' ad futurā gl̃iam . q̃ ↄſiſtit
in ſeptē dotib' . tib' aīe ⁊ iiij cor' . ꝑa . dos aīe eſt in
uiſio dei p̃ eſſentiam . iux' p̃' Io . 3 . Videbim' eū ſicuti eſt . 2ª
eſt ↄp̃henſio q̃ . ſ . deū app̃hendim' . q̃ . meū incede . Cor .
ix . Sic currite . ut ↄp̃hendatis . 3ª . ē fruitō . q̃ ī deo de
lectabim' . ſ . i . Job 22 . Tūc ſup omīpotentē delicijs affluēs
⁊ elleuab' ad deū faciem tuā . ꝑ . a dos cor' . ē īpaſſibi

litas ꝑ illō. Cor. 19. Opꝫ corruptibile hoc induere incorrup
tionē. ¶ 2ª. est claritas. ꝑ 1. O 22. Fulgebunt iusti sicut sol
in regno patris eorum. ¶ 3ª. ē agilitas qua celerius ad ēē poterunt
ubi volent. Sap. 3. Tanquam scintille in arundineto discurrent.
4. est subtilitas per quam poterunt quacumque voluerint penetrare.
ꝑ 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale surget corpus spirituale.
Ad quam gloriam nos perducat qui vivit et regnat per omnia secula
seculorum amen. amen. amen

Questo libro e del monasterio di san
benedecto fuori della porta a pinti
della cipta di firenze dellordine
di camaldoli.

Incipit liber q appelat' speculu mudicie cordis. 7 docet purissime co fiteri :-

Quia fundamentu et ianua omniu virtutu [illegible] gre ac spu clis [illegible] initiu ē cōfessio puritatis [illegible] cordis mundicia. ideo ia [illegible] precipue [illegible] [illegible] integra [illegible] peccatoz cōfessione accedit. Nobis q [illegible] sumus ad statu gre ad acquirendas virtutes [illegible] custodia [illegible] sufficienti cōfessione [illegible] debito modo cōfitendi [illegible] ut [illegible] [illegible] preteritis [illegible] [illegible] plenitudine [illegible] mortalibus [illegible] est cavendu. qualiter co

fessio debeat ee pura.

Ipsum [illegible] est [illegible] debet ee pura [illegible] [illegible] [illegible] absque duplicitate [illegible] [illegible] [illegible] esse manifesta [illegible] [illegible] [illegible] vel minuenda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] culpa [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] fines [illegible] [illegible] [illegible]. Dimictere [illegible] [illegible] [illegible] excusatoriu [illegible]

peccatum, te simpliciter accusando. Non etiam debes dicere
aliquid quod sit in infamiam alicuius vel quod provocat
confessorem occasione turbationis contra aliquem vel
aliquem contemnendi. Unde si expediret nominare peccatum
alicuius confitendo proprium peccatum, vel peccatum alienum taliter
explicet quod confessor nullo modo possit intelligere
personam illius de cuius peccato facies mentionem. nec un-
quam per tuam confessionem eius notitiam valeat devenire.
Sic quando dedisti petro occasionem peccandi, et ipse propter
occasionem illam fecit peccatum non debes dicere. Ego dixi
vel feci tale quid propter quod petrus blasfemavit deum, vel
fecit tale peccatum. Sed dic. ego dedi cuidam viro occa-
sionem peccandi, vel faciendi tale peccatum, per verba mala
que dixi sibi, vel quia percussi eum. Et sic de aliis.

Item confessio debet esse vera, quia nulla falsitas debet dici
penitenti accusando vel excusando se. nec debet aliquod
dubium affirmare. Sed certa sicut certa, et dubia
sicut dubia debet dicere. Unde quando es certus de peccato, non
dicas, dico meam culpam si fecissem talem rem. vel si
habuissem vanamgloriam vel turbationem de tali re, vel
forte feci tale peccatum, vel forte fecissem tale peccatum si
potuissem, sed dic simpliciter. Ego feci tale peccatum.
ego appetivi talem rem, vel appetivi vanamgloriam de
tali re. habui voluntatem deliberatam faciendi tale
peccatum, et non dimisi, nisi quia non potui, vel quia

nesciunt aut quia timuit verecundiam aut penam tem-
poralem. ¶ Sunt autem quidam qui nescientes vel verecun-
dantes vel non curantes specificare peccata, minuunt
aperte in confessione quam faciunt, dicendo quedam gene-
ralia, ut quasi ad cautelam comprehendant omnia peccata bre-
viter que fecerunt. Dicunt enim, dico meam culpam de
quinque sensibus male custoditis, visu, auditu, gustu,
odoratu et tactu. Et tamen si interrogarentur de quolibet
per se invenirent non offendisse in aliquo predictorum maxime
postquam confessi fuerunt. Eodem modo de septem peccatis
mortalibus, cum tamen non offenderit in omnibus sic sonat
verba eorum. Talis ergo modus confitendi tamquam non bonus
nec verus ab hiis qui sepe confitentur penitus caveatur.
Sed ut vera ac necessaria dicant, dimittendo
falsa et superflua, ante confessionem se ipsos diligenter
examinent, sicque dicant specialiter primo omnia viciosa
et gravia que pro certo meminerint se commisisse,
ita quod pro cautela quacumque vel sub humilitatis specie
nullatenus mentiatur. Postea possunt dicere gene-
raliter aliqua levia que non possunt nec oportet
specialiter explicari. Sicut sunt cogitationes ociose,
verba ociosa, negligentia, pigricia circa orationem.
Amissio temporis. distractio cordis, dicendo horas et orando,
Ingratitudo beneficiorum dei. Superflua cura de
corpore et de rebus temporalibus, turbationes leves
contra proximos. Iudicium leve alienorum cordium, desper-
tio proximi quo ad personam vel vitam sive moram,

non contentari de omnibus que deus facit semper vel permictat
et hiis similia. Que cum sint inevitabilia ab
anima adhuc infirma non possunt nec debent quo
ad nunc declarari. Sed potius expedit ea cotidie
dolere cum lacrimis. ac per ipsa scilicet inevitabilia ipsius
infirmitatem anime cognoscere et in humilitate de-
bita permanere.

Confessio debet esse integra

Item confessio debet esse integra quia omnia peccata que recor-
daris te fecisse post precedentem confessionem vel
que oblitus fuisti confiteri et nunc recordaris
debes simul integre confiteri ita quod scienter non
dividas confessionem dicendo studiose semel unam
partem et alia vice aliam vel dicendo partem uni confesso-
ri et partem alii. Hoc enim faciunt illi qui timent
despici a confessore vel reputari minus boni
plus timentes humanam verecundiam quam divinam offensam
et plus amantes laudem extrinsecam quam intrinsecam pa-
cem mentis et conscientie puritatem. De hiis vero
que non fuisti memor dicere in una confessione
potes et debes in alia confiteri sed eidem confessori
cui fuisti oblitus ea dicere debes ipsa confiteri si po-
tes. Alioquin sufficiet tibi bona voluntas. Si autem
non ex oblivione sed propter verecundiam vel propter aliam
causam vitiosam obmisisti scienter aliquod grave peccatum
in confessione preterita debes iterum cum ipso
gravi peccato confiteri omnia que potes recordari

te dixisse in confessione non integre facta, et illa que
que postea commisisti, quia confessio facta scienter non
integre nichil valet. Primo committit homo menda-
cium faciendo in parte, quia dat intelligere confessori quod
integre sit confessus, et ideo vel retractet ipsum men-
dacium. Debet se accusare de dicta confessione non in-
tegre facta, et apud sic potius studeat integrare.

¶ Item confessio debet esse plena. **Confessio debet esse plena**
continens omnes circumstantias et causas peccatorum aggra-
vantes ipsa peccata. Circumstantie autem sunt locus
in quo peccas, modus peccandi, tempus in quo peccas,
mora contracta in peccato, iteratio peccati. Qualitas
rei circa quam peccas. Conditio persone in qua vel cum
qua peccas. Intentio habita in peccato. Descensus de uno
peccato in aliud et huiusmodi similia. ¶ Exemplum de loco.
Gravius est facere quodcumque peccatum in ecclesia vel alio loco
sacro quam alibi. Et etiam est cogitare in hora sancta
quando aliquis missam vel horas quam in secularibus. Gravius
est aspicere vel tangere aliquid impudice corpus alicuius sub
pannis quam manum vel pedes, quia magis libidinosa
delectatio est ibi. Et sic facias differentiam inter locum
et locum.

de modo peccandi

¶ Gravius est dicere aliquid coram aliquo qui potest ex hoc
sumere occasionem peccandi quam facere vel dicere illud
in occulto. Et gravius est simulare se esse pa-
tientem habendo iram in corde, quam ostendere se turbatum

sic e. no dando tn aliam p hoc causa et bal[illegible] ul mali exempli ut dic gregorius. Et ideo no sufficit dice fui iratus de [illegible] michi dicto sz debes addere z simulaui me ee patiente cu ubis z sign exteriorib ut reputarer humilis ubi erat superbia itaq cu illa simulatione addidi mediam adiram qua occultaui. Ite grauius e tange una psona osculado q eade pte corporis tange cu pede qz mod tangendi e magis ipudic. Ubi no sufficiat dice tetigi quedi ul quanda ipudice sz dic locu corporis que tetigisti idest manu ul pede ul pectus ul pannos ul adnudu. Et istud no sufficit nisi dicas modu ide cu manu ul cu pede ul cu ore z sic hes locu z modu. de tepore

Grauius est carere missa ul oratio i die dominico ul i alio festo sollepni q i alio festo simplici. Et grauius e facere quecuq grauia pecca i magna sollepnitate q i alio tempore. Ite graui est no habere orone ul esse dissolutu i lingua sive relaxatu i gula quado ho dz coicare z i dut qua comunicauit q i alio tepore. de mora

Grauius e facere magna mora i qcuq cogitatione z operatione vitiosa q pua. Et grauius e delectari p magnu spatiu i quacuq vana seu vitiosa delectatione corporali ul mentali q p modicu spatium.

Itē grauē ē tenēr odiū ul' irā ul' quācūqꝫ volun
tē malā i corde p unū mēsē q̄ p unā ebdoma
dā. Et ista ꝛ hiis similia sūt ꝯfitenda dicēdo morā
faꝫ ī eis sc̄dm bonū iudiciū. Nota ħ q' mora
fc̄a i cogitatōe de pc̄ō grauis valdē subtilit' est
examinanda vidiliꝫ. vtrū ī ipa mora ratio succubuit
sensualitati ꝯsentiendo ī op' voluntate deliberata
si posset ꝛ tunc n̄ est minor culpa q̄ si pctm pfi
ceret opē q' hec voluntas reputat' p fc̄ō. Si aūt
succubuit ratio ꝯsentiēdo i delectatōē sēsuali-
tatis tm̄ ita q' nō uult i op' pcedē sꝫ vult tm̄
i teri' voluptaris i delectatione tūc licet nō sit
plen' ꝯsensus tamē ē pc̄tm mortale. Sic dicit btūs
Augustinus. sꝫ ē min' graue q̄ primū q' i p̄mo
ē ꝯsensus i delectatōē ꝛ i opus. Si uō i nullo
ꝯsentit sꝫ ibi facit morā i uite .s. q' n̄ pōt ul'
nescit expellē tūc dicat occasionē data. licet
aūt hec sententia que videtur satis dura habeat
locū precipue i pctis carnalibꝫ tn̄ idē pōt secte
dici de omicidio ꝛ similibꝫ. Et quāuis nō possit
de oībꝫ verificaris nichilominus expedit ꝯsuetue
mūde facē p̄dictā examinatōē i qlibꝫcūqꝫ cogi-
tatōibꝫ vitiosis multū morose ptractis.

Grauius ē facē q̄dcūqꝫ pctm **de iteratione peccati**
cū corde ul' cū aliquo sensu corporis bis q̄ semel
tm̄. Et ideo si potest recordari debet dicē quot
vicibꝫ hīsti cogitatōēs i mundas ul' motus libi-

nosos i carne / ul' volutate faciedi aliq peccz /
ul' quoties iterasti respicie i facie alicui ppt de-
lectatoez visus / z quoties turbasti aliquem / z quo-
ties de aliquo murmurasti / z sic de aliis. Si aut
no es memor de numo dic bona fide scdz iudiciu
tuu / quoties credis te iterasse pccz. Et nota
hic qd sic sup dictu e cogitatoes leues z vba leuia
no debet explicari p numez / hec aut itelligo ee
illa que no sut de se i aliquo gne pccoz septe pn-
cipaliu / ul' no sut occasiones alicui grauis vitii
ul' pcci. Sicut ppt aliq cogitatione leue / hees
nimis longa distractoez mtis i orone ul' officio di
uino / credo q bonu eet explicare ea si eet i me-
nota moria / ppt magnu dapnu q fecit. Sicut ppt
ubu dilatiosu / ul' leue / turbares aliquem / ul' oriret'
aliqua suspitio / ul' aliqd malu / deberet specificari
ppt malu effectu ei'. Ita q talia otiosa z le-
uia sut specificada solumo / qn ppt ipa i currit
aliq graue pccz / ul' dat alicui materia peccadi.

Suffic ergo dicere simul oms distractoes mtis hitas i
orone / z i toto officio / ppt cogitatoes leues dicedo
sic / Dico mea culpa de nimia distractione z va-
gatioe mtis / qua habui orado z audiedo missa / z
dicedo oms horas / ppt cogitatoes inutiles z otiosas
ql3 occupaui nimis cor meu / ita q ubi n fuit tot'
itet' sic debui z potui.

Cogitatoes aut vitiose sut clari explicade / sic sup.

dictum est / videlicet quo ad qualitatem / et moram / et numerum /
sicut potes. Sed hic sciendum est quod cogitationes quan-
tumcumque viciose et male / que non sunt studiose procurate /
nec cum delectatione recepte / neque cum mora studiose ser-
vate in corde / nec credis te dedisse eis causam veniendi /
propter otiositatem / vel intemperantiam cibi et potus / sed potius ve-
nerunt subito / et subito recesserunt / et displicentiam habuisti
de ipsis / vel statim quando sensisti / fecisti quod potuisti ut expelle-
res / occupando te in lectione vel in bona meditatione / tales
dico non sunt confitende / quia non solum homo non offendit in eis /
sed multum meretur per eas / tamquam legittimus pugnator
et victor / secundum Jeronimum ille predicatur beatus / qui
statim ut cepit cogitare / interficit cogitatus / et alli-
dit ad petram / petra autem est Christus / Propterea non est dubium
quod tales cogitationes non debes confiteri / ymo forte
incurreres peccatum vanaglorie confitendo eas / sicut et multi
dicendo hec et similia que frequenter incurrunt / quia
non videtur esse aliud confiteri / nisi ut laudent se ipsos
in gratiis quas habent a deo / et manifestet que
deberet occultare proprie / et appetere ea esse occulta
etiam confessori / ymo quod peius est dicunt ea in confessione /
ut confessor reputet eos spirituales / cum tamen homo confitens
debeat ostendere confessori se simpliciter peccatorem.
Tales enim sunt fures / et latrones thesauri dei . id est
laudes et glorie / que debet attribui soli deo. Et ideo
merentur non solum gratia illa et privatione puniri /
verum etiam pena latronis in inferno suspendi. Hec idem

208

ītelligo decutis q̄ ī ext ꝯfeſſione ſub ſpē cari
tatis uel petendi cōſiliū nō neceſſariū ſeu
altius coilſe depictes ſiue colorate aliq̄ uirtu
te aperiunt et manifeſtat ea que ſoli deo cō
uerit ſuo loco et tempore aperire **De qua
litate rei circa quam peccaſ**
P ... uane gloria de gra ſpua-
li quam ... detus ope manuali. ide
nō ſufficit tibi dicē. Ego peccaui ī uano glo
ria ſ dic utrū de re ſpirituali an de re cor
porali. Item graui ē dolore de bono ſpiritu
ali alti^9 q̄ de bono tēporali ipi^9 q̄a p̄m^9 dolor ē
ex inuidia fraterne grē que ē peccm̄ ī ſpm̄
ſcm̄ qđ ē de maioribꝰ peccatis q̄ poſſint fieri
Sc̄ds aūt ē dolore ex ſpa ſimplici inuidia. u
de nō ſuffic dicē doliu de bono alti^9 ꝑt ī
uidiā ſꝫ debes ſpecificare utrū de bono
ſpuali ul' tēporali. Eade roē g^ui^9 ē gau
dere de ſpuali dampno ꝓximi ide de
peccato q̄ fec ul' de ī famia ei^9 ul' q̄a a
miſit grām dei quā hēbat q̄ gaudere
de dapno tēpali ipi^9. Cauēdū tn̄ ē ualde
qualiter cōfiteris p̄dcm̄ pccm̄ uana glo
rie de grā ſpali ne forte īcurras maiore
uanā gloriā ꝯfitēdo illū defectū q̄ ſit
ipe defect^9 dādo .s. cōfeſſori ītelligere te
huiſſe grām illā de q̄ uoluiſti habere ua
na gloria ī orōne ul' ī miſſa uel audiēdo
predicacōem. Vn̄ piculoſū eſſet dicere

hũi uanã letıã ꝗ fui bis' ꝓicare uel habere
talẽ letıtıã ul' graꝫ ĩ oroĩe ul' ĩ miſſa aut
ĩ ꝑdicacõe ul' alibi. Sedebes caute dıce itaqꝫ
ocultes cõfeſſori graꝫ latınaꝝ quã hẽs ul' alıã
quacũqꝫ ꝙcıã aucıtũ potes. potes ꝙ dıce sic
dũ audire miſſã ul' ꝑdicacõeꝫ occurrit m̃ facere
aliquẽ actũ exteriꝰ ꝑt que statim cogitaui
ꝙ aliqꝫ ꝑsone q̃ erant circa me crederet me
hẽre aliquã spũale graꝫ ibi ⁊ d' hoc non
dolui statı sic d'bui. ſꝫ hũi ĩ ipa cogitatio
ne cõplacẽcıã ⁊ cõſeſũ. ul' sic. Erã ĩ q̃dã
loco ubi aliqꝫ ꝑsone potuerũt iudicare
me hẽre aliq̃ bonũ spũale ꝑ aliq̃ signa extio
ra ⁊ ĩ hoc hũi ꝯplacẽcıã ⁊ cõſeſũ. iſti ĩ nõ
huiſti ibi aliquã grãm ⁊ uoluiſti reputari huiſſe
grauiꝰ peccaſti ⁊ d'bes hoc clariꝰ cõfiteri ⁊ dicas
sic. Cũ nõ hẽre aliquã graꝫ ĩ quadã miſſa ul'
oroĩe ul' alibi nichilominꝰ appetiui q̃ aliq̃ crede
ret me hẽre ul' sic. Credẽs ꝙ aliq̃ iudicaret
me hẽre aliquã ꝯsolacõeꝫ spũalẽ ĩ comunione
ul' ĩ tali actu cũ tñ nõ hẽreꝫ nõ reſtiti statim
tali cogitacõi ſꝫ pociꝰ aſſeſi. uel sic. Orãte me
ul' audiẽte me miſſaꝫ ul' me ꝑcipiẽte comu
nionẽ feci studioſe aliquos actꝰ iudicãtes me
hẽre ibi graꝫ ⁊ d'uocõeꝫ quã nõ hebã. ul' ut
aliq̃ nõ uidẽtes seu neſciẽtes me orare ibi
ꝯgnoſceret ꝑ illos actꝰ me inidẽ orare. Ea
dẽ cautela hẽnda ẽ ĩ cõfitẽdo d' fcm̃ quẽ fe
ciſti ꝑt de fcm̃ altiꝰ ⁊ qui huiſti ineodẽ turbacõem

ſic ī ſta ponet̃ t̃r.ᵐ b. s. nō īcurraſ vicıū mur
muracionis ul' ī famie p̄rī dicēdo d̄ fecit tuū
Simili mō ꝯfitearis contra uanā gloriam
quā hūisti ul' d̄ ſūraſti faciēdo helmoſinam
uel aliū actū uirtuoſū aut loquēdo d̄ d̄o
ita q̄ nō noīes bonū actū quē fecisti nec
fructū fcm̄ p̄ v̄ba tua. p̄t' cām ſupra dcām
Si potes dicē ſic d̄ audaꝫ actu q̄ hūit ap
parēcıā alicui' boni quē feci ul' d̄ q̄buſdā
v̄bis q̄ oſtēdi me dicē p utilitate p̄rī non
appetiui totā laudeꝫ d̄o. nec hēre totū me
ritū ī celo ſꝫ uolui hic hēre mercedē in
laudib' hoīnū. ꞇ nō ſolū uolui reputari ab
illo cui feci ul' dixi illud bonū ſꝫ ecıā q̄ ꝯpe
hoc p̄ ceret alius. hic notādū ē q̄ cogita
cōes uane glorie nō ſūt ꝯfitēd' ñ quādo
recipis eas cū ꝯplacēcia ꞇ cōſenſu ul' cuꝫ
d'lectacōe moroſa. Si aūt ſtatī cū ueni
ūt cognoſcas eas nō d̄bere uenire ꞇ ex hoc
statī diſplicet tibi q̄ ueniāt. ac ſtatim re
curris ad deū ut eas expellat ul' ſaltē te cōſe
tire nō ſinat ſcıas q̄ ī eis nō ſolū nō pec
cas ſꝫ ꝑcıs p̄mī coronā. aca[...] dic ergo ſtatī
ī corde tuo [...] eas [...] adiutoriū meu
ītēde [...] adiuuādū me feſtina dn̄e [...]
[...] ꝯ [...] Et caueas [...] hu
iuſmōi [...] cogitationes ſimul [...]
unq̄ aliē bonū īcipe ul' īceptū cōtinuare.

ex quo principale motivum est bonum. Sic hodie
multi faciunt credentes spiritui diffidencie qui facit
eos credere quod peccant quod nes vanitatem occur-
runt. Respondens quod istud ~~bonum~~ non propter te facio
vel volo facere istud bonum non propter te dimittam tali spiritui
unde quantumcumque habeas in illis cogitacionibus aliquan-
do complacenciam vel eciam consensum doleas et pure
confitearis. nec propter hoc cesses a bono quod propter deum
principaliter inchoasti. Sed pugna viriliter et cres-
cat oracio dicens ut custodiat opus suum. Si autem
\+ naturaliter es passionatus et stimulos habes vane glorie
sic sunt quidem qui nichil boni quod possunt agere vel
dicere sine ipsa complacencia et quando non delecteris in loquen-
do multe dicendo vel dicta spirituali docendo alios sub
spe caritatis quod peto sub hoc velo caritatis la-
tet dulce venenum. Si puto esse sequitur ymo .N.
omnino expedire tibi obmutescere et humiliari et silere
a bonis ne forte custodiendo alios infirmeris quia mens
tua adhuc eget custodia et frenum et neces-
sarium lingue tue donec illa passionis tempestas
fluctuare non cessat. alioquin sic dicitur sanando
alios tuam destrues sanitatem expertus crede.
Nam docere et curare alios est racionis solidorum et perfectorum.
Si vero necessitas inevitabilis vel magna
et racionabilis congruencia loquendi occurrerit tunc
taliter est loquendum quod ita te sic et alios videaris
arguere et docere et quod tibi eciam non deerit spes
vanaglorie dicens quod per hunc modum loquendi
reputaberis humilis et discretus sicut etiam

208

occurrere(t) qn taceb(is) vl' qn (con)locucione te humi
liter excusab(is) / nescio q(uod) aliud remediu(m) n(isi) con
fessione pura et lacrimas / possis co(n)t(ra) hac
maledc(t)am pestilenciam adhibere. Est aute(m) val
de cauendu(m) / ne timore despeccionis humane
tociens hoc viciu(m) (con)fiteri negligas / q(uo)ciens
ab ip(s)o te noueris supari / neq(ue) ut minus
verecu(n)deris mutes sepi(us) (con)fessore(m). Immo
ut plus (con)fu(n)daris studeas eide(m) sepi(us) (et) clari(us)
(con)fiteri. Sic e(nim) virtute humilis co(n)fessionis
sp(iritu)s ille vici(us) expelletur. S(ed) si co(n)fessioni tue
ingerat / ut de humili et pura co(n)fessione ap
petas co(m)me(n)dari / certe si te senseris vulne
ratum / no(n) timeas i(n) fine co(n)fessionis (con)tegere
ip(s)u(m) vuln(us). **De (con)dicione p(er)sone i(n) qua(m) seu (contra) q(ua)m peccas**

Grauius e(st) e(ss)e i(r)reuere(n)te(m) vl' i(n)obedie(n)te(m) patri vl
matri q(ua)m ei cui no(n) sic teneris reuere(n)tiam et
obediencia(m) exhibere. Et grauius e(st) turbare vl
(con)tristare vnu(m) s(ecundu)m ho(m)i(n)e(m) / q(ua)m vnu(m) ho(m)i(n)em viciosum
Grauius e(st) eciam prouacare vna(m) religiosam p(er)
sona(m) ad aliq(uod) pecc(atu)m q(uod) e(st) co(n)tra professione(m)
ei(us) / q(ua)m p(er)sona(m) seculare(m) inducere ad ide(m) pecc(atu)m
Et ide(m) intelligo de quocu(m)q(ue) actu seu tactu i(n)
pudico / Et grauius e(st) respicere vnu(m) iuue
nem a(n)i(m)o vicioso / q(ua)m vna(m) muliere(m) et vnu(m)
religiosu(m) q(ua)m vnu(m) seculare(m). Q(ui)a enim s(ecundu)m bea
tu(m) gregoriu(m) / no(n) decet i(n)tueri q(uod) no(n) li(cet)
cupisci. Ideo dico e(ss)e grauius illud viciose
respice(re) q(uo)d e(st) grauius (con)cupisci viciose. Suf
ficit exemplum iam dictum.

De condicione pſone cū qua peccaſ

No q̊ ſis cōtēt dicere nō bene cuſtodiui uiſu
aut dīcē ītrraui pluries aſpectū ī facīē cuidā
pſone cū ꝯ placēcia ꝛ ymaginacione ī pu
dica set dic qualitate pſone ꝛ codicione
ei' ſicut dictū ē et ſi de uiſu hoc expedit
dīcē multo mag' ꝺ uerbo ī pudico puoca
tiuo ad peccatū / Et de tactu ꝛ cōmocione
carnis libidinoſa habita ex allocucione ſeu ap
propinquacione ad corp' alicui' **De intencione habita
ī peccato** Is grauī' ē agere ꝗcuqꝫ pec
cū ī tēcōe puocādi aliquē ꝺ ſimile / ul' ad
aliud pecc̄ q̄ ad ſatiſfaciēndū ſibi ipī tm̄
ut ſi narras defectū alicui' ut facias eum
ꝺſpici ul' min' reputari ꝓpt' ī uidiā tuā ul'
maliciā aut ſi feciſti aliquē actū cū oculiſ
ul' cū manu verſus aliquā pſonā ut pro
uocares eā ad malū ꝛ ſic de aliis pec
catis factis ſtudioſe / nō ſolū ī dampnū faci
ētis ſet etiā ī pxī detrimētū / que ꝗdē pecca
ta nō ſufficit ꝯfiteri n̄ ꝛ ītēciones diabolice
explicētur / Tales enī ſt' recte ſimiles ꝺmonib'
ymo ſūt ī inimici xpi q̄ ſtudet aīas pꝺre pqua
rū ſalute xp̄s ſanguinē ſuū fudit · Deſcēs uero
ꝺ uno pecc̄o ī aliud eſt diligēti' pſcrutād'
No ē ē ita graue unū pecc̄m ſimplex ſicud
illud cui' cauſa / alia plura ſūt ꝯmiſſa · un
de ſi ſtudioſe feciſti aliquē defectū tali modo
q̄ alias fuit culpat' · ꝺ hoc / ꝛ nō excuſasti

209

[illegible] mihi [illegible] potuissem
[illegible] peccatori [illegible]
[illegible] alis medicina [illegible]
[illegible] peccato
[illegible] Nec [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] De causis et

occasionibus peccatorum confitendorum

[illegible]
[illegible]
[illegible] peccatorum [illegible]
[illegible]
[illegible] excusat [illegible]
infirmitate [illegible] causa [illegible]
[illegible] accusat [illegible] excuset [illegible]
imponere culpam diabolo [illegible]
[illegible] medicum [illegible]
[illegible] peccato quia me oportuit [illegible]
[illegible] in illo modo.
[illegible] causa [illegible]
[illegible] excusacio [illegible] diaboli
[illegible] non est culpabilis [illegible]
fit [illegible] suggestione diaboli nec omnis temptacio
[illegible] secundum beatum Iacobum [illegible]
[illegible] temptatur a concupiscentia sua abs-
tractus et illectus. Augustinus [illegible]

meciūt dicētes demon tm̄ me ī duxit ad tale peccatū q sibi cōsēsi / et tamen forte ipe demō nullā ul modicū hūit culpā ibi / s ex sola concupiscēcia sua tēptat cecidit / pterea secuti e dicē. Cū sētire me stimulari a tale pcīn faciē dū / fui sic negligēs ī evitādo occasiones solliçitantes me ad hoc idē locū tēt et psonā etc. Et ī adiuuādo me eciā cū oracione ieiunio et aliis necessariis, sicut scuissez et tenuissem quapter ipa neglīgēcia et malitiā meā cōmisi ipm peccatū eligēs pocius obedire suggestioni ul carni hoc suggerenti quam spiritui scō ī spirāti m quod nō facere illud.

Alii uero ī ponūt culpā pxio sicut fecit adā qui dixit deo. Mulier quam dedisti m̄ sociā dedit m̄ de ligno et comedi / dicut etiā quedā psonā ī stitit m̄ tātū rogādo et blādiēdo et aliq munuscula m̄ dādo quod nullo modo potuisset sed c fr... ita quod oportuit finaliter asentire. Ul quidā dixit m̄ tantum malū de quodā quod fecit me murmurare de illo / ul despice ipm / Sed hec ē viciosa confessio. dic quod sic de pmo / Cū uidērē expsse quod cōuersacio ī locutio cū quadā ul cū quodā erat m̄ inutilis et piculosa / et sētirē affectū cordis mei ad istam psonā / ul ipi ad me / nō ēe purū neqz scdm deū / set pocius scdm carnē et in aspcu et psētia eius hērem nimiā conplacēciā sēsualē / et ex hoc hērē sepe ymaginaciones ī pudicas de illa / ul de illo cū libidinosis motibus carnis ita quod ppter hoc debebā ipaz fugere.

210

nichilominus secutus fui voluntatem carnis ita tamen quod ad talem actum deveni cum ea. Unde et me et ipsam ibi laqueavi. Qualiter accuset murmuracionem

De secundo dicat sic audiens aliqua mala dici de aliquo seu de quodam facili ea credidi quam credidisset bona propter levitatem cordis mei. Et quando debui murmuratum excusare eum de quo murmurabatur ego statim murmuravi cum illo confirmando malum quod dicebat vel addendo ad id quod dicebat ac per hoc dedi occasionem sibi magis murmurandi. Nota hic quod non debes nominare murmurantem neque de quo sciam de quo murmuravit vel murmurasti nec personam de qua murmuravit et hoc servandum est in ceteris similibus.

Item si accusas te de turbacione aliqua habita contra aliquem propter defectum eius principaliter non exprimas illum defectum ne per hoc ostendas te habuisse racionabilem causam turbacionis et sic videaris minus peccasse vel motus fuisse zelo iusticie. Sunt enim quidam qui dicunt in confessione vidi fieri talem defectum vel audivi dici tale verbum malum et de hoc fui valde turbatus quia erat contra honorem dei et contra bonos mores et in malum exemplum aliorum.

O stulte ypocrita quod dicis te simpliciter laudas et nichil penitus

cõfiteri tacẽs peccꝫ tuũ qđ fecisti, videñdo
alienũ đ fectũ qđ fuit forte grauius q̄ ille de
fcũs alteri q̄r đ spexisti peccante cui đ buẽas
ꝯpati ⁊ mẽtiris dicẽdo te fuisse turbatũ
ꝑpt̃ suꝑbiã tuã ⁊ q̄a đ est ĩ caritas ꝑ xi que
nõ ꝑmittit quequã cõtra aliquẽ cõturbari.
Sic ergo dicas vides fieri uł audiẽs dici ali
qđ qđ iudicaui ẽe malũ ⁊ forte peius q̄ fu
erit ꝑpt̃ malitiã meã q̄ nõ ꝑmisit me
excusare fcm̃ n̄ĩ ĩtẽcioẽꝫ faciẽtis. Sicut
poterã ⁊ đ bebã nõ fui mot⁹ ad cõpaciẽdũ
illi ⁊ adorãdũ ꝓ ipõ ex caritate sicut đ bui
herere ſꝫ magis fui ꝓmpt⁹ ad irã ꝯ ipm̃ ꝯtẽp
nẽdo ⁊ iudicãdo eum appetẽdo statim puni
cõeꝫ ei⁹ uł here potestatẽ puniẽdi ipm̃. Et
hoc accidit m̃ ꝑpt̃ durıciam cordis mei q̄r
nõ recognosco paciencıã dei q̄ supportauit
me ĩ grauioribus peccatis absq̄ ulla punicione.
Et sic de alıis. Sũt eciã q̄dam q̄ se adhuc cla
ri⁹ laudat ĩ cõfessione dicẽtes ꝑ grãm dei
satis bene me custodiui ab aliquo tẽpe citra
a tali ⁊ tali peccato. Bene cõtinuaui mis
sas ⁊ ꝑdicaciones ⁊ orõnes multas faciat
male fca sua q̄ voluit q̄r ego facio ⁊ ĩ tẽ
do face bene fca mea ⁊ custodire me a pec
catis meli⁹ q̄n faciat hodie magna ꝑs ui
cinoꝝ meoꝝ pri⁹ me ꝑmittere occidi q̄n
face talẽ de fcꝫ. Unde nõ ẽ ĩ me alius

de facie et qui sunt in oratione detestacioni
illi non eum sunt sufficientes regraciari deo qui
liberavit me ab aliis peccatis que fecerunt
alii et cetera. Isti est recte similis illi phari
seo qui ascendit in templum ut oraret. Nota
eius oracio fuit exaltacio sui super alios. Sic
et isti quando debent se simpliciter accusare in
confessione laudant se super alios narrando
bona que faciunt. De superbia autem et presump
cione que latet interius nichil dicunt. Alii
vero dicentes peccata sua imponunt totam
culpam deo et dicunt deus dedit michi nos ita pra
vam et pronam ad tale vicium quod nullo modo
possum me continere quin faciam tale peccatum.
Isti dicunt sicut adam qui dixit mulier quam
dedisti michi socium quasi diceret eam nisi non pec
casse. Set isti mentiuntur aperte. Si enim sta
ret contra diabolus non potest vincere nisi
volentem cum tamen scriptum sit quia non est potestas
super terram que potestati eius valeat comparari
tamen minus potest quis violentari in concupiscencia no
tandum. Alii autem dicunt et fui deceptus a tali
temptacione quia deus noluit me adiuvare sicut
tamen iuvare et orare semper ad ipsum. Sed
isti excusatores negligenciam in presenciam
quia quo noluerunt per se ipsos in oracione fue
runt vitare occasiones peccandi quod fuit deus

ee : ÷ .

eā .i. piū ⁊ mēdacē q dicit clamabit ad me
⁊ ego exaudiā eū cum ipo sū ī tribulatio
nē / eripiā eū ⁊ glorificabo eū / Et iterꝫ ve
nite ad me oms q laboratis et honorati estis
⁊ ego reficiaꝫ vos petite ⁊ accipietis pulsa
te ⁊ apietur vob. Et apls ait fidelis ds q
nō uos patietur uos tēptari / sup̄ id qd po
testis set faciet etiā cū tēptatione puē
tū. Sciat g° qd ideo dereliquuntur a do qa
īsipide ⁊ sine fide orant / nec uolūt pu
gnare ꝯ seipsos / nec pseuerare pos
tulātes / ⁊ psolantes patient auxiliu
dni sicut decet. Set volūt hēre gratiā gras
sine labore ipetrātes etiā illā adnō no lsu
milit tāq̄ idignis / set ꝑ sūptuose ⁊ secu
re / ac si ds esset obligatꝰ eis orat ad
ipm / ut exaudiat statī sic uolūt ⁊ nō
ipm / ut ducē sic ipe vult. Sicq̄ putātes ipm ī duce
ad auxiliar dū puenit ipm poc ad de
relinquendū qr supbe ⁊ ī reuerētꝰ ac
cedūt ad deū / hec ē igitur causa lapsꝰ
eoꝶ .i. supbia ⁊ neglīgēcia sua / ⁊
hanc debent se accusare. De occasionibꝰ
que dantur alijs ad peccandum.

Ite de plenitudine cōfessionis ⁊ explicare
occasiones quas de dit alijs ad peccandū
... eoꝶ eē pticiceps qbꝰ occasionē

aliquā p̄ burstib[illegible] sit pei dare alicui ca
usas peccādi maliciose q̄ dare homini ca
usas nō maliciose. Et, ideo dicas utrū
maliciose ul' ignoranter. Ita tamen q̄ nō
nōies directe ul' ī dicēe psona cui dedis
ti causas peccandi sed sola occasio ē dicē
da peccati cum confessio ē alialio occasio
ne tui potes dicē explicite qn ē notū con
fessori ul' si dicēdo ipm nō posset hoc dicēs
ipm itelligere confessor ei q̄ fecit alicui
dic solū qualiter delictum fecerio
nū pecc̄ mortale ul' quod pec̄ grave
ualde posset talis ūba que dixit ul' p̄
tale modū exēplu [illegible] [illegible]
turbacōes cū loco tuo [illegible] ul' a
liquo ope [illegible] [illegible] [illegible]
ficiū ai ipe rogasset fecerat [illegible] nō
debes dicē turbam fecit ul' [illegible]
uit me [illegible] ul' [illegible] fecerit aliud se
cū uel dixit [illegible] [illegible] talis de
fectū fecit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
desunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
fecit hoc i[illegible] qn confessor [illegible]
ul' scire posset [illegible] fecit [illegible] sic
habui turbacōes cum [illegible] turbando

ipsa i me q eu pp^t supbia mea q dixi vba i iuriosa, et puocaui eu ad dicedu m. Si aute culpa fuit tota illi dicas sic habui turbatione cu q dā pp^t i patietia mea q nolui supportare i caritate aliqua vba ipi etc. Et dixi male officiu cu quoda i ta li et tali hora, ita q dictabat m q sciencia, ut ipm rediceres, et tn no redixi pp^t prigritia mea. Itē si huisti pollucōes carnis vigilando dic causa expresse. Si aut dormiēdo dic etia causā qua credis te dedisse. Cause possut ee. Intēperātia cibi ul pot diei pcedentis ul aliquor dier pteritor. et cogitationes i honeste habite aute dormitione, quas debes explicare maxie si sompniasti ea que cogitasti. Nota hic q sompnia vitiosa, seu i honesta no expedit recitare, ni aute dormitione cogitasses illud q sompniasti ul post sompnium cogitasses illud ide cu delectatione et mora ul motu carnis. hec eti sut diceda no taq sompniata sed taq cogitata. Si autē sompniasti here aliquē actu i pudicu cu psona adqua hes sesualē affectu

213

ul' quā ante pspetas oculo ī pudico/ hoc
debes exp̄mē/ taq̄ causā illi sompniu/ et
q̄ homo plus ī talibus dlectatur · et mul
ti post sōpniū gaudet se talia sompni
asse · Set si nō cognoscis ī te fuisse aliquā
dep̄cis causis/ ul' similē nichil d ipō somp
nio ē dicēdū qa nulla culpa ē ibi · tūc
eiȝ sufficit dolere ī corde/ et ad q̄etādum
cōsciētiā potes dicē/ habui sōpniū ī ho
nestū cui si dedissē causā quā ignoro/ di
co meā culpā · Uero etiā q̄ pollucōis noctūe
causam t'plicē sci pattes assignasse di
cūt/ aut eiȝ ex nimia cibi et pot' ul' altr'
tm q̄ntitate egerit/ aut p'curiā et ī
mūditiā mētis elabitur/ aut ī nimici
illudētis ī sidiis puocat' · P̄mū igit'
ex voracitatis seu gule bitio puenit.
hec autē causa ē diligigēt' examinādo
abiis maxime q ad spūale exercitiū sūt
bocati · qa eiȝ tales ꝯsueuerūt hēre p̄
mis teporb' ī equalē modū biuēdi/ ali
quādo cadēdo ī relaxacōeȝ gule/ aliq̄n
surgēdo ad abstinētiā · Jd circo multi eoꝝ

decipiũt et errãt iudicãdo causaȝ dće
pullucõis q̃ e tẽpe abstinẽtie accidit
illis q̃ decausa illi q̃ tẽpe relaxacõis
ꝯtigit no d̃bet aliqs dubitare putant
nãque q̃ nõ ex culpa ĩmodrãtie tẽpe
quo districci abstinẽt polluãt s; poci
ex necessitate ul' d̃bilitate natẽ cu
tñ iudicare d̃beãt et timere ne ex ni
mietate saturitatis p̃tite effũdãt
q̃d eñ p voracitatis ĩ gluuie congrega
tũ fuerat ĩ medullã necesse ẽ ut aliqñ
p prurituũ ul' cte p ignorãtiã seu ĩse
sibilitatẽ corpis quãtulibet afflicti ie
iunio egerat̃ ꝑp̃tea nõ solũ ẽ adilicatis
epulis ãstinẽdũ veru etiã auilioribus
cibis ẽ equali cõtinẽtia tẽperãdũ ymo
etiã ipi panis et aq̃ satietas ẽ cauẽcla
ut possit diu ĩ nobis acqsita puritas
p manere hij ẽ q nõ dũ equalis et ꝯti
nue moderãtie graȝ sũt adepti non
minꝰ pollutionẽ p̃ fatã ꝯ fiteatur qa
ipis abstinẽtibꝰ accidit set potiꝰ sẽ cul
pabiles mõ sup̃dicto agnoscãt Secũ
da illiꝰ ĩ mũdi fluxus causa ẽ si mẽs

217

ſpūalib' exercitiis vacua et diciplinis i
terioↄib' nō i tēta quēdā ſ negligētie ſitū
p cōsuetudinē cōtinui torpis obducat·
ac p hoc uanis et i mūdis cogitationb'
hospitiū i ſe ipā cōaptet quas poſt modū
quātucūqꝫ minimas negligēs et nō cauēs
ita cordis puritatē sublimē negligat ul'
tepide cōcupiſcat ut omēs p fectionis ſeu
caſtimonie ſūmā sola credat extiori corpo
ris caſtigacōe cōſiſtere· Cui' ergo mēs p ſa
ti erroris vitio ē p cuſſa ne ceſſe ē ut quā
uis ei' corp' rigido ieiunio caſtiget ipm
etiā dormientē i lecebrosa et i mūda fan
taſmata i gerēt ſicqꝫ ante legitimū
tēp' nō iā ex neceſſitate nature set
ex fraude ac vitio culpe iam dicte
feddiſſi eliciant humores qua ꝑꝑt' ſi
obuiare voluerit huic i epto effectui
cauſe p dicte oportet eū eradicare p
mit' ipam cauſaꝫ mentis· videlicet ex
cutiēdo torporē eiqꝫ ad aqſicōeꝫ ſubli
mis puritatis et mūditie iceſſant ac
ſtudioſiſſime exercēdo· ideoqꝫ relaxacō

sēsuū p quā mēs auiana et noxia discurrēdo
lasat ē pricipalit refrenāda/ ne ipa mēs as
sue facta illis vanis excessib' adi mūdissima
ī citamēta luxurie sompnians ptrahatur.
p̄dicta igitur negligētia acquirendi mūditiā
et ī mūditias euitandi qñcūq3 ipa fuerit
cā illi' egestionis ī mūde ī cōfessione penit'
explicet'. tria cā ē qn p ordinatā qdem
ac solitā moderātia uict' cōfessioneq3 pccōr
frequētē et ītegrā studem' p petuā mū
ditie puritate acqrere/ neqssimi hostis ita
ī pūgnat ī uidia ut dū qetē ɔsciētie nrē
pturbare conatur ill' pcipue dieb' qbus
maiore puritatis et ī tegritatis merito
dsideram' diuino placere ɔspectui/ simpli
ci flux' illi' emissione nos polluit/ absq3
ullo qdē carnis pruritu mentisq3 cōsensu.
nec etiā p illusionē fātasmatis alicui' ut
nos a sacrosā comunione rethat et pībet.
Quibusdā uero hec ideo putāt euenire
illusio tn cū idē hostis eos p̄dicto studio
feruētes et ītētos ēē cgnouerit/ oms eor

conat⁹ hac arte iuuentutis. dū se p̄ districtiore moderātiā nō solū a puritate corporis puenisse nō sentuit, uerū etiā p̄bat se grauius ac sepi⁹ pollutione fedari ipa ȝ abstinentie moderātiā incorruptionis et puritatis magistrā, heu ei⁹ nō necessariā, aut forte noxiam p̄ horrescat. Licet autē p̄dca triplex causa nocturne pollucōis nō natalis a scis patrib⁹ atq̄ȝ fuerit assignata qbusdā tn̄ modernis uidet posse cōtingere etiā ex debilitate nature maxie

illa nō naturalis —

tēporib⁹ istis qb⁹ ipa natā humana nō est ita fortis et ualida sicut creditur antiquus extitisse. quā siqdem causā pot qs facilit' i se ipo aduertere. qn̄. s. cōtinuato et nulla ten⁹ i trupto moderamine uict⁹ ipe freqnti⁹ solito polluitur, absq̄ turpis sompnii i tuctu sicut et ego quosdā agnoui. hac poste ctis tēporib⁹ bis et ter et quater i ebdoma soidi dari, uerū ē qꝛ hoc nō mi⁹ illusioni p̄dcē posset ascribi. Nichilomin⁹ tn̄ si ad huc dubietatis scrupulo i qetaret cōsciētiā purā timētē neforte occasione uitiosa p̄ fata pollutio accidisset, ipa ȝ cū occasione quā extimat fuisse possibilē cōfitcat⁹ p̄ pace animi optinenda. Justa hoc scire oportet, ut si eo tēpore quo scim⁹ nos sompnii illusione pollutos p̄ su

mēda sit au uītāda illi⁹ salutaris sacramēti sa
crē scā pceptio· Sup hoc nanq̧ scōꝝ patrū
hec uidet᷑ fuisse sētētiā ꝙ uidelicet quātū i nob
est oī idustria curare debem⁹ ut illo tēpore
maxime quo ad scm sacmētū optam⁹ acce
dere i maculata teneam⁹ mūditie puritatē·
Et uigilātissima circūspectione cauēdū ē ne
ī nra nocte/ qua nos ad coīonē cōuiuii salu
taris pparam⁹/ nostre carnis ītegritas occasio
ne uitiosa fraudet᷑· Set si hostis ī uid᷒ pemis-
sionē illi⁹ imūditie mētī nīe illuserit/ ut nob
celestis remedii subtrahat medicinā/ ita tñ
ut nullo reprehensibili ī tueniēte pruritu·
nullo delectacōis ꝯtaminet᷑ assensu· set flux⁹
ille a naturali nessitate pfux⁹ aut certe·
aut certe i pugnatione eiusdē hostis sit absq̧
sēsu uoluptatis eductus/ possum⁹ ⁊ debem⁹
nichilomin⁹ ad grāz cibi salutaris accedere ꝯfi
dēter· Si uero timet ⁊ credit ꝯsciā nra ꝙ dca
pollucō/ occasione uitiosa puenerit debem⁹ die
seqnti nos subtrahere humilit᷑ ab altari· ne for
te illā sētētiā icurram⁹· q eā mādūcat ⁊ bi
bit i digne iudiciū ē mādūcat ⁊ bibit nō
diiudicās corp⁹ dñi· ⁊ dest nō faciens diffe
rētiā īt᷑ pcepcōes illi⁹ cibi celestis/ ⁊ cibi car

nal' nec iudicans ipsum corpus domini esse tale quod non nisi pura mente et carne liceat manducare. propterea idem apostolus statim infert. Ideo inter vos multi infirmi et inbecilles et dormiunt multi. hoc est multi ex hac presumptione seu manducatione indigna spiritualiter infirmantur et sompno mortali multi dormiunt. per peccatum quod ex ipsa indigna sumptione incurrunt. Probet quoque idem examinet se ipsum homo antequam sacramentum hoc percipiat. et se diligenter videat utrum sit mundus vel inmundus. utrum devotus vel indevotus utrum reverenter vel irreverenter. utrum timens vel presumens accedat. etiam si certus sit vel certum seputet quod non sit viciose pollutus vel aliquo peccato mortali infectus. Non enim debet volens illum panem celestem sumere esse contentus se non habere peccatum mortale. nisi precedenti nocte viciosa occassione fuisse pollutum. quia licet hec duo quelibet reddant ipso cibo indignum. alia tamen plura sunt quibus homo se debet ab hoc subtrahere reverenter. que quidem singulariter explicare non audeo. quia ascetis et doctoribus ipsa expressa non reperi atque illustrationi gratie divine ea securius simpliciter relinquenda decrevi. Id tamen ad quod pro me ipso recurro est verbum illius qui hoc instituit sacramentum. quod non credo unquam frustra aliquid protulisse. dixit enim. hec quotienscumque feceritis in mei memoriam facietis. Ex quo quidem verbo arguo mihi ipsi quod quotiens

nō

illd᷒ uolo agere · ꝗ ille iſtruit · ⁊ modo p̄ dc̄o
reliqͥt, nequaquā sine remorſu ꝯſcīetie · ac
iudicio aīe timeo adillud poſſe accedere · ni ardo
si ꝑmemorata ipi᷒ iſtruētis caritate · ac eiꝰ
paſſione ⁊ morte, ī cuiꝰ memoriā ꝑpetuo reco
lēdā idē ſacramētū dbere ꝯfici ⁊ ꝑcipi ipe
clare aſſruit ⁊ ī iūxerit · Cōsidrās ī ſuꝑ circa huiꝰ
ſacramēti ꝓmordia · locutionē pedū ſcās / nō abſqꝫ
miſterio ⁊ exēplo / ibiqꝫ dcm̄ fuiſſe adn̄o · si nō
lauō te · nō hebis partē mecū · Agnoſco ꝑ hoc
⁊ iudico nō sine ꝑſūpcōis ⁊ grauis offēse
ꝑiculo · aliquē uelle here ꝑte secū, ipm̄ ſacra
mētū sumēndo · nō p̄ habita alicuī ſpualis
gratie lotione quāqdē lotione · nō ſolū ꝑ cō
pūtionis lacrīmas fieri puto · ſed etiā ꝑ ſitiorē
mētis ꝺuotionē · ⁊ fidē icꝫ ipe dn̄s aīas uocat ·
ī iuitat · tenat · itaqꝫ amet cogit ad ipm̄ cibū ā
gelicū ⁊ celeſtē · uñ ipe dix̄ illis qͣs lauerat · iā
uos mūdi eſtis ꝑ ꝓpt᷒ ſimone quē locut᷒ ſū uob̄ ·
nō dix̄ ꝓpt᷒ aquā qua loti eſtis sꝫ ꝓpt᷒ ſimonē ·
hoc ē autē ūbū fidi ꝗ p̄dicam᷒ ait apl̄s · Et ī ac
tib᷒ aplōꝝ legit᷒ · fide purificās corda eoꝝ · hanc
aute fidē ⁊ ꝺuotionē celebrātis ſeu ſacramētū
sumētis credo ēē illā ꝗ celebrat ⁊ ꝗ facit ipm̄
ſacramētū ꝑcipi cū effcū · ſicut ⁊ ūba xpi ſūt
illa qb᷒ ꝯſecrāt᷒ ⁊ trāſſſtātiāt᷒ panis ⁊ uinū
ī corꝯ ⁊ ſāgnē ihū xpi · quāqdē ꝺuocōes uoco

217

dei gratia quod puerit et discretio [illegible] fieri
fuit. Ad hoc ergo secundum [illegible]
et assidue [illegible]
parte [illegible]
et passionis [illegible]
uocem et [illegible]
[illegible] re
frenandam [illegible] sensum [illegible]
ratam passionum.

De fluxu libidinis

Intemperantia [illegible] non est [illegible] est
[illegible] efficiente [illegible] et per [illegible]
magna [illegible] ulla omo
tione [illegible] et [illegible]
[illegible] sine delecta
tione et qualis [illegible]
aliter [illegible] medici
[illegible] causa [illegible]
[illegible] putantes se esse [illegible] ergo quod
illius humoris effusio non est [illegible] ut di
cunt medici sine libidine [illegible] delectatione et car
nis commotione nullo [illegible] uigilando.
Ad [illegible] in effusionem humoris [illegible] naturalis
[illegible] causam exhibet [illegible] id
est [illegible] discretio [illegible]
[illegible] cum hoc [illegible]
[illegible] plena et [illegible]

p̱sone eius et sicut hēnt cōplacētia. sensualē
et uana siue ad quam afficiunt inordinate animus
ie. aut qui tactu et amorem illicitum. aut uoca
giuaco aliquis act[illegible] fortius quando
ec. Inquis eis colloquiis et aliis similibus multi inc
miunt hēie calefactiones et cōmotiones carnis
libidinosas. et etiam humores emittere uelint
nolint. ergo hec causa et similes q sunt occasio
ledē [illegible] fugere maxime
q sentit se ē hoc passionatum. seu debet na
turaliter [illegible] siue ex uitio mentis. siue ex
debilitate nature. et q occasiones huiusmodi non
uitauerit [illegible] amicitiā et famili
aritate [illegible] modo affectionis
genere etiā allocutionē et aspectu ipsarum. ita nō
credā ipsi [illegible] effusionē peccare mortaliter.
n̄ forte aīo [illegible] aut ī pudice tangeret
p̱sonā q ē causa illi. [illegible] credo cū quid
peccare ē magnū peccati mortalis periculo subiacere.
Ideo qui cō[illegible] absque dilatione necessaria.
ipse ē molestiā ī ferat et hac pte fugiendo p̱sonas
huiusmodi atque cū eis omnes oportunitates loci et tē
poris euitando. Sic enim peccatus fuit q [illegible]
uocat libido. Si pt euitare ipsi occasio et studio
se nō euitat ē omnino consentiendo cū suis occasionibus
et negligētia habita. et causas ipsas. Si uero otigat

excausa q̄ uitari nō pōt quādo audiūt ūba īpudica acausu ul' eodē mō uidēt uerēda alicui' ul' loqt̄ q̄s cū p̱sona aut sedet iusta eā d̄cul' p̄ sētia hēt ɔplacētiā uanā ⁊ aba p̱ tūc separari no ualet. Ius ⁊ similib' c̄do sufficere. q᷑ tā d̄ occasione ⁊ ī potētia uitādi. q᷑ d̄ fluxu illi' libidinis dolor si plicit' habet. q̄a tū dubitare ī talib' q̄ spectāt ad ɔsciētie pacē ē q̄nq̄ ualꝫ p̱ficuū. potes hoc ɔfiteri p̱ qetudine mētis. licꝫ expidire nō credā

d̄ cōplacentia habita ī recordacīōe peccoꝝ p̄ t̄itoꝝ q̄lr sit cōfitedū

Et id sciēdū ē q᷑ qn cogitas d̄ ī iuriis receptis ⁊ ī illa memoria t̄ hauis ī trare. cū aliqua mora ⁊ appetis uīdictā fieri ul' fc̄āꝫ fuisse ul' doles q᷑ nō fuit fc̄ā p̱te ul' p̱ aliū aut ymaginaris a liq̄d facere seu aliquē modū tenere aīo uīdicādo. hec oīa sūt ɔfitēda. ⁊ q̄cūq; alia similia gestis ī mēte tua. ratione illi' iurie. Si aūtē re memorādo mala p̄t̄ita q̄ fecisti nō hēs dolorē sꝫ pot' d̄lectacōēs ī eis. ⁊ p̱pt' hanc d̄lectationē facis morā ibidē nō c̄do expedire q᷑ specifices ipā peccā rememorata. si aliq̄s ī tegre ɔfess' es ea. ⁊ si nō hauisti aliud q᷑ d̄lectationē ī mēte. sꝫ sufficit dicē. deuenīūt a memoriā meā q̄dā ī iurie ul' uīdicte quas feci. ul' q̄dā pecca q̄uia q̄ ɔmisi d̄ q̄b' nō hēā nō hūi dolorē ī tali recordatione. sꝫ d̄ ipīs cū multa ɔplacētia cogitaui

ul. Et si aliquid occurrit vel in carne vel in mente post
dictam complacentiam que videatur vel aggravare peccatum
ipsum debes etiam confiteri. Sicut si de peccato luxurie preterito
facto habuisses memoriam. Et ex hoc habuisses motum
carnis. vel penitudinem quod non fecisti ipsum pluries.
vel cum pluribus. tunc est debes sic dicere. Ex ymaginatione
quam habui de quodam peccato luxurie. habui motum in carne
et complacentiam in mente. appetendo etiam illud fecisse
multociens. et cum multis personis. Ita quod non oportet
te indicare confessori te vere fecisse illud peccatum
nisi forte alias indicasses eidem. et nisi pro maiori humi
litate et merito velles ipsum ei similiter explicare.
Si vero recordaris te habuisse iam opportunitatem faciendi
aliquod peccatum quod non fecisti. Et in illa recordatione non
gaudes te evasisse illud peccatum. nec regratiaris deo
quia te custodivit ab eo ⁊ abstulit opportunitatem
et voluntatem faciendi ipsum. vel si etiam doles te non fecisse
quod est adhuc peius. hec omnia sunt plenius refrenanda. In hoc
est videlicet esse ingratitudo maxima et commissio peccati volun
taria. Sed si in predicta recordatione peccatorum maxime
carnalium non posses vitare complacentiam et motus car
nis. debes ergo. velles ea studiose recolere causa excitandi
te ad compunctionem et lacrimas. consulo vel ut quod
non ea specialiter recolas. nec etiam alia peccata que non
potes sine complacentia recordari. Sic est iudicta fra
tre vel patruo de iuncto tuo aut morte vel dampnum

et cuius quem odisti. peccaui ergo domine et in celo coram te per
omnia mea generaliter comprehendere sufficio.
videlicet per superbiam et dilectationem carnis.
dicendo sic. anima mea egressus tui [illegible]
[illegible] est [illegible] supra [illegible] quam semper habuimus
coram deo [illegible] in iudicando. invidendo alios
provocando et mundi gloriam appetendo [illegible]
diuidendo [illegible] dei contempnendo. [illegible]
puniendo [illegible] vilificando. de operibus et iudicijs
dei ac eius permissionibus murmurando. penas in
prauos et tacita sua beneficia negligendo.
Inpeccatis vitiosos [illegible] nomine dei in vano proferendo. lingua contra [illegible] periculo [illegible]
mulationes per duplicitates et adulationes
periuramentum et alia multa. [illegible] iniuria [illegible]
[illegible] occulte et occulte [illegible] cum [illegible]
[illegible] laborando [illegible]
nimis [illegible] nimis perfumeo et ad
[illegible] non [illegible] accedendo. [illegible]
[illegible] et racione [illegible] occultus [illegible] operibus [illegible]
tuose [illegible] sape [illegible] oportet [illegible]
rio. [illegible] secundum cupiendo. gratia dei non
[illegible] affectato. [illegible] cognoscendo. [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible]
Hasitute coram deo et hominibus et alia multa

- [illegible]

mētalit̃ p̱ sup̱bia ⁊ corporalit̃ exercēdo · Jam aīa mea
cito erit finis dlectationū hui⁹ miſime carnis q̄s
dlectacoīb⁹ ſpūalib⁹ p̱tulisti · ipās plꝰ amādo q̄ deū · plꝰ
ē opatiēdo q̄ t̄ · plꝰ laborādo p̱ ipa q̄ p̱te · plꝰ obediēdo
ei⁹ cocupiscētiis · q̄ diuinſis i ſpūacoīb⁹ ⁊ ɔſilus · dn̄s ·
cōfessisti satisface̅ ē · d dlectacoīb⁹ gule ⁊ luxurie plu
rimiſ ⁊ diūſiſ modiſ ope ⁊ uolūtate · atq̄ ſaciare ei
uisū · auditū · gustū · odoratū · ⁊ tactū quātū ⁊
q̄lit̃ potuisti · Cōfessisti amore ip̄i⁹ carniſ · amittere
maximā p̱tē tēporiſ nr̄i · i nimia dormitione ⁊ q̄ete
⁊ i occupatioīb⁹ sup̱flui⁹ · ⁊ multiſ opib⁹ uitiosis ·
i nimia cura ⁊ sollicitudine reru corporaliū ⁊ tēp
aliū · pl⁹ q̄ p̱t̄ auaritia ⁊ dlectacoēs · q̄ p̱t̄ neceſ
sitatē · Cōfessisti ei⁹ pigritiā q̄ huit sēp ad op̱e
rādū bonū · ⁊ ei⁹ sollicitudinē q̄ huit ad malū · qd̄
potuit p̱agere · hec fuit uita nr̄a aīa mea ·
Nūc expediunt tōs nr̄a · ubi es o sup̱bia ⁊ uani
tas mea · quo iuistis dlectacōēs carnis mee · qd̄
m̄ attulistis · q̄ m̄ religiōe p̱ sbiectiōe ⁊ obediētia
qua fui tot annis uob̄ subiect⁹ ꝗ sui · p̱ uob̄ eis
cōmutaui uita eternā · Amisi deū ⁊ acquisiui i fer
nū · p̱didi gaudia ifinita · ⁊ lucrat⁹ sū fletū ⁊
lamēta et̃na · priuat⁹ sū sotietate ūginis marie
⁊ āgelor ⁊ oīus scōr · ⁊ merui ēē soti⁹ demonū ⁊
oīus ciuiū i fernor · Ecce lucru meū ecce retribu
tio uestra · S; qd̄ ad hoc rūdes · o · aīa mea an nō

considera qualem te fecit deus et qualem te fecerunt ista peccata que ipse enim reliquisti. Scio enim quod invenerunt te a principio sicut tabulam rasam in qua nichil erat depictum nisi ymago et similitudo dei. Nunc autem te volvo et revolvo et similitudinem dei in te non video quia nulla virtutem in te agnosco. Set ymago dei sic quia esse non potest, sic est denigrata et fedata peccatis quod videtis diaboli in ymaginem transmutata. Nichilominus tamen totam te depictam conspicio. Set heu me quales sunt iste picture. Satis possum te circumquaque respicere quod in te nullius virtutis ymaginem cerno depictam. Sed bene ibi agnosco superbiam et vanam gloriam, iram et invidiam, gulam et luxuriam, avariciam et accidiam, ingratitudinem et negligentiam, odium et vindictam, contemptum dei et amoris sui, et cetera que ex eis sunt genita et cotidie generantur. Vide ergo nunc anima quod sequitur ex predictis et aliis multis malis que non cognoscimus nec recordamur plus. Vide in qua quale lucrum acquisivimus de hac mercatione quam duximus in hac vita. Attende ergo o infelix anima mea quale materia et occasione hominum murmurandi et detrahendi, iudicandi et despiciendi, irascendi et condempnandi et alia mala concipiendi contra proximos nostros sic feci semper. Alienos defectus predicando et mea graviora vitia non videndo. Quale enim

hēnt causa medēdi ꝯsolandi ac satisfaciēdi
sibi miserias carni d'hus q̄ dicebat ne uidear re
nisi n ꝑuitatis ad gemitū ꝯflictū ad tristi
tia ꝯlamētū ad damnādū humilit' ꝯfitēdo ad
dn̄m: dn̄e ne ī furore tuo arguas me ecc̄.

ꝙl' cogitationes ī honeste sint ꝯfitēde

[C]ontra q̄s plerique cupiūt ut cogitacōes ī honeste
sic teneant' ꝯ ī ꝯfessione exprimere. Credo hoc ēē pu
sillitatis ꝯ g̃ fecitis cognoscit merito. Si nō ē de hoc
ēē necessitatis. ñ forte quido contrarie ī cita
facta ī cogitacōe illa de facto se īclinatū
ad ꝯsentiēdū ꝯ ꝑficiēdū cogitatū si hēret oppor
tunitatē quā uellet. ut si pollueret' ꝯpilla ue
hemēti cogitacōe morosa. aut si inordinate
afficeret' multū ī cogitatione. hēndo tñ mot'
carnis ꝯ ymaginacōe hēre aliquēs actū ī ꝯcubi
tos cū ipsa ꝯ fora. hunc ē affectū ī īordinatū
dico ē oīo exprimēdū cū dcīs cogitatiōib'. ꝯ mo
tib' carnis ꝯcedētib' exprim affectū dicēdo sic.
habeo affectū sensualē ꝯ īnordinatū ad quā
dā mulierē ul' ad quēdā iuuenē talis ꝯdi
cōis ꝯ hūc affectū accepi ex ꝯspectu hita
mansiōe ꝯ collocutione ac pñtia corporali
ipi' eūda aure ul' ꝯnsiōe tñ uiceb' ul' multo
tiēs ymaginaciones turpes respiciēdo eū oculis
corpis. ul' mētis. faciē. ul' alias ptes corporis ei'.

et ymaginationem habere cum ipsa persona apertus. uel
oscula. uel alium actum impudicum. et in istis feci
moram per spatium magnum habendo etiam ibi motus
carnis libidinosos. et specialiter hoc accidit
mihi in oratione toties quod audiendo missam essem. et semper fui
negligens laborare quod posse ad expellendum talia propter
nimiam delectationem. quam habebam ibidem non curaui quan
tum potui refrenare oculos ab aspectu illius persone
quam habui propter eam eius. et sic de aliis. quicumque est exprimeret
hoc modo affectiones et cogitaciones suas uitiosas
pro certo liberaretur cito ab eis. dum modo cum hoc continua
ret oratione. et custodiam sensuum. quia demon non potest pa
ti humilitate pure confessionis. tamquam superbissimus et in
mundo omnis humilitatis et munditie inimicus. Et
ideo non est melior uia et facilior ad euadendum temp
taciones superbie et luxurie quam omnes cogitaciones uitio
sas cum circumstantiis concurrentibus in carne uel men
te. sepe et clare detegere confessori. Ea uero illius
cogitacionis et affectionis toties etiam exprimat
quotiens renouatur.

Inquirendum uero non est. quod mouetur membrum inferioris quod
accidit sine cogitacione impudica et absque uoluntate
et sine causa uisus uel auditus. seu alia causa
extrinseca inonesta prouenit absque dubio ex
excedenti repletione uentris. aut ex qualita
te uel potus. Quidam tamen putant et credent sic esse

cr ÷

q ex nimia vigilia ɔtigat eis/ dũ .s. ɔstat eis/ q nõ
ex aliqua causa₄ p̃dca₄ pueniat. Et id͛o q̃cũq; de hu
⁹mõi motib; molestat͛ q̃cũq; hoc ɔ͛ uoluntatẽ sua
⁊ cũ displicẽtia sui ɔtigat/ sciat expedire oĩo q sit
modera⁹ i dieta q̊ ad quãtitatẽ ⁊ q̃litate. Nã i intra
corp⁹ orit͛ causa hui⁹ cõmotõis inepte. quãdo
nõ a causa extrinseca ɔ͛ q̃si natã uid͛t accidere.
Similit͛ oportet eũ cau͛e sibi ab aspectib⁹ p̃sona₄
⁊ a collocutione/ seu appinquatione ipa₄ in q̃₄
aspc̃u ⁊ p̃sẽtia sẽtit se naturalit͛ ⁊ sẽsualit͛ d͛lecta
ri. Alioqn ille mot⁹ q uidet͛ naturalis fieret uitiosus.
Et licet sit secur⁹ ɔfiteri tales mot⁹ q uid͛nt͛ sine
cã uitiosa p̃cede͛/ ne forte sup̃dcã i tẽperãtia sit cã
eo₄/ tamẽ p ipos nõ turbet͛ amor ⁊ d͛siderĩu puri
tatis i corde. q͛ nec p hoc castitatis corporis ma
culat͛. qn uõ es cert⁹ q̊d p̃dci mot⁹ ex causa uitio
sa cotigãt/ debes cõfiteri ipã₃ causã₃ ⁊ locũ ubi tũc
eras/ ⁊ mora₃ fcã₃ i eis ⁊ quotiẽs sipotes/ sic sup̃
d͛ huiusmõi circũstãtiis/ posita sũt exempla. Nõ
ẽi₃ sufficit dice͛ dico meã culpã d͛ motib; carnis
quos habui. Sed dicas sic dũ eẽ₃ in eccia/ ul' i
orõne/ ul' audire uerbũ dei/ cogitaui talẽ actũ
inhonestũ ul' hũi memoria alicui⁹ p̃sone/ in cui⁹
aspectu iam habui cõplacẽtiã uanã/ ul' ad quã
habeo inordinatũ amore/ ul' respexi ibi quãdã mu

here cu coplacetia uis 7 ymaginatione seu uolu
tate i pudica etc. et cu istas causas 7 similes di
xeris tuc ad des qppt hoc huiusti calefactiones 7
comotiones libidinosas i carne p tatu spatiu 7
tot uicib specificado etia. si studiose 7 maliciose
fecisti aliqd furtu ul dixisti aliq vba placite ali
cui p sone et gratiose ppt quas hebas dictos calo
res 7 mot i carne ut occasione illi locutionis 7 f
urti heres p mai spatiu d ipa oplacetia p dcam
libidinosa ta i mete qua i uisu 7 carne qd qde
furtu no fecisses nec illa vba sic placite dixisses
illi p sone sicde ipi pnda dicta delectatione mi
nime habuisses. D piculo familiaritatis cu feminis spu
alib

Occurrit aute unu qd exstimaui no ee tacendu. ui
dz e q multi negligat affecciones suas uitiosas
agnoscere q p oseques ostrea cu ta sint diliget
p scrutade q cu uitiis suis q cotic eos pleni
ostide. qda naqz nimis afficiut ad se ips qda
ad aliqs psonas qda ad honores qda ad diuiti
as tepoales. et q hec sut sicut mur int aiaz
7 deu ppterea nullus hens aliq ex pdcis pot here
oone pura n i uia dei p fice maxime qn est
carnal affectio ad p sona. de hac i tedo nuc
loq eo q huioi affectio multos spirituales
sub spe spual amicitie astutu oonis ipedit

7 actenus ĩpediuit. hec ē eñ ĩgetudo mētis pestifera
aone mētis et ouis ĩficiēs anichilās 7 dispergēs
cūtisq3 oīois effectib' 9 trarios effect' ĩ mēte ge
nerās 7 exercēs/ nā sic oīo pura mēte purificat
7 illuminat letificat fortificat 7 ĩpĩgat sic e9
trio carnal' 7 ĩ mūda affectio mēte infic' 7 obs
curat 9 tristat dbilitat 7 dficcat/ nō solū autē
mētē s7 etiā corp' etuciē maledicciōib9 ornat.
Qm̄ autē spūalib9 loqor 7 ppt' eos pncipalit'
ista 9scribo/ nouerit ipi q' licet omib' sit piculo
sa 7 dāpnosa ipa affccō. eis tn̄ mag' pnitiosū
7 piculosū ipā ēē nō dubitēt/ maxiē qn ē cū
psona q spūal' ēē uidr. quātūcūq3 eñ hui' affect'
cū psona spūali uidat ēē purū pricipiū. eor
tn̄ familiaritas frequēs ē domesticū piculū/ 7 d
lectabile dt' mētū maluq3 occultū boni colore
dpictū. Qa uerīdē familiaritas quāto pl' 9 fir
mat' ul' tāto ali' pncipale motiuū 7 utriusq3
puritas maculat'. nō tn̄ d hoc statī ppēdut
q' sagittari' nō mittit apricipio sagitas ue
nenātes s3 solū m' aliquātulū uulnerātes.
7 augmētātes amorē. At tātū uero ĩ breui
deuenīut ut nō iam uelut āgelos sic cepāt se
inicē alloquāt' 7 uideāt s3 tāquā carne uesti
tos se mutuo ĩtueāt' 7 sētiāt ut ētes qbusdā

recordationib' 7 alijs blāditorijs 7 adulatorijs ver
bis q̄ uidet' ex pura deuotione pdire. Exīde-
icipit alt'i p̄sētiā corporalē appete q̄ forma
seu sp̄es corporū utriusq3 in utriusq3 mēte cōcep
ta icitat eos ad uolēdū corporalē p̄sētiā ma
gis eis d'lētabile q̄ sit mētalis p̄sētia sicq3 sp̄al'
intētio paulatī ȝūtit' icarnalē. S3 de oōne
ip̄oꝝ qd dicā? Certe orribile v'bū nō sine dolore
cōscribā, qd 7 uos i mēte uīa scribite cū timore.
Mētes q̄ppe ip̄oꝝ q̄ solebāt i oōne cū deo absq3 īt'
medio loq. nūc īt' se 7 deū, alt'i' corporalē effigiē
ponit, uelātes 7 obtenebrātes ē ip̄is, faciē dei
cū facie creature. Et q̄ nō min' horrendū ē
cū hic errorē suū pcipē et emēdare d'berēt.
in ip̄i pot' nutrimētū erroris, iudicāt totū illud
ex maxima caritate pcedē cui merito putāt.
7 s̄ iuicē mētiētes refferūt, q̄ i oōne un' alt'ū
p̄sētat', atq3 sic p se iuicē orare cogūt', gr̄a 7
uirtute diuina, ac phoc ȝsolationē sip̄licitē se-
sualē, quā hēnt in illa rep̄sētacōe d' se iuicē fō
in oōne p dēa heu heu existimāt, 7 asserūt ēē
sp̄ualē 7 gr̄as diuina. Quales autē illusiones
tūc recipiāt a sagittario supdicto sp̄eciali'ē mu
lieres q̄ cui' adhibēt fidē illusioni mētali cer
te i possibile esset ac orribile enarre. Vnā tn̄

d oib⁹ dicā. Sētiūt nāq; i pfata oꝛone ⁊ repſētacōe
mētali calorē quēdā ignitū a ſagittario illo iactatū
quē credūt ⁊ dicūt ēē ignē caritatis a ſpū ſcō trāſ
miſſū uolētē cōiūgere ſpm̄ uni⁹ cū ſpū alteri⁹ uīculo
caritatis cū tn̄ ſit ignis libidinoſi amoris p ut ſequē
tia manifeſtat̄. Et ex hoc dliberāt ſe tāq̄ ſpūalit̄ unitos
poſſe ſecuri⁹ ⁊ ſepi⁹ ac plixi⁹ ſiml' loq atq; i hoc nō tēp⁹ pdē
ſ; lucrari/ pīcide modos nouoſ ⁊ cautelas mirabiles adi
ueniūt qb⁹ pcurāt ſimul colloq ⁊ frequēt̄ allegātes
un⁹ alti cauſas neceſſitate utilitate dpietas cū tn̄ i ca
nil aliud ſit uerācit̄ ni caro cui mēō iā ſuccūbit. ſic
itaq; carnali ꝯcupiſcētia excecati/ tēp⁹ q̄ olim ſolebāt
i oꝛone expēdere ac ſpūalit̄ occupare/ nūc i hmōi fa
miliaritatib⁹ ⁊ colloquiis pdūt/ p ch dolor cōſolacōes ⁊
allocucōes diuinas p carnalib⁹ cōmutātes/ Ammodo
igit̄ nō ni cogēte hora ſerotina ul' alia ineuitabili cā
poſſūt ab iuicē diſcedere/ ⁊ tūc triſtes ⁊ iuite diſcedūt.
hec autē triſticia ē certiſſimū ſignū q̄ carnis ui-
culo ſūt ligati. p hec eī uiſitationes ⁊ cōſolationes
diuine a carnalib⁹ ⁊ diabolicis diſcernūt̄. Deniq; licet
ſe multis exponāt piculis ⁊ multa mala icurrāt
dū .ſ. obtenebratis ipoꝝ cōſciēciis iudicāt quedā
ſibi tāquā ſpūalib⁹ ēē licita que fieri nequeūt
abſq; piculo ⁊ peccato. putaui tamē ēē meli⁹
nō multa d hijs calamo exarare. hoc tn̄ tacere

nõ ualeo qn ipm aliqualit̃ referã maxime
q2 nõ lego aũt pctib9 istis similia otigerit.
Gaudẽt spũales pcipi a dec se seduci qñ q3 p
mittit ut se familiarit̃ tangãt sub spẽ ca
ritatis refuãtes ẽ mutuo in mẽsũ cordis
amorẽ quẽ 7 ipudẽt caritatẽ appellãt. Sed
ĩ hac refatione amoris ẽ sũmũ piculũ qm
ex hoc fabricãt sagitte. qb9 mẽtes eo2 uul
nerãt mortalit̃ ac uenenãt. Et q' sup oĩa
uidet̃ m ẽẽ abhominabile nõ solũ deo 7 ange
lis / uerũ etiã demonib9 / fuerũt iã aliq / nõ
ẽ diu / q ĩ excusacões sue libidinis psũpse
rũt dicere se habuisse ĩ illis tactib9 ĩpudi
cis magna sẽtimẽta de deo. Si hec dicẽ qd
aliud ẽẽ uidetur n̄ iocatiuũ qda adue
ntiũ asecuti9 miraclũ similia 7 ad ppetrã
da ide peiora. Respõde tu m q talib9 adheres.
Credis si sint uere spũales ut asseris qd ali
ud loq ul' agẽ debet n̄ q' ul' a spũ scõ pce
dat ul' p cedere põt. Cũq3 a spũ scõ nichil no
xiũ ul' supfluũ / s3 solũ qd ẽ necessariũ ul' uti
le pueniat certissim9. dic m obsecro ul' saltẽ
tu mulier maledcã respõde qd ad spũ scm
de brũa tactib9 7 osculis / aut qlẽ honorẽ ide
cõseqt̃ ds que uno necessitate ul' ad salutẽ

t uel alter ut hos tactus paciaris uel agas aut quod que-
stio contra spiritus sancti a libidine carnis. Que quod presumpcio
tua, ut hanc contumeliam eidem spiritui sancto inferre non ti-
meas attribuendo sibi inpudicicie tue fetorem quem uix
demones pati possunt. Que iniqua temeritas tua
o mulier ypocrita, a facie dei proiecta, ut non uerea-
ris dicere libidinosam delectaciones carnis esse graciam
et consolaciones diuinam. Recede igitur fera pessima de
finibus nostris quia etiam demones qui adhuc plus tu
deum reuerentur et timent, tuam nequeunt presenciam sus-
tinere. Hec itaque fratres karissimi huic opusculo
non ociose neque incongrue sunt inserta, quia hec
uenenosa affectio sub colore spiritus acquisita
summe habet puritatem confessionis, et cordis mundiciam
inpedire. Est enim quedam uiciosa rubigo que
uix potest aboleri de mente cui semel fuit appli-
cata, precipue quia tales persone que diu sunt hac
sagitta percusse, quasi nunquam pure et integre confi-
tentur, eo maxime quod ipsum morbum despectibilem
in spirituali persona uerecundantur totiens detegere ple-
ne et integre confessori, quia uerentur exprimere quasdam
circumstancias illi affectioni annexas quas tacent
uel exprimunt imperfecte, uitantes uobis operire dictum morbum.
Sic sunt occupatio mentis quasi continua circa personam dilec-
tam in oracione et in cunctis actibus suis ymaginaciones turpes

de ipsa vana complacencia cordis in memoria. et in aspectu mentali ipsius. et negligencia in eundo eius presenciam et colloquium. et cetera que ipsi melius percipere sciunt. propterea sepe mutant confessorem vel vellent mutare si possent. sicque tristes sunt et accidiosi frequenter tali racione affectionis fluctuantis in mente quod eciam confessionis ipsius facere de qua ipsi met minime contentantur. Sed quia periculosum est et unde quod eciam plus stupeo et conturbor cum hiis tales debent studiose querere medicos spirituales et expertos acceptos et cautos qui scirent egritudinem illam et causas eius agnoscere atque remedium congruum adhibere. non solum hoc non faciunt quin pocius si semel ad aliquem talem pervenerint ipsum et tunc fugiunt nec secunda vice revertuntur ad eum. et hoc est pessimum signum quod videlicet deserat bonum cognitum sanans et ducens ad vitam et in malo cognito quod illis . . . . mortis eligat permanere. querunt ergo confessores ydiotas et simplices qui nec intelligunt morbum nec causas agnoscunt. nec sciunt eis salubrem et congruam adhibere medelam. tantum de hac materia nos dixisse sufficiat. ut per hoc moneatur. et animet quilibet virum per maculata vicia fugere cupiens ad evitandum hanc periculosam pestem familiaritatis spiritualium mulierum. que non melius

q̄ fugiendo uitat⁹ / ymo absq̄ fuga om̄e aliud remediū ē
i(n)sufficiens τ i(n)firmū. Satis eni possit qs hac sagitta p(er)cus
sus orare τ se ieiunijs τ uigilijs ac disciplinis affligere / q(uia)
nisi fugiat p(er)sonā τ omnē occasionē affeccionis desp(er)at
et relinquat / nūq(uam) curabit(ur) / se magis augebitur illud uuln(us).
quapp(ro)pt(er) dilectissimi sequamini consiliu beati Jeronimi sic dicentis.
feminam quam uides bene conuersantem / mente dilige / nō corporali
frequentia / q(uia) initiu libidinis i(n) uisitatione mulierum. Itē
dicit mund(us) τ mulieres nō melius q(ua)m fugiendo uincuntur.
q(ue) cu ceteris uitijs τ moribus qs possit resistere. Itē ait
mulier si potuit eicere eu q(ui) iam erat i(n) paradiso nō ē
mirū si i(m)pediat eos / q(ui) nō dū ad paradisu p(er)uenerunt / Itē
dicit solus cu sola i(n) secreto / absq(ue) arbitrio teste / ne sedeas Et
uide ne sub eodē tecto solus cū muliere maseris / nec
i(n) preterita castitate confidas / tu nec sansone fortior / nec
sapientior salamone / Si forte dicas. Jam corp(us) ē mortuū ē
dico tibi / q(uia) diabol(us) uiuit cui(us) flat(us) prunas ardere
facit. / Itē dicit om(ne)s uirgines τ puellas x(pist)i aut equaliter dili
ge aut equaliter ignora. Beat(us) quoq(ue) augustin(us) dicit sic
Sermo b(re)uis / τ rigidus cum mulieribus ē hend(us) nec tn̄ q(ui)
sanctiores / ideo min(us) cauende / quo eni sanctiores fuerint
eo magis alliciunt / τ sub p(re)textu blandi s(er)monis i(m)mis
cet se uiscus i(m)piissime libidinis / cre mihi / expto
sum q(uod) loquor nō mentior / Cedros libani τ gregum arietes

sub hac specie corruisse reperi/ de quorum casu non
magis presumebam quam ieronimi et ambrosii/ Set et beatus
Bernardus ait/ Cotidie conversans cum muliere/ et con-
tinens vis putari. esto quod sis maculam tamen suspi-
cionis portas. scandalum michi es/ tolle materiam scandali
quia ve homini per quem scandalum venit **de verbis viciosis**

Postremo sciendum est quod verba viciosa et gravia
sunt confitenda distincte secundum differencias suas
cum circumstanciis et occasionibus eorundem quedam enim
vocantur murmuraciones/ quedam detracciones/ quedam
duplicitates/ quedam simulaciones/ quedam mendacia/
quedam adulaciones/ quedam iniurie et quedam in-
famie etc. de hiis autem que magis sunt usita-
ta et cognita breviter ponamus exempla. Mur-
muracio est quando narrantur defectus persone absentis
Quando autem de hac confiteris/ dic utrum vere
vel false et propter ~~odium/ vel vindictam~~ qua causa
murmuraveris/ utrum scilicet propter odium vel vindic-
tam. dic eciam si super hec induxisti/ vel habuisti inten-
cionem inducendi aliquem ad murmurandum/ vel
ad despiciendum illum de quo murmurasti/ et si super
hoc nocuisti alicui/ vel generasti odium in animo
alicuius contra aliquem/ et quidquid mali accidit de
facto/ vel considerasti accidere/ Non enim sufficit dicere
multociens murmuravi et de multis/ non hoc

p dco m declarares ita tn q taceat defect9 de quo
murmurasti / si e uerus et nome psone / Qualitas
aut psone circumstat si aggrauabat peccm / credo sic / mur
muraui de pre meo de quoda sco uiro de qda plato
meo / et ppt tale causa / Si aute defcus esset falsus tunc
cofitearis ipm defcm et psona cui falso iposuisti eu
et oporteret te retractare cora illis ipam murmura
coez falsa cora qb dixisti ea si defcus huiusmoi eet
grauis / Sut aute qda ut min displiceat cofessori
exprimut cofessori psona cui fecerut iniuria / ul de q
murmurauerut / qn ipa psona reputat mala ab oib
ul quasi oib e exosa ut s. p hoc iudicet min peccasse.
S3 hoc e uiciose ficu / qa deberet iterdu sui reputare
et p cofessione ondere se ee peiores q illa psona qua
excusacione sui notare psumut / qda uero adhuc pei
faciut / uoletes ei3 placere cofessori exprimut psona de qua
murmurauerut / ul alr offederut / sine re3 aliqua
destruxerut / ul impediuerut ne fieret / qa sciut illa p
sona / ul rem illa ee ipi cofessori displicibile / ul exosam.
hoc aute sic cofitedo grauius peccat q sit peccm q cofitet
qr cot caritate pci / dupliciter peccat eo q faciut co
fessore gaudere de pecco / q ipi cofitetes fecerut / et de i
iuria qua alteri itulerut / ac p hoc seqt q ipi cofitetn no
dolet de pecco q ipi cofitet quin poti cu gaudio ipm di
cut putates p hoc captare beniuolecia cofessoris. — De detraccione

Detraccio est quarta uxor/ que est quedam in hominibus spiritualibus/ sic
quando audis aliquem laudari de aliqua uirtute/ uel bona suf
ficiencia tu conaris auferre de corde laudatis et cuius
libet audientis illam bonam oppinionem/ quam habent de illo
dicendo sic/ Non est uerum quod habeat talem uirtutem et suf
ficienciam/ uel quod sit talis/ qualem esse dicis. Immo habet talem
et talem defectum/ ipse est ypocrita et quicquid boni uidetur
in eo exterius totum est falsum/ uel totum facit pro laude
humana etc./ hoc autem uicium committitur pro ma
iori parte propter inuidiam uel uanam gloriam/ quando scilicet quis
appetit laudari et reputari super alios/ uel super
illum cuius detrahit/ siue quando quis nimis timet
minus reputari propter magnam reputacionem al
terius. Et ex hoc eciam quandoque incurrit aliquod graue
peccatum quia affectat mortem uel expulsionem aut
aliam tribulacionem seu lapsum in aliquod graue delictum
illius de cuius laude tristatur uel saltem sit dispositus
ad audiendum hoc de ipso cum gaudio/ a quo quidem uicio
non nulli spirituales qui non diu receperunt pacium p
pulsati intus/ et licet hec propulsacio usque quaque
uitari non possit. Caueatur tamen ne diu in mente
permaneat/ quia per hoc facilius caritas marcescit/ Quidam
uero non detrahit nec murmurat ore nec per
hoc despiciatur et murmuraretur de eo/ sed hoc facit
uoluntate scilicet appetendo id ab alio fieri quod ipsi non audet

hec g° 7 supdicta similia cuius occasionib' i mouemetib'
mete 7 lingua sut plenꝰ cofitedas/ duplicitas e qn uer
ba tua aliud sonat q̄ heas i intetione/ 7 ideo dicit me
daria qz facis itelligi 7 credi id ee q̄ no e/ Sut ecia queda
duplicitates pditorie qn s. ostedis te ee amicu meu cora
mecu u'bis 7 singnis amicabilib'. Sicut Iudas cu dix
Aue raby/ 7 post me male loqueris de me 7 malu pcuras
m p posse/ sic 7 ide iudas post amicabile uerbu 7 osculu
fecit capi iesum/ Simulacio e no solu i uerbis s set
eciā i opib' 7 singnis exteriorib' 7 hac utit' pple omes
ypocrite. Est g° simulacio ypocrita deceptio ul' falsitas
ueritate depicta ul' cultu aliq' u'bis aut actib' uirtuosis
optu. Simulacio i uerbis e sic quado dicis te ee uiciosu
7 i sufficiete ut p hoc reputeris humylis 7 tn uis pois
q̄ no credat' illa uerba q̄b' sic te ipm uilificas q̄n q̄ cre
dat' ee uera qz appetis uirtuosus 7 sufficies reputari
Immo si scires aut solu putares te iudicari tale q̄lem
sub spē humilitatis te ee affirmes/ plurimu turbareris
Est g° hec i corde supbia 7 fingis humilitate i u'bo
Simulacio i ope e quado facis aliquē actu bonu sub
spe caritatis ul' alti' uirtutis aut boni ext'/ 7 tn ni
chil aliud p hoc appetis n fama/ Simulacio i signo e
qn fingis honestate tenedo oculos ad t'ra cu sedes ul'
abulas cora multis 7 tn cor tuu plenu e cogitacoib'
7 uolutatib' i honestis nec retraharis ab ope i pdicto n

qa careſ oportunitate qua uelleſ / 7 qn poteſ
occulte paſtiſ oculoſ tuoſ aſpectib⁹ mulier 7 iu
uenu / Sut etia qda religioſi q dicedo dedie offi
ciu i thoro nuq ul' raro leuat oculoſ attra 7
aliaſ reuerētiaſ cu i clinacoib⁹ 7 pcesſiſ faciut
qb⁹ ſe honeſtoſ 7 reuerētes oſtēdut / ſz de nocte
qn dicut officiu i medio choro hnt oculoſ ne
miſ giroſoſ 7 uolatileſ nec ſingna pdca
deuocoiſ 7 reuerēcie faciut qr. ſ. putant ſe
ab aliiſ no uideri. Et cu dicut officiu ext' choru
ſic i reuerēter 7 i deuote dicut q uidet' recte
ipm officiu deridere / qda uero corpa ſua ſtu
dioſe attenuat cu abſtinēcia ut ſpualeſ iudice
tur. Aliq u° oſtēdut ſe paciētes ſub ridēdo 7 a
lia ſingna leticie faciedo cu tn plen⁹ ſit triſti
cia 7 ira de i iuria ſibi facta / Et ſic breuit'
omiſ ypocrita ē ſimulator et duplex 7 falſus /
omiſqz ſimulator ē inimic⁹ 7 pditor ueritatiſ /
omneſ g° ſimulatoreſ ſut ualde examinande
7 penſiuſ cofitede / qr hoc uiciu tot ht alia ui
cia annexa / q ſi taleſ examinet ſe ipſ ſub
tilit' / no poterut plene euomere uiciuſ ſuu
Medacia ſut cofiteda ſcdm ſpeſ ſuaſ / qa queda
ſut cofiteda aliiſ noxia / 7 hec ſut grauiora
illiſ que nulliſ nocet / queda ſut deliberate

Plata et hec sunt graviora illis que proferuntur ex casu / quedam
et sunt iocosa provocancia ad risum et ineptam leticiam Et licet hec
ultima apud mundanos parum pendantur quilibet tamen spiritualis debet
eas sibi graviter reputare / Sunt autem quidam dicentes sepe men
dacia cum non advertunt / Sic sunt illi qui excessive loquuntur lau
dando vel vituperando aliquid / aut narrando ystoriam / in qua fit
mencio de aliquo numero vel pondere vel mensura / tales eciam
sic deberent confiteri. dixi quedam verba de tali materia que fue
runt falsa in parte / Sicut ex illo excessivo modo loquendi / ocur
reret aliquid grave / vel timeret posse oriri cito corrigas dictum
tuum / Multi eciam dicentes miracula inserunt eis mendacia causa
complacendi melius verba sua / et quidam cum exponentes scripturam trahunt eam
ad sensum contrarium / ut coaptent ipsam ad suum propositum / Quidam autem
non faciunt quarum sibi consciencia de talibus / postquam hec dicunt pro uti
litate animarum cum tamen hec et similia nullatenus sint dicenda / tot
enim veritates habemus in scripturis quod non expedit pro salute animarum
dicere falsitates / Adulaciones sunt verba blanditoria ad complacen
dum alteri commendando ipsum eo presente / vel coram alio qui posset hec
illi referre / aut dicendo sibi verba que homo putat sibi grata
ut per hoc acquirat benivolenciam eius / vel aliquod beneficium ab illo ob
tineat / aut eum commendando aliquod opus quod fecerit / vel aliqua re
illius / vel aliquam personam dilectam ab eo / Adulantur eciam quidam cum
gestibus corporis et actibus manuum vel oculorum cum quibus omnibus ostendunt
affectionem vel compassionem ad aliquem / Et quia tales sunt menda
cia debent confiteri exprimendo infeccionem quam habuerunt in predictis /

debbis aute i iuriosis deberet hō nō solu se accu
sare cōfessori set etiā illi cui dix i iuriā ymo hec
accusacio deberet precedere cōfessione ita q reco
ciliat cu pxio 7 cotrit de offesa modo debito ad cō
fessione accederet / q si nō fecerit ante quā cō
fiteat qa forte nō pot saltē pponat firmit
q post cōfessione hoc faciet / q cici poterit cope
teter / alioquin parz valeret cōfessio et absq tui
piudicio coicare nō posses / hec aut recociliaco
debz ee absq dilacoe morosa / verba quoq i famie
sut diliget examinada 7 distīte cōfiteda / gravius
e eni i famare aliquē de crimine q delevis defec
tu / et gravius e i famare vnu scm hoies / q viru
magnu peccatore et sit discernedu e int peccm
7 peccm / qd i posuisti alii / 7 i pter psona 7 p
sona qua i famasti . vltz etiā i posueris ali
cui culpā nō vere / 7 hec e retractada / an
divulgaveris peccatu alterius occultu / ut pe
na ei obprobiosa occulta eet / q hō hoc dicis que
.s. pena fuit sibi i flicta propt pecca ipi / hec
oia discernas 7 specifices sicut supradictu e
de murmuratione excepto q fama ablata
debet restitui iuxta posse / verba u blasfemie
sit etiā discerneda scd qualitate psonar
quas blasfemasti / ita blasfemare deu 7 scos

7 dlibzan

i deliberate grauius quam occidere multos homines / gra-
uius est blasfemare patrem aut matrem uel sacerdotem uel
personam cuius debes ex lege naturali uel ex lege scripta sin-
gularem reuerenciam et amorem quam alias personas comunes.
Multe autem alie sunt species malorum uerborum que
possunt ad predictas reduci uel saltem modus confitendi ea sa-
tis potest intelligi ex predictis doctrina utilis ad omnia supradicta

Ut autem omnia que sunt explicanda melius agnoscas et melius
confitearis studeas cotidie saltem semel. i. omni sero exami-
nare qualiter expendisti tempus illius diei interrogando te ipsum quid
feceris a prima usque ad tertiam et a tertia usque ad nonam etc. Sicque
discurras per singulas horas cogitando loca in quibus fuisti et
cum quibus personis et quid ibi fecisti / uel dixisti / uel cogitasti / uel au-
disti / uel uidisti relaxo omnes cordis tui et lingue et sen-
suum agnoscas in quibus et in quot peccatis et quociens offen-
disti uel dedisti aliis materiam offendendi. et tunc omnes de-
fectus cuiuslibet diei confitendo sic ordines in mente tua si-
cut eos memor fueris te misisse / quia per hoc melius re-
coles / et plenius explicabis omnia que in confessione fuerint
detegenda / Set ut melius eorum recorderis oportet quod plu-
ries ipsa ordinare repetas / sic deliciose huiusmodi exer-
cere / quod pax et serenitas ac leticia mentis quam consequeris ex hoc / excedit omne gaudium quod potest habere omnia
in hoc seculo in fraudem. / Si uero absque magna difficultate
et cum multa pace conscientie modum perfectum uolueris

obſuare ſtudeas q̄ⁱ potes ī paucis delīquere-
ga ſic hēbis pauca recolere ac ī cōfitēꝫ;
Cōfeſſorē quoqꝫ ꝯeligas cō paſſiuū, p̄ba
tū q̄ dē ī teptacoib⁹, ꝛ ī uia deī ſe cōtinue
exercētē, cui ſepꝰ cōfitearis, ꝛ apias clare
oīs teptacōes, ꝛ ſtimulos q̄b⁹ īterꝰ ꝛ exterꝰ
moleſtaris. Sit ꝰ tā caritatiuꝰ ꝛ humilis,
ſic ītelligēs ꝛ diſcret⁹, ꝙ ad ipm̄ poſſis cōfi
dēt⁹ recurrere, quociescūqꝫ uolueris, ꝛ ipe
ī firmitates aīe tue ſciat ītelligere, ꝛ
cauſas agnoſcere, atqꝫ couenīēs ꝛ ſalu
bre remediū adhibere. Aliť eīꝫ cecꝰ ce-
co ducatū p̄bat ꝛ ābo ī foueā cadūt. Hoc
aūt ſtudiū faciliꝰ obtinēdū, p̄ncipalitꝰ ꝛ
āte oīa, ē neceſſaria ſolitudo, q̄ ipa ē adiutor
dū mūdū ia uia p̄ma, nec nō ad cōſuacōeꝫ
ipiꝰ cuſtodia ꝛ tutela. Ita ꝙ ſi es religioſus
cella quaſi celū tᵉ ſit, ubi celeſtia ēnas. Ibi
legas, ores, mediteris, crimīna plāgas. ħeſ.
pax ē ī cella, foris autē nō ē niſi bella. Si pa
cē queris hic raro egredieris. Si uero es ſe
cularis fuge cōſortio eciā ſpūaliū cū qb⁹
nō n̄ ad tēp ꝛ pro euidēti utilitate ac bre
uitꝰ conuſeris oſtēdes te īꝰ eos potiꝰ ydiota,
q̄ ſciolū, potiꝰ diſcipulū q̄ magrm. Scdo ex
pedit ut ī corde portes affectū ꝛ ꝯſitū tacēdi;

tibi per posse, ab omni offensa dei et proximi, ipsum propositum cotidie
pluries renovando. Itaque egrediens cellam vel domum
vel studium, muniens te ipso proposito custodiendi os sensus et
linguam, et principaliter mentem, ne aliquid deum vel proximum offendat.
Immo certe prius te cum oratione debes armare, dicendo
Deus in adiutorium meum intende etc. Et sic cum ista oratione
ambules quocumque volueris, cum timore tamen peccandi
credens non nisi per auxilium dei posse a peccato quocumque mi-
nimo liberari. Cuius orationis et humilitatis virtute deus
absque dubio te custodiet a multis periculis et peccatis.
Et dato quod permittaris aliquando aliquos defectus incurrere,
etiam illos pro quibus cavendis oraveras vel a quibus magis
proposueras abstinere, non ob hoc debes a bono proposito
et oratione cessare, quia deus hoc studiose permittit fieri ne-
cessarium vel utile tibi, videlicet ut agnoscas te infirmum
et continuo dei auxilio indigere, nihil quoque boni per te ipsum
posse perficere, quantumcumque velis proponas et cupias agere vel cavere,
sicque in timore semper maneas, et ab oratione [illegible] evangelio: Opor-
tet semper orare et non deficere. Oratio enim continua est bonum
desiderium continuum. Et ideo semper orat qui continue bene agere
et mala vitare desiderat, quantumcumque iusta desideria sua
non semper obtineat. Si vero a bono incepto vel ab inchoatione
alicuius boni desisteris, eo quod iusta velle tua non exau-
diris, seu non custodiris a casu, signum est quod spiritualibus hedificiis
careas [illegible], i.e. consciencie puritate, cui annexa semper est co-
gnicio proprie vilitatis, et per quam consequitur vera humilitas, que
cunctis virtutibus et [illegible] dei mentem conformat et facit

[illegible] tempore non desistas
[illegible] scribit [illegible]

ee confecta dens que fuit cum sic a omnibus
alia creatura. Dum eius te ipsum in veritate
cognoscis, quos prius, cessat penitus omnis
conturbatio quibus contra deum et proximum; nullum
concupiscas omnibus competere, neminem despicias
omnibus te reputans viliorem, nullum habes inimicum
nisi te ipsum, plus gaudes de malis te pati quam
penis corporalibus, quod de tuis laboribus abstinere
contra deum, quod te videns illa meruisse, ac tibi de-
bitis, quia hec aut puerilia fore cognoscas.
Sic opera sit peccatum hominis, nil sit peccatum
omnes; nichil te afficit nisi deus, ut nichil de vilius
nichil te in culpa constituat. Causa sit hec sui
cognitio et accusatio, que ad cordis mun-
dicia[m] immediate perducit, si solitudine et orone
mentaliter agitur; necesse est ut omnis ad hanc
puritatem pervenire affectat solitudinem ve-
lut matrem orationis et medicine; primum amplec-
tatur, ibique lectione sic se diligenter exer-
ceat quod omni oneri tote virtute, omnia humana
verecundia postposita et respectu, ad veram
et puram integram et plenam confessionem se prepa-
ret et disponat. — modus cognoscendi se ipsum
Ad hoc notandum est quod quicumque vult ad veram
sui cognitionem cito et faciliter pervenire, ac
perfecte pacem conscientie possidere, primo exu-

at cor suu omni amore et affectione sensuali ad quan
cumque personas creaturas temporales, ita ut inter cor suu et deu
nullu sit mediu. et quia impossibile est cum nichil
diligere in presenti, sed ut nichil diligat extra deu
sed omnes creaturas quas amat diligat simpliciter
et totaliter in deo et propter deu. tunc enim talis affectio non
erit mediu inter personas sed adiuvans et coaptans. Secundo exu
at cor suu amore inordinato ad seipsum, ut scilicet non
sit fur contra honoris et laudis, appetendo aliquid de
his que debentur creatori, et simpliciter solum deum, sed etiam tre
mit appetere, nec propter se ipsum utilitate aliqua sive ul
primo. propriamque voluntatem abneget, pugnando con
tinue contra ipsam, atque omnibus cupiat adversari utile
postquam suum proprie et abolitate ac permissione legis eius
animus non discordet. Tertio se ipsum assimulet cor
recte sive frequenter exerceat, precipue rememorando
delicta. debet enim cum ad seipsum recollectus [illegible]
tiplici negligentia et superfluitate, in neque arguat
se semetipsum, de negligentia qua se arguat se
cogitando. Si ergo fuit negligens cordis bene custo
diendo. tempus [illegible] expendendo, et si fuit debitu omnis
operis [illegible]. et si negligens fuit in oratione, lec
tione, et in bonorum operum executione, quorum bonu ra
tione [illegible] si negligens est, in [illegible]
sufficit sine actu. Item si negligens est [illegible]
diu penitentie de commissis ad resistendu temptationibus
atque promissis et ad perficiendu bonis sibi ostensis. /

de concupiscentia aut se reprehendit cogitando si in se
uixit 7 uiuit concupiscentia uoluptatis appete
do s. dulcia mollia 7 carnalia .i. cibaria sapo
rosa / lecta 7 uestimenta deliciosa 7 oblecta
menta luxuriosa que etiam omnia in primo mo
tu sunt fugienda / consequenter in se uixit 7 uiuit co
cupiscentia curiositatis appetendo scire occul
ta de deo uel de creaturis uidere pulcra 7 habere
preciosa in quibus est ualde reprehensibile uicium cu
riositatis 7 auaricie / item si in se uixit 7 uiuit
concupiscentia uanitatis appetendo humanum
fauorem laudem 7 gloriam propria 7 uanum hono
rem que omnia sunt uana 7 faciunt homines ua
nos ac per hoc ualde timenda sunt 7 fugienda
maxime uiro spirituali uel religioso / quem decet
semper abulare in ueritate coram deo 7 hominibus
ordinando intencionem uerbis 7 operibus suis bonis in
tencione cordis ad laudem dei / ad utilitatem
anime sue 7 ad edificacionem proximi / nil aliud in
uita sua extra hec uel latenter appetendo. /
de negacia uero se arguat arguendo si in se
uixit aut uigeat iracundia que consistit
non solum in animo sed etiam in uerbo 7 exteriori signo.
Nec non si quem per ira sua ad iracundiam prouo
cauit. hoc autem uicium non potest corrigi nisi
per spiritum ueritatis. ut. s. scipsum homo in ueritate
te uideat 7 consideret ad meritum persecucionem
mortale / ac per hoc bonitate 7 patientia

deus attendat que ipm sustinuit usque nunc nec adhuc eu
dapnare voluit cu iuste potuerit toties quoties quoties
ipe deliquit Na cu huius veritas i(n)greditur mentem ut ibi p(er)mane
at no e(st) cor ita furiosu (et) i(m)paciens q(uod) no efficiatur compas
siuu (et) piu hec aute(m) veritas i(n)greditur solu modo cor mundatum
Jte cogitet quis e vixit aut vivit nequissima invidie que
de bono alterius tristatur (et) de malo alterius cocultatur q(uo)d q(ui)de(m) virtutu
directe sto spm cont(ra)dicit J deoque ex quo oritur peccatum i(n) spm
scm q(uo)d dicitur invidia fraterne gracie contra q(uo)d scriptu e(st)
i(n) euangelio An oculus tuus nequa(m) e(st) q(ui)a ego bonus su(m). Et ite(rum)
q(ui) peccauerit i(n) spm scm no(n) remittetur ei neque i(n) hoc seculo
neque i(n) futuro Jte cogitet q(uam) mereo e(st) ul' fuit negligentia ac
cidie q(ue) co(n)suevit accidere ex tedio boni ul' onositate nis
mia ul' ex timore sive dolore alicuius mali Et ipa
vero oriuntur cogitationes blaffemie suspicaciones pessime
cogitationes maligne diffidencia de deo (et) finaliter desperacio
Ad hac aute(m) faciliter (et) sepe devenire solet q(ui) nimis e(st) i(n)sole
ns de dictus negligens se exercere i(n) bonis (et) expendere continue
i(n) aliquo utili temp(us) suu nec no(n) ille q(ui) nimis ambiciosus i(d est)
excessive appetens honore(m) q(ui)a talis nu(m)qua(m) h(ab)et q(uo)d ap
petit sup(ra) meritu(m) sufficiencie sue Jmo co(n)sueverunt ta
les iusto dei iudicio tanto magis trahi deorsu(m) quanto plus
se elevant ul' appetunt seu p(ro)curant p(er) alios trahi sursu(m)
Q(ui) igitur hoc vicium evitare desiderat studeat p(ri)ncipue fu
gere ociu(m) ac mentis (et) corporis superare pigricia(m) eorumque
occasiones p(re)cidere que sunt amor q(ui)etis (et) i(m)moderatio
ne(m) p(ro)pter has eciam duas causas sive p(ro)pter peccata pessima

233

excipiſ occaſionalit' ꝑpetrata venit ira dei ſup̄
ſodomā ⁊ gomorram Jdeo ſc̄i patreſ fugi
enteſ de ſc̄lo ad deſertu cont̄ iſtud accidie uiciu
qd̄ i ſe fuit ⁊ deſtruit om̄e bonu ſtatu armis
teꝑancie ⁊ occupacionis continue ne forte
occioſitate om̄is mali radice i currerent
ſe ꝑncipalit' muniebant. Motiuu qd̄ mouit
auctorē ad faciēdu iſtū libru fuit caritas
ad aīas affectates uere ee ſponſes yeſu xp̄i
ꝑ cordis mundicia ⁊ cōfeſſionis puritatem.
Ecce deſcripſi uobis fr̄es i xp̄o ihū dilectiſſimi
cor mūdu ⁊ cōſcīa pura / vir uitiis maculat'
⁊ i mūd' multa q̄ ſcire me oſtēdes ⁊ meme
tpm neſcies alienos defect' diiudicas ⁊ meos
nō iſpicies vicia ⁊ occaſiones ꝓximoꝝ uobis
apiens i ipa vicia i me ipo corrigere negli
geſ / feſtucā i alieno oculo aſpiceſ / ⁊ i meo
trabē nō videſ / aliene uite duce ee ꝓſumeſ
⁊ moderamina ꝓꝑie vite nō teneſ / om̄s moreſ
diſcucieſ ⁊ meos deſpens / ergo meipm̄ tec'
ꝑmaneſ / ⁊ circa alios oculat' exiſteſ. Frat'
na tn̄ caritate coart' / qua u̾ras aīas ſin
cere coplector / eo maxīe quo eas ſentio
ꝓfata cordis affectare mūdicia / modū q3
ſollicite ac ſtudioſe ꝑquirere quo ipam at
tigere valeatis. quē qd̄e modū ſup̄ coſ
criptu dilectio vr̄a humilit' ⁊ benigne ſuſ

conspiciat / ubique tamquam in speculo et exemplo verissime. Via et ianua per quam ingreditur ad atrium domus dei / que est consciencie puritatis / diligentissime speculetur. Firmiter attendentes quod ad idem atrium nullus unquam in hac vita perveniet / nisi iuxta possibilitatem et noticiam sibi datam a deo / studeat seipsum modo superdicto cognoscere / suamque consciencia mundare et immaculatam servare per confessionem veram et puram / plenam et integram / superius declaratam. Ipse namque modus confitendi / summe humilitatis pro sua fundatur / procedens ex vero ac filiali dei timore / qui non patitur aliquatenus hitare in corde quantumcumque sit leve peccatum / seu peccati circumstancia levis / dummodo putet per hoc deum fuisse offensum quin statim illud per confessionem evomat / iuxta sui possibilitatem et noticiam habitam de offensa. Et huiusmodi sollicitudo conservandi cor mundum / et conscienciam puram / est signum probabile et congruum / quo quis potest inter electos dei filios reputari / et iam ingressus esse atrium domus domini dei sui a qua que de domo celesti solus carnis paries videtur disiungere animas que modo predicto puram et mundam sollicite se conservant. oratio dicenda ante confessionem

Emitte piissime domine meritis mundissime et immaculate virginis marie / lucem tuam in animam meam / que in omnes defectus meos in veritate ostendat / quos me confiteri oportet atque ipsos me iuvet ac doceat pure et plene cum contricione debita explicare per Christum dominum nostrum. —

234

Sit tibi obsecro domine grata et accepta ista co
fessio mea et quicquid defuit in nunc et alias de
sufficiencia contricionis de puritate et integri
tate confessionis suppleat pietas et miseri
cordia tua que digneris me habere plenarie
et perfecte absolutum in celo / quicquid vero nunc et hac
tenus / fui minus plene confessus / vel totaliter propter
oblivionem aut verecundiam / seu propter ignoran
ciam vel negligenciam / sive propter aliam quacumque
maliciam / ~~sive propter~~ oblivissem digneris cha
re et vere / revocare ad meam memoriam
cum gratia sufficientis contricionis pure et ple
ne confessionis / et digne satisfaccionis
ante quam veniat hora mortis. per xpm. d. n. amen

Oracio dicenda ante comunionem.

Respice in me domine oculo pietatis tue / et miserere
mei / qui diffi.. totaliter de me / et confisus totaliter
de tua immensa bonitate et caritate / volo presu
mere ac accedere ad istud sacramentum / quamvis
indispositus et indignus ad quod digneris me preparare
et disponere / sicut placet tibi / et expedit michi ut non perveniat michi in iudicium et condempnacionem / set per tua pietate / ac merito tue
passionis et mortis / prosit michi ad adiutamentum
mentis et corporis / et ad medelam recipiendam /
quam nosti esse necessariam in firmitatibus anime
mee / ego enim infirmus ad te medicum / ego
pauper neccessitatis ad te misericordissimum dominum /

ego inobediens / et prodigus filius ad te pater benignissime
venire presumo : tu ergo domine digneris me placate
et benigne suscipe in visceribus caritatis misericor
die / sicut mariam dolentem / petrum flentem / et latro
ne confitentem / misericorditer suscepisti . qui vivis et
regnas et cetera . Oratio dicenda post perceptionem —

Benediccio et claritas / et sapiencia / et gratiarum accio / honor / virt
us / et fortitudo / et omnis gloria / et laus / tibi domine ihesu christe qui ex
sola bonitate / pietate / et misericordia tua / dignatus
es pati me nequissimum / vilissimum / et indignissimum
peccatorem / hodie fieri participem corporis tui / Ita
digneris me domine incorporare tibi / ut unum corpus
et unus spiritus efficiar tecum / ut semper unitus sim tibi
voluntate / et accione / et anima mea numquam separetur / a te
voluntas et desiderium cordis mei . nichil quod discordat a
iudiciis et permissionibus tuis / qui vivis et regnas . De peccatis in spiritum sanctum

Licet omne peccatum sit contra deum trinum et unum / appropriate
tamen dicitur aliquod peccatum esse in patrem aliquod in filium aliquod in
spiritum sanctum / hoc autem peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissi
bile in hoc seculo et in futuro non quia in hoc seculo non possit di
mitti set quia raro dimittitur aut vix in hoc seculo quantum
ad culpam / in modicum autem et quasi nichil sibi fiet remissio
in futuro quantum ad penam . huiusmodi autem peccata sex sunt videli
cet Invidia fraterne gratie . Inpugnacio veritatis agnite
desperatio . presumpcio . obstinacio mentis / et inpenitencia fina
lis / primum est contra caritatem dei in quantum dolet quod deus est

bonus q ex bonitate sua dat gram. Et e etiam
contra veritatem pximi qa dolet de utili
tate aie pximi. Scdm e contra veritate
fidei que e fundamentu nre salutis
iiim. est cotra iustia dei qr tatu psumit de
mia dei q credit se no debere puniri de
peccatis, ac p hoc se relaxat ad peccadu
7 penitere no curat. vm. e cotra gram
penitencialem quo facit resilire a pecca
to mississ. vim. e cotra gram finale que
facit p cauere a comittendis. sm q ipa
finalis i pnia de3 p poitu no penitedi
sic eis e spes peccati i spm scm. sm au
te q finalis i perseverantia dic cotinuacoes
peccati usq i fine sic e sequela oium mor
taliu peccatoru que i hac vita no re
mittitur 7 maxie oius spez pecci i spm
scm. Et sic ome pccm iciu sumit a
supbia 7 fine ht i infinali i pnia.
i qua q puenit corruptio i gehennam
oia quia te finali i pnia nullo peccato
mortali potest liberari nisi i tue
niat [illegible] [illegible] dei q h the [illegible].

de peccatis mortalib 7 uenialib

Qui ome pccm dicit recessum voluntatis
a primo principio i tatu ipa voluntatis na-

ta e agi ob[illegible] sm ipm 7ppt ipm / ideo ome
peccm e inordinatio metis seu volutatis / circa
qua nato sit ee virt 7 iustui / peccm igit ac
tuale e actualis iordinacio volutatis / inor
dinatio aut ista / aut e tata qr ordine iusiige
extermynat / 7 hoc m digr peccm mortale / qr na
tu e auferre vita / separando ipsam ideo p qua
viuificat aia iusta / aut e ta modica qr ordine
illu no pimit sed taliquo tm coturbat / 7 tuc
dicit venjale peccm qa de ipo venja cito possum
obtinere pro eo q p ipm no tollit gra / nec i incurrit
i immicitia diujna. Ordo aut iusticie e q bonu
etnu pferat bono temporaly / 7 bonu honestu
pferat utily / 7 volutas des pferat prope volu
tati 7 iudiciu rationis recte presit sensualita
ti humane. Et qa lex des hoc pcipit 7 vetat
oppositu ideo qn bonu tepale pfert eterno
7 utile pfert honesto 7 volutas nra pfer
t volutati des 7 sensualis appetit preferet rec
te rationi / tuc comittit peccm mortale / de
quo dicit ambrosius qd e puaricatio legis
diujne / celestiu iobbedietia madatoz. Hoc
aut comittit sive obmittit q lex pcipit /
sive fiat q lex vetat. Et quo orit duplex
gen pecci .i. delictu 7 comissu. qn uero bonu
tepale plus modo debito diligitur / si no p

fert⁹ et no / 7 honestati no pfert⁹ utilitas 7 volu[n]tas naturalis plus debito ama t⁹ / ita tame q[uod] no pferat⁹ divine / gra co[n]cupiscit nec tn pfert iudicio ra cionis recte / tunc no e mortale / s[ed] veniale / q[uia] licet hoc sit p[rae]t[er] lege divi na / no tn directe e co[n]tra ea[m]. Sen sualis aut[em] appetit⁹ no pfert racioni recte nisi qn racio ei co[n]sentit / 7 ideo peccatu mortale no co[m]mitit⁹ sine co[n]sensu. Sitn sensualitas inordina te moveat⁹ / cu illa inordinacio ad malu inclinet / licet racio no co[n]se ciat / aliqd pccm e / q[uia] aliquo modo ledit ordine iusticie / Et qa i statu i nocencie no movebat⁹ sensualitas nisi scdm motu racionis / ideo statu hoie no poterat ibi ee veniale pccm aliqd p[er] p[ri]mos mot⁹ / et licet p[ar]ticulariter ad singulatim possint declinari omes / tn nullo modo pos sint caveri / q[uia] sic sit pecca. q[ui]a su[n]t etia pena peccati / ul originalis ul actualis. et ideo dicu[n]t⁹ merito pcca venalia / q[uia] hoc ipo digna sit venia vel qa racio hys co[n]sentire non

compellitur. si post consensum delectacionis consentiatur
in opus / tunc est plenus consensus ac per hoc est peccatum
consumatum / quia peruenit usque ad suppremam partem
racionis / et quia pendet plenitudo consensus.
Cum uero non solum consensus in opus / sed eciam
in delectacionem consensus est in quo inferior pars ra
cionis sequitur sensualitatem / ideo si in delectacione
sensuale / racio sensualitati succumbat / per hoc
fit subuersio ordinis recti / et ita subuersio iusti
cie propter quod committitur peccatum mortale / licet minus
graue / quia non solum in puritate inferioris partis racio
nis / sed eciam superioris que debuit compescere et
iubere inferiorem ne consentiret. De peccatis capitalibus

Omnium peccatorum actualium / unum est initium du
plex est radix triplex fomentum septiforme
caput. / Unum initium scilicet est superbia. duplex ra
dix est timor male humilians et amor male ac
cendens. / Triplex fomentum est concupiscencia carnis
et concupiscencia oculorum et superbia vite / Septiforme
caput est superbia / ira / inuidia / accidia / auaricia /
gula luxuria / inter que / quinque precedencia sunt
spiritualia et duo ultima carnalia. Cum enim peccatum
non sit aliud nisi recessus a deo / per contemptum eius /
uel in se ipso / uel in suo precepto / contemptus autem
dei sit superbie / necesse est ut omnis mortalis pecc[...]

237

culpa, vniciū sumat a superbia, q̄a ū nul
lus cōtempnit deū ul' sua pcepta, nisi
ꝑ hoc q̄d aliqd aliud ab ipo ul' timet ꝑ
dere ul' uellet acqrere, ideo oportet q̄
oē pecc̄ꝫ actuale origine trahat a du
plici radice. s. timoris 7 amoris. Omis
aute timor ortū habet ab amore. Nullꝰ
eīꝫ timet aliqd ꝑdere n̄ id q̄d amat habe
re. Et ideo timor pcā fouens hr ꝑ que fo
uet amor. Sed q̄a amor inordinat ē
respcu bonis tēporalis, 7 illud ē triplex
.s. interis excellencia exteris peccunia, i
feris carnis lascuuia, hinc ē q̄ oportet
ēē tria peccoꝝ actualiū radicalia fo
menta que supi tacta sunt, a quibꝫ dū
aīa inordinate fert̄ omia pecca ac
tualia oriunt̄, ergo hoc fit scdm
septiformē modū ideo septē sūt pecca
capitalia, ex q̄bꝰ generat̄ vniuersitas
viciorꝫ. — Laus tibi xpe.
Explicit liber nouissime editus q̄ ap
pellatur speculū mūdicie cordis 7 q̄
docet purissime cōfiteri. deo gras.

2

238

Cc. 238 numerate con numerazione
moderna a lapis. Sono bianche le cc.
1 e 238.

16. X. 1967 RA

Veritatis theologice sublimitas cum super-
ni sit splendoris radius illuminans in-
tellectum, et regalium divitiarum communicatio
reficiens affectum, ideo magnorum theologorum
scripta breve compendium colligere dignum duxi, quo
et cavetur inanis fastidium prolixitatis, et studiosis inquiren-
di plura via datur et occasio sapientie. Theolo-
gia enim sanctuariorum princeps est omnium et regina, cui ar-
tes cetere tamquam famule seu pedisseque famulantur. Nam
de naturis rerum illa solummodo ad usum suum accipit, quibus
speculum fabricare valeat in quo conspiciatur creator.
Hec est scientia scientiarum, que super omnes speculativas philo-
sophias extollitur, et dignitate et utilitate antecellit.
Nam cum philosophia sit naturalis et rationalis et moralis, distinguatur:
philosophia quidem naturalis licet doceat cognoscere creaturas, non
tamen creatorem. Rationalis licet doceat concludere [illegible]
non tamen de diabolo. Et philosophia moralis licet doceat acquirere
virtutes et consuetudines, non tamen docet acquirere beatitudinem.
Illa vero philosophia vitas [illegible]. Theologia vero hec omnia agit:
docet enim cognoscere deum [illegible]
ad [illegible]. Hec est [illegible]
ca delectabilis [illegible]
et [illegible]
fons est [illegible]
[illegible]
scriptum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
torum [illegible]
ac [illegible]